

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

นางสาวเทียนเงิน อูตระกูลชัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

HUMAN DIGNITY AND THE SCOPE OF LIBERTY OF EXPRESSION:
NEWSPAPER AND ITS PRESENTATION OF PICTURES

Miss Tian - Ngern Uttarachai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับขอบเขตการใช้เสรีภาพในการ นำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์
โดย	นางสาวเทียนเงิน อุดระชัย
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศาสตราจารย์ ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. เขาวนระ ไตรมาศ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ สุรสิทธิ์ โกศลนาวิน)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ บุญเลิศ คชายุทธเดช)

เทียนเงิน อุดระชัย : ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพ
 ขาวของสื่อหนังสือพิมพ์ (HUMAN DIGNITY AND THE SCOPE OF LIBERTY OF
 EXPRESSION: NEWSPAPER AND ITS PRESENTATION OF PICTURES) อ.ที่ปรึกษา
 วิทยานิพนธ์หลัก: ศ. ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 478 หน้า.

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบการให้คุณค่าของความเป็น
 มนุษย์ตามระบอบประชาธิปไตย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด โดย
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ ส่งผลให้
 ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย นอกจากนี้ศักดิ์ศรีความ
 เป็นมนุษย์ยังถือเป็นหลักการที่มีคุณค่าสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็น
 สาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ อันส่งผลให้การใช้สิทธิและเสรีภาพจะต้องอยู่ในกรอบของศักดิ์ศรีความ
 เป็นมนุษย์ ดังนั้นเสรีภาพในการนำเสนอภาพขาวของสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับการรับรองไว้ใน
 รัฐธรรมนูญเช่นเดียวกันนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย คือ การใช้
 เสรีภาพในการนำเสนอภาพขาวนี้จะต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรืออาจกล่าวได้ว่า
 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพขาวของสื่อหนังสือพิมพ์นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังพบปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการ
 นำเสนอภาพขาวของสื่อหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ โดยสามารถพิจารณาได้กรณีร้องเรียนต่อองค์กรที่
 เกี่ยวข้องต่างๆ รวมทั้งการนำเสนอปัญหาดังกล่าวจากองค์กรสื่อมวลชนเอง หรือจากงานวิจัยทางด้าน
 วิชาการอีกด้วย จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ มีสาเหตุมาจากหลายภาคส่วนด้วยกัน ทั้งปัจจัย
 ความไม่ชัดเจนของนิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปัจจัยการไม่ตระหนักถึงปัญหาการ
 นำเสนอภาพขาวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากทั้งสื่อมวลชน ประชาชนในสังคม และองค์กร
 ที่มีหน้าที่ในการดูแลปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่ามาตรการควบคุมตรวจสอบของภาครัฐและ
 ภาควิชาชีพในกรณีการนำเสนอภาพขาวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่มีประสิทธิภาพ
 เท่าที่ควร รวมทั้งปัญหาความไม่เข้มแข็งของภาคประชาชนอีกด้วย ดังนั้นจึงเห็นควรว่าจะต้องมีการ
 แก้ปัญหาในประเด็นดังกล่าว อีกทั้งควรที่จะมีการกำหนดแนวทางการนำเสนอภาพขาวของ
 หนังสือพิมพ์ที่เหมาะสมและไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วย
 แก้ปัญหาการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพขาวที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศ
 ไทยได้ต่อไป

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2557

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5485981434 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: HUMAN DIGNITY / LIBERTY OF EXPRESSION / NEWSPAPER / PRESENTATION OF PICTURE

TIAN - NGERN UTTARACHAI: HUMAN DIGNITY AND THE SCOPE OF LIBERTY OF EXPRESSION: NEWSPAPER AND ITS PRESENTATION OF PICTURES. ADVISOR: PROF. KRIENGKRAI CHAROENTHANAVAT, Ph.D., 478 pp.

Human dignity is a principle which reflects the human value system according to the democratic system. Every human being is born with dignity. In 2007, the Thai constitution decreed a guarantee of human dignity, and thus all sectors must respect and protect human dignity. Moreover, human dignity is considered the most valuable principle according to the constitution, as it is the essence of right and liberty. This means the exercising of right and liberty must be bound within the frame of human dignity. Therefore, the newspaper's liberty of expression in presentation of picture which is also guaranteed in the constitution must conform to human dignity, as in the liberty in presentation of picture must not violate human dignity.

However, currently there are still problems of human dignity violation in presentation of picture as can be seen from cases presented to various related organizations and how the mass media organizations present the problems with this issue themselves or from academic researches. Studies show that the occurring problems stem from many reasons, including the factor of unclear definition of human dignity as well as the factor of the mass media, the people and even organizations in charge of said problems being unaware of the complications arising from presenting the news pictures which violate human dignity. Moreover, the controlling and verifying measures of the government and professional sectors on the aforementioned issue are not adequately efficient and there is also the problem of the people sector not being strong enough. Therefore these issues should be rectified and there should be guidelines on the scope of liberty and the appropriate ways for newspaper to present their news pictures without violating human dignity and thus may serve as one way to help solve the problem of human dignity violation in picture presentation in Thailand.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2014

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตากรุณาจากบุคคลหลายท่าน อันประกอบไปด้วย บิดามารดาของข้าพเจ้า นายปรีดี และนางอัมพร อุตรระชัย ซึ่งคอยอบรมสั่งสอน ดูแลให้ความรักและเป็นกำลังใจที่สำคัญของข้าพเจ้าเสมอมา กราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ท่านอาจารย์ได้ให้ความเมตตาอย่างสูงยิ่งแก่ข้าพเจ้าตลอดมา โดยให้คำปรึกษาแนะนำ และตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พร้อมทั้งให้กำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสิ้น ข้าพเจ้าซาบซึ้งและระลึกในบุญคุณของท่าน และขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างยิ่ง

กราบขอบพระคุณท่าน อาจารย์ ดร. เขวณะ ไตรมาศ ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์สุรสิทธิ์ โกศลนาวินและอาจารย์บุญเลิศ คชายุทธเดช ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทุกท่านได้ให้ความเมตตา คำปรึกษาแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ ศ.ดร. เสาวณีย์ อัครโรจน์ (อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ) นพ. นรินทร์ พิทักษ์วัชร (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ) คุณมานิจ สุขสมจิตร (บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ) คุณจักร์กฤษ เพิ่มพูน (ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ) ท่านพิเชษฐ เปลี้นขำ (ผู้พิพากษา ศาลอาญาธนบุรี) ผศ.ดร. พิรงรอง รามสูต (อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) คุณไพโรจน์ พลเพชร (คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย) คุณประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ (คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (ด้านสื่อสารมวลชน)) ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศ.ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์ ศ.ดร.ศุภลักษณ์ พิณภูวดล ผศ.ดร.คณินิจ ศรีบัวเยี่ยม ผศ.ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์ อ.ดร.วิโรจน์ วาทินพงศ์พันธ์ อ.สิพิมพ์ วิวัฒน์วัฒนา อ.ปยุตย์วณิช มาลากุล ณอยุธยา อ.เปลวเทียน อุตรระชัย อ.รวินท์ ลีละพัฒนะ ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอบพระคุณ อ.ณัฐธเนศ ปริญญาชัยจรากุล อ.ณัฐเมฆ ภิรมย์พานิช อ.จงสวัสดิ์ พิสิฐพันธ์ อ.ณัฐพร รอดเจริญ และอ.วรุฒ ทรงสุจริตกุลสำหรับมิตรจิต ความช่วยเหลือและกำลังใจตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอบพระคุณนายพงศ์ศักดิ์ สิรินภากุล พญ.นภัฐมณ มโนรัตน์ นายชินวิญษ์ ภู่อณะพิบูลและเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและกำลังใจแก่ข้าพเจ้าตลอดมา อีกทั้งเจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ทุกท่าน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ข้าพเจ้าเป็นอย่างดี ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

คุณความดีอันเกิดแต่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอกราบเป็นกตเวทิตาแก่บิดามารดา ครูอาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอน ตลอดจนผู้เขียนตำราและเอกสารต่างๆที่ได้นำมาอ้างอิงเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	3
1.4 สมมติฐานในการวิจัย	3
1.5 วิธีการศึกษาวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 แนวความคิด ทฤษฎีและความรู้พื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการ เสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	5
2.1 ทฤษฎีพื้นฐานของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ	6
2.1.1 แนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ.....	6
2.1.1.1 แนวคิดกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ	6
2.1.1.1.1 ความหมายและพัฒนาการของกฎหมายธรรมชาติ	6
2.1.1.1.2 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติว่าด้วย “สิทธิตามธรรมชาติ”	12
2.1.1.2 หลักมนุษยนิยมและหลักปัจเจกชนนิยม	13
2.1.2 หลักนิติรัฐ: หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.....	15
2.1.2.1 รูปแบบของหลักนิติรัฐมีหลักสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับรองแนวคิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	17

2.1.2.2 เนื้อหาของหลักนิติรัฐหลักสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับรองแนวคิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	17
2.1.3 ทฤษฎีสัญญาประชาคม	18
2.1.3.1 แนวคิดของโทมัส ฮอปส์.....	18
2.1.3.2 แนวคิดของจอห์น ล็อก	19
2.1.3.3 แนวคิดของรูสโซ	19
2.1.4 หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย.....	21
2.1.4.1 ความเป็นมาของหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย.....	21
2.1.4.2 ความหมายของหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย	22
2.1.4.3 สาระสำคัญของหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย	23
2.1.5 หลักความเสมอภาค.....	24
2.1.5.1 ที่มาและความหมายของหลักความเสมอภาค	24
2.1.5.2 ประเภทของหลักความเสมอภาค.....	26
2.1.5.3 หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาค	26
2.1.6 แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม: การรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน	28
2.2 ความรู้พื้นฐานของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	29
2.2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	29
2.2.1.1 วิวัฒนาการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดทางตะวันตก.....	30
2.2.1.1.1 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยโบราณ	30
(1) สมัยเมโสโปเตเมีย-อียิปต์	30
(2) สมัยกรีก-โรมัน.....	31
(3) สมัยสำนักสโตอิก	34
2.2.1.1.2 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยกลาง	36

2.2.1.1.3 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยปฏิรูป (ศตวรรษที่ 14- ศตวรรษที่ 17)	39
2.2.1.1.4 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยใหม่.....	42
2.2.1.1.5 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน	46
2.2.1.2 วิวัฒนาการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นตามแนวคิดทางปรัชญาตะวันออก ...	48
2.2.1.2.1 พัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในศาสนาพราหมณ์และ ฮินดู	49
2.2.1.2.2 พัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในศาสนาอิสลาม	50
2.2.1.2.3 พัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในศาสนาพุทธ	52
2.2.1.2.4 พัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลัทธิขงจื้อ	55
2.2.2 นิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	56
2.2.2.1 นิยามความหมายทางประวัติศาสตร์	56
2.2.2.2 นิยามความหมายตามตัวอักษร	57
2.2.2.2.1 ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรี”	57
2.2.2.2.2 ความหมายของคำว่า “ความเป็นมนุษย์”	58
2.2.2.3 นิยามความหมายตามความเชื่อทางศาสนา.....	58
2.2.2.4 นิยามความหมายในทางกฎหมาย	59
2.2.2.4.1 นิยามความหมายตามกฎหมายระหว่างประเทศ.....	59
2.2.2.4.2 นิยามความหมายตามกฎหมายมหาชน	62
2.2.2.4.3 นิยามความหมายตามแนวคิดสิทธิและเสรีภาพ	64
2.2.2.4.4 นิยามความหมายตามแนวคิดของนักกฎหมาย	66
2.2.3 สารัตถะอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	67
2.2.3.1 สิทธิในชีวิตและร่างกาย.....	68
2.2.3.2 สิทธิในความเสมอภาค.....	68

2.2.4	คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	69
2.2.4.1	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์แม้บุคคลไม่สามารถใช้เสรีภาพนั้นได้	69
2.2.4.2	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่แม้บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตัวเอง.....	69
2.2.4.3	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่แม้บุคคลนั้นยังไม่มีสภาพบุคคลหรือบุคคลนั้นเสียชีวิตแล้ว	69
2.2.4.4	การแทรกแซงของรัฐอาจเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แม้บุคคลนั้นยินยอมให้ทำการแทรกแซง	70
2.2.5	ผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	70
2.2.6	การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	73
2.2.6.1	เหตุผลของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	73
2.2.6.1.1	ธรรมชาติของมนุษย์และภารกิจของรัฐ	73
2.2.6.1.2	ความเป็นปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นเงื่อนไขของสิทธิต่างๆ	73
2.2.6.2	ความหมายของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	74
2.2.6.3	ขอบเขตของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	74
2.2.6.4	ลักษณะของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	76
2.2.6.4.1	บุคคลคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง	76
2.2.6.4.2	บุคคลคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลด้วยกันเอง.....	77
2.2.6.4.3	รัฐคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลในรัฐ	77
2.2.7	การละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	78
2.2.7.1	ลักษณะของการกระทำอันถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ...	78
2.2.7.1.1	การกระทำนั้นต้องเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง.....	79
2.2.7.1.2	การกระทำนั้นต้องเป็นการย้ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ..	80

2.2.7.1.3 การกระทำนั้นจะต้องเป็นการหลู่เกียรติของบุคคลอื่น	80
2.2.7.1.4 การกระทำนั้นต้องเป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น	81
2.2.7.2 ผู้กระทำการอันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	82
2.2.7.2.1 การกระทำของรัฐต่อรัฐ.....	82
2.2.7.2.2 การกระทำของรัฐต่อพลเมืองของตนเอง	83
2.2.7.2.3 การกระทำของพลเมืองต่อพลเมือง	89
2.2.7.2.4 การกระทำของรัฐต่อพลเมืองของรัฐอื่น	90
2.2.7.3 ประเภทของการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	91
2.2.7.3.1 การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อร่างกายของบุคคล	91
2.2.7.3.2 การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อจิตใจของบุคคล.....	94
2.3 ความรู้พื้นฐานของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	95
2.3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	95
2.3.1.1 องค์ประกอบของข่าวหนังสือพิมพ์	96
2.3.1.2 ภาพข่าวหนังสือพิมพ์.....	97
2.3.1.2.1 ความหมายและความสำคัญของภาพข่าวหนังสือพิมพ์	97
2.3.1.2.2 ประเภทของภาพข่าวหนังสือพิมพ์.....	99
2.3.1.2.3 ประโยชน์ของภาพข่าว.....	102
2.3.1.2.4 คำบรรยายภาพข่าว	102
2.3.2 นิยามความหมายของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	103
2.3.2.1 ความหมายของสื่อหนังสือพิมพ์	103
2.3.2.2 ความหมายของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าว	104
2.3.3 ประเภทของเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์	108
2.3.3.1 เสรีภาพในข่าวสาร (Freedom of Information).....	108

2.3.3.2 เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing).....	109
2.3.3.3 เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize).....	109
2.3.3.4 เสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom of dissemination)	110
2.3.4 แนวคิดทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับการรับรองเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์.....	111
2.3.4.1 แนวคิดทฤษฎีในทางปรัชญาการเมืองที่ส่งผลต่อการการรับรองเสรีภาพใน การเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์.....	111
2.3.4.1.1 สำนักกฎหมายธรรมชาติ.....	111
2.3.4.1.2 สำนักกฎหมายบ้านเมือง.....	112
2.3.4.2 แนวคิดทฤษฎีในทางสื่อสารมวลชนที่ส่งผลต่อการการรับรองเสรีภาพใน การ เสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	114
2.3.4.2.1 ทฤษฎีอำนาจนิยม.....	114
2.3.4.2.2 ทฤษฎีอิสรภาพนิยม.....	116
2.3.4.2.3 ทฤษฎีมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม	120
2.3.5 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	122
2.3.6 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์.....	123
2.3.6.1 การจำกัดโดยหลักความมั่นคงของรัฐ.....	123
2.3.6.2 การจำกัดโดยหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน.....	123
2.3.6.3 การจำกัดโดยหลักสิทธิของบุคคลอื่น	124
2.4 การใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	126
2.4.1 ความเกี่ยวพันระหว่างเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์กับศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์	126
2.4.2 การพิจารณาขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อกับศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์	127

2.4.3 ลักษณะการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจถือเป็น การละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	129
บทที่ 3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และขอบเขตเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ใน ต่างประเทศ.....	132
3.1 หลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในต่างประเทศ	133
3.1.1 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	133
3.1.1.1 การบัญญัติรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมัน.....	133
3.1.1.1.1 ความเป็นมาของการบัญญัติรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	133
3.1.1.1.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	136
3.1.1.1.3 ขอบเขตของหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ	139
3.1.1.1.4 สถานะของหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ	140
3.1.1.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	143
3.1.1.2.1 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของสหภาพ ยุโรป	143
3.1.1.2.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของ รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	144
3.1.1.3 การล่งล้ำขอบเขตการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญ	146
3.1.2 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส	149
3.1.2.1 การบัญญัติกฎหมายรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสาธารณรัฐ ฝรั่งเศส	149
3.1.2.1.1 คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789	149
3.1.2.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	150
3.1.2.1.3 ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส	151

3.1.2.1.4 ประมวลกฎหมายอาญาแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	151
3.1.2.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส	152
3.1.2.2.1 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของสหภาพ ยุโรป	152
3.1.2.2.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส	152
3.1.2.2.3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของประมวล กฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	153
3.1.2.2.4 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของประมวล กฎหมายอาญาแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส	155
3.1.2.2.5 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์รัฐบัญญัติว่าด้วยพันธุกรรม ศาสตร์.....	156
3.1.2.3 คำวินิจฉัยของศาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสเกี่ยวกับหลักศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์	156
3.1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	157
3.1.3.1 การบัญญัติกฎหมายรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสหรัฐอเมริกา ...	157
3.1.3.1.1 คำประกาศอิสรภาพสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1776	157
3.1.3.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา	158
3.1.3.1.3 การบัญญัติกฎหมายรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน ระดับมลรัฐ.....	162
3.1.3.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสหรัฐอเมริกา	164
3.1.3.2.1 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามอนุสัญญาอเมริกาว่า ด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1969	164
3.1.3.2.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของ รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา.....	165

3.1.3.3 คำวินิจฉัยของศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	167
3.1.3.3.1 คดีเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล (right to privacy).....	167
3.1.3.3.2 คดีเกี่ยวกับการทำแท้ง (abortion).....	168
3.1.3.3.3 คดีเกี่ยวกับสิทธิของคู่สมรสเพศเดียวกัน (right of same-sex partner).....	168
3.1.3.3.4 คดีเกี่ยวกับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน (equal protection).....	168
3.1.3.3.5 คดีเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลที่ไม่ต้องเบิกความปรักปรำตนเอง (privilege against self-incrimination).....	169
3.1.3.3.6 คดีเกี่ยวกับการเข้าตรวจค้นยึดทรัพย์โดยมิชอบ (unlawful search and seizures).....	169
3.1.3.3.7 คดีเกี่ยวกับการลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณ (cruel and unusual punishment).....	169
3.1.3.3.8 คดีเกี่ยวกับการตายอย่างมีศักดิ์ศรี (death with dignity).....	169
3.1.3.3.9 คดีเกี่ยวกับสิทธิสวัสดิการสังคม (social and welfare right) ...	170
3.1.3.3.10 คดีเกี่ยวกับเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคล (reputational interests).....	170
3.2 การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศ	171
3.2.1 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	171
3.2.1.1 การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน.....	171
3.2.1.1.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	171
3.2.1.1.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายในระดับรัฐบัญญัติ	173

3.2.1.2	ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน.....	174
3.2.1.2.1	ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญ	174
3.2.1.2.2	ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ	175
	(1) German Criminal Code.....	175
	(2) German Civil Code.....	176
	(3) Federal Data Protection Act	176
	(4) The Art Copyright Act.....	176
	(5) The Act to regulate the dissemination of writings harmful to young persons	177
3.2.1.3	การจำกัดการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน.....	177
3.2.1.4	องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์.....	179
3.2.1.4.1	องค์กรวิชาชีพ.....	179
3.2.1.4.2	องค์กรภาครัฐ.....	180
3.2.1.4.3	องค์กรเอกชน	182
3.2.1.5	แนวปฏิบัติในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์....	182
3.2.1.5.1	ประมวลจริยธรรม (Code of Press) สภาการหนังสือพิมพ์เยอรมัน.....	182
3.2.1.5.2	แถลงการณ์.....	197
3.2.1.6	เรื่องราวร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์.....	197

3.2.2 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส	200
3.2.2.1 เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	200
3.2.2.1.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส	200
(1) หลักประกัน (ทั่วไป) ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	200
(2) หลักประกัน (เฉพาะ) ของเสรีภาพสื่อมวลชน	201
3.2.2.1.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ	202
Law on the Freedom of the Press of 29 July 1881	202
3.2.2.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ใน สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	203
3.2.2.2.1 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญ	203
3.2.2.2.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ	204
(1) Law on the Freedom of the Press	204
(2) French Criminal Code	205
3.2.2.3 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ใน สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	206
3.2.2.4 องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของ สื่อหนังสือพิมพ์	207
3.2.2.5 แนวปฏิบัติในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	207
(1) Chapter of The Right to Information 1973	208
(2) Chapter of the professional duties of French journalists,	209

(3) Rules and Usages of the daily Le Monde.....	209
(4) Rules and Usages of the Provincial Daily Press.....	212
3.2.2.6 คำวินิจฉัยที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์.....	215
3.2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	215
3.2.3.1 เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่ง สหรัฐอเมริกา.....	215
3.2.3.1.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา.....	215
(1) หลักประกัน (ทั่วไป) ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	215
(2) หลักประกัน (เฉพาะ) ของเสรีภาพสื่อมวลชน	217
3.2.3.1.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ	219
(1) Newspaper Preservation ACT 1970	219
(2) Federal Labor Law (Whistleblower Protection).....	219
3.2.3.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ใน สหรัฐอเมริกา.....	221
3.2.3.2.1 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญ	221
3.2.3.2.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ	223
(1) กฎหมายระดับสหรัฐ (Federal law).....	224
(1.1) Privacy Act. 1947.....	224
(1.2) กฎหมายหมิ่นประมาททางอาญา.....	225
(2) กฎหมายระดับมลรัฐ (State law).....	226

3.2.3.3 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ใน สหรัฐอเมริกา.....	227
3.2.3.3.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ	228
3.2.3.3.2 ข้อจำกัดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท	229
3.2.3.3.3 ข้อจำกัดเกี่ยวกับการเสนอสิ่งลามกอนาจาร	230
3.2.3.3.4 ข้อจำกัดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล.....	231
3.2.3.3.5 ข้อจำกัดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล	232
3.2.3.3.6 ข้อจำกัดเกี่ยวกับความยุติธรรมในการพิจารณาคดีอาญา.....	233
3.2.3.4 องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของ สื่อหนังสือพิมพ์	236
3.2.3.4.1 รูปแบบสภาการหนังสือพิมพ์	239
3.2.3.4.2 รูปแบบสมาคม	242
3.2.3.4.3 องค์กรหนังสือพิมพ์.....	244
3.2.3.4.4 องค์กรอื่นๆ.....	245
3.2.3.5 แนวปฏิบัติในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์....	246
3.2.3.5.1 สภาหนังสือพิมพ์.....	246
3.2.3.5.2 สมาคมนักข่าว	247
3.2.3.5.3 องค์กรหนังสือพิมพ์.....	252
3.2.3.5.4 องค์กรอื่นๆ.....	255
3.2.3.6 คำวินิจฉัยของศาลสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว ของสื่อหนังสือพิมพ์.....	259
3.3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ใน ต่างประเทศ.....	262
3.3.1 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน	262

3.3.1.1 ความจำเป็นในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	262
3.3.1.2 มาตรการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์	263
3.3.1.2.1 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรวิชาชีพ	263
3.3.1.2.2 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรภาครัฐ	265
3.3.2 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส	266
3.3.2.1 ความจำเป็นในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	266
3.3.2.2 มาตรการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์	268
3.3.2.2.1 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรวิชาชีพ	268
3.3.2.2.2 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรภาครัฐ	268
3.3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา	270
3.3.3.1 ความจำเป็นในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	270
3.3.3.2 มาตรการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์	272
3.3.3.2.1 มาตรการคุ้มครองโดยสมาคมวิชาชีพ	272
3.3.3.2.2 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรภาครัฐ	273
บทที่ 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และขอบเขตเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย	276
4.1 หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย	277
4.1.1 หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	277

4.1.1.1	ที่มาของการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	278
4.1.1.2	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	279
4.1.2	หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	280
4.1.2.1	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ..	280
4.1.2.1.1	ที่มาของการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.....	280
4.1.2.1.2	เจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ.....	281
4.1.2.2	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550	282
4.1.2.2.1	บทบัญญัติและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม มาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญไทย	283
4.1.2.2.2	บทบัญญัติและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม มาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญไทย	284
4.1.2.2.3	บทบัญญัติและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม มาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญไทย	285
4.1.2.3	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2557 (ฉบับชั่วคราว).....	286
4.1.3	การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.....	287
4.1.3.1	การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 4.....	287
4.1.3.2	การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 26.....	288
4.1.3.3	การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 28.....	289
4.1.4	การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	290
4.1.4.1	ลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	290

4.1.4.2 คำวินิจฉัยขององค์กรตุลาการเกี่ยวของกับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	293
4.1.4.2.1 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	293
4.1.4.2.2 คำวินิจฉัยศาลปกครองในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	294
4.1.4.2.3 คำพิพากษาศาลยุติธรรมในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	294
4.1.4.3 การเยียวยาในกรณีที่มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550	296
4.1.4.3.1 การใช้สิทธิต่อองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรศาล	296
4.1.4.3.2 การใช้สิทธิทางศาล	301
4.1.5 ปัญหาในการใช้และการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	302
4.1.5.1 ปัญหาการให้คำนิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	302
4.1.5.2 ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นผู้มีสิทธิกล่าวอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	302
4.1.5.3 ปัญหาปรากฏการณ์หรือพฤติการณ์ในสังคมไทยที่ไม่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	304
4.2 เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย	305
4.2.1 เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	305
4.2.1.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	305
4.2.1.2 ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	305
4.2.1.3 ข้อจำกัดของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	306
4.2.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทย	307

4.2.2.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ไทยตามรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550	307
4.2.2.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ไทยตามกฎหมายเฉพาะ.....	309
4.2.3 ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทย	311
4.2.3.1 ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ตามรัฐธรรมนูญ	311
4.2.3.1.1 ขอบเขตทั่วไปของการใช้สิทธิและเสรีภาพ ตามมาตรา 28	311
1. ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น	311
2. ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ	312
3. ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน	313
4.2.3.1.2 ขอบเขตเฉพาะของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว	314
4.2.3.2 ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ตามกฎหมายและกฎเกณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	316
4.2.3.2.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	316
4.2.3.2.2 ประมวลกฎหมายอาญา	321
4.2.3.2.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	326
4.2.3.2.4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	328
4.2.3.2.6 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551	330
4.2.3.2.7 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำทารุณในครอบครัว พ.ศ. 2550	331
4.2.3.2.8 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553	332
4.2.3.2.9 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479	333

4.2.3.2.10 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540	334
4.2.3.2.11 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินพ.ศ. 2548	335
4.2.3.2.12 ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการให้ข่าว และบริการข่าวสารของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2545	336
4.2.3.2.13 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง การปฏิบัติ เกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การ เผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์.....	336
4.2.4 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทย.....	357
4.2.4.1 การจำกัดเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย.....	357
4.2.4.2 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์โดยการ ควบคุมกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ.....	358
4.2.5 การควบคุมตรวจสอบการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ไทย.....	358
4.2.5.1 การควบคุมตรวจสอบกันเองของหนังสือพิมพ์.....	358
4.2.5.1.1 สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ	359
4.2.5.1.2 สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์	368
4.2.5.2 การตรวจสอบโดยองค์กรของรัฐ	371
4.2.5.2.1 องค์กรอื่นที่มีใช้องค์กรศาล	371
4.2.5.2.2 องค์กรศาล	372
4.2.5.3 การควบคุมตรวจสอบโดยประชาชนและสังคม	373
4.3 ปัญหาการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ในประเทศไทย	374

4.3.1 กรณีตัวอย่างการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	375
4.3.1.1 กรณีเรื่องร้องเรียนต่อสภาการหนังสือพิมพ์	375
4.3.1.2 กรณีเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	380
4.3.1.3 กรณีคำตัดสิน-คำวินิจฉัยขององค์กรศาล	389
4.3.1.4 กรณีอื่นๆ.....	392
4.3.2 วิเคราะห์ตัวอย่างการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	395
4.3.2.1 การจัดประเภทของภาพข่าวหนังสือพิมพ์ที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	396
4.3.2.2 วิเคราะห์ลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวอย่างภาพข่าวหนังสือพิมพ์.....	397
4.3.3 วิธีการเยียวยาแก้ไขปัญหาการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปัจจุบัน	419
4.3.2.1 การเยียวยาแก้ไขปัญหาโดยองค์กรวิชาชีพ	419
4.3.2.1.1 การร้องเรียนตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548).....	419
4.3.2.1.2 การออกแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	422
4.3.2.1.3 การออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวที่อาจจะละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	422
4.3.2.2 การเยียวยาแก้ไขปัญหาโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.....	423
4.3.2.3 การเยียวยาโดยองค์กรตุลาการ.....	425

4.4	วิเคราะห์การใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย	430
4.4.1	ประเด็นความไม่ชัดเจนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์.....	430
4.4.2	ประเด็นการไม่ตระหนักถึงปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์.....	431
4.4.3	ประเด็นความเพียงพอเหมาะสมของมาตรการในการควบคุมมิให้มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	432
4.4.4	ประเด็นความไม่มีประสิทธิภาพของมาตรการในการเยียวยาในกรณีที่มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	436
4.4.5	ประเด็นการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง	437
4.4.6	ประเด็นการควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน	440
4.4.6.1	สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ.....	440
4.4.6.2	ผู้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และนักข่าว นักหนังสือพิมพ์	442
4.4.6.3	สถาบันวิชาการด้านสื่อสารมวลชน	443
4.4.7	ประเด็นความเข้มแข็งของภาคประชาชนหรือเครือข่ายผู้บริโภค	444
4.5	แนวทางในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของประเทศไทย.....	445
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	456
5.1	บทสรุป	456
1.	ประเด็นความไม่ชัดเจนของนิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	459
2.	ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	460
3.	ประเด็นปัญหาการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์	461

4. ประเด็นปัญหาในวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์และแวดวงสื่อมวลชน	462
5. ประเด็นปัญหาจากภาคประชาชน	463
5.2 ข้อเสนอแนะ	463
1. ข้อเสนอแนะในประเด็นความไม่ชัดเจนของนิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	463
2. ข้อเสนอแนะในประเด็นมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของ สื่อหนังสือพิมพ์	464
3. ข้อเสนอแนะในประเด็นการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอ ภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์.....	465
4. ข้อเสนอแนะในปัญหาวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์และแวดวงสื่อมวลชน	466
5. ข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาภาคประชาชน	467
6. ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....	468
รายการอ้างอิง	469
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	478

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการบัญญัติรับรองเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ ด้วย คือ มาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพบุคคลย่อมต้องได้รับการคุ้มครอง” มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และมาตรา 28 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” การบัญญัติรับรองแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ ส่งผลให้แนวความคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการคุ้มครอง โดยการใช้สิทธิและเสรีภาพอื่นๆ จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวของสื่อมวลชนไว้ในมาตรา 45 หนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งจึงได้รับการคุ้มครองเสรีภาพดังกล่าว ทั้งนี้ เป็นที่ยอมรับกันดีว่า หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีลักษณะพิเศษคือ เข้าถึงผู้รับสื่อได้โดยง่าย ทำให้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก อีกทั้ง หนังสือพิมพ์ยังมีหน้าที่สำคัญในการแสวงหาความจริงให้แก่สังคม เป็นสื่อกลางในการแจ้งข่าวสารที่เกิดขึ้นต่างๆ ให้สังคมรับรู้ เพื่อตอบสนองสิทธิในการรับรู้ของประชาชน (Right to Know) และด้วยความสำคัญของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ได้กล่าวไปนั้น ทำให้เสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายต่างๆ เพื่อให้หนังสือพิมพ์ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ แต่ก็มีได้หมายความว่าสื่อหนังสือพิมพ์จะสามารถใช้เสรีภาพของตนตามอำเภอใจแต่อย่างใด การใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ยังต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตทั่วไปของการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 28 และขอบเขตเฉพาะของการใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 35 และมาตรา 45 วรรคสองอีกด้วย นอกจากนี้ การใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ยังต้องคำนึงถึงแนวความคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันกลับพบว่า บางครั้งหนังสือพิมพ์มักมีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวที่ล่วงละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ในทุกๆ ปี สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติจะได้รับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับการละเมิดจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการร้องเรียนการนำเสนอภาพข่าวที่มีลักษณะ คือ ในกรณีเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ซึ่งจะพบเห็นได้บ่อยครั้งในการนำเสนอภาพข่าวผู้ค้ายาบ้าหรือข่าวอาชญากรรมร้ายแรง หนังสือพิมพ์มักลงรูปผู้ต้องหาในชั้นจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เห็นใบหน้าอย่างชัดเจน พร้อมกับลงชื่อ นามสกุล อันมีลักษณะเป็นการระบุตัวบุคคลอย่างแน่ชัด การนำเสนอภาพข่าวเช่นนี้อาจทำให้สาธารณชนมีความเข้าใจว่าบุคคลในภาพข่าวนั้นเป็นผู้กระทำความผิดอย่างแน่แท้ ทั้งที่ความจริงยังไม่มี การดำเนินคดีในชั้นศาลเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมพิจารณาหาความจริงที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ส่วนในกรณีข่าวที่มีผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำ ผู้เสียหายจากการล่วงละเมิดทางเพศ หรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งมักจะเป็นลักษณะข่าวความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้ถูกกระทำคือสตรีและเด็ก ข่าวคดีฆาตกรรมที่โหดเหี้ยมทารุณ โดยการนำเสนอภาพข่าวดังกล่าวนี้ หนังสือพิมพ์มักจะมีการตีพิมพ์ภาพศพผู้ถูกกระทำที่แม้จะใช้เทคนิคการพิมพ์ปกปิดบางส่วน แต่ก็ยังเปิดเผยให้สภาพศพชัดเจน การนำเสนอภาพข่าวในลักษณะข้างต้นไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจผิด หรือเกิดความรู้สึกหดหู่และสลดใจในภาพข่าวที่นำเสนอเท่านั้น แต่ยังเป็น การนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย การกระทำดังกล่าวส่งผลทำให้เจตนาธรรมของรัฐธรรมนูญที่ต้องการรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามีความประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อเน้นย้ำว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยจะทำการศึกษามุ่งเน้นกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์เท่านั้น เนื่องจากเป็นกรณีที่พบเห็นได้ชัดเจนและมีการร้องเรียนเกี่ยวการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมอยู่บ่อยครั้ง การศึกษาวิจัยนี้จะทำการศึกษาถึงขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ว่าขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวจะต้องไม่ไปละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ และเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการนำเสนอภาพข่าวให้

เหมาะสมตามกรอบของกฎหมาย จริยธรรม และจรรยาบรรณของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ อีกทั้งเพื่อธำรงไว้ซึ่งเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในแนวความคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์
2. เพื่อศึกษาถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ และปัญหาการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ และการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่เหมาะสมและไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของประเทศไทย

1.3 ขอบเขตการศึกษาวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึง แนวความคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ และยังศึกษาถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ และปัญหาการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ และการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ เพื่อเป็นกรณีศึกษาและแนวทางในการกำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศไทย

1.4 สมมติฐานในการวิจัย

ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนไว้ อย่างไรก็ตาม อาจมีกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น จึงเห็นสมควรที่ต้องศึกษาถึงขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ว่ามีขอบเขตในการนำเสนออย่างไร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการนำเสนอภาพข่าวที่เหมาะสมไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อไป

1.5 วิธีการศึกษาวิจัย

วิธีการวิจัยที่ใช้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นวิธีการศึกษาวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ ในรูปแบบของหนังสือ ตำรา ตั๋วบทกฎหมาย บทความทางวิชาการ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยและเอกสารต่างๆ ในสาขานิติศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังมีการศึกษาวิจัยภาคสนาม (field Research) โดยจะทำการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้อง (Interview Research) อาทิเช่น นักหนังสือพิมพ์ นักสิทธิมนุษยชน ตุลาการ ผู้พิพากษา นักวิชาการ เป็นต้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ทำให้ทราบถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในบริบทของประเทศไทยและต่างประเทศ
3. ทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ทราบและตระหนักถึงปัญหาการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศไทย เพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป
4. สามารถนำผลการศึกษาค้นคว้าจากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของประเทศไทยได้

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีและความรู้พื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการ เสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

ก่อนที่จะศึกษาในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับขอบเขตการใช้เสรีภาพในการภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้น มีความจำเป็นที่จะต้องทราบถึงลักษณะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ให้ชัดเจนเสียก่อน โดยจะต้องทำการศึกษา หลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ รวมทั้งความรู้พื้นฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในประเด็นดังกล่าว อีกทั้ง เพื่อเป็นฐานความรู้ในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขต่อไป โดยสามารถแบ่งหัวข้อในการศึกษาออกเป็นสามหัวข้อ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีพื้นฐานของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ในหัวข้อนี้จะทำการศึกษาถึงทฤษฎี หลักการ และแนวความคิดต่างๆ ทั้งในทางปรัชญาการเมืองและในทางกฎหมายมหาชนที่สนับสนุนและเกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในที่มาและรากฐานทางความคิดที่ถูกต้อง

2.2 ความรู้พื้นฐานของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งนี้ เนื่องจากแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นแนวคิดใหม่ที่เพิ่งได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เท่านั้น จึงทำให้แนวคิดดังกล่าวยังไม่เป็นที่แพร่หลายและไม่มีความเข้าใจอย่างถูกต้องเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อที่จะให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งในแนวคิดทางตะวันตกและทางตะวันออก พร้อมทั้งศึกษานิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทต่างๆ รวมถึงการศึกษารากฐานและคุณค่าเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย นอกจากนี้ เมื่อทราบความหมายและลักษณะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้วยังต้องศึกษาการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการ

ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในการนำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปใช้ในทางปฏิบัติ

2.3 ความรู้พื้นฐานของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในการที่จะอธิบายถึงขอบเขตการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้น จะต้องมีความเข้าใจในลักษณะของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์เสียก่อน โดยจะเริ่มศึกษาตั้งแต่ความรู้ทั่วไปของข่าวหนังสือพิมพ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะของภาพข่าวหนังสือพิมพ์ ในลำดับต่อมาจะศึกษาถึงนิยามความหมายของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์และประเภทของเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพื้นฐานความคิดและที่มาของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทั้งในทางปรัชญาการเมืองและในทางสื่อสารมวลชนต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องและส่งผลโดยตรงต่อการการรับรองเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ยังจะต้องศึกษาในประเด็นการจำกัดการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อที่จะทราบวัตถุประสงค์และลักษณะของการจำกัดเสรีภาพเพื่อที่จะได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ต่อไป อีกทั้งยังจะศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตามสามารถพิจารณารายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีพื้นฐานของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ

แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ต่างก็มีความเป็นมาและรากฐานทางความคิดที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งนี้ มีทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่สนับสนุนและรองรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ดังต่อไปนี้

2.1.1 แนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

2.1.1.1 แนวคิดกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ

2.1.1.1.1 ความหมายและพัฒนาการของกฎหมายธรรมชาติ

จากศึกษาพบว่า ความหมายโดยทั่วไป กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายซึ่งบุคคล(บางกลุ่ม) อ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ คือเกิดมาเอง โดยมนุษย์ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ และใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ¹ หรือเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายต่างๆ ในอุดมคติซึ่งอยู่เหนือกฎหมายที่รัฐสร้างขึ้น โดยถือว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวมีที่มาจากกฎหมายธรรมชาติของสรรพสิ่ง

¹หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518) หน้า 130.

ซึ่งอาจค้นได้โดยเหตุผล นอกจากนี้ยังมีการพิจารณาความหมายของกฎหมายธรรมชาติในแง่มุ่งทางอุดมการณ์ มีการเชื่อมโยงกฎหมายธรรมชาติเข้ากับเรื่องเสรีภาพกับความเสมอภาค โดยพิจารณาว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นหนึ่งในความพยายามของมนุษย์ที่ต้องการสร้างความเป็นเอกภาพของหลักเสรีภาพและความเสมอภาค²ซึ่งเมื่อพิจารณาจากจุดนี้ อาจสรุปได้ว่า กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์อุดมคติที่มีขึ้นเพื่อจัดให้เกิดความสมดุลอย่างมากที่สุดที่จะเป็นไปได้ระหว่างปัจเจกชนกับส่วนร่วมและระหว่างเสรีภาพส่วนบุคคลกับความเสมอภาคของทุกคน³จากความหมายของกฎหมายธรรมชาติสามารถพิจารณาลักษณะสำคัญของกฎหมายธรรมชาติได้ดังนี้

1. จะต้องเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไป คือเป็นจริงในทุกสถานที่ หลักเกณฑ์ที่เป็นจริงในสถานที่หนึ่งต้องเป็นจริงในอีกสถานที่หนึ่งด้วย ถ้ากฎเกณฑ์ใดเป็นจริงที่สถานที่บางแห่งเท่านั้น กฎเกณฑ์นั้นก็จะไม่เป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติ

2. กฎหมายธรรมชาติจะต้องมีลักษณะนิรันดร คือเป็นจริงตลอดไป หมายความว่า เมื่อเป็นจริงในสมัยหนึ่งอีกสมัยหนึ่งก็ต้องเป็นจริงด้วย หากกฎเกณฑ์ใดเป็นจริงเพียงแค่ว่าในเวลาใดเวลาหนึ่ง กฎเกณฑ์นั้นก็จะไม่เป็นกฎหมายธรรมชาติ⁴

3. กฎหมายธรรมชาติต้องอยู่เหนือรัฐ รัฐจะออกกฎหมายให้ขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ ถ้ารัฐออกกฎหมายขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายนั้นก็จะใช้บังคับไม่ได้⁵

ปรัชญากฎหมายธรรมชาติถือกำเนิดมาพร้อมกับอารยธรรมตะวันตก ตั้งแต่สมัยกรีก โรมันโบราณ และมีการพัฒนาเติบโตมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ สามารถแบ่งพัฒนาการของกฎหมายธรรมชาติออก 3 สมัยดังนี้

สมัยกรีก-โรมัน กฎหมายในสมัยกรีก-โรมัน เป็นกฎหมายอันเกิดจากจารีตประเพณีของชนชาติ หรือเกิดจากความเชื่อของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ กฎหมายในยุคนี้จะเน้นไปในด้านความเชื่อที่ไม่สามารถจับต้องได้ ไม่สามารถพิสูจน์ได้ แต่เป็นความเชื่อที่มีเหตุและผลในตัวเอง ในยุคนี้เองได้มีนักปรัชญาเมธีที่สำคัญให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติไว้ อาทิเช่น

²เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), หน้า 13.

³จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รามคำแหง, 2539), หน้า 118.

⁴สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 15 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555), หน้า 74.

⁵หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, หน้า 127.

เพลโต (PLATO 429-348 B.C.) นักปรัชญาชาวกรีกคนสำคัญยืนยันว่า แต่มีสิ่งหนึ่งที่เราเรียกว่า Idea เป็นสิ่งที่ยั่งยืนไม่เปลี่ยนแปลงสมบูรณ์ (อุดมคติ) ถ้าหากเราเอา Idea มาเป็นวัตถุในการศึกษา เราก็จะสามารถค้นหาสัจธรรมที่แท้จริงได้ แม้ว่าจะไม่เป็นตัวเป็นตน แต่ก็ความจริงที่ไม่ขึ้นอยู่กับอำเภอจิตหรืออำเภอใจของมนุษย์ ดำรงอยู่โดยภาวะวิสัย⁶ จากที่ได้กล่าวไปนั้นจะเห็นได้ว่า เพลโตได้พยายามปลุกฝังความคิดเรื่องแบบ (Form) หรือแม่พิมพ์ (Archetypes) ของสิ่งที่ เป็นออสสารหรือคุณธรรมอันเป็นสากลไม่มีการเปลี่ยนแปลง (ทฤษฎีจิตนิยมเรื่อง “แบบ”) อีกทั้งเพลโตได้มีการยกระดับความหมาย “ธรรมชาติ” จากขอบเขตของความเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่แน่นอนของมนุษย์สู่ระดับของคุณค่านิยมอันสมบูรณ์ถึงที่สุด เพลโตยังให้ความเห็นว่าคุณหมายธรรมชาติเป็นความคิด (idea) หรือแบบ (Form) ที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลงที่ใช้เป็นบรรทัดฐานต่อกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law) โดยกฎหมายที่ตราขึ้นใดๆ ต้องสอดคล้องกับ “แบบ” แห่งกฎหมายธรรมชาตินี้ มิฉะนั้นก็ไม่อาจเรียกว่าเป็นกฎหมายได้⁷

อริสโตเติล (ARISTOTLE 384-322 B.C.) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของเพลโตเองก็ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากเพลโตมาเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม⁸ อริสโตเติลเชื่อว่าเหตุผลของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ นอกจากนี้ อริสโตเติลยังเชื่อว่าทุกสิ่งล้วนแต่มีจุดหมายปลายทางของมันทั้งสิ้น โดยเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่มีความโน้มเอียงพัฒนาไปสู่ภาวะที่เป็นอุดมคติ ซึ่งสิ่งที่เป็นอุดมคติของสิ่งต่างๆ แท้ที่จริงก็คือธรรมชาตินั่นเอง และการที่มนุษย์มีธรรมชาติที่จะพัฒนาไปสู่ภาวะที่สมบูรณ์ขึ้นอยู่กับมนุษย์จะต้องช่วยกันก่อให้เกิดโดยการอยู่รวมกันเป็นสังคม มนุษย์ยังมีการพัฒนาตนเองโดยการใช้ “เหตุผล” ซึ่งเป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้ให้แก่มนุษย์ และทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ ดังนั้นจากบริบททั้งหมดแล้ว ทำให้การปกครองสังคมมนุษย์จะต้องเป็นไปภายใต้หลักเหตุผลและความยุติธรรม นั่นคือการปกครองภายใต้กฎหมาย สังคมที่มีระเบียบและเป็นธรรมย่อมสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์และจะนำมนุษย์ไปสู่ภาวะที่สมบูรณ์ขึ้นอีกด้วย⁹ จากที่กล่าวนั้นจะเห็นว่า อริสโตเติลมองกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปกครองสังคมจะต้องสอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งก็คือกฎหมายธรรมชาตินั่นเอง โดยพิจารณากฎหมายธรรมชาติในแง่กฎหมายอุดมคติที่มีการพัฒนาสภาพความเป็นกฎหมายถึงจุดสมบูรณ์แล้ว นอกจากนี้ อริสโตเติลยังได้เน้นย้ำอีกว่ารัฐจะต้องปกครองด้วยกฎหมาย กฎหมายที่เหมาะสมในการปกครองสังคมก็คือ กฎหมายธรรมชาติหรือความยุติธรรมธรรมชาตินั่นเอง¹⁰

⁶ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 110.

⁷เจริญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, หน้า 117.

⁸ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 116.

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 116-120.

¹⁰เจริญ โฆษณานันท์, หน้า 129-130.

สำนักสโตอิก (stoicism) จากความคิดของ อริสโตเติลในเรื่อง เหตุผลของมนุษย์ ได้เป็นรากฐานต่อมายังปรัชญาสำนักสโตอิก สำนักสโตอิกมีแนวคิดพื้นฐานว่าจักรวาลประกอบด้วยแก่นสารอันสำคัญอย่างหนึ่ง คือ “เหตุผล” โดยเหตุผลจะเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่มีลักษณะแน่นอน ทั่วไป เป็นระเบียบ สม่าเสมอ ซึ่งคอยควบคุมความเป็นไปของมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล และเมื่อมนุษย์เป็นสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผลจึงถูกควบคุมโดยกฎเกณฑ์แห่งเหตุผล ซึ่งกฎเกณฑ์แห่งเหตุผลนี้ก็คือ กฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติหรือคือ กฎหมายธรรมชาตินั่นเอง โดยมนุษย์จะสามารถเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติได้ด้วยการใช้เหตุผลของเขาเอง สโตอิกยังได้วางหลักในทางจริยธรรมไว้ว่า การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่แท้นั้นต้องปฏิบัติตัวให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์แห่งจักรวาลหรือสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ¹¹

ซีเซโร (CICERO 43 B.C.) นักปรัชญาอังกฤษได้เขียนอธิบายกฎหมายธรรมชาติไว้ในหนังสือชื่อว่า “กฎหมาย” (Laws) โดยสามารถสรุปลักษณะกฎหมายธรรมชาติได้หกประการ คือ 1. กฎหมายเป็นเรื่องเหตุผล ดังคำกล่าวที่ว่า “กฎหมายที่แท้จริงคือเหตุผลที่ถูกต้อง” ซึ่งเป็นการยืนยันลำดับแรกว่ากฎหมายเป็นเรื่องของเหตุผลที่เป็นไปโดยธรรมชาติ และซีเซโรยังได้เน้นย้ำว่ากฎหมายจะต้องสอดคล้องกับธรรมชาติอีกด้วย 2. กฎหมายธรรมชาติจะต้องเป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปและมีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง มีอยู่อย่างสม่าเสมอ เป็นนิรันดร์ 3. กฎหมายธรรมชาติผูกพันทุกคนให้ต้องปฏิบัติตาม 4. กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่มีคุณค่าในตัวเองเหนือกว่ากฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น 5. กฎหมายธรรมชาติมีอยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ มนุษย์สามารถรู้ได้เอง 6. กฎหมายธรรมชาติมีลักษณะสากลและไม่เปลี่ยนแปลง¹²

สมัยกลาง (5 AD –14 AD) เมื่อจักรวรรดิโรมันล่มสลายในราวปลายศตวรรษที่ 5 ยุโรปก็ย่างเข้าสู่สมัยกลางซึ่งเป็นยุคที่กินเวลานานร่วมพันปี ในสมัยกลางนี้เป็นยุคที่คริสต์ศาสนารุ่งเรือง คนในสมัยนั้นมีความศรัทธาในพระเจ้าอย่างมาก ส่งผลให้ศาสนาเข้ามามีอำนาจและบทบาททางการเมืองการปกครอง กฎหมายธรรมชาติดึงถูกอ้างอิงว่าเป็นกฎที่มาจากความประสงค์ของพระเจ้าคำสอนที่ยิ่งใหญ่และมีอิทธิพลมากที่สุดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติคือ คำสอนของนักบุญโทมัส อไควนัส (Saint Thomas Aquinas 1226-1274) เซนต์โทมัสได้แบ่งแยกกฎเกณฑ์ของจักรวาลและโลกมนุษย์ว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 ประเภท คือ กฎหมายนิรันดร์(Eternal Law) กฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ (Divine Law) และกฎหมายมนุษย์ (Human Law)¹³

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

¹²สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 85-86

¹³เรื่องเดียวกัน, หน้า 89

ในส่วนของกฎหมายธรรมชาติ เซนต์โทมัสได้อธิบายว่า กฎหมายธรรมชาตินั้นก็คือ กฎหมายนิรันดรนั่นเอง¹⁴ แต่เป็นกฎหมายนิรันดรเฉพาะส่วนที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้ด้วยเหตุผลของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวทุกคน หมายความว่า เหตุผลรู้ผิดชอบชั่วดีของมนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายนิรันดร แต่ที่เราเรียกว่าเป็น กฎหมายธรรมชาติ ก็เพราะเหตุผลที่มีอยู่ตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์¹⁵ จากความหมายข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่าเซนต์โทมัสมีความเห็นว่า กฎหมายนิรันดรเป็นสิ่งที่มีความสมบูรณ์ มีเหตุผลอันกว้างใหญ่ไพศาลเกินกว่าที่สติปัญญาของมนุษย์ที่จะหยั่งรู้ได้ครบถ้วน สิ่งที่มนุษย์สามารถรู้ได้ก็แต่เพียงบางส่วนที่เรียกว่า กฎหมายธรรมชาติ หรือเหตุผลของการมีอยู่ในตัวมนุษย์เท่านั้น

กฎหมายธรรมชาติตามทัศนะของเซนต์โทมัส แบ่งออกเป็น กฎหมายธรรมชาติลำดับต้น (Primary Natural Law) และกฎหมายธรรมชาติลำดับรอง (Secondary Natural Law) กฎหมายธรรมชาติลำดับต้น คือ จงทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งรู้ได้โดยเหตุผลของมนุษย์ ส่วนกฎหมายธรรมชาติลำดับรอง คือกฎเกณฑ์ที่เกิดจากการนำหลักกฎหมายธรรมชาติลำดับต้นไปแยกย่อยเป็นรายละเอียด หรือนำไปปรับใช้ในสังคมตามควรแก่กาลเทศะ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นจุดกำเนิดให้นักปราชญ์ทั้งหลายในสำนักกฎหมายสมัยใหม่ได้นำความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติดมาจัดทำให้เป็นระบบ จนกลายเป็นประมวลกฎหมายในสมัยใหม่ในที่สุด¹⁶

นอกจากนี้ ในการอธิบายกฎหมายมนุษย์¹⁷ เซนต์โทมัสได้เน้นว่า กฎหมายมนุษย์จะต้องสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ หากกฎหมายของมนุษย์เรื่องใดมีเนื้อหาที่ไม่เป็นธรรมและขัดต่อกฎหมายธรรมชาติ ย่อมไม่ถือเป็นกฎหมายแต่เป็นความวิปริตของกฎหมาย¹⁸ จากการอธิบายที่กล่าวไปนั้นนับเป็นการเน้นหลักกฎหมายลำดับสูงกว่า (Higher Law) กล่าวคือ กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่สูงกว่ากฎหมายบ้านเมืองของมนุษย์ ถ้ากฎหมายบ้านเมืองขัดต่อกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายนั้นย่อมไร้ผลและราษฎรย่อมมีสิทธิไม่เชื่อฟังผู้ปกครองได้ (The Right of Disobedience) ความคิดของเซนต์โทมัสจึงเป็นข้อต่อทางความคิดของกฎหมายธรรมชาติที่เน้นความสำคัญของเหตุผลที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีก-โรมัน ถ่ายทอดต่อมาในสมัยกลางและส่งทอดไปจนถึงสมัยใหม่¹⁹

¹⁴กฎหมายนิรันดร คือ แผนของพระเจ้าเป็นเจ้า เป็นเหตุผลและปัญญาอันศักดิ์สิทธิ์ที่กำกับความเป็นไปทั้งปวงในจักรวาล สรรพสิ่งที่ดำเนินไปภายใต้ลึกลับอันศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้า (E.Bodenheimer, Jurisprudence, 1981 p. 24)

¹⁵ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 155.

¹⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 158.

¹⁷กฎหมายมนุษย์ คือ บัญชาของเหตุผลเพื่อความดีร่วมกันที่บัญญัติขึ้นโดยผู้มีหน้าที่ในการดูแลรักษาประชาคม โดยต้องมีลักษณะ 1) เป็นบัญชาของเหตุผล 2) บัญญัติขึ้นโดยผู้มีหน้าที่รักษาประชาคม 3) ต้องมีการประกาศให้ทราบ

¹⁸จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, หน้า 139.

¹⁹สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 93

สมัยใหม่ นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 14 จนถึงศตวรรษที่ 16 ยุโรปได้เข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) อำนาจและความคิดทางศาสนาจักรเสื่อมถอยลง แต่ความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติก็ได้เสื่อมคลายลงด้วย ต่อมา ในศตวรรษที่ 16 ถึง 18 ถือเป็นยุคทองของกฎหมายธรรมชาติ (great ages of natural law) แม้ศรัทธาในศาสนาคริสต์จะเสื่อมลงไปมาก แต่ความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติกลับฟื้นฟูลุ่งเรืองอย่างมหาศาล แต่เป็นกฎหมายธรรมชาติฝ่ายอาณาจักร (secular natural law) ซึ่งเน้นธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีสติปัญญาหรือเหตุผล และเหตุผลในธรรมชาติของมนุษย์นี้ก็เป็นรากฐานของกฎหมายธรรมชาติ ความคิดกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อระบบกฎหมายสมัยใหม่ของยุโรปตะวันตก โดยทำให้กฎหมายสมัยใหม่เป็นระบบที่มีเหตุผล และคำนึงถึงมนุษยธรรม นักคิดในสำนักกฎหมายธรรมชาติที่สำคัญ มีดังนี้คือ Hugo Grotius(1583-1645) Samuel Pufendorf (1632-1694) Montesquies (1689- 1755) John Locke (1632-1704) Christian Thomasius (1655-1728) Jean Jacques Rousseau (1712- 1778)²⁰

ประวัติความคิดของกฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่ แบ่งออกได้เป็นสามยุค ดังนี้

ยุคแรก เป็น**ยุคจัดระบบกฎหมายใหม่** ความคิดกฎหมายธรรมชาติในช่วงนี้ เป็นความพยายามที่จะใช้เหตุผลตามธรรมชาติซึ่งมนุษย์สามารถเข้าใจได้ มาจัดระบบกฎหมายบ้านเมืองใหม่แทนความเชื่อทางศาสนจักร และกฎหมายธรรมชาตียังเป็นพลังทางความคิดที่ช่วยเกื้อหนุนการสร้างชาติของรัฐสมัยใหม่ที่แยกตัวเป็นอิสระจากศาสนจักร ในยุคแรกนี้ความคิดแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ได้เริ่มก่อตัว ความคิดแบบปัจเจกชนนิยมมีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเป็นหน่วยๆ หนึ่งที่มีคุณค่าและมีความมุ่งหมายในตัวเอง และเมื่อต่างคนต่างอยู่เหมือนอะตอมชิ้นเล็กชิ้นน้อย เป็นการยากที่จะให้จะอยู่รวมเป็นสังคมได้ นักคิดในสมัยนั้นเลยเสนอทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) ขึ้น เพื่ออธิบายว่า สังคมเกิดขึ้นโดยเจตจำนงอิสระ (Free will) ของแต่ละคนที่ยอมตนอยู่ร่วมกับผู้อื่น การยินยอมนี้ก่อให้เกิดความผูกพันและต้องปฏิบัติตามสัญญาประชาคมนั้น

ยุคที่สอง เป็น**ยุควิเคราะห์วิจารณ์** ยุคนี้เป็นยุคของการใช้เหตุผลตามธรรมชาติมาแยกแยะหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย และวิจารณ์การกระทำที่ไม่ชอบด้วยเหตุผลของผู้ปกครองในสมัยนั้น ความคิดกฎหมายธรรมชาติในยุคที่สองนี้เน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเอกชน และการปกครองที่มีอำนาจจำกัด

²⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 94.

ยุคสุดท้าย ยุคการสังเคราะห์ความคิดและสรุปผล ในยุค

นี่เป็นการนำความคิดกฎหมายธรรมชาติซึ่งได้แยกแยะวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้วมาบัญญัติเป็นกฎหมายบ้านเมืองในลักษณะกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการแปรรูปกฎหมายธรรมชาติมาเป็นกฎหมายบ้านเมือง ทำให้กฎหมายบ้านเมืองตั้งอยู่บนหลักการของเหตุผล หลักแห่งสิทธิเสรีภาพ เสมอภาค ซึ่งปรากฏเป็นรูปธรรมในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา และรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส และจากอิทธิพลของกฎหมายธรรมชาติ ทำให้ระบบกฎหมายสมัยใหม่มีลักษณะพิเศษ คือ 1) กฎหมายสมัยใหม่ยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ทุกคน ถือว่าทุกคนมีความสิทธิและหน้าที่อย่างเสมอภาค 2) กฎหมายสมัยใหม่ยืนยันว่าทรัพย์สินสมบัติเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคล 3) กฎหมายสมัยใหม่รับรองขอบเขตอิสระส่วนบุคคล ที่เอกชนสามารถกระทำการใดๆ ได้ตามอำเภอใจ โดยที่รัฐหรือบุคคลอื่นจะเข้ามาแทรกแซงมิได้ 4) กฎหมายสมัยใหม่มีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาที่เคารพในสิทธิส่วนบุคคล 5) เกิดหลักการนิติรัฐ (Legal State) หรือการปกครองที่กฎหมายเป็นใหญ่ (Rule of Law) ซึ่งมีเนื้อหาที่สำคัญว่า การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ต้องชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่จะใช้อำนาจลิดรอนหรือตัดทอนสิทธิเสรีภาพของเอกชนได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายให้อำนาจ²¹

จากพัฒนาการของกฎหมายธรรมชาติ จะเห็นว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นเหมือนสัญลักษณ์ความขัดแย้งในสังคมมนุษย์ที่ปรากฏอยู่จนทำให้ต้องมีการอ้างอิงกฎหมายอุดมคติต่อรัฐในฐานะผู้ปกครองและผู้ออกกฎหมาย กฎหมายธรรมชาติมักถูกกล่าวอ้างอย่างหนักแน่นจากประชาชนผู้ถูกกดขี่ เพื่อต่อต้านอำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม แนวคิดกฎหมายธรรมชาตินี้ ได้ถูกใช้เป็นเหตุผลสนับสนุน เพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม หรือถูกใช้เป็นรากฐานทางทฤษฎีในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ²² กฎหมายธรรมชาติจึงเปรียบเสมือนเป็นกฎหมายอุดมคติที่คุ้มครองและค้ำประกันสิทธิเสรีภาพแก่ปัจเจกชนทั่วไปในลักษณะที่เป็นหลังความคิดปฏิวัติ²³

2.1.1.1.2 ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติว่าด้วย “สิทธิตามธรรมชาติ”

ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น แนวความคิดในเรื่อง “สิทธิธรรมชาติ”(Natural Rights) นั้น มีที่มาจากปรัชญาเมธีสโตอิก (Stoic) ในสมัยกรีก โดยนักปรัชญาเป็นผู้ค้นคิดขึ้นจากรากฐาน “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) เพื่ออธิบายว่า “สิทธิธรรมชาตินั้นมีอยู่กับตัวมนุษย์ทุกๆ คนตลอดเวลา สิทธิเหล่านี้ มีข้อกสิทธ์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นความชอบธรรมที่มนุษย์ทั่วทุกหนแห่งจะพึงมี โดยเหตุที่เขาเกิดมาเป็นมนุษย์และเป็นผู้มี

²¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 94-97.

²²จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, หน้า 117.

²³เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

เหตุผล”²⁴ มนุษย์จึงไม่ได้เป็นผู้สร้างขึ้น หากแต่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดและเป็นสิ่งที่สามารถใช้บังคับได้โดยไม่จำกัดกาลเวลาและสถานที่

สำหรับความหมายของสิทธิตามธรรมชาตินั้น “สิทธิตามธรรมชาติ” หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เป็นความชอบธรรมที่มนุษย์จะพึงมี สิทธินี้มีหลักการอยู่บนความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ปราชญ์ทางรัฐศาสตร์ท่านหนึ่งได้กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไว้ว่า “มนุษย์มีความกลัวอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าในสมัยที่ไม่เข้าใจธรรมชาติ ไม่สามารถควบคุมธรรมชาติได้หรือในสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความกลัวของมนุษย์มีทุกระดับ นับตั้งแต่กลัวความตาย กลัวการสูญเสีย สิ่งที่รัก หวงแหน และเป็นเจ้าของ กลัวการถูกรุกราน กลัวการถูกตอบโต้เมื่อไปรุกราน เพราะมนุษย์มีความกลัว มนุษย์จึงต้องแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยซึ่งหลักประกันขั้นต่ำ ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต การดำรงชีพ ประกอบอาชีพ และทรัพย์สินทั้งที่เป็นความมั่นคงปลอดภัยซึ่งหลักประกันขั้นต่ำ ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต การดำรงชีพ ประกอบอาชีพ และทรัพย์สินทั้งที่เป็นความปลอดภัยมั่นคงภายในสังคมและจากการรุกรานของพลังภายนอกสังคม ความต้องการของมนุษย์ในการแสวงหาความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน รวมทั้งความต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี ได้ก่อให้เกิดความเชื่อลัทธิ และอุดมการณ์ต่างๆ ความเชื่ออันหนึ่งที่จะได้กล่าวถึงต่อไป ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องสิ่งที่เป็นความชอบธรรมขั้นพื้นฐานที่มีอยู่ตามธรรมชาติพร้อมกับการเกิดของมนุษย์อันได้แก่ สิทธิธรรมชาติซึ่งมีสาระสำคัญคือ “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิที่ว่านี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาค เป็นสิทธิซึ่งไม่สามารถโอนให้แก่กันได้และผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ หากมีการล่วงละเมิดก็อาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนเสื่อมเสียต่อสภาพของความเป็นมนุษย์ก็ได้”

2.1.1.2 หลักมนุษยนิยมและหลักปัจเจกชนนิยม

หลักมนุษยนิยม หมายถึงทัศนะใดๆ ที่ถือมนุษย์กับประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นเรื่องสำคัญที่สุด หมายถึง หลักคำสอนใดๆ ที่มุ่งธำรงไว้ เสริมสร้างและพัฒนามนุษยธรรมขึ้นในโลกมนุษย์ เช่น ความรัก ความสุภาพ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม เป็นต้น หมายถึงแนวความเชื่อทางศาสนาและแนวความคิดทางปรัชญาใดๆ ที่ไม่ถือปัญหาเกี่ยวกับเทพเจ้าเป็นเรื่องสำคัญสูงสุด ตลอดจนคุณความดีอันเกิดจากแรงศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับเทพเจ้า แต่ปรัชญาที่มุ่งชี้แนะแนวทางชีวิตที่ตั้งงามแก่มนุษย์ ให้มนุษย์ได้มีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขในฐานะมนุษย์ พร้อมกันนี้ก็พยายามเสนอแนวคิดที่เน้นหนักถึงความเป็นธรรมในสังคม หมายถึง หลักจริยศาสตร์และทฤษฎีทางสังคมใดๆ ที่มุ่งเพิ่มพูนประโยชน์สุขให้แก่มนุษย์ ขณะเดียวกัน

²⁴ วีระ โลจายะ, กฎหมายสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538), หน้า 16.

ก็พยายามลดหย่อนบรรเทาและขจัดความทุกข์ยากของมนุษย์ จึงเห็นได้ว่านอกจากรับรองและเชิดชูคุณค่าความเป็นมนุษย์แล้ว มนุษย์นิยมยังกำหนดให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางมาตรฐานของทุกสิ่งทุกอย่างอีกด้วย และถือว่ามนุษย์ย่อมเป็นไปตามกรรม

ปรัชญามนุษยนิยมนี้จึงได้วางหลักความเชื่อต่อไปว่ามนุษย์คือผู้สร้าง ผู้คงไว้ ผู้ตกแต่ง ผู้ทำลายและผู้รับผิดชอบโลกและชีวิตของมนุษย์โดยวิสัยความสามารถและริ้วแรงของมนุษย์เองยิ่งกว่านี้การแสวงหาความจริงใดๆ ของโลกและชีวิตต้องยึดประสบการณ์แท้ๆ ของมนุษย์เป็นมาตรฐาน²⁵ แนวความคิดนี้ จึงเป็นแนวคิดที่เห็นว่ามนุษย์เป็นสิ่งประเสริฐที่สุด เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีคุณค่า มีความรู้ความสามารถ มีเหตุผล มนุษย์สามารถนำเอาศักยภาพของตนเองมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้สังคมมนุษย์ดีขึ้นและมนุษย์เองก็เป็นผู้พร้อมด้วยความพยายามและความสามารถในการกำหนดรูปแบบของโลกมนุษย์และกำหนดชีวิตของมนุษย์ได้เอง มนุษย์สามารถแปรรูปเปลี่ยนความหมายของโลกและชีวิตให้เป็นไปในลักษณะต่างๆ ได้สามารถประกอบกิจการงานทำให้โลกและชีวิตดีขึ้นหรือเลวลงได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวยังชี้ให้เห็นความจริงต่อไปว่า ในตัวมนุษย์สาระสำคัญที่สุดมีอยู่โดยธรรมชาติและที่ขาดไม่ได้คือเจตจำนงอิสระและพลังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อาศัยสิ่งดังกล่าว โลกมนุษย์จึงได้ถูกกำหนด ออกแบบ และสร้างสรรค์ขึ้นมา ดังนั้น การที่โลกและชีวิตนี้ได้รับการปรุงแต่ง และมีการเคลื่อนไหวแปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ นั้น นอกจากจะเป็นไปตามกฎธรรมชาติแล้วก็โดยอาศัยการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น²⁶

หลักปัจเจกชนนิยม เป็นอีกปรัชญาหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง โดยหลักปัจเจกชนนิยมถือเป็นอารยธรรมกรีกโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและเป็นหนึ่งในปรัชญาที่ชื่นชมในความเป็นมนุษย์ ชื่นชมความรู้ความสามารถ ความมีเหตุผลของมนุษย์ เพียงแต่หลักปัจเจกชนนิยมเน้นให้ความสำคัญกับมนุษย์ในลักษณะที่เป็นปัจเจกชนแต่ละคนไป มิได้มองมนุษย์ในภาพรวมเหมือนเช่นหลักมนุษยนิยม โดยถือว่ามนุษย์แต่ละคนมีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน มนุษย์แต่ละคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีเอกลักษณ์ มีความเป็นหนึ่งเดียวในตัวมนุษย์แต่ละคน ทำให้แนวคิดนี้มีส่วนช่วยสนับสนุนส่งเสริมการรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทำให้มนุษย์เล็งเห็นคุณค่าของตนเองและตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น²⁷

²⁵สุดปรารถนา นิละไพจิตร, “สิทธิมนุษยชนในอิสลามกับการรับรองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย,”

(วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 15.

²⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

²⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

2.1.2 หลักนิติรัฐ: หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ในรัฐเสรีประชาธิปไตย หลักการปกครองภายใต้กฎหมาย หรือหลักนิติรัฐ (Legal state) ถือเป็นหลักการสำคัญอันเป็นพื้นฐานในการปกครองประเทศ ในฐานะที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชน จากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายบริหาร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ หรือการบิดเบือนการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารโดยกฎหมายนั่นเอง ทั้งนี้ ภายใต้หลักการที่ว่า การกระทำการใด ๆ ของพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีผลเป็นการรुक้าสิทธิเสรีภาพของประชาชน จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจ และจะกระทำได้เฉพาะภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

กาเร เดอ มัลแบร์ (R. Carre de Malberg) นักนิติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส กล่าวว่า²⁸ “นิติรัฐ (Etat de droit หรือ Rechtsstat) เป็นรัฐที่ต้องยอมตนอยู่ใต้กฎหมายที่กำหนดการกระทำของรัฐต่อปัจเจกชนในสองนัย คือ กฎเกณฑ์ประเภทแรก กำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และ กฎเกณฑ์ประเภทที่สอง กำหนดวิธีการและมาตรการซึ่งรัฐหรือหน่วยงานสามารถใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด รวมเป็นกฎหมายสองชนิดที่มีผลร่วมกัน นั่นก็คือการจำกัดอำนาจของรัฐ โดยการให้อำนาจนั้นอยู่ภายใต้ระบบกฎหมายที่รัฐกำหนด ลักษณะเด่นที่สุดประการหนึ่งของนิติรัฐก็คือ รัฐที่ไม่สามารถใช่วิธีการอื่นนอกไปจากที่ระบบกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในเวลานั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้น กระทำการใดๆ ต่อปัจเจกชนได้ หลักนี้ส่งผลโดยปริยายให้เกิดขึ้นสองประการ คือ ประการแรก เมื่อรัฐเข้าไปมีนิติสัมพันธ์กับปัจเจกชน รัฐหาอาจกระทำการฝ่าฝืน หรือ หลีกเลียงกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ได้ไม่ ประการที่สอง คือ ในนิติรัฐที่พัฒนาจนสมบูรณ์แบบแล้วนั้น รัฐไม่อาจกระทำการใดเป็นการบังคับปัจเจกชนโดยเขาไม่สมัครใจได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้น (loi) ให้อำนาจไว้เท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐไม่สามารถใช้มาตรการใดๆ ต่อประชาชนได้ เว้นแต่กฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้นจะให้อำนาจไว้โดยตรง หรือโดยปริยาย”

กล่าวโดยสรุปคือ นิติสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย และฝ่ายรัฐจะกระทำการใดๆ ไปกระทบต่อปัจเจกชนโดยไม่สมัครใจไม่ได้ หากรัฐกระทำการใดๆ ไปกระทบต่อปัจเจกชนแล้วก่อให้เกิดความเสียหายต้องมีวิธีการเยียวยาแก้ไข²⁹

กาเร เดอ มัลแบร์ ยังกล่าวต่อไปอีกว่า “ดังนั้น นิติรัฐจึงเป็นรัฐที่ให้หลักประกันแก่ปัจเจกชนว่า เมื่อใดก็ตามที่รัฐละเมิดหลักนี้ ปัจเจกชนสามารถไปสู่ผู้มีอำนาจวินิจฉัยคดีเพื่อให้เพิก

²⁸ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชนเล่ม 3: ที่มาและนิติวิธี (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538), หน้า 279 – 280.

²⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2556), หน้า 108.

ถอนการกระทำ หรือเปลี่ยนแปลง หรือให้เลิกใช้การกระทำนั้นๆ ของฝ่ายปกครองที่ละเมิดกฎหมายได้ เพราะฉะนั้นระบบนิติรัฐจึงเป็นระบบที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของพลเมือง และมีวัตถุประสงค์หลักในการป้องกันและแก้ไขการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและเพื่อที่จะให้นิติรัฐเป็นความจริงขึ้นมาได้ ก็มีความจำเป็นที่ประชาชนต้องสามารถดำเนินคดีกับการกระทำของรัฐทุกประเภทที่มีขอบ และที่ทำให้ปัจเจกชนเสียหาย”

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่านิติรัฐ หมายถึง รัฐซึ่งยอมรับและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของราษฎร ทั้งนี้เพื่อที่ราษฎรจะได้ใช้สิทธิเสรีภาพเช่นว่านั้นพัฒนาบุคลิกภาพของตนได้ตามที่แต่ละบุคคลเห็นสมควร ดังนั้นรัฐประเภทนี้จึงเป็นรัฐที่มีอำนาจจำกัดโดยยอมอยู่ภายใต้กฎหมายของตนเองเพื่อประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะถือว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีคุณค่าสูงสุด³⁰ หรืออาจพิจารณาได้อีกนัยหนึ่งว่า นิติรัฐก็คือรัฐที่กำหนดเป้าหมายที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประกันความเป็นธรรมภายในรัฐ ในรัฐดังกล่าวนี้ การใช้อำนาจรัฐจะกระทำได้โดยอาศัยกฎหมายหรืออาศัยอำนาจตามกฎหมายเท่านั้น³¹

ดังนั้น องค์การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงองค์กรกึ่งตุลาการ (Quasi-judicial) ได้แก่ คณะกรรมการตามกฎหมายต่างๆ จึงมีขึ้นเพื่อควบคุมการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้เคารพต่อหลักนิติรัฐและเท่ากับเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน³²

จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักนิติรัฐเป็นหลักที่ควบคุมการใช้อำนาจรัฐและสามารถจำแนกหลักเกณฑ์ของหลักนิติรัฐได้ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก ประชาชนต้องมีสิทธิและหน้าที่ที่ได้รับการรับรองโดยกฎหมาย รัฐและองค์กรของรัฐที่จะกระทำการใด ต้องอาศัยอำนาจที่กฎหมายให้ไว้ และต้องทำตามกฎหมาย กล่าวคือ รัฐจะได้รับการคุ้มครองและกระทำการใดๆ กระทบต่อสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนได้ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ **ประการที่สอง** ต้องมีการเยียวยาแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้นจาก

³⁰สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 171.

³¹บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายมหาชนเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555) หน้า 122.

³²เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, หน้า 109.

การที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการนอกขอบเขตแห่งกฎหมายและไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน โดยต้องจัดให้มีองค์กรหรือผู้วินิจฉัยในการทำหน้าที่ดังกล่าว

การพิจารณาถึงสาระสำคัญของหลักนิติรัฐที่เป็นการรับรองแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถพิจารณาจากรูปแบบและเนื้อหาของหลักนิติรัฐ

2.1.2.1 รูปแบบของหลักนิติรัฐมีหลักสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับรองแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักการคุ้มครองสิทธิของประชาชนทางศาลเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการกระทำอันมิชอบของฝ่ายอำนาจรัฐ เป็นสิทธิที่จะฟ้องหน่วยงานรัฐ เพื่อเรียกร้องให้รับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายทางละเมิด และครอบคลุมถึงสิทธิเรียกร้องของปัจเจกบุคคลตามกฎหมายมหาชน กล่าวคือ หากมีกฎหมายใดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของปัจเจกชน และกำหนดให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่จะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง หากหน่วยงานของรัฐไม่ได้ดำเนินการ หรือดำเนินการบกพร่องจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ปัจเจกชนย่อมเป็นสิทธิของปัจเจกชนที่จะฟ้องร้องให้หน่วยงานของรัฐนั้นๆ ดำเนินการตามสิทธิเรียกร้องนั้นๆ ของตนได้ ดังนั้น สิทธิเรียกร้องของปัจเจกบุคคลตามกฎหมายมหาชน อาจเป็นสิทธิที่กฎหมายใดๆ รับรองไว้ก็ได้ แต่กฎหมายนั้นต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนเท่านั้น³³

2.1.2.2 เนื้อหาของหลักนิติรัฐหลักสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับรองแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักนิติรัฐมีความเกี่ยวพันกันอย่างยิ่งกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาค สิทธิทั้งสองประการนี้ถือเป็นพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นในรัฐเสรีทั้งหลาย รัฐมีพันธกรณีที่จะต้องเคารพต่อขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้อิสระแก่ปัจเจกชนในการพัฒนาบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล³⁴ การแทรกแซงโดยอำนาจรัฐนั้น จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตามหลักความชอบธรรมในทางประชาธิปไตยได้ให้อำนาจแล้วเท่านั้น รัฐจึงจะสามารถกระทำการใดๆ อันเป็นแทรกแซงได้ การกระทำของรัฐต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับคุณค่าอันสูงสุดของรัฐธรรมนุญ นอกจากนี้ในระบบการปกครองโดยกฎหมาย หรือ “นิติรัฐ” นั้น รัฐและองค์กรของรัฐทั้งหลายที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนุญและกฎหมายมีหน้าที่ต้องเคารพกฎหมายที่ตราขึ้นในรัฐ ไม่ว่าจะป็นรัฐธรรมนุญ

³³บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 414-415.

³⁴บรรเจ็ด สิงคะเนติ, “หลักนิติรัฐ,” ในหนังสือ นิติรัฐ นิติธรรม, เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2553), หน้า 233.

หรือกฎหมายในลำดับใด แต่ในกรณีที่รัฐ องค์กร หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นเหตุให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ก็ต้องมีองค์กรและกระบวนการที่เป็นอิสระ สามารถตัดสินปัญหาดังกล่าวและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับประชาชนได้³⁵

นอกจากนี้การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของรัฐ หลักการดังกล่าวถือเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของหลักนิติรัฐ การใช้อำนาจรัฐของผู้ปกครองที่ละเมิดต่อกฎหมายและก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ผู้อยู่ใต้การปกครองแล้ว ฝ่ายรัฐจะต้องรับผิดชอบในการใช้อำนาจดังกล่าวแก่ผู้อยู่ใต้การปกครองโดยการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง³⁶

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักนิติรัฐเป็นหลักการที่มีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันให้กับประชาชนว่ารัฐหรือผู้ปกครองจะไม่ใช้อำนาจไปละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล นอกจากนี้รัฐยังจะต้องมีหน้าที่ในการคุ้มครองปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกันด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักนิติรัฐมีความเกี่ยวข้องกับหลักความเสมอภาคและหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งทั้งสองหลักการนี้เป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ฉะนั้นหลักนิติรัฐนี้จึงเป็นหลักการที่สะท้อนให้เห็นถึงควมมีอยู่ของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก

2.1.3 ทฤษฎีสัญญาประชาคม

ทฤษฎีสัญญาประชาคมเป็นอีกหนึ่งทฤษฎีที่เป็นการหลักการพื้นฐานของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทฤษฎีสัญญาประชาคมนั้นมีแนวคิดที่สำคัญอยู่สามแนวคิดด้วยกัน ดังนี้

2.1.3.1 แนวคิดของโทมัส ฮอบส์

ทฤษฎีสัญญาประชาคมตามแนวคิดของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) นั้น ฮอบส์เห็นว่ามนุษย์เป็นผู้ที่เห็นแก่ตัวและโหดร้ายจึงทำให้สังคมมีแต่ความขัดแย้งมีสภาวะที่เป็นอนาธิปไตย มนุษย์จำเป็นต้องสละสิทธิธรรมชาติของตนที่มีอยู่ทั้งสิ้นให้กับรัฐ เพื่อที่รัฐจะได้มีอำนาจอย่างเต็มที่ในการควบคุมสภาวะธรรมชาติ และเพื่อให้มนุษย์รอดพ้นจากสภาวะการที่เลวร้าย โดยต่างทำสัญญายอมสละสิทธิเสรีภาพของตนมอบให้กับรัฐและต้องเคารพรัฐผู้รับมอบอำนาจไปจากตน ข้อตกลงดังกล่าวเรียกว่า สัญญาประชาคม (Leviathan) ซึ่งจะก่อให้เกิดรัฐที่มีอำนาจอย่างสมบูรณ์และเด็ดขาด (Absolute Power) ตามแนวคิดของฮอบส์นี้ กฎหมายที่ออกมานั้นผู้มีอำนาจจะเป็นผู้นิยามคำว่าถูกผิดชั่วดี ยุติธรรมหรืออยุติธรรม ประชาชนมีหน้าที่เพียงยอมรับว่าสิ่งที่ผู้มีอำนาจยื่นให้เหมาะสมและยุติธรรมแล้ว เว้นเสียแต่การยอมรับดังกล่าวจักเป็นอันตรายต่อชีวิต

³⁵ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*, หน้า 113.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

ของตนประชาชนจึงควรที่จะขัดขึ้น³⁷ เหตุที่ต้องยอมรับนั้นก็เนื่องมาจากต้องการให้อำนาจนั้นปกป้องตนให้พ้นภัย

2.1.3.2 แนวคิดของจอห์น ล็อก

จอห์น ล็อก ปรัชญาเมธีชาวอังกฤษ ได้เสนอความคิดเรื่องสภาวะธรรมชาติและสัญญาประชาคม ไว้ในหนังสือชื่อ The Second Treaties of Government ความว่า “มนุษย์ในสภาวะธรรมชาตินั้นเป็นสภาวะแห่งสันติสุข ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเสมอภาคและเป็นอิสระ” จะเห็นได้ว่าตามความคิดของล็อกนั้น สภาวะธรรมชาติของมนุษย์เป็นผู้ที่มีจิตใจงดงามมีความเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพอย่างเต็มที่แต่สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ขาดระเบียบทางการเมือง ขาดองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ล่วงละเมิดสิทธิธรรมชาติของผู้อื่น มนุษย์จำต้องสละสิทธิในการบังคับใช้กฎธรรมชาติด้วยตนเอง และยินยอมอยู่ใต้อำนาจรัฐซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ป้องกันชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน แต่ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์ไม่ได้สละสิทธิทั้งหมดให้กับสังคม มนุษย์คงให้เฉพาะสิทธิเสรีภาพบางส่วนเพื่อความผาสุกร่วมกันแต่ยังคงรักษาสิทธิธรรมชาติอื่นเอาไว้ ซึ่งก็หมายความว่ารัฐหรือรัฐบาลมีอำนาจจำกัด ที่ไม่อาจไปกล่าวร้ายสิทธิต่างๆ ของประชาชนตามอำเภอใจ หากรัฐบาลใช้อำนาจเกินขอบอำนาจดังกล่าว ราษฎรจึงไม่ต้องเคารพและเชื่อฟังรัฐบาลอีกต่อไป³⁸

2.1.3.3 แนวคิดของรูสโซ

ฌอง ฌาค รูสโซ ปรัชญาเมธีชาวฝรั่งเศส ได้เสนอความคิดเรื่องสภาวะธรรมชาติและสัญญาประชาคมไว้ในหนังสือชื่อ The Social Contract ตามความคิดของรูสโซนั้นเห็นว่าธรรมชาติมนุษย์เป็นคนดีและมีความสุข มีความต้องการสิ่งต่างๆ น้อยมาก ต่อมาเมื่อเกิดมีการถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินขึ้นจึงเป็นที่มาของความไม่เสมอภาคของมนุษย์และสังคมที่ไม่เป็นธรรม มนุษย์จึงต้องหารูปแบบการปกครองใหม่ที่เกิดจากความยินยอมพร้อมใจของมนุษย์เองมิใช่การใช้กำลังบังคับความยินยอมนี้เองที่ก่อให้เกิดสัญญาประชาคมขึ้นโดยถือเป็นเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคม สัญญานี้เป็นสัญญาที่สมาชิกแต่ละคนทำสัญญากับคนอื่น ๆ ทุกคนว่า “เราทุกคนจะยอมมอบร่างกายและอำนาจทุกอย่างที่มีอยู่ร่วมกันภายใต้อำนาจสูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันในสังคม และเราก็จะได้รับส่วนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งแยกจากกันมิได้ของส่วนรวม ผู้เข้าร่วมแต่ละคนรวมกับทุก

³⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 170.

³⁸วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538), หน้า 34-35. อ้างถึงในเกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), หน้า 14

คนไม่ใช่กับใครคนใดคนหนึ่ง โดยนัยนี้ เขาผู้นั้นไม่ต้องเชื่อฟังใครนอกจากตัวเอง และยังคงมีเสรีภาพเหมือนเมื่อก่อน”³⁹

จากแนวคิดของรุสโซซึ่งข้างต้นนี้ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรกับผู้ปกครองที่ขึ้นตรงต่อกันและกันกล่าวคือผู้ปกครองขึ้นตรงต่อราษฎร โดยผู้ปกครองจะยอมรับเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนเพื่อใช้ในการปกครองบ้านเมืองและประชาชนก็ต้องขึ้นต่ออำนาจของผู้ปกครองที่บริหารงานตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนที่อยู่ร่วมกันทั้งหมดในสังคม⁴⁰ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้จะทำให้ทุกคนมีเสรีภาพและไม่เป็นสังคมหรือรัฐที่ประชาชนอยู่ใต้ปกครองของใคร เพราะเมื่อสมาชิกแต่ละคนทำสัญญากับคนอื่นๆว่าเราทุกคนจะยอมมอบร่างกายและอำนาจทุกอย่างที่มีอยู่ร่วมกันให้แก่สังคม ซึ่งภายใต้อำนาจสูงสุดของเจตนารมณ์ร่วมกันของสังคมนี เราจะได้รับส่วนในในฐานะที่เป็นสมาชิกที่แยกจากกันมิได้ของสังคมเช่นกัน โดยนัยนี้คนแต่ละคนไม่ต้องเชื่อฟังใครนอกจากตัวเองและยังคงมีเสรีภาพอยู่ตามเดิมไม่โอนสิทธิเสรีภาพของตนให้แก่ผู้ใดแต่โอนให้แก่ส่วนรวมเป็น *เจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชน* ทั้งหมดดังนั้นผู้ปกครองที่แท้จริงก็คือผู้อยู่ใต้การปกครองนั่นเองโดยผ่านมาในรูปของ *เจตจำนงทั่วไป (General Will)* ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความคิดเห็นและความต้องการของส่วนรวมกฎหมายทั้งหลายทั้งปวงก็คือการแสดงออกซึ่งเจตจำนงทั่วไปนั่นเองโดยที่ทุกคนย่อมมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิดและแสดงออกซึ่งเจตจำนงทั่วไป ฉะนั้นการยอมสละเสรีภาพตามธรรมชาติอันไม่มีจำกัดและยอมอยู่ร่วมกันโดยมีเสรีภาพอันจำกัดตามกฎหมายก็คือการปฏิบัติตามข้อบังคับที่ตนเองได้มีส่วนตั้งขึ้นนั่นเอง⁴¹

นอกจากนี้รุสโซยังได้เพิ่มเติมในบท Sanction อีกว่าหากผู้ปกครองที่ได้รับอำนาจไปแล้วปฏิบัติตนไม่ดีขัดแย้งกับเจตนารมณ์ร่วมกันของคนในสังคมประชาชนก็มีอำนาจถอดถอน เพราะมนุษย์มีสิทธิโดยธรรมชาติในการคัดเลือกและเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเพื่อให้ได้รัฐบาลที่ดีทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิของประชาชนอย่างแท้จริง

จากที่ทฤษฎีสัญญาประชาคมที่กล่าวมานั้นทำให้เห็นได้ว่า ทฤษฎีนี้มีแนวคิดพื้นฐานถึงการที่มนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติแต่ด้วยเหตุผลของความมาสงบเรียบร้อยในสังคมทำให้มนุษย์ต้องมารวมกันเพื่อสละสิทธิบ้างประการให้แก่ผู้ปกครอง ดังนั้นการที่ยอมรับมนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาตินี้เองเป็นการชี้ให้เห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษย์แต่ละบุคคล

³⁹บวรศักดิ์ อวรรณโณ, *กฎหมายมหาชน เล่มหนึ่ง วิชาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 53.

⁴⁰เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*, หน้า 171.

⁴¹ปรีดี เกษมทรัพย์, *นิติปรัชญา*, หน้า 205.

2.1.4 หลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริปไตย

หลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) เป็นแนวคิดในการแบ่งแยกองค์กรใช้อำนาจอริปไตย ซึ่งโดยหลักแล้ว จะแบ่งออกเป็น องค์กรบริหาร องค์กรนิติบัญญัติ และองค์กรตุลาการ โดยการให้แต่ละองค์กรต่างมีอิสระ และต่างดุลและคานอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง โดยมีให้อำนาจสูงสุดของประเทศตกอยู่ที่บุคคลคนเดียว หรือคณะ ๆ เดียว อันจะนำไปสู่การใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จ ทั้งนี้ จากประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ผ่านมา ก็มักปรากฏอยู่เสมอว่าการรวมอำนาจอยู่ที่บุคคลคนเดียว หรือคณะ ๆ เดียว จะนำมาซึ่งการกดขี่ข่มเหง และจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรอย่างไม่มีขอบเขต อนึ่ง หลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการสำคัญที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศเสรีประชาธิปไตย ปัจจุบัน ในฐานะที่เป็นหลักการพื้นฐานในจำกัดการใช้อำนาจรัฐ และเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

2.1.4.1 ความเป็นมาของหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริปไตย

ในศตวรรษที่ 18 มีนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส คือ มองเตสกีเออ ค.ศ. 1689 –1755 (Montesquieu) ได้นำเสนอแนวคิดในการแบ่งแยกการใช้อำนาจอริปไตยออกเป็นสามอำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยทั้งสามอำนาจนี้สามารถคานและดุลอำนาจ (checks and balances) กันได้เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ มองเตสกีเออ ได้รับแนวคิดดังกล่าวและสร้างทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจขึ้นมาในฝรั่งเศสเพื่อเป็นการต่อต้านระบบการผูกขาดอำนาจอยู่ที่กษัตริย์เพียงผู้เดียวโดยได้วิเคราะห์ถึงอำนาจหน้าที่ของกฎหมาย สภาพบังคับของสิทธิเสรีภาพในหนังสือเล่มที่สองของเขาที่ให้ชื่อว่า “กฎหมายสร้างรูปแบบเสรีภาพทางการเมืองในความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและรัฐธรรมนูญ” ซึ่งมีผลต่อการวิเคราะห์ของเจ็องแซที่เป็นประโยชน์ต่อการรับประกันเสรีภาพทางการเมืองของพลเมืองซึ่งในสมัยนั้นเสรีภาพเปรียบเสมือนเป็นการได้รับอภิสิทธิ์ นอกจากนี้ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันการปกครองฝรั่งเศสในสมัยนั้นอีกด้วย มองเตสกีเออมีวัตถุประสงค์ต่อการปกครองแบบทรราช การปกครองระบอบกษัตริย์จะต้องมีการประนีประนอมกับแนวคิดสิทธิเสรีภาพซึ่งหมายความว่าระบอบการปกครองแบบกษัตริย์จะต้องเอื้ออำนวยต่อการรับรองสิทธิเสรีภาพ

อย่างไรก็ตาม แนวคิดการแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกีเออแม้จะยังไม่ได้เสนอให้มีการกำหนดถึงองค์กรที่จะมาใช้อำนาจตุลาการอย่างเด่นชัดก็ตามแต่ตามแนวคิดของเขาก็ได้แสดงให้เห็นปรากฏอย่างเด่นชัดแล้วว่าอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการควรเป็นอิสระจากกัน โดยเน้นการคานและดุลระหว่างทั้งสามอำนาจร่วมด้วย ในเวลาต่อมาเซอร์วิลเลียมแบล็คสโตน (Sir William Blackstone) ผู้พิพากษาชาวอังกฤษได้พัฒนาแนวคิดของมองเตสกีเออโดย

เน้นความมีอยู่ของอำนาจตุลาการในลักษณะของอีกองค์กรหนึ่งนอกจากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารและกลุ่มบุคคลที่ใช้อำนาจตุลาการนี้ต้องได้รับการแต่งตั้งเข้ามาโดยกษัตริย์แต่มิใช่จะให้อำนาจตามอำเภอใจแต่แบล็คสโตนก็ได้เสนอให้มีการคานและดุลกันของอำนาจ เขานำเสนอเพียงความอิสระของศาลเท่านั้น⁴²

กล่าวได้ว่าแนวคิดของมองเตสกีเออได้มีอิทธิพลครอบงำระบบการเมืองในศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 เป็นอย่างมาก โดยแนวคิดของเขาทำให้คนยุคหลัง ๆ มุ่งความสนใจไปสู่จุดเดียวกันคือเป็นการก่อให้เกิดขบวนการรัฐธรรมนูญนิยมขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.1789 มาตรา 16 ว่า “ไม่ว่าในสังคมใดก็ตามหากไม่มีการค้ำประกันเสรีภาพของปวงชนและไม่มีการแบ่งแยกอำนาจแล้วไซ้ร้ สังคมนั้นหากรัฐธรรมนูญไม่หลักการดังกล่าว ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนในการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาเมื่อปี 1787 ที่ได้มีการนำหลักการแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกีเออมาใช้อย่างเคร่งครัด และยังคงมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน⁴³

2.1.4.2 ความหมายของหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย

จากแนวคิดของมองเตสกีเออตามหนังสือว่าด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นได้มีการนิยามความหมายของการแบ่งแยกอำนาจเป็นครั้งแรกคือ “ในทุกีรัฐบาลมีอำนาจอยู่สามอำนาจคืออำนาจนิติบัญญัติ (legislative) เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ขึ้นอยู่กับกฎหมายของชาติ และอำนาจบริหาร (executive) เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดขึ้นอยู่กับกฎหมายของประชาชน” ซึ่งพบว่าเป็นการกล่าวซ้ำถึงแนวคิดของล็อค ซึ่งได้กล่าวถึงอำนาจบริหารที่รวมถึงอำนาจในการปกครองและพิจารณาคดีด้วยจึงถือเป็นการยอมรับในขณะนั้นว่ามีการแบ่งแยกอำนาจออกเป็นสองประเภทคืออำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารเท่านั้น

ในขณะเดียวกันมองเตสกีเออก็ได้ให้คำนิยามใหม่ในครั้งที่สองโดยมีการจำกัดอำนาจบริหารให้มีขอบเขตแต่เพียงอำนาจในการปกครองด้านการจัดให้มีความมั่นคงสาธารณะแต่ก็มีแจ้งชัดว่าอำนาจในการจัดให้มีความมั่นคงสาธารณะมีความหมายรวมถึงกิจการภายในของรัฐด้วย และยิ่งกว่านั้นมองเตสกีเออยังได้วิเคราะห์ถึงการมีอยู่ของอำนาจที่สาม คืออำนาจในการตัดสินซึ่งเป็นการประสานแนวคิดของล็อคเข้ากับการแยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจของกษัตริย์

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมามองเตสกีเออก็ได้ละเลยในการนิยามความหมายในการแบ่งแยกอำนาจที่ได้ให้ไว้ทั้งสองครั้ง แต่เขาก็กลับใช้นิยามในทางปัจจุบันมากขึ้นโดย

⁴²เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, หน้า 94-96.

⁴³โกสินทร์ วงศ์สุวัฒน์, ความเป็นมาของระบบการปกครองในระบบรัฐสภาและระบบรัฐสภาในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์, 2518), หน้า 2.

ได้นิยามความหมายในการแบ่งแยกอำนาจอันได้แก่ อำนาจในการตรากฎหมาย อำนาจในการบังคับตามมติมหาชน และการพิจารณาคดีระหว่างเอกชน และเป็นที่แน่ชัดว่าอำนาจบริหารได้รวมถึงกิจการภายในและภายนอกด้วย

ความหมายตามนัยหลังนี้เองที่มองเตสกีเออใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของรัฐบาลและได้กลายมาเป็นพื้นฐานของแนวคิดการแบ่งแยกอำนาจในปัจจุบันที่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยมีการแยกองค์การใช้อำนาจดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ภายใต้หลักการคานและดุลอำนาจระหว่างกันอันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบของผู้ปกครองที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนได้⁴⁴

2.1.4.3 สาระสำคัญของหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจอปีโตย

มองเตสกีเออได้ยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจโดยได้กล่าวว่ารัฐมีการใช้อำนาจอยู่สามประการด้วยกันคือ⁴⁵

ประการแรก รัฐมีอำนาจออกกฎหมายมาบังคับการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไป อำนาจในการออกกฎหมาย การแก้ไขกฎหมาย และการยกเลิกกฎหมายนั้นคืออำนาจนิติบัญญัติ

ประการที่สอง รัฐมีอำนาจในการดูแลความปลอดภัยภายในและภายนอกประเทศ และใช้กำลังเพื่อให้ประชาชนเคารพกฎหมาย ภารกิจนี้เป็นภารกิจที่เป็นการปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย

ประการสุดท้าย รัฐจำเป็นต้องจัดให้มีการลงโทษบุคคลเมื่อมีการกระทำผิดกฎหมาย และจัดให้มีการพิพากษาวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างเอกชนที่อยู่ใต้กฎหมาย

จากสภาพในสมัยนั้นมองเตสกีเออได้เห็นว่าการใช้อำนาจนิติบัญญัติควรให้ประชาชนและกลุ่มอภิชนเป็นผู้ใช้อำนาจผ่านทางรัฐสภาซึ่งประกอบด้วยสภาอภิชน (สภาสูง) และสภาประชาชน (สภาล่าง) ถ่วงดุลซึ่งกันและกัน ส่วนอำนาจบริหารควรอยู่ในมือของกษัตริย์โดยมีขุนนางเป็นผู้ช่วย และอำนาจตุลาการควรอยู่ในมือขององค์กรที่มีใช้องค์กรประจำแต่เป็นองค์การที่ตั้งขึ้นเป็นครั้งคราวเมื่อมีคดีเกิดขึ้นและสิ้นสุดลงเมื่อพิจารณาคดีเสร็จเพื่อให้คนเกรงกลัวอำนาจของสถาบันมิใช่ตัวบุคคล จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การแบ่งแยกอำนาจย่อหมายถึงองค์กรที่ใช้อำนาจด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายมิให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งของรัฐมีอำนาจมากจนเป็นการผูกขาด โดยได้มีการแบ่งแยกองค์กรผู้ใช้อำนาจออกดังนี้

⁴⁴เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*, หน้า 98.

⁴⁵อมร จันทรสมบูรณ์, *กฎหมายปกครอง* (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 51 - 52.

- 1) องค์การนิติบัญญัติ เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการตรากฎหมาย ซึ่งใช้อำนาจนิติบัญญัติ
 - 2) องค์การบริหาร เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจในการปกครองประเทศ
 - 3) องค์การตุลาการ เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจในการอำนวยความยุติธรรม
- เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น

โดยหลักการและทฤษฎีนั้นการแบ่งแยกอำนาจไม่จำเป็นต้องให้องค์กรผู้ใช้อำนาจทั้งสามมีความเท่าเทียมกัน อำนาจใดอำนาจหนึ่งอาจอยู่เหนืออีกอำนาจได้ แต่มีข้ออยู่เหนือกว่าในลักษณะที่เด็ดขาดสมบูรณ์ กล่าวคือจะต้องมีมาตรการที่เป็นหลักประกันในการดำเนินการตามอำนาจในแต่ละองค์กร คือมีการคานและดุลอำนาจ (checks and balances) ระหว่างกัน และถือได้ว่าหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของการแบ่งแยกการใช้อำนาจก็คือการคานและดุลอำนาจนั่นเอง⁴⁶ จะเห็นได้ว่าหลักการแบ่งแยกอำนาจนี้เป็นหลักการที่มีไว้เพื่อเป็นการเหนี่ยวรั้งมิให้ผู้ใช้อำนาจใช้อำนาจเกินขอบเขต และเมื่อไม่มีการใช้อำนาจที่เกินขอบเขตก็เท่ากับเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนโดยปริยาย⁴⁷ ฉะนั้นหลักการแบ่งแยกอำนาจอริปไตยนี้จึงเป็นหลักการที่สำคัญที่คุ้มครองเสรีภาพของประชาชนอันสะท้อนถึงการรองรับแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยนั่นเอง

2.1.5 หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคถือว่าเป็นหลักพื้นฐานสำคัญมากที่ของศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพราะหลักการดังกล่าว เพราะมนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยมิต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เป็นต้น รายละเอียดของหลักความเสมอภาคมีดังนี้

2.1.5.1 ที่มาและความหมายของหลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค ในสมัยดั้งเดิมเกิดคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระบบทาสที่มีอยู่ในยุคของอาณาจักรโรมัน ต่อมาในสมัยกลางระบบศักดินาได้ยกเลิกหลักความเสมอภาคและสร้างลำดับชั้นของสังคมขึ้น แปรผันตามสภาพของที่ดินและบุคคล ในทางศาสนา ศาสนาคริสต์นิกายโรมันเป็นศาสนาเดียวเดียวที่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมาย ทั้งกฎหมายแพ่งและกฎหมายมหาชนไม่มีลักษณะเป็นเอกภาพแต่ละแปรผันไปตามมณฑล เมืองหรือกลุ่มคน อย่างไรก็ตามความไม่เสมอภาคในสมัยกลางดังกล่าวค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปเมื่อชนชั้นกลางที่สะสมความเข้มแข็งขึ้นนำไปสู่การเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงความไม่เสมอภาค

⁴⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*, หน้า 99.

⁴⁷ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น*, หน้า 124.

ดังกล่าวทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง⁴⁸ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนคือ ความคิดเห็นต่อต้านลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยต้องการกีดกันพระมหากษัตริย์ไม่ให้ใช้พระราชอำนาจผิดทำนองคลองธรรมโดยอ้างถึงหลักกฎหมายธรรมชาติที่ว่า “บุคคลทุกคนเกิดมาอย่างเสมอภาคกันและมีสิทธิบางประการ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ดิดตัวมาสิทธินี้ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้” หลักกฎหมายธรรมชาติที่ตกทอดมาจากสมัยกรีก-โรมันที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นได้รับการพัฒนากลายเป็น “หลักความเสมอภาคเบื้องต้นกฎหมาย” (Equality before the law) ซึ่งถือว่าบุคคลย่อมมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (Fairness) นอกจากนี้หลักกฎหมายธรรมชาตินี้ยังเป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับสิทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) และได้กลายเป็นจุดกำเนิดของระบบปัจเจกชนนิยมในทางกฎหมายมหาชนคือ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 คำประกาศนี้ให้ความสำคัญกับคนแต่ละคนรวมทั้งสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นว่าเป็นหัวใจของสังคม โดยถือว่าหัวใจของสังคมอยู่ที่การยอมรับคุณค่าของทุกคนแต่ละคนรวมกันเป็นสังคม รัฐหรือสังคมไม่สามารถก้าวท้าวสิทธิของเขาได้ เว้นเพื่อประโยชน์ส่วนร่วมอันจะเห็นได้จากคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองปี ค.ศ.1789 ซึ่งมีข้อความว่า “มนุษย์เกิดมาและมีชีวิตอยู่โดยอิสระและโดยเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ความแตกต่างในสังคมจะมีได้ก็เพื่อประโยชน์อันร่วมกัน”

สำหรับความหมายของหลักนั้น หลักความเสมอภาคมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักเสรีภาพเนื่องจากเป็นหลักการที่จะทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเสมอภาคกันทุกผู้ทุกคน เพราะถ้าเสรีภาพใดสามารถใช้ได้เพียงบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น สิ่งนั้นย่อมไม่อาจถือเป็นเสรีภาพได้ ความเสมอภาคจึงเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง จากความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงอาจสรุปความหมายของหลักความเสมอภาคได้ว่า หลักความเสมอภาค คือ หลักการที่ทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) ทั้งนี้ การปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคนั้นจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน และจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆ จึงจะทำให้เกิดความยุติธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคขึ้นได้⁴⁹

⁴⁸สมคิด เลิศไพฑูรย์, “หลักความเสมอภาค,” วารสารนิติศาสตร์ 30:2 (มิถุนายน 2543) :161.

⁴⁹เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, **หลักความเสมอภาค**, [ออนไลน์], 21 สิงหาคม 2556 แหล่งที่มา <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=657>

2.1.5.2 ประเภทของหลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือหลักความเสมอภาคทั่วไปและหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง โดยหลักความเสมอภาคทั่วไปนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคนที่สามารถกล่าวอ้างกับการกระทำใดๆ ของรัฐได้ หากเรื่องนั้นมิได้มีการกำหนดไว้ในหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง แต่ถ้าเรื่องใดมีหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องกำหนดไว้แล้ว ก็ให้พิจารณาจากหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง ส่วนหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้น เป็นหลักความเสมอภาคที่ใช้เฉพาะภายในขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ความเสมอภาคในการเลือกตั้ง เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักความเสมอภาคทั่วไปกับหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้น ถือได้ว่าหลักความเสมอภาคทั่วไปเป็นพื้นฐานของหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง แต่หลักความเสมอภาคทั่วไปนั้นสามารถนำไปใช้ได้กับทุกๆ เรื่องโดยไม่จำกัดขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และบุคคลทุกคนย่อมอ้างหลักความเสมอภาคทั่วไปได้ ส่วนหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องอาจถูกจำกัดโดยใช้เฉพาะเรื่องหรือเฉพาะกลุ่มบุคคลที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมุ่งคุ้มครองเท่านั้น โดยหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นยังถือเป็นหลักกฎหมายพิเศษซึ่งย่อมมาก่อนหลักความเสมอภาคทั่วไป ถ้ากฎหมายใดได้รับการพิจารณาหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องแล้วก็ไม่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาตามหลักความเสมอภาคทั่วไปอีก

2.1.5.3 หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาค

หลักแห่งความเสมอภาคเป็นหลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่โดยการใช้หลักความเสมอภาคที่มีความหลากหลายในการปฏิบัติเนื่องจากสาระสำคัญของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการปฏิบัติแก่บุคคลตามหลักความเสมอภาคย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ย่อมต้องเป็นความแตกต่างที่ยอมรับได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมีดังนี้

1. ต้องใช้กฎเกณฑ์อันเดียวกันกับทุกคนเว้นแต่ว่าสถานการณ์แตกต่างกันไปกล่าวคือเหตุการณ์ที่เหมือนกันหรือที่เหมือนกันในสาระสำคัญนั้นต้องได้รับการปฏิบัติโดยกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน แต่หากมิใช่เรื่องที่มีสภาพการณ์อย่างเดียวกันก็สามารถปฏิบัติให้แตกต่างกันได้

2. การใช้กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับสาระสำคัญของกฎเกณฑ์นั้น กล่าวคือกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ต้องมีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้นถึงแม้จะอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแต่ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญนั้นแตกต่างกันแล้วกฎเกณฑ์ที่นำมาใช้บังคับนั้นต้องแตกต่างกันไปด้วย แต่ถ้าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นสาระสำคัญและอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแล้วกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับนั้นจะต้องเป็นกฎเกณฑ์เดียวกัน

3. การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากผลประโยชน์มหาชน หมายความว่า การปฏิบัติต่อบุคคลตามหลักความเสมอภาคนั้นย่อมต้องคำนึงถึงเรื่องประโยชน์สาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนบุคคลหรือประโยชน์ของปัจเจกชน ดังนั้นจะอ้างหลักความเสมอภาคในการใช้กฎหมายเพื่อมาคุ้มครองปัจเจกชนนั้นหาได้ไม่ เช่น ในกรณีที่มีความไม่สงบเกิดขึ้นในบ้านเมืองทางการจำเป็นต้องใช้มาตรการบางอย่างอันเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขกลับมาสู่บ้านเมืองอย่างรวดเร็วที่สุด

4. การอ้างประโยชน์สาธารณะเพื่อไม่ต้องเคารพต่อหลักแห่งความเสมอภาคนั้น จะต้องไม่เป็นการก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้ กล่าวคือ การอ้างประโยชน์สาธารณะในการปฏิบัติให้แตกต่างกันนั้นสามารถกระทำได้แต่จะต้องไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับเช่น การแบ่งแยกในเรื่อง แห่ล่าสัตว์ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ เป็นต้น

5. การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมมุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่คือการดำเนินการตามกฎหมายที่แตกต่างกันในลักษณะชั่วคราวที่ผู้มีอำนาจกำหนดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและยกระดับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่าบุคคลอื่นเพื่อทดแทนความไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่ ด้วยเหตุผลที่ว่าความไม่เสมอภาคทางกฎหมายบางประเภทมีขึ้นเพื่อแก้ไขความไม่เสมอภาคในทางความเป็นจริง

6. การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากระบบที่แตกต่างกัน สำหรับการปฏิบัติให้แตกต่างกันนั้นอาจมีผลสืบเนื่องจากการมีระบบที่แตกต่างกัน ดังนั้นการจะพิจารณาเปรียบเทียบว่ามีการปฏิบัติเท่าเทียมกันหรือไม่ ต้องมีการเปรียบเทียบว่าอยู่ในระบบเดียวกันหรือไม่ เช่น ระบบของราชการกับระบบของภาคเอกชนนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันดังนั้น ในบางกรณีจึงไม่อาจนำระบบที่แตกต่างกันมาพิจารณาเปรียบเทียบกับการปฏิบัติที่แตกต่างกันได้

7. การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากประเพณีขนบธรรมเนียม ประเพณีที่แตกต่างกัน อาจเป็นเหตุผลในการปฏิบัติให้แตกต่างกัน โดยการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม นั้นต้องไม่ยึดหลักการปฏิบัติกันมายาวนานเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาความถูกต้อง แต่จะต้องใช้หลักความยุติธรรมของประชาชนในขณะปัจจุบันเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาด้วย

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักความเสมอภาคมีความสำคัญมากและได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศที่มีระบอบการปกครองประชาธิปไตยทุกประเทศ หลักความเสมอภาคนี้ถือเป็นรากแก้วของระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญยิ่ง นอกจากนี้ยังมีเอกสารระหว่างประเทศหลายฉบับที่ได้บัญญัติรับรองหลักความเสมอภาคไว้เช่นกัน เช่น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Convention of Civil and Political Rights) ปฏิญญาว่า

ด้วยสิทธิในการพัฒนา (Declaration on the Rights to Development) โดยได้ระบุหลักเกณฑ์การไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลทุกคน หลักความเสมอภาคนี้เป็นรากฐานที่สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถือได้ว่าเป็นสาระัตถะ เนื่องจากแม้ว่ามนุษย์จะมีสิทธิเสรีภาพในเนื้อตัวร่างกายแล้ว แต่ขาดหลักประกันในเรื่องความเสมอภาคแล้ว บุคคลนั้นก็อาจไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียม ซึ่งจะต้องส่งผลให้เขาไม่อาจดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

2.1.6 แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม: การรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

“รัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism)” เป็นแนวคิดในการใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรเป็นเครื่องมือในการจำกัดการใช้อำนาจผู้ปกครองหรือรัฐและในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญก็ยังคงเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่อยู่ใต้การปกครองหรือประชาชน ศาสตราจารย์ ดร. อมร จันทรมบูรณ์ได้ให้ความหมายของแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมไว้ว่า แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมคือแนวคิดที่จะใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรให้เป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการปกครองและกำหนดกลไกอันเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infra-structure) ในการจัดองค์กรบริหารรัฐ⁵⁰

แนวความคิดพื้นฐานของรัฐธรรมนูญนิยมประกอบไปด้วย ทฤษฎีสัญญาประชาคม หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หลักนิติรัฐ และหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจ แนวความคิดพื้นฐานดังกล่าวเป็นผลจากการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชาติตะวันตกที่อธิบายถึงปรากฏการณ์ของความเปลี่ยนแปลงจากระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยและมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐที่มาจากประชาชน และทุกคนในรัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมายสูงสุดดังกล่าวซึ่งก็หมายความว่าต้องเคารพและไม่ละเมิดต่อบทกฎหมาย ถ้าไม่เคารพและละเมิดต่อกฎหมายดังกล่าวแล้ว ระบบการตรวจสอบและสภาพบังคับจะตามมา หลักการย่อยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นักกฎหมายเรียกว่า “แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม” ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการสามประการ คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการเสริมสร้างเสถียรภาพและประสิทธิภาพให้กับรัฐบาล⁵¹

สำหรับสาระสำคัญของทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยมที่ได้กล่าวไปแล้ว **การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน** เป็นสาระสำคัญที่ได้สะท้อนให้เห็นหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากภายใต้หลักรัฐธรรมนูญนิยม สิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนต้องได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ ตลอดจนกำหนดให้ประชาชนในฐานะผู้ทรงสิทธิในอำนาจอธิปไตยมีส่วนร่วมในการ

⁵⁰อมร จันทรมบูรณ์, การปฏิรูปการเมือง คอนสติติวชันแนลลิสม์ ทางออกของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายศึกษา, บพท . 2539) หน้า 78.

⁵¹เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, หน้า 136.

ปกครองอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ สิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติก็ดี สิทธิและเสรีภาพทางการเมืองของบุคคลก็ดี การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของบุคคลก็ดี นอกจากต้องบัญญัติเป็นรูปธรรมแล้ว รัฐธรรมนูญต้องสร้างหลักประกันให้กับสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวให้มีผลบังคับใช้ได้จริงและได้รับความคุ้มครองในกรณีที่สิทธิและเสรีภาพนั้นถูกละเมิดโดยการเยียวยาจากองค์กรของรัฐได้ตั้งนั้น ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญของประเทศนั้นก็นำทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยมมาเป็นกรอบในการจัดสร้างบทกฎหมายสูงสุดของตนโดยเฉพะบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพซึ่งถือเป็นบทบัญญัติที่เป็นหัวใจสำคัญอันหนึ่งของทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยม การรับรองและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนเป็นสิ่งที่รัฐเสรีประชาธิปไตยจะปฏิเสธไม่ได้เท่ากับว่ารัฐให้คำมั่นสัญญาแก่ประชาชนของตนว่าจะไม่กระทำการอันใดที่เป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน การดังกล่าวเป็นการสร้างหลักประกันและความมั่นใจให้แก่ประชาชนว่ารัฐให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และถ้ารัฐก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเมื่อไหร่ ความรับผิดชอบของรัฐก็จะตามมา⁵² และการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนนี้เองเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งรากฐานที่สำคัญอันแสดงว่ามนุษย์มีความสำคัญ มีคุณค่าและศักดิ์ศรีในตนเองที่ผู้ใดก็มิอาจละเมิดได้

2.2 ความรู้พื้นฐานของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่มีวิวัฒนาการดำเนินมาตามขั้นตอนทางประวัติศาสตร์ ทำให้การศึกษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาในมิติทางประวัติศาสตร์ด้วย ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจความเป็นมาของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันจะทำให้สามารถกำหนดสถานภาพและความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของกฎหมายไทยได้ต่อไป อนึ่ง ตามที่ได้ศึกษาในหัวข้อ 2.1 จะเห็นได้ว่ามีหลักการและทฤษฎีมากมาย ที่รองรับและเป็นที่มาแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น ในการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีความจำเป็นจะต้องศึกษาจากประวัติความเป็นมาของหลักการและทฤษฎีดังกล่าวด้วย

⁵²เรื่องเดียวกัน, หน้า 145.

2.2.1.1 วิวัฒนาการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดทางตะวันตก

2.2.1.1.1 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยโบราณ

(1) สมัยเมโสโปเตเมีย-อียิปต์

อารยธรรมอียิปต์และเมโสโปเตเมียนั้นเป็นบ่อเกิดของอารยธรรมของโลกที่เก่าแก่และมีความสำคัญเป็นอย่างมาก อารยธรรมกรีก-โรมันในยุคต่อมาก็ได้อิทธิพลจากอารยธรรมอียิปต์และเมโสโปเตเมียเช่นเดียวกัน ในประเด็นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น จากศึกษาพบว่าในยุคที่อำนาจของฟาโรห์ในสมัยราชอาณาจักรเก่าเริ่มเสื่อมสลายลง (2,225-2,180 ก่อนคริสตกาล) ได้ปรากฏแนวคิดที่สะท้อนถึงหลักความเสมอภาคของมนุษย์ ดังข้อความตอนหนึ่งที่เขียนในช่วงนั้น โดยอ้างว่าเป็นข้อความที่เทพเจ้าผู้สร้างได้กล่าวไว้ คือ “ข้าสร้างลมทั้งสี่ทิศเพื่อให้มนุษย์ทุกคนได้หายใจ...ข้าทำให้น้ำท่วมทันเพื่อให้คนจนได้มีสิทธิ์ในน้ำเช่นเดียวกับคนใหญ่โต...ข้าทำให้มนุษย์ทุกคนเหมือนกันกับเพื่อนร่วมโลกของตน” จากข้อความนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์ไม่ว่าจะยากดีมีจนก็มีความเสมอภาคกัน จะเห็นได้ว่านับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์มนุษยชาติที่ได้รู้จักความยุติธรรมของปัจเจกชนอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ต่อยอดไปยังแนวคิดศักดิ์ศรีของมนุษย์⁵³ ต่อมาประมาณศตวรรษที่ 14 ก่อนคริสตกาล อียิปต์ได้มีการเอาชาวต่างชาติมาเป็นทาสและบังคับให้ทำงานหนัก จนกระทั่งชายชาวอียิปต์ชื่อว่าโมเสส (Moses) ได้นำกลุ่มชนของตนรวมทั้งประชาชนที่เป็นทาสหนีเป็นอิสระออกมาจากอียิปต์เร่ร่อนไปในความอ้างว้างของทะเลทราย⁵⁴ เหตุการณ์ตามประวัติศาสตร์นี้ก็แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในยุคนี้เริ่มมีการปฏิเสธการกดขี่ข่มเหงจากมนุษย์ผู้อื่นและยังต่อต้านการเป็นทาส อันสะท้อนได้ว่ามนุษย์ในยุคนี้เริ่มมีการเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นรากฐานแนวคิดที่สำคัญของศักดิ์ศรีของมนุษย์

ในกาลต่อมา แม้อาณาจักรอียิปต์และเมโสโปเตเมียจะดล่มสลายตามกาลเวลา แต่อารยธรรมที่มีเป้าหมายและมีคุณค่าทางศีลธรรมก้าวหน้าไกลของอียิปต์และเมโสโปเตเมียก็ยังดำรงอยู่ในความนึกคิดและจิตใจ อารยธรรมดังกล่าวยังมีอิทธิพลเหนือพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great, 356-323BC) กษัตริย์กรีกผู้มีชื่อเสียง ตลอดจนโลกเฮเลนนิสติกหลังสมัยอเล็กซานเดรีย สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นประจักษ์พยานถึงความสัมพันธ์อันเด่นชัดของวัฒนธรรมอียิปต์และเมโสโปเตเมียที่ส่งทอดไปยังวัฒนธรรมกรีกอย่างมีนัยสำคัญ⁵⁵

⁵³วไล ฌ ป้อมเพชร, ชุดอารยธรรมตะวันตก รากฐานของวัฒนธรรมตะวันตกประวัติศาสตร์สังเขปของโลกสมัยโบราณ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524), หน้า 25.

⁵⁴ยศศักดิ์ โกไศยานานนท์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 6-7.

⁵⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

(2) สมัยกรีก-โรมัน

ช่วงเวลาสมัยอารยธรรมกรีกและโรมันนั้น เป็นช่วงเวลาที่มีมนุษยธรรมครอบงำโดยอำนาจรัฐ มีการแบ่งแยกชนชั้นและเอาเปรียบกันของคนในสังคม สังคมในสมัยกรีกมีการแบ่งแยกชนชั้นของคนในสังคมอย่างชัดเจน ประชาชนถูกแบ่งออกเป็น พลเมือง เอเธนส์ และทาสซึ่งมาจากเชลยในสงครามเป็นส่วนใหญ่ เฉพาะชาวเอเธนส์ (ชาย) เท่านั้นที่จะมีสิทธิออกเสียงทางการเมือง ผู้หญิง ทาสและคนต่างด้าวไม่มีสิทธิออกเสียง ทาสต้องทำงานอย่างหนักโดยไม่มีสิทธิเรียกร้องใดๆ ทางสังคม⁵⁶ จากความไม่เสมอภาคและความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ที่เกิดขึ้นทำให้นักปรัชญาเมธีเสนอแนวคิดให้มีการนำธรรมชาติของความเป็นมนุษย์มาสร้างคุณค่าต่อตัวเองดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อปรัชญากฎหมายธรรมชาติ ทั้งนี้สามารถศึกษาความคิดเห็นของนักปรัชญาเมธีสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

เฮราคลิตุส (HERACLITUS 540-480 BC) นักปรัชญาชาวกรีกผู้ที่ยุติธรรมค้นหาสิ่งที่จะเกี่ยวกับกับธรรมชาติ โดยเฉพาะความจริงเกี่ยวกับแก่นสารของชีวิต เฮราคลิตุสเห็นว่าแก่นสารของชีวิตเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติ มิได้เกิดจากจากการบัญญัติหรือเจตจำนงของมนุษย์ผู้มีอำนาจคนใดโดยเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นภาววิสัย (Objective) หรือเป็นจริงอยู่เองโดยธรรมชาติ ซึ่งอยู่นอกและเหนือโครงสร้างอำนาจรัฐ กฎเกณฑ์ที่เป็นภาววิสัยตามธรรมชาติหรือก็คือกฎหมายธรรมชาตินั้นเอง ดังนั้นย่อมหมายความว่ากฎหมายธรรมชาตินั้นอยู่นอกเหนือโครงสร้างอำนาจของรัฐ แนวคิดดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจาก “พวกโสฟิสต์” (sophists) ที่ได้นำปรัชญากฎหมายธรรมชาติมาเป็นเหตุผลในการต่อต้านการปกครองแบบทระราชย์ที่ทำให้เกิดความอยุติธรรมในสังคม โดยถือว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นธรรมย่อมศักดิ์สิทธิ์เหนือกว่ากฎหมายบ้านเมืองที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ยังการเรียกร้องให้ยกเลิกระบบอภิสิทธิ์และระบบทาส เนื่องจากเห็นว่ามนุษย์ล้วนแต่มีความเท่าเทียมกัน⁵⁷

โสกราตีส (SOCRATES 469-399 B.C.) มุ่งแสวงหาสิ่งจะแห่งความรู้โดยมีความสนใจปัญหาเกี่ยวกับ “มนุษย์ จริยธรรม และสิ่งจะแห่งการดำรงชีวิต” โดยเชื่อว่า “สิ่งจะ ความดีงามบริสุทธิ์ และความยุติธรรม” เป็นสิ่งนิรันดร และเป็นพื้นฐานการดำรงอยู่ของมนุษย์ “ความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวของแต่ละคน” (Innate knowledge) ที่สามารถประจักษ์ในสัญธรรมอันเป็นนิรันดรนั้นได้⁵⁸ ทั้งนี้ โสกราตีสพยายามปลุกชาวกรีกให้ตื่นขึ้นเพื่อแสวงหาความจริง (Truth) และคุณธรรม (Virtue) โดยโสกราตีสสอนว่าความรู้และความดีงามนั้นมีอยู่จริง มนุษย์สามารถเรียนรู้

⁵⁶อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552), หน้า 28.

⁵⁷จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, หน้า 122-124.

⁵⁸ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 8-9.

ได้ โดนเรียนรู้ผ่าน “ข้อความคิด (Concept)” ของสิ่งต่างๆ (All knowledge is knowledge through concept) ซึ่งก็หมายความว่า มนุษย์ทุกคน มี “ข้อความคิด” หรือ “แบบ (Ideal)” ของสิ่งต่างๆ อยู่ในตัวอยู่แล้ว และแบบในความคิดของมนุษย์มีลักษณะเหมือนกัน มนุษย์จึงเข้าใจกันและกันได้ เช่น เมื่อ ก. กับ ข. พูดถึง “คน” การที่เขาสองคนเข้าใจตรงกันได้เพราะในความคิดของเขาทั้งสองคนมี จินตภาพอย่างหนึ่งซึ่งเป็น แบบของคน (Idea of man) หรือ “ความเป็นคน” ดำรงอยู่ในห้วงความคิด อยู่แล้วนั่นเอง เมื่อแบบเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง ทุกคนก็มีแบบของสิ่งต่างๆ เหมือนๆ กันอยู่ในห้วงความคิด “แบบ” ก็คือ “ความจริง” อันเป็นนิรันดรนั่นเอง⁵⁹ จากข้อความคิดนี้เอง จะเห็นว่า โสกราตีสได้แสดงให้เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีแบบแผน ซึ่งมนุษย์เองก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความมีแบบแผนของตัวเอง มีลักษณะของมนุษย์เอง อาจกล่าวได้ว่า จากแนวคิดย่อมให้เกิดลักษณะ “ความเป็นมนุษย์” ขึ้นมา

นอกจากนี้ โสกราตีสยังเห็นว่าสิ่งที่กำหนดว่าอะไรเป็น สิ่งที่ดีคือ ธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือความเชื่อต่างๆ โสกราตีสอธิบายว่า เราควรปฏิบัติตามกฎหมายหรือขนบธรรมเนียมบ้านเมืองในขณะนั้น เพราะเป็นสิ่งที่นั่นเป็น ธรรมเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ มิใช่ปฏิบัติตามกฎหมายเพราะสิ่งนั้นเป็นคำสั่งของผู้มี อำนาจ กล่าวได้ว่าโสกราตีสเป็นผู้นำความคิดทางด้านศีลธรรมของมนุษย์ขึ้นสู่จุดสูงสุดหรือลึกซึ้งที่สุด เมื่อสองพันกว่าปีมาแล้ว โดยวางรากฐานของศีลธรรมอยู่ที่ธรรมชาติของมนุษย์⁶⁰

เพลโต (PLATO 429-348 BC) เพลโตนั้นเป็นลูกศิษย์ของ โสกราตีส จึงได้รับอิทธิพลความคิดมาจากโสกราตีสด้วย เพลโตยังได้ยืนยันแนวคิดที่ว่า มีสิ่งหนึ่งที่เป็น สิ่งสมบูรณ์ (Idea) นำเอา Idea มาเป็นวัตถุในการศึกษา ก็จะสามารถค้นหาสัจจะธรรมที่แท้จริงได้ และกฎธรรมชาตินั้นก็คือ Idea ซึ่งเป็นสิ่งสมบูรณ์นั่นเอง⁶¹ จะเห็นได้แนวคิดนี้ได้สอดคล้องและ สนับสนุนแนวคิดกฎหมายธรรมชาติตามที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ กฎหมายธรรมชาติ เพลโตได้อธิบายได้อธิบายถึง “ความเป็นมนุษย์” ไว้ว่า มนุษย์ย่อมแบ่งออกเป็น สองส่วน คือส่วนที่เป็นรูปธรรม (Empirie) ซึ่งก็คือ ร่างกายมนุษย์ และส่วนที่เป็นนามธรรมซึ่งหมายถึงส่วนจิตวิญญาณของมนุษย์ ใน ส่วนจิตของมนุษย์นี้ เพลโตยังเป็นจิตออกเป็นสามภาค คือ ภาคที่ 1 คือ Reason ซึ่งแสดงออกด้วย คุณธรรมที่เป็นปัญญา (Wisdom) ภาคที่ 2 คือ Spirit ซึ่งแสดงออกทางคุณธรรมที่เป็นความกล้าหาญ (Courage) และภาคที่ 3 คือ Desire ซึ่งแสดงออกทางคุณธรรมที่เป็นความเหมาะสม (Proportional) ถ้าเมื่อใดตามที่คุณธรรมทั้งสาม อยู่ในสภาพสมดุล ก็จะกลายเป็นสภาพที่เป็นธรรมหรือมีความ ยุติธรรม⁶²

⁵⁹ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 104-105.

⁶⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 109.

⁶¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

⁶²เรื่องเดียวกัน, หน้า 111.

นอกจากนี้ เพลโตได้ให้ความสำคัญกับ “ด้านจริยธรรม”(ethics) และเพิ่มด้านด้านคุณธรรม (virtue) ซึ่งต่อยอดมาจากโสกราตีส โดยเพลโตได้ชี้ให้เห็นว่าคุณธรรมที่คนดีควรจะมีอยู่ในนครรัฐเอเธนส์สมัยนั้น ไม่ใช่คุณธรรมที่เป็นความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นคุณธรรมที่ตั้งอยู่บน “ความเห็นชอบ” ด้วย แม้คุณธรรมที่เป็นความรู้จะมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่ก็มีคุณค่าน้อยกว่าคุณธรรมที่มีความรู้เป็นรากฐาน เช่น ความกล้าหาญ (courage) ความพอดี (temperance) ความยุติธรรม (justice) และการปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา (piety) เป็นต้น⁶³ โดยเพลโตยังได้แสดงความเห็นว่า “ความช้วนนั้นเร็วกว่าความตาย และความไม่ยุติธรรมเร็วกว่าความทุกข์ทรมาน”⁶⁴ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าเพลโตเป็นนักปรัชญาเมธีที่เน้นย้ำถึงด้านจริยธรรมคุณธรรมให้แก่ประชาชน ดังนั้น จากการที่เพลโตได้แสดงแนวคิดที่สอดคล้องกับปรัชญากฎหมายธรรมชาติซึ่งปรัชญากฎหมายธรรมชาตินี้เองที่เป็นฐานรากสำคัญของเรื่องสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดของเพลโตก็เป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้เกิดแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นมานั่นเอง

อริสโตเติล (ARISTOTLE 384-322 B.C.) กล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล (man is the rational animal) ย่อมเสรีภาพในการเลือก และด้วยเหตุผลที่ถูกต้องย่อมช่วยให้เขาเข้าถึงกฎธรรมชาติ และจุดนี้เอง คือ เสรีภาพที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์”⁶⁵ จากคำกล่าวของอริสโตเติลแสดงให้เห็นตัวตนที่ชัดเจนของมนุษย์ ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างจากเดรัจฉาน เพราะแม้ว่ามนุษย์จะมีการหาอาหารเพื่อเลี้ยงชีพ การเจริญเติบโต และการแพร่พันธุ์เพื่อดำรงเผ่าพันธุ์เหมือนกับสัตว์เดรัจฉานอื่นๆ แต่มนุษย์ก็ยังมีคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่าง คือ มนุษย์เป็นผู้มีเหตุและมีปัญญา และการมีปัญญานี้ย่อมทำให้มนุษย์เลือกที่จะกระทำการต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล และมีคุณธรรม นอกจากนี้ อริสโตเติลยังมีแนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคของบุคคลที่สำคัญ คือ อริสโตเติลเห็นว่าการมีระบบทาสไม่ใช่เรื่องธรรมชาติ เพลโตยังได้แสดงความเห็นอีกว่า มนุษย์ทุกคนถูกกำหนดให้หน้าที่ต่างๆ กันสุดแล้วแต่คุณค่า (merits) ของแต่ละคน และเขายังเห็นว่าความยุติธรรมเกิดจากความเสมอภาคทางกฎหมาย คือ แม้คนเหล่านั้นมีสถานะทางสังคมที่แตกต่างกัน แต่ในทางกฎหมายแล้ว ทุกคนย่อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน⁶⁶

⁶³พินิจ รัตนกุล, เพลโต และปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า xxxiv.

⁶⁴จ่านง ทองประเสริฐ, ปรัชญาประยุกต์ชุดตะวันตก (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เผยแพร่พิทยา, 2515), หน้า 250.

⁶⁵อุดม รัฐอมฤต นพนิธิ สุริยะ บรรเจิด สิงคะเนติ, รายงานวิจัย การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2540 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2544), หน้า 34.

⁶⁶ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 11-12.

จากทัศนคติของอริสโตเติลข้างต้น ทำให้เห็นว่าในสมัยนั้น ได้เริ่มมีการให้คุณค่าของมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนย่อมมีความเสมอภาคกัน โดยจะเป็นความเสมอภาคกันทางกฎหมาย ร่วมทั้งการแนวคิดเกี่ยวกับทาส แม้อริสโตเติลไม่ได้ปฏิเสธระบบทาส แต่ก็ยังแสดงความเห็นว่าการมีทาสไม่ใช่เรื่องธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าอริสโตเติลมีแนวคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ เป็นผู้ที่มีเหตุผล ความมีเหตุผลนี้ทำให้มนุษย์มีเสรีภาพในการกระทำต่างๆ การกระทำใดที่กระทำต่อมนุษย์ผู้ใดเยี่ยงมนุษย์ผู้หนึ่งไม่ใช่มนุษย์ผู้หนึ่ง เช่น การนำลงเป็นทาสย่อมไม่ใช่เรื่องปกติธรรมชาตินั้นเอง

(3) สมัยสำนักสโตอิก

สำนักสโตอิก (stoicism) ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อปรัชญากฎหมายธรรมชาติว่า สำนักสโตอิกมีแนวคิดสำคัญว่า มนุษย์เป็นผู้ที่รู้จักใช้เหตุผลจึงถูกควบคุมโดยเหตุผลสากลหรือกฎหมายธรรมชาตินั้นเอง ด้วยเหตุนี้มนุษย์ย่อมเข้าถึงกฎหมายธรรมชาติได้ด้วยการใช้เหตุผลของตัวเอง⁶⁷ นอกจากนี้ เซโน (Zeno 350-260 BC) ผู้ก่อตั้งสำนักสโตอิกยังมีความใกล้ชิดกับพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช กษัตริย์ผู้ซึ่งทรงรวบรวมผนวกแคว้นของชนป่าเถื่อนไร้อารยธรรมมาสร้างความปลอดภัยและประสานไมตรีระหว่างชนชั้น ส่งผลให้เซโนได้รับอิทธิพลจากความหลากหลายอารยธรรมดังกล่าว เซโนจึงมีความเชื่อที่ว่ามนุษย์ควรดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติและธรรมชาติเสมอกันโดยไม่จำกัดสัญชาติหรือเผ่าพันธุ์ จากความแนวคิดดังกล่าวได้กลายเป็นความเชื่อในเรื่องสากลนิยม (Cosmopolitan Philosophy) ที่ไม่เหยียดคิดในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา โดยสอนให้คนมีจิตใจกว้างขึ้นและยอมรับเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์ทุกคน รวมทั้งเรื่องความเป็นสากลของกฎหมายธรรมชาติ⁶⁸

ต่อมาบรรดานักคิดต่างๆ ของสำนักสโตอิกได้พัฒนาปรัชญาสากลที่สำคัญขึ้น โดยเห็นว่าเนื่องจากมนุษย์ไม่ได้อยู่อาศัย ณ ที่ใด หรือเป็นคนชาติพันธุ์ใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นผู้ที่ถูกควบคุมโดยเหตุผลทั้งสิ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อทุกคนถูกควบคุมด้วยสิ่งๆ เดียวกัน มนุษย์ย่อมไม่มีความแตกต่างกัน ทำให้มนุษย์ทุกคนย่อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันนั่นเอง⁶⁹ กฎแห่งเหตุผลหรือกฎหมายธรรมชาตินี้จึงถูกนำมาใช้เพื่อปกครองประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ประชาชนทุกคนอยู่ใต้เหตุผลแห่งกฎหมายอย่างเสมอภาคกัน ลักษณะดังกล่าวนี้คือความคิดในเรื่องเอกภาพหรือเอกนิยม (monism)⁷⁰

⁶⁷จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, หน้า 130.

⁶⁸ยศศักดิ์ โกไศยานานนท์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 13.

⁶⁹พนัส ทศนียนานนท์, “เอกสารประกอบการศึกษาวิชาปรัชญากฎหมายธรรมชาติ,” คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, มป.ป., หน้า 5.

⁷⁰Sir Frederick Pollock, *History of The Law of Nature* (London : Cambridge University Press, 1980), p 10.

ปรัชญาเมธีสโตอิก (stoic) ยังเป็นคิดค้น แนวคิด “สิทธิธรรมชาติ” จากรากฐานกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งสิทธิธรรมชาตินี้เป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่งของแนวคิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะสิทธิธรรมชาตินี้เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกๆ คน เป็นความชอบธรรมที่บุคคลพึงจะมีด้วยเหตุที่เขาเกิดเป็นมนุษย์ และการที่จะทำให้เกิดคุณค่า (value) ในตัวมนุษย์อย่างแท้จริง สิทธิของความเป็นมนุษย์นี้จะต้องได้รับความคุ้มครอง ดังนั้น กลไกที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิธรรมชาติของมนุษย์คือ แนวคิดที่ว่ากฎหมายธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานของสิทธิธรรมชาตินั้นจะมีฐานะเหนือรัฐ ทำให้รัฐมีหน้าที่ต้องเคารพต่อกฎหมายธรรมชาติ ในลักษณะที่ว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นจะต้องมีความสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ หากกฎหมายใดๆ ที่ตราโดยรัฐขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายนั้นย่อมไม่อำนาจอันชอบธรรมที่จะบังคับใช้ได้⁷¹ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรับประกันว่าสิทธิธรรมชาติของมนุษย์จะไม่ถูกละเมิดจากรัฐบัญญัติต่าง คำสอนอีกประการหนึ่งของสำนักสโตอิกที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็คือ แนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็เป็นผู้มีเหตุผลและศีลธรรม มีความรู้ผิดชอบชั่วดีเหมือนกัน ก็มีคุณภาพและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ดังนั้น การแบ่งคนออกเป็นเชื้อชาติก็ดี ว่าเป็นกรีกส่วนหนึ่งส่วนชาติอื่น คนป่า (barbarian) ส่วนหนึ่งเป็นนาย อีกส่วนหนึ่งเป็นทาส จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมายธรรมชาติ (Law of Nature)⁷² อนึ่ง ปรัชญาของสำนักสโตอิกนี้มีอิทธิพลต่อแนวคิดของนักนิติศาสตร์โรมันมาก ส่งผลให้นักนิติศาสตร์โรมันพัฒนากฎหมายขึ้นมาตามแนวทางของปรัชญาสโตอิก และกฎหมายโรมันได้รับการพัฒนาปรุงแต่งอย่างมีเหตุผลจนกลายเป็นกฎหมายที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง และถือเป็นกฎหมายสำคัญของโลกอีกด้วย

จากแนวคิดของสำนักสโตอิกที่กล่าวมาแล้วนั้น จะพบว่าแนวคิดของสำคัญนี้ได้สะท้อนให้เห็นรากฐานที่สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องหลักความเสมอภาคที่สำนักสโตอิกได้แสดงความเห็นโดยชัดเจนว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณภาพและศักดิ์ศรีอย่างเท่าเทียมกัน การแบ่งแยกความเป็นคนออกเป็นนาย เป็นทาส เป็นคนกรีกหรือเป็นคนป่าย่อมขัดความเสมอภาคกันของมนุษย์ตามธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อตามธรรมชาติมนุษย์ทุกคนเสมอภาค ก็ย่อมต้องต้องปฏิบัติต่อมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันด้วยอย่างไรก็ตาม มีนักวิจารณ์ได้แสดงความเห็นว่าแม้ความคิดของสโตอิกจะกล่าวถึงความเสมอภาคของมนุษย์ และมีการเปิดกว้างทางความคิดที่ยอมรับชาติพันธุ์อื่นๆ แต่แนวคิดดังกล่าวก็เป็นเพียงแนวคิดในเชิงจริยธรรมทางสังคม มิใช่ข้อเรียกร้องทางการเมืองหรือเศรษฐศาสตร์ดังเช่นที่มีการคำนึงถึงกันในปัจจุบันแต่อย่างใด⁷³ แต่กระนั้นก็ต้องยอมรับว่าสำนัก

⁷¹ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 118-119.

⁷²เรื่องเดียวกัน, หน้า 123.

⁷³บุญศรี มีวงศ์ไชษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549), หน้า 23.

สโตอิกเป็นจุดเริ่มต้นที่เด่นชัดของแนวคิดความเสมอภาคอันเป็นพื้นฐานทางความคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

2.2.1.1.2 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยกลาง

แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงมีวิวัฒนาการตามยุคตามสมัยต่อมา โดยในสมัยยุคกลางนี้แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ปรากฏชัดในแนวคำสอนของศาสนาคริสต์ ด้วยเหตุที่ว่าในยุคกลางนี้อารยธรรมของจักรวรรดิโรมันอันยิ่งใหญ่ได้ถูกส่งต่อสืบเนื่องโดยศาสนาจักรคริสเตียนซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม และเนื่องจากมีศูนย์กลางที่กรุงโรม ศาสนาคริสต์จึงถูกเรียกชื่อว่า “โรมันคาทอลิก” ซึ่งหมายความว่า ความเชื่อที่เป็นสากล สถานภาพของศาสนาจักรในช่วงนั้นจึงเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อที่ถูกต้องและแพร่กระจายไปทั่วสารทิศ ความเชื่อของชาวคริสเตียนประการสำคัญคือ ความเชื่อที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและได้สร้างมนุษย์ขึ้นมาคืออดัมกับอีวาสำหรับทัศนคติของชาวคริสต์ต่อกฎหมายนั้นชาวคริสต์มีความเชื่อว่าบัญญัติ 10 ประการที่ตกทอดมาตั้งแต่สมัยโมเสส เป็นพระบัญญัติของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของทำให้มีคำสอนเน้นให้ชาวคริสต์ดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตามพระบัญญัติของพระเจ้าอย่างเคร่งครัดเอาจริงจัง⁷⁴

ในสมัยยุคกลางนี้ยังมีรูปแบบทางสังคมแบบศักดินาภายใต้การครอบงำของศาสนจักรโรมันคาทอลิก โดยได้มีการปรับเปลี่ยนปรัชญาทางการเมืองและปรัชญาทางกฎหมายที่สืบทอดจากสมัยกรีก-โรมันให้สอดคล้องกับหลักคำสอนในคริสต์ศาสนา เช่น เรื่องบาปโดยกำเนิดของมนุษยชาติ (Original Sin) ของเซนต์ออสติน (Saint Augustine 354-430) ซึ่งมองสังคมบ้านเมืองหรือรัฐของมนุษย์นั้นล้วนแต่เกิดขึ้นเพราะความจำเป็นเนื่องจากมนุษย์มีบาปติดตัวมาแต่ดั้งเดิม (Original Sin) รัฐกำเนิดขึ้นก็เพื่อคอยควบคุมไม่ให้คนใจบาปทำตามใจชอบ หรือทำตามกิเลสตัณหาของตัวเอง หน้าที่ของรัฐคือการรักษาความสงบเรียบร้อยระงับการต่อสู้ขัดแย้งกัน นอกจากนี้เพราะมนุษย์มีบาปตั้งแต่เกิดมนุษย์ไม่มีธรรมชาติที่ดี ดังนั้นรัฐของมนุษย์จึงไม่อาจมีความสมบูรณ์ตามอุดมคติได้ (Ideal Perfection) และไม่มีทางทำให้โลกมนุษย์กลายเป็นสวรรค์ที่มีความสงบร่มเย็นโดยบริบูรณ์ได้เลย ความคิดนี้ต่างจากแนวคิดแบบกรีกอย่างชัดเจน อริสโตเติลนั้นสอนว่ารัฐเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ดีของมนุษย์⁷⁵

นักปราชญ์ในยุคกลางที่คนสำคัญอีกคนหนึ่ง คือ เซนต์โทมัส อควินัส (St. Thomas Aquinas) ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อปรัชญากฎหมายธรรมชาติว่านักบวชชาวอิตาลีผู้นี้ได้แบ่งแยกประเภทของกฎหมาย ออกเป็นกฎหมายนิรันดร์ (Eternal Law) กฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) กฎหมายอันศักดิ์สิทธิ์ (Divine Law) และกฎหมายของมนุษย์

⁷⁴ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 139-144.

⁷⁵ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 148-150.

(Human Law) โดยเซนต์โทมัสได้เน้นย้ำว่า “หากมนุษย์ออกกฎหมายขัดต่อธรรมชาติกฎหมายนั้นย่อมไร้ผล ราชกรวย่อมมีสิทธิไม่เชื่อฟังผู้ปกครองได้ ทั้งนี้เพราะราชกรวย่อมมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายอันศักดิ์สิทธิ์เหนือสิ่งอื่นใด”⁷⁶ เซนต์โทมัสยังมีแนวคิดที่แตกต่างจากเซนต์ออกัสตินในประเด็นธรรมชาติของมนุษย์ เช่นโทมัสเห็นว่าพระเจ้าสร้างโลกและสรรพสิ่งต่างๆ ด้วยสติปัญญา (The wisdom of god) สรรพสิ่งทุกอย่างจึงดำเนินไปอย่างมีจุดมุ่งหมาย (teios) และดำเนินไปอย่างมีกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติของมัน โดยเฉพาะมนุษย์นั้นมีธรรมชาติที่มีเหตุผล รู้ผิดชอบชั่วดีได้และสิ่งที่ดีที่ถูกต้องก็ย่อมเป็นไปโดยสอดคล้องกับธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์⁷⁷ การรู้ผิดชอบชั่วดีนี้ทำให้มนุษย์มีสัญชาตญาณในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข มีการคำนึงถึงหลักเมตตาธรรมอันเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะศักดิ์ศรีของผู้ยากไร้ ซึ่งไม่ควรพินิจมองว่าคนยากไร้ นั้นเป็นคนด้อยต่ำที่คอยรับความเมตตาจากผู้อื่น แต่ต้องถือว่าความเมตตาจากผู้อื่นในการสงเคราะห์คนยากไร้นั้นเป็นพันธะกรณีที่รัฐมีหน้าที่พึงปฏิบัติต่อสมาชิกในสังคมที่ด้อยโอกาสหรือเสียเปรียบเพื่อสร้างสรรคความยุติธรรมให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ย่อมหมายความว่าคนที่ด้อยโอกาสไม่ว่าจากความพิการทางร่างกาย สติปัญญา หรือผู้ยากไร้ก็มีสิทธิที่จะเรียกร้องความยุติธรรมในสังคม และถือเป็นหน้าที่ของคนที่อยู่ฐานะที่สูงกว่าจะได้ให้ความช่วยเหลือดังกล่าว อันเป็นส่วนหนึ่งของการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง⁷⁸ อนึ่ง อไควนัสเป็นผู้ริเริ่มใช้คำว่า “dignitas humana” ซึ่งก็มีความหมายว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง⁷⁹

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังปรากฏหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ที่แสดงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สำคัญดังนี้ คือ

ก. คำสอนในเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์ คริสต์ศาสนา สอนว่า “มนุษย์ทั้งหลายต่างก็เป็นบุตรของพระเจ้าเป็นเจ้าด้วยกันทุกคน ดังนั้น ในสายตาของพระเจ้ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอเหมือนกัน” ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการที่ Saint Paul ได้กล่าวพรรณนาเสริมคำสอนของพระเยซูคริสต์ ในตอนหนึ่งว่า “ไม่มีทั้งยิว หรือ กรีก ไม่มีทั้งทาสหรือชนเสรี ไม่มีทั้งชายหรือหญิง เพราะสุเจ้าทั้งปวงเป็นหนึ่งในพระเยซูคริสต์” และยังคงกล่าวอีกตอนหนึ่งว่า “ไม่มีข้อแตกต่างระหว่างยิวและกรีก เพราะพระเจ้าพระองค์เดียวกันเหนือคนทั้งปวง เป็นที่อุดมสมบูรณ์สำหรับคนทั้งปวงที่เข้าเฝ้าพระองค์”⁸⁰ คำสอนได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของศักดิ์ศรีของความเป็น

⁷⁶สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, หน้า 89-93.

⁷⁷ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 153.

⁷⁸ยศศักดิ์ โกศัยนานนท์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2540,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 18.

⁷⁹บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 24.

⁸⁰ยศศักดิ์ โกศัยนานนท์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2540,” (, หน้า 19.

มนุษย์ที่ศาสนาคริสต์ได้พยายามต่อสู้อาตมตลอดตั้งแต่สมัยสังคมกรีก-โรมัน ที่มีการแบ่งแยกชนชั้นอย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดที่ว่า “ชาวิว” เป็นมนุษย์ที่ไม่ได้รับเลือกจากพระเจ้า หรือการแย่งแยกประชาชนที่ไม่ใช่ชาวกรีกว่าเป็น “คนป่าเถื่อนไร้อารยธรรม” หรือจะเป็นแบ่งแยกมนุษย์ออกเป็น “ทาส” และ “อิสรชน” สิ่งเหล่านี้เป็นการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์จากความแตกต่างไม่ว่าจะด้วยเหตุเชื้อชาติสีผิว ฐานะทางสังคม การศึกษา หรือเพศ ความแตกต่างดังกล่าวนี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้ถูกจำแนกหลังจากที่ได้เกิดมาแล้ว จึงถือได้ว่าความแตกต่างเหล่านี้ไม่มีความสำคัญอันใดเลยอีกทั้ง การพยายามเปรียบเทียบแบ่งแยกความแตกต่างของมนุษย์ในลักษณะนี้ กลับกลายเป็นบ่อเกิดของการละเมิดศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยกันเอง ดังนั้นคำสอนในคัมภีร์ไบเบิลจึงเน้นเสมอว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคเท่าเทียมกัน⁸¹ ด้วยเหตุที่ว่าพระเจ้าทรงสร้างโลกสร้างสรรพสิ่งต่างๆ ขึ้นมารวมทั้งมนุษย์ พระเจ้าทรงรัก ดูแล ห่วงใย เอาใจใส่มนุษย์ พระองค์ได้ทรงมอบหลายสิ่งต่างๆ ให้แก่มนุษย์ และสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่พระเจ้าประทานให้ก็คือ “ศักดิ์ศรี” ดังนั้น มนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีศักดิ์ศรีเพราะเป็นสิ่งพระเจ้าทรงประทานให้มานั่นเอง⁸²

ข. คำสอนที่ห้ามมนุษย์สำนึกในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ตามคัมภีร์ไบเบิลได้กล่าวไว้ว่า บรรดาสรรพสิ่งต่างๆ ที่พระเจ้าได้ทรงสร้างขึ้นมาล้วนมนุษย์เป็นสิ่งเดียวที่ถูกสร้างขึ้นในรูปแบบ “พระฉายาของพระองค์” จากคำสอนนี้ได้แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตเพียงอย่างเดียวในโลกที่พระเจ้าสร้างขึ้นตามรูปแบบเช่นเดียวกับพระองค์ ร่างกายของมนุษย์จึงได้รับอำนาจจากพระเจ้าให้มีศักดิ์ศรีสมกับที่เป็นรูปแบบของพระเจ้าเป็นเจ้าเอง มนุษย์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่ถือกำเนิดอย่างสูงส่งตามพระประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้า ส่งผลมนุษย์ทุกคนมีคุณค่าอยู่ในตัว “ความเป็นมนุษย์” นี้ จึงสมควรได้รับการปฏิบัติจากผู้อื่นอย่างมีศักดิ์ศรี มนุษย์ทุกคนพึงจะต้องเคารพซึ่งกันและกันอันเพราะมนุษย์ทุกผู้ทุกนามต่างก็มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตนเอง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคำสอนในศาสนาคริสต์นี้ได้สอนให้มนุษย์ตระหนักในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของตนเอง จึงเท่ากับสอนให้มนุษย์ปฏิเสธที่จะยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐที่ปราศจากเงื่อนไขและเหตุผลอันชอบธรรม⁸³ ส่งผลให้รัฐไม่อาจควบคุมจำกัดกิจกรรมทั้งหมดของมนุษย์ได้หากไร้ซึ่งเหตุอันชอบธรรม จนอาจจะกล่าวได้ว่าเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ตามแนวคำสอนศาสนาคริสต์นี้ถือเป็นรากฐานประการหนึ่งในเรื่องการจำกัดอำนาจของรัฐอีกด้วย อย่างไรก็ตามในอีกแง่มุมหนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็เป็นบรรทัดฐานให้มนุษย์ทุกคนต้องทำหน้าที่ขัดเกลาความสมบูรณ์ของศักดิ์ศรีภายในตัวเอง (Perfect One's own Dignity) เพื่อเอาชนะบาป (การชำระบาป) และเพื่อบรรลุซึ่งความดีงามที่

⁸¹พินิจ รัตนกุล, “สิทธิมนุษยชนและวัฒนธรรม,” วารสารภาษาและวัฒนธรรม (กรกฎาคม-ธันวาคม 2525): 64-84.

⁸²เลวี หล่อกันภัย และ ชนะจิตต์ อีสมันยี, ศักดิ์ศรี ศักยภาพ สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในทัศนะของคริสเตียน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542), หน้า 255-256.

⁸³ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 20.

มนุษย์ทั้งมีในตนเอง ซึ่งส่งผลให้ในทางกลับกันเป็นการผูกมัดให้บุคคลดังกล่าวจำต้องเคารพต่อคุณลักษณะแห่งศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เริ่มปรากฏเป็นรูปร่างอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นจากคำสอนและความเชื่อทางศาสนาคริสต์ในยุคกลาง ทั้งนี้ คำว่าศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ได้ถูกให้ความสำคัญโดยผ่านคำสอนจากคัมภีร์ไบเบิล ซึ่งสามารถอธิบายโดยสรุปได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่พระเจ้าให้แก่มนุษย์ทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน เมื่อมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีในตนเองย่อมส่งผลให้มนุษย์แต่ละคนมีหน้าที่ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นด้วย ในปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวนี้ยังคงเป็นรูปแบบทางความคิด (concept) ที่สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

2.2.1.1.3 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยปฏิรูป

(ศตวรรษที่ 14- ศตวรรษที่ 17)

นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา ยุคกลางได้ค่อยเสื่อมลงทีละน้อยๆ จนในที่สุดโลกก็เข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) โดยเริ่มที่ดินแดนตอนเหนือของประเทศอิตาลี เนื่องจากดินแดนแถบนั้นเริ่มมีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ เกิดมีชนชั้นกลางที่ได้สะสมความมั่งคั่งจนประชาชนกลุ่มหนึ่งสามารถดำรงชีวิตอย่างสบายและมีเวลาว่างที่จะไปศึกษาคคุณค่าศิลปวิทยาการของคนกรีก-โรมัน สิ่งสำคัญที่ได้จากการศึกษาคือความมีเหตุผล (Rationality) ของมนุษย์ และความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถใช้เหตุผลในการค้นหาสัจธรรมได้ ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นทำให้คนเริ่มมีความกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผล กล้าที่จะโต้แย้งความเชื่อทางศาสนาที่ตกทอดมาแต่สมัยกลาง⁸⁴ ประกอบกับมีการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ ทำให้มนุษย์เลิกมกมายต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และยังทำให้มนุษย์ยังเห็นว่าทุกอย่างสามารถอธิบายได้อย่างมีเหตุผล มนุษย์จึงนำหลักเหตุผลเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตแทนที่ความศรัทธาอย่างอย่างไร้เหตุผลเหมือนในอดีต

นอกจากนี้ในปลายศตวรรษที่ 15 สถานะของศาสนจักรได้ตกต่ำลงอย่างมาก เนื่องจากคณะสงฆ์เสื่อมทางศีลธรรมใน มีการแย่งอำนาจและผลประโยชน์ในระดับพระผู้ใหญ่อ่างโจ่งแจ้ง มีอ้างศาสนาอ้างพระเจ้าอ้างการไถ่บาปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เช่น การประกาศขายใบเบิกทางไปสวรรค์กันอย่างเปิดเผยจนเกิดปฏิกิริยาต่อต้านอย่างรุนแรงจากพระด้วยกันเอง นำมาสู่การกระต้างกระตือรือร้นไม่ยอมรับความชอบธรรมในการปกครองของสันตะปาปาแห่งกรุงโรมอีกต่อไป จนเกิดกระบวนกร (movement) ที่เรียกว่าการปฏิรูปศาสนา (reformation) และมีการตั้งนิกายขึ้นใหม่เรียกว่านิกาย Protestantism (นิกายประท้วง) อันเป็นการประกาศคัดค้านและ

⁸⁴ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 163-164.

เลิกนับถือ Authority ของศาสนจักรและของสันตะปาปาอย่างเป็นทางการ แต่ก็ยังนับถือพระเจ้าใน คัมภีร์ไบเบิลอยู่ เพียงแต่นับถือโดยไม่ผ่านศาสนจักรคาทอลิกต่อไป⁸⁵

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในข้างต้นนั้น ได้ส่งผลทำให้อิทธิพลของศาสนาที่มีอยู่เหนือตัวมนุษย์ได้เสื่อมคลายลง แนวคิดเหตุผลนิยม (Rationalism) กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง มนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเองมากยิ่งขึ้น และมนุษย์ก็ถือว่าเหตุผลอันเกิดจากสติปัญญาของมนุษย์เท่านั้นที่เป็นบ่อเกิดของกฎหมายธรรมชาติ⁸⁶ ส่งผลให้ประชาชนไม่ยอมอยู่ใต้การครอบงำของศาสนจักรอีกต่อไป ในยุคนี้จึงมีการกำเนิดรัฐและอำนาจอธิปไตยเกิดขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อปฏิเสธรอำนาจสันตะปาปาและการปกครองแบบเจ้าศักดินา⁸⁷

จากที่กล่าวไปแล้วว่าการฟื้นฟูศิลปวิทยาการเกิดขึ้นที่ตอนเหนือของประเทศอิตาลี ในช่วงนั้นก็มึนักมนุษยนิยมชาวอิตาลีชื่อ Giovanni Pico Count of Mirandola and Concordia (1463-1494) ได้สนใจศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ว่า มนุษย์ต่างจากสัตว์อย่างไร หลังจากได้ศึกษาในแง่มุมต่างๆ แล้วเขาได้ให้ข้อสรุปว่า มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มนุษย์มีความสามารถใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุและผลได้ จากจุดนี้ Pico ได้พัฒนาความคิดต่อไปว่า ความสามารถในการใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุและผลนี้เป็นลักษณะเฉพาะตัวของมนุษย์โดยแท้และทำให้มนุษย์สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ความสามารถดังกล่าวนี้ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองขึ้นมา ในบริบทที่เปี่ยมไปด้วยเสรีภาพ บนพื้นฐานของความเป็นตัวของตัวเองจนสำเร็จได้ ความสามารถเหล่านี้เองที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (hominis dignitas)⁸⁸

ฮูโก โกรเชียส (Hugo Grotius 1583-1645) นักกฎหมายชาวเนเธอร์แลนด์ก็เป็นปรัชญาเมธีคนสำคัญคนหนึ่งในยุคปฏิรูปฟื้นฟูนี้ โดยฮูโกได้เสนอแนวคิดที่ได้เน้นเรื่องเหตุผลและสติปัญญาของมนุษย์ในฐานะที่เป็นที่มาของกฎหมายธรรมชาติ โดยถือว่าเหตุผลอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์เอง โกรเชียสได้ยืนยันว่าแม้ไม่มีพระเจ้าแล้วก็ตาม ธรรมชาติของมนุษย์ ก็คือมารดาของกฎหมายธรรมชาติ จะเห็นได้ว่า แนวคิดของปรัชญาในช่วงนี้เน้นให้ความสำคัญที่มนุษย์ส่งผลให้มีการเพิ่มบทบาทของแนวคิดปัจเจกชนนิยมและมนุษยนิยมมากยิ่งขึ้น การที่ให้ความสำคัญที่ตัวบุคคลก็ย่อมส่งผลต่อวิถีคิด จากเดิมเน้นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์เชิงสังคมเปลี่ยนไปสู่แนวคิด “สิทธิธรรมชาติ” (Natural Rights) ของมนุษย์อันเป็นความปรารถนาต้องการของมนุษย์อย่างแท้จริง ทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงวิถีวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งจากเดิมมองจุดแห่งสัมบูรณ์ภาพของ

⁸⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 165-166.

⁸⁶จรัญ โฆษณานันท์, นิติปรัชญา, หน้า 140.

⁸⁷บวรศักดิ์ อวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่มหนึ่ง วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, หน้า 28.

⁸⁸บุญศรี มีวงศ์ไชย, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 24.

ความเป็นมนุษย์มาสู่การวิเคราะห์สังเกตรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของมนุษย์และกฎแห่งความเป็นเหตุเป็นผลที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์มากขึ้น⁸⁹

นอกจากนี้ในยุคปฏิรูปนี้ยังมีแนวคิดในการกำเนิดรัฐเป็น โดยแนวคิดการกำเนิดรัฐที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ แนวคิดของนิโคลาส แมคคิอาเวลลี (Nicolas Machiavelli ค.ศ. 1469-1527) ซึ่งแมคคิอาเวลลีได้เขียนหนังสือเรื่อง “เจ้าชาย (The Prince)” แนวคิดหลักที่สำคัญ คือ ศาสนาและศาสนจักรต้องแยกออกจากอาณาจักรและการเมืองซึ่งเป็นเรื่องการใช้อำนาจปกครอง และการปกครองในทัศนะของแมคคิอาเวลลีมีสองแบบคือ สาธารณรัฐกับราชอาณาจักรที่ปกครองโดยเจ้าชาย แมคคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับการปกครองแบบหลังเจ้าชายในฐานะผู้ปกครองในทัศนะคติของแมคคิอาเวลลีนี้อาจต้องเป็นบุคคลที่ทำเพื่อเหตุผลแห่งรัฐ (reason of state) คือ ในสถานการณ์ปกติเจ้าชายจะต้องทำตัวให้เป็นคนดี แต่ในสถานการณ์บังคับเจ้าชายอาจต้องละทิ้งความดีเพื่อให้รัฐอยู่รอดปลอดภัย⁹⁰

ส่วนแนวคิดอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ปรากฏในหนังสือ “สาธารณรัฐใน 6 บรรพ” ของฌอง โบแดง (Jean Bodin ค.ศ. 1530-1596) โบแดงได้ลักษณะของอำนาจอธิปไตยไว้ว่า เป็นอำนาจที่ปราศจากขอบเขต ถาวร และสูงสุดล้นพ้น อำนาจนี้แสดงออกโดย “การออกหรือยกเลิกกฎหมาย” องค์อธิปัตย์เป็นผู้ใช้อำนาจนี้ ดังนั้นองค์อธิปัตย์จึงเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดอยู่เหนือกฎหมายเพราะเป็นผู้ที่ออกและยกเลิกกฎหมาย โบแดงยังเห็นว่าแม้อำนาจอธิปไตยเกิดจากสังคมนมนุษย์ แต่เมื่อเกิดแล้วก็ยังเป็นของผู้ปกครองโดยไม่อาจเรียกคืนกลับมาได้และไม่มีข้อจำกัด นอกจากนี้โบแดงยังสนับสนุนการปกครองระบอบกษัตริย์เพราะเป็นระบอบที่มีความต่อเนื่องในการสืบราชสมบัติ แต่กษัตริย์ในความคิดของโบแดงต้องไม่ใช่อำนาจตามใจชอบ ต้องไม่ปกครองประเทศเสมือนเป็นสมบัติส่วนตัวอีกด้วย⁹¹

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbs ค.ศ. 1588-1679) นักปราชญ์ชาวอังกฤษที่นำความคิดของฌอง โบแดงมาอธิบายต่อ โดยอธิบายเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยว่า อำนาจอธิปไตยของรัฐเกิดจากการที่ราษฎรเข้ามาทำสัญญากัน เรียกว่า “สัญญาประชาคม” เหตุที่มนุษย์ต้องเข้ามาทำสัญญากันเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัว เลว หยาบช้ำและโหดร้าย ทุกคนเลยไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน มนุษย์ยอมมีสิทธิตามธรรมชาติที่จะรักษาตัวรอดด้วยการใช้กำลังเข้าต่อสู้และต่อต้านมนุษย์อื่นที่เข้ามาล่วงละเมิดตน มนุษย์จึงเข้าทำสัญญาประชาคม ยอมสละสิทธิที่พึงตาม

⁸⁹Edgar Bodenheimer, *Jurisprudence* (Cambridge: Harvard University Press, 1981), p.32-33.

⁹⁰บรรศักดิ์ อวรรณโณ, *กฎหมายมหาชน เล่มหนึ่ง วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ*, หน้า 28-29.

⁹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 30-31.

ธรรมชาติ ยกให้แก่ผู้หนึ่งเป็นผู้ปกครองให้มีอำนาจเด็ดขาดคอยควบคุมดูแลบังคับ ตลอดจนลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อให้สังคมมีความสงบสุข⁹²

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดทำให้เกิดรูปแบบการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ที่ให้อำนาจผู้ปกครองหรือกษัตริย์อย่างล้นพ้น เครื่องมือรักษาความสงบของรัฐธรรมนูญคือ “กฎหมาย” ที่รัฐอธิปไตยสั่งการหรือกำหนดไว้ว่าเป็นสิ่งถูกต้อง หรืออีกนัยหนึ่งก็หมายความว่ารัฐเป็นผู้กำหนดความถูกต้อง กำหนดความยุติธรรม หรือความมอญติธรรม⁹³

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในสมัยปฏิรูปนี้ แนวคิดที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัดคือ แนวคิดปัจเจกชนนิยมและมนุษยนิยมซึ่งมีการเน้นให้ความสำคัญของมนุษย์ ซึ่งการให้ความสำคัญกับมนุษย์นี้ย่อมหมายความมีการยอมรับและตระหนักถึงคุณค่าในตัวมนุษย์ทุกคน โดยคุณค่าของมนุษย์นี้รวมถึงศักดิ์ศรีของมนุษย์แต่ละคนด้วย

นอกจากนี้ยังมีชาลุ่มเอล ปูเฟนดอร์ฟ (Samuel Pufendorf 1632-1694) ซึ่งเป็นนักปราชญ์คนสำคัญในยุคนี้เช่นเดียวกับโกรเซียสและฮอบส์ โดยปูเฟนดอร์ฟได้พัฒนาแนวคิดของกฎหมายธรรมชาติให้เป็นระบบระเบียบ หลักการสำคัญของปูเฟนดอร์ฟคือการสอนบุคคลเกี่ยวกับหน้าที่ในทางสังคม ซึ่งหน้าที่ของบุคคลที่ปูเฟนดอร์ฟได้กล่าวไว้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ มนุษย์ทุกคนจะต้องให้ความเคารพนับถือผู้อื่น ปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่โดยธรรมชาติเขาย่อมนมีความเท่าเทียมกับเรา คือมีฐานะที่เป็นคนเหมือนกัน หลักการนี้เกิดจากหลักการที่กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่เขาสมควรจะได้รับ ควรจะได้เป็น⁹⁴ จากหลักการที่ปูเฟนดอร์ฟได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน จนอาจกล่าวได้ว่าปูเฟนดอร์ฟได้เป็นคนจุดประกายประเด็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้น ในขณะที่นักคิดในยุคนี้ให้ความสนใจที่สิทธิเสรีภาพ แต่กลับมองข้ามประเด็นที่มีความลึกซึ้งไปยิ่งกว่านั้น คือ ประเด็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁹⁵

2.2.1.1.4 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยใหม่

เมื่อยุโรปเข้าสู่ยุคการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์นี้ สิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดเป็นอย่างมาก แม้ทฤษฎีสัญญาประชาคมของโทมัส ฮอปส์จะอ้างอิงมาจากธรรมชาติของมนุษย์และสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ก็

⁹²ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 199-200.

⁹³เรื่องเดียวกัน, หน้า 201.

⁹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 204.

⁹⁵บุญศรี มีวงศ์ไชษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 23.

ตาม แต่ก็เป็นการหาเหตุผลในการสร้างความชอบธรรมของการปกครองในระบอบกษัตริย์ แนวคิดที่ การให้อำนาจกษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยการออกกฎหมายเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคมโดยที่ ประชาชนไม่มีสิทธิโต้แย้งยอมนำมาใช้อำนาจตามอำเภอใจ และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของ ประชาชน ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์สุดขีดที่เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ก็ปรากฏให้เห็นโดย เด่นชัดว่ากษัตริย์ใช้อำนาจตามใจชอบ เช่นการทำสงครามตามพระประสงค์ของกษัตริย์ซึ่งบ่อยครั้ง ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ ทางเศรษฐกิจและการเมืองแก่ฝรั่งเศสเลยมีการเก็บภาษีประชาชนอย่าง ไร้เหตุผล ปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นโดยเสรีของปรีชญาเมธี⁹⁶

จาก ปัญหา ที่ เกิด จาก การ ปก ครอง ใน ระ บอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ทำให้นักปรัชญาเมธีได้เสนอทางแก้ออกโดยการนำเอาปรัชญาที่ได้รับอิทธิพล มาจากกฎหมายธรรมชาติและปรัชญาเสรีนิยมทางการเมือง ทั้งสองปรัชญามุ่งจำกัดอำนาจของ ผู้ปกครอง ทำให้การปกครองเป็นของประชาชนส่วนใหญ่ และให้ความสำคัญกับมนุษย์แต่ละคน (Individualism) ว่ามีสิทธิอิสระที่ผู้มีอำนาจจะละเมิดมิได้⁹⁷

ปรัชญากฎหมายธรรมชาติที่นักปรัชญาเมธีนำกลับมาใช้ใน ศตวรรษที่ 17 และ 18 นี้เป็นรากฐานสำคัญในการจำกัดอำนาจรัฐและการคุ้มครองคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยมีหลักใจความสำคัญที่ว่า “อำนาจสูงสุด” ของมนุษย์ยังมีสิ่งอื่น อยู่อีก สิ่งนั้นก็คือ “ธรรมชาติ” และ “เหตุผล” เมื่อสิ่งใดเป็นสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์แล้ว ใครก็ตามจะมาใช้อำนาจลบล้างไม่ได้ การใช้อำนาจก็ดี การเมืองการปกครองก็ดี ต้องยืนอยู่บนหลัก เหตุผลตามธรรมชาติ มิใช่อยู่บนอำเภอใจของบุคคลจากแนวคิดดังกล่าวนี้เอง ทำให้นักปฏิวัติมักใช้ อ้างเพื่อล้มล้างการปกครองเดิมว่าการปกครองระบอบเดิมนั้นเป็นทรราช ไม่เคารพสิทธิตามธรรมชาติ ของมนุษย์และปราศจากเหตุผล ทำให้นักปฏิวัติมีความชอบธรรมในการกระทำการล้มล้างการ ปกครองดังกล่าวลง กฎหมายธรรมชาติจึงเปรียบเสมือนเป็นข้อบังคับของการใช้อำนาจของมนุษย์ให้ อยู่ในกรอบเหตุผลที่เป็นธรรมชาติและสากล⁹⁸

ทางออกอีกทางหนึ่งในการแก้ปัญหาคความล้มเหลวของ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ การเลือกให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์แต่ละคนในฐานะ ปัจเจกชน ที่ผู้มีอำนาจต้องยอมรับ พร้อมๆ กับการจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง ในช่วงนี้จึงมีนักคิดได้ เสนอแนวคิดการปกครองโดยประชาชนไว้หลายคน นักปรัชญาคนสำคัญที่ได้ที่จำต้องกล่าวถึงเป็น อย่างยิ่ง คือ จอห์น ล็อก (John Locke ค.ศ. 1632-1704) ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ “ทฤษฎี

⁹⁶บวรศักดิ์ อวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่มหนึ่ง วัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, หน้า 47-48.

⁹⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

⁹⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

สัญญาประชาคม” ข้างต้น ล็อคเป็นผู้หนึ่งที่มีแนวคิดสัญญาประชาคมเหมือนโทมัส ฮอบส์ แต่แตกต่างกันในส่วนสำคัญคือ ล็อคมองว่าก่อนที่มนุษย์จะมารวมตัวกัน มนุษย์ตามธรรมชาติเป็นผู้ที่มีจิตใจงดงาม รักสงบ ช่วยเหลือกันและกัน มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพเต็มที่ แต่เมื่อสภาพธรรมชาติพัฒนาไปเกิดความไม่สงบ มนุษย์เลยต้องมารวมกันแล้วทำสัญญาประชาคมเพื่อให้เกิดการคุ้มครองทรัพย์สินและความผาสุกของมนุษย์ อย่างไรก็ตามมนุษย์ยังคงสงวนสิทธิ (ซึ่งเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนบนโลก) ที่จะตรวจสอบว่าสิ่งที่ผู้มีอำนาจกระทำนั้น ยุติธรรมหรือไม่ ทั้งนี้ตามอำนาจแห่งกฎหมายธรรมชาติซึ่งอยู่เหนือและมีมาก่อนมนุษย์⁹⁹ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau ค.ศ. 1712-1778) ก็เป็นนักกฎหมายที่สำคัญอีกบุคคลหนึ่งที่ได้เสนอ “สัญญาประชาคม” ตามความคิดของรูสโซนั้นตามธรรมชาติแล้วมนุษย์เกิดมาโดยอิสระและเท่าเทียมกัน มนุษย์เป็นคนดีและมีความสุข มีความต้องการสิ่งต่างๆ น้อยมาก ต่อมาเมื่อเกิดมีการถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินขึ้นจึงเป็นที่มาของความไม่เสมอภาคของมนุษย์และสังคมที่ไม่เป็นธรรม มนุษย์จึงต้องหารูปแบบการปกครองใหม่ที่เกิดจากความยินยอมพร้อมใจของมนุษย์เองมิใช่การใช้กำลังบังคับ ความยินยอมนี้เองที่ก่อให้เกิดสัญญาประชาคมขึ้นโดยถือเป็นเจตนารมณ์ทั่วไปร่วมกันของสังคม (General Will)¹⁰⁰

ปรัชญาเมธีชาวฝรั่งเศสอีกผู้หนึ่งที่มีชื่อเสียงร่วมสมัยเดียวกันกับรูสโซคือ มองเตสกีเออ (Montesquieu ค.ศ. 1689-1755) โดยเขาได้เขียนหนังสือชื่อ “เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย” (Spirit of Law) ซึ่งในหนังสือได้เสนอให้มีการแบ่งแยกอำนาจที่ใช้การปกครองออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการโดยให้อำนาจทั้งสามสามารถถ่วงดุล (Checks and Balances) และตรวจสอบกันเองได้ซึ่งระบบการแบ่งแยกอำนาจนี้จะก่อให้เกิดดุลยภาพทางสังคมและยังเป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่าผู้ปกครองไม่อาจใช้อำนาจไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ มองเตสกีเออยังสนับสนุนให้มีการปกครองในรูปแบบที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้กำหนดกติกาแก่คนในสังคม

จะเห็นได้ว่าในช่วงศตวรรษที่ 18 นี้มีแนวคิดทางการเมืองเกิดขึ้นมากมายและแนวคิดเหล่านั้นก็ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม แนวคิดสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคนี้และยังเป็นพื้นฐานความคิดของแนวคิดอื่นๆ คือแนวคิดเรื่องปัจเจกชนนิยม (Individualism) จุดเด่นที่สำคัญของแนวคิดนี้เป็นเรื่องที่ว่าด้วยปัจเจกบุคคล เนื่องจากปัจเจกชนเป็นเจ้าของสิทธิธรรมชาติของตนเอง บุคคลจึงต้องเป็นผู้กำหนดวิถีทางของตนเอง บุคคลยังสามารถเรียกร้องสิทธิต่อรัฐหรือต่อต้านอำนาจรัฐได้ถ้ารัฐกระทำการใดที่กระทบต่อสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ นอกจากนี้มนุษย์ยังเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย คือ ไม่มีความแตกต่างเรื่องเพศ ชาติกำเนิด สีผิว ศาสนา ตลอดจนเสมอ

⁹⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

¹⁰⁰ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา, หน้า 218.

ภาคในโอกาสที่จะแข่งขันในการประกอบอาชีพ ดังนั้น แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงปรากฏเด่นชัดมากยิ่งขึ้น โดยผ่านแนวคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค ซึ่งสามารถพิจารณาจากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลกนับตั้งแต่การประกาศเอกราชของสหรัฐอเมริกาและการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก (1787) และการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสพร้อมกับการออกประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส (1789) 2 เหตุการณ์สำคัญนี้เป็นครั้งแรกที่นำปรัชญาและแนวคิดทางการเมืองทั้งหลายมาบัญญัติเป็นกฎหมายครั้งแรกของโลก¹⁰¹

เมื่อพิจารณาจากคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (1776) มีถ้อยความตอนหนึ่งที่ระบุไว้ชัดเจนว่า “...เราทั้งหลายเชื่อมั่นโดยปราศจากข้อสงสัยในความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาอย่างเท่าเทียมกัน และพระเจ้าผู้สร้างได้ให้สิทธิบางประการที่อาจลบล้างได้กับมนุษย์เหล่านี้ ซึ่งในบรรดาสิทธิเหล่านี้ มีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข รัฐบาลทั้งหลายตั้งขึ้นก็เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเหล่านี้...”¹⁰² อีกทั้งผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาก็ยังได้สร้างกลไกที่เป็นไปตามคำประกาศอิสรภาพ คือ การให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการควบคุมอำนาจโดยใช้กลไกการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยและการดุลและคานอำนาจเพื่อให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครองจากการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า จากคำประกาศอิสรภาพที่ได้กล่าวโดยชัดแจ้งว่า มนุษย์เกิดมาอย่างเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติตามที่พระเจ้าผู้สร้างได้มอบให้ สิ่งนี้ก็เป็นการสะท้อนหลักความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ทุกคน ซึ่งก็หมายความว่ามนุษย์เกิดมาอย่างมีศักดิ์ศรีมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันอีกด้วย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส (ลงวันที่ 4 สิงหาคม 1789) ส่วนอารัมภบทได้กล่าวไว้ว่า “ผู้แทนของพลเมืองฝรั่งเศสซึ่งรวมกันเป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้ เห็นว่าการไม่ให้ความสำคัญ การละเลย หรือการดูถูกสิทธิทั้งหลายของมนุษย์ชน (แต่ละคน) เป็นที่มาเพียงประการเดียวของความหายนะของสังคม และการฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัฐบาล ดังนั้น ผู้แทนเหล่านี้จึงลงมติให้ประกาศอย่างเป็นทางการในประกาศฉบับนี้ ถึงสิทธิตามธรรมชาติที่ไม่มีใครลบล้างได้ และศักดิ์ศรีของมนุษย์แต่ละคน...”¹⁰³ จะเห็นได้ว่า คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองนี้ได้รองรับความมีอยู่ของศักดิ์ศรีของมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน โดยกล่าวไว้ชัดเจนในส่วนอารัมภบทอันแสดงว่าศักดิ์ศรีของมนุษย์เป็นพื้นฐานที่สำคัญของสิทธิมนุษยชนต่างๆ

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแล้ว ในช่วงศตวรรษที่ 18 ลัทธิปัจเจกชนนิยมและเสรีนิยมก็ยิ่งแพร่หลายเข้าไปในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ด้วย เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดทางเศรษฐกิจ เกิดลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจขึ้นมาประกอบกับในปลาย

¹⁰¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่มหนึ่ง วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, หน้า 62.

¹⁰² เรื่องเดียวกัน, หน้า 63-64.

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

ศตวรรษที่ 18 ถึงกลางศตวรรษที่ 19 ได้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นในยุโรปมีการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ในการผลิตสินค้าถือว่ามนุษย์เป็นเพียงแรงงานหรือปัจจัยที่ใช้ในการผลิตเท่านั้น ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ถูกละเลย สภาพชีวิตของคนงานในโรงงานถูกเอารัดเอาเปรียบ มีการกดขี่แรงงานผู้หญิงและเด็ก สภาพแวดล้อมในโรงงานเลวร้ายมาก สลัมในเขตเมืองและในเขตอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมากมาย คาร์ล มาร์กซ์ (Carl Marx) ปรัชญาเมธีชาวเยอรมันได้ถือกำเนิดขึ้นในยุคนี้ คาร์ล มาร์กซ์ได้เสนอแนวความคิดแบบสังคมนิยมไว้ในคำประกาศลัทธิคอมมิวนิสต์ (The Communist Manifesto) ความว่า “เนื่องจากความจำเป็นในทางเศรษฐกิจ คือ การผลิต ทำให้มนุษย์ต้องมาอยู่รวมกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกันซึ่งจะช่วยเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้เข้ากับความต้องการของมนุษย์เอง การที่มนุษย์จะพัฒนาสังคมได้อย่างสมบูรณ์ก็ด้วยการมีสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ เป็นความร่วมมือของคนในสังคมนิยมที่ไร้ชนชั้น”

จะเห็นได้ว่า มาร์กซ์ปฏิเสธแนวความคิดแบบปัจเจกชนนิยม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย มาร์กซ์ให้ความสำคัญต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคล โดยมองว่าปัจเจกชนถือเป็นเพียงหน่วยย่อยของสังคม มีสิทธิต่างๆ ได้โดยผ่านการประสานประโยชน์ของชุมชนในสังคม สังคมจะรับประกันความเสมอภาคของผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้น สังคมคอมมิวนิสต์จึงเป็นสังคมที่ปัจเจกชนมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่เท่าเทียมกัน ทุกคนมีเสรีภาพอย่างแท้จริงในการตัดสินใจปัญหาของส่วนรวมร่วมกันและในการพัฒนาตนเอง ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) นี้มีอิทธิพลมากต่อแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศสังคมนิยมในเวลาต่อมา

2.2.1.1.5 พัฒนาการแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน

ในช่วงที่โลกได้เข้าสู่สงครามโลกครั้งที่สอง (world war II) ประเทศเยอรมันภายใต้การปกครองแบบเผด็จการของ Hitler ได้ก่ออาชญากรรมต่อชนชาวยิวโดยการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ จนทำให้นักกฎหมายเยอรมันได้ตั้งคำถามกับตนเองว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงนั้น และได้หันมามองประเด็นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และได้บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 1 แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมัน อีกทั้งมักผู้กล่าวอ้างอยู่เสมอว่าการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในมาตรา 1 นั้นมีพื้นฐานมาจากแนวคิดของ Immanuel Kant (1724-1804) Kant เป็นนักปราชญ์เยอรมันที่เดินตามรอยฟูเฟนดอร์ฟโดยมีการศึกษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เชื่อมโยงไปถึงลักษณะตามธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความสามารถในการใช้เหตุผล เกณฑ์สำคัญที่จะนำมาใช้พิจารณาคือ “ความเป็นตัวของตนเองตามจารีตประเพณี” กล่าวคือการทำที่มนุษย์สามารถมีความเป็นตัวของตัวเองได้ตามจารีตประเพณีย่อมเป็นที่มาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และของผู้ก่อปรด้วยเหตุผลใดๆ แนวคิดของ Kant เริ่มต้นจากความคิดคำนึงถึงเหตุผลของตนเองตามเหตุผลง่ายๆ ว่า มนุษย์นั้น....มีอยู่ (exist) โดยมีวัตถุประสงค์ในตัวเอง มิใช่มีอยู่เพื่อเป็นเจตจำนงอื่นใด การกระทำใดๆ ก็ตามของมนุษย์ ไม่ว่าจะ

การกระทำต่อตนเองหรือต่อผู้อื่นซึ่งเป็นผู้มีเหตุผลเช่นเดียวกัน ก็จะต้องพิจารณาว่า ย่อมกอปรด้วย วัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน บนพื้นฐานความคิดดังกล่าว จึงเป็นที่มาของกฎเหล็กของ Kant ว่าด้วย บทบัญญัติที่มีลักษณะเบ็ดเสร็จ (categorical imperative) ซึ่งแปลงมาเป็นบทบัญญัติเชิงปฏิบัติ (practical imperative) ว่า “จงปฏิบัติต่อมนุษยชาติ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติต่อตัวเจ้าเองหรือต่อบุคคลอื่น และและไม่ว่าเวลาใด ในฐานะที่ผู้นั้นมีวัตถุประสงค์ในตัวเอง มิใช่ทำให้ผู้นั้นกลายเป็นเพียง เครื่องมือสำหรับวัตถุประสงค์อื่นๆ ไป”¹⁰⁴ ปรัชญาของ Kant นั้น เข้าใจคำว่า “ศักดิ์ศรี” ว่าหมายถึง ความอิสระของมนุษย์ แต่ความเป็นอิสระอันเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อมนุษย์จะสามารถบรรลุคุณค่าอันตั้งมาได้จากความอิสระนั้น Kant มีความเชื่อมั่นไม่มีมนุษย์คนใดมีสิทธิที่จะ ใช้มนุษย์ด้วยกันเองให้เป็นดังเครื่องมือ (Means) ขึ้นหนึ่งเท่านั้น เพียงเพื่อบรรลุจุดหมายเชิงอัตวิสัย ของตัวเอง แท้จริงแล้วมนุษย์แต่ละคนจะต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเอง เสมอ โดยเหตุนี้การใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อจุดหมายภายนอก จึงเป็นอาชญากรรมต่อศักดิ์ศรีที่มีอยู่ ของเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์¹⁰⁵

อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้ข้อสังเกตว่าแนวคิดของ Kant การที่จะมี ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขประการในแง่ของเหตุผลและศีลธรรม เสียก่อน ดังนั้นหมายความว่าไม่ใช่มนุษย์ทุกคนจะมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ จะต้องคำนึงถึง คุณสมบัติและพฤติกรรมบางประการของผู้นั้นด้วย โดยสรุปแล้วศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ Kant มิได้มีไว้สำหรับมนุษย์แต่ละคน หากแต่มีไว้สำหรับมนุษยชาติเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ในหมู่นักนิติศาสตร์ เยอรมันจึงเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ Kant มิได้เป็นไปในแนวทางเดียวกับคำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามความหมายของรัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 1 อนุมาตราหนึ่ง เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 1 อนุมาตราหนึ่ง มิได้กำหนดเงื่อนไขในแง่ศีลธรรมและ หน้าที่ไว้อย่างใด นอกจากนี้ในมาตรา 1 อนุมาตราหนึ่งยังมีการพ่วงประเด็นของการคุ้มครองมนุษย์ให้ พ้นจากความขาดแคลนปัจจัยที่ถือว่าเป็นพื้นฐานขั้นต่ำสำหรับการดำรงชีพด้วย¹⁰⁶

นอกจากนี้ จากเหตุการณ์ที่เกิดในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน ระหว่างหรือหลังสงครามโลกไปแล้วนั้น ได้สะท้อนให้เห็นทัศนคติ ของคนบางกลุ่มที่ไม่เคารพและไม่เห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เหตุการณ์เหล่านี้จึงได้ปลุก จิตสำนึกให้หลายฝ่ายเกิดความตื่นตัวต่อปัญหานี้ ในการประชุมขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับ

¹⁰⁴บุญศรี มีวงศ์ไชยะ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 26-27.

¹⁰⁵จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ นิติธรรม , 2545), หน้า 99.

¹⁰⁶บุญศรี มีวงศ์ไชยะ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 27-28.

องค์การระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1945 ได้มีมติรับกฎบัตรประชาชาติ (UN Charter) ซึ่งในคำปรารภของกฎบัตรนี้เองได้รับบุข้อความไว้ คือ “ความเชื่อในสิทธิมนุษยชนอันเป็นพื้นฐานสำคัญ ความเชื่อในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นบุคคลของมนุษย์” อีกทั้งเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้ปรากฏในคำปรารภว่า “การยอมรับในศักดิ์ศรีซึ่งมีอยู่ในสมาชิกทุกคนในครอบครัวมนุษย์” นอกจากนี้ในข้อ 1 ก็ได้บัญญัติว่า “มนุษย์ทุกคนย่อมเกิดขึ้นมาอย่างเสรีและมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างๆ กอปรด้วยเหตุผลและสำนึกและควรพบปะสังสรรค์กันด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นพี่น้องกัน”¹⁰⁷ อนึ่ง แม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้จะไม่มีความบังคับใช้เป็นกฎหมาย แต่ผลกระทบของปฏิญญานี้ ก็มีผลต่อการสร้างกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบันไม่น้อยเลยทีเดียว

อาจกล่าวได้ว่าหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้ปรากฏอย่างชัดเจนทั้งในระดับกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งยังมีการเผยแพร่แนวคิดนี้ไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ เพื่อให้มนุษย์ไม่ว่าจะเพศ เชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนาใดไม่อาจจะถูกพรากหรือสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือแก่นสารสำคัญตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ไปได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแนวคิดทางตะวันตกเป็นแนวคิดที่มีการพัฒนาการทางความคิดเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมในสมัยนั้นๆ แต่คุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงอยู่ที่ความเสมอภาคเท่าเทียมของบุคคล และการปฏิบัติต่อบุคคลต่างๆ ในฐานะที่เขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์เฉกเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามการที่จะศึกษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้รอบด้านมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาในแนวคิดทางปรัชญาตะวันออกด้วย

2.2.1.2 วิวัฒนาการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นตามแนวคิดทางปรัชญา

ตะวันออก

แม้ว่าแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะปรากฏเด่นชัดตามประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติตะวันตก อย่างไรก็ตามเมื่อนำแนวคิดนี้เข้ามาใช้ในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศทางตะวันออกก็ย่อมสมควรที่จะต้องศึกษาความเป็นมาของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางตะวันออกด้วยเช่นเดียวกัน เพราะการจะนำหลักการทางตะวันตกมาใช้ในประเทศไทยได้อย่างดีและเหมาะสมก็ควรที่ศึกษารากฐานความเป็นมา พื้นฐานทางความคิดของคนตะวันออกเสียก่อน ว่ามี

¹⁰⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

พื้นฐานทางความคิดในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไร เพื่อที่จะได้เข้าใจในพื้นฐานความคิดนั้น และนำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมต่อไป อนึ่งในการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาตะวันออกนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าปรัชญาที่ปรากฏในศาสนาต่างๆ ย่อมสะท้อนให้เห็นพื้นฐานทางความคิดของคนชาติตะวันออกได้เป็นอย่างดี

2.2.1.2.1 พัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในศาสนาพราหมณ์และฮินดู

ในบรรดาศาสนาที่ยังมีผู้นับถือนับถือกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ศาสนาพราหมณ์นับว่าเป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุด ที่ยังมีผู้นับถืออยู่และเป็นศาสนาโบราณของอินเดียที่เป็นแหล่งกำเนิดศาสนา ปรัชญา และวัฒนธรรมต่างๆ มากมายในช่วงขณะนั้น ได้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจมาเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว ซึ่งศาสนาพราหมณ์เป็นมนุษยชาติในตระกูลพรหมมาจากคำว่าพรหม ในภาษาเดิมคือพวกทราวิว หรือทมิฬ อันเป็นคำที่ใช้เรียกภูเขากับต้นไทรที่พวกเขาสักการะ และถือเป็นศาสนาของพวกอารยันหรืออริยกะ ที่ตั้งตนเป็นนายปกครองประชาชนชาวพื้นเมือง เพราะถือตัวว่าเป็นพวกเจริญกว่าชาวพื้นเมือง จึงเห็นว่าควรสงวนความบริสุทธิ์ของเชื้อสายพวกตนไว้ด้วยการออกกบฏบัญญัติ ห้ามพวกตนสมสู่กับชาวพื้นเมือง และสงวนอาชีพที่สำคัญๆ ไว้ให้พวกเขาตน ซึ่งต่อมาก็กลายเป็นบ่อเกิดของการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ ที่เรียกว่า “วรรณะ” โดยแบ่งออกเป็น 4 วรรณะดังนี้¹⁰⁸

ก. วรรณะพราหมณ์ หรือนักบวช นักปราชญ์ ครูบาอาจารย์ พวกนี้มีหน้าที่สั่งสอน และประกอบพิธีทางศาสนาต่างๆ เปรียบเสมือนศิระษะ อันเป็นบ่อเกิดแห่งความคิดสติปัญญา

ข. วรรณะกษัตริย์ หรือพวกนักรบ นักปกครอง พวกนี้มีหน้าที่ทำการรบและปกครองบ้านเมือง เปรียบเสมือนอกซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งกำลังของสังคม

ค. วรรณะแพศย์ ได้แก่พวกที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการค้าขาย การทำกรรมกร ซึ่งถือว่าเป็นพวกที่กุมเศรษฐกิจของชาติ เปรียบเสมือนเขา เป็นส่วนที่เลี้ยงหรือทำหน้าที่พุงกายให้ทรงอยู่

ง. วรรณะศูทร เป็นพวกเจ้าของถิ่นเดิมที่ถูกเหยียดหยามว่าเป็น “ทาส” คือ เป็นคนที่ต้องคอยรับใช้พวกอารยันดุจเป็นทาสในงานทุกประเภท ไม่ว่าจะกรรมกรและช่างฝีมือต่างๆ เปรียบเสมือนเท้า ซึ่งถือเป็นอวัยวะที่ต่ำสุด

ดังนั้นหากมองในมุมมองของสิทธิมนุษยชนแล้วย่อมเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญในการแบ่งวรรณะออกเป็นส่วนประกอบของอวัยวะส่วนต่างๆ ที่สำคัญของร่างกาย

¹⁰⁸จาง ทงประเสริฐ, แบบเรียนศาสนาสากล (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2520), หน้า 1-4.

มนุษย์ เพราะการที่คนเราจะมีชีวิตที่สมบูรณ์ได้ ก็จะต้องมีหัว ออก ขา และเท้าครบถ้วน ฉันทสังคัมก็ ฉะนั้น กว่าจะต้องจะมีปัญญา (พราหมณ์) อำนาจ (กษัตริย์) เงิน (แพศย์) และงาน (ศูทร) ในสังคัมก็ตาม ซึ่งสมัยโบราณถือว่าวรรณะย่อมมีติดตัวมาทุกคนตั้งแต่เกิด โดยมีหลัก “หินทุ” (ของฮินดู) เป็นธรรมที่มีความหมายถึงผู้ที่ละเว้นหิงสากรรมหรือสอนธรรมที่ลัทธิฮิงสา ซึ่งสอนไว้ว่าสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของคนเราก็คือการพึงพิสูจน์เสียก่อนว่าเด็กคนไทยมีวรรณะใดแล้วให้เขาได้ศึกษาเรียนรู้ตามวรรณะนั้น¹⁰⁹ แท้จริงแล้วปรัชญาที่กล่าวมานี้อาจเป็นบ่อเกิดของความแปลกแยกในความเป็นมนุษย์ ทำให้มีการแบ่งแยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ออกเป็นหลายระดับตามวรรณะในขณะนั้น นอกจากนั้นศาสนาพราหมณ์ยังขยายวงกว้างในความวิปริตแปรผันไปมากยิ่งขึ้น โดยมีลัทธิประเพณีแปลกๆ เช่น มีการสงวนวรรณะ ไม่ยอมคบค้าสมาคมกับคนในวรรณะต่ำสามีไม่ยอมรับประทานอาหารร่วมกับภรรยา ยกย่องเทพอื่นๆ คือพระอิศวร (ศิวะ) และพระนารายณ์ (วิष्ณู) ให้มีศักดิ์สูงเสมอด้วยพระพรหม อนุญาตให้แต่งงานได้ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก บุชาสัตว์บางชนิด เช่น โค ซึ่งถือว่ามิคุณล้ำเลิศแก่มนุษย์ ถึงกับเอามูลโคมาเจิมหน้า ทำให้ศาสนาพราหมณ์และพวกอารยันกลายเป็นศาสนาฮินดูในที่สุด¹¹⁰

2.2.1.2.2 พัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่สำคัญมากศาสนาหนึ่ง ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม (Monotheism) ซึ่งนับถืออัลเลาะห์เป็นพระเจ้าเพียงพระองค์เดียวและมีนบีมุฮัมมัดเป็นศาสดาองค์สุดท้าย¹¹¹ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งจิตใจไม่มีสิ่งใดเป็นเครื่องหมายแทนหรือรูปสักการะแต่ปฏิบัติศาสนากิจด้วยการระลึกถึงพระเจ้า โดยทั่วไปจะเรียกผู้นับถือศาสนาอิสลามว่า “มุสลิม” สำหรับวัฒนธรรมอิสลามนั้นมีที่มาจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งพระองค์อัลลอฮ์ได้ประทานให้แก่มนุษยชาติโดยผ่านทางศาสดามุฮัมมัด ทำให้มุสลิมทั่วโลกถือเอาคัมภีร์นี้มาเป็นธรรมนูญในการดำเนินชีวิต และเมื่อวัฒนธรรมอิสลามมีที่มาจากพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นวัฒนธรรมอิสลามจึงไม่อาจเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อม หรือค่านิยมของมนุษย์ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมอิสลามเป็นวัฒนธรรมที่แข็ง เมื่อศาสนาอิสลามได้วางหลักการว่าสิ่งใดที่เป็นประเพณีอันเกี่ยวข้องกับศาสนกิจหรือวัฒนธรรมแล้ว สิ่งนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ชาวมุสลิมไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการ หรือตามค่านิยม (Value) ของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ เพราะถ้าหากชาวมุสลิมปฏิบัติเช่นนั้น ความเป็นเอกภาพของศาสนาอิสลามจะไร้ความหมาย และกลายเป็นวัฒนธรรมที่อ่อนแอสามารถถูกเปลี่ยนแปลงไปตามกิเลส หรือค่านิยมได้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็น

¹⁰⁹ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2540), หน้า 130

¹¹⁰จางง ทองประเสริฐ, แบบเรียนศาสนสากล, หน้า 9.

¹¹¹เสาวนีย์ จิตต์หมวด, วัฒนธรรมอิสลาม, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทางนำ, 2535), หน้า 6.

ชัดเจน เช่น การบัญญัติในเรื่องการแต่งกายของสตรีที่ให้ปกปิดร่างกายให้มิดชิด สตรีมุสลิมทั่วโลกก็
ต้องปฏิบัติโดยไม่มีข้ออ้าง ไม่ว่าจะอาศัยอยู่บนที่ร้อนเพียงใดก็ตาม¹¹²

ลักษณะเด่นของศาสนาอิสลามอีกประการของคือการที่
ศาสนามีอิทธิพลต่อการปกครองรัฐโดยตรงสูงเมื่อเทียบกับศาสนาอื่น และได้มีการจัดรูปแบบการ
ปกครองรัฐโดยอาศัยหลักธรรมในศาสนาอิสลามเป็นแม่แบบ โดยศาสนาอิสลามเชื่อว่ารัฐบาลอิสลาม
นั้นจะต้องเชื่อว่าการถูกต้องตามกฎหมายและความยุติธรรมของคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งจะเป็นการ
ปกป้องศักดิ์ศรีและสวัสดิภาพของมนุษย์ สิ่งนี้เป็นหน้าที่ที่รัฐบาลจะต้องพึงกระทำเพื่อคงไว้ซึ่งความ
ยุติธรรมของอัลกุรอาน¹¹³ นอกจากนี้การให้ความสำคัญแก่มนุษย์นั้นปรากฏชัดในคำสอนของศาสนา
อิสลาม ซึ่งมีหลักกำหนดให้ศาสนิกชนปฏิบัติเป็นรายละเอียดยิ่งกว่าศาสนาใดๆ ตามคัมภีร์อัลกุรอาน
ที่ว่าพระเจ้าเป็นเจ้าของเจ้าทรงสร้างมนุษย์ให้มีคุณลักษณะพิเศษ ก็คือมนุษย์เป็นสัตว์ที่หัวเราะได้ (laughing
animal) อันมีลักษณะจำเพาะของความเป็นมนุษย์ อีกทั้งศาสนพิธีของศาสนาอิสลามก็ยังคงแสดงให้เห็น
การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การถือศีลอดซึ่งเป็นข้อกำหนดให้ชาวมุสลิมทั่วโลกไม่อาจจะ
เป็นบุคคลที่มีฐานะอย่างไรในสังคมให้ปฏิบัติจากพื้นฐานที่เท่าเทียมกันในการเป็นมนุษย์ไม่ว่าเป็น
เจ้านาย ราชกุมาร นาย บ่าว พลเรือน ทหาร ล้วนปฏิบัติอย่างเดียวกันทั้งสิ้น การถือศีลอดจึงเป็น
วาระที่ชาวมุสลิมตั้งใจทำความดีให้เกิดศักดิ์ศรี และละเว้นจากความชั่วเป็นพิเศษ¹¹⁴

अबดุล อาซิซ นักเขียนชาวอิสลามได้กล่าวไว้ว่า ในศาสนา
อิสลามก็เหมือนความเชื่อในประเพณีศาสนาอื่น การที่มนุษย์มีสิทธิมนุษยชนก็เหมือนเป็นการ
แสดงออกซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างหนึ่ง¹¹⁵ ซึ่งเมื่อพิจารณาแนวคิดสิทธิมนุษยชนในศาสนา
อิสลามก็พบว่า มีนักเขียนชาวอิสลามได้แสดงทัศนะคติหลากหลาย เช่น อาบุล อีลา มอดูดิ (Abul A'la
Mawdudi) ได้กล่าวอ้างว่า อิสลามได้มีการวางรากฐานสิทธิพื้นฐานอันเป็นสากลบางประการเพื่อ
ความเป็นมนุษย์ในส่วนทั้งหมด ซึ่งจำต้องได้รับการเชื่อฟังและเคารพในทุกๆ สภาวะอันเป็นสิทธิขั้น
พื้นฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน ที่เป็นผลจากสถานภาพแห่งความเป็นมนุษย์ในตัวเอง และยังมีนักการ
ทูตต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการก็ได้กล่าวยืนยันว่าหลักการและแนวคิดพื้นฐานของเรื่องสิทธิมนุษยชนได้
กำหนดขึ้นมาจากเริ่มแรกสุดในกฎหมายอิสลามที่เดียว โดยแนควี (Nadvi) และทาเบนดี (Tabendeh)
ถึงกลับกล่าวอ้างว่า ความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในยุคปัจจุบันนั้น เป็นที่ปรากฏยอมรับกันมานานแล้ว
ถึงประมาณ 1,400 ปี นอกจากนี้ ยังมีกล่าวอ้างว่าในคัมภีร์อัลกุรอาน Sura III:104 ยังได้รับรอง

¹¹² ศศศักดิ์ โสไคยนาพันธ์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540”, หน้า 38.

¹¹³ Chandra Muzaffar, Rights, Religion and Reform: Enhancing human dignity through spiritual and moral transformation. (London: Routledge Curzon, 2002), p 178.

¹¹⁴ ศศศักดิ์ โสไคยนาพันธ์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540”, หน้า 39.

¹¹⁵ Jack Donnelly, “Human Rights and Human Dignity: An Analytic Critique of Non-Western Conceptions of Human Right,” *The American Political Science Review* Vol. 76, No.2 (Jun., 1982), pp 303-316.

และให้ความหมายที่แท้จริงของสองในสามของสิทธิพื้นฐานและสิทธิทางการเมือง ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับ การรับรองโดยปฏิญญาสากลว่าสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิในการแสดงออก สิทธิในการรวมกลุ่ม¹¹⁶ แต่ก็มีบางทฤษฎี แสดงข้อถกเถียงโดยอ้างว่า “สิทธิมนุษยย์ในอิสลามเป็นสิทธิพิเศษ (privilege) ของ พระอัลเลาะห์ (พระเจ้า) เพราะอำนาจอันชอบธรรมต่างๆ นั้นท้ายที่สุดแล้วก็ เป็นของพระเจ้าหมด” เป็นนัยที่มีความขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะเท่ากับพูดถึงสิทธิมนุษยชน ที่มีได้เป็นสิทธิของมนุษย์ หากแต่เป็นสิทธิพิเศษของพระเจ้า ที่มีเฉพาะบุคคลที่มีสถานะทางกฎหมายสมบูรณ์ กล่าวคือเฉพาะ มนุษย์ที่มีชีวิตอยู่ พร้อมวิญญูอันบริบูรณ์ มีเสรีภาพและมีศรัทธาต่ออิสลามเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ ว่าในศาสนาอิสลามขอบเขตของเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่าหมายถึงศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์นั่นเอง แม้เนื้อหาอันแท้จริงแล้วเป็นเรื่องของหน้าที่มากกว่าสิทธิ¹⁰

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนา หนึ่งที่หลักคำสอนของศาสนาได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะในเรื่องของ ความเสมอภาคของชาวมุสลิม ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใดในโลกก็ต้องปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอิสลาม อย่างเคร่งครัด รวมทั้งในประเด็นความเชื่อมโยงของสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศาสนาอิสลามก็ได้กล่าวไว้ชัดเจนว่าทั้งการที่มนุษย์มีสิทธิต่างๆ เป็นการแสดงถึงความมีศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์

2.2.1.2.3 พัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม คือ เป็นศาสนาที่ไม่ เชื่อ และไม่ศรัทธาในพระเจ้า โดยเป็นศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์สามารถพึ่งพาตนเองได้ ศาสนาพุทธเน้น การสอนเรื่องศีลธรรมและปัญญาชั้นสูง ตลอดจนให้ความสำคัญศรัทธาในความเป็นมนุษย์อันลึกซึ้ง โดยมี การประกาศศักดิ์ศรีขั้นพื้นฐานอันเสมอภาคกันของมนุษย์ว่า “คนทุกคนไม่ว่ากำเนิดในชนชั้นวรรณะ ไหน มีสถานะต้นกำเนิดมาอย่างไร ย่อมมีศักยภาพเสมอกันที่จะพัฒนาตนเองเข้าสู่ความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ และทุกคนตกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติดังกล่าว อย่างเสมอกัน” เหตุที่ศาสนาพุทธศรัทธาในพุทธ ภาวะของมนุษย์ เนื่องจากความเชื่อมั่นในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่ทรงเป็นต้นแบบของมนุษย์ที่ สามารถหยั่งรู้สัจธรรมของมนุษย์ได้ด้วยสติปัญญาของตน ดังนั้นหมายความว่าด้วยความ เป็นมนุษย์นี้ก็สามารถทำให้บรรลุสัจธรรมอันสูงสุดได้ จะเห็นได้ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่เชื่อใน ความสามารถของบุคคลและยังเป็นศาสนาที่ไม่มีการจำแนก เพศ ชาติ หรือเผ่าพันธุ์ต่างๆ ซึ่งใน

¹¹⁶ Chandra Muzaffar, Rights, *Religion and Reform: Enhancing human dignity through spiritual and moral transformation*. (London: Routledge Curzon, 2002), p 179.

¹⁰ จรัญ โฆษณานันท์, “สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของมนุษย์ : บทวิจารณ์เชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่อง สิทธิมนุษยชนในโลกที่มี ไซเตวันตก,”วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10, 2 (ธันวาคม 2528): 81-85.

ท้ายสุด ความเป็นสากลของพุทธธรรมเช่นนี้จะโน้มนำไปสู่สำนักแห่งความเป็นสากลนิยมของมนุษยชาติหรือภารตภาพระหว่างมนุษย์ที่ไม่จำเป็นต้องร่วมสายโลหิตเดียวกัน¹¹⁷

ความเป็นมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญานั้น มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตชนิดพิเศษที่ได้รับการปรุงแต่งขึ้นมา ประกอบด้วยรูปธรรมคือร่างกาย และส่วนนามธรรมคือจิตใจเกิดขึ้นมาเป็นชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ยังเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเจตจำนงอิสระและพลังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นสมบัติโดยธรรมชาติ มนุษย์จึงได้ชื่อว่า “เกิดมาเป็นผู้เลือก” ตามที่มนุษย์เห็นสมควรด้วยเหตุผลและกำหนดขึ้นเป็นแนวทางดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีได้ และมนุษย์ก็มีได้ตกอยู่ใต้อาณัติของเทพเจ้าหรือต้องพึ่งพาอำนาจเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด มนุษย์สามารถแสวงหาสิ่งต่างๆ เพื่อมาปรุงแต่งความเป็นมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “...เมื่อเห็นคุณค่าในชีวิตควรรักษาปรับปรุงชีวิตให้ดี ดำเนินชีวิตไปตามแนวทางที่ถูกต้อง ผู้ฉลาดย่อมดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท สำหรับมนุษย์สิ่งอื่นใดที่ถือว่ารักยิ่งกว่าชีวิตเป็นไม่มี เมื่อเข้าใจความจริงข้อนี้มนุษย์ควรให้การคุ้มครองรักษาชีวิตทั้งนี้พึงเคารพและตีคุณค่าชีวิตของผู้อื่น ไม่น้อยกว่าคุณค่าชีวิตของตนเอง”¹¹⁸ อีกทั้งพุทธศาสนายังให้ความหมายในแง่ที่เป็นศาสตร์ของการดำรงชีวิตมากกว่าลัทธิความเชื่อถือทางศาสนา กล่าวคือเป็นศาสตร์ซึ่งคนเราอาจใช้เรียนรู้ เพื่อดำเนินชีวิตของตน ด้วยความเข้าใจตามภาวิสัยและด้วยสติปัญญาที่จะรู้ฉะนั้นการให้เกียรติ และคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์แก่กันนั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นประเด็นสำคัญให้เรียนรู้และยอมรับเจตจำนงอิสระอันริเริ่มสร้างสรรค์ความเป็นมนุษย์ โดยยึดประโยชน์สุขที่มวลมนุษย์ได้รับเป็นสำคัญ โดยเฉพาะแนวปรัชญาที่สอนให้มนุษย์ไม่ถือสิ่งอื่นมีคุณค่าเหนือกว่าความเป็นมนุษย์และไม่มี ความแตกต่างกันในความเป็นมนุษย์นี้ เพราะพุทธปรัชญาถือว่าทุกคนมีโอกาสพัฒนาตนเอง ให้ทัดเทียมกันได้ และสิ่งสำคัญที่สุดคือ มนุษย์ไม่ควรเอาเหตุปัจจัยและเงื่อนไขอื่นมากำหนดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และสีผิว มาเป็นตัววัดและตัดสินความเป็นมนุษย์ เป็นต้น¹¹⁹

คำสอนในพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักธรรมต่างๆ ของมนุษย์ อันสะท้อนให้เห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีอยู่มากมาย เช่น คำสอนเกี่ยวกับเรื่องทาสและการแบ่งวรรณะ ศาสนาพุทธถือว่าระบบทาสเป็นระบบที่ขัดกับศีลธรรมและความเสมอภาคของมนุษย์ เพราะในระบบทาสจะมีการปฏิบัติที่ขาดความเป็นมนุษย์ต่อกัน และพุทธศาสนามีคำสอนที่ไม่ให้แบ่งแยกวรรณะ ซึ่งต่างกับศาสนาพราหมณ์อินเดียที่เน้นธรรมคือการทำหน้าที่ตามวรรณะเป็นสำคัญ พุทธศาสนาไม่เชื่อในเรื่องวรรณะที่ทำให้ไม่มีการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์ตามหน้าที่ของแต่ละวรรณะ

¹¹⁷จรัญ โฆษณานันท์, รัฐธรรมนูญ 2540 : จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สู่ธัมมิกสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), หน้า 87-89.

¹¹⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 140.

¹¹⁹เสนห์ จามริก, พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพมหานคร: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531), หน้า 24-25.

ไว้อย่างตายตัว สิ่งที่พุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ยึดเป็นหลักในการปฏิบัติ คือเรื่องกฎแห่งกรรม โดยพุทธศาสนาถือว่าคนทุกคนต้องเป็นไปตามกรรมนิยามและธรรมนิยามเสมอกันทั้งหมด คือทุกคนจะต้องเกิดแก่เจ็บตายเหมือนกันหมดตามกฎแห่งกรรม จึงจะเห็นได้ว่าศาสนาพุทธนี้ไม่มีการแบ่งแยกคนให้สูงต่ำกว่ากันด้วยวรรณะชาติกำเนิด แต่กรรมซึ่งก็คือการกระทำ ความประพฤติปฏิบัติและคุณธรรมของบุคคลเท่านั้นที่จะเป็นเครื่องวัดคน และจะถือว่าเป็นเกณฑ์วัดศักดิ์ศรีก็ได้¹²⁰

นอกจากนี้ พุทธศาสนายังมีหลักศีลธรรมที่มุ่งต่อการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นมนุษย์ด้วยกัน เรียกว่า “หลักพรหมวิหารธรรม 4” โดยประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมนี้มี 4 ประการ คือ “เมตตา” หมายถึงการมีน้ำใจเป็นมิตร มีความรัก ความหวังดีต่อผู้อื่นในยามปกติ “กรุณา” หมายถึงการพลอยหวั่นใจในทุกข์ผู้อื่น เมื่อเห็นเขาตกต่ำ ต้องการให้ช่วยบำบัดทุกข์นั้นให้ “มุทิตา” หมายถึงความรู้สึกยินดีในความสำเร็จเกี่ยวกับความดีงามของผู้อื่น พร้อมส่งเสริมสนับสนุน และ “อุเบกขา” หมายถึงการไว้วางใจเป็นกลางหรือมีใจวางเฉยเพื่อรักษารธรรม¹²¹ ดังนั้นหลักธรรมเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 จึงถือได้ว่าเป็นแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางขั้นพื้นฐานเบื้องต้นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งในหลัก “ไตรสิกขา” ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ในทัศนะของพุทธศาสนานั้น ปัญญาไม่ได้หมายถึงความเฉลียวฉลาดอันเป็นคุณสมบัติทางสมอง หากแต่หมายถึงความรู้เท่าทันความเป็นจริงของโลกและชีวิต ที่มนุษย์ทุกคนต่างก็มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการเข้าถึงหลักธรรมคำสอนต่างๆ และมนุษย์ทุกคนก็สามารถฝึกฝนให้เกิดขั้นมีขั้นได้ในความเป็นมนุษย์ของตนเอง และความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์นี้ก็จะเกิดจากการพัฒนาฝึกฝนตนเพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เป็นมนุษย์นั่นเอง

นอกจากนั้นในอภิปัญญสูตร พระพุทธองค์ยังได้ตรัสไว้ว่า “ใครก็ตามที่ยังถือชาติ ถือโคตร ถือตัวถืออวาหะ (การสมรส) คนเหล่านั้นย่อมอยู่ห่างไกลจากความรู้และความประพฤติอันยอดเยี่ยมต่อเมื่อละความถือชาติ ถือโคตร ถือตัว ถืออวาหะได้ จึงจะนำมาให้แจ้งได้ซึ่งความรู้และความประพฤติอันยอดเยี่ยม”¹²² จากคำตรัสของพระพุทธองค์ในพระสูตรต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าตามหลักพระพุทธศาสนาคุณค่าของบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้ (วิชา) และความประพฤติ (จรณะ) ดังนั้นบุคคลไม่ว่าวรรณะใดที่ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติและเป็นผู้ปราศจากอวิชาแล้วบุคคลนั้นย่อมเป็นผู้ที่ประเสริฐสุด¹²³ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาไม่ได้ปล่อยบุคคล

¹²⁰พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), พุทธศาสนากับสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2532), หน้า 263.

¹²¹พระธรรมปิฎก (ปอ.ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สหธรรมิก, 2539), หน้า 66-67.

¹²²มหาหมกุฎราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2539), หน้า 295. อ่างโน บรรณเจติ สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 87.

¹²³เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

เป็นไปตามยถากรรม หากแต่อยู่กับการเลือกของแต่ละบุคคลอย่างมีศักดิ์ศรี โดยมีการให้ความสำคัญ และศรัทธาในความสามารถที่จะบรรลุถึงความสมบูรณ์ของมนุษย์โดยไม่มีการแบ่งแยกในเรื่องของชนชั้น เชื้อชาติและเพศ¹²⁴

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาที่มีผลโดยตรงต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยศาสนาพุทธเป็นศาสนาหนึ่งที่มีการให้ความสำคัญของมนุษย์ทุกคนและเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีความเท่าเทียมในการเข้าถึงหลักธรรมคำสอนต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นศาสนาไม่แบ่งแยกบุคคลจากชนชั้น เชื้อชาติ ฐานะทางสังคม รวมทั้งสอนให้มีความรัก ให้เกียรติเอื้อเฟื้อ และให้ค่าต่อบุคคลอื่นๆ เฉกเช่นเดียวกับตนเอง

2.2.1.2.4 พัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลัทธิขงจื๊อ

ลัทธิขงจื๊อ (Confucianism) เป็นระบบด้านจริยธรรมและปรัชญาของจีน ซึ่งพัฒนาจากการสอนของขงจื๊อ (Confucius 551 - 479 ปีก่อน ค.ศ.) นักปรัชญาชาวจีน ลัทธิขงจื๊อถือกำเนิดขึ้นเป็น "งานสอนด้านจริยธรรม-สังคมการเมือง" มนุษยนิยมเป็นแก่นของลัทธิขงจื๊อ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถสอน พัฒนาและทำให้สมบูรณ์ได้ผ่านความพยายามส่วนตน และร่วมกับสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การฝึกตนและการเกิดขึ้นเอง (self-creation) ลัทธิขงจื๊อมุ่งเน้นการพัฒนาคุณธรรมและการธำรงรักษารัชชาจริยธรรม¹²⁵ ซึ่งจะเห็นได้จากหลักคำสอนของลัทธิขงจื๊อซึ่งถือว่าความเมตตาอันเป็นที่มาหรือเป็นพื้นฐานของคุณธรรมทั้งปวง ขงจื๊อเน้นให้มนุษย์รู้จักสร้างชีวิตที่ดีงามตั้งแต่แรกเกิด ให้ชาวจีนยึดมั่นในหลักมนุษยธรรม ให้มีความเมตตากรุณาต่อทุกชีวิต และปลูกฝังให้เด็ก ๆ รักในความเป็นธรรม เห็นอกเห็นใจพร้อมทั้งเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ เมื่อเด็กฝังใจในคุณธรรมแล้ว เด็กผู้นั้นก็จะมีชีวิตที่ดีงามตลอดไป ขงจื๊อมิได้สอนให้คนรู้จักเอาตัวรอดแต่เพียงผู้เดียว หากสอนให้เอาใจใส่และเป็นมิตรกับผู้อื่น เพราะมนุษย์จะบรรลุถึงความดีงามโดยลำพังคนเดียวไม่ได้ คนทุกคนจะต้องอาศัยสังคม ดังนั้นทุกคนจะต้องช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ในหลักคำสอนของขงจื๊อ ยังได้อธิบายถึง “ความละอาย” คำว่าความละอายนี้มีใช้หมายถึงความละอายในสิ่งที่ได้ทำไปแล้วเท่านั้น แต่รวมถึงความละอายในสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย กล่าวคือ คนที่มีความถูกต้องเที่ยงธรรมจะผูกพันตนกับมาตรฐานทางจริยธรรมที่แน่นอน ทำให้ไม่ทำในสิ่งที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานนั้น โดยที่มาตรฐานนั้นมีได้จำเป็นจะต้องเป็นจารีตหรือสิ่งที่สังคมยึดถือปฏิบัติ แต่อาจเป็นสิ่งที่กำหนดศักดิ์ศรีศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยเหตุนี้ คนที่มีเพียงธรรมจะเกิดความละอายหากเห็นสิ่งที่ละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมหรือ

¹²⁴ยศศักดิ์ โกไศยานานนท์, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.”, หน้า 46.

¹²⁵ Mark Juergensmeyer, *Religion in global civil society* (Oxford: Oxford University Press. 2005), p 70.

ความเป็นมนุษย์ เช่น แม่ขอร้องที่หิวจนตาลาย แต่ก็ควรไม่รับอาหารที่คนโยนให้เหมือนให้อาหารสัตว์ ก็ถือว่าขอร้องผู้นั้นมีความเที่ยงธรรมในตนเอง เป็นต้น¹²⁶ จะเห็นได้ว่าหลักสอนของลัทธิขงจื้อเน้นการกำหนดศักดิ์ศรีของคนด้วยคุณธรรมความดี พร้อมกับแสดงให้เห็นว่าควรปฏิบัติต่อมนุษย์เพราะเขาเป็นมนุษย์ อย่าปฏิบัติต่อบุคคลเหมือนเขามีไม่มนุษย์

จากแนวคิดทางปรัชญาตะวันออก จะเห็นได้ว่าแนวคิดทางตะวันออกซึ่งแฝงมาจากความเชื่อทางศาสนานั้นมีความหลากหลาย มีทั้งแนวคิดที่ไม่เห็นคุณค่าของบุคคลและแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ และคุณค่าความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสังคมใดที่มีแนวคิดศาสนาพราหมณ์ฮินดูเข้าไปปะปน ซึ่งศาสนาพราหมณ์ฮินดูนี้มีความเชื่อในความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เกิดการแบ่งแยกชนชั้นและปฏิบัติต่อมนุษย์ที่อยู่แต่ละชนชั้นแตกต่างกัน ทำให้แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางตะวันออกยังไม่มีภาพที่ชัดเจนเหมือนกับทางตะวันตก

การศึกษาแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ถ้าเพียงพิจารณาจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ก็จะพบว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่ได้รับการวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน รวมทั้งยังมีแนวคิดนี้ปรากฏทั่วโลกทัศน์ทางตะวันออกและทางตะวันตกอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การศึกษาในมิติทางประวัติศาสตร์เท่านั้น ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาในมุมมองอื่นๆ ด้วย

2.2.2 นิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

แนวคิดของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นแนวคิดที่มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน เป็นแนวคิดที่สะท้อนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวเองของมนุษย์ทุกคน และด้วยเหตุที่ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม ยากที่จะอธิบายให้ความเข้าใจได้ท้งแท้ การศึกษานิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงต้องทำการศึกษาความหมายอย่างรอบด้านหลากหลายบริบท เพื่อที่ได้เข้าใจในความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีดังนี้

2.2.2.1 นิยามความหมายทางประวัติศาสตร์

ในทางตำรากฎหมายโดยเฉพาะของประเทศเยอรมัน ได้มีความพยายามที่จะให้นิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตามก็ยังไม่มียามใดที่เป็นที่ยอมรับ

¹²⁶ สุวรรณา สถาอานันท์, หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551) หน้า 124.

โดยทั่วไป อนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ การที่จะศึกษาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ด้วย¹²⁷

ในทางประวัติศาสตร์ได้นิยามความหมายของ “ศักดิ์ศรี (Wuerde)” ไว้แตกต่างกันออกไป “ศักดิ์ศรี (dignitas)” ในความหมายของชาวโรมันหมายถึงเกียรติในทางส่วนบุคคลที่ปรากฏต่อสาธารณะดังนั้นศักดิ์ศรีในความหมายของชาวโรมันจึงไม่ใช่เรื่องของบุคคลทุกคนหากแต่หมายถึงบุคคลที่ได้รับเกียรติจากสาธารณะ¹²⁸ Cicero นักปรัชญาโรมันคนสำคัญเห็นว่า dignitas เป็นคำที่ใช้เพื่อแสดงความเคารพและคุณค่าต่อความเก่งและความดีเยี่ยมยอดของบุคคลพิเศษซึ่งแตกต่างจากบุคคลทั่วไป¹²⁹

2.2.2.2 นิยามความหมายตามตัวอักษร

2.2.2.2.1 ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรี”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรี” หมายถึง เกียรติศักดิ์ซึ่งสามารถแยกอธิบายความหมายได้ว่า “เกียรติ” หมายถึง ชื่อเสียง การยกย่องนับถือ ความมีหน้ามีตาและคำว่า “ศักดิ์” หมายถึง อำนาจความสามารถ กำลัง ฐานะ รองศาสตราจารย์พนิต สุริยะ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรี” ไว้ว่า หมายถึง การยอมรับนับถือสถานภาพของบุคคล¹³⁰

ส่วนคำว่า “ศักดิ์ศรี (dignity)” ในภาษาอังกฤษนั้น ตามที่ระบุใน The Oxford English Dictionary เป็นคำที่เริ่มให้ความหมายในศตวรรษที่ 13 เป็นคำศัพท์ที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 12 ซึ่งเอามาจากภาษาละตินคำว่า “dignitas” ซึ่งหมายถึงสถานะที่จะดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าในเกียรติยศ หรือความเคารพนับถือ¹³¹ โดยคำว่าศักดิ์ศรี (dignity) ในสมัยศตวรรษที่ 13 นั้นเป็นคำแสดงถึงการให้คุณค่าหรือการให้เกียรติ คำๆ นี้ยังมีนัยยะที่เกี่ยวข้องทางศีลธรรมและทางการเมืองว่าเป็นการให้เกียรติจากสถานะหรือลำดับทางสังคมนอกจากนี้ศักดิ์ศรียังหมายถึงความถึงคุณค่าที่จะต้องการให้ผู้อื่นมาเคารพ ในทางประวัติศาสตร์ ศักดิ์ศรีเป็นคำใช้

¹²⁷บรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 85.

¹²⁸Albert Bleckmann, *Staatsrecht II – Die Grundrechte*, 4. Aufl., 1997, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 86.

¹²⁹Jack Donnelly, *research project on Human Dignity: “Human Dignity and Human Right”* (Geneva: Academy of International Humanitarian Law and Human Rights in the framework of the Swiss Initiative to Commemorate the 60th Anniversary of the Universal Declaration of Human Right, 2008), p 16.

¹³⁰ทิพรัตน์ เดิมเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิตคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 22.

¹³¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

ในกลุ่มคนชั้นสูง (elite group) เพื่อแสดงถึงสถานะ ลำดับชั้นทางสังคมเพื่อให้สาธารณชนประจักษ์ถึงความแตกต่าง ดังนั้นในอดีตคำว่าศักดิ์ศรีแสดงถึงคุณค่าที่ไม่เท่าเทียมกัน¹³² ในปัจจุบันคำว่า “ศักดิ์ศรี (dignity)” หมายถึง ความสำคัญและคุณค่าที่มนุษย์ผู้หนึ่งพึงมี เพื่อให้เขาผู้นั้นเองหรือบุคคลอื่น ๆ ให้ความสำคัญแก่ตัวเขา (the importance and value that a person has, that makes other people respect them or makes them respect themselves)¹³³

2.2.2.2 ความหมายของคำว่า “ความเป็นมนุษย์”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า มนุษย์[มะนุด] หมายถึง สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล, สัตว์ที่มีจิตใจสูง, คน¹³⁴ ส่วนในภาษาอังกฤษ คำว่า มนุษย์ (human, human being) มีรากศัพท์ภาษาลาตินมาจาก “humanus” มีความหมายว่า คน (A person) หรือสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในกลุ่มโฮโม เซเปียนส์ (A member of the genus Homo and especially of the species H. Sapiens)

2.2.2.3 นิยามความหมายตามความเชื่อทางศาสนา

ตามความเข้าใจของศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม (ซึ่งอาจรวมถึง ศาสดายูดาห์ด้วย) มนุษย์คือสัตว์โลกที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของสร้างขึ้นมาตามรูปแบบฉายาของพระองค์ (Image of God) พระเจ้ายังกำหนดกฎเกณฑ์ให้มนุษย์อาศัยอยู่บนโลกใบหนึ่งอย่างมีวิวัฒนาการสูงส่งกว่าสัตว์ทั้งปวง พระเจ้าได้ให้ศักดิ์ศรีแก่มนุษย์ อย่างไรก็ตามยังมีแนวคิดคริสต์ศาสนิกชนว่า “การที่มนุษย์มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีไม่ใช่เพราะมนุษย์มีค่าและมีศักดิ์ศรีด้วยตัวมนุษย์เอง แต่มนุษย์มีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีเพราะพระเจ้ารักและให้เกียรติมนุษย์”¹³⁵ นอกจากนี้เพราะมนุษย์นั้นถูกสร้างขึ้นตามความประสงค์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้นศักดิ์ศรีของมนุษย์มีอาจถูกทำลายหรือถูกพรากไปได้โดยการกระทำของบุคคลอื่นได้¹³⁶ จะเห็นได้ว่า ศักดิ์ศรีในความหมายของคริสต์ศาสนาจึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า จากที่ว่าคำสอนว่ามนุษย์ทุกคนเสมอเหมือนกันในสายตาของ พระเจ้า เป็นเจ้า เพราะต่างเป็นบุตรของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของทุกคนอีกทั้งเพราะมนุษย์สร้างตามรูปแบบฉายาของพระเจ้า มนุษย์จึงมีความสูงส่ง มนุษย์จึงไม่อาจยอมให้อำนาจรัฐอยู่เหนือมนุษย์ชนิดที่ปราศจากเงื่อนไข่มนุษย์จึงไม่อาจปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือนไม่ใช่มนุษย์ หรือไม่มองมนุษย์ด้วยกันเหมือนเป็นสัตว์ (หรือสิ่ง

¹³² Jack Donnelly, *research project on Human Dignity: “Human Dignity and Human Right”*, p 10.

¹³³ Cambridge University, **Meaning of “Dignity”** [ออนไลน์], 15 มิถุนายน 2556 แหล่งที่มา <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/dignity>

¹³⁴ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2542

¹³⁵ Zhak. Englard, “Human Dignity: From Antiquity to Modern Israel's Constitutional Framework,” *Cardozo Law Review* 21 (1999) : 1908.

¹³⁶ Wolfhart Pannenberg, “Systematic Theology,” Vol. 2. Grand Rapids: William B. Eerdmans (1991) : 177.

ธรรมชาติอื่นใดที่พระเจ้าสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์มนุษย์) ตรงกันข้ามมนุษย์จักต้องมีความเคารพต่อกัน หรือรู้จักปรับใช้กันและกัน¹³⁷

ในทางตะวันออก ตามคำสอนในศาสนาพุทธนั้นแม้จะมีได้กล่าวถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยตรง แต่ในอัครศิลาธรรมพระพุทธรเจ้าเคยตรัสไว้ว่าวรรณะทั้งสี่อัน ประกอบด้วย กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และ ศูทร นั้นสามารถประพฤติได้ทั้งในทาง “กรรม” ที่ดำ และขาว ดังนั้น วรรณะหรือชนชั้นจึงไม่ใช่เครื่องวัดความผิดถูกดีชั่วของบุคคล จะเห็นได้ว่าแนวคิด ศาสนาพุทธนั้นแตกต่างจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่มีการให้ค่าบุคคลตามวรรณะชนชั้น นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังได้ตรัสว่า ทั้งพราหมณ์ แพศย์ ศูทร ย่อมเกิดจากพวกนั้นมิใช่พวกอื่น เกิดจากคนเสมอ กัน มิใช่เกิดจากคนที่ไม่เสมอกัน เกิดขึ้นโดยธรรมมิใช่เกิดขึ้นโดยอธรรม¹³⁸

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ปรากฏชัดเจน ในทางตะวันตกมากกว่าตะวันออก อย่างไรก็ตามปรัชญาทางศาสนาได้สะท้อนความหมายของแนวคิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่แสดงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

2.2.2.4 นิยามความหมายในทางกฎหมาย

2.2.2.4.1 นิยามความหมายตามกฎหมายระหว่างประเทศ

แม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่าง ยาวนาน แต่แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เริ่มมีบทบาทในประชาคมระหว่างประเทศในช่วงศตวรรษ ที่ 19 เท่านั้น แรงกระตุ้นที่สำคัญที่ทำให้มีการตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กรอบของกฎหมาย ระหว่างประเทศ คือการดำเนินการค้ามนุษย์นิโกร ในศตวรรษที่ 19 ซึ่งปรากฏอยู่ในVienna Congress Act 1815 ต่อมาในสนธิสัญญา ค.ศ. 1841 ก็ห้ามให้มีการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ใน Piracy the General Act of Berlin Conference 1885 ได้แสดงหลักการโดยทั่วไปของกฎหมายระหว่าง ประเทศที่ห้ามการค้าทาสชาวนิโกร¹³⁹

อย่างไรก็ตามการตระหนักของคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในเวทีกฎหมายอย่างแท้จริงเกิดขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ในช่วงนั้นมีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ มนุษย์เกิดขึ้น มีการทดลองในมนุษย์ซึ่งเป็นลักษณะการปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือนมิใช่คนแต่เพียง ตัวอย่างทดลองเท่านั้น จากการกระทำทารุณนี้ทำให้แนวคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้รับการ

¹³⁷จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม, หน้า 99.

¹³⁸มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ใน พระบรมราชูปถัมภ์, 2539), หน้า 352. อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม รัฐธรรมนูญ, หน้า 87.

¹³⁹David Kretzmer, Eckart Klein, *The Concept of Human Dignity in Human Rights Discourse* (The Netherlands The Hague: Kluwer Law International, 2002), p 122.

รับรองและปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในกฎหมายระหว่างประเทศโดยกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) ซึ่งคำอารัมภบทของกฎบัตรสหประชาชาติได้แสดงให้เห็นและรับรองในหลักการที่ว่าให้ ศรัทธาในศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์¹⁴⁰

ทั้งนี้ กฎบัตรสหประชาชาตินี้มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันอย่างมากกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights; UDHR) โดยปฏิญญาสากลนี้ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นรากฐานของสิทธิพื้นฐานความเป็นมนุษย์¹⁴¹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ถือเป็นกลไกที่สำคัญของระบบสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศซึ่งในคำอารัมภบทของปฏิญญาก็ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า “ให้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีที่มีมาตั้งแต่กำเนิดของมนุษย์ ความเท่าเทียมและเสมอภาคกันของมวลมนุษยโลก” นอกจากนี้ในมาตรา 1 ของปฏิญญาฉบับนี้ยังได้บัญญัติไว้ว่า “มนุษย์ทุกคนล้วนแล้วเกิดมาอย่างอิสระเสรี มีความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีและสิทธิเสรีภาพ” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ย่อมเป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงที่ได้การรับรองโดยปฏิญญาฉบับนี้ และก็เป็นแนวทางพื้นฐานในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนต่างๆ ไม่ว่าจะประเด็นเรื่องการนำมนุษย์ลงมาเป็นทาส การทรมาน หรือลงโทษที่โหดร้าย¹⁴²

จากข้างต้น ย่อมสะท้อนความเกี่ยวข้องของสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยสิทธิมนุษยชนนั้นมีพื้นฐานมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิ่งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางกฎหมายระหว่างประเทศด้วย คือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่เพียงแต่เป็นที่มาของสิทธิมนุษยชนเท่านั้น แต่การที่บุคคลจะมีสิทธิได้ก็สืบเนื่องมาจากการที่ชีวิตของพวกเขามีคุณค่า มีศักดิ์ศรีของความเป็นคนนั่นเอง ทั้งนี้อาจพิจารณาได้ว่า สิทธิมนุษยชนนอกจากนี้มีรากฐานมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมให้เกิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย อนึ่ง มีแนวความเห็นที่ว่าสิทธิของบุคคลที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ได้เกิดจากการคิดค้นขึ้นเองของฝ่ายนิติบัญญัติภายในประเทศหรือประชาคมระหว่างประเทศแต่อย่างใด รัฐทุกรัฐรวมทั้งนานาชาติเองต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องตระหนักถึงสิทธิพื้นฐานของประชาชน เพราะพวกเขาได้รับมาจากศักดิ์ศรีที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน¹⁴³

¹⁴⁰Roberto Andorno, “national Policy and a Universal Conception of Human Dignity,” Nathan J. Palpant and Stephan Dille (eds.) *Human Dignity in Bioethics: From Worldviews to the Public Square* (New York: Routledge, 2013), p 127.

¹⁴¹ Jack Donnelly, *research project on Human Dignity: “Human Dignity and Human Right”*, pp 111-112.

¹⁴²Roberto Andorno, “national Policy and a Universal Conception of Human Dignity,” Nathan J. Palpant and Stephan Dille (eds.) *Human Dignity in Bioethics: From Worldviews to the Public Square*, p 127.

¹⁴³Roberto Andorno, “national Policy and a Universal Conception of Human Dignity,” Nathan J. Palpant and Stephan Dille (eds.) *Human Dignity in Bioethics: From Worldviews to the Public Square*, pp 128-129.

สำหรับในการพิจารณาความหมายตามบริบทกฎหมายระหว่างประเทศของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าไม่สามารถที่หาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ชัดเจนในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศได้ ซึ่งเหมือนเป็นการยากที่จะให้นิยามคำว่าสิทธิเสรีภาพ หรือสิ่งที่เป็นค่านิยมทางสังคมอื่นๆ การที่ไม่สามารถหาความหมายที่ชัดเจนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ใช่เนื่องจากไม่มีข้อมูลเพียงพอหรือ แต่ปัญหาคือมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากมายจนไม่อาจที่จะหาความหมายที่ถูกต้องแน่นอนได้ อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากแก่นสำคัญของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะพบหลักการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมความต้องการขั้นพื้นฐานและการอำนวยความสะดวก ดังที่ John Bordley Rawls (1921 – 2002) นักปรัชญาด้านศีลธรรมและการเมืองชาวอเมริกัน ได้กล่าวไว้ว่า “แม้ว่ารัฐมีอาจจะสร้างมาตรการที่คุ้มครองทุกคนได้ตลอด แต่บุคคลทุกคนก็มีอาจจะถูกล่วงละเมิดได้เนื่องจากสังคมยังมีการดำรงอยู่ซึ่งความยุติธรรม” จากข้อความนี้ได้แสดงให้เห็นว่าคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความยุติธรรมที่ทุกสังคมต้องการ

ทั้งนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้มีความถูกต้องเพราะคนในสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งถูกต้องเท่านั้น แต่คนในสังคมยอมรับว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งถูกต้องเพราะโดยหลักการแล้วแนวคิดนี้มีความถูกต้องชอบธรรมอยู่แล้ว ซึ่งจะเห็นจากการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทรมานโหดร้าย การนำคนมาเป็นทาส สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ผิดและถูกต้องห้ามกระทำ เหตุที่มนุษย์ไม่อาจจะทำการอันละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ เนื่องจากมนุษย์เป็นบุคคลไม่ใช่สิ่งของมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถเข้าใจในตนเอง เป็นที่รักสามารถตัดสินใจหรือเลือกสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเองและด้วยความสามารถที่พิเศษของมนุษย์นี้ ทำให้มนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีตัวตนและไม่สามารถแทนที่กันได้ ฉะนั้นแล้วมนุษย์แต่ละคนจึงควรเคารพในคุณค่าของมนุษย์ผู้อื่น¹⁴⁴ นอกจากนี้ ยังมีความเห็นที่ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่อยู่ในกรอบกระบวนทัศน์ของกฎหมายระหว่างประเทศอย่างชัดเจน ในกรอบกระบวนทัศน์ของกฎหมายระหว่างประเทศศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีลักษณะสำคัญ สองประการ คือ ประการแรกมนุษย์จะมีศักดิ์ศรีเมื่อเขาสามารถใช้เสรีภาพได้ หรือกล่าวอย่างชัดแจ้งคือมนุษย์มีอิสรภาพนั่นเอง ประการที่สอง อิสรภาพของมนุษย์แต่ละบุคคลจะต้องได้รับการปกป้องเนื่องจากเขาเหล่านั้นคือมนุษย์¹⁴⁵

¹⁴⁴Roberto Andorno, “national Policy and a Universal Conception of Human Dignity,” Nathan J. Palpant and Stephan Dille (eds.) *Human Dignity in Bioethics: From Worldviews to the Public Square*, pp 129-130.

¹⁴⁵ Patrick Capps, *Human Dignity and the Foundations of International Law* (Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009), pp 106-108.

ฉะนั้น อาจกล่าวโดยสรุป ในบริบทของกฎหมายระหว่างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานที่สำคัญของสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิใช่เป็นเพียงอุดมการณ์ทางแนวความคิดอันเป็นนามธรรม แต่เป็นสิ่งที่บ่งบอกและแสดงให้เห็นถึงการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมว่าการกระทำอย่างไรอันถือได้ว่าเป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์

2.2.2.4.2 นิยามความหมายตามกฎหมายมหาชน

การที่ศึกษานิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางกฎหมายมหาชนนั้น อาจจะได้ศึกษาได้จากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายมหาชนที่มีลำดับศักดิ์ทางกฎหมายสูงสุดได้ อื่นๆ เช่นเดียวกับกฎหมายระหว่างประเทศ การหานิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางกฎหมายมหาชนนั้นเป็นได้ยากเนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคำที่บริบทค่อนข้างกว้างจึงยากที่จะหาความหมายอย่างแน่นอนได้ อีกทั้ง H.C. Nipperday นักกฎหมายชาวเยอรมันเคยเขียนอธิบายว่า คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นไม่จำเป็นต้องมีคำนิยามตามกฎหมายแต่อย่างใด แต่ตามความเป็นจริงแล้วเมื่อได้มีการนำเอาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งทำให้คำๆ นี้เป็นกฎหมาย หากใช้เพียงข้อความทางวิชาการอีกต่อไปไม่¹⁴⁶ จากข้อความข้างต้นจึงเห็นสมควรที่จะต้องหาความหมายทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในการนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการศึกษาความหมายนี้อาจศึกษาจากประการแรก อิทธิพลในการนำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และอาจจะศึกษาจากประการที่สอง คุณค่าสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบริบทความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายมหาชน

ก. อิทธิพลในการนำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น อาจจะได้ศึกษาในกรณีประเทศเยอรมนี นักกฎหมายเยอรมันเห็นว่ามีใช่เฉพาะอิทธิพลเหตุการณ์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทหารนาซีกระทำทารุณต่อมนุษย์เท่านั้นที่ทำให้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญเยอรมัน แต่ยังประกอบด้วยเหตุผลที่ว่าเบื้องหลังศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ยังกอปรด้วยภาพลักษณ์บางประการของความ เป็นมนุษย์ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ นอกจากนี้ Dr. Heuss นักกฎหมายเยอรมัน เคยกล่าวไว้ว่า “การตัดสินใจให้มีการบัญญัติเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญแห่งประเทศเยอรมนี) ที่ยังไม่มีมติความ” ในที่นี้น่าจะหมายความว่า เนื่องจากการร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิมากมายที่มีความรู้สาขาวิชาที่แตกต่างกันและโลกทัศน์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นนักปรัชญา นักกฎหมายธรรมชาติ นักทฤษฎี แต่การบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่าง

¹⁴⁶บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 46.

เรียบง่าย โดยไม่มีการต้องขยายความแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่าแนวคิดนี้มีเกิดความเห็นพ้องต้องกันของทุกฝ่าย¹⁴⁷ จนมีคำกล่าวของ Dr. Heuss ว่า “ในการร่างอนุมาตราแรก ข้าพเจ้าอยากจะใช้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่คนอาจมองในแง่เทวนิยม อีกคนอาจมองในแง่ปรัชญา ส่วนคนที่สามอาจมองในแง่จริยศาสตร์ก็ได้ด้วย ดังนั้นแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญนี้ จึงอาจได้มาจากยุคแห่งการปฏิรูปฟื้นฟู ปรัชญาจากยุคแห่งความรู้แจ้ง และคริสต์ศาสนา รวมทั้งจากกระบวนทัศน์ในด้านอื่นๆ อีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการยากที่ให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญได้ เพราะขึ้นอยู่กับมุมมองและพื้นฐานความรู้ของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตามมีความเห็นของนักวิชาการว่า ชีวิตคือพื้นฐานที่จะนำมาสู่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ก็ต้องยอมรับว่าชีวิตมิใช่เนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่อย่างใด ความมีชีวิตอาจแย้งพยายถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกินความเกินไปกว่าความมีชีวิตเท่านั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นปรากฏการณ์ที่นอกกรอบของชีวิตต่อไป เพราะรวมถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทางด้านจิตใจและวิญญาณของความเป็นมนุษย์ด้วย และเนื่องจากเป็นการยากที่จะกำหนดเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม นักกฎหมายเยอรมันจึงพยายามแปลความหมายในเชิงนิเสธ ว่าการกระทำใดที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์บ้าง Prof. G. Derig มีความเห็นว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับความกระทบกระเทือนเมื่อมนุษย์ที่เป็นตัวเป็นตนถูกทำให้เป็นวัตถุหรือกลายเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง” อีกทั้ง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐบาวาเรียก็พยายามหาคำอธิบายเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยศาลเห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มุ่งคุ้มครองมิให้มีการทำลายชื่อเสียง การเลือกปฏิบัติ การกดคนให้รู้สึกต่ำต้อย การตีตราบาป การตามล่า การเหยียดหยาม การดัดลัทธิ และการลงโทษทางอาญาที่มีลักษณะทารุณโหดร้าย และการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องรวมถึงการกระทำที่มีผลกระทบต่อส่วนที่เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างร้ายแรง¹⁴⁸

ข. คุณค่าสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ สำหรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีฐานะที่เป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หรือที่กล่าวกันว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นหลักสูงสุดของรัฐธรรมนูญนั่นเอง¹⁴⁹ ดังนั้นการดำเนินงานต่างๆ ของรัฐก็สอดคล้องกับคุณค่าอันสูงสุดของรัฐธรรมนูญด้วย เพราะเป้าหมายการดำเนินงานของรัฐก็เพื่อมนุษย์ รัฐมีสถานะดำรงอยู่ก็เพื่อมนุษย์ อีกทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังเป็นพื้นฐานทางความคิดสำหรับการวางรากฐานของหลักเสรีภาพของบุคคลและหลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญอีกด้วย

¹⁴⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 44-45.

¹⁴⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 48-51.

¹⁴⁹BVerfGE39, 1, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า91.

ความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งถือว่าเป็น
 บทบัญญัติที่อยู่ในลำดับขั้นสูงสุดของรัฐธรรมนูญนั้นสามารถแสดงให้เห็นได้ใน 2 ประการคือ ประการ
 แรก ด้วยเหตุที่ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นตัวกำหนดและเป็นตัวจำกัดวัตถุประสงค์และ
 ภาระหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นการกำหนดทิศทางของรัฐจะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนอกจากนี้
 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังเป็นตัวกำหนดและเป็นข้อจำกัดความชอบธรรมของรัฐและของกฎหมายที่มี
 คุณค่าต่อบุคคลซึ่งจากพื้นฐานดังกล่าวนี้เองย่อมมีความหมายต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพด้วย คือ
 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพซึ่งภายในขอบเขตดังกล่าวนี้ รัฐไม่อาจ
 เข้าไปแทรกแซงได้ในกรณีที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดบทสันนิษฐานที่เป็นคุณต่อ
 ปัจเจกบุคคลในกรณีที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐอีกด้วย ประการที่สอง การบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
 ไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดสิทธิในทางมหาชนที่มุ่งหมายต่อการกระทำของรัฐเท่านั้น
 หากยังต้องบังคับให้รัฐต้องกำหนดเป็นหลักกฎหมายทั่วไป (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายแพ่ง) ว่า
 อำนาจอื่นๆ นอกเหนือจากอำนาจรัฐก็ไม่อาจที่จะละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ นอกจากนี้รัฐ
 ยังจะต้องปกป้องคุ้มครองเพื่อมิให้มีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁵⁰

จากการพิจารณาจากข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าความหมาย
 ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางกฎหมายมหาชน คือ คุณค่าของมนุษย์ที่แสดงให้ว่ามนุษย์เป็น
 บุคคลที่มีตัวตน มีคุณค่าในการดำรงอยู่ในสังคม มนุษย์จะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน รัฐมี
 หน้าที่ที่จะต้องกระทำการใดให้บรรลุเป้าหมายถึงคุณค่าสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็คือศักดิ์ศรีความ
 เป็นมนุษย์นั่นเอง

2.2.2.4.3 นิยามความหมายตามแนวคิดสิทธิและเสรีภาพ

การที่จะพิจารณานิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็น
 มนุษย์ในบริบทของสิทธิและเสรีภาพได้นั้น ก่อนอื่นต้องพิจารณาว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีฐานะที่
 เป็นสิทธิประเภทหนึ่งหรือไม่ ในประเด็นนี้มีข้อถกเถียงในทางวิชาการว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะ
 เป็นเพียงหลักการกว้างๆ ที่ครอบคลุมสิทธิและเสรีภาพทั้งหลาย หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะถือว่า
 เป็นสิทธิที่มีลักษณะเฉพาะตนสิทธิหนึ่ง ปัญหาดังกล่าวนี้นั้น ในทางวิชาการของเยอรมันได้มีความเห็น
 แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรกเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง
 อีกฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง¹⁵¹ สำหรับ
 ความเห็นของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมันในประเด็นดังกล่าวนี้ ในตอนแรกศาลรัฐธรรมนูญฯ

¹⁵⁰บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 91-92.

¹⁵¹Pieroth/Schlink, Grundrechte – Staatsrecht II, 9. Aufl., S. 87., อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิ
 เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 93.

ได้วินิจฉัยยอมรับว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง¹⁵² อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาศาลรัฐธรรมนูญ ได้วินิจฉัยว่าถึงแม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตราที่ระบุให้ผูกพันอำนาจรัฐทั้งหมดก็ตาม แต่อำนาจรัฐทั้งหลายก็จะต้องผูกพันกับหลักการสูงสุดของรัฐธรรมนูญ(ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์)¹⁵³ ด้วย

จากลักษณะข้างต้น Zippelius ได้กล่าวว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นมีสองความมุ่งหมาย คือ ความมุ่งหมายประการแรกถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งมีลักษณะเป็นสิทธิๆ หนึ่ง ส่วนความมุ่งหมายอีกประการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยในทางคุณค่าอันแสดงถึงทิศทางของการกระทำ โดยเรียกร้องให้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างเหมาะสมและมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ อีกทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังเป็นหลักประกันที่จะไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน¹⁵⁴

ศาสตราจารย์ ดร. บุญศรี มีวงศ์โฆษ เห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหนึ่งในบรรดาพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลาย นอกจากนี้มนุษย์ยังมีคุณสมบัติในการสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเองได้ เมื่อมนุษย์แต่ละคนมีเสรีภาพ อันเป็นผลจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขาเหล่านั้น เสรีภาพดังกล่าวจึงเป็นเสรีภาพที่มีความเสมอกัน ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงเกิดมาพร้อมกับเสรีภาพอย่างเสมอหน้ากัน โดยที่เสรีภาพและความเสมอภาคต่างก็มีพื้นฐานมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน¹⁵⁵

จะเห็นได้ว่าแม้ไม่อาจสรุปว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิเสรีภาพหรือไม่ แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสาระสำคัญพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพอย่างแน่นอน อีกทั้งยังมีการพยายามนำเกณฑ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Wuerde des Menschen) มาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพด้วย ดังนั้นการแทรกแซงใดที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ย่อมถือว่าเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพดังนั้นสำหรับนิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดสิทธิและเสรีตามนั้นอาจหมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นอยู่ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพโดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสาระอันเป็นแก่นของสิทธิ

¹⁵²BVerfGE15 , 149 (255) , อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 93.

¹⁵³BVerfGE61 , 126 (137) , อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 93.

¹⁵⁴Maunz-Zippelius, Deutsches Staatsrecht, 28.Aufl., S. 180., อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 87.

¹⁵⁵บุญศรี มีวงศ์โฆษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 71.

และเสรีภาพแต่ละประเภทซึ่งภายในขอบเขตดังกล่าว รัฐมีอาจล่วงละเมิดได้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพได้ เนื่องจากความมุ่งหมายที่จะปกป้องคุ้มครองการ แทรกแซงของรัฐมิให้กระทบต่อสภารัตถะแห่งสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลนั่นเอง

2.2.2.4.4 นิยามความหมายตามแนวคิดของนักกฎหมาย

ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในทาง กฎหมาย นักกฎหมายของเยอรมัน GuenterDuerig ให้คำอธิบายคำว่า “ศักดิ์ศรี” คือ มนุษย์ทุกคน เป็นมนุษย์โดยอำนาจแห่งจิตวิญญาณของเขาเอง อันจะทำให้เขาแตกต่างจากความเป็นอยู่ในสภาวะ ธรรมชาติที่ปราศจากความเป็นส่วนบุคคล และการทำให้บรรลุเป้าหมายภายในขอบเขตส่วนบุคคลนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของบุคคลนั่นเอง ในอันที่จะกำหนดตนเองและในการสร้างสภาพแวดล้อม ของตนเอง¹⁵⁶

Klaus Stern นักกฎหมายเยอรมันอีกท่านหนึ่งก็ได้สรุป สาระสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ว่าหมายถึงคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่มี ความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่ จำต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือ คุณสมบัติอื่น ๆ ของบุคคล ในความหมายนี้ “ศักดิ์ศรี” จึงหมายถึงลักษณะบางประการที่สร้างออกมาเป็นคุณค่าเฉพาะตัวของมนุษย์อันเป็นสภารัตถะในการ กำหนดความรับผิดชอบของตนเอง และเป็นสภารัตถะที่มนุษย์แต่ละคนได้รับเพื่อเห็นแก่ความเป็น มนุษย์ของบุคคลนั้น¹⁵⁷

นอกจากนี้ W. Maihofer และ R.F.Behrendf ต่างเห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นการแสดงออกถึงการสร้างปริมณฑลของความเป็นอิสระของปัจเจก บุคคลให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้และใช้ประโยชน์จากปริมณฑลดังกล่าวเพื่อการดำรงไว้ซึ่งชีวิตมนุษย์ และเพื่อปรับปรุงชีวิตมนุษย์ให้ดีขึ้นโดยวิธีการพัฒนาขีดความสามารถของมนุษย์ไปสู่เป้าหมายที่ กำหนดไว้¹⁵⁸

ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติได้ให้ความเห็นว่า จาก การให้ความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยเฉพาะความเห็นของนักกฎหมายและคำ

¹⁵⁶Duerig ,Grundgesetz – Kommentar , Art. 1 , Abs. 1 , Rdnr. 17. ,อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 88.

¹⁵⁷Klaus Stern , Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland , Band II/2 ,Allgemeine Lehren der Grundrechte , S. 1113., อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 88.

¹⁵⁸Albert Bleckmann , Staatsrecht II – Die Grundrechte , 4 Aufl., 1997 , S. 543.,อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลัก พื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า88.

พิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เยอรมันนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะ อันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณค่าที่ผูกพันอยู่เฉพาะกับความ เป็นมนุษย์เท่านั้น โดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นใดทั้งสิ้น เช่น เชื้อชาติ ศาสนา คุณค่าของมนุษย์ ดังกล่าวนี้นี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์มีความเป็นอิสระในการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัวของ บุคคลนั้น ๆ ภายใต้ความรับผิดชอบของตนเอง โดยถือว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นคุณค่าที่มี อาจล่วงละเมิดได้¹⁵⁹

ศาสตราจารย์ ดร. บุญศรี มีวงศ์ไข่มุข ได้แสดงความเห็นในว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึงความมีค่าของมนุษย์แต่ละคนทั้งในแง่ของความมีค่าในตัวเองและ ในสถานภาพของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนด้วย ทั้งยังเป็นส่วนที่เป็นสาระสำคัญของมนุษย์แต่ละ คนอันไม่อาจจะพรากเสียได้¹⁶⁰

โดยสรุป จากการศึกษาานิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน หลากหลายมิติ พบว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแต่ละมิตินั้นมีจุดร่วมที่สำคัญ คือเป็นการแสดงถึง คุณค่าของมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดเนื่องจากความเป็นมนุษย์ของตนเอง เป็นสิ่ง ซึ่งแสดงถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกันของมวลมนุษย์โดยไม่มีการแบ่งแยกจากเชื้อชาติ ศาสนา ชาติ พันธุ์ สีผิว และสิ่งอื่น ๆ ใด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้เป็นคุณค่าในการดำรงชีวิตและเป็นรากฐานสำคัญ ในการรองรับสิทธิเสรีภาพ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์มีสิทธิเสรีภาพเนื่องมาจากมนุษย์เหล่านั้นมีศักดิ์ศรี ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากไปจากมนุษย์ได้ และเป็นหน้าที่ของบุคคลอื่นที่ จะต้องให้การเคารพต่อศักดิ์ศรีของมนุษย์แต่ละบุคคลเนื่องด้วยเขาทั้งหลายต่างก็มีศักดิ์ศรีเสมอภาค กัน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดหน้าที่ต่อรัฐและนานาประเทศที่จะต้องให้การคุ้มครองและเคารพในตัวตน ของมนุษย์ พร้อมกับป้องกันไม่ให้มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

2.2.3 สารัตถะอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หากจะต้องการทราบถึงลักษณะอย่างถ่องแท้ของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ของเยอรมันนั้น พิจารณาแล้วพบว่าในรัฐธรรมนูญเป็นการ กล่าวถึง “คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าที่ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ และจะต้องทำให้คุณค่า ดังกล่าวนั้นมีผลในทางกฎหมาย ตามที่ Guenter Duerig ได้อธิบายคำว่า “ศักดิ์ศรี” ว่ามนุษย์ทุกคน เป็นมนุษย์โดยอำนาจแห่งจิตวิญญาณของเขาเอง ซึ่งทำให้เขาแตกต่างจากความเป็นอยู่ในสภาวะ ธรรมชาติที่ปราศจากความเป็นส่วนบุคคล และการทำให้บรรลุเป้าหมายภายในขอบเขตส่วนบุคคลนั้น

¹⁵⁹บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 89.

¹⁶⁰บุญศรี มีวงศ์ไข่มุข, “โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ”, บทสรุปเนื้อหาของโครงการศึกษาวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, ปีที่ 7 เล่มที่ 20 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2548) : 100.

ย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลนั่นเอง ในอันที่จะกำหนดตนเองและในการสร้างสภาพแวดล้อมของตนเอง จากแนวความคิดดังกล่าวนี้ประกอบด้วยรากฐานอันเป็นสาระสำคัญ 2 ประการ ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ คือ สิทธิในชีวิตร่างกายและสิทธิในที่จะได้รับความเสมอภาคซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้¹⁶¹

2.2.3.1 สิทธิในชีวิตและร่างกาย

สิทธิในชีวิตและร่างกาย (Recht auf Leben) เป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ในสภาวะธรรมชาติติดตัวบุคคลมาตั้งแต่กำเนิด ดังนั้นสิทธิในชีวิตและร่างกายนี้จึงไม่อาจจะถูกพรากไปจากบุคคลได้ แต่ในทางตรงกันข้ามรัฐยังจะต้องให้หลักประกันแก่นมนุษย์ โดยบัญญัติบทกฎหมายที่ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตร่างกายของมนุษย์อีกด้วย จะเห็นได้ว่าสิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีอิสระที่จะกำหนดตนเองได้ตามเจตจำนงที่มนุษย์ผู้หนึ่งๆ จะประสงค์ได้ จากการที่มนุษย์มีเจตจำนงโดยอิสระในอันจะสร้างสภาพแวดล้อมของตนเองหรือพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองนี้ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ดังนั้นเพื่อเป็นการเคารพในสิทธิในชีวิตและร่างกายของปัจเจกบุคคล บุคคลแต่ละคนจึงต้องเคารพในขอบเขตปริมณฑลส่วนบุคคลของแต่ละคน และด้วยเหตุนี้ สิทธิในชีวิตและร่างกายจึงเป็นรากฐานอันสำคัญของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”¹⁶²

2.2.3.2 สิทธิในความเสมอภาค

สิทธิในความเสมอภาค (Gleichheitstecht) เป็นการแสดงว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน โดยสิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นการแสดงถึงปริมณฑลส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคล แต่ “สิทธิในความเสมอภาค” นั้นเป็นลักษณะการแสดงถึงความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลต่อปัจเจกบุคคลและต่อสังคมซึ่งหมายความว่าถึงแม้มนุษย์จะมีสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนตามแต่หากขาดหลักประกันในเรื่องหลักความเสมอภาคแล้ว บุคคลนั้นอาจได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม หรืออาจถูกเลือกปฏิบัติจากผู้ใช้อำนาจรัฐตั้งนั้นเพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีอย่างแท้จริงปัจเจกบุคคลจึงต้องมีหลักประกันในเรื่องหลักความเสมอภาคประกอบกับสิทธิในชีวิตและร่างกายด้วย หลักความเสมอภาคจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”¹⁶³

¹⁶¹บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 88-89.

¹⁶²เรื่องเดียวกัน, หน้า 89.

¹⁶³เรื่องเดียวกัน, หน้า 89.

2.2.4 คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เพื่อที่จะศึกษาถึงคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในเสรีภาพของมนุษย์จะต้องเข้าใจเสียก่อนว่า เสรีภาพในการกำหนดตนเองของมนุษย์ในทางความคิดนั้น ถือว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในเสรีภาพในทางนามธรรมเท่านั้น ฉะนั้นแล้วคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ ในความจริงแล้วไม่อาจจะทำให้เท่าเทียมกันได้สำหรับมนุษย์ทุกคน อย่างไรก็ตาม มีความเห็นอย่างน้อยก็เป็นการแสดงว่ามีความเป็นไปได้ในทางนามธรรมที่บุคคลแต่ละคนอาจจะทำให้บรรลุเป้าหมายของตนในทางกฎหมายได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้¹⁶⁴

2.2.4.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์แม้บุคคลไม่สามารถใช้เสรีภาพนั้นได้

คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นยังดำรงอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะไม่สามารถที่จะกำหนดตนเองได้โดยอิสระตั้งแต่เริ่มต้น อันเนื่องมาจากความมีจิตบกพร่อง จิตผิดปกติ หรือจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม แต่สำหรับในทางกฎหมายแล้วบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะกำหนดตนเองได้ และบุคคลนั้นก็มิสิทธิที่จะใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่กับบุคคลนั้นอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาความจริงว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะใช้เสรีภาพนั้นได้หรือไม่

2.2.4.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่แม้บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตัวเอง

คุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่เสมอ ไม่ว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตนเอง เช่น อาชญากรได้ใช้เสรีภาพไปในทางที่ผิดก่อให้เกิดความอับอายสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตนเอง การใช้เสรีภาพที่ทำให้เกิดความอับอายและสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตนเองเช่นนี้นั้นย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรีของตนเอง มีศักดิ์ศรีที่จะกำหนดตนเองได้อย่างอิสระ หากแต่บุคคลนั้นได้ใช้เสรีภาพนั้นไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้องหรือเป็นการใช้เสรีภาพไปในทางที่ผิด

2.2.4.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่แม้บุคคลนั้นยังไม่มีสภาพบุคคลหรือบุคคลนั้นเสียชีวิตแล้ว

คุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทำให้เป็นจริงของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น แม้ว่าบุคคลนั้นจะยังไม่ถือกำเนิดหรือบุคคลนั้นได้ตายไปแล้วก็ตาม ก็อาจมีกรณีที่เป็นการแทรกแซงหรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ อีกทั้งในกรณีนี้

¹⁶⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 89-91.

จึงไม่อาจจะอาศัยหลักสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวตั้งนั้น ทารกในครรภ์มารดาซึ่งยังไม่มีสภาพบุคคล และบุคคลที่เสียชีวิตแล้วจึงมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ทั้งนี้ จะอธิบายโดยละเอียดในหัวข้อ 2.2.5 ผู้ทรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อไป

2.2.4.4 การแทรกแซงของรัฐอาจเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แม้บุคคลนั้นยินยอมให้ทำการแทรกแซง

การแทรกแซงของรัฐอาจเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แม้ว่าบุคคลนั้นได้ตัดสินใจอย่างอิสระยินยอมให้รัฐทำการแทรกแซงดังกล่าวได้ ทั้งนี้ เพราะจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้เป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ทำให้รัฐไม่มีอำนาจที่จะไปขอความยินยอมจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อการแทรกแซงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากแต่รัฐจะต้องมีหน้าที่ปกป้องมิให้มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดขึ้น

2.2.5 ผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากการศึกษาความเป็นมาและนิยามความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทำให้ทราบว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าของมนุษย์ที่มาตั้งแต่เกิดและยังรากฐานที่สำคัญของสิทธิเสรีภาพด้วย และด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะต้องได้รับการเคารพและปกป้องคุ้มครองคุณค่าอันเป็นศักดิ์ศรีภายในตัวตนของมนุษย์ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาถึงบุคคลผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือบุคคลผู้ได้รับการคุ้มครองมิให้มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

สำหรับในประเด็นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ จากการศึกษที่ผ่านมา ย่อมเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น มีความรู้สึกนึกคิดที่สามารถตัดสินใจกระทำต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นมนุษย์จึงมีคุณค่าในตัวเองที่ทำให้บุคคลอื่น ๆ จะต้องให้ความเคารพมนุษย์ ฉะนั้นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะเป็นใครมิได้นอกจากตัวมนุษย์เอง

อย่างไรก็ตามเมื่อมนุษย์คือผู้ทรงสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อมาว่าความเป็นผู้ทรงสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวมนุษย์เองนี้จะเริ่มต้นและสิ้นสุดลงเมื่อใด หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 15 ซึ่งได้บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย” จากหลักกฎหมายข้างต้นจะเห็นว่าสภาพบุคคลจะเริ่มต้นเมื่อคลอดออกมาเป็นทารกแล้ว แต่กระนั้นจากการศึกษาในหัวข้อ 2.2.4. คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พบว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังดำรงอยู่แม้บุคคลนั้นไม่มีสภาพบุคคลหรือบุคคลนั้นเสียชีวิตแล้ว ฉะนั้นอาจกล่าวความเป็นผู้ทรงสิทธิ

ในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้หาได้เริ่มต้นตั้งแต่เมื่อคลอดและอยู่รอดเป็นทารกและมีได้สิ้นสุดลงเมื่อตายเหมือนเช่นการเริ่มต้นและการสิ้นสุดของสภาพบุคคลไม่ ความเป็นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมิได้ยึดถือตามสภาพบุคคลตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้กล่าวไปแล้ว¹⁶⁵

จากหัวข้อ 2.2.4. คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิดสิง คະเนติ ได้ให้ความเห็นในประเด็นดังกล่าวว่าเพราะคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทำให้เป็นจริงของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้นกรณีจึงอาจเป็นการแทรกแซงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้แม้ว่าบุคคลนั้นจะยังไม่ถือกำเนิดหรือบุคคลนั้นได้ตายไปแล้วก็ตาม อีกทั้งในกรณีไม่อาจจะใช้หลักสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวได้โดยมีข้อพิจารณาดังนี้¹⁶⁶

ก. เด็กในครรภ์มารดาที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถึงแม้ชีวิตมนุษย์จะเริ่มต้นเมื่อมีการคลอดจากครรภ์มารดา โดยการให้กำเนิดนี้จะก่อให้เกิดชีวิตใหม่และบุคลิกภาพส่วนบุคคลใหม่ขึ้น ดังนั้นหากพิจารณาเพียงว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะได้รับการรับรองก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลแล้วเท่านั้น ส่งผลให้การทำให้เด็กในครรภ์มารดาที่มีได้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย หรือการที่รัฐมิได้เข้าไปปกป้องต่อชีวิตของเด็กในครรภ์มารดาดังกล่าวย่อมเป็นการขัดกับมาตรา 1 (ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์) ของรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมันจึงได้มีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายอาญาที่อนุญาตให้ทำแท้งได้นั้นเป็นโมฆะ โดยได้ให้เหตุผลว่าชีวิตที่ได้รับการพัฒนาอยู่ในครรภ์มารดานั้นถือว่าเป็นชีวิตอีกชีวิตหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามมาตรา 2 (2) แห่งรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมัน “บุคคลมีสิทธิในชีวิตและร่างกาย” และมาตรา 1 วรรคหนึ่งรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมัน “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะถูกล่วงละเมิดได้” ดังนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครอง โดยหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองของรัฐนั้น มิได้หมายความว่าเฉพาะการห้ามแทรกแซงโดยตรงของรัฐต่อชีวิตที่เติบโตในครรภ์ของมารดาเท่านั้น หากแต่รัฐยังจำต้องให้ความคุ้มครองและปกป้องชีวิตดังกล่าวด้วย¹⁶⁷

ข. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อาจให้ความคุ้มครองไปถึงบุคคลที่เสียชีวิตแล้ว ตัวอย่างเช่น หากมีการใช้ประโยชน์จากศพของมนุษย์เพื่อการวิจัยในเชิงอุตสาหกรรมนั้น อาจเป็นการ

¹⁶⁵ทิพรัตน์ เต็มเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน,” หน้า 60.

¹⁶⁶BVerfGE 39, 1, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 89.

¹⁶⁷Duerig, in : Maunz/Duerig, Grundgesetz - Kommentar, Art 1, Abs. 1.Rdnr. 26, อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 90.

ละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ถ้าผู้ตายได้ตัดสินใจด้วยตนเองการที่จะอุทิศร่างกายของตนเพื่อการศึกษาวิจัยในทางการแพทย์อันเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อการรักษาเยียวยาผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ในกรณีเช่นนี้ย่อมไม่เป็นการขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁶⁸

นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เยอรมันยังได้วินิจฉัยในคดี Mephisto ว่า หลักการตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ห้ามมิให้ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันถือว่าเป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง กรณีจะเป็นการไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากบุคคลนั้นในขณะที่เขามีชีวิตอยู่ เขาได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่เมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตายแล้ว เขากลับถูกทำให้อับอายหรือถูกลดศักดิ์ศรีความเป็นคนลง ดังนั้นความผูกพันที่จะต้องให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ผูกพันอำนาจรัฐตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1 ววรรคหนึ่งนั้น ความผูกพันดังกล่าวของรัฐต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้สิ้นสุดลงพร้อมกับความตายของบุคคลนั้น¹⁶⁹ สำหรับกรณีเด็กที่ยังไม่เกิด (Embryo, nasciturus) ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เยอรมันได้เคยวินิจฉัยให้ความคุ้มครองทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาโดยอาศัย มาตรา 2 ววรรคสองแห่งรัฐธรรมนูญ ในกรณีศาลวินิจฉัยว่าทารกในครรภ์มารดาได้รับความคุ้มครองจากสิทธิในการมีชีวิตอยู่โดยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ¹⁷⁰

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า แม้มนุษย์อันอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้จะยังไม่ได้คลอดออกมาจากครรภ์มารดาทารกที่อยู่ในครรภ์มารดา ก็ถือว่าเป็นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ดังนั้นบุคคลใดไม่อาจจะกระทำการอันเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทารกในครรภ์มารดาได้ เพราะถือว่าเป็นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เฉกเช่นกับบุคคลทั่วไป ในขณะที่เดียวกันแม้มนุษย์ซึ่งอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะถึงแก่ความตายไปแล้ว แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขายังคงอยู่ ดังนั้นจึงไม่อาจจะมิผู้ใดมากระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขาได้ หากมิผู้ใดมากระทำการย่ำยีหรือลบหลู่เกียรติของผู้ตาย ทายาทย่อมเป็นผู้สืบสิทธิในอันที่จะปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตายได้ต่อไป¹⁷¹

¹⁶⁸บรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*, หน้า 89 – 90.

¹⁶⁹ BVerfGE 30,173(194) อ้างในอุดม รัฐอมฤต นพนิธิ สุริยะ บรรเจิด สิงคะเนติ, *รายงานวิจัยการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2540* (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2544) หน้า 100.

¹⁷⁰อุดม รัฐอมฤต นพนิธิ สุริยะ บรรเจิด สิงคะเนติ, *รายงานวิจัยการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2540* (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2544) หน้า 101.

¹⁷¹ทิพรัตน์ เต็มเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน”, หน้า 60.

2.2.6 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อมนุษย์เป็นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แสดงว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมมีผู้ถือครอง เพื่อที่จะให้คุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นบุคคลดำรงอยู่ จึงจะต้องมีการสร้างมาตรการและกลไกในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.6.1 เหตุผลของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.2.6.1.1 ธรรมชาติของมนุษย์และภารกิจของรัฐ

จากการศึกษารากฐานทฤษฎีและพัฒนากาทางประวัติศาสตร์ก็จะเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยสำคัญที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ตามธรรมชาติของมนุษย์จะอยู่รวมตัวเป็นสังคม ซึ่งจากธรรมชาตินี้จะทำให้มนุษย์พัฒนาตนเองอย่างมีเอกลักษณ์และบรรลุเป้าหมายที่มนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่งต้องการได้ และการอยู่ท่ามกลางบุคคลนี้ทำให้มนุษย์ได้มาซึ่งศักดิ์ศรีอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามเพื่อความสงบสุขภายใต้การปกครองของผู้ปกครองและเพื่อการดำรงอยู่ของรัฐ มีความจำเป็นบางประการที่จะต้องมีการก้าวล่วงเสรีภาพต่างๆ ซึ่งมีที่มาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่การจำกัดสิทธิเสรีภาพที่มีรากฐานจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ไม่สามารถจะถูกจำกัดได้อย่างสิ้นเชิงได้ หากองค์กรใดที่ทำหน้าที่รักษากฎเกณฑ์สำหรับการอยู่ร่วมกัน กระทำการลดทอนสิทธิเสรีภาพ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของสมาชิกแม้เพียงผู้เดียว กฎเกณฑ์ดังกล่าวก็มีใช้กฎเกณฑ์แห่งการอยู่ร่วมกันฉันทนมนุษย์อีกต่อไป การอธิบายลักษณะโดยทั่วไปของมนุษย์และภารกิจของรัฐจะทำให้เห็นปัจจัยสำคัญที่จะต้องมีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์และภารกิจของรัฐในข้างต้น ดังนั้นในประเทศเยอรมนีจึงได้บัญญัติมาตรา 1 (1) รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์เยอรมันกำหนดว่าให้เป็นหน้าที่ขององค์กรของรัฐทั้งหลายที่จะต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และยังกำหนดหน้าที่ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย¹⁷²

2.2.6.1.2 ความเป็นปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นเงื่อนไขของสิทธิต่างๆ

ลักษณะของความเป็นปัจเจกชนนิยม ในฐานะที่เป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์นี้เริ่มสะท้อนให้เห็นในตัวบทกฎหมายที่ออกมาบังคับใช้ ตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 16 ซึ่งก็คือการรับรองความสามารถทางกฎหมายของปัจเจกบุคคล หรือความเป็นบุคคลของมนุษย์แต่ละคนตามกฎหมายแพ่ง แนวคิดนี้ถือเป็นพัฒนาการขั้นสูงของวัฒนธรรมทางกฎหมายที่ยอมรับว่าความ

¹⁷²บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 29-31.

เป็นปัจเจกชนเป็นจุดเริ่มต้นของสิทธิและหน้าที่ และความสำคัญของบุคคลที่เป็นเจ้าของสิทธิและหน้าที่นี้ทำให้เกิดคำอธิบายว่าบุคคลหรือบุคลิกภาพซึ่งติดตัวอยู่กับมนุษย์แต่ละคนเป็นสิ่งมีค่าและมีความสำคัญ¹⁷³ มนุษย์ทุกคนจึงมีคุณค่าและศักดิ์ศรีในตนเอง และมนุษย์เท่านั้นที่ เป็นผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตามเมื่อมนุษย์เป็นผู้ทรงสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ในการกระทำบางครั้งมนุษย์กลับประพฤติปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างที่ไม่ควรกระทำต่อกัน จนถือว่าการกระทำเหล่านี้เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงคิดกลไกเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิให้ถูกละเมิด ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังที่จะให้มนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเคารพในคุณค่าในตัวตนของบุคคลเหล่านั้น¹⁷⁴

2.2.6.2 ความหมายของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ก่อนที่จะศึกษาการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก่อนอื่นจะต้องทำความเข้าใจความหมายของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสียก่อนว่ามีความหมายอย่างไร สำหรับคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้น ตามที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นว่าไม่สามารถหาความหมายโดยเฉพาะได้ แต่ก็อาจจะอธิบายโดยทั่วไปได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าที่มีในตัวตนของมนุษย์อันติดตัวมาแต่กำเนิดและเป็นคุณค่าสูงสุดของความเป็นมนุษย์ที่ไม่อาจพรากไปจากมนุษย์ได้ และเป็นคุณค่าอันควรได้รับการเคารพคุ้มครองในตัวตนของมนุษย์ด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนคำว่า “คุ้มครอง” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “คุ้มครอง” ว่าหมายถึงป้องกันรักษา ระวังรักษา ปกป้องรักษา¹⁷⁵ ฉะนั้นเมื่อนำคำว่า “คุ้มครอง” มารวมกับคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จึงอาจมีความหมายว่าการป้องกันรักษาคุณค่าที่มีในตัวตนของมนุษย์อันติดตัวมาแต่กำเนิดเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยและเป็นอิสระโดยต้องได้รับการปฏิบัติโดยการเคารพในคุณค่าในตัวตนของมนุษย์จากมนุษย์ด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน¹⁷⁶

2.2.6.3 ขอบเขตของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การกำหนดขอบเขตของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นเรื่องที่ยากเพราะความไม่ชัดเจนของนิยามความหมายของคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งการกล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มักจะมี ความเกี่ยวข้องกับเวลาและสถานการณ์ ดังนั้นการพิจารณาว่า

¹⁷³เรื่องเดียวกัน, หน้า 31-34.

¹⁷⁴ทิพรรัตน์ เดิมเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษารณการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน”, หน้า 62.

¹⁷⁵ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542, 2542, หน้า 254.

¹⁷⁶ทิพรรัตน์ เดิมเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษารณการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน”, หน้า 62.

เหตุการณ์ใดเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ อาจต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงเป็นรายๆ โดยยังจะต้องพิจารณาสภาพการณ์สังคมโดยรวม วัฒนธรรมของสังคมหนึ่งๆ ที่มีความแตกต่างกัน ประกอบด้วย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นรวมอยู่ในสิทธิขั้นพื้นฐานใดบ้าง นอกเหนือจากสิทธิในชีวิต ร่างกายและสิทธิในความเสมอภาคอันถือว่าเป็นหลักประกันพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁷⁷

ปัญหาเรื่องขอบเขตการคุ้มครองของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นสามารถกำหนดได้หรือไม่อย่างนั้น มีแนวความคิด 2 แนว

แนวความคิดแรก เป็นแนวความคิดทางปรัชญาของ Kant และแนวความคิดทางทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นสามารถกำหนดเป็น “คุณค่า” ได้ โดยถือว่ามีคุณค่าที่เป็นอิสระมีลักษณะเป็นของตนเอง อันเป็นคุณค่าที่เป็นธรรมชาติของความเป็นมนุษย์

แนวความคิดที่สอง เป็นแนวความคิดที่พิจารณาความสามารถของมนุษย์ในทางข้อเท็จจริง โดยเห็นว่าลักษณะอันเป็นสาระสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถที่มนุษย์สามารถที่จะกำหนดตนเองได้

แนวความคิดทั้งสองแนวนั้นล้วนแต่ไปกระทบกับสาระสำคัญของปัญหาของคำนิยามว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้นมีความหมายเช่นใด เพราะภายในนิยามของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้จะสามารถกำหนดขอบเขตได้ว่าสิ่งใดที่มีอาจล่วงละเมิดได้ อยากรู้ก็ตามจากความเห็นของฝ่ายที่สองนั้น พบปัญหาว่าไม่อาจอธิบายได้ว่าในกรณีที่บุคคลเป็นผู้ไร้ความสามารถไม่สามารถจะดำเนินการใดๆ ตามเจตจำนงของตนได้ ในกรณีนี้ตามแนวคิดที่สองจะอธิบายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลเหล่านี้ได้อย่างไร ถ้าหากถือตามแนวความคิดแรกนั้น ในกรณีของบุคคลเหล่านี้ก็จะต้องให้ความเคารพด้วย เพราะบุคคลเหล่านี้ก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งในสังคมที่พึงจะได้รับการปฏิบัติและได้รับความเคารพเช่นเดียวกับบุคคลอื่นๆ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าตามแนวความคิดแรกนั้น ถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจตจำนงของปัจเจกบุคคลแต่ละคน หากแต่เป็นคุณค่าที่เป็นอิสระจากความเป็นมนุษย์แต่ละคน¹⁷⁸

สิทธิเรียกร้องเพื่อให้ความเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ในด้านหนึ่งเป็นการป้องกันการแทรกแซงจากรัฐ แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้น คือ สิทธิเรียกร้องที่จะได้รับความเคารพจากรัฐซึ่งหมายรวมถึงสิทธิเรียกร้องจากรัฐ เพื่อให้รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นการปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย สิทธิดังกล่าวยังผูกพันบุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่รัฐ

¹⁷⁷บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า94.

¹⁷⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

ด้วย เช่น ปัจเจกบุคคล กลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง หรือรัฐต่างประเทศ หน้าที่ในการให้ความคุ้มครองของรัฐต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นการรับรองว่าสิทธิความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิเรียกร้องที่สมบูรณ์ ซึ่งหมายความว่า สิทธิเรียกร้องที่จะได้รับความเคารพมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องต่อการแทรกแซงทั้งหลาย โดยไม่ว่ากระทำที่เป็นการแทรกแซงนั้นเป็นการกระทำของรัฐหรือบุคคลอื่นหรือไม่ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าบุคคลทุกคนย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น

ในกรณีของอำนาจรัฐที่มีต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีภาระหน้าที่อยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก รัฐจะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยอำนาจรัฐนั้นจะไม่สามารถกระทำการใดๆ อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ และรัฐยังจะต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิให้ถูกละเมิดในกรณีนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของการคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ส่วนประการที่สอง รัฐต้องป้องกันขัดขวางความทุกข์ยากทรมานของมนุษย์อันถือว่าเป็นหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองของรัฐอีกด้วย¹⁷⁹

2.2.6.4 ลักษณะของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สำหรับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น จะเห็นได้ว่าการตรากฎหมายทั้งที่เป็นกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่การออกกฎหมายในรูปแบบกฎหมายทั้งกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในนั้นเป็นลักษณะหลักการโดยเฉพาะของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นหากจะพิจารณาถึงหลักเกณฑ์โดยทั่วไปของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น อาจพิจารณาจะเริ่มต้นพิจารณาจากผู้ทรงสิทธิของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสียก่อนว่าจะมีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองอย่างไร จากนั้นจึงค่อยๆ พัฒนาการคุ้มครองนี้ไปยังกลุ่มบุคคลจำนวนมากขึ้น¹⁸⁰ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.6.4.1 บุคคลคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง

เนื่องจากมนุษย์เป็นทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ผู้ใดจะมาละเมิดไม่ได้ การใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีภาวะวิสัยเพียงพอที่จะคุ้มครองตนเองได้ย่อมที่จะต้องปกป้องคุ้มครองตนเองให้ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตในสังคม โดยจะปกป้องรักษาตนเองทั้งในชีวิตร่างกายเสรีภาพทรัพย์สินและอนามัยของตนเองมิให้ผู้ใดมาทำอันตรายต่อชีวิตร่างกายเสรีภาพทรัพย์สินและอนามัยของตนเองได้ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการคุ้มครองตนเองน่าจะเป็น

¹⁷⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

¹⁸⁰ทิพรัตน์ เต็มเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน”, หน้า 63.

หลักการพื้นฐานในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของตนเอง ได้รับการปกป้องดูแลจากตนเอง เช่น การระมัดระวังในการใช้ชีวิตประจำวันมิให้ผู้อื่นมากระทำการ อันเป็นการข่มเหงรังแก ตลอดจนปกป้องรักษามิให้ตนเองกระทำการอันเป็นการข่มเหงรังแกผู้อื่น จนถึงขนาดเป็นการข่มเหงรังแกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นอีกด้วย หรือหากมีกรณีใดที่ใครดูหมิ่น สบประมาท หรือเหยียดหยามในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลผู้ถูกระทำย่อมมีสิทธิฟ้องศาลซึ่งเป็นองค์กรที่รัฐตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษา ลงโทษต่อไป¹⁸¹

2.2.6.4.2 บุคคลคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลด้วยกันเอง

การที่บุคคลคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลด้วยกันเองนับว่าเป็นหลักทั่วไปในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยประการหนึ่ง เพราะนับแต่มนุษย์เกิดมามีมนุษย์ย่อมได้รับการปกป้องคุ้มครองจากบิดาและมารดาหรือบุคคลในครอบครัวมิให้ผู้ใดมากระทำความร้ายรังแกหรือกระทำการอันเป็นการไม่สมควรจนถึงถือว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่บุคคลคุ้มครองบุคคลด้วยกัน อาจเริ่มจากบุคคลในครอบครัวเดียวกันปกป้องรักษากันเพื่อให้บุคคลในครอบครัวได้รับการคุ้มครองและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เฉกเช่นที่มนุษย์ทั่วไปจะพึงมีและพึงปฏิบัติต่อกัน ฉะนั้นหากมีการกระทำการใดอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันอันถือว่าเป็นการข่มเหงรังแกต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งก็สามารถทำหน้าที่คุ้มครองบุคคลที่ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆ เช่น บุตรซึ่งถือว่าเป็นบุคคลถูกระทำการอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในกรณีดังกล่าวนี้บิดามารดาย่อมมีสิทธิในการที่จะปกป้องคุ้มครองบุตรมิให้ผู้ใดมากระทำการอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุตรได้¹⁸²

2.2.6.4.3 รัฐคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลในรัฐ

การที่รัฐคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลในรัฐนั้น อาจเป็นในลักษณะที่รัฐปกป้องรักษาให้บุคคลในรัฐของตนปลอดภัยปราศจากการถูกระทำการอันเป็นการข่มเหงรังแกของบุคคลลง ไม่ว่าจะด้วยการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือหลู่เกียรติของผู้อื่นนั้น ถึงแม้การกระทำดังกล่าวนี้จะไม่ร้ายแรงถึงกับเป็นอันตรายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลอื่นก็ตาม แต่หากการกระทำดังกล่าวสามารถทำให้ผู้อื่นเข้าใจได้ว่าเป็นการที่คนๆ หนึ่งข่มเหงรังแกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นแล้ว การกระทำนั้นถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ตัวอย่างเช่น การกล่าววาจาดูหมิ่นผู้อื่น รัฐจะทำการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลโดย

¹⁸¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 63-64.

¹⁸²เรื่องเดียวกัน, หน้า 64-65.

การที่รัฐออกกฎหมายภายในของตนขึ้นมาเพื่อจะปกป้องรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลเอาไว้มิให้ผู้ใดมากระทำการอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น หากมีการกระทำการอันถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ไม่ว่าจะกระทำโดยใช้วาจาหรือกิริยาก็ตาม บุคคลนั้นย่อมต้องมีความผิดและต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนด¹⁸³

กรณีดังกล่าวเห็นได้ว่าเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของรัฐโดยรัฐบัญญัติกฎหมายอันเป็นการคุ้มครองไว้ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลใดกระทำการใดอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นและหากบุคคลใดกระทำการใดอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่นแล้ว ย่อมต้องมีความผิดและต้องได้รับโทษตามกฎหมาย โดยองค์ของรัฐคือศาลยุติการและองค์กรของรัฐอื่นๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่บุคคลในรัฐอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย

2.2.7 การละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมจะเห็นได้ว่า แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความเป็นมาจากการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างไม่เคารพในคุณค่าของบุคคลอื่นหรือเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ดังนั้น จึงจะต้องศึกษาถึงการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้เข้าใจถึงลักษณะของการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ไม่ควรปฏิบัติต่อมนุษย์ผู้อื่น ซึ่งจะยังส่งผลให้แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดผลปฏิบัติในทางข้อเท็จจริงอีกด้วย

2.2.7.1 ลักษณะของการกระทำอันถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวตนของมนุษย์อันติดตัวมาแต่กำเนิด เป็นคุณค่าสูงสุดของความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นคุณค่าอันควรได้รับการคุ้มครองและเคารพในตัวตนของมนุษย์จากมนุษย์ด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นหากการกระทำใดเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกันหรือเป็นการล่วงเกินไม่เคารพยกย่องนับถือสถานะของบุคคลอื่นแล้ว การกระทำนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น เช่น การกล่าววาจาดูหมิ่น ผู้อื่นด้วยถ้อยคำที่รุนแรงอันเป็นการที่ถึงขนาดสื่อความหมายให้ฟังเข้าใจได้ว่าคำพูดนั้นเป็นการเหยียดหยามในศักดิ์ศรีของบุคคลอย่างรุนแรง เป็นต้น¹⁸⁴ ทั้งนี้เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มองจาก

¹⁸³เรื่องเดียวกัน, หน้า 65-66.

¹⁸⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 28-29.

ความรู้สึกที่ว่าคนเราไม่ต่างกันนัก คือเท่าเทียมกัน ดังนั้นการกระทำที่กระทำต่อบุคคลอื่นโดยลดคุณค่า “degrade” ของคนลง จึงเป็นสิ่งต้องห้าม¹⁸⁵

ในหัวข้อนี้จึงได้ทำการศึกษาถึงลักษณะของการกระทำใดจักถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังต่อไปนี้คือ

2.2.7.1.1 การกระทำนั้นต้องเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลงหรือ

2.2.7.1.2 การกระทำนั้นต้องเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นหรือ

2.2.7.1.3 การกระทำนั้นจะต้องเป็นการหลู่เกียรติของบุคคลอื่นหรือ

2.2.7.1.4 การกระทำนั้นต้องเป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นสามารถแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

2.2.7.1.1 การกระทำนั้นต้องเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง

เมื่อพิจารณาความหมายของการลดคุณค่าของบุคคล จะพบว่า “ลด” หมายความว่าความถึง “น้อยลงต่ำลงทำให้น้อยลงต่ำลงกว่าที่เป็นอยู่แต่เดิม”¹⁸⁶ ส่วน “คุณค่า” หมายความว่าความถึง “สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีมูลค่าสูง”¹⁸⁷ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะลดคุณค่าของบุคคลลงนั้น คือ การกระทำใดๆ ก็ตามที่เป็นการทำให้คุณค่าของผู้อื่นลดน้อยลงทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกไม่ดีเกิดขึ้นหรือเกิดความรู้สึกถูกดูหมิ่นเหยียดหยามจากการกระทำนั้น¹⁸⁸

ตัวอย่าง ในอดีตประเทศไทยยังมีทาสอยู่ โดยทาสนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของกองมรดกซึ่งเจ้าของมีสิทธิที่จะเขียนพินัยกรรมยกให้แก่ผู้ใดก็ได้เหมือนกับเป็นทรัพย์สินทั่วๆ ไปและยังถูกขายต่อไปได้อีกด้วย¹⁸⁹ ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าทาสซึ่งเป็นมนุษย์เหมือนบุคคลอื่น แต่เมื่อเขาอยู่ในสถานะทาสเขากลับถูกปฏิบัติเหมือนเขามีไม่มนุษย์แต่เป็นเพียงทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่สามารถขายต่อหรือยกให้ใครก็ได้ การกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการลดคุณค่าของมนุษย์ลง เพราะมนุษย์มีคุณค่าสูงสุดในตัวเองและจะถูกยกหรือขายต่อไปเช่นเดียวกับทรัพย์สินนั้นไม่ได้ ฉะนั้นการที่มนุษย์ทำให้บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดเป็นทาสที่สามารถซื้อขายได้ย่อมเป็นการกระทำที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อเพื่อน

¹⁸⁵พนนิธิ สุริยะ, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: มองจากบริบทของไทย”, วารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2543) : 505.

¹⁸⁶ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2542, หน้า 986.

¹⁸⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 253.

¹⁸⁸ทิพรรัตน์ เต็มเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน”, หน้า 30.

¹⁸⁹ไพโรจน์ กัมพูสิริ, “ทาสในกฎหมายเก่าของไทย (3)”, วารสารนิติศาสตร์คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 29 ฉบับที่ 1, (มีนาคม 2542): 117. อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

มนุษย์ด้วยกัน การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะการลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ลง

2.2.7.1.2 การกระทำนั้นต้องเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

สำหรับลักษณะการกระทำที่เป็นการย่ำยีนั้น อาจพิจารณาจากความหมายของคำว่าย่ำยี “ย่ำยี” หมายความว่าความถึง “เบียดเบียนบีบคั้นข่มเหงเช่นย่ำยีจิตใจ”¹⁹⁰ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะการกระทำที่เป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น หมายความว่ากระทำใดๆ ก็ตามที่เป็นการข่มเหงจิตใจของผู้อื่นอย่างรุนแรงอันเป็นสิ่งที่มนุษย์มิพึงปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน¹⁹¹

ตัวอย่าง ในระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศอิรักเมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2547 กองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาได้จับตัวนักโทษชาวอิรักเปลื้องผ้าแล้วจับนักโทษเหล่านั้นนอนทับถมกันเป็นพีระมิดและนำภาพออกเผยแพร่ต่อสื่อมวลชนทั่วโลก การกระทำของทหารอเมริกาถือเป็นการข่มเหงจิตใจของนักโทษชาวอิรักอย่างรุนแรงเพราะนักโทษชาวอิรักแม้จะอยู่ในฐานะนักโทษแต่เขาย่อมมีสิทธิและต้องได้รับการคุ้มครองในเกียรติยศเช่นกับคนทั่วไปเช่นกัน ทหารสหรัฐหรือผู้ใดก็ตามไม่สามารถกระทำการอันใดอันเป็นการบีบคั้นข่มเหงจิตใจให้นักโทษชาวอิรักเหล่านั้นให้กระทำการอันน่าอับอายและไม่สมควรเช่นนั้นได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการกระทำดังกล่าวย่อมเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นเพราะมนุษย์เรานั้นไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด ย่อมต้องมีศักดิ์ศรีอยู่ติดตัวตลอดเวลา การอยู่ในฐานะเป็นนักโทษสงครามก็มิอาจจะทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องสูญสิ้นไปและมีอาจจะทำให้ทหารของสหรัฐมีอำนาจกระทำการใดๆ อันเหมือนว่านักโทษชาวอิรักเหล่านั้นไม่ใช่คนดังเช่นกรณีดังกล่าวได้แต่อย่างใด¹⁹²

2.2.7.1.3 การกระทำนั้นจะต้องเป็นการหลู่เกียรติของบุคคลอื่น

การกระทำที่เป็นการหลู่เกียรตินั้น อาจพิจารณาความหมายของการหลู่เกียรติ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า “หลู่” หมายความว่าความถึง “ลบคุณคุณถูกไม่นับถือเช่นหลู่เกียรติ”¹⁹³ และให้ความหมายของคำว่า “เกียรติ” หมายความว่าความถึงชื่อเสียงความยกย่องนับถือความมีหน้ามีตา”¹⁹⁴ เมื่อพิจารณาความหมายข้างต้นอาจ

¹⁹⁰ราชบัณฑิตยสถาน , พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 , 2542 , หน้า 905.

¹⁹¹ทิพรรัตน์ เดิมเพ็ชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษารณการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน”, หน้า 31.

¹⁹²เรื่องเดียวกัน, หน้า 31-32.

¹⁹³ราชบัณฑิตยสถาน , พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 , 2542 , หน้า 1275.

¹⁹⁴เรื่องเดียวกัน , หน้า 147.

กล่าวได้ว่าการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะการกระทำเป็นการหลู่เกียรติของบุคคลอื่นหมายถึง การกระทำที่ทำให้บุคคลผู้ถูกระทำนั้นถูกลดคุณค่า หรือทำให้ชื่อเสียงเกียรติยศของเขาได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามน่าอับอายอย่างรุนแรง¹⁹⁵

ตัวอย่าง การที่กองกำลังทหารของสหรัฐได้ค้นพบตัวนายชัคคัม ฮุดเซนอดีตผู้นำอิรักซึ่งได้หลบซ่อนตัวอยู่ในที่แห่งหนึ่งในประเทศอิรัก โดยมีการเผยแพร่ภาพของชัคคัม ฮุดเซนในขณะที่เขามีหนวดเครารุงรังต่อสาธารณชนทั่วโลก จะเห็นได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการหลู่เกียรติของนายชัคคัม ฮุดเซน เพราะแม้ว่าเขาจะมีสถานะเป็นผู้นำของรัฐคู่สงครามที่กองทัพสหรัฐอเมริกาต้องการตัวมากที่สุด แต่เขาก็ยังเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์เฉกเช่นบุคคลทั่วไป อีกทั้งชัคคัมเองยังเป็นอดีตผู้นำประเทศที่ดำรงตำแหน่งอย่างยาวนาน เป็นบุคคลที่มีเกียรติในประเทศอิรักเป็นอย่างมาก การเผยแพร่ภาพของนายชัคคัม ฮุดเซนอย่างไม่เหมาะสมซึ่งอาจจะทำให้ผู้ได้เห็นภาพดังกล่าวรู้สึกดูถูกหรือไม่ยกย่องนับถือเขาอีกต่อไป การกระทำของกองทัพสหรัฐอเมริกาจึงเป็นลักษณะการหลู่เกียรติของบุคคลอื่นซึ่งถือเป็นการกระทำอันละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล¹⁹⁶

2.2.7.1.4 การกระทำนั้นต้องเป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น

การกระทำที่เป็นการหลู่เกียรตินั้น อาจพิจารณาความหมายของการหมิ่นศักดิ์ศรี ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “หมิ่น” ว่าหมายถึง “ดูหมิ่นดูถูกหยามหน้าดูหมิ่นเกียรติดูหมิ่นศักดิ์ศรี”¹⁹⁷ ส่วนคำว่า “ศักดิ์ศรี” หมายถึง เกียรติศักดิ์ เมื่อพิจารณาความหมายข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะการกระทำเป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นจึงหมายถึงการดูหมิ่นศักดิ์ศรีหรือดูถูกเกียรติของผู้อื่น ซึ่งการกระทำอันเป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของผู้อื่นนี้จะต้องเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ถูกระทำถูกดูถูก หรือถูกดูหมิ่นเกียรติของเขา¹⁹⁸

ตัวอย่าง ในช่วง พ.ศ. 2547 หนังสือพิมพ์ได้รายงานข่าวหลายคดีที่ประชาชนกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ความรุนแรงข่มขู่ว่าจะยึดยึดข้อหาและเรียกเรื่องเงินสินบน คดีเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการสอบสวน รวมทั้งหลายคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ถูกกล่าวหาถูกพักราชการระหว่างที่มีการสอบสวนภายใน นอกจากนี้ในเดือนพฤศจิกายนมีรายงานว่าเจ้าหน้าที่

¹⁹⁵ทิพรัตน์ เดิมเพ็ชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน”, หน้า 32.

¹⁹⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

¹⁹⁷ราชบัณฑิตยสถาน , พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 , 2542, หน้า 1266.

¹⁹⁸ทิพรัตน์ เดิมเพ็ชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน”, หน้า 33.

ตำรวจจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอุทัยธานีทรมาณชายผู้หนึ่งหลังจากถูกจับกุมในข้อหาลักทรัพย์โดยตำรวจซ้อมและใช้ไฟฟ้าช็อตอวัยวะเพศของชายผู้นั้นเพื่อบังคับให้รับสารภาพ จากเนื้อหาข่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการการทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาในลักษณะเช่นนั้นเป็นการหยาบศักดิ์ศรีของผู้ถูกระทำอย่างรุนแรง เพราะแม้ผู้ถูกระทำการจะตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหาแต่เขายังเป็นมนุษย์ ซึ่งมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด การใช้กำลังทำร้ายโดยวิธีอันไม่สมควรคือใช้ไฟฟ้าช็อตอวัยวะเพศของผู้ต้องหาเพื่อบังคับให้รับสารภาพนั้น ย่อมเป็นการไม่ให้เกียรติโดยถือเป็นการดูถูกและหมิ่นศักดิ์ศรีของผู้ต้องหา เป็นลักษณะการไม่เห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์โดยทำให้เขาได้รับความเจ็บปวดและทำร้ายจิตใจของบุคคลนั้นอีกด้วย การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยการหยาบศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นซึ่งไม่อาจกระทำได้

2.2.7.2 ผู้กระทำการอันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อได้ศึกษาลักษณะของการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ประเด็นสำคัญต่อมาที่จำต้องศึกษาคือ ลักษณะของการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นสามารถเกิดได้จากการกระทำของผู้ใดบ้าง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้ใดบ้างที่จะกระทำการอันละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถเกิดจากการกระทำของพลเมืองของรัฐโดยทั่วไปและเกิดจากการกระทำของรัฐอีกด้วย ดังนั้นจึงสามารถแบ่งประเภทของผู้กระทำการอันละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ คือ

2.2.7.2.1 การกระทำของรัฐต่อรัฐ

2.2.7.2.2 การกระทำของรัฐต่อพลเมืองของตนเอง

2.2.7.2.3 การกระทำของพลเมืองต่อพลเมือง

2.2.7.2.4 การกระทำของรัฐต่อพลเมืองของรัฐอื่น

ซึ่งสามารถแยกพิจารณาในรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.7.2.1 การกระทำของรัฐต่อรัฐ

การกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของรัฐต่อรัฐนั้นหมายถึง การกระทำให้เกิดสงครามขึ้นระหว่างรัฐกับรัฐซึ่งผลของสงครามที่เกิดขึ้นจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาล และการใช้วิธีการสู้รบที่โหดร้ายและอาวุธที่รุนแรงยังเป็นการทำลายล้างเพื่อนมนุษย์อีกด้วย เพราะการใช้วิธีการรบที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมซึ่งมิควรจะปฏิบัติการรบต่อรัฐคู่สงครามย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่นกรณีสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดปรมาณูที่ประเทศญี่ปุ่น ในเหตุการณ์ครั้งนั้นประชาชนพลเรือนชาวญี่ปุ่นต้องสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก อีกทั้งประชาชนยังทนทุกข์ทรมานเจ็บไข้ได้ป่วยแค้นแค้นจากรังสีปรมาณูตลอดจนบ้านเรือนของราษฎรถูกทำลายเสียหายจนไม่อาจประมาณค่าได้ กรณีดังกล่าวแสดง

ให้เห็นว่า การทำสงครามระหว่างรัฐกับรัฐนั้นก็อาจจะเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีการใช้อาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงดังเช่นระเบิดปรมาณูตามข้างต้น การใช้อาวุธที่ร้ายแรงของรัฐหนึ่งต่อรัฐคู่สงครามย่อมทำให้เกิดความทุกข์เวทนาต่อกองกำลังทหารและพลเรือน เป็นการสร้างความพินาศอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศคู่สงครามนั้น ฉะนั้นในเหตุการณ์ที่สหรัฐอเมริกาโจมตีญี่ปุ่นด้วยระเบิดปรมาณูที่ร้ายแรงเป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนาอันน่าจะมีมุ่งทำลายรัฐอื่นอย่างชนิดถอนรากถอนโคนซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์ที่ชนร่วมโลกควรจะมิเมตตาจิตต่อกัน¹⁹⁹ การกระทำจึงเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากการกระทำของรัฐต่อรัฐด้วยกัน

2.2.7.2.2 การกระทำของรัฐต่อพลเมืองของตนเอง

การที่รัฐจะเป็นผู้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองของตนเองนั้น อาจจะเป็นกรณีที่รัฐเป็นผู้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองเองโดยกำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองของตนเองขึ้น หรือ อาจจะเป็นกรณีที่องค์กรตุลาการซึ่งเป็นองค์กรของรัฐเป็นผู้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองในลักษณะการมีคำพิพากษาที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมือง หรืออาจจะเป็นกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองในรัฐนั้นเองก็ได้ ทั้งนี้ สามารถศึกษารายละเอียดดังต่อไปนี้²⁰⁰

(1) การที่รัฐกำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองของตนเอง

การที่รัฐกำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองของตนเองนั้น คือ การที่รัฐเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นการกำหนดพฤติกรรมของพลเมืองให้ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งกฎเกณฑ์ดังกล่าวนั้นเข้าลักษณะตามเงื่อนไขของการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น เป็นกฎเกณฑ์ที่มีข้อกำหนดที่เป็นการลดคุณค่า ย่ำยี หลู่เกียรติ หรือหยามศักดิ์ศรีของพลเมือง

ตัวอย่าง ในแอฟริกาใต้ รัฐเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นการแบ่งแยกซึ่งมีผลทำให้พลเมืองของรัฐปฏิบัติตาม โดยรัฐได้กำหนดกฎเกณฑ์ให้ชนผิวขาวปฏิบัติต่อคนผิวดำในลักษณะต่างๆ อันเป็นการข่มเหงจิตใจของชนผิวดำและเป็นการลดคุณค่าในความเป็นคนของชนผิวดำอย่างที่มีมนุษย์มีพึงปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชนผิวดำ ลักษณะกฎเกณฑ์ของรัฐที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อาทิเช่น ใน ค.ศ. 1949 มี

¹⁹⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 34-35.

²⁰⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 36-42.

การออกบัญญัติการห้ามการสมรสผสม (Prohibition of Mixed Marriages Act) โดยกำหนดบทลงโทษคู่สมรสระหว่างคนขาวและคนดำไว้อย่างรุนแรง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ลักษณะการกระทำข้างต้นของแอฟริกาใต้เป็นการกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของรัฐเอง

(2) การที่องค์กรของรัฐคือศาลมีคำพิพากษาอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองของตนเอง

องค์กรตุลาการก็เป็นองค์กรของรัฐองค์กรหนึ่งซึ่งอาจจะมีกรกระทำที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ โดยจะเป็นลักษณะที่ศาลอาจมีคำพิพากษาที่มีผลกระทบต่อคุณค่าในตัวตนของมนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่ง อันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ตัวอย่าง

1. คดีตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545²⁰¹

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545 ลงวันที่ 30 เมษายน 2545 เรื่องผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 198 กรณีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมพ.ศ. 2543 มาตรา 26(10) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ได้ความว่า นายศิริมิตร บุญมูล อาชีพทนายความ และนางสาวบุญจิติ กลับประสิทธิ์ อาชีพทนายความ ได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษารุ่นที่ 43 ประจำปี พ.ศ. 2542 โดยเข้าตรวจร่างกายและจิตใจ คณะแพทย์ได้รายงานผลการตรวจว่า นายศิริมิตร บุญมูลเป็นโปลิโอ และนางสาวบุญจิติ กลับประสิทธิ์ กระดูกสันหลังคดงอมากเดินเองได้เฉพาะใกล้ๆ เนื่องจากเป็นโปลิโอ เมื่ออายุ 3 ปี ต่อมาคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) ได้มีมติไม่รับสมัครบุคคลทั้งสองเนื่องจากมีร่างกายที่ไม่เหมาะสมตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการพ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11)

ผู้สมัครทั้งสองเห็นว่า การตัดสิทธิไม่รับสมัครผู้สมัครทั้งสองเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสภาพทางร่างกายอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้สมัครสอบคัดเลือกทั้งสอง และเห็นว่าบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. 2521 มาตรา 27 (11) (12) และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) (11) ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติมาตรา 30 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ผู้สมัครทั้งสองจึงขอความเป็นธรรมจากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เพื่อให้ใช้อำนาจตามมาตรา 198 ของรัฐธรรมนูญเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาล

²⁰¹ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 16/2545

รัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยในประเด็นความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เห็นว่าบทบัญญัติมาตรา 26(10) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และการกระทำของก.ต. และอนุกรรมการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกดังกล่าวมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญได้ทำการวินิจฉัยในคดีนี้โดยสรุปความ ได้ว่า ในการที่หน่วยงานใดจะรับบุคคลเข้าทำงานในตำแหน่งใดย่อมต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ ความเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้น ด้วยกรณีตามคำร้องของผู้ร้องนั้นเป็นเรื่องที่ หมายความทั้งสองสมัครสอบคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ พิพากษาหากสอบคัดเลือกได้ก็จะมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาต่อไป ซึ่งการ รับสมัครสอบคัดเลือกนอกจากจะพิจารณาถึงความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องพิจารณาสุขภาพของ ร่างกายและจิตใจว่ามีความสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้และมีบุคลิกลักษณะที่ดีพอที่จะเป็นผู้ พิพากษาซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติโดยปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ การปฏิบัติ หน้าที่ของผู้พิพากษามีใช่เพียงแต่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีในห้องพิจารณาเท่านั้น บางครั้งต้อง เดินทางไปนอกศาลปฏิบัติหน้าที่ เช่น เพื่อเดินเผชิญสืบ เพื่อสืบพยานที่ศาลไม่ได้ การพิจารณาเพื่อ รับสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษามี มาตรการที่แตกต่างและเข้มงวดกว่าการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งอื่นอยู่บ้าง ดังนั้นเมื่อศาล รัฐธรรมนูญได้พิจารณาถึงพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 (10) คำว่า “มีกาย...ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ” จะใช้ควบคู่กับมาตรา 26 (11) ที่บัญญัติว่า “เป็นผู้ที่ผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการการแพทย์แล้วเห็นว่า สมควรรับสมัครได้” บทบัญญัติแห่งมาตรา 26 (10) ดังกล่าวเป็นไปตามความจำเป็นและความ เหมาะสมของฝ่ายตุลาการ จึงเห็นว่าบทบัญญัติมาตรา 26 (10) ดังกล่าว เป็นลักษณะตามข้อยกเว้น ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 29 ซึ่งไม่กระทบกระเทือนถึง สาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 30 แต่อย่างใด ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญโดยคะแนนเสียงข้างมากจึงวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม มาตรา 26 (10) ไม่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญมาตรา 30 จึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

2. คดีตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 44/2545²⁰²

ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 44/2545 ลงวันที่ 1 สิงหาคม 2545 เรื่องขอให้ศาลปกครองกลางส่งคำโต้แย้งของกลุ่มความในคดี (ระหว่างนายศิริมิตร บุญมูล ผู้ฟ้องคดี กับ คณะกรรมการอัยการ ผู้ถูกฟ้องคดี) ในคดีหมายเลขดำที่ 4119/2544 ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 264 กรณีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33(11) มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 30 หรือไม่

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ได้ความว่า นายศิริมิตร บุญมูล อาชีพทนายความ ได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วยประจำปี พ.ศ. 2544 ปรากฏว่าเมื่อคณะกรรมการอัยการประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสอบปรากฏว่าไม่มีชื่อของตน ซึ่งต่อมาคณะกรรมการอัยการได้ชี้แจงถึงเหตุผลของการที่มีมติไม่รับสมัครตนเนื่องจากได้รับรายงานผลการตรวจร่างกายจากคณะกรรมการแพทย์ว่า ตนมีรูปกายพิการ เดินขาเกแผลก กล้ามเนื้อแขนลีบจนถึงปลายมือทั้งสองข้าง กล้ามเนื้อขาลีบจนถึงปลายเท้าทั้งสองข้าง กระดูกสันหลังคดงอได้รับการผ่าตัดตามเหล็กที่กระดูกสันหลังไว้เพื่อให้ไหล่ทั้งสองข้างเท่ากัน จึงมีมติไม่รับสมัครเนื่องจากเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพและร่างกายไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11)

ต่อมานายศิริมิตรฯ เห็นว่าเหตุผลของคณะกรรมการอัยการดังกล่าว เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องสภาพของกาย โดยเห็นว่าบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 จึงได้ยื่นฟ้องคณะกรรมการอัยการต่อศาลปกครองกลางเป็นคดีหมายเลขดำที่ 4119/2544 และขอให้ศาลมีคำพิพากษาดังนี้คือ

(1) บทบัญญัติมาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 และคำสั่งของคณะกรรมการอัยการที่ตัดสินสิทธิสอบของผู้ฟ้องคดีในการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย ประจำปี พ.ศ. 2544 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญมาตรา 30

(2) ให้คณะกรรมการอัยการมีมติเปิดให้ผู้ฟ้องคดีสอบทดแทนการตัดสินสิทธิสอบในครั้งที่ผ่านมาเป็นกรณีพิเศษ

²⁰²คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 44/2545

ต่อมาศาลปกครองกลางได้ยื่นคำร้องลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2545 ส่งคำโต้แย้งของคู่ความในคดีดังกล่าวขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 264 กรณีพระราชบัญญัติข้าราชการฝ่ายอัยการพ.ศ. 2521 มาตรา 33(11) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 30 หรือไม่ อันเป็นที่มาของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในคดีที่ 44/2545 คดีนี้

ในการวินิจฉัยคดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยสรุปความได้ว่า ในการที่หน่วยงานใดจะรับบุคคลเข้าทำหน้าที่ในตำแหน่งใด ย่อมต้องพิจารณาถึงความรู้ความสามารถ ความเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วย สำหรับกรณีตามคำร้องเป็นกรณีที่ผู้ฟ้องคดีซึ่งมีอาชีพทนายความสมัครสอบคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการอัยการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอัยการผู้ช่วยหากสอบคัดเลือกได้ก็จะมีพระราชกฤษฎีกาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นข้าราชการอัยการต่อไป ซึ่งการรับสมัครสอบคัดเลือกนอกจากจะพิจารณาถึงความรู้ความสามารถแล้วยังต้องพิจารณาสุขภาพของร่างกายและจิตใจว่ามีความสมบูรณ์สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และมีบุคลิกลักษณะที่ตีพอที่จะเป็นข้าราชการอัยการ การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการอัยการมิใช่เพียงแต่ปฏิบัติหน้าที่ในห้องพิจารณาคดีหรือสำนักงานเท่านั้น บางครั้งต้องเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่นอกสำนักงาน เช่น การเดินเผชิญสีกเพื่อสืบพยานที่ไม่อาจมาศาลได้ การร่วมชั้นสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวน การออกไปเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนในชนบท เป็นต้น การพิจารณาเพื่อรับสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอัยการผู้ช่วยจึงมีมาตรการที่แตกต่างและเข้มงวดกว่าการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งอื่นอยู่บ้าง ดังนั้นเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาถึงพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการพ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) คำว่า “มีกาย...ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ” จะใช้ควบคู่กับมาตรา 33 (12) ที่บัญญัติว่า “เป็นผู้ที่คณะกรรมการการแพทย์มีจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คนซึ่งคณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) จะได้กำหนดได้ตรวจร่างกายและจิตใจแล้วและ ก.อ. ได้พิจารณารายงานของแพทย์เห็นว่าสมควรรับสมัครได้”

บทบัญญัติแห่งมาตรา 33 (11) ดังกล่าวเป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของฝ่ายอัยการ ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญด้วยคะแนนเสียงข้างมากจึงเห็นว่าบทบัญญัติแห่งมาตรา 33 (11) ดังกล่าว เป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญมาตรา 29 ซึ่งไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญมาตรา 30 แต่อย่างใด

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในสองคดีข้างต้น จะเห็นได้ว่าการที่ศาลได้วินิจฉัยตีความเกี่ยวกับคุณค่าของมนุษย์ว่าขึ้นอยู่กับร่างกายที่เหมาะสมกับวิชาชีพ และศาลยังมีคำวินิจฉัยในประเด็นว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครสอบ

คัดเลือกเป็นข้าราชการตุลาการหรือข้าราชการอัยการนั้น ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 ซึ่งเมื่อทำการพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวจะพบว่าเป็นบทบัญญัติที่ไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะเป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของบุคคลในลักษณะเป็นการลดคุณค่าของมนุษย์ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าด้วยผลของคำวินิจฉัยนี้ย่อมกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะการที่แม่ศาลไม่ได้วินิจฉัยอย่างชัดเจนว่าบุคคลพิการไม่มีลักษณะที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ และข้าราชการอัยการ แต่การวินิจฉัยว่าการดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งนั้น จะต้องเป็นบุคคลผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดีเพื่อดำรงตำแหน่งที่ทรงเกียรติย่อมเป็นการวินิจฉัยที่ลดคุณค่าของความเป็นคน เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมเมื่อเกิดมามีคุณค่าของความเป็นคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อชาติใด ศาสนาใด หรือมีความผิดปกติทางร่างกายหรือไม่ การนำเอาความบกพร่องทางร่างกายมาชี้วัดความทรงเกียรติและความสามารถของบุคคลจนทำให้เขามีอาจจะดำรงตำแหน่งนั้นได้ ทั้งที่ในความเป็นจริงบุคคลผู้พิการก็มีความรู้ความสามารถไม่ด้อยกว่าบุคคลผู้มีร่างกายปกติแต่อย่างใด การมีคำวินิจฉัยดังกล่าวของศาลจึงเป็นการลดคุณค่าของความเป็นคนของมนุษย์ผู้นั้น ซึ่งถือเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า องค์กรตุลาการซึ่งเป็นองค์กรของรัฐก็อาจเป็นผู้กระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นได้

(3) การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองในรัฐ

การกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำการต่อพลเมืองในรัฐตนนั้น อาจจะเป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นการลดคุณค่า ย่ำยี หรือหยามศักดิ์ศรีของพลเมืองในรัฐนั้นอย่างรุนแรง ตัวอย่างเหตุการณ์การประท้วงที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งตามรายงานของกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกาซึ่งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ประจำปี พ.ศ. 2547 ได้รายงานว่าในวันที่ 25 ตุลาคม มีเหตุการณ์ที่ชาวมุสลิมถูกนำตัวควบคุมไปยังค่ายทหารหลังจากการประท้วง ในการนำตัวชาวมุสลิมไปค่ายทหารนั้น ตำรวจและทหารไทยได้สั่งให้ชาวมุสลิมจำนวนมากนอนซ้อนกันบนรถบรรทุกที่มีพื้นที่จำกัด เป็นผลให้ชาวมุสลิมจำนวน 78 รายเสียชีวิตเนื่องจากขาดอากาศหายใจ การกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารไทยนี้เป็นการกระทำที่มนุษย์ไม่ควรปฏิบัติต่อกัน เพราะการให้คนจำนวนมากนอนซ้อนทับกันจนตายนั้นเป็นกระทำที่กระทำเหมือนบุคคลเหล่านั้นไม่ใช่มนุษย์ นับเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีของผู้ถูกระทำจึงเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างหนึ่ง

ดังนั้น จากข้างต้นเห็นได้ว่า รัฐหรือองค์กรของรัฐรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็อาจจะเป็นผู้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นได้ทั้งสิ้น โดยมีรูปแบบของการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แตกต่างกันออกไป ตามเวลา โอกาส ตลอดจน

เหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเป็นองค์ประกอบให้ผู้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะได้กระทำการดังกล่าวขึ้นได้

2.2.7.2.3 การกระทำของพลเมืองต่อพลเมือง

พลเมืองหรือที่เรียกว่าเป็นมนุษย์ทั่วไป ก็อาจจะเป็นผู้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่นได้ กล่าวคือ พลเมืองหรือมนุษย์นี้เองปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอันเป็นการไม่สมควรที่จะกระทำต่อมนุษย์ด้วยกันเช่นนั้น ไม่ว่าจะโดยกิริยา ท่าทาง การกระทำใดก็ตามซึ่งการกระทำต่างๆ เหล่านั้น เป็นลักษณะการลดคุณค่าของผู้อื่น หรือเหยียดหยามหรือหลู่เกียรติของผู้อื่น การกระทำนั้นก็ถือว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นทั้งสิ้น เช่น การกล่าววาจาอันเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามในเกียรติของผู้อื่น เป็นต้น

นอกจากนี้ประเด็นการ “โคลนนิ่ง” มนุษย์ ก็ยังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางว่าการกระทำดังกล่าวถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นหรือไม่²⁰³ ซึ่งหากการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ลักษณะการกระทำของพลเมืองซึ่งเป็นมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันนั่นเอง

สำหรับการโคลนนิ่งนั้น คือ การคัดลอกหรือทำซ้ำ (copy) โดยทางการแพทย์แล้ว หมายถึงการสร้างสิ่งมีชีวิตใหม่ซึ่งมีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนของเดิมทุกประการ การโคลนนิ่งเกิดอยู่เสมอในธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น การเกิดฝาแฝดแท้ ซึ่งจะเป็นฝาแฝดที่มีเพศเดียวกันและหน้าตาเหมือนกันทุกประการ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการโคลนนิ่งก็คือ การทำสำเนาของสิ่งมีชีวิตที่ให้ผลผลิตเหมือนสัตว์ต้นแบบทุกประการในแง่ของพันธุกรรม แต่ในเรื่องของจิตวิญญาณ พฤติกรรมและความรู้ความสามารถคงทำสำเนาмаครบถ้วนได้ยาก อย่างไรก็ตาม การโคลนนิ่งมนุษย์นี้มีประเด็นที่ต้องระมัดระวังโดยเฉพาะปัญหาด้านจริยธรรมที่จะเกิดขึ้นตามมา เช่น การทำโคลนนิ่งเพื่อต้องการอวัยวะมาเปลี่ยน แล้วจะถือว่าสิ่งที่ได้โคลนขึ้นมาเป็นมนุษย์ด้วยหรือไม่หรือเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตธรรมดา ปัญหาทางกฎหมายใครเป็นตัวจริงตัวปลอม การพิสูจน์บุตร การค้นหาผู้กระทำผิดในคดีต่างๆ การจำแนกคนโดยใช้การตรวจ DNA เป็นต้น

ในปัจจุบัน มีความเห็นว่าการทำโคลนนิ่งนั้นเป็นเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลผู้เป็นต้นแบบ เพราะมนุษย์มีคุณค่ามีลักษณะที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรมโดยการปฏิสนธิตามธรรมชาติ หากมีการโคลนนิ่งมนุษย์ขึ้นมาทำให้สิ่งที่โคลนได้มานั้นมี

²⁰³Deryck Beylveid and Roger Brownsword, Human dignity in bioethics and biolaw (Oxford: Oxford University Press, 2001) p 10.

ลักษณะทางพันธุกรรม เช่น รูปร่าง หน้าตา เหมือนกับบุคคลผู้เป็นต้นแบบทุกประการ ซึ่งสิ่งที่โคลนได้มานั้น เป็นการได้มาทางวิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ มิใช่การได้มาจากการปฏิสนธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้นสิ่งที่โคลนได้มานี้ จะสามารถเรียกว่าเป็นมนุษย์ได้หรือไม่และความเหมือนกันของต้นแบบกับสิ่งที่โคลนได้มาย่อมทำให้คุณค่าในความเป็นตัวตนที่มีมาแต่กำเนิดของต้นแบบนั้นต้องลดลง เพราะความตั้งใจที่จะให้เหมือนกัน โดยวิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เป็นเพียงการทดลองที่ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้เป็นต้นแบบ เพราะเป็นการสร้างสิ่งที่มีชีวิตขึ้นเพื่อให้เหมือนกันกับสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่แล้วอย่างแยกไม่ออก ซึ่งผลที่ตามมาของความเหมือนแต่โดยวิธีการที่แตกต่างกันของการเกิด ย่อมเป็นการทำลายลักษณะเฉพาะของมนุษย์ที่เป็นต้นแบบซึ่งย่อมทำให้เกิดปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะด้านจริยธรรม เพราะมนุษย์สมควรเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อหนทางทดลองทางวิทยาศาสตร์ มนุษย์ควรเกิดจากการหล่อหลอมปฏิสนธิจากบิดาและมารดาโดยธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ที่เกิดจากการปฏิสนธิตามธรรมชาติย่อมมีลักษณะเฉพาะ คือ ตัวตนของเขา สิ่งดังกล่าวถือว่าเป็นคุณค่าสูงสุดประการหนึ่งของความเป็นมนุษย์ด้วย ดังนั้นจึงไม่อาจจะใช้ลักษณะเฉพาะ คือ ตัวตนของมนุษย์ผู้เป็นต้นแบบนำมาใช้เป็นต้นแบบของวิธีการทดลองทางวิทยาศาสตร์เพื่อจะใช้โคลนนิ่งมนุษย์ขึ้นมาเพื่อให้มีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนกับต้นแบบเพื่อจุดประสงค์ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์²⁰⁴

2.2.7.2.4 การกระทำของรัฐต่อพลเมืองของรัฐอื่น

ในกรณีที่รัฐเป็นผู้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองของรัฐอื่นนั้นจะเป็นลักษณะที่รัฐรวมทั้งกองกำลังทหารของรัฐนั้นซึ่งปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐได้กระทำการอันใดอันหนึ่งในลักษณะที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อพลเมืองของรัฐอื่น ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะการลดคุณค่า ย่ำยี ข่มเหงจิตใจของพลเมืองในรัฐนั้น หรือจะเป็นการข่มเหงเกียรติของพลเมืองในรัฐนั้นก็ได้ ตัวอย่างเช่นเหตุการณ์ที่มีการเผยแพร่ภาพนักโทษชาวอิรักในเรือนจำประเทศอิรักถูกจับเปลือยกายและให้นอนทับกันเป็นพืดโดยมีทหารอเมริกันยืนถ่ายรูปอยู่ข้างระรื่น²⁰⁵ การกระทำดังกล่าวของกองกำลังสหรัฐอเมริกาที่กระทำต่อนักโทษอิรักที่เป็นพลเมืองของรัฐอื่น เป็นลักษณะการข่มเหงจิตใจของนักโทษชาวอิรักอย่างรุนแรง ถือเป็นที่ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะแม้ว่าเขาเหล่านั้นจะเป็นนักโทษแต่เขาก็ยังเป็นมนุษย์ซึ่งมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เฉกเช่นบุคคลธรรมดา ซึ่งทำให้กองกำลังทหารของสหรัฐอเมริกาจะต้องปฏิบัติต่อนักโทษชาวอิรักเหล่านั้นอย่างเคารพและให้เกียรติต่อเขาเสมอเช่นที่มนุษย์จะพึงกระทำต่อกัน อย่างไรก็ตามการกระทำ

²⁰⁴ทิพรัตน์ เดิมเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน,” หน้า 43.

²⁰⁵หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันจันทร์ที่ 3 พฤษภาคม 2547 หน้า 12 อ้างถึงในทิพรัตน์ เดิมเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน,” หน้า 44.

ของทหารสหรัฐอเมริกาดังกล่าวกลับเป็นการกระทำที่ไม่คำนึงถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของบุคคลเหล่านั้น ดังนั้นการกระทำของกองทัพสหรัฐอเมริกาจึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะเป็นการกระทำของรัฐต่อพลเมืองของรัฐอื่น เป็นต้น²⁰⁶

2.2.7.3 ประเภทของการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากการศึกษาความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามความหมายโดยนัยต่างๆ ทำให้ทราบว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึงคุณค่าที่มีในตัวตนของมนุษย์อันติดตัวมาแต่กำเนิดและเป็นคุณค่าสูงสุดของความเป็นมนุษย์ เป็นคุณค่าในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยและเป็นอิสระและเป็นคุณค่าอันควรได้รับการคุ้มครองและเคารพในตัวตนของมนุษย์จากมนุษย์ด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามก็ยังมีกรกระทำที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการกระทำอาจเกิดจากรัฐ องค์กรของรัฐ หรือเป็นการกระทำของมนุษย์ซึ่งเป็นพลเรือนด้วยตนเอง ซึ่งการกระทำเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นอาจจะเป็นลักษณะการทำต่อร่างกาย หรือเป็นการกระทำต่อจิตใจของมนุษย์ก็ได้ ทั้งนี้สามารถแจกพิจารณาได้ ดังต่อไปนี้²⁰⁷

2.2.7.3.1 การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อร่างกายของบุคคล

การกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อร่างกายของบุคคลนั้นอาจเป็นการกระทำต่อชีวิต หรือเนื้อตัว ร่างกาย อนามัย หรือเสรีภาพของบุคคลอื่นซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นการลดคุณค่าในตัวตนของบุคคลอื่น หรือเป็นการข่มเหงหรือย่ำยีศักดิ์ศรีของผู้อื่น จนเกิดผลกระทบต่อชีวิตและเนื้อตัวร่างกายของบุคคลในทางที่เข้าใจได้ว่าเป็นการกระทำที่มนุษย์ไม่พึงกระทำต่อกัน ดังนี้คือ

(1) การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อชีวิตของบุคคล

สิทธิในชีวิต (Right to life) เป็นสิทธิสูงสุด (The Supreme right) ของมนุษย์ สิทธินี้มาจากความสำคัญที่มีอยู่ในตัวตนของมนุษย์และยังเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ เพราะสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ของบุคคลนี้ เป็นปัจจัยหลักในการที่จะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้และทำให้มนุษย์ได้รับสิทธิต่างๆ ตามมา ดังนั้น รัฐซึ่งเกิดเพื่อบรรลุลุคประสงค์ของมนุษย์จึงมีหน้าที่ที่สำคัญที่สุดในการคุ้มครองสิทธิในชีวิตของมนุษย์นี้ และการคุ้มครองนี้ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจสละได้ ฉะนั้นจึงมีการห้ามโดยเด็ดขาดที่จะทำร้ายต่อชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการทรมาณร่างกายด้วยวิธีใด อีกทั้งยังต้องมีการป้องกันชีวิตของมนุษย์และมีมาตรการไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันในมวลมนุษยชาติเกิดขึ้น

²⁰⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 44-45.

²⁰⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 44-51.

การกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อชีวิตของมนุษย์นั้น จะต้องเป็นการกระทำต่อชีวิตของบุคคล โดยเป็นการกระทำทำให้บุคคลถึงแก่ความตายด้วยวิธีใดก็ตามที่มนุษย์ไม่สมควรที่จะกระทำต่อชีวิตของบุคคลอื่นเช่นนั้น เช่น ในประเทศอิรัก กลุ่มผู้ก่อการร้ายได้จับชาวต่างชาติผู้บริสุทธิ์เป็นตัวประกันและใช้วิธีการฆ่าที่ผิดปกตวิสัยของการฆ่าโดยทั่วไป มิใช่ปืนจ่อยิงอย่างโหดร้ายและบันทึกเทปออกเผยแพร่ถึงวิธีการฆ่าเช่นนั้นต่อมวลมนุษยชาติตามสื่อมวลชนทั่วไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการกระทำดังกล่าวจึงเป็นการประทุษร้ายต่อชีวิตของบุคคลด้วยวิธีไร้มนุษยธรรม ซึ่งเป็นวิธีการที่มนุษย์ไม่ควรจะกระทำต่อมนุษย์ด้วยกัน เพราะเป็นการกระทำที่ดูเหมือนเห็นผู้ถูกกระทำนั้นไม่ใช่คนอื่นเป็นการลดคุณค่าของผู้ถูกกระทำซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อชีวิตของบุคคล²⁰⁸

(2) การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อเนื้อตัวร่างกายของบุคคล

การกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อร่างกายนั้น เป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์โดยวิธีการต่างๆ ที่มนุษย์ไม่ควรกระทำต่อมนุษย์ด้วยกันโดยเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ หมายความว่า เนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยอวัยวะทุกส่วนของร่างกายทั้งภายในและภายนอกร่างกาย ดังนั้น การกระทำใดที่เป็นการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นการกระทำที่มนุษย์ไม่ควรกระทำต่อกัน หรือเป็นลักษณะไปในทางลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ก็นับเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว เช่น การเขียนตีอย่างป่าเถื่อน โหดร้ายซึ่งไม่ต่างจากการเขียนตีสัตว์ เป็นต้น²⁰⁹

(3) การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่ออนามัยของบุคคล

สิทธิในสุขภาพอนามัยที่ดีของบุคคลเป็นสิทธิเสรีภาพที่สำคัญที่บุคคลพึงมี เนื่องจากมนุษย์มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองสุขภาพอนามัย เนื้อตัวร่างกายตลอดจนเพศและพันธุกรรม มนุษย์มีสิทธิที่จะได้รับการรักษาทางการแพทย์ โดยการคุ้มครองให้มนุษย์มีสุขภาพอนามัยที่ดีนั้น คือ จะต้องให้ทุกคนมีความเสมอภาคกันในการได้รับสิทธิในสุขภาพอนามัย และทุกคนจะต้องให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกันที่จะรักษาสุขภาพอนามัยของผู้อื่นด้วย

การกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่ออนามัยนั้นเป็นการกระทำที่สุขภาพของมนุษย์มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนอาจจะเป็นลักษณะการทำให้สารพาหรือสารเคมีเข้าสู่ร่างกาย เช่น การใช้ระเบิดปรมาณูในการทำสงคราม ซึ่งเมื่อมีการระเบิดทำลายชีวิต บ้านเรือนของผู้คนแล้ว ผลจากการระเบิดยังมีสารกัมมันตภาพรังสีตกค้าง จากเหตุการณ์

²⁰⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 46-48.

²⁰⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

การทิ้งระเบิดปรมาณูโดยกองทัพสหรัฐอเมริกา ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นได้รับผลกระทบจากระเบิดเป็นอย่างมาก คือ นอกจากพลเรือนจำนวนมากจะเสียชีวิต บ้านเรือนถูกทำลายอย่างราบคาบ ประชาชนที่รอดตายจากระเบิดยังต้องทนทุกข์กับสารกัมมันตภาพรังสีที่ตกค้างในอากาศเต็มไปด้วยสารพิษ แม้แต่ฝนที่ตกก็ยังเป็นฝนพิษ ทำให้ประชาชนล้มป่วยจากโรคร้ายแรงอย่างทุกข์ทรมาน ประชาชนบางส่วนก็มีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ทำให้ร่างกายผิดปกติ จะเห็นได้ว่าการกระทำที่เกิดขึ้นนี้ เป็นการกระทำที่มนุษย์ไม่ควรประพฤติปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่ควรนำสิ่งที่มีสารพิษร้ายแรงเข้ามาทำร้ายเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน การใช้สารพิษเพื่อมุ่งทำร้ายต่อมนุษย์ด้วยกันนี้นับเป็นการกระทำที่มุ่งให้เกิดความเจ็บปวดทรมานต่อผู้ถูกกระทำอันเป็นสิ่งที่ไร้ซึ่งคุณธรรม เพราะไม่มีความใส่ใจในความเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานของผู้อื่น และยังเป็น การกระทำโดยไม่เห็นความเป็นคนของผู้อื่นอีกด้วย การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่ออนามัยของบุคคลอย่างร้ายแรงเพราะเป็นการกระทำที่ไม่มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์คือเห็นคนไม่ใช่คนนั่นเอง²¹⁰

(4) การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อเสรีภาพของบุคคล

เสรีภาพเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์ มนุษย์ทุกคนย่อมมีเสรีภาพในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นชีวิต เนื้อตัวร่างกาย และทุกๆ อย่าง ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ ดังนั้นสิทธิในการมีเสรีภาพของปัจเจกชนจึงเป็นสิทธิที่มีอยู่ติดตัวในมนุษย์ตั้งแต่เกิด สิทธินี้ยังเป็นสิ่งมุ่งหมายให้มนุษย์ทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง การทำให้เกิดความเสียหายต่อเสรีภาพหรือการละเมิดต่อเสรีภาพในลักษณะที่มนุษย์ไม่ควรที่จะปฏิบัติต่อกันย่อมเป็นลักษณะการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

นอกจากนี้ การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อเสรีภาพของบุคคลอาจจะแสดงออกโดยการจำกัดเสรีภาพของบุคคลมิให้ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุคคลอื่นในการใช้ชีวิตได้อย่างอิสระภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด เช่น มีการออกกฎหมายจำกัดมิให้บุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจโดยอิสระในการเดินทางโดยใช้วิธีการที่ไม่สมควรที่มนุษย์จะกระทำต่อกัน ก็อาจถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตัวอย่าง ชายชาวอัฟกานิสถานถูกจับกุมโดยกองกำลังทหารของสหรัฐอเมริกาเนื่องจากเขาถูกสงสัยว่าจะเป็นสมาชิกของกลุ่มตาลีบัน ในขณะที่เขากำลังจะถูกส่งไปยังฐานทัพของอเมริกันในกรุงกานดาฮาร์นั้น ได้ปรากฏภาพชายดังกล่าวถูกควบคุมโดยถูกผ้าคลุมศีรษะและถูกมัดมือทั้ง 2 ข้าง จะเห็นได้ว่า การใช้ผ้าคลุมศีรษะและมัดมือทั้ง 2 ข้างของบุคคลนั้น เป็นการกระทำที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน การกระทำของทหารสหรัฐอเมริกาต่อชายชาวอัฟกานิสถานนี้จึงเป็นการกระทำอันเป็นการข่มเหงศักดิ์ศรี

²¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 49-50.

และละเมิดเสรีภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง อันถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อเสรีภาพของบุคคลอันเป็นสิทธิในการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าแม้จะอยู่ในฐานะนักโทษสงครามก็ตาม²¹¹

2.2.7.3.2 การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อจิตใจของบุคคล

การกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อจิตใจของบุคคลนั้นเป็นการกระทำด้วยกิริยา วาจา หรือการกระทำใดๆ อันเป็นลักษณะการลดคุณค่า หรือ ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือหยามศักดิ์ศรีของบุคคลลงด้วยการกระทำใดๆ ก็ตาม จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำเสียหายต่อชื่อเสียงและรู้สึกเจ็บปวด ทรมาน เสียหาย เดือดร้อนทางใจ ทั้งนี้ สามารถแยกศึกษาได้ดังนี้

(1) การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อชื่อเสียงของบุคคล

ชื่อเสียงของบุคคลนั้นโดยหลักการแล้วเป็นการแสดงถึงการมีเกียรติของมนุษย์ทุกคนว่าไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะความเป็นอยู่ เพศ ไม่ว่าจะแตกต่างกันอย่างไร บุคคลทุกคนก็จะต้องให้ความเคารพซึ่งเกียรติของบุคคลอื่นไม่ทำการลบหลู่ดูหมิ่นหรือหยามเกียรติของบุคคลอื่นให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายไม่ว่าประการใดๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น การกระทำอันเป็นการละเมิดต่อเกียรติของบุคคลไม่ว่าจะเป็นการทำให้อับอายการดูถูกเหยียดหยามเกี่ยวกับตัวบุคคลถือว่าเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อชื่อเสียงของบุคคลทั้งสิ้น เช่น มีการเผยแพร่ภาพของนายชัตตัม สุตเซ็น อดีตประธานาธิบดีอิรัก ในขณะที่เขามีหนดเครารุงรังโดยการเผยแพร่ภาพดังกล่าวไปทั่วโลก การที่สื่อมวลชนเผยแพร่ภาพในลักษณะเช่นนั้นทำให้นายชัตตัม สุตเซ็น ในฐานะผู้ต้องหารัฐประหารและเป็นผู้ต้องหาประเทศอิรักต้องได้รับความอับอายอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อชื่อเสียงเพราะนายชัตตัม สุตเซ็น เคยเป็นผู้นำอิรักซึ่งเป็นบุคคลผู้มีเกียรติและเขาย่อมไม่ต้องการให้ผู้ใดเห็นภาพของเขาในลักษณะเช่นนั้น เพราะทำให้ผู้ที่ได้เห็นภาพดังกล่าวรู้สึกรังเกียจ และรู้สึกดูถูกคุณค่าในตัวเขานั้นเอง²¹²

(2) การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อความรู้สึกทางจิตใจ

ของบุคคล

การกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อความรู้สึกทางจิตใจของบุคคลนี้ หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เป็นการลดคุณค่า ข่มเหงจิตใจเหยียดหยามหรือหลู่เกียรติของผู้อื่นอย่างร้ายแรง จนทำให้ผู้ถูกระทำอับอายเกิดความรู้สึกด้อยค่า หรือเกิดความไม่เท่าเทียม อันเกิดจากการกระทำเหล่านั้น ซึ่งเป็นความรู้สึกเจ็บปวดทางจิตใจของบุคคล เช่น ในแอฟริกาใต้ มีการออกกฎหมายห้ามการสมรสโดยกำหนดบทลงโทษคู่สมรสระหว่างคน

²¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 50-51.

²¹²เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

ขาวและคนดำไว้อย่างรุนแรง และชนชาวผิวขาวที่อาศัยอยู่ในแอฟริกาใต้ได้ปฏิบัติต่อชนผิวดำ ซึ่งอยู่ในสังคมเดียวกันเสมือนว่าชนผิวดำนั้นมิใช่คน ตัวอย่าง ที่อยู่อาศัยของชนผิวขาวและผิวดำจะต้องแยกจากกันอย่างเด็ดขาดปะปนกันไม่ได้ห้องน้ำสาธารณะก็ต้องแยกชนผิวขาวกับชนผิวดำ ในตัวอาคารส่วนใหญ่จัดไว้เฉพาะคนผิวขาวโดยคนผิวดำเป็นผู้บริการ การขึ้นรถประจำทาง ชนผิวขาวเท่านั้นที่ขึ้นประตูด้านหน้า ชนผิวอื่นจะต้องขึ้นประตูด้านหลังและเดินมานั่งข้างหน้าได้²¹³

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าการแบ่งแยกสีผิวในแอฟริกาใต้ถึงขนาดออกกฎหมายห้ามการสมรสระหว่างชนผิวขาวกับชนผิวดำ โดยหากฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษอย่างหนัก รวมทั้งการกระทำอื่นๆ ที่ได้กล่าวไปนั้นเป็นการกระทำที่มนุษย์ปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันโดยไม่เห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์หรือกล่าวได้ว่าไม่เห็นมนุษย์ผิวดำเป็นมนุษย์เลยที่เดียว การกระทำดังกล่าวเป็นการข่มเหงจิตใจอย่างร้ายแรงอันเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกระทำ แม้บุคคลเหล่านั้นจะไม่ได้รู้สึกเจ็บปวดทางร่างกายแต่ในทางจิตใจแล้วพวกเขาย่อมได้รับความเจ็บปวดทางจิตใจเป็นอย่างมาก เพราะต้องรู้สึกไร้ค่าเนื่องจากถูกรังเกียจเหยียดฉันทและถูกระทำเหมือนไม่ใช่คน สิ่งเหล่านี้เป็นการย่ำยีความรู้สึกทางจิตใจของผู้ถูกระทำอย่างรุนแรง อันถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นทางจิตใจนั่นเอง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การกระทำละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นนั้นไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อร่างกายหรือจิตใจของบุคคลก็ตาม ก็ถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นซึ่งย่อมมีอาจจะกระทำได้ทั้งสิ้น มนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องตระหนักและเคารพในตัวตนของผู้อื่นเสมอเพื่อมิให้เกิดการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นขึ้นนั่นเอง

2.3 ความรู้พื้นฐานของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

2.3.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากพันธกิจด้านการข่าวของหนังสือพิมพ์ทำให้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลแนบแน่นกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสาร ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยให้แข็งแรง หนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทและอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมในทุกด้าน ฉะนั้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในภาพข่าวซึ่งเป็นประเด็นในการวิจัย จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงองค์ประกอบต่างๆ ของหนังสือพิมพ์ให้ทราบแน่ชัด อันจะส่งผลให้สามารถระบุขอบเขตในการศึกษาภาพข่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

²¹³บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 85.

2.3.1.1 องค์ประกอบของข่าวหนังสือพิมพ์

องค์ประกอบหนังสือพิมพ์ คือ ส่วนประกอบเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ แตกต่างกันในรายละเอียดของประเภทเนื้อหาและข่าว แต่โดยหลักการแล้วจะมีความคล้ายคลึงในสาระสำคัญที่ใกล้เคียงกัน หากจำแนกตามลักษณะหน้าหนังสือพิมพ์อย่างสังเขป หนังสือพิมพ์โดยทั่วไป มีองค์ประกอบสำคัญคือ หน้าแรก (หน้า 1) และหน้าใน ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้²¹⁴

(1) หน้าแรก สำหรับหน้าแรกของหนังสือพิมพ์นั้นเป็นหน้าที่นำเสนอให้ผู้อ่านทราบว่า มีสิ่งใดที่หนังสือพิมพ์จะมีให้แก่ผู้อ่าน หน้าแรกของหนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนหน้าร้านที่เป็นตัวโชว์ข่าวที่สำคัญยิ่ง ส่วนประกอบที่มีปรากฏในหน้าแรก หน้าหนึ่งของหนังสือจะมีชื่อหนังสือพิมพ์พร้อมด้วยสัญลักษณ์หัวหนังสือพิมพ์ รายละเอียดข่าวประจำฉบับของหนังสือพิมพ์ คือ ปีฉบับที่ วันที่ เดือน ปี ที่ออกหนังสือพิมพ์ หน้าแรกเป็นพื้นที่ที่สงวนไว้รายงานข่าวเด่นประจำวัน²¹⁵ องค์ประกอบที่สำคัญของหน้าแรกหนังสือพิมพ์มีดังนี้

หัวข้อข่าว (headline) หรือ “พาดหัว” เป็นข้อความสำคัญที่นอกจากจะบ่งชี้ถึงข่าวเรื่องนั้นๆ แล้วยังทำหน้าที่เรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน ส่วนประกอบนี้มีอยู่ทั้งในหน้าแรกและหน้าอื่นๆ ของหนังสือพิมพ์ โดยจะเป็นตัวพิมพ์ขนาดใหญ่กว่าตัวพิมพ์อื่นๆ ในพาดหัวข่าวก็จะมี**หัวรอง (sub headline)** ซึ่งเป็นหัวข้อเล็กเพื่อขยายความหัวข้อเด่นและให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกเล็กน้อยเพื่อนำผู้อ่านสู่เนื้อข่าว

ตัวเนื้อเรื่อง (body matter หรือ text) เป็นส่วนที่นำเสนอเนื้อหาของข่าวซึ่งหากมีใบหน้าแรกก็มักจะมีเป็นการเริ่มนำเท่านั้น มักจะมีการนำเสนอเนื้อข่าวอันเป็นรายละเอียดต่อเอาไว้ในหน้าในอื่นๆ

ภาพประกอบข่าว เป็นส่วนที่นำมาเพื่อช่วยเรียกร้องความสนใจร่วมกับหัวข้อข่าว ภาพประกอบในหน้าแรกนี้มักจะเป็นภาพที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อข่าวที่ใหญ่ที่สุด ภาพประกอบนี้อาจจะมีจำนวน 1 ภาพหรือมากกว่าก็ได้ โดยในการนำเอาภาพประกอบข่าวนั้นมาใช้ มักนิยมให้มีคำบรรยายภาพ (cutline caption legend underline) เพื่อเสริมความเข้าใจด้วย

(2) หน้าในหมายถึงหน้าหนังสือพิมพ์ด้านในตั้งแต่หน้า 2 เป็นต้นไป มีจำนวนหน้าตามขนาดความหนาของหนังสือพิมพ์ หน้าในคือส่วนที่เป็นเขียนการรายงานข่าวโดยละเอียด เมื่อสังคมมีความซับซ้อนโยงโยกกันมากขึ้น ปริมาณข่าวสารในสังคมมีปริมาณเพิ่มขึ้น ดังนั้น

²¹⁴มาลี บุญศิริพันธ์, วารสารศาสตร์เบื้องต้น: ปรัชญาและแนวคิด (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 64-65.

²¹⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

เพื่อความสะดวกของผู้อ่านหนังสือพิมพ์จึงมักจำแนกหมวดหมู่เนื้อหาให้เป็นประเภทเนื้อหาไป เช่น ข่าวหน้าต่างประเทศ หน้าต่างจังหวัด หน้าสิ่งแวดล้อม หน้าสตรี หน้ากีฬา หน้าสารคดี หน้าบทความ เป็นต้น²¹⁶ อย่างไรก็ตามในแต่ละกลุ่มข่าวก็ยังประกอบด้วยองค์ประกอบหลักๆ ที่สำคัญ ดังนี้

หัวข้อข่าว หรือ พาดหัว เป็นข้อความในลักษณะเดียวกันกับหัวข้อข่าว หรือ พาดหัวในหน้าแรก โดยหัวข้อข่าวนี้นอกจากจะมีอยู่ในหน้าแรกแล้วยังมีอยู่ในหน้าอื่นๆ ด้วย

หัวรอง เป็นส่วนประกอบที่เป็นตัวพิมพ์ขนาดใหญ่กว่าตัวพิมพ์อื่นๆ แต่เล็กกว่าข่าว โดยมีหัวรองแทรกอยู่ นอกจากนี้หากเนื้อหาของข่าวมีหลายประเด็นอาจใช้ประโยชน์จากหัวรองนี้ได้เช่นกัน

หัวคอลัมน์ประจำ (standing head) เป็นชื่อของคอลัมน์ซึ่งเป็นเนื้อหาข่าวประเภทที่มีอยู่ประจำในทุกฉบับ เช่น คอลัมน์บทบรรณาธิการ คอลัมน์วิเคราะห์ ข่าวต่างประเทศ เป็นต้น

ตัวเนื้อเรื่อง เป็นข้อความที่นำเสนอเนื้อหาข่าวอันเป็นรายละเอียด ซึ่งอาจจะเป็นเนื้อหาข่าวที่ต่อมาจากข่าวในหน้าแรกหรือเป็นเนื้อหาข่าวของเรื่องในหน้าในหน้านั้นๆ

ภาพประกอบข่าว เป็นส่วนที่นำมาเพื่อช่วยเรียกร้องความสนใจร่วมกับหัวข้อข่าว นอกจากภาพประกอบข่าวแล้วยังมีคำบรรยายภาพเพื่อเสริมความเข้าใจก็ได้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้เขียนได้เลือกศึกษาเฉพาะภาพประกอบข่าวทั้งที่อยู่ในส่วนหน้าแรกและหน้าในหนังสือพิมพ์เท่านั้น

2.3.1.2 ภาพข่าวหนังสือพิมพ์

การรายงานข่าวด้วยภาพถ่ายนับเป็นสิ่งที่ถูกนำเสนอควบคู่กันในการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นการรายงานด้วยภาพเหตุการณ์ประกอบข่าวหรือภาพข่าวโดยตรง ภาพข่าวเป็นส่วนหนึ่งที่เสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาข่าว ภาพข่าวยังสามารถทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกคล้อยตามและดึงดูดให้ผู้อ่านสนใจติดตามเนื้อหาข่าวต่อไป ทั้งนี้ภาพข่าวยังเป็นหลักฐานทำให้เกิดความน่าเชื่อถือต่อข่าวมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าภาพข่าวมีความสำคัญในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมากซึ่งสามารถศึกษาในรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

2.3.1.2.1 ความหมายและความสำคัญของภาพข่าวหนังสือพิมพ์

สำหรับความหมายของภาพข่าว ภาพข่าวหมายถึง ภาพถ่ายที่รายงานเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นสู่สายตาของประชาชน หรือผู้อ่านหนังสือพิมพ์ ซึ่งภาพข่าว

²¹⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 68.

จะต้องเป็นภาพที่ถ่ายอย่างตรงไปตรงมา ตรงกับความเป็นจริงและได้ภาพเหมือนจริงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น²¹⁷

ภาพข่าวเป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายได้เช่นเดียวกับกับตัวหนังสือ ภาพข่าวจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในงานหนังสือพิมพ์ เพราะจะทำให้ข่าวมีคุณค่า มีความน่าสนใจ และยังทำให้ข่าวมีน้ำหนักเชื่อถือเพราะหลักฐานประกอบอย่างชัดเจน ความสำคัญของภาพข่าวต่อการรายงานข่าวหนังสือพิมพ์ มีดังนี้²¹⁸

1) ภาพข่าวช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านข่าว หนังสือพิมพ์ซึ่งทำหน้าที่ในการรายงานข่าวมักจะมีภาพข่าวเป็นองค์ประกอบร่วมอยู่เสมอ ทั้งนี้ภาพข่าวที่ดีจะเป็นสิ่งกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่านให้สนใจและหยิบหนังสือพิมพ์ขึ้นมาอ่านตลอดจนอาจทำให้ผู้อ่านสนใจอ่านเนื้อหาข่าวต่อไปจนจบ

2) ภาพข่าวช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ และเพิ่มความหมายของเรื่องราวข่าวได้ดียิ่งขึ้น เพราะข่าวที่นำเสนอทางหน้าหนังสือพิมพ์ด้วยถ้อยคำหรือข้อความพร้อมกันกับภาพข่าวประกอบก็จะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น และยังช่วยให้ไม่ต้องใช้ถ้อยคำหรือข้อความยาวๆ มาอธิบาย

3) ภาพข่าวช่วยสร้างอารมณ์ หรือความรู้สึก เนื่องจากภาพข่าวเป็นสิ่งเก็บรายละเอียดต่างๆ ของเหตุการณ์แล้วสะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน เช่น ภาพผู้ประสบภัยน้ำท่วม หรือภาพความเสียหายอันเกิดจากอุบัติเหตุ ซึ่งในบางครั้งไม่สามารถอธิบายรายละเอียดที่สร้างอารมณ์ ความรู้สึกได้ด้วยคำพูด หากแต่ภาพข่าวสามารถกระทำให้เกิดขึ้นได้อย่างดี

4) ภาพข่าวช่วยทำให้ข่าวหรือเรื่องราวมีคุณค่าน่าเชื่อถือ หากข่าวนำเสนอเนื้อหาด้วยถ้อยคำเพียงอย่างเดียวอาจจะได้รับ ความสนใจและดูน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง แต่การนำหลักฐานของเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นๆ มาแสดงให้ปรากฏ ทั้งนี้ภาพข่าวถือเป็นหลักฐานที่สำคัญเป็นที่ยืนยันถึงการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ได้เป็นอย่างดีซึ่งจะทำให้ข่าวมีคุณค่าน่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม

5) ภาพข่าวสื่อสารได้ด้วยตนเอง การสื่อความหมายด้วยการใช้ภาพถ่ายนั้นสามารถใช้เพื่อบอกเรื่องราวโดยตรงได้อย่างดี โดยเฉพาะภาพถ่ายที่ดีมีคุณภาพจะเก็บรายละเอียดของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ไว้ได้อย่างครบถ้วน ซึ่งเพียงแค่เขียนคำบรรยายใต้ภาพดังกล่าวเพียงสั้นๆ ก็บอกเรื่องราวได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน

²¹⁷ปยุตนรัตน์ พิงคานนท์, การสื่อข่าวและการเขียนข่าวหนังสือพิมพ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์, 2548), หน้า 238.

²¹⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 238-240.

6) ภาพขาวช่วยเพิ่มความสวยงามให้หน้าหนังสือพิมพ์ ภาพขาวจะทำให้หน้าหนังสือพิมพ์มีการจัดหน้าหนังสือพิมพ์ที่แตกต่างกันออกไป ทำให้หน้าหนังสือพิมพ์มีความหลากหลาย มีความสวยงามน่าดูน่าอ่านมากยิ่งขึ้นกว่าที่มีตัวอักษรเพียงอย่างเดียว

2.3.1.2.2 ประเภทของภาพขาวหนังสือพิมพ์

ภาพขาวอาจจำแนกได้ตามลักษณะของการใช้ภาพ โดยภาพขาวอาจแบ่งเป็นภาพถ่ายที่มีเรื่องราวเป็นข่าวโดยตรง เช่น ภาพเหตุการณ์ ภาพการแข่งขันกีฬา เป็นต้น และภาพขาวบางประเภทอาจจะไม่ใช่ภาพของเหตุการณ์หรือการกระทำที่เป็นข่าวโดยตรง แต่เป็นภาพที่ช่วยสร้างความเข้าใจในเนื้อหาข่าวนั้นๆ ภาพขาวอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท²¹⁹ ดังนี้

(1) ภาพข่าว ณ ที่เกิดเหตุ

ภาพข่าว ณ ที่เกิดเหตุ เป็นภาพถ่ายจากสถานที่จริง สิ่งปรากฏในภาพจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่ได้มีการจัดฉากหรือทำท่าเพื่อถ่ายภาพ โดยภาพขาวประเภทนี้เป็นภาพที่มีคุณค่าต่อข่าว หนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะต้องใช้ภาพขาวนี้ประกอบการนำเสนอควบคู่กับเนื้อหาข่าว เพื่อให้ผู้อ่านทราบข่าวสารอย่างถูกต้องและชัดเจน เพราะบางครั้งตัวเนื้อหาข่าวก็ไม่สามารถเขียนอธิบายได้หมด ภาพขาวยังสร้างอารมณ์ความรู้สึกและดึงดูดความน่าสนใจของผู้อ่านได้อีกด้วย นอกจากนี้อาจจะเป็นลักษณะการใช้ภาพขาวประเภทนี้เสนอเป็นภาพและบรรยาย ในลักษณะการนำเสนอภาพขาวเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีตัวเนื้อข่าวได้ ตัวอย่างของภาพขาวประเภทนี้ เช่น ภาพข่าวอาชญากรรม ภาพข่าวอุบัติเหตุ เป็นต้น

²¹⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 240.

ภาพที่ 1 ภาพข่าว ณ ที่เกิดเหตุ กรณีเจ้าหน้าที่ตัดสินใจยิงแก๊สน้ำตาเข้าใส่กลุ่มผู้ชุมนุม ที่พยายามฝ่า
แนวกันของตำรวจ บริเวณสะพานม้ฆวานฯ ถนนราชดำเนินนอก จนแตกกระเจิงทั้งสองฝ่าย
ที่มา: สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ 25 พ.ย. 2555)

(2) ภาพข่าวทั่วไป

ภาพข่าวทั่วไป เป็นลักษณะภาพถ่ายทั่วไปที่อาจนำมาใช้
ประกอบการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์ได้ ภาพข่าวลักษณะนี้เป็นภาพของสิ่งที่พบเห็นกันอยู่เป็น
ประจำ แต่ผู้สื่อข่าวหรือช่างภาพมีมุมมองหรือแง่คิดในการนำเสนอเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นประจำดังกล่าว
ให้กลายเป็นข่าวขึ้นมา แล้วนำภาพเหล่านั้นมาประกอบการนำเสนอข่าว

ภาพที่ 2 ภาพข่าวทั่วไป ขบวนรถประดับไฟเฉลิมพระเกียรติ "แสงพระบารมีทอ มหึศจรรย์อันยิ่งใหญ่" เพื่อเฉลิมฉลองในงานเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 82 พรรษาภายใต้แนวคิด ความสุขของคนไทยได้แสงพระบารมี ระหว่างวันที่ 3- 7 ธ.ค. 2552

ที่มา: สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ 4 ธ.ค. 2552)

(3) ภาพประกอบข่าว

ภาพประกอบข่าว เป็นภาพอีกภาพหนึ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้น แต่เป็นการนำภาพถ่ายจากในอดีตหรือเหตุการณ์อื่นๆ มาใช้ประกอบการนำเสนอข่าว เพื่อเป็นการให้รายละเอียดเพิ่มเติมแก่ผู้อ่านได้เข้าใจได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง เช่น ภาพโบราณสถานที่ถูกกล่าวอ้างถึงในตัวเนื้อข่าว เป็นต้น

ภาพที่ 3 ภาพประกอบข่าว ภาพนายคิม จอง อึน ผู้นำเกาหลีเหนือ

ที่มา: หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 2 ม.ค. 2557

นอกจากนี้ ยังสามารถแบ่งประเภทของภาพข่าวได้ตามประเภทเนื้อหาข่าว เช่น ภาพข่าวในพระราชสำนัก ภาพข่าวการเมือง ภาพข่าวเศรษฐกิจและธุรกิจ ภาพข่าวอุบัติเหตุ ภัยพิบัติ อาชญากรรม ภาพข่าวแรงงาน การเกษตร ภาพข่าวต่างประเทศ ภาพข่าว

การศึกษาและศาสนา ภาพข่าวศิลปะ วัฒนธรรม และบันเทิง ภาพข่าววิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การแพทย์ ภาพข่าวกีฬา ภาพข่าวสังคม สตรี การบ้านการเรือน ภาพข่าวอื่น เป็นต้น โดยภาพข่าวที่นำเสนอ นั้นจะมีลักษณะรูปภาพที่เกี่ยวข้องเนื้อหาข่าวแต่ละประเภทแตกต่างกันไป

2.3.1.2.3 ประโยชน์ของภาพข่าว

ภาพที่ใช้ในหนังสือพิมพ์ นอกจากจะมีประโยชน์ต่อการรายงานข่าว และสร้างความมีชีวิตชีวาให้แก่หน้าหนังสือพิมพ์แล้วยังมีประโยชน์ในด้านอื่นๆ อีก คือ ภาพข่าวช่วยให้ผู้อ่านมีโอกาสประหนึ่งว่าได้เข้าไปร่วมในเหตุการณ์นั้นด้วยตนเองเหมือนที่ผู้สื่อข่าวได้ประสบมา ภาพข่าวยังเป็นหลักฐานยืนยันว่าสิ่งที่ผู้สื่อข่าวบรรยายในเนื้อหาข่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ภาพข่าวจึงเป็นสิ่งที่ยืนยันความถูกต้องของข่าวได้เป็นอย่างดี ภาพข่าวช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านมีความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันกับบุคคลในข่าวมากขึ้น ทั้งที่ไม่เคยพบตัวจริงของบุคคลนั้นเลยและช่วยให้ผู้อ่านรู้จักบุคคลที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่บ่อยๆ สามารถรับรู้และบอกถึงลักษณะรูปร่างหน้าตาได้อีกทั้งภาพข่าวช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านมีความสนใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ว่าเกิดอะไร กับใคร ที่ไหนในประเทศ หรือในโลกนี้ นอกจากนี้ภาพช่วยให้มีความหลากหลายในการจัดหน้าหนังสือพิมพ์ ทำให้หนังสือพิมพ์มีความน่าสนใจมากกว่าการมีเพียงตัวอักษรอยู่เต็มหน้ากระดาษ และภาพข่าวยังอาจช่วยส่งเสริมการอ่านหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ชอบอ่านรายละเอียดของข่าวก็สามารถที่จะดูภาพข่าวและคำอธิบายภาพได้²²⁰

2.3.1.2.4 คำบรรยายภาพข่าว

คำบรรยาย (caption) คือ ข้อความอธิบายภาพที่จะลงในพิมพ์ในหนังสือและนิตยสารเพื่อบอกผู้อ่านได้ทราบว่าภาพนั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์อะไร ถึงแม้ภาพจะสามารถแทนคำพูดได้ แต่คำบรรยายจะช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้อ่านมากขึ้น คำบรรยายภาพที่ดีควรสร้างความเข้าใจในสาระสำคัญของภาพข่าว ส่วนมากจะเป็นการอธิบายว่าบุคคลในภาพเป็นใคร ทำอะไรหรือเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น ที่ไหน เมื่อไหร่ ในบางกรณีที่เป็นข่าวเหตุการณ์บางประเภท เช่น เพลิงไหม้ อาจตอบคำถาม ทำไม และอย่างไรเพิ่มเติมตามความเหมาะสม คำบรรยายหรือคำอธิบายภาพสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ คือ²²¹

(1) คำบรรยายใต้ภาพ (cutline or underline) เป็นคำบรรยายที่มีกฎวางในตำแหน่งด้านล่างของภาพในลักษณะที่ติดกัน อาจมีการตีกรอบภาพข่าวและคำบรรยายใต้ภาพเพื่อสร้างความเด่นชัดและเป็นสัดส่วน

²²⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 245.

²²¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 260-265.

(2) คำบรรยายภาพโดยละเอียด (comprehensives) เป็นการบรรยายรายละเอียดของเหตุการณ์ทั้งที่ปรากฏในภาพและนอกเหนือจากที่ปรากฏในภาพ โดยข้อความที่เขียนอธิบายเป็นคำบรรยายมักจักจะนำเสนอรายละเอียดสรุปย่อจนจบเรื่องหรือครอบคลุมเหตุการณ์ในภาพนั้นทั้งหมด

(3) ชื่อและคำอธิบายภาพ (identification and exposition lines) เป็นการให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบุคคลที่ตกเป็นข่าวและปรากฏอยู่ในภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักกับบุคคลที่ตกเป็นข่าวเท่านั้น คำบรรยายได้ภาพประเภทนี้จึงมักประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล ตำแหน่งหน้าที่พร้อมทั้งอาชีพของบุคคลในภาพนั้น

(4) คำอธิบายภาพบุคคล (expoline or expo) เป็นคำบรรยายภาพที่ใช้เขียนเพื่อขยายความเหตุการณ์ บุคคล หรือสิ่งที่ปรากฏในภาพข่าว ให้ผู้อ่านได้ทราบรายละเอียดมากขึ้น โดยเป็นการเน้นการอธิบายความสำคัญที่ปรากฏในภาพโดยละเอียดพอประมาณ

2.3.2 นิยามความหมายของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

การที่จะนิยามความหมายของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้นั้น อาจจะต้องต้องแยกพิจารณาความหมายของสื่อหนังสือพิมพ์ และความหมายของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.3.2.1 ความหมายของสื่อหนังสือพิมพ์

การให้ความหมายของสื่อหนังสือพิมพ์อย่างครบถ้วนควรที่จะต้องมี การให้นิยามความหมายทั้งทางกายภาพและความหมายทางคุณลักษณะ ดังนั้นความหมายที่เหมาะสมของสื่อหนังสือพิมพ์ คือ สื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่เก่าแก่ที่สุด มีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีหน้าที่หลักในการรายงานข่าวสารเหตุการณ์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมให้ผู้อ่านได้รับรู้อย่างถูกต้อง เที่ยงตรง รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ โดยมีเนื้อหาสาระครอบคลุมหลากหลายในรูปแบบการนำเสนอที่เหมาะสม เช่น รูปแบบข่าว รูปแบบบทความ รูปแบบคอลัมน์ ฯลฯ และเพื่อให้ข่าวสารถึงมือผู้อ่านอย่างรวดเร็ว การกำหนดรูปลักษณ์ของหนังสือพิมพ์จึงมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อตอบสนองอายุการอ่านและสภาพการรับเนื้อหาให้มีความสดเป็นประจำวันเท่านั้น กล่าวคือ จัดพิมพ์บนวัสดุราคาถูกจำนวนหลายแผ่นคู่ พับรวมกัน ไม่เย็บเล่ม หนังสือพิมพ์มีคุณสมบัติที่สำคัญคือสามารถเก็บเป็นหลักฐานอ้างอิงเมื่อไรก็ตามตามความคงทนของกระดาษที่ใช้พิมพ์ ในปัจจุบัน

หนังสือพิมพ์ขยายปริมาณผลการนำเสนอเนื้อหาจากรูปแบบกระดาษสู่เทคโนโลยีการสื่อสารแบบดิจิทัลบนช่องทางอินเทอร์เน็ตอีกด้วย²²²

นอกจากนี้ยังสามารถพิจารณาความหมายของหนังสือพิมพ์จากการให้นิยามความหมายโดยกฎหมาย ซึ่งตามพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 “หนังสือพิมพ์” หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีชื่อจำหน้าเช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาจะออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม มีข้อความต่อเนื่องกันหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ให้หมายความรวมถึงนิตยสารวารสาร สิ่งพิมพ์ที่เรียกชื่ออย่างอื่นทำนองเดียวกัน²²³ สำหรับในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้เขียนจะศึกษาเฉพาะรูปแบบหนังสือพิมพ์เท่านั้น ไม่รวมถึงนิตยสาร วารสาร และสิ่งพิมพ์อื่นๆ

2.3.2.2 ความหมายของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าว

สำหรับการพิจารณาความหมายของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้น จะต้องเริ่มพิจารณาความหมายของคำว่าเสรีภาพเสียก่อน ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นคำที่ใช้ควบคู่กันไปบ่อยครั้ง จึงเกิดความเข้าใจว่าทั้งสองคำนี้มีความหมายไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของเสรีภาพได้อย่างถูกต้อง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของคำว่า “สิทธิและเสรีภาพ” ทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าใจความหมายของคำว่า “เสรีภาพในการเสนอภาพข่าว” ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งในที่นี้จะขออธิบายถึงความหมายของคำว่า “สิทธิ” และตามด้วยความหมายของคำว่า “เสรีภาพ”

สำหรับความหมายของสิทธินั้น “สิทธิ” คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ ซึ่งหมายความว่า เป็นประโยชน์ที่กฎหมาย “รับรอง” ว่ามีอยู่และเป็นประโยชน์ที่กฎหมาย “คุ้มครอง” คือ คุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิรวมทั้งบังคับให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย²²⁴ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน²²⁵

ส่วนความหมายของคำว่าเสรีภาพ “เสรีภาพ” หมายถึง สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามประสงค์ของตน เสรีภาพจึงหมายถึงอำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเสรีภาพ เป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่

²²² มาลี บุญศิริพันธ์, วารสารศาสตร์เบื้องต้น: ปรัชญาและแนวคิด, หน้า 26-29.

²²³ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 มาตรา 4

²²⁴ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, หน้า 217.

²²⁵ บุญนำ โสภากูทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 11.

อย่างอิสระในการตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้ด้วยตนเอง กล่าวคือ บุคคลมีอิสระในการกำหนดตัวตนของตนเอง เสรีภาพยังก่อให้เกิดหน้าที่ คือรัฐและบุคคลอื่น มีหน้าที่ต้องไม่ไปรบกวนการใช้เสรีภาพของบุคคล²²⁶ แต่ผู้ทรงเสรีภาพมิได้มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะเป็นการส่งเสริมการใช้เสรีภาพของตนเองให้สะดวกขึ้นแต่ประการใด²²⁷

เมื่อพิจารณาจากความหมายของสิทธิและเสรีภาพแล้ว จะพบว่าทั้งสิทธิและเสรีภาพจะมีความคล้ายคลึงกันในประเด็นที่ว่าต่างก็เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ทั้งสิทธิและเสรีภาพยังมีความแตกต่างกันในประเด็นสำคัญที่ว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง แต่ในขณะที่ “เสรีภาพ” เป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น กล่าวโดยสรุป “เสรีภาพ” ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่เชิงปฏิเสธแก่ผู้อื่นที่จะไม่เข้ามารบกวนการใช้อำนาจในการกระทำหรือไม่กระทำของบุคคลนั้น เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ การโฆษณา การก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐอันที่จะละเว้นการเข้าไปแทรกแซงขัดขวางผู้ที่ใช้เสรีภาพดังกล่าว²²⁸

นอกจากนี้ หากพิจารณาความหมายของเสรีภาพในทางภาษาศาสตร์พบว่า “เสรีภาพ” หมายความว่า เป็นเงื่อนไขของบุคคลที่ไม่ขึ้นต่อผู้หนึ่งผู้ใดและเป็นอำนาจหรือมีอำนาจที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้²²⁹ ส่วนในบริบททางปรัชญาการเมืองนั้น ความหมายของเสรีภาพ ตามแนวคิดปรัชญา Existentialism ฌ็อง-ปอล ซาร์ตร์ (Jean-paul Sartre) กล่าวว่า “เสรีภาพของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัดไม่มีอะไรจะเป็นอุปสรรคที่แท้จริงต่อเสรีภาพของเราได้แม้แต่ความตาย เพราะความตายเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับการมีชีวิตอยู่ ดังนั้นจะมากเกี่ยวข้องกับชีวิต(เสรีภาพ) ได้อย่างไร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเสรีภาพของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด คือการปฏิเสธแม้กระทั่งความรับผิดชอบต่อการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด และยินดีรับผลของการกระทำนั้น” การที่ซาร์ตร์เน้นเสรีภาพ อันไม่มีขอบเขตจำกัดของมนุษย์ มิได้หมายความว่าซาร์ตร์ต้องการให้บุคคลก่อความยุ่งเหยิงในสังคม ซาร์ตร์ชี้ให้เห็นว่าเสรีภาพและความรับผิดชอบไปด้วยกัน การแสดงออกของเสรีภาพที่ไม่มี

²²⁶เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, หน้า 206.

²²⁷วนิดา แสงสารพันธ์, หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554), หน้า 15.

²²⁸บุญนำ ไสภากุทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 11.

²²⁹เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพมหาชน, หน้า 24.

ความรับผิดชอบที่ติดตามมาเป็นสิ่งที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อชีวิตตัวเราพร้อมกับเสรีภาพ คือ ความรับผิดชอบต่อตนเองและมีความรับผิดชอบต่อโลก²³⁰

ฉะนั้นแล้ว เมื่อได้พิจารณาความหมายของเสรีภาพ โดยศึกษาจากความเหมือนและความแตกต่างจากสิทธิ พร้อมทั้งพิจารณาจากความหมายทางภาษาศาสตร์ จากบริบททางปรัชญาการเมือง สามารถกล่าวได้โดยสรุปว่า เสรีภาพ หมายถึงอำนาจของมนุษย์ในการกำหนดตนเองโดยอิสระ เป็นสถานการณ์ที่มนุษย์สามารถกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงครอบงำจากบุคคลอื่น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามนุษย์ย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบเท่าที่ไม่ถูกบังคับให้กระทำการที่ไม่ปรารถนา และไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางมิให้กระทำการที่ไม่พึงประสงค์

เมื่อได้ความหมายของเสรีภาพแล้ว จากนั้นจึงมาพิจารณาในความหมายเสรีภาพในการเสนอภาพข่าว ซึ่งจะพบว่าในเอกสารทางวิชาการไม่ได้มีคำนิยามของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามพบว่ามีเสรีภาพที่มีลักษณะใกล้เคียงมากที่สุด คือ “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็น” ซึ่งเสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นนี้ สามารถอธิบายได้ว่า เป็นเสรีภาพทางปัญญาและศีลธรรมหรือเสรีภาพทางความคิด ด้วยเหตุที่ว่าสมองของมนุษย์เป็นผลผลิตทางธรรมชาติที่เป็นอวัยวะที่สำคัญเหนือความคาดเดาได้ว่ามนุษย์จะใช้สมองคิดไปทางใด คิดอย่างไร มนุษย์ก็ควรที่จะแสดงสิ่งที่ตนเองคิด สิ่งที่ตนเองเชื่อและยังสามารถแสดงออกสิ่งที่ตนเองคิดได้ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในทางความเชื่อ เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในทางวิชาการ เสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มบุคคล เป็นต้น²³¹

หากแยกพิจารณาเสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็น สามารถแยกได้ออกเป็น “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression)” และ “เสรีภาพในการนำเสนอข่าว (Freedom of Reporting)” โดยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) เป็นคำกลางๆ ที่กว้างมากเพราะเสรีภาพนี้ครอบคลุมถึงการถ่ายทอดความคิดเห็นทุกรูปแบบหรือทุกวิธีการที่มนุษย์จะคิดค้นได้ซึ่งมีประวัติวิวัฒนาการมาอย่างน่าสนใจ ในขั้นเดิม เสรีภาพนี้คงกินความถึงเสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) แต่อย่างเดียวน ต่อมาก็ขยายไปถึงเสรีภาพในการเขียน (Freedom of Writing) และเมื่อมนุษย์รู้จักพิมพ์ ทำหนังสือพิมพ์ แพร่หลายได้ก็ขยายไปถึงเสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Press) ด้วย²³²

²³⁰บุญนำ ไสภานุท, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 12.

²³¹เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ*, หน้า 30.

²³²วิชญ์ เกรียงงาม, “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น,” *วารสารนิติศาสตร์* ปีที่ 11 ฉบับที่ 4 (2524) หน้า 570. อ้างถึงในบุญนำ ไสภานุท, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 14.

ส่วน เสรีภาพในการนำเสนอข่าว (Freedom of Reporting) นั้น เป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ถือได้ว่าเป็นเสรีภาพในทางปัญญาหรือเสรีภาพในทางความคิดของมนุษย์ที่แสดงออกมา ในยุคสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งได้มีการประดิษฐ์คิดค้น ทั้ง กระจดาศหมึกพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และเครื่องมือสื่อสารต่างๆ ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการตอบสนอง การถ่ายทอดทางความคิดและการกระทำต่างๆของมนุษย์ ตลอดจนการเสนอเรื่องราวหรือรายงาน เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นสามารถเผยแพร่สู่สังคมและมวลชนจำนวนมากโดยกระบวนการในการ ถ่ายทอดดังกล่าวได้แสดงออกมาในด้านสื่อต่างๆ สำหรับการเสนอข่าวโดยการพูดก็แสดงออกมาในรูป ของสื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ ส่วนการเสนอข่าวโดยการเขียนหรือการพิมพ์ก็แสดงออกมาในรูปสื่อ หนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการหรือรูปแบบในการนำเสนอว่าจะแสดงออกมาโดยผ่านกระบวนการ สื่อในแขนงใดก็ตาม เสรีภาพในการการเสนอข่าวนั้นเป็นเสรีภาพที่สำคัญอย่างมากของสื่อมวลชน เพราะ สื่อมวลชนมีหน้าที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน ดังนั้นหากสื่อมวลชนไม่มีเสรีภาพนี้ก็มิอาจทำ หน้าที่ของสื่อมวลชนในการนำเสนอเรื่องราวข่าวสารต่างๆเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบได้

จากการพิจารณาข้างต้น เสรีภาพในการนำเสนอข่าวย่อมใกล้เคียง กับเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวมากที่สุด อย่างไรก็ตามมีประเด็นสำคัญที่จะพิจารณาต่อไปคือ “ภาพข่าว” นั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของ “ข่าว” หรือไม่ เพราะหากภาพข่าวเป็นส่วนหนึ่งของข่าวเองก็จะ ทำให้สามารถหาความหมายของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวจากการเทียบเคียงความหมายของ เสรีภาพในการนำเสนอข่าวได้ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความหมายของ “ข่าว” พบว่า ข่าว หมายถึง การ รายงานข้อเท็จจริง ข้อมูลรายละเอียด และเหตุการณ์ต่างๆ ให้ปรากฏสู่สาธารณชน โดยเรื่องที่ รายงานต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจของประชาชนหรือของผู้รายงาน อาจจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน หรือเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระยะสั้นเพียงวันเดียว หรือระยะ ยาวนานนับเป็นเดือนเป็นปี²³³ และจากการศึกษาความหมายของภาพข่าวในหัวข้อ 2.3.1.2.1 จะ พบว่า “ภาพข่าว” คือ ภาพถ่ายที่รายงานเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นสู่สายตาของประชาชน ฉะนั้นหากพิจารณาโดยความหมายอย่างกว้างนี้จะเห็นได้ว่า ภาพข่าวก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของข่าวนั้นเอง เพราะนิยามภาพข่าวก็คือการรายงานเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนซึ่งเป็นนิยามเช่น เดียวข่าวนั้นเอง แต่การรายงานภาพข่าวนั้นจะใช้การรายงานโดยภาพถ่าย

เมื่อพิจารณาได้ว่าภาพข่าวถือเป็นส่วนหนึ่งของข่าวแล้ว จึงอาจ สรุปความหมายของ เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวได้ว่า “เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว” คือ เสรีภาพทางมโนธรรมหรือเสรีภาพทางความคิดของสื่อมวลชน โดยเป็นเสรีภาพในการรายงาน

²³³ปูลณรัตน์ พิงคานนท์, การสื่อข่าวและการเขียนข่าวหนังสือพิมพ์, หน้า 6.

เหตุการณ์เสนอข่าวสารออกมาในลักษณะของภาพถ่าย และสามารถเสนอภาพข่าวนี้ในรูปแบบของสื่อแขนงต่างๆไม่ว่าจะเป็น สื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุ และโทรทัศน์ หรือสื่อในรูปแบบใหม่ๆ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

จากข้างต้น เมื่อได้ศึกษาถึงนิยามของ “สื่อหนังสือพิมพ์” และ “เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว” อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่านิยามความหมายของ “เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์” หมายถึง เสรีภาพทางมโนธรรมหรือเสรีภาพทางความคิดของสื่อมวลชนประเภทสื่อหนังสือพิมพ์ โดยเป็นเสรีภาพในการรายงานเหตุการณ์เสนอข่าวสารออกมาในลักษณะของภาพถ่าย

2.3.3 ประเภทของเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์

นอกจากเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวที่ได้ศึกษาในหัวข้อข้างต้นแล้ว หนังสือพิมพ์ยังมีเสรีภาพในด้านอื่นๆ อีก เพราะเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นเสรีภาพของประชาชนรูปแบบหนึ่ง เสรีภาพของหนังสือพิมพ์นี้เองที่ทำให้หนังสือพิมพ์สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชนมากในเวลารวดเร็ว อันแสดงให้เห็นอิทธิพลของหนังสือพิมพ์และผลกระทบต่อสังคม ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจบริบทของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวได้ยิ่งขึ้นอาจจะต้องศึกษาเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ประกอบด้วย

ตามแนวคิดของ James Russell Wiggins²³⁴ เห็นว่าสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์นั้น ประกอบไปด้วยเสรีภาพสำคัญ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

2.3.3.1 เสรีภาพในข่าวสาร (Freedom of Information)

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าประชาชนมีสิทธิพื้นฐานประการหนึ่ง คือ สิทธิที่จะรับรู้ (Right to know) รับผิดชอบต่อเรื่องราวต่างๆในสังคม สำหรับในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์นั้น ส่วนที่เป็นเนื้อหาหลักและมีความสำคัญมากในการรายงานข่าว ก็คือ ข่าวสาร ดังนั้นหนังสือพิมพ์ในฐานะเป็นสื่อกลางผู้ทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสาร มีความจำเป็นจะต้องแสวงหาข่าวสารเพื่อรายงานให้ประชาชนได้ทราบ อันเป็นการสนองตอบสิทธิที่จะรู้ของประชาชน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อกิจการหนังสือพิมพ์และประชาชนในการเสนอและรับรู้ข่าวสารในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในข่าวสารนี้ไว้ สำหรับประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายเพื่อรองรับเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารไว้เช่นกัน คือ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2550²³⁵ จากการรับรองโดยกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึง

²³⁴ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 21-24.

²³⁵ วนิดา แสงสารพันธ์, หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 31.

ความสำคัญของเสรีภาพในข่าวสารที่จะต้องได้รับรองและคุ้มครองให้มี โดยถือว่าการจำกัดเสรีภาพในข่าวสารหรือการปฏิเสธสิทธิในการแสวงหาข่าวสาร เท่ากับการปฏิเสธสิทธิที่จะรู้ของประชาชนนั่นเอง

2.3.3.2 เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing)

Blackstone ทนายความผู้ยิ่งใหญ่ของอังกฤษ ได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1756 ว่าเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพในการพิมพ์และการโฆษณาย่อมเป็นพื้นฐานของเสรีภาพทั้งปวงของประชาชน จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าเสรีภาพในการพิมพ์มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเสรีภาพในการพิมพ์เป็นขั้นตอนในการพิมพ์เพื่อนำเผยแพร่สู่ประชาชนต่อไป ซึ่งในส่วนของกรพิมพ์นั้น จะต้องให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพได้โดยปราศจากการจำกัดก่อน (prior restraint) หรือการเซ็นเซอร์ (censorship) กล่าวคือ เสรีภาพในการพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชนนั้นจะต้องกระทำได้โดยการปล่อยให้มีการตีพิมพ์เผยแพร่เรื่องราวข่าวสารได้ก่อนหากการตีพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารนั้นผิดกฎหมายหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมแล้วก็สามารถดำเนินการฟ้องร้องสื่อมวลชนในภายหลังได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจำกัดก่อน (prior restraint) หรือการตรวจข่าวก่อน จะกระทำมิได้ เว้นแต่ภายใต้พฤติการณ์พิเศษบางประการ เช่น ในระหว่างสงคราม รัฐบาลมีอำนาจกระทำการเพื่อรักษาความลับของทางราชการทหารโดยการตรวจข่าวได้ เป็นต้น

สำหรับในกรณีปกติ เหตุที่รัฐบาลไม่มีสิทธิที่เซ็นเซอร์ข่าวก่อนตีพิมพ์เนื่องแนวคิดที่ว่า ถ้ารัฐบาลหรือฝ่ายปกครองมีอำนาจจำกัดหนังสือพิมพ์ให้อยู่ในกรอบโดยการควบคุมหนังสือพิมพ์นั้น หากบทความเรื่องใดที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและถูกห้ามมิให้พิมพ์ก็จะมีผลเพียงทำให้ผู้เขียนผิดหวังเท่านั้น แต่สาธารณชนจะไม่สามารถรู้ได้เลยว่าข้อความที่ถูกขยับยั้งนั้นมืออย่างไรและเป็นการสมควรหรือไม่ แต่หากรัฐบาลใช้มาตรการลงโทษหลังจากที่บทความได้ลงพิมพ์และออกจำหน่ายแจกแก่สาธารณชนแล้ว รัฐบาลจะมีโอกาสน้อยลงในการในการใช้อำนาจเกินขอบเขตของตน เพราะประชาชนจะทราบได้ว่าการลงโทษที่รัฐบาลทำต่อผู้เขียนหรือผู้พิมพ์เป็นการลงโทษเนื่องจากเหตุผลเพียงว่าผู้เขียนได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและทำให้รัฐบาลไม่พอใจหรือเป็นการลงโทษเนื่องจากผู้เขียนได้กระทำผิดกฎหมายจากการเขียนนั้น ดังนั้นเสรีภาพในการพิมพ์โดยปราศจากการจำกัดก่อน (prior restraint) จึงเป็นเสรีภาพที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือพิมพ์

2.3.3.3 เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize)

บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการวิพากษ์วิจารณ์นี้ ซึ่งถือว่ามีสำคัญอย่างยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็คือ เพราะหนังสือพิมพ์จะเป็นผู้คอยควบคุมสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาล โดยลักษณะการควบคุมสอดส่องนั้นหนังสือพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชนสามารถกระทำได้ด้วยการเสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์รายงานให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบายของรัฐบาลตลอดจนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับข้าราชการประจำและนักการเมือง และ

เพื่อให้การควบคุมสอดส่องนั้นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องเปิดโอกาสให้มีการเสนอข่าว วิจารณ์หรือการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างกว้างขวางเสรี ถึงแม้ในบางครั้งการวิพากษ์วิจารณ์นั้นอาจกระทำรุนแรงเกิน ขอบเขตหรือกระทำไปโดยไม่ชอบธรรมบ้าง แต่ควรก็เปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ดำเนินคดีได้ต่อไป ทั้งนี้เพราะหากหนังสือพิมพ์ได้ทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนที่ดี วิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงาน ของรัฐบาลโดยเจตนาบริสุทธิ์และเป็นธรรมไม่ถืออคติเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ข้อเสนอแนะ ขี้แฉของหนังสือพิมพ์ย่อมเป็นกระจุกสะทอนให้รัฐบาลนำไปปรับปรุงแก้ไขแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและการพัฒนาประเทศชาติ

2.3.3.4 เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก (Freedom of dissemination)

เสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก นับว่าเป็นเสรีภาพที่สำคัญอีกประการ หนึ่งของสื่อมวลชนและไม่อาจมองข้ามไปได้ เพราะว่าแม้สื่อมวลชนจะได้รับเสรีภาพทั้ง 3 ประการ ข้างต้นดังกล่าวครบถ้วน แต่ถ้าสื่อมวลชนขาดเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจก อันเป็นหลักประกัน ในการรักษากระแสการไหลของข่าวให้เป็นไปอย่างอิสระและต่อเนื่องแล้ว เสรีภาพที่ได้รับมาทั้ง 3 ประการข้างต้นก็ไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง เพราะข้อมูลข่าวสารที่ได้รับการตีพิมพ์ไม่สามารถไปถึง ประชาชนได้

ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ย่อมหมายความรวมไปถึง สิทธิในการที่จะจำหน่ายจ่ายแจกสิ่งพิมพ์โดยปราศจากการเข้าควบคุมหรือแทรกแซงอย่างไม่ถูกต้อง จากรัฐบาลด้วย ดังที่ผู้พิพากษา Stephen Fiele ได้กล่าวไว้ในคดี Ex parte Jackso ใน ค.ศ. 1877 ว่าเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจกเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มากเท่ากับการ มีเสรีภาพในการพิมพ์โฆษณา ถ้ามีเสรีภาพในการพิมพ์โฆษณาโดยปราศจากเสรีภาพในการจำหน่าย จ่ายแจกแล้ว เสรีภาพในการพิมพ์โฆษณาก็แทบจะปราศจากความหมาย Ulrich Karpen ยังเห็นว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่ถูกต้องเผยแพร่ออกไปย่อมเป็นเกราะป้องกันการโฆษณาชวนเชื่อของ รัฐบาล และ Anthea J. Jeffery เห็นว่าเสรีภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจะต้องมีขึ้นโดย ปราศจากการแทรกแซง²³⁶ เช่นเดียวกับเทียนวรรณ นักหนังสือพิมพ์ผู้จุดประกายเกี่ยวกับเสรีภาพของ หนังสือพิมพ์ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์มิใช่เพียง “พูดได้ไม่ห้ามตามเราคิด” เท่านั้น แต่หมายรวมถึงเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดด้วยการเขียน การตีพิมพ์ และการ เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ด้วย²³⁷

²³⁶ศุภนิดา เจริศพรายวงศ์, “เสรีภาพหนังสือพิมพ์: ศึกษาแนวทางการใช้กฎหมายหมิ่นประมาท,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตร วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 20.

²³⁷มาลี บุญศิริพันธ์, วารสารศาสตร์เบื้องต้น: ปรัชญาและแนวคิด, หน้า 158-159.

2.3.4 แนวคิดทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับการรับรองเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

2.3.4.1 แนวคิดทฤษฎีในทางปรัชญาการเมืองที่ส่งผลต่อการการรับรองเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

เนื่องจากเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์นั้นเป็นเสรีภาพประเภทหนึ่ง ดังนั้นในการพิจารณาถึงรากฐานความคิดทางปรัชญาการเมืองจึงต้องคำนึงถึงทฤษฎีแนวคิดที่รองรับการรับรองเสรีภาพโดยทั่วไปด้วย สำหรับแนวคิดการรับรองสิทธิเสรีภาพโดยทั่วไปนั้นเป็นที่แน่ชัดว่าได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติ โดยสำนักกฎหมายธรรมชาตินั้นมีปรัชญาการเมืองที่สำคัญว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาด้วยความเสมอภาคและมีสิทธิเท่าเทียมกันตามธรรมชาติตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ปัจเจกชนจึงมีสิทธิตามธรรมชาติ ในสังคมของมนุษย์จะมีความหมายธรรมชาติซึ่งเป็นเหตุผลแห่งความยุติธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สามารถใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลและสถานที่คอยควบคุมความประพฤติของมนุษย์อยู่ ต่อมาสังคมก็ได้มีการกำหนดกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองที่ออกโดยรัฐหรือกษัตริย์ขึ้นเพื่อมาใช้ในการปกครองประเทศเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่ว่า เนื่องจากกฎหมายธรรมชาติเป็นเหตุผลแห่งความยุติธรรมทั้งปวง การบัญญัติกฎหมายบ้านเมืองจึงต้องสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติด้วย ฉะนั้นแล้ว เช่นเดียวกัน การรับรองสิทธิเสรีภาพเริ่มต้นจากแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ ในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) และสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองก็ได้นำแนวคิดดังกล่าวไปบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรแนวความคิดดังกล่าวจึงมีอิทธิพลและรากฐานสำคัญอันนำไปสู่การรับรองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายในเวลาต่อมา ดังนั้นหากจะศึกษาถึงทฤษฎีปรัชญาทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการรับรองเสรีภาพนั้น จึงจะต้องศึกษาทั้งแนวความคิดของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองและสำนักกฎหมายธรรมชาติ ดังนี้

2.3.4.1.1 สำนักกฎหมายธรรมชาติ

แนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาตินี้มีกำเนิดมาจากนักปรัชญาของกรีกโบราณ ในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ต่อมานักปรัชญาสำนักสโตอิกได้นำแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติไปปรับเข้ากับหลักปรัชญาในสำนักของตน ต่อมาเมื่อถึงยุคกลางแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติได้กลายเป็นแนวความคิดที่แสดงออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนาคริสต์ กล่าวคือ กฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากเจตจำนงของพระเจ้าเป็นเจ้า กฎหมายที่พระเจ้าทรงบัญญัติขึ้นมีฐานะเหนือกว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น ในยุคดังกล่าวแนวความคิดของเซนต์ โทมัส อควินัส (Saint Thomas Aquinas) มีอิทธิพลอย่างมากโดยมองว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและกฎหมายขึ้น กฎหมายก่อให้เกิดรัฐ ดังนั้น กฎหมายจึงมีอำนาจเหนือรัฐ

กฎหมายธรรมชาติเป็นรัฐธรรมนูญของโลก กฎหมายคือเหตุผลที่ถูกต้องและจะต้องสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ ไม่ว่าจะเกิดชาติใดภาษาใดทุกแห่งก็ใช้รัฐธรรมนูญด้วยกัน²³⁸

ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาตินั้นเป็นที่มาของแนวความคิดในการรับรองสิทธิและเสรีภาพโดยอยู่ในรูปของสิทธิตามธรรมชาติ ความหมายของสิทธิตามธรรมชาติ คือสิ่งที่อยู่โดยธรรมชาติ เป็นความชอบธรรมของมนุษย์ที่เขาพึงจะมีเนื่องจากเขาเกิดมาเป็นมนุษย์และเป็นผู้มีเหตุผล มนุษย์จึงมีอิสระและเสรีภาพที่จะกระทำการได้ตามประสงค์ตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงครอบงำจากบุคคลอื่น ดังนั้นเมื่อสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับจากธรรมชาติและรัฐต้องให้การเคารพและคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติ เพราะถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ฉะนั้นแล้วเมื่อเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวเป็นเสรีภาพของมนุษย์อย่างหนึ่งที่ได้รับจากธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์มีสิทธิเสรีภาพที่ได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตน เสรีภาพนี้จึงควรได้รับการเคารพและคุ้มครองจากรัฐ

2.3.4.1.2 สำนักกฎหมายบ้านเมือง

แนวความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพนั้น มีต้นกำเนิดมาจากสภาวะธรรมชาติสัญญาตญาณของมนุษย์ทุกคน รัฐหรือผู้ปกครองซึ่งตัวแทนของฝ่ายบ้านเมืองจึงจะต้องยอมเคารพรับรองและคุ้มครองธรรมชาติเหล่านี้ว่าเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน และเพื่อให้การยอมรับมีผลบังคับอย่างชัดเจน การยอมรับของรัฐหรือฝ่ายบ้านเมืองในเรื่องดังกล่าว นั้นจึงปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรเขียนไว้ในกฎหมายที่สูงสุดของบ้านเมืองก็คือ “รัฐธรรมนูญ” โดยอาจปรากฏเป็นหมวดหมู่หรือปรากฏอยู่ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญก็ได้²³⁹

การยอมรับแนวคิดสิทธิและเสรีภาพที่ปรากฏลายลักษณ์อักษรเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 โดยมีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิเสรีภาพหลายฉบับ เช่น มหาบัตรแมกนาคาร์ตา ค.ศ. 1215 Magna carta, Pettition of Right ค.ศ. 1628, Habeas Corpus ค.ศ. 1679, Bill of Right ค.ศ. 1689, Act of Settlement 1770 เป็นต้น ต่อมาเกิดการปฏิวัติในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 ซึ่งในคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาก็ได้มีการรับรองสิทธิตามธรรมชาติ โดยได้มีการรับรองสิทธิตามธรรมชาติของชาวอเมริกันไว้หลายประการ และเมื่อมีการจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรขึ้นครั้งแรก รัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพเอาไว้ในส่วนของคำปรารภ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของ

²³⁸เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547) หน้า 38 – 39 อ้างถึงในบุญนำ ไสภาอุทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.”, หน้า 36.

²³⁹เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์, “วิเคราะห์แนวความคิดสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายบ้านเมือง,” วารสารกฎหมาย 20, 2 (2543) : 108. อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

สหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1778 เพิ่มเติมบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ชัดเจนและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น เรียกว่า “Bill of Rights” นอกจากนี้ยังมีการแก้ไขเพิ่มเติมการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกหลายครั้ง โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด และการพิมพ์ และการโฆษณาของประชาชนนั้น ได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญบทแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 (First Amendment)

อย่างไรก็ตามการรับรองสิทธิเสรีภาพที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่สำคัญมากและถือเป็นแบบอย่างของการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน คือ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ในคำประกาศดังกล่าว ได้มีการยอมรับการมีอยู่ของสิทธิตามกฎหมายธรรมชาติที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้เป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่ดำรงอยู่ก่อนรัฐกับพลเมือง ซึ่งเป็นสิทธิที่กฎหมายบ้านเมืองหรือรัฐกำหนดให้ เห็นได้ว่า แนวความคิดสิทธิตามธรรมชาติ ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ได้กลายเป็นต้นแบบในการรับรองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นหลักการพื้นฐานที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายในเวลาต่อมา²⁴⁰

จากข้างต้น กล่าวได้ว่าการรับรองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญถือเป็นหลักการสำคัญที่จะแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยของรัฐนั้นแล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญที่มีแนวความคิดทางรัฐธรรมนูญนิยมนอกจากนี้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนก็เป็นเสรีภาพที่มีความสำคัญมากเป็นเครื่องชี้ที่สำคัญประการหนึ่งของประเทศที่แสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นปกครองด้วยระบบเสรีประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด²⁴¹ ดังนั้นรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยจึงได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนไว้ เสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนก็ย่อมได้รับการเคารพและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญด้วย อย่างไรก็ตามเพื่อให้เสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ รัฐอาจใช้มาตรการในการจำกัดและควบคุมสิทธิเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ลงได้ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการควบคุมทางกฎหมาย มาตรการในการควบคุมเองของสื่อและมาตรการควบคุมทางสังคมโดยสาธารณชน

²⁴⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

²⁴¹เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, คนเฝ้าสื่อ : วิชาชีพเพื่อกฎสื่อไทยให้ปฏิรูป (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซัดเซสมิเดีย, 2543), หน้า 69.

2.3.4.2 แนวคิดทฤษฎีในทางสื่อสารมวลชนที่ส่งผลต่อการการรับรองเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

การที่จะเข้าใจถึงเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้นั้น นอกจากจะศึกษารากฐานทางทฤษฎีในแง่ปรัชญาการเมืองแล้ว ยังจะต้องศึกษาในทฤษฎีในทางสื่อสารมวลชนด้วย เพราะจะเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการทำงานของสื่อหนังสือพิมพ์อย่างแท้จริง

สำหรับทฤษฎีสื่อสารมวลชนที่สำคัญนั้น ในปี ค.ศ.1956 ซีเบอร์ต (Siebert) ปีเตอร์สัน (Peterson) และแชร์ม (Schramm) ได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งว่า “Four Theories of the Press” หรือทฤษฎีสื่อสารมวลชน บรรยายเปรียบเทียบทฤษฎีหรือแนวคิดในเชิงปรัชญาการเมืองเกี่ยวกับการใช้และควบคุมสื่อมวลชนในประเทศต่างๆ ที่มีระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่แตกต่างกัน นับว่าเป็นหนังสือเล่มแรกที่พยายามชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารมวลชนของประเทศใดย่อมจะมีบทบาทหน้าที่ตามเงื่อนไขทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศนั้นหรือพูดง่ายๆ ว่าอยู่ในประเทศใดก็ต้องเดินตามแนวความคิดทฤษฎีหรือกรอบแห่งบทบาทหน้าที่ที่กำหนดขึ้นไว้ในประเทศนั้นๆ

แนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนสามารถแบ่ง 4 ทฤษฎี²⁴² คือ

1. ทฤษฎีอำนาจนิยม (The Authoritarian Theory)
2. ทฤษฎีอิสรภาพนิยม (The Libertarian Theory)
3. ทฤษฎีสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility Theory)
4. ทฤษฎีคอมมิวนิสต์โซเวียต (Soviet Communist Theory)

จากทฤษฎีทั้งสี่นั้น ผู้เขียนจะขอศึกษาเพียงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้จัดทำภายใต้บริบทแนวประชาธิปไตย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่จะศึกษานั้น ทฤษฎีอำนาจนิยม ทฤษฎีอิสรภาพนิยม และทฤษฎีสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.3.4.2.1 ทฤษฎีอำนาจนิยม

ในศตวรรษที่ 16 ยุคเริ่มต้นของฝ่ายอำนาจนิยม นักปรัชญาทางการเมืองเชื่อว่า “รัฐมีความสำคัญกว่าปัจเจกชนหรือประชาชน อำนาจทางการเมืองจึงเข้ามากำกับดูแล” ประชาชนจึงต้องยินยอมให้รัฐใช้อำนาจในการออกกฎหมาย กฎเกณฑ์ คำสั่ง เพื่อรัฐจะ

²⁴²เฟรด เอส ซีเบอร์ต, เรออคอร์ ปีเตอร์สัน และวิลเบอร์ แชร์ม, ทฤษฎีสื่อสารมวลชน, แปลโดย เกษม ศิริสัมพันธ์ (พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 3.

ได้จัดระเบียบทางสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขหากรัฐมีความจำเป็นที่จะป้องกันประเทศที่ถูกศัตรูรุกรานประชาชนต้องยอมเสียสละแม้ชีวิตหรือทรัพย์สิน ในยุคนั้นมีนักปรัชญาการเมืองที่มีอิทธิพลทางความคิดที่สนับสนุนให้รัฐได้อำนาจเบ็ดเสร็จหรือเรียกว่า “หลักการอำนาจนิยม (Authoritarian Principle) สมัยนั้นรัฐมีอำนาจมากผู้ใดขัดคำสั่งถือว่าผู้นั้นละเมิดอำนาจรัฐต้องถูกลงโทษอย่างรุนแรง Machiavelli (ค.ศ.1527) เป็นหนึ่งในหลายคนที่สนับสนุนหลักการอำนาจนิยม ซึ่งเชื่อว่ารัฐมีอำนาจสิทธิ์ขาดที่จะให้เสรีภาพกับปัจเจกชน Machiavelli มีความเชื่อว่าเสถียรภาพและความก้าวหน้าของรัฐเป็นสิ่งที่สำคัญสูงสุด ความสำคัญของบุคคลย่อมเป็นรองลงมา

โทมัส ฮอปส์ก็เป็นนักคิดอีกคนหนึ่งให้เห็นด้วยกับทฤษฎีอำนาจนิยม ฮอปส์เห็นว่ากิเลสพื้นฐานสำคัญสองประการของมนุษย์คือ ความต้องการเป็นเสรีภาพจากการเจ็บปวด และเจตจำนงใฝ่หาอำนาจ ฮอปส์อาศัยพื้นฐานสองประการสร้างระบบปรัชญาทางการเมืองที่สมบูรณ์ซึ่งถือว่าอำนาจเป็นสิ่งที่จำเป็นในการควบคุมปัจเจกชนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ทฤษฎีอำนาจนิยมนี้เติบโตมากในศตวรรษที่ 16 และ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวางในประเทศอังกฤษซึ่งสอดคล้องกับระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดอยู่ที่รัฐหรือรัฐบาลของกษัตริย์

ทฤษฎีอำนาจนิยม มีแนวความคิดว่าสื่อมวลชนเป็นผู้รับใช้รัฐ รัฐไม่ได้แทรกแซงเนื่องจากเป็นกิจการของรัฐเอง สื่อมวลชนควรจะต้องเป็นเครื่องมือที่อิสระแต่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลและต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับเนื้อหาทั้งหมดต่อผู้ทรงอำนาจในรัฐบาล ขณะนั้น การควบคุมและกลไกในการควบคุมจะอยู่ในรูปของกฎหมาย กฎระเบียบ ที่ออกโดยรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ ทฤษฎีอำนาจนิยมมักจะใช้กันอยู่ในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบเผด็จการ สื่อมวลชนไม่มีเสรีภาพแต่ต้องอยู่ภายใต้การชี้นำของรัฐบาลและถูกควบคุมกำกับดูแลโดยหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ และมีการตรวจข่าวและลงโทษผู้ที่เสนอข่าวผิดไปจากแนวนโยบายทางการเมืองที่กำหนดมาจากภายนอกวงการวิชาชีพ นอกจากนั้นมีวิธีการควบคุมโดยการออกกฎหมายจากฝ่ายบริหาร การออกใบอนุญาต การควบคุม การผลิต การเก็บภาษี การใช้ระบบตรวจตราสิ่งพิมพ์แต่ละชิ้น (Censorship) และการลงโทษทางเศรษฐกิจในประเทศเหล่านี้ สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพในการเสนอข่าวมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับนโยบายยึดหยุ่นของรัฐบาลที่มีก้ำกึ่งสถานการณ์ที่เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของสังคมเป็นเหตุผล²⁴³

จากข้างต้น อาจสรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีอำนาจนิยมได้ คือสื่อมวลชนจะต้องไม่บ่อนทำลายรัฐบาลและองค์กรของรัฐ โดยจะต้องอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลและองค์การของรัฐ ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่กำลังทรง

²⁴³บุญนำ โสภากุทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 21.

อำนาจและรับใช้รัฐ สื่อมวลชนจะต้องไม่ทำลายค่านิยมทางศีลธรรมและการเมืองของคนส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่าพันธะกิจสำคัญของสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้ คือ การตอบสนองและรับใช้อำนาจรัฐ สื่อมวลชนต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการบั่นทอนอำนาจรัฐ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้มุ่งเน้นที่จะให้สื่อมวลชนรับใช้ผู้นำของรัฐก็ว่าได้ โดยที่ละเลยจุดยืนเพื่อมหาชนส่วนใหญ่ ซึ่งพันธะกิจดังกล่าวนี้เป็นพันธะกิจของสื่อมวลชนในประเทศที่ใช้ระบบการปกครองแบบเผด็จการ²⁴⁴

2.3.4.2.2 ทฤษฎีอิสรภาพนิยม

ต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 17 กล่าวคือ ในศตวรรษที่ 17 เป็นยุคที่ฝ่ายอำนาจนิยมรุ่งเรืองถึงขีดสุดและเริ่มอ่อนตัวลงในเวลาต่อมา ชนชั้นกลางมีความพยายามที่จะแยกรัฐออกจากปัจเจกชน ประชาชนไม่พอใจและเริ่มต่อต้านอำนาจรัฐ งามหาเสรีภาพและสงสัยว่ารัฐมีอำนาจในการออกกฎหมายคำสั่ง กฎเกณฑ์ เพื่อจัดระเบียบสังคม ประชาชนจำต้องยอมสละชีวิตให้รัฐเพื่อรักษาอำนาจรัฐให้คงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุด เสรีภาพกับอำนาจเกือบจะเป็นสิ่งเดียวกัน หากอำนาจอยู่ที่ผู้ใดผู้หนึ่งจะมีเสรีภาพที่จะใช้ควบคุมผู้อื่น ในยุคนั้นมีการแสวงหาทางออกคิดค้นวิธีต่อต้านแนวความคิดเดิมที่มอบอำนาจให้รัฐอย่างไม่จำกัด ความเชื่อในเชิงอำนาจนิยมแม้จะมีอิทธิพลแพร่หลายไปในทุกส่วนของโลกจนทุกวันนี้ก็ตามแต่ก็ได้หมายความว่าไม่มีการสร้างทฤษฎีใหม่ๆ เพื่อหาทางออกให้กับการที่รัฐมีอำนาจจนเกินไป ยิ่งผู้มีอำนาจปกครองพยายามใช้อำนาจมากเท่าใดจะยิ่งเป็นการเพิ่มความพยายามที่จะสร้างแรงต่อต้านจากสังคม ด้วยการเสนอแนวคิดและทฤษฎีใหม่ๆ เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ๆทางการเมือง นักปรัชญาเกิดการเรียนรู้จากการผิดพลาดในการสร้างอำนาจให้กับรัฐหรือผู้ปกครอง ในเวลาต่อมาจึงเกิดยุคแห่งการรู้แจ้ง (Age of Enlightenment) ขึ้นในสมัยยุคแห่งการรู้แจ้งนี้เป็นอาวุธทางความคิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในศตวรรษที่ 17 และศตวรรษที่ 18 โดยทำลายความเชื่อเดิม ๆ ในเรื่องอำนาจทางการเมืองให้เปิดมีการเปิดกว้างและเสรีมากขึ้น ทำให้สังคมที่ถูกกดขี่โดยอำนาจฝ่ายปกครองได้ถูกปลดปล่อยให้มีสิทธิและเสรีภาพจากข้อจำกัดทางการเมืองและศาสนาและนำไปสู่การเกิดทฤษฎีใหม่เรียกว่า “ทฤษฎีอิสรภาพนิยม” หรือ “เสรีนิยม” (Libertarianism Theory) ความมีอิสระนี้เองจะทำให้มนุษย์ในสังคมรู้จักที่จะให้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้นเอง²⁴⁵

ทฤษฎีอิสรภาพนิยมนี้มีความเชื่อว่า มนุษย์ในสังคมหรือปัจเจกชนมีเหตุผลที่จะแสดงความคิดเห็นด้วยความรับผิดชอบ ดังนั้น ปัจเจกชนจะแสดงความคิดเห็นได้นั้นจึงต้องมีสิทธิเสรีภาพวิพากษ์วิจารณ์รัฐและมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐทำหน้าที่ที่จะต้องเคารพเสรีภาพของ

²⁴⁴ กฤษณ์ ทองเลิศ, สื่อมวลชน การเมืองและวัฒนธรรมมองครมแห่งสายสัมพันธ์ของวิถีชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2540), หน้า 73.

²⁴⁵ บุญนำ โสกาอุทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 22

ปัจเจกชน เสรีภาพดังกล่าวจะนำไปสู่การพิสูจน์สัจจะของสังคมที่รัฐมีหน้าที่ต้องรับฟังและให้ความสำคัญจะเห็นได้ว่าแนวความคิดอิสรภาพนิยม จึงมีจุดหมายสำคัญอยู่ที่จะปลดแอกทางด้านความคิดให้ประชาชนมีเสรีภาพจากข้อจำกัดของคนในยุคนั้น และจะสามารถใช้เหตุผลของตนเองได้อย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาทางการเมืองที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐโดยตรง อาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีอำนาจนิยมมุ่งหาเหตุผลมาสนับสนุนอำนาจสิทธิเป็นของรัฐ แต่ทฤษฎีอิสรภาพนิยมมุ่งหาเหตุผลมาสนับสนุนอำนาจสิทธิของประชาชน และหาวิธีปฏิเสธพันธะจากรัฐและเห็นว่ารัฐมีเพียงหน้าที่ตามที่ประชาชนมอบให้ และต้องรักษาสัญญาด้วย²⁴⁶

ทฤษฎีอิสรภาพนิยมนี้มีรากฐานจากนักปรัชญาเมธีในสมัยยุคแห่งความรู้แจ้งหลายคน อาทิเช่น จอห์น ล็อก (John Locke) รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) มงเตสกีเยอ (Montesquieu) จอห์น มิลตัน (John Milton) โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) เซอร์ วิลเลียม แบล็คสโตน (Sir William Blackstone) และจอห์น สจิวต มิลล์ (John Stuart Mill) เป็นต้น ทั้งนี้อาจพิจารณาจากความคิดเห็นที่สนับสนุนหลักการอิสรภาพนิยมของนักปรัชญาเมธีบางท่านได้ ดังนี้

จอห์น ล็อก เห็นว่า ศูนย์รวมของอำนาจนั้นอยู่ที่เจตจำนงของประชาชนผู้ซึ่งมอบอำนาจหน้าที่และหน้าที่ให้แก่รัฐ และประชาชนก็สามารถจะเรียกร้องอำนาจและหน้าที่คืนจากรัฐเมื่อไรก็ได้

จอห์น มิลตัน (ค.ศ. 1608-1674) ได้เขียนในหนังสืออาเรโอปาจิติกา (Areopagitica, For the Liberty of Unlicensed Printing) ซึ่งเป็นหนังสือที่ตีพิมพ์ ใน ค.ศ. 1664 เพื่อสนับสนุนเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ในหนังสือนั้น มิลตันได้แสดงแนวคิดที่เรียกว่าหลักการของเสรีภาพและการวินิจฉัยของปัจเจกชน ซึ่งเห็นว่า มนุษย์ควรได้รับทราบความคิดเห็นและความคิดต่างๆ ของเพื่อนมนุษย์คนอื่นๆ ได้โดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ ในที่สุดสัจจะไม่ว่าจะเผชิญกับสิ่งใดๆ ก็มิอาจถูกปิดกั้นหรือซ่อนเร้นได้ และจะผลึกตัวเองขึ้นมาในที่สุด แนวคิดนี้ทำให้เกิดแนวคิดที่เรียกว่า “กระบวนการพิสูจน์ตนเองของสัจจะ (self-righting process)” และ “ตลาดเปิดเผยแห่งความคิดเห็นต่างๆ (free market-place of ideas)” ซึ่งรัฐบาลมีหน้าที่ที่จะดำรงแนวคิดนี้ไว้ โดยปล่อยให้ทุกคนแสดงเรื่องราวของตนออกมาให้ประจักษ์อย่างเสรี สิ่งที่เป็นจริงและชอบด้วยเหตุผลจะดำรงอยู่ สิ่งที่เป็นความเท็จและไม่ชอบด้วยเหตุผลย่อมพ่ายแพ้ไป รัฐบาลย่อมไม่พึงยุ่งเกี่ยวกับการถกเถียงเช่นนี้ และไม่พึงสนับสนุนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถึงแม้ฝ่ายที่เห็นความเท็จจะมีชัยชนะอยู่ชั่วครู่ชั่ว

²⁴⁶พิศิษฐ์ ขวาลารวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: บ้านหนังสือรัตนโกสินทร์, 2553), หน้า 11.

ยาม แต่ฝ่ายที่เป็นสัจจะย่อมได้รับพลังสนับสนุนอันจะผ่านกรรมวิธีของการพิสูจน์ตนเองของสัจจะ และจะอยู่คงรอดตลอดไป

โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) นักปรัชญาทาง

กฎหมายซึ่งเป็นผู้ร่วมร่างคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (Declaration of Independence) เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีความเชื่อมั่นในเสรีภาพของบุคคล เจฟเฟอร์สัน ได้กล่าวไว้ว่า ประชาชนคือผู้ตรวจสอบรัฐที่ดีที่สุด และแม้การตัดสินใจของประชาชนอาจจะผิดพลาดในบางครั้ง แต่มันก็ยังเป็นพลังอำนาจที่สามารถบีบผู้บริหารให้ยึดมั่นในหลักการที่มีเป้าหมายเพื่อประเทศชาติได้ การลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรงเท่ากับเป็นการกดขี่บีบคั้นผู้ที่สามารถพิทักษ์เสรีภาพของประชาชนได้ดีที่สุด วิธีที่เหมาะสมคือ การให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารอย่างครบถ้วน โดยผ่านทางสิ่งพิมพ์ รัฐบาลของสหรัฐอเมริกามีความคิดเห็นของประชาชนเป็นพื้นฐาน เป้าหมายของรัฐบาลจุดแรกจะต้องเป็นการรักษาสិทธิของประชาชนในประเด็นนี้ “หากให้ข้าพเจ้าเลือกระหว่างรัฐบาลที่ปราศจากหนังสือพิมพ์ หรือมีหนังสือพิมพ์แต่ปราศจากรัฐบาล ข้าพเจ้าจะไม่ลังเลใจเลยที่จะเลือกกรณีหลัง” (Were it left to me to decide whether we should have a government without newspaper, or newspapers without a government, I should not hesitate a moment to prefer the latter.)²⁴⁷ แม้ว่าในฐานะประธานาธิบดีของสหรัฐ เจฟเฟอร์สันจะต้องเจ็บปวดกับการให้ร้ายป้ายสีของหนังสือพิมพ์ แต่เขาก็ยึดมั่นในหลักการที่ว่ารัฐบาลกลางจะเข้าแทรกแซงควบคุมหนังสือพิมพ์ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้²⁴⁸

เซอร์ วิลเลียม แบล็คสโตน (Sir William Blackstone)

ทนายความผู้ยิ่งใหญ่แห่งอังกฤษได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1765 ว่าเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพในการพิมพ์และโฆษณาอันย่อมเป็นพื้นฐานแห่งเสรีภาพทั้งปวงของประชาชน Blackstone ได้กล่าวไว้ว่าเสรีภาพทั้งสองประการนั้นย่อมจะต้องคุ้มครองและป้องกันสิทธิของเอกชนในการที่จะพูดหรือใช้สิทธิในการพิมพ์โฆษณา รัฐบาลห้ามสิทธิที่จะห้ามหรือป้องกันบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งที่จะดำเนินการพิมพ์หรือโฆษณาหนังสือพิมพ์พิมพ์ใด ๆ ไม่ รัฐบาลย่อมไม่มีสิทธิที่จะบังคับให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งขออนุญาตก่อนที่เขาจะพิมพ์โฆษณาหนังสือหรือก่อนที่เขาจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ในที่สาธารณะ²⁴⁹

²⁴⁷ สุกัญญา ตีระวนิช, “แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมของสื่อมวลชน” ในเอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรม สื่อสารมวลชน, หน่วยที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2545), หน้า 832

²⁴⁸ สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบ, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรวิวัฒน์, 2545), หน้า 242.

²⁴⁹ มาร์ต บุนนาค, “เสรีภาพการพูดในสหรัฐอเมริกา,” วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 4 ตอนที่ 1 (มิถุนายน 2515) : 69 – 70. อ้างถึงใน บุญนำ ไสภอุทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 26.

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า ตามทฤษฎีอิสรภาพนิยม (Libertarianism) นี้มีความเชื่อว่าหนังสือพิมพ์มิใช่เครื่องมือของรัฐบาล แต่กลับเป็นเครื่องมือในการเสนอหลักฐานและข้อโต้แย้งต่าง ๆ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการที่ประชาชนจะควบคุมรัฐบาลและตัดสินใจในข้อนโยบาย สถานะและหน้าที่ของสื่อสารมวลชนในหลักอิสรภาพนิยมนี้ มีหน้าที่แจ้งข่าวสาร ให้ความบันเทิง หนังสือพิมพ์มีสิทธิและหน้าที่ในการตรวจตราควบคุมรัฐบาลนอกเหนือจากวิธีการอื่นๆ ที่ระบุไว้ตามกฎหมาย หนังสือพิมพ์มีหน้าที่คอยดูแลมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจไปในทางที่ผิดหรือเกินขอบเขต หนังสือพิมพ์เป็นคณยามผู้เฝ้ามองการดำเนินการของระบบประชาธิปไตย คอยระมัดระวังจับตาเมื่อมีการปฏิบัติในทางที่ผิดมิชอบและเป็นเชิงอำนาจนิยมฉนั้นจึงเป็นการจำเป็นที่หนังสือพิมพ์จะต้องมีอิสระจากการควบคุมและอิทธิพลของรัฐบาล เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมผลุดขึ้นมา ความคิดเห็นต่าง ๆ ต้องมีทางแสดงออกได้โดยเสรีจะต้องมี “ตลาดเสรี” สำหรับความคิดเห็นและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มน้อยหรือคนกลุ่มมาก คนปราศจากอำนาจหรือผู้ทรงอำนาจต่างจะต้องมีทางเข้าถึงหนังสือพิมพ์ได้เท่าเทียมกัน

การควบคุมสื่อสารมวลชนของฝ่ายอิสรภาพนิยมนี้จะทำการควบคุมกันเองโดยกระบวนการยุติธรรมทางศาลข้อห้ามสำหรับสื่อมวลชน คือ การหมิ่นประมาท อนาคต หยาบคาย และการยุยงให้เกิดการกระต้างกระเดื่องในยามสงคราม อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนในระบบนี้นับว่ามีเสรีภาพในการทำหน้าที่ ๆ สำคัญ คือ การทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลโดยเปิดเผยความจริง ซึ่งสื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนและเป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชนให้ทราบข่าวสารความต้องการของกันและกันและตามปกติแล้ว สื่อมวลชนจะเป็นของเอกชนมากกว่ารัฐเป็นเจ้าของ ด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะเป็นสื่อกลางในการติดต่อและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารรวมทั้งความคิดเห็นต่าง ๆ ระหว่างรัฐและประชาชน

อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบบเสรีนิยมก็มีปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาเรื่องขอบเขตของเสรีภาพสื่อมวลชนที่ไม่มีขอบเขตชัดเจนจนบางครั้งสื่อมวลชนก็อาจใช้เสรีภาพไปละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น ปัญหาการผูกขาดความเป็นเจ้าของสื่อกระจุกตัวรวมอยู่ที่กลุ่มทุน ทำให้เสรีภาพของสื่อมวลชนไม่อิสระอย่างแท้จริง ปัญหาเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การเสนอข่าวสาร” ขึ้นอยู่กับตัวประกอบหลายด้านด้วยกัน เช่น ภาวะการเงิน ภาวะการณ์ตลาด บรรยากาศทางการเมืองและความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งปัจจัยต่างๆ ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อขอบเขตหรือคำจำกัดความของเสรีภาพได้ทั้งสิ้น ดังนั้นเสรีภาพจึงต้องมีเงื่อนไขอยู่เสมอ แต่เงื่อนไขนั้นใครจะเป็นผู้กำหนด และถ้าเสรีภาพต้องมีเงื่อนไขเสียแล้ว ยังจะสามารถเรียกเสรีภาพนั้นได้ว่าเสรีภาพได้หรือไม่

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นว่าตามทฤษฎีอิสรภาพนิยมมีปัญหาและข้อบกพร่อง ซึ่งไม่อาจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันได้ อันนำไปสู่การเสนอแนวความคิดและทฤษฎีแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทฤษฎีเสรีนิยม นั่นคือ ทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

2.3.4.2.3 ทฤษฎีมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม

ทฤษฎีมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคมนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้เสรีภาพที่มากเกินไปของสื่อหนังสือพิมพ์เสรีในสหรัฐอเมริกา ก่อให้เกิดแรงผลักดันจากหลายภาคส่วนโดยเฉพาะนักวิชาการที่ได้เข้ามาช่วยให้นักหนังสือพิมพ์สร้างจรรยาบรรณสำหรับวิชาชีพมาตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19²⁵⁰ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในศตวรรษที่ 20 ซึ่งจากเดิมถือว่า สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการพิมพ์ การโฆษณา และการเสนอข่าวได้อย่างเสรีตามแนวความคิดอิสรภาพนิยม แต่แนวคิดใหม่นี้กำหนดให้สื่อมวลชนต้องมีความรับผิดชอบต่อควบคู่กับการใช้เสรีภาพไปด้วย ทั้งนี้เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทฤษฎีอิสรภาพนิยม แนวความคิดอิสรภาพนิยมรูปแบบใหม่ (Neo-liberalism) นี้ ได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกา กระแสแนวความคิดใหม่นี้รู้จักกันในชื่อ “ทฤษฎีสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม” (Social Responsibility Theory) ในแนวความคิดนี้เสรีภาพถูกจำกัดขอบเขตด้วยความรับผิดชอบต่อผู้ประกอบการวิชาชีพภายใต้จรรยาบรรณของสมาคมวิชาชีพ และโดยการควบคุมโดยองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลหรือองค์กรอื่น ๆ

หลักการสำคัญของทฤษฎีมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม มีอยู่ด้วยกัน สามประการ ดังนี้

1. เสรีภาพตามแบบเสรีนิยม ไม่เหมาะกับสังคมปัจจุบัน
2. เสรีภาพจะต้องมีความรับผิดชอบต่อควบคู่กันไป
3. มนุษย์มิใช่สัตว์โลกที่มีเหตุผลเสมอไป และมีบ่อยครั้งที่

มนุษย์ลึกลับใจที่ใช้เหตุผล หากแต่จะใช้อารมณ์เสียมากกว่า คนบางคนก็ไม่มั่นใจในเหตุผลของตนเอง ทำให้ต้องตกเป็นเหยื่อของผู้นำบางคนที่พูดเก่ง โน้มน้าวใจคนง่าย

จากข้างต้น สามารถอธิบายลักษณะของทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมได้ว่า ทฤษฎีดังกล่าวเห็นว่าสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีปัจจัยระบบทุนนิยมเข้ามา ทำให้สื่อมวลชนต่างๆ รวมทั้งสื่อหนังสือพิมพ์เห็นแก่ผลประโยชน์มากยิ่งขึ้น ดังนั้นหากสื่อหนังสือพิมพ์ขาดความรับผิดชอบต่อเห็นแก่ประโยชน์แล้วมิยอมนำเสนอข่าวสารอย่างเป็นกลาง ตีแผ่เหตุการณ์อย่างละเอียด ประชาชนก็ไม่อาจมีโอกาสได้รับรู้

²⁵⁰ สมควร กวียะ, การสื่อสารมวลชน บทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม, หน้า 91.

ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งยอมจะส่งผลกระทบต่อประชาชนตัดสินใจในสถานการณ์นั้นๆ ผิดพลาดและไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาสังคมได้เลย²⁵¹ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคมนี้มีพื้นฐานความคิดเช่นเดียวกันกับทฤษฎีอิสรภาพนิยมดั้งเดิม คือ ต้องการให้สื่อมวลชนต่างๆ มีเสรีภาพในการเสนอข่าวอย่างแท้จริง ไม่ถูกแทรกแซงจากผู้มีอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตามเสรีภาพของสื่อมวลชนนี้จะต้องมีพันธะที่จะมีความรับผิดชอบต่อสังคมอีกด้วย²⁵² ทฤษฎีสื่อมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคมจึงมีลักษณะแตกต่างจากทฤษฎีอิสรภาพนิยมดั้งเดิม กล่าวคือ เสรีภาพของสื่อมวลชนในทฤษฎีรับผิดชอบต่อสังคม มีแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพในเชิงบวก คือ เป็น “เสรีภาพเพื่อ” (Freedom for) ตรงกันข้ามกับแนวความคิดสื่อมวลชนฝ่ายอิสรภาพนิยมดั้งเดิมที่มาจากแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพในเชิงลบ คือ เป็น “เสรีภาพจาก” (Freedom from) นั่นเอง ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีนี้คือ “เสรีภาพนั้นย่อมมีพันธะต่างๆ ผูกพันอยู่ และสื่อมวลชนซึ่งมีอิทธิพลในลักษณะการปกครองประชาธิปไตยต้องมีพันธะที่จะมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะดำเนินหน้าที่สำคัญบางประการของสื่อมวลชนในสังคมปัจจุบัน²⁵³

จากทฤษฎีที่กล่าวไปนั้น ทำให้ผู้เขียนหนังสือ Four Theories of the press (ทฤษฎีสื่อมวลชน) เห็นได้ว่าหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ตามแนวทฤษฎีนี้มี 6 ประการ คือ 1) สนับสนุนระบบการเมืองด้วยการเสนอข่าวสาร การอภิปรายและโต้แย้งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของส่วนรวม 2) เพิ่มพูนสติปัญญาของสาธารณชนเพื่อให้มีความสามารถปกครองตนเอง 3) ปกป้องสิทธิต่างๆ ของปัจเจกชนด้วยการทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมรัฐบาล 4) สนับสนุนระบบเศรษฐกิจ คือ จัดให้มีผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าและบริการต่างๆ 5) ให้ความบันเทิง 6) รักษาฐานะในทางการเงินของตนเองให้มั่นคงพอที่จักได้เป็นเสรีจากความกดดันต่างๆ ของบรรดากลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ²⁵⁴

ส่วนในเรื่องมาตรการควบคุมของสื่อมวลชนในทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น หากสื่อมวลชนประเภทใดประเภทหนึ่งไม่ปฏิบัติตามพันธะที่ให้ไว้ก็จะมีสถาบันหรือกลุ่มบุคคลมาบีบบังคับให้สื่อมวลชนประเภทนั้นปฏิบัติตามพันธะกรณีให้จงได้ เช่นมีการกำหนดประมวลจริยธรรมทางวิชาชีพเพื่อเป็นแนวปฏิบัติของบุคคลในวิชาชีพนั้น หากไม่ปฏิบัติตามอาจมีบทลงโทษทางสังคม อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนตามทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมนี้อาจจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย กล่าวคือ หากมีการเสนอเรื่องราวที่ละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล

²⁵¹บุญนำ โสภากุทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” , หน้า 31.

²⁵²เฟรด เอส ซีเบอร์ท, เรอออกอร์ พีเตอร์สัน และวิลเบอร์ แชรรม, ทฤษฎีสื่อมวลชน, หน้า 3.

²⁵³เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

²⁵⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

หรือกระทำการใดที่ทำให้สังคมส่วนรวมเสียหายซึ่งถ้าการกระทำนั้นถือเป็นความผิดตามกฎหมาย สื่อมวลชนก็ต้องรับโทษตามกฎหมายด้วย

ฉะนั้นโดยสรุป จะเห็นได้ว่าทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ มิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังต้องการให้สื่อมวลชนใช้เสรีภาพของตนโดยตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อและหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมและประชาชน

2.3.5 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

สำหรับเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งเสรีภาพประเภทนี้เป็นเสรีภาพที่อยู่ในกลุ่มนี้ status negativus การใช้สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนประเภทนี้จะต้องปราศจากการเข้ามาแทรกแซงใดๆ ของรัฐ และหากมีการแทรกแซงของรัฐหรือการละเมิดของรัฐปัจเจกชนอาจเรียกร้องให้มีการแก้ไขเยียวยาจากรัฐได้ หรืออาจเรียกร้องให้รัฐละเว้นการกระทำดังกล่าวได้²⁵⁵ แต่กระนั้นตามหลักนิติรัฐแล้ว ไม่มีเสรีภาพใดที่ได้รับการคุ้มครองโดยปราศจากขอบเขต เพราะสาระแห่งเสรีภาพก็คือพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งย่อมมีความเกี่ยวข้องกับคำถามที่ว่า “บุคคลควรปฏิบัติต่ออีกบุคคลหนึ่งอย่างไร หรือปฏิบัติต่อสังคมอย่างไร หรือปฏิบัติต่อรัฐอย่างไรอันเป็นขอบเขตที่ได้รับการพิจารณาจากรัฐธรรมนูญ²⁵⁶

ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นมีการกำหนดขอบเขตในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษรและในลักษณะที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ตัวอย่างของขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพ เช่น สิทธิของบุคคลอื่น ศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อห้ามในการใช้สิทธิในทางที่ไม่ชอบ ความมั่นคงปลอดภัยของรัฐหรือประโยชน์สาธารณะ หลักการพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ การดำรงอยู่ของรัฐและบทกฎหมายทั่วไป เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบุคคลจึงมีอาจจะใช้เสรีภาพของตนตามอำเภอใจได้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 28 วรรคแรก จึงได้มีการบัญญัติถึงขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพว่า บุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพของตนเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ฉะนั้นจากบทบัญญัติข้างต้นจึงกล่าว

²⁵⁵ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 52.

²⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 216.

ได้ว่าเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์เองก็ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวด้วย หนังสือพิมพ์จึงไม่สามารถใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของตนไปละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีอาจใช้เสรีภาพเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ มีอาจใช้เสรีภาพขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนอีกด้วย

2.3.6 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

แม้สื่อหนังสือพิมพ์จะมีเสรีภาพในการเสนอภาพข่าว แต่สิทธิเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวนี้ก็ยังมีข้อจำกัดทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสีทธิหรือประโยชน์ที่ขัดแย้งกันให้อยู่ในลักษณะของความพอดีกล่าวได้ว่า ตามหลักการแล้วการรับรองสิทธิเสรีภาพโดยรัฐนั้นเป็นหลักที่รัฐต้องรับรองและคุ้มครองให้ อย่างไรก็ตามรัฐก็สามารถจำกัดเสรีภาพได้ก็ต่อเมื่อรัฐออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้ โดยอาจสร้างเงื่อนไขหรือเหตุผลขึ้นในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจำกัดการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ มี 3 ประการ คือ²⁵⁷

2.3.6.1 การจำกัดโดยหลักความมั่นคงของรัฐ

ในการเสนอข่าวรวมทั้งภาพข่าวต่างๆ ของสื่อมวลชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาตินั้นถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะความมั่นคงของรัฐหรือความมั่นคงของชาติ หมายถึง การดำรงและรักษาประเทศชาติให้ดำรงอยู่อย่างปลอดภัย มีเอกราชและอธิปไตย มีความมั่นคงทั้งการเมืองภายในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ ทางเศรษฐกิจ และสังคมจิตวิทยา²⁵⁸ ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีอยู่บ้างบางส่วนที่ข้อมูลข่าวสารบางประการหรือการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ จะต้องปกปิดเป็นความลับ เพราะข่าวสาร ข้อมูลบางอย่างมีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติ ดังนั้นเห็นได้ว่า เหตุผลที่เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เป็นเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งที่มีมักจะถูกกล่าวอ้างกันเสมอในการจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนต่างๆดังนั้นในบางกรณีมีความจำเป็น เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ในการเสนอภาพข่าวอาจถูกกระทบกระเทือนหรือจำกัดได้ อันเนื่องจากเหตุผลและความจำเป็นทางด้านความมั่นคงซึ่งเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง ที่ประชาชนทุกคนรวมทั้งสื่อมวลชนทุกประเภทจะต้องดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ

2.3.6.2 การจำกัดโดยหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในปัจจุบัน ยอมรับว่าการเสนอข่าว การแสดงความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลหรือสื่อมวลชน ไม่ว่าจะในเรื่องใดจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความสงบ

²⁵⁷ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย, หน้า 63 – 67.

²⁵⁸ กุลพล พลวัน, “เสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศไทยในการแสวงหาข่าวสาร”, วารสารอัยการ 9, 10 (2529) : 43.

เรียบง่ายและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยถือว่าหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนนี้เป็นสิ่งที่อยู่เหนือสิทธิประโยชน์ส่วนบุคคล ทั้งนี้เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมมิให้ถูกระทบกระเทือน และหลักดังกล่าวนี้ได้ปรากฏแทรกซึมอยู่เป็นหลักกฎหมายของนานาประเทศ

ความหมายของ “ความสงบเรียบร้อย” หมายถึง ผลประโยชน์โดยทั่วไปของประเทศชาติและสังคม ส่วน “ศีลธรรมอันดี” นั้นหมายถึงทัศนคติทั่วไปทางจริยธรรมของสังคม²⁵⁹

จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ของส่วนรวมในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนนี้ เป็นสิ่งที่จะต้องนำมาซึ่งน้ำหนักความขัดแย้งกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและสิทธิของสาธารณชนในการเสนอและรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้เพราะข้อมูลข่าวสารบางเรื่องอาจจะส่งผลให้เป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ หากให้มีการเผยแพร่ ดังนั้นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งเป็นประโยชน์ส่วนรวมที่เหนือกว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนและสิทธิของสาธารณชนในการเสนอและรับรู้ข่าวสารจึงเป็นสิ่งที่อาจกระทำได้

การที่จะวินิจฉัยว่าการใดหรือข้อมูลข่าวสาร ภาพข่าวใดเป็นเรื่องที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนบ้าง เป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของผู้มีอำนาจหรือศาลที่จะวินิจฉัยโดยพิจารณาบทวนจากแนวคำพิพากษาศาลสูงในอดีต ประกอบกับการรับฟังความคิดเห็นของนักวิชาการและบุคคลทั่วไป ตลอดจนสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศเป็นแนวทางในการวินิจฉัย

จากข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในกรณีเพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งอาจถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมได้เช่นกัน

2.3.6.3 การจำกัดโดยหลักสิทธิของบุคคลอื่น

“สิทธิ” ในที่นี้หมายถึง สิทธิในชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย ทรัพย์สิน เกียรติยศชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ซึ่งเรียกว่า “สิทธิในชีวิตส่วนตัว” หรือ “สิทธิส่วนบุคคล” ซึ่งเป็นสิทธิที่บุคคลได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย กล่าวคือ สื่อมวลชนไม่อาจที่จะใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวไปละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นได้ แม้สื่อมวลชนจะมีหน้าที่ในการแสวงหาข่าวสารรวมทั้งมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวให้ประชาชนได้รับทราบซึ่งได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายก็ตาม แต่ไม่ได้หมายความว่าสื่อมวลชนสามารถที่จะใช้เสรีภาพของตนได้โดยปราศจากขอบเขตเพราะการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลหนึ่งย่อมจะต้องไม่ไป

²⁵⁹อุกฤษ มงคลนาวิน, “ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน”, บทบัญญัติ 32, 1 (2518) : 14.

ละเมิดหรือกระทบกระเทือนซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคลอีกคนหนึ่ง ได้แก่ สิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองจากการถูกล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว ดังนั้น ในการใช้เสรีภาพของบุคคลย่อมต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่กำหนดไว้²⁶⁰

ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพโดยสิทธิของบุคคลนี้ เป็นข้อจำกัดที่ได้วิวัฒนาการมานับศตวรรษแล้ว ดังสุภาษิตกฎหมายโรมันที่ว่า “Neminem Laedere” คือไม่พึงกระทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ดังนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่า การใช้เสรีภาพนั้น จะต้องไม่เป็นอันตรายหรือเป็นการทำลายล้างหรือขัดขวางการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น²⁶¹ แม้สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนจะพึงได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนมากเพียงใด แต่การใช้สิทธิเสรีภาพนี้ก็ไม้อาจให้เป็นการละเมิด หรือทำลายสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าแม้สื่อมวลชนซึ่งทั้งสื่อหนังสือพิมพ์จะมีอิสระในการนำเสนอข่าวสาร รวมทั้งภาพถ่ายจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำเสนอภาพถ่ายนั้นก็จะเป็นไปตามหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล คือสื่อหนังสือพิมพ์ไม่สามารถใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของตนไปกระทบสิทธิของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว สิทธิในชีวิตส่วนตัวต่างๆ การนำเสนอภาพข่าวต้องมีความระมัดระวังมิให้ภาพข่าวที่แพร่ออกไปนั้นกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

ฉะนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นย่อมมีขอบเขตจำกัด รัฐจำเป็นต้องจำกัดขอบเขตหรือวางกรอบในการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนหมายความว่า รวมถึงสื่อหนังสือพิมพ์ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชน สังคม และความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อความคงอยู่ของรัฐ เห็นได้ว่าเป็นหลักการสำคัญที่มีผลเป็นทั้งการคุ้มครองและข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ ในการเสนอภาพข่าวใด ๆ จะส่งผลให้กระทบกระเทือนต่อหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ก็จะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ และสิทธิของประชาชนในการรับรู้ข่าวสารกับหลักเกณฑ์ที่เป็นข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น

²⁶⁰บุญนำ โสภากูทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” , หน้า 47.

²⁶¹พนัส ทัศนียานนท์, “สิทธิส่วนบุคคลของชนชาวไทย”, วารสารนิติศาสตร์ 11, 3 (2523) : 435.

2.4 การใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.4.1 ความเกี่ยวพันระหว่างเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ตามที่ได้ศึกษาไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้นเป็นส่วนหนึ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวนี้เป็นลักษณะสิทธิเสรีภาพที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เนื่องจากมนุษย์เกิดมามีเสรีภาพที่จะคิดและสามารถแสดงออกซึ่งความคิดของตนเองได้ เสรีภาพนี้จึงเป็นเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะที่เขาเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวนี้จึงเป็นสิทธิตามธรรมชาติของความ เป็นมนุษย์นั่นเอง

สำหรับในส่วนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เมื่อพิจารณาตามพื้นฐานแนวคิด ทฤษฎีและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แล้ว พบว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็มีพัฒนาทางความคิด มาจากสำนักกฎหมายธรรมชาติในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติเช่นเดียวกัน โดยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการให้คุณค่าของมนุษย์ในสังคมซึ่งเป็นลักษณะคุณค่าของคนในฐานะตามธรรมชาติที่เกิดมาเป็น มนุษย์ ดังนั้นทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวก็ล้วน แต่มีรากฐานทางความคิด และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกันไปในแนวทางเดียวกัน เพราะต่างก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เป็นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

อย่างไรก็ตามทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพโดยทั่วไปก็ยังมีประเด็น ที่เป็นข้อถกเถียงกันอยู่ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิทธิอย่างหนึ่งหรือไม่ ในประเด็นนี้มีสองแนว ความเห็น ความเห็นแรกไม่ถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิ อีกแนวความเห็นหนึ่งถือว่า ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิอย่างหนึ่ง แต่กระนั้นแล้วสิ่งที่เป็นการยอมรับอย่างแน่แท้ก็คือศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์นั้น เป็นพื้นฐานหรือรากฐานของสิทธิเสรีภาพทั้งปวง เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่าควรแก่การให้ความเคารพ และเป็นเพราะการที่มนุษย์มีศักดิ์ศรีนี้ เองจึงเป็นการอธิบายว่าทำไมมนุษย์จึงมีสิทธิเสรีภาพได้²⁶² ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์จึงคุณค่าหรือจุดมุ่งหมายของการมีอยู่ซึ่งสิทธิเสรีภาพต่างๆ

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวต่างก็ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของ ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญจะเป็นกฎหมายที่กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ

²⁶²Aryeh Neier, "Between Dignity and Human Rights," *Dissent* Volume 60, Number 2, (Spring 2013):60-65.

ในประเทศนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีฐานะเป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ²⁶³ เพราะมนุษย์เป็นเป้าหมายของการดำเนินงานของรัฐ รัฐมีขึ้นและดำรงอยู่ก็เพื่อมนุษย์ รัฐจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการรวมกลุ่มของบุคคล และเมื่อรัฐมีกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองคนในรัฐนั้น กฎหมายสูงสุดหรือรัฐธรรมนูญก็ย่อมมีขึ้นเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง ดังนั้นเมื่อรัฐธรรมนูญเป็นกฎเกณฑ์ที่มีขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ตัวมนุษย์ คุณค่าของมนุษย์หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงหลักการสูงสุดที่รัฐธรรมนูญจะต้องให้ความคุ้มครอง ส่งผลให้สิทธิหรือเสรีภาพใดเมื่อการบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญย่อมจะต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ

ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าเมื่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวเป็นเสรีภาพที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว เสรีภาพนี้ย่อมอยู่ภายใต้ทิศทางและวัตถุประสงค์เพื่อคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งคือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมเป็นกรอบของการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวตามรัฐธรรมนูญนั่นเอง ดังนั้นเมื่อเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าว สื่อหนังสือพิมพ์ย่อมไม่สามารถใช้เสรีภาพในการภาพข่าวไปละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

2.4.2 การพิจารณาขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อกับ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากข้างต้นจะเห็นได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิในการนำเสนอภาพข่าวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นกรอบของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวประการหนึ่งนั่นเอง อย่างไรก็ตามกรอบหรือขอบเขตของการใช้เสรีภาพนั้นยังพิจารณาได้ขอบเขตตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้อีกด้วย

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าแล้วผู้ทรงสิทธิก็ไม่สามารถใช้เสรีภาพได้อย่างไร้ขอบเขต เพราะแม้ว่าสิทธิเสรีภาพจะเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอยู่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคมก็ต้องอยู่ภายใต้กฎกติกา ซึ่งในบางกรณีก็เพื่ออาจจะมีการจำกัดขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยเหตุผลที่สำคัญบางประการ เช่น เพื่อความมั่นคงในสังคม เพื่อความสงบเรียบร้อยอันดีของประชาชน เพื่อมิให้มีการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นไปกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น เป็นต้น ดังนั้นแม้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวจะได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่รัฐธรรมนูญเองก็ได้มีการกำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพไว้ด้วย คือ ขอบเขตทั่วไปการใช้สิทธิเสรีภาพ คือ บุคคลย่อมใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน และขอบเขตเฉพาะของใช้เสรีภาพในการแสดง

²⁶³บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 91.

ความคิดเห็นและการเสนอข่าวของสื่อมวลชน คือ สื่อมวลชนย่อมไม่อาจใช้เสรีภาพนี้ไปละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น และไม่อาจใช้เสรีภาพนี้ไปก่อให้เกิดความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนได้

จากขอบเขตทั่วไปและขอบเขตเฉพาะของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนที่ได้กล่าวแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าขอบเขตทั่วไปนั้น คือ ใช้เสรีภาพได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นนั้น ซึ่งการคุ้มครองไม่ให้มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นนี้เป็นการสะท้อนถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ว่าบุคคลควรได้รับการเคารพต่อคุณค่าหรือศักดิ์ศรีของบุคคลนั้น โดยบุคคลอื่นๆ จะต้องเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพที่เขามี บุคคลอื่นๆ นั้นไม่มีสิทธิที่จะไปใช้สิทธิและเสรีภาพละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ส่วนขอบเขตเฉพาะ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในชีวิต เนื้อตัว ร่างกาย สิทธิในชื่อเสียง เกียรติยศ โดยมีให้ใช้เสรีภาพข่าวไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพดังกล่าวนั้น เป็นการคุ้มครองอันมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยนั่นเอง เพราะสิทธิเสรีภาพในชีวิต เนื้อตัว ร่างกาย หรือชื่อเสียง เกียรติยศนั้นเป็นคุณค่าที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เป็นสาระสำคัญของบุคคลที่จะดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี ดังนั้นหากมีการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวนี้ไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในชีวิต เนื้อตัว ร่างกาย ชื่อเสียง เกียรติยศ กรณีนี้ย่อมเป็นการกระทำที่อาจจะไปกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นกรอบหรือขอบเขตที่สำคัญเป็นอย่างมากของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว โดยสามารถพิจารณาได้ทั้งสองบริบท ดังนี้

1. บริบทที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการสูงสุดที่รัฐธรรมนูญให้ความสำคัญคุ้มครอง ซึ่งส่งผลให้เสรีภาพในการนำเสนอภาพที่ถูกบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญย่อมจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นการใช้เสรีภาพในนำเสนอภาพข่าวจะต้องภายใต้ทิศทางของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรืออาจกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นขอบเขตของการใช้เสรีภาพในนำเสนอภาพข่าวนั้น และ

2. บริบทที่หลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ถูกสะท้อนโดยขอบเขตทั่วไปและขอบเขตเฉพาะของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการกำหนดขอบเขตตามรัฐธรรมนูญนี้มีเจตนารมณ์ที่ส่งผลให้เกิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น หากเกิดกรณีที่ใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่เกิดขอบเขตที่กำหนด ย่อมเป็นการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

โดยสรุปแล้ว การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวยังต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ซึ่งการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวภายใต้กรอบของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ จะต้องใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวที่ไม่เข้าข่ายลักษณะการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรี

ความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง หรือเป็นการย้ายศักดิ์ศรีของผู้อื่น หรือเป็นการหลู่เกียรติ หรือหยามศักดิ์ศรีของผู้อื่นก็ตาม

2.4.3 ลักษณะการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจถือเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สำหรับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจถือเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น อาจพิจารณาได้การลงรูปภาพข่าวในหนังสือพิมพ์เพื่อใช้ในการเสนอข่าวสารเหตุการณ์ ว่ามีการลงรูปภาพในลักษณะเช่นใดบ้างจะเป็นการเข้าข่ายลักษณะการกระทำที่เป็นละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้สามารถแยกลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 4 ลักษณะตามหัวข้อ 2.2.7.1 คือ 1. การกระทำที่เป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง 2. การกระทำที่เป็นการย้ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผู้อื่น 3. การกระทำที่เป็นการหลู่เกียรติของบุคคลอื่น 4. การกระทำที่เป็นการหยามศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น ดังนั้นเมื่อพิจารณาลักษณะของการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการนำเสนอภาพของสื่อหนังสือพิมพ์อาจจะแยกอธิบายตามลักษณะของการกระทำได้ดังนี้

1. การนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง

ดังกล่าวไปแล้วว่าการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะที่เป็นการลดคุณค่าของบุคคล คือ การกระทำใดที่ทำให้คุณค่าของมนุษย์ผู้หนึ่งลดน้อยลง จนทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีเกิดขึ้นหรือเกิดความรู้สึกดูหมิ่นเหยียดหยามจากการกระทำนั้น

ดังนั้นเมื่อพิจารณาตัวอย่างลักษณะของการนำเสนอภาพในสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจเข้าลักษณะนี้ได้ คือ การนำเสนอภาพข่าวรูปนักโทษหรือผู้ต้องขังใส่โซ่ตรวน ใส่กุญแจมือ การเสนอภาพของนักโทษเหล่านั้นย่อมเป็นการทำให้คุณค่าของบุคคลในภาพลดน้อยลง เพราะถึงเขาจะเป็นนักโทษหรือผู้ต้องขังแต่เขาก็ยังเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นผู้มีความอิสระเสรี ภาพที่บุคคลถูกโซ่ตรวนนั้นย่อมทำให้บุคคลไม่ต่างจากสัตว์ที่ถูกล่ามโซ่ ผู้ที่ถูกกระทำเช่นนั้นย่อมรู้สึกอับอายไม่ยอมให้ผู้อื่นเห็นภาพตนในลักษณะเช่นนั้น การนำภาพไปเผยแพร่ย่อมทำให้บุคคลได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจ และอาจทำให้ผู้อื่นที่ได้เห็นภาพดังกล่าวเกิดความรู้สึกดูหมิ่นเหยียดหยามแก่บุคคลนั้นก็เป็นการกระทำเช่นนี้จึงถือเป็นการกระทำอันละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล

2. การนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจเป็นการย้ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผู้อื่น

สำหรับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะที่เป็นการย้ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นนั้น คือ การกระทำใดๆ ที่เป็นการข่มเหงจิตใจของผู้อื่นอย่างรุนแรงอันเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ต่อกัน

เมื่อพิจารณาตัวอย่างลักษณะของการนำเสนอภาพในสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจเข้าลักษณะนี้ได้ คือ การนำเสนอภาพข่าวรูปผู้เสียหายจากการล้วงละเมิดทางเพศ หรือเหยื่ออาชญากรรมที่ไม่ปิดบังหน้าตา และเปิดเผยชื่อชัดเจน จะเห็นได้ว่าบุคคลที่อยู่ภาพข่าวนั้นย่อมมีสิทธิในเนื้อตัวร่างกาย ชื่อเสียงเกียรติยศ และความเป็นส่วนตัวของเขาเอง การที่นำรูปบุคคลเหล่านั้นไปเผยแพร่ย่อมเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้อื่น และยังเป็นการบิบบั่นข่มเหงจิตใจของบุคคลในภาพให้เกิดความอับอาย เป็นลักษณะอำยัศัคดีศรีของผู้อื่นอันเป็นอันละเมิดต่อศัคดีศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล

3. การนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจเป็นการกระทำที่เป็นการหลู่เกียรติของบุคคลอื่น

การละเมิดศัคดีศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะการหลู่เกียรติของบุคคลอื่นนั้นหมายถึง การกระทำที่ทำให้บุคคลผู้ถูกกระทำนั้นถูกลดคุณค่า หรือทำให้ชื่อเสียงเกียรติยศของเขาได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามนำอับอายอย่างรุนแรง

เมื่อพิจารณาตัวอย่างลักษณะของการนำเสนอภาพในสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจเข้าลักษณะข้างต้นนี้ได้ คือตัวอย่าง การนำเสนอภาพข่าวรูปผู้ต้องหาในชั้นจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เห็นใบหน้าอย่างชัดเจนพร้อมกับลงชื่อ นามสกุลอันมีลักษณะเป็นการระบุตัวบุคคลอย่างแน่ชัด การนำเสนอข่าวเช่นนี้อาจทำให้ประชาชนเข้าใจผิดว่าบุคคลในรูปเป็นผู้กระทำความผิดจริง ทั้งที่ในขณะนั้นยังไม่มี การดำเนินการพิจารณาคดี การลงภาพเช่นนี้ย่อมเป็นการกระทำที่ทำให้บุคคลในภาพนั้นเสียหายซึ่งชื่อเสียงเกียรติยศ และยังได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากผู้อ่านข่าวมาผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด การกระทำเช่นนี้เข้าข่ายการหลู่เกียรติของบุคคลอื่นซึ่งถือเป็นการกระทำอันละเมิดต่อศัคดีศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล

4. การนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจเป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น

การละเมิดศัคดีศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะการหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นนั้นหมายถึง การกระทำอันเป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีหรือดูถูกเกียรติของผู้อื่น การกระทำที่ทำให้ผู้ถูกกระทำถูกดูถูกหรือถูกดูหมิ่นเกียรติของเขา

เมื่อพิจารณาลักษณะของการนำเสนอภาพในสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจเข้าลักษณะนี้ คือ การนำเสนอภาพข่าวรูปภาพแขวนคอ หรือภาพข่าวรูปคดีฆาตกรรมที่โหดเหี้ยมทารุณ โดยมีการตีพิมพ์ภาพศพแม้จะใช้เทคนิคการพิมพ์ปกปิดบางส่วน แต่ก็ยังเปิดเผยให้สภาพศพชัดเจน การนำเสนอภาพศพดังกล่าว แม้บุคคลที่ถูกนำเสนอภาพถ่ายนั้นจะไม่มีสภาพบุคคลแล้ว แต่ถึงอย่างไรเมื่อเขายังเป็นมนุษย์ยังมีชีวิตอยู่ เขาได้รับการเคารพในศัคดีศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นเมื่อเขาถึงแก่ความตายแล้ว เขาก็สมควรที่จะทำให้ถูกทำให้อับอายหรือถูกลดศัคดีศรีความเป็นคนลง การเผยแพร่ภาพเช่นนั้นลงหนังสือพิมพ์เพื่อให้ผู้อ่านรับรู้จึงเป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีหรือดูถูกเกียรติของผู้ตายประการหนึ่ง การกระทำดังกล่าวจึงเป็นลักษณะการละเมิดศัคดีศรีความเป็นมนุษย์

อนึ่ง นอกจากตัวอย่างที่ขึ้นอธิบายข้างต้นแล้ว ยังมีลักษณะการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพในการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกหลายกรณี และตัวอย่างในการนำเสนอภาพแบบใดแบบหนึ่งอาจเข้าลักษณะการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในหลายลักษณะด้วยกัน ทั้งนี้ต้องศึกษาและวินิจฉัยตามองค์ความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพเป็นกรณีๆ ไป

จากข้างต้น อาจสรุปได้ว่าแม้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์จะเป็นสิทธิมนุษยชนอันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์แต่การใช้สิทธิเสรีภาพนั้นก็ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตตามรัฐธรรมนูญด้วย รวมทั้งการใช้สิทธิดังกล่าวยังจะต้องอยู่ภายใต้กรอบแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะอันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณค่าที่ผูกพันอยู่เฉพาะกับความ เป็นมนุษย์เท่านั้น โดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นใดทั้งสิ้น หรือกล่าวได้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่มีอาจจะล่วงละเมิดได้ตั้งนั้นหากสื่อหนังสือพิมพ์มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นการการใช้เสรีภาพเกินกว่าที่ขอบเขตที่เหมาะสมแล้ว และยังเป็น การละเมิดถึงคุณค่าของมนุษย์ผู้อื่นอีกด้วย

บทที่ 3

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และขอบเขตเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ในต่างประเทศ

ในบทที่ 3 นี้จะกล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และขอบเขตเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในกรณีต่างประเทศ โดยประเทศที่จะนำการศึกษาขึ้น คือ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งสามประเทศนี้ล้วนแต่เป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด นอกจากนี้ในแต่ละประเทศก็มีลักษณะเด่นที่สำคัญแตกต่างกันออกไป คือ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และยังได้มีการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (Basic Law for the Federal Republic of Germany) อีกด้วย สำหรับประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกที่ได้มีการจัดทำคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ขึ้น ซึ่งคำประกาศนี้ได้มีการรับรองหลักความเสมอภาค หลักสิทธิมนุษยชนซึ่งมีความเชื่อมโยงต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก อีกทั้งคำประกาศฯ ยังได้รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นจุดกำเนิดของเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวอีกด้วย ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่มีการจัดทำรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 (The First amendments 1789) ก็ได้มีการรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวของสื่อมวลชนไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น ด้วยลักษณะพิเศษของแต่ละประเทศที่กล่าวไปแล้วนั้น ล้วนแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ จะแบ่งหัวข้อเพื่อทำการศึกษาออกเป็นสามหัวข้อ คือ

3.1 หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในต่างประเทศ ในหัวข้อนี้จะทำการศึกษาถึงการรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศที่ทำการศึกษาทั้งสามประเทศนั้น ว่ามีการรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างไร พร้อมทั้งศึกษาถึงลักษณะและวิธีการในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และตัวอย่างคำพิพากษาคำวินิจฉัยที่องค์กรตุลาการในประเทศนั้นๆ ได้วางหลักการที่สำคัญในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.2 การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ ในหัวข้อนี้จะทำการศึกษาลักษณะการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ของทั้งสามประเทศ

โดยจะศึกษาการคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวและขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายเฉพาะ อีกทั้งยังศึกษาถึงองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ และแนวปฏิบัติในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศนั้นๆ นอกจากนี้ยังจะต้องพิจารณาในประเด็นเรื่องราร้องเรียนหรือคำวินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาการหลักการสำคัญและการคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในทางปฏิบัติอีกด้วย

3.3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศ ในหัวข้อนี้จะเป็นศึกษาถึงมาตรการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีที่มีการนำเสนอภาพข่าวโดยหนังสือพิมพ์ของประเทศนั้นๆ ว่ามีลักษณะการคุ้มครองจากองค์กรต่างๆ เช่น ใดบ้าง และมีวิธีแก้ปัญหาและมาตรการในการเยียวยาปัญหาอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อจะเป็นแนวทางสำคัญในการนำไปปรับใช้และหามาตรการในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เหมาะสม ในกรณีที่มีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ของประเทศไทย อย่างไรก็ตามสามารถพิจารณารายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

3.1 หลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในต่างประเทศ

3.1.1 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพ อีกทั้งในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (Basic Law for the Federal Republic of Germany) มาตรา 1 ก็ได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน

3.1.1.1 การบัญญัติรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

3.1.1.1.1 ความเป็นมาของการบัญญัติรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ประเทศเยอรมันมีความพยายามที่จะผลักดันให้มีการบัญญัติคำว่า “ศักดิ์ศรี” ให้ปรากฏในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ ค.ศ. 1848-1849 โดย Mohr ซึ่งเป็นสมาชิกของสมัชชาแห่งชาติได้เสนอให้มีการบรรจุข้อความที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีของมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ

กล่าวคือ “... เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับความสุขที่กล่าวมานี้ สังคมจะต้องมีหลักประกันสำหรับทุกคน ให้แต่ละคนสามารถที่จะมีความเป็นอยู่ที่สมศักดิ์ศรีและสาระความเป็นมนุษย์...” อย่างไรก็ตาม ญัตตินี้ก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากเสียงข้างมาก แต่คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลับไปปรากฏในมาตรา 139 ซึ่งบัญญัติว่า “เสรีชนย่อมต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้แต่ในกรณีของอาชญากรก็ตาม”¹ เป็นที่น่าสังเกตได้ว่า รัฐธรรมนูญเยอรมัน ฉบับ ค.ศ. 1849 นี้ไม่ได้มีการบัญญัติคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในหมวดสิทธิขั้นพื้นฐานของรัฐธรรมนูญเอง แต่คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระยะเริ่มต้นนี้ได้รับการพิจารณาถึงในสองลักษณะด้วยกัน ลักษณะแรก คือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการกล่าวถึงเพื่อที่จะเป็นหลักประกันให้คนในสังคมว่า คนในสังคมจะต้องมีความปลอดภัย มีเสรีภาพ สามารถต่อต้านการกดขี่ข่มเหง สามารถพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของตนเอง และสามารถเข้าถึงปัจจัยต่างๆ ที่จะช่วยให้บรรลุถึงสิ่งที่กล่าวไปข้างต้นได้อย่างสะดวกง่ายดาย ซึ่งการดังกล่าวนี้ไม่เพียงจะเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตแล้ว ยังจะเป็นหลักประกันสถานะทางสังคมของบุคคลอีกด้วย ลักษณะที่สอง คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถูกใช้เป็นเหตุผลสำคัญที่จะยกเลิกรูปแบบการลงโทษที่ไม่เหมาะสมและเป็นละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น โทษประหารชีวิต การใส่ชื่อแขวนประจาน การประณามทำให้อดสูเสียชื่อเสียง หรือการลงโทษทางร่างกายอย่างทารุณโหดร้าย เป็นต้น²

ต่อมา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เยอรมันได้จัดทำรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1919 หรือรัฐธรรมนูญฉบับไวมาร์ขึ้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การครองชีพทางเศรษฐกิจ (Economic Life) โดยอยู่ในมาตรา 151(1) ประโยคแรก ความว่า “ความเป็นอยู่ที่สมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จะเห็นได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1919 นี้จะบัญญัติคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อย่างไม่เหมาะสมเท่าที่ควรสำหรับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของคำดังกล่าว แต่การพิจารณาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแง่เศรษฐกิจนี้ได้กลายเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งที่ได้รับการบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญเยอรมันในลำดับต่อมา³

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1948-1945) รัฐบาลนาซีภายใต้การนำของอดอล์ฟ ไอชมันน์ (Adolf Eichmann) ได้ดำเนินการต่างๆ ที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกัน แก่ชนชาติยิว เช่น การโกนศีรษะสตรี เพื่อเอาผมไปทอเป็นเครื่องนุ่งห่มเพื่อความอบอุ่นแก่

¹ บุญศรี มีวงศ์เฒ่า, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549), หน้า 37-38.

² Ariel L. Bendor and Michael Sachs, “The constitutional status of human dignity in German and Israel,” *Israel Law Review* (2011): 26.

³ *Ibid.*, p 27.

ร่างกาย โดยไม่คำนึงว่าเจ้าของผมเหล่านั้นจะหนาวเหน็บเพียงใดในฤดูหนาว การใช้มนุษย์เป็นเครื่องทดลองโดยการฉีดสารต่างๆ เข้าสู่ร่างกาย ส่วนผลร้ายที่เกิดแก่มนุษย์เหล่านั้น ไม่ว่าจะความตายหรือความพิการ เหล่านี้ไม่เคยสนใจ การนำชาวฮิวไปฆ่าด้วยวิธีการรมก๊าซพิษจนตายเป็นจำนวนมาก ซึ่งคาดว่ามิประมาณวันละหนึ่งพันคนที่ถูกทำลายชีวิตด้วยวิธีนี้ และศพเปลือยเปล่าเหล่านั้นยังถูกค้นหาทรัพย์สินมีค่าซึ่งอาจเล็ดลอดจากการตรวจ ในบางศพก็มีการเปิดปากศพเพื่อเอาฟันปลอมที่เป็นทองออกมาด้วย โดยสรุปแล้วคาดว่าในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง มีชาวฮิวเสียชีวิตจากการกระทำของทหารนาซี ประมาณ 6 ล้านคน ดังนั้นด้วยความสำนึกที่มีต่อมนุษยชาติที่ทหารนาซีได้กระทำต่อชาวฮิวและอิทธิพลของกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติที่ได้นำคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มาบัญญัติไว้ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเยอรมัน ฉบับ ค.ศ. 1949 (ฉบับปัจจุบัน) จึงมีแนวคิดที่จะนำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ⁴

ในการยกร่างกรอบความคิดสำหรับร่างรัฐธรรมนูญเยอรมัน ฉบับปัจจุบัน คณะกรรมการร่างได้อาศัยรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐต่างๆ ที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาเป็นต้นแบบ โดยได้ยกร่างเป็นต้นร่างสำหรับมาตรา 1 ว่า “(1) รัฐย่อมมีขึ้นเพื่อมวลมนุษยชน มิใช่มีมนุษย์มีอยู่เพื่อรัฐ (2) ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นบุคคลของมนุษย์ย่อมไม่อาจแตะต้องได้อำนาจสาธารณะ ไม่ว่าจะปรากฏตัวอยู่ในรูปแบบใดย่อมต้องมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ต่อมาภายหลังมีการปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำให้แตกต่างออกไป แต่แนวความคิดที่ว่า “มนุษย์ย่อมมาก่อนรัฐ” และ “รัฐ ในฐานะที่เป็นผลผลิตของมนุษย์ย่อมเรียกร้องได้เพียงเท่าที่มนุษย์จะหยิบยื่นให้เท่านั้น” ก็ยังเป็นพื้นฐานแนวคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ ท้ายที่สุดผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 1(1) ความว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้ เป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”⁵

จะเห็นได้ว่าแม้ถ้อยคำในรัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 1 ที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะมีความแตกต่างจากถ้อยคำในตอนแรก แต่ก็มีสิ่งหนึ่งที่เป็นจุดยืนร่วมกัน คือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายต้องการให้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญก็คือ ต้อง

⁴ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 84-85.

⁵ Grundgesetz (Basic Law for the Federal Republic of Germany) Article 1 (1) “Human dignity shall be inviolable. To respect and protect it shall be the duty of all state authority.”

ปรากฏเป็นอันดับแรกในรัฐธรรมนูญด้วย”⁶ นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญที่ถกเถียงกันเป็นพิเศษ คือ การวางรากฐานความคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าเป็นไปตามแนวทางของศาสนาหรือแนวปรัชญา ผู้ร่างรัฐธรรมนูญบางกลุ่มต้องการให้มีการเติมคำว่า สิทธิมนุษยชนทั้งหลายซึ่งจะละเมิดมิได้นี้ เป็นสิ่งที่ได้มาจากพระเจ้า ในที่สุดยุติติดตั้งกล่าวก็ตกไปโดยมีเหตุผลสำคัญจาก Dr. Heuss และ Dr. C.Schmid ซึ่ง Dr. Heuss ได้ให้เหตุผลว่า ไม่ควรอ้างพระเจ้าเป็นเจ้าในมาตรานี้ เนื่องจากการร่างรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องทางโลก จึงไม่ควรมีความเกี่ยวข้องกับใดๆ กับเทววิทยา และในแง่ระบบความคิดแล้ว ก็คงไม่อาจจะนำถ้อยคำที่เกี่ยวกับ “สิทธิที่มีมาก่อนการเกิดขึ้นรัฐ” ส่วน Dr. C.Schmid ได้เสริมต่อไปว่า การต่อสู้ของมนุษย์ให้ได้ว่าซึ่งเสรีภาพทางโลก โดยเฉพาะสิ่งที่เกิดขึ้นในเยอรมันขณะนั้น มิใช่เกิดขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในทางศาสนาแต่อย่างใด หากแต่เป็นผลสำเร็จได้ตามครรลองแห่งวิวัฒนาการทางอารยธรรมเท่านั้น⁷

ในที่สุดที่ประชุมการร่างรัฐธรรมนูญก็ยืนยันหลักการที่ว่า ถ้อยคำที่ใช้ต้องมีความกะทัดรัด และเข้าได้กับโลกทัศน์ต่างๆ ได้ทุกโลกทัศน์ อย่างไรก็ตามในการตีความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ก็คงมองข้ามอิทธิพลของศาสนาคริสต์ไม่ได้ เพราะได้มีการบัญญัติว่า “ภายใต้จิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบที่มีต่อพระเจ้าและต่อมวลมนุษย...” ไว้เป็นคำเริ่มต้นของคำปรารภ ดังนั้นส่งผลให้การตีความของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมต้องคำนึงอิทธิพลทางศาสนาด้วย

3.1.1.1.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การพิจารณาหาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีความถูกต้องแน่นอนย่อมมีความสำคัญมาก เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อการตีความรัฐธรรมนูญและการทำงานของฝ่ายตุลาการซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องตัดสินคดีอย่างระมัดระวังรอบคอบแล้ว การพิจารณาหาความหมายนี้ยังจะมีความสำคัญในด้านศีลธรรมและการเมืองการปกครองอีกด้วย⁸

ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นไม่สามารถที่จะพิจารณาได้จากตัวบทกฎหมายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น สภาร่างรัฐธรรมนูญมีเจตนาที่จะให้มาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญนี้เป็นเสมือนอารัมภบท (preamble) ของบทที่เกี่ยวข้องกับสิทธิพื้นฐาน เพื่อที่จะได้แสดงเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของบทที่ว่าสิทธิพื้นฐานนี้ ดังนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้

⁶ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 39.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-41

⁸ Christoph Enders, *The Right to have Rights: The Concept of Human Dignity in German Basic Law* [online], 19 July 2014. Available from: <http://revistas.unisinos.br/index.php/RECHTD/article/view/4770/2023>

ไม่ได้เป็นสิทธิพื้นฐานใหม่แต่อย่างใด แต่เจตนาของสภาร่างรัฐธรรมนูญต้องการให้สิทธิพื้นฐานดั้งเดิม (Classical Fundamental Right) สามารถปรับใช้และมีผลบังคับใช้ได้อย่างแน่นอน ดังนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นหลักประกันมาตรฐานนี้ควรที่จะถูกตีความอย่างละเอียดถี่ถ้วนและเปิดกว้างในการตีความ โดยไม่มีบรรทัดฐานที่ตายตัวเพื่อให้ปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทของสังคม⁹ เจตนารมณ์ของสภาร่างรัฐธรรมนูญนี้มีผลต่อระบบทางรัฐธรรมนูญ พันธะสัญญาที่ก่อกำเนิดจากศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์นี้ก็คือการปกป้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเยอรมันนั่นเอง นอกจากนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 1 นี้ยังได้แสดงผลว่าทำไมชาวเยอรมันจึงได้ก่อพันธะผูกพันพวกเขาที่จะปกป้องสิทธิมนุษยชน¹⁰

รัฐธรรมนูญเยอรมัน ได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ ดังนี้

“มาตรา 1 (1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะละเมิดมิได้ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทั้งหมดของรัฐที่จะต้องเคารพและปกป้องเกียรติของมนุษย์”

(2) คนชาวเยอรมันยอมรับว่า สิทธิมนุษยชนที่จะละเมิดไม่ได้และที่จะโอนไม่ได้ นั้น เป็นพื้นฐานของทุกประชาคมของสันติภาพและของคามยุติธรรมในโลก

(3) ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการพึงเคารพสิทธิมูลฐานทั้งหมดดังต่อไปนี้ เสมือนหนึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับได้”¹¹

ความหมายของคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญเยอรมันนี้ยังสามารถพิจารณาได้จากการตีความของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมัน ได้วินิจฉัยในคดี KDP – Urteil เกี่ยวกับประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยศาลรัฐธรรมนูญฯ อธิบายว่า เป็นการเรียกร้องการสร้างตนเองอย่างอิสระของปัจเจกบุคคลในรัฐเสรีประชาธิปไตย “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จึงถือว่ามีค่าสูงสุด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มิอาจล่วงละเมิดได้ เป็นสิ่งซึ่งต้องให้ความเคารพและต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐ มนุษย์ คือ คุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสามารถในการสร้างชีวิตบนความ

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid

¹¹ Article 1 (1) Human dignity shall be inviolable. To respect and protect it shall be the duty of all state authority.

(2) The German people therefore acknowledge inviolable and inalienable human rights as the basis of every community, of peace and of justice in the world.

(3) The following basic rights shall bind the legislature, the executive and the judiciary as directly applicable law.

รับผิดชอบของตนเองดังนั้น เพื่อเห็นแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคล จะต้องทำให้เกิดความมั่นคงแก่ปัจเจกบุคคลในการพัฒนาลักษณะส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้¹² และในคำวินิจฉัยเรื่อง Mephisto – Beschluss ศาลรัฐธรรมนูญ ยังได้วินิจฉัยว่า มาตรา 1 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ของเยอรมัน (Grundgesetz) ได้ให้หลักประกันในทางคุณค่าซึ่งปัจเจกบุคคลได้รับหลักประกันดังกล่าวเพราะความเป็นบุคคล การไม่อาจล่วงละเมิดได้ในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เป็นการรับรองถึงการคุ้มครองจากการแทรกแซงในปริมนทลส่วนบุคคล¹³

อนึ่ง มลรัฐบาวาเรียเป็นมลรัฐแรกที่ได้มีการนำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งแคว้นบาวาเรียซึ่งต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้เป็นต้นแบบแก่รัฐธรรมนูญของมลรัฐอื่นๆ ในเยอรมัน และในท้ายที่สุดได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเองอีกด้วย ดังนั้นจึงอาจจะพิจารณาความเห็นและการตีความของศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐบาวาเรียในประเด็นที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐบาวาเรียได้เคยมีคำวินิจฉัย ในปีค.ศ. 1948 ว่า “มนุษย์ในฐานะที่เป็นบุคคล ย่อมถือเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่มีคุณค่าสูงสุดทางจิตใจและทางจารีต ซึ่งไม่สามารถซื้อขายได้ และมนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเองเมื่อต้องเผชิญหน้ากับฝ่ายอำนาจรัฐรวมทั้งฝ่ายสังคม โดยที่ทั้งสองฝ่ายหลังไม่อาจแต่ต้องคุณค่าดังกล่าวได้ ศักดิ์ศรีจึงเป็นเรื่องของคุณค่าภายในและในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องให้ได้การยอมรับและการเคารพจากสังคม ซึ่งเป็นสิทธิอันชอบธรรมของมนุษย์ที่ย่อมจะเรียกร้องเพื่อตนเองได้เสมอ”¹⁴

จะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการที่กว้างมาก จึงเป็นการยากที่จะหาความหมายอย่างแท้จริงได้ หากพิจารณาจากหลักการทางกฎหมายของเยอรมัน ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวคิดของคานท์ (Kant) แล้ว จะพบว่าประการแรกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การที่กฎเกณฑ์ในสังคมต้องเคารพและตระหนักถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์ (the equality of humankind) หลักการดังกล่าวได้ถูกกล่าวเน้นในรัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 3 ที่ว่า “ความเท่าเทียม” หมายความว่า อย่างน้อยบุคคลถูกทำให้มีค่าเท่าเทียมกัน ซึ่งก็สามารถแปลความได้คือ มนุษย์ไม่อาจถูกทำให้เป็นทาส หรือมีสภาพเป็นทาส ไม่อาจมีเลือกปฏิบัติด้วยเชื้อชาติ ศาสนา สีผิวได้ ประการที่สอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายความว่า การเคารพต่อเนื้อตัวร่างกายและบุรณภาพของมนุษย์ ซึ่งได้ระบุในมาตรา 2(2) แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมัน คือ ห้ามมีการทรมานและลงโทษทางเนื้อตัว

¹² BVerfGE 5, 85 (206), อ้างถึงใน บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 89.

¹³ BVerfGE 30, 173 (214), อ้างถึงใน บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 89.

¹⁴ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 61.

ร่างกาย และห้ามที่จะลงโทษโดยไม่มีความผิดหรือมีการลงโทษที่เกินกว่าความผิด ประการที่สาม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายความว่า การเคารพต่อความรู้สึปัญญาและจิตวิญญาณของแต่ละบุคคล ซึ่งความหมายนี้หมายความว่ายังต่อการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล ประการที่สี่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายความว่าต้องมีการจำกัดอำนาจรัฐ การจำกัดอำนาจนี้จะนำไปสู่การรับประกันการใช้ อำนาจอย่างเหมาะสม ไม่มีการละเมิดต่อสิทธิประการใดๆ ที่ประชาชนพึงจะมีได้ตามรัฐธรรมนูญ และ ประการสุดท้าย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง การรับประกันความมีตัวตนของบุคคล และ สถานภาพทางสังคมของบุคคลนั้น ซึ่งพิจารณาได้จากมาตรา 2(2) สิทธิที่จะมีชีวิตและการที่รัฐบาล เยอรมันจะต้องจัดให้มีสวัสดิการทางสังคมแก่ประชาชน ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 20(1) แห่ง รัฐธรรมนูญเยอรมัน¹⁵

3.1.1.1.3 ขอบเขตของหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ

การพิจารณาหาขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็เป็น เรื่องที่ยากประการหนึ่ง คล้ายกับการหาความหมายอย่างชัดเจนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความหมายที่ค่อนข้างกว้างจึงทำให้การหาขอบเขตที่ชัดเจนของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นไปได้ยากด้วย อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากการกระทำใดที่เข้าลักษณะ การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน จะพบว่าลักษณะการกระทำ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การรุมข่มขืนกระทำชำเรา การลงโทษด้วยวิธีการที่ทรมาณผิดมนุษย์ การทำให้เป็นทาส หรือ อาชญากรรมรูปแบบอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน จะเห็นได้ว่าการกระทำเหล่านี้ได้เกิดขึ้นในช่วงชาตินิยมนาซี ซึ่งทำให้รัฐธรรมนูญต้องมีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อป้องกันการลดคุณค่าและการ ปฏิบัติต่อมนุษย์ต่อมนุษย์ผู้อื่นอย่างมิใช่มนุษย์

วิธีการในการกำหนดขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เรียกว่า “object-formula” หลักเกณฑ์ของวิธีการนี้ได้พัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1950 โดย หลักเกณฑ์นี้พิจารณาว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะถูกละเมิดเมื่อบุคคลนั้นถูกปฏิบัติหรือถูกกระทำ เหมือนเป็นวัตถุ รูปแบบวิธีคิดนี้ถูกใช้โดยศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันในหลายคดี ต่อมาได้มีการปรับปรุง object-formula approach โดยมีแนวคิดที่ว่าหากมีการปฏิบัติต่อมนุษย์โดยเจ้าหน้าที่รัฐอย่างไร้ คุณภาพ ก็อาจนำไปสู่การตั้งคำถามว่าสถานะของบุคคลหนึ่งๆ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ไม่ได้ถูกเคารพ หรือให้เกียรติ การกระทำนี้อาจเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ เพราะมนุษย์ทุกคนมีคุณค่า ภายในตัวเองในฐานะที่เป็นมนุษย์

¹⁵ Edward J. Eberle, “Human dignity, privacy, and personality in German and American Constitutional law,” *Utah Law Review* 963 (1997): 7.

อย่างไรก็ตามวิธีการตามแนวคิดนี้ยังมีข้อถกเถียงในบางกรณี อยู่ ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเคยมีการใช้แนวคิดเป็นไปตามสถานการณ์ความเหมาะสมแต่ละคดี และ เพื่อแก้ปัญหาความไม่แน่นอนดังกล่าวจึงได้มีการกำหนดขอบเขตศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ประกอบด้วย สิ่งใดบ้าง และหากมีการกระทำใดที่ก้าวล่วงต่อขอบเขตดังกล่าวย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์นั่นเอง ขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ประกอบด้วย ได้แก่ ดังนี้¹⁶

- บุรณาภาพหรือความสมบูรณ์ของเนื้อตัวร่างกาย
- ความสมบูรณ์ด้านกายภาพของบุคลิกภาพมนุษย์
- ความเท่าเทียมพื้นฐาน
- การใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีเกียรติ สมที่เกิดมาเป็นมนุษย์

การกำหนดขอบเขตข้างต้นในบางกรณีก็ยังมีปัญหาในการ ตีความ เช่น รัฐธรรมนูญ มาตรา 2(2) “บุคคลมีสิทธิในชีวิตและสิทธิในร่างกายของตนที่จะละเมิดมิได้ เสรีภาพของบุคคลจะถูกละเมิดมิได้ การจำกัดสิทธิดังกล่าวจะกระทำได้โดยอาศัยกฎหมาย” จะเห็นได้ ว่ารัฐธรรมนูญเยอรมันได้รองรับว่าสิทธิในชีวิตหรือสิทธิในร่างกายนี้อาจจะถูกจำกัดโดยกฎหมายได้ ซึ่ง การจำกัดสิทธิในชีวิตหรือสิทธิในร่างกายนั้นในบางกรณีอาจเป็นการรुक้าต่อบุรณาภาพของเนื้อตัว ร่างกายมนุษย์ อันหมายความว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ย่อมถูกละเมิดได้ กรณีนี้ได้มีตัวอย่างจาก The Aviation Security Act of 11 January 2005 กฎหมายดังกล่าวอนุญาตให้มีการยิงเครื่องบินได้ ในกรณีที่เครื่องบินถูกจี้ และผู้จี้ต้องการนำเครื่องบินมาพุ่งเพื่อทำลายชีวิตมนุษย์จำนวนมาก ศาล รัฐธรรมนูญเยอรมันได้มีการระงับกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากศาลเห็นว่าหากมีการอนุญาตให้กฎหมาย ดังกล่าวมีผลใช้บังคับ ผู้โดยสารที่เป็นผู้บริสุทธิ์ก็จะถูกปฏิบัติเยี่ยงเป็นวัตถุ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของผู้โดยสารเหล่านั้นจะถูกละเมิด ดังนั้นกฎหมายนี้จึงไม่มีผลบังคับใช้ได้

3.1.1.1.4 สถานะของหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นรัฐธรรมนูญเยอรมันได้มีการรับรอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตราแรกของรัฐธรรมนูญสถานะที่สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ถูกพิจารณาว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เป็นคุณค่าเพียงอย่างเดียวที่มี ความสำคัญเหนือประโยชน์สาธารณะอื่นๆ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่สมบูรณ์และมีความ ยิ่งใหญ่ ในขณะที่ประโยชน์อื่นๆ ที่ได้รับรองในรัฐธรรมนูญสามารถที่จะถูกจำกัดได้เพื่อประโยชน์ สาธารณะอื่นที่มีคุณค่ามากกว่า ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะถูกละเมิดได้จาก เหตุใดๆ ก็ตาม

¹⁶ Ariel L. Bendor and Michael Sachs, “The constitutional status of human dignity in German and Israel,” *Israel Law Review* (2011): 42-44.

ในปัจจุบันนักวิชาการหลายท่านได้ตั้งคำถามต่อการกระทำบางอย่าง เช่น การทรมานผู้ต้องสงสัยเพื่อให้บอกข้อมูลที่สำคัญ (เช่น สถานที่ที่จะถูกวางระเบิด) โดยมีเหตุผลความจำเป็นเพื่อปกป้องความปลอดภัยของประชาชนอื่นๆ การกระทำเช่นนี้เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ อย่างไรก็ตามสถานะที่ไม่สามารถละเมิดได้ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ถูกศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันตัดสินรองรับจากกรณีกฎหมาย The Aviation Security Act ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น คือ ถึงแม้ว่ากฎหมายนี้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องประชาชนผู้บริสุทธิ์ที่อยู่บนพื้นดินจำนวนมากที่อาจได้รับอันตรายจากการที่เครื่องบินอาจพุ่งชนได้ แต่ศาลเห็นว่าการยิงเครื่องบินนั้นก็เป็นการทำลายชีวิตผู้โดยสารซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์บนเครื่องบินด้วย กฎหมายดังกล่าวจึงไม่มีผลบังคับใช้ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะถูกละเมิดไม่ได้ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม แม้ว่าจะเป็นการช่วยเหลือชีวิตมนุษย์บนพื้นดินจำนวนมากก็ตาม จะเห็นได้ว่าแม้กระทั่งสิทธิที่จะชีวิต (Right to Life) ของประชาชนที่อยู่บนพื้นดินก็ไม่สามารถจะทำให้การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้โดยสารบนเครื่องบินถูกต้องได้ ซึ่งกรณีนี้ก็เป็นการเน้นย้ำสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่สามารถละเมิดได้ด้วยเงื่อนไขใดๆ ก็ตาม¹⁷

นอกจากนี้จากการศึกษางานเขียนของนักวิชาการเยอรมันหลายท่านต่างก็มีการให้คุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น โดยมีการให้คำจำกัดความถึงสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้หลายรูปแบบด้วยกัน เช่น “หลักการที่มีความสำคัญสูงสุดของรัฐธรรมนูญ” “คุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ” “หลักการทางรัฐธรรมนูญที่มีคุณค่ามากที่สุด” “ความมั่นคงของหลักนิติธรรม (the Rule of Law)” “หลักการพื้นฐานที่เป็นรากฐานของการให้คุณค่าตามระบบรัฐธรรมนูญ” “ที่มาของเหตุผลตามรัฐธรรมนูญ” “ป่อเกิดที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญ” “หลักการพื้นฐานของกฎหมายธรรมชาติ”¹⁸ จากสถานะและความสำคัญที่นักวิชาการเยอรมันหลายท่านได้ให้ความเห็นนี้ชี้ให้เห็นถึงสถานะและความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อนึ่ง ด้วยความเห็นเกี่ยวกับสถานะที่ชัดเจนข้างต้นทำให้สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 1(1) แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมันไม่ค่อยถูกตั้งคำถามนักแต่กระนั้น Enders นักวิชาการชาวเยอรมันมีความเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเพียงหลักการพื้นฐานทั่วไป ซึ่งไม่เหมือนกับมาตรการทางกฎหมายอื่นเลยส่งผลให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่มีความ

¹⁷Ariel L. Bendor and Michael Sachs, “The constitutional status of human dignity in German and Israel,” *Israel Law Review* (2011): 31-32.

¹⁸ Zakarias Kinga and Benke Karoly, *Human Dignity in the case-law of the Constitutional Courts of Germany, Hungary and Romania* [online], 25 July 2014. Available from: http://www.ccr.ro/uploads/zakarias_benke_1.pdf

ผูกพันทางกฎหมาย ในมุมตรงกันข้ามนักวิชาการอีกหลายท่านมีความเห็นแตกต่างที่น่าเชื่อถือมากอย่างยิ่ง คือ มาตรา 1(3) แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมันบัญญัติว่า “ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการพึงเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหมดดังต่อไปนี้ เสมือนหนึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับได้” นอกจากนี้รัฐธรรมนูญเยอรมันยังได้บัญญัติว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ละเมิดมิได้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมมีผลผูกพันทางกฎหมาย มาตรา 79(3) ยังได้แสดงถึงความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ โดยห้ามมิให้มีการแก้ไขหลักการสำคัญตามความในมาตรา 1 บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่คงอยู่อย่างแน่นอนอันส่งผลให้เจ้าหน้าที่รัฐ หน่วยงานรัฐมีหน้าที่ต้องเคารพและปฏิบัติตามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้

ทั้งนี้ จากข้อความในมาตรา 1(3) ในตอนท้ายที่กล่าวว่า “... สิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหมดดังต่อไปนี้ (fundamental right set out below)...” จะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิใช่สิทธิขั้นพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง Nipperdy ก็เป็นนักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ Nipperdy ได้มีการศึกษามาตรา 1 ทั้งสามอนุมาตรา แล้วเห็นว่าหากแม้พิจารณาว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานที่มาของสิทธิขั้นพื้นฐาน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เองก็เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งด้วย การตีความแบบ Nipperdy เป็นการตีความอย่างเป็นระบบเพื่อสนับสนุนว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม Nipperdy ก็ได้ค้นพบข้อโต้แย้งที่สำคัญว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้ได้รับการปกป้องเสมือนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน เพราะการมีอยู่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือเพื่อปกป้องมนุษย์แต่ละบุคคล แสดงว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีอยู่หรือมีขึ้นเพื่อทำให้มนุษย์แต่ละบุคคลมีความแน่ใจว่าตนจะมีสิทธิส่วนบุคคลต่างๆ

Dreier ไม่ได้เห็นด้วยกับการตีความในรูปแบบของ Nipperdy โดยเขาโต้แย้งว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในมาตรา 1 แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมันมีค่าเกินกว่าที่จะถูกจำแนกว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นเพียงสิทธิขั้นพื้นฐานประเภทหนึ่งเท่านั้น Dreier มีความเห็นสำคัญ 3 ประการคือ (1) มาตราต่างๆ ที่บัญญัติต่อมาจากมาตรา 1 นั้นไม่ได้กล่าวถึงสิทธิขั้นพื้นฐานส่วนบุคคลทั้งหมด (2) สิทธิขั้นพื้นฐานได้ถูกอธิบายแยกแยะว่ามีสิทธิใดบ้างในมาตราอื่นๆ ซึ่งมีได้รวมอยู่ในมาตรา 1 และ (3) ความผูกพันทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นผลมาจากมาตรา 1(1) อยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องกล่าวซ้ำในมาตรา 1 (3) อีก จากข้ออ้างที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ Dreier ปฏิเสธว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่ง โดยพิจารณาจากโครงสร้างการร่างรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ

3.1.1.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

3.1.1.2.1 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของสหภาพยุโรป

เนื่องด้วยประเทศเยอรมันนั้นเป็นหนึ่งในสมาชิกของสหภาพยุโรป การพิจารณาถึงบริบทในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงจำเป็นต้องพิจารณาภายใต้กรอบของสหภาพยุโรปด้วย ทั้งนี้คณะมนตรียุโรป (Council of Europe) ได้จัดทำอนุสัญญายุโรปเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐาน (The European Convention for the protection of human Right and Fundamental Freedoms 1950) หรือ มีชื่อย่อว่า “ECHR” อนุสัญญานี้ได้ก่อตั้งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights) ขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการบังคับใช้ให้เป็นไปตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าอนุสัญญานี้ได้ถูกใช้เป็นกฎหมายหรือเป็นมูลฐานสำหรับศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนั่นเอง¹⁹

อนุสัญญายุโรปเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานได้มีบัญญัติที่ให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ คือ “ข้อ 3 บุคคลใดไม่อาจถูกกระทำทรมาน ไร้มนุษยธรรม หรือการลงโทษอันเป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และ “ข้อ 4 วรรคหนึ่ง บุคคลใดไม่อาจถูกเอาลงเป็นทาส หรือ อยู่ในฐานะคล้ายทาส”

จากบทบัญญัติข้างต้นดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองและให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าบุคคลต่างๆ ไม่อาจถูกทรมานหรือ ถูกลงโทษ หรือถูกกระทำการใดอย่างไร้มนุษยธรรม หรือถูกเอาเป็นทาส ด้วยเหตุที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่าในตัวเองอย่างเท่าเทียมกันทุกคน²⁰ จะเห็นได้ว่าอนุสัญญานี้เป็นอนุสัญญาที่ให้ความสำคัญแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันส่งผลให้ประเทศภาคีตามอนุสัญญาจะต้องถือปฏิบัติตามด้วยเช่นกัน

สนธิสัญญาสหภาพยุโรป ค.ศ. 1992 (Treaty on European Union, 1992) ก็เป็นสนธิสัญญาหลักที่สำคัญของสหภาพยุโรป สนธิสัญญานี้แม้ไม่บทบัญญัติโดยตรงในการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่สนธิสัญญาดังกล่าวก็ได้แสดงให้เห็นเจตนารมณ์ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยในข้อ 6 แห่งสนธิสัญญานี้ได้มีการรับรองสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งย่อมาหมายความว่ามีการคำนึงถึงคุณค่าอันมีอยู่ในตัวมนุษย์

ต่อมาในกฎบัตรสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 2000 (Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2000) ข้อ 1 ได้บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรี

¹⁹ ทิพรัตน์ เดิมเพ็ชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 89.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

ความเป็นมนุษย์ คือสิ่งที่จะล่วงละเมิดมิได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องได้รับการเคารพและปกป้อง” และข้อ 25 ยังบัญญัติไว้ว่า “สหภาพตระหนักและเคารพในสิทธิของผู้สูงอายุ ในการดำเนินอย่างมีศักดิ์ศรี และเป็นอิสระ มีส่วนร่วมในสังคม และวัฒนธรรม” จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติข้างต้นนี้ได้ให้ความสำคัญแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครอง และจะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีบัญญัติให้การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตประจำวัน และเคารพในคุณค่าในตัวตนของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามกฎบัตรสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ในปัจจุบันยังไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย แต่การมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยตรงย่อมแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะต้องการให้มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลเกิดขึ้นในสหภาพยุโรปอย่างจริงจัง²¹

จากที่ได้กล่าวมานั้น ได้แสดงให้เห็นว่าสหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญของคุณค่าอันมีอยู่ในตัวมนุษย์หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ต้องได้รับความเคารพคุ้มครอง ดังเห็นจากการที่ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองโดยตรงและกรณีการให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นประเทศเยอรมันอันเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรปย่อมต้องมีพันธะกรณีที่จะต้องให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.1.1.2.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของ

รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

การพิจารณาถึงความคุ้มครองของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญเยอรมันนั้น อาจพิจารณาได้จากการที่รัฐธรรมนูญเยอรมันได้กำหนดหลักประกันอย่างใดแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะการกำหนดหลักประกันแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะเป็นบรรทัดฐานหน้าที่แก่องค์กรภายใต้รัฐธรรมนูญในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันถือเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

จากการศึกษาพบว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นตัวกำหนดแนวทางสำหรับกิจกรรมหรือการกระทำทั้งหลายของรัฐ และเป็นมาตรฐานสำหรับการจัดระเบียบเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในรัฐ นอกจากนี้เพื่อเป็นการยกระดับการมีชีวิตอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงได้มีการยกระดับความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากความผูกพันทางจารีตประเพณีและศีลธรรม ขึ้นมาสู่ระดับความเป็นหน้าที่ตามกฎหมาย และหน้าที่ตามกฎหมายซึ่งก็คือรัฐธรรมนูญนั้นได้มีการทำให้เป็นรูปธรรมสามแนวทางคือ²²

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 92-34.

²² บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, รายงานการวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, หน้า 54-59.

(ก) ตามรัฐธรรมนูญแห่งเยอรมันนั้น คัดค้านความเป็นมนุษย์ได้รับการรับประกันโดยรัฐธรรมนูญว่าเป็นศูนย์กลางของความสนใจสำหรับระบบสิทธิขั้นพื้นฐานเลยทีเดียว ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเคยวินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยช่วงแรกว่า “ระบอบการปกครองเสรีประชาธิปไตย ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดที่ว่า มนุษย์มีคุณค่าในตัวเอง และเสรีภาพรวมทั้งความเสมอภาคเป็นคุณค่าพื้นฐานที่มีความถาวรสำหรับความเป็นเอกภาพของรัฐ” และยังมีคำวินิจฉัยต่อมาที่วินิจฉัยว่า “ในการปกครองระบอบเสรีภาพประชาธิปไตยนั้น คัดค้านความเป็นมนุษย์ก็คือคุณค่าที่สูงที่สุด” และท้ายที่สุดมีคำวินิจฉัยว่า “ศูนย์กลางของระบบแห่งกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ ก็คือคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิก ซึ่งสามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองได้อย่างเสรี ในสังคมเสรีประชาธิปไตย” จากแนวคำวินิจฉัยที่ได้กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่า คัดค้านความเป็นมนุษย์ก็คือหลักการพื้นฐานของระบบแห่งคุณค่าตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และเมื่อรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของระบบกฎหมายในประเทศ หลักประกันตามรัฐธรรมนูญในเรื่องคัดค้านความเป็นมนุษย์ย่อมเป็นศูนย์กลางของระบบกฎหมายด้วย ความสำคัญดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ แม้ภารกิจที่จะทำให้คัดค้านความเป็นมนุษย์ได้รับความคุ้มครองตามความเป็นจริง

(ข) การกำหนดคุณค่าสำหรับสังคมซึ่งเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของคัดค้านความเป็นมนุษย์ ที่ได้จากการมีหลักประกันในรัฐธรรมนูญ โดยมาตรา 1(1) ประโยคที่สองได้กำหนดให้เป็นภารกิจของอำนาจรัฐทั้งหลาย ที่จะต้องเคารพและให้ความคุ้มครองคัดค้านความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้มาตรา 79 (3) ยังตีกรอบอำนาจในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ มาตรา 1 ทำให้หลักการคัดค้านความเป็นมนุษย์ไม่อาจถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้นักวิชาการเยอรมันยังพิจารณาต่อไปอีกว่า ข้อผูกมัดต่ออำนาจรัฐของคัดค้านความเป็นมนุษย์ไม่ควรจำกัดเฉพาะในส่วนที่เป็นการแสดงออกของการใช้อำนาจรัฐเท่านั้น หากแต่จะต้องรวมไปถึงการดำเนินกิจกรรมของรัฐที่มีใช้การแสดงออกของการใช้อำนาจรัฐด้วย ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมดังกล่าว จะต้องเป็นการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของรัฐเท่านั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าไม่ว่าอำนาจรัฐจะปรากฏตัวในรูปแบบใด ก็มีหน้าที่ที่จะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองคัดค้านความเป็นมนุษย์เสมอไป

การให้ความเคารพนั้นหมายถึง การมีหน้าที่ที่จะต้องแสดงความนับถือ กล่าวคือ ฝ่ายอำนาจรัฐไม่อาจดำเนินการใดๆ ที่เป็นการล่วงละเมิดต่อคัดค้านความเป็นมนุษย์ ดังนั้นความหมายของการให้ความเคารพจึงเน้นไปที่การละเว้นการดำเนินการบางประการ ส่วนการคุ้มครองนั้น เป็นกรณีที่รัฐต้องลงมือดำเนินการบางอย่าง ซึ่งเท่ากับเป็นการเรียกร้องให้มีการกระทำที่เป็นเชิงปฏิฐาน รัฐจึงต้องแสดงออกด้วยการคิดหาทางและออกแรงดำเนินการเพื่อให้คัดค้านความเป็นมนุษย์ได้รับการคุ้มครองตามความเป็นจริงในทางปฏิบัติ หน้าที่ในการให้ความคุ้มครองสามารถออกได้หลายรูปแบบ เช่น มีการตรากฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ กฎหมายลำดับรอง

การวางแผนแนวคำพิพากษา หรือการดำเนินการอื่นๆ ของรัฐ เป็นต้น การดำเนินการต่างๆ นั้น การดำเนินการรูปแบบแรกคือการตราพระราชบัญญัติน่าจะเป็นหลักในการดำเนินการรูปแบบอื่นๆ ต่อไป หน้าที่รัฐในการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้สามารถใช้เป็นฐานทางกฎหมายในการใช้กำลังเข้าคุ้มครองและปกป้องด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กำลังทหารเข้าต่อสู้เมื่อมีการรุกรานจากนอกประเทศ กรณีนี้เป็นเรื่องสำคัญสำหรับประเทศเยอรมันมาก รัฐธรรมนูญเยอรมันได้มีการบัญญัติในมาตรา 26 ห้ามมีการเตรียมและการทำสงครามที่มีลักษณะเป็นการรุกรานอย่างเด็ดขาด พร้อมทั้งกำหนดโทษทางอาญาสำหรับผู้ที่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อมาตราดังกล่าวด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญเยอรมันได้มีบทบัญญัติที่แสดงถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน

(ค) มาตรา 1(1) ที่กำหนดหน้าที่สำหรับฝ่ายอำนาจรัฐ ให้ความเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น นอกจากจะมีอิทธิพลต่อแวดวงของฝ่ายอำนาจรัฐแล้ว บทบัญญัติดังกล่าวยังมีอิทธิพลต่อแวดวงของกฎหมายเอกชนด้วย กล่าวคือ ประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นควรที่จะเป็นสิ่งที่แตะต้องไม่ได้ แม้แต่ในภาคเอกชนก็ตาม สำหรับในมาตรานี้ อาจกล่าวได้ว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญจงใจที่จะไม่ระบุให้รัฐหรือฝ่ายอำนาจรัฐเป็นผู้มีหน้าที่ตามมาตรานี้แต่อย่างเดียว Dr. Susterhenn กรรมการผู้ร่วมร่างรัฐธรรมนูญได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับ มาตรา 1(1) ไว้ว่า “บทบัญญัตินี้ เป็นการกำหนดแบบสัมบูรณ์ (absolute) ที่ใช้สำหรับทุกผู้ทุกนาม กล่าวคือ ใช้บังคับทั้งกับฝ่ายอำนาจรัฐและฝ่ายเอกชนทุกคน รวมทั้งสถาบันในทางสังคมทั้งหลายอีกด้วย” โดยหลักการแล้วอาจกล่าวได้ว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีผลใช้บังคับกับระบบกฎหมายเอกชนด้วย อย่างไรก็ตามยังมีคำถามอยู่ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีผลที่เป็นรูปธรรมอย่างไรต่อความสัมพันธ์ในระหว่างผู้ถือสิทธิตามกฎหมายเอกชนด้วย เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีคุณสมบัติของการเป็นผลจากคุณค่าทางสังคมโดยรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นผลดังกล่าวจึงย่อมแผ่ซ่านไปทั่วระบบกฎหมายทั้งหมด ซึ่งรวมถึงกฎหมายเอกชนด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมเป็นมาตรฐานสำคัญที่เป็นตัวกำหนดทิศทางสำหรับการสร้างสรรค์และการใช้กฎหมายทางกฎหมายเอกชนด้วย

3.1.1.3 การล่งล้ำขอบเขตการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้อธิบายเกี่ยวกับการล่งล้ำขอบเขตการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้ การเหยียดคนลงต่ำ การประจาน การตามล่า การเหยียดหยาม และการพิพากษาที่เป็นการทารุณ หรือหนักจนเกินเหตุ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะการลดฐานะของคนลงเป็นเพียงวัตถุ โดยศาลเห็นว่าการที่รัฐทำให้มนุษย์กลายเป็นวัตถุย่อมเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับ

บุคลิกภาพของมนุษย์ตามจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมา ทั้งยังเป็นการยอมรับในสิทธิเรียกร้องของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวกับคุณค่า (value) อันควรแก่การเคารพของมนุษย์นั่นเอง²³

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้ลงใช้ “สูตรแห่งการลดคนลงเป็นวัตถุ” มาเป็นแนวในการเขียนคำพิพากษา โดยศาลระบุว่า การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมนุษย์ถูกปฏิบัติโดยวิธีการที่ทำให้เกิดความสงสัยในตัวบุคคลของมนุษย์ผู้นั้น หรือเป็นกรณีที่มีการปฏิบัติอื่นๆ เป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามอำเภอใจ หากฝ่ายรัฐมีการปฏิบัติหรือการดำเนินการใดที่อาจกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยไม่เคารพในคุณค่า ซึ่งมนุษย์แต่ละคนย่อมมีอยู่ในตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การล่วงล้ำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติต่อมนุษย์โดยปราศจากความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น²⁴

สูตรแห่งการลดคนลงเป็นวัตถุนี้ยังเป็นที่ถกเถียงในแวดวงวิชาการ เพราะเกิดการตั้งคำถามต่อไปว่า นอกจากมี “การย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามอำเภอใจ” ซึ่งเป็นการกระทำอันขัดต่อกฎหมายแล้ว ยังจะมี “การย่ำยีต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่เป็นการตามอำเภอใจ” อีกหรือไม่ และการกระทำดังกล่าวจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และอะไรคือความหมายของเงื่อนไขที่ว่า “การปฏิบัติต่อมนุษย์ที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น จะต้องเป็นการแสดงออกซึ่งเป็นการเหยียดหยามต่อคุณค่าของความเป็นคน” อย่างไรก็ตาม คำถามข้างต้นก็ยังไม่ได้รับการตอบสนองให้เกิดความกระจ่างเท่าที่ควร กระนั้นหากพิจารณาจากแนวคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน ก็จะพอหาความหมายได้ว่า จะปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์คนใดคนหนึ่งราวกับว่าเขาผู้นั้นมิใช่มนุษย์ไม่ได้ แม้ว่าในการปฏิบัติเช่นนั้นผู้ใช้อำนาจรัฐเองมิได้ต้องการย่ำยีต่อคุณค่าของบุคคล หากแต่ทำไปด้วย “ความปรารถนาดี” ก็ตาม ดังนั้นหากพิจารณาจากแนวคำพิพากษาก็เป็นการยืนยันสูตรแห่งการลดคนลงเป็นวัตถุโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ปัญหาของสูตรดังกล่าวก็ยังมีอยู่คือ ความไม่ชัดเจนของสูตรนี้นั่นเอง

นอกจากนี้ ศ.ดร. บุญศรี มีวงศ์อุโฆษได้พิจารณาเรื่องต่างๆ ที่มาตรา 1(1) มักถูกละเมิดอยู่เสมอ สามารถแบ่งได้ 5 เรื่องดังนี้²⁵

เรื่องทีหนึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเสมอภาคของมนุษย์ การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเด็นนี้ ได้แก่การลดคนลงเป็นทาส การปฏิบัติต่อมนุษย์อย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยพิจารณาจากชาติพันธุ์เป็นหลัก นอกจากนี้การดำเนินกิจการธุรกิจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหาเด็กหรือเยาวชนเพื่อรับเป็นบุตรบุญธรรมก็ถูกมองว่าเป็นธุรกิจที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 83.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 83-84.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85-89.

เรื่องที่สอง เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิที่มนุษย์สามารถจะมีเอกลักษณ์ในตัวเอง (Identity) และบูรณภาพ (Integrity) แห่งตนเองทางด้านร่างกาย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมปฏิเสธการทรมาณร่างกายหรือการลงโทษโดยทำให้เจ็บเนื้อเจ็บตัว เช่น การเขี่ยน เป็นต้น แต่กรณีดังกล่าวไม่รวมถึงการบังคับให้ผู้ต้องหาเปลี่ยนทรงผม หรือลักษณะหนวดเครา เพื่อให้พยานเข้าชี้ตัวได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

เรื่องที่สาม เกี่ยวกับสิทธิที่มนุษย์สามารถมีเอกลักษณ์และบูรณภาพแห่งตนเองทางด้านจิตใจ ลักษณะตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น การใช้เครื่องจับเท็จ การใช้เซรุ่มฉีดเข้าร่างกายมนุษย์เพื่อให้บุคคลนั้นพูดความจริง หรือการใช้วิธีการสะกดจิต วิธีการดังกล่าวนี้รัฐไม่อาจนำมาใช้กับประชาชนได้ นอกจากนี้รัฐก็ไม่อาจทำลายความเป็นเอกลักษณ์ในตัวเองของมนุษย์แต่ละคนได้ ไม่ว่าจะกระทำในที่คุมขัง หรือเรือนจำ หรือแม้กระทั่งในสถานบำบัดผู้ป่วยโรคจิตก็ตาม อีกทั้งเกียรติหรือศักดิ์ศรีนั้นมีอยู่ภายใต้การคุ้มครองของมาตรา 1 (1) เพียงมาตราเดียว หากแต่เป็นประเด็นของการละเมิดเกียรติหรือศักดิ์ศรี โดยการทำให้รู้สึกต่ำต้อยหรือกดขี่เหยียดหยาม

เรื่องที่สี่ การจำกัดการใช้อำนาจของฝ่ายผู้ถืออำนาจรัฐ ประเด็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเรื่องนี้นั้นสืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะคุ้มครองประชาชนตามหลักนิติรัฐ โดยต้องการให้เกิดกระบวนการพิจารณาคดีต่างๆ ที่เป็นธรรม ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้เคยมีคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมว่า “กฎเกณฑ์อันเคร่งครัดที่ว่า ภายในกรอบที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ ผู้ต้องหาจะต้องได้รับโอกาสที่จะชี้แจงเกี่ยวกับข้อกล่าวหาต่างๆ รวมทั้งมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานแวดล้อมกรณีต่างๆ ที่เป็นคุณต่อตนเข้าสู่การพิจารณา โดยพยานหลักฐานแวดล้อมกรณีต่างๆ เหล่านี้จะต้องได้รับการพิสูจน์ตรวจสอบ หรือจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน รอบด้าน นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเคยพิพากษาว่า “บุคคลย่อมไม่ถูกบังคับให้ต้องให้ปากคำที่อาจเป็นการปรักปรำตนเองได้ โดยระบุเหตุผลว่าหลักการนี้ได้อิทธิพลมาจากการที่จะต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เรื่องที่ห้า การให้หลักประกันสำหรับการใช้ชีวิตแบบปัจเจกชน (Individual Life) และการใช้ชีวิตแบบรวมหมู่กันเป็นสังคม (Social Life) ของมาตรา 1(1) แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมัน ให้หลักประกันสำหรับการดำรงชีวิตแบบมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งหากพิจารณาการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังที่ต้องอยู่รวมกัน 3 คน ในห้องขังขนาด 2.3 ตารางเมตร พร้อมโถส้วมหนึ่งโถ โดยไม่มีฝักัน สภาพดังกล่าวศาลสูงแห่งมลรัฐได้มีความเห็นว่า “สภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังดังกล่าว ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นสภาพที่เพียบพร้อมด้วยหลักประกันในการดำรงชีวิตเช่นที่มนุษย์ควรจะได้รับ เช่นเดียวกับสภาพห้องขังที่ผู้ต้องขังต้องทนต่อสิ่งปฏิกุล อันเกิดจากสภาพส้วมที่อุดตันเป็นประจำ”

จะเห็นได้ว่าท่าเรือข้างต้นนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้กำหนดลักษณะของการล่วงล้ำขอบเขตของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเคยตัดสินเกี่ยวกับการปรากฏตัวของบุคคลในลักษณะที่ไร้ศักดิ์ศรี เป็นต้นว่าในการแสดงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทางเพศ ศาลเห็นว่าด้วยเหตุเพียงเท่านั้นยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะให้ความชอบธรรมแก่รัฐที่จะเข้าไปแทรกแซงใดๆ ได้ จะเห็นได้ว่า นับเป็นเรื่องของศักดิ์ศรีเช่นเดียวกันที่มนุษย์ไม่จำเป็นต้องถูกบังคับให้มีศักดิ์ศรี

อนึ่ง หากพิจารณาจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ 30,1 (BVerfGE 30, 1)²⁶ จะเห็นได้ว่าการพิจารณาล่วงล้ำขอบเขตการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่เพียงในความสัมพันธ์ในทางสังคมเท่านั้น ต้องยังรวมถึงความสัมพันธ์ในทางกฎหมายด้วย โดยในกรณีของความสัมพันธ์ในทางกฎหมายจะต้องเป็นกรณีที่มีมนุษย์ไม่ได้รับการคำนึงถึงในสายตาของกฎหมาย การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยการบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น จะเป็นลักษณะกรณีกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งกำหนดให้มีการกระทำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้นไปกระทบต่อความเป็นตัวการของบุคคลในกฎหมาย หรือการกระทำตามกฎหมายฉบับนั้นไม่ว่าในกรณีใดกรณีหนึ่งเป็นการไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างอำเอใจ นอกจากนี้ยังรวมถึงการปฏิบัติของมนุษย์โดยอาศัยอำนาจมหาชนซึ่งเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายด้วย หากการปฏิบัติดังกล่าวไปกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเป็นกรณีที่มีการแสดงออกซึ่งการลบหลู่คุณค่าของบุคคล การกระทำในความหมายนี้ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.1.2 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.1.2.1 การบัญญัติกฎหมายรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.1.2.1.1 คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789

หลังจากการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1789 สภาร่างรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสในขณะนั้นได้มีการร่างคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองขึ้นโดยได้รับอิทธิพลของซีเอเยส์ซึ่งเป็นนักคิดคนสำคัญเป็นส่วนใหญ่ และในวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 จึงได้มีการประกาศรับรองสิทธิมนุษยชนพลเมืองใช้อย่างเป็นทางการ คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองนี้

²⁶ มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานการศึกษา เรื่อง กฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2547), หน้า 132.

ประกอบได้ด้วยเนื้อหาหลักๆ 3 ประการ คือ ประการแรก รับรองสิทธิมนุษยชน ประการที่สอง รับรองสิทธิพลเมือง ประการสุดท้าย รับรองหลักการขององค์กรทางการเมือง²⁷

สำหรับสาระสำคัญในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถสรุปได้ดังนี้ “...พลเมืองทุกคนซึ่งล้วนเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมายย่อมมีสิทธิเสมอภาคเท่าเทียมกันในเรื่องศักดิ์ศรี/การยอมรับนับถือต่อหน้าสาธารณชน...”²⁸ จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ สามารถกล่าวได้ว่าคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 นั้นได้มีการรับรองถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยรับรองว่าพลเมืองทุกคนล้วนมีสิทธิเสมอภาคกัน เท่าเทียมกันในเรื่องศักดิ์ศรี มีการยอมรับนับถือต่อหน้าสาธารณชน ซึ่งการรับรองนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าคำประกาศฯ ปี 1789 ได้ตระหนักและให้ความสำคัญแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาค

3.1.2.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

การบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จากการศึกษาพบว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับปัจจุบัน (ค.ศ. 1958) ไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ แต่ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ค.ศ.1958 วรรคแรกได้มีการบัญญัติเพื่อยืนยันหลักการในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.1789 ว่า “ประชาชนชาวฝรั่งเศสแสดงความยึดมั่นในหลักสิทธิมนุษยชนและหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติตั้งที่นิยามไว้ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.1789 ซึ่งได้รับการยืนยันและขยายความโดยคำปรารภ (preamble) ของรัฐธรรมนูญฉบับ ปี ค.ศ.1946...”²⁹ นอกจากนี้หากพิจารณาจากคำปรารภแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ. 1946 ก็พบว่าข้อความที่แสดงถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนี้ “รัฐจะต้องพิทักษ์รักษา คุ้มครองและเคารพในทุกชีวิตของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ... โดยปราศจากการปฏิบัติที่อยุติธรรม กตขี่ การปรักปรำนักโทษโดยไม่เป็นธรรมจากรัฐ...”³⁰

จากข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับ ค.ศ.1946 ได้มีการรับรองคำประกาศฯ ปี 1789 และรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับปัจจุบัน (ค.ศ. 1958) ก็ได้รับรองรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ปี 1946 ดังนั้นจึงเท่ากับว่ารัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับปัจจุบันได้รับรองคำประกาศฯ ปี 1789 เอาไว้ด้วย ส่งผลให้คำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ.1789 นี้มีลำดับ

²⁷ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าสิทธิเสรีภาพ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), หน้า 62-63.

²⁸ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2545) หน้า 243. อ้างถึงใน ทิพรัตน์ เต็มเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิตคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 131.

²⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าสิทธิเสรีภาพ, หน้า 99.

³⁰ มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานการศึกษา เรื่อง กฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ, หน้า 112.

ศักดิ์เทียบเท่ารัฐธรรมนูญฝรั่งเศสนั่นเอง³¹ อีกทั้งตามคำพิพากษาศาลฎีกาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส เลขที่ 94 344 , 343-DC ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 1994 ได้วินิจฉัยว่ารัฐจะต้องเคารพสิทธินี้ (ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์) ตามคำปรารภแห่งรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัดอีกด้วย³²

ฉะนั้นเมื่อคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ได้มีการรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปัจจุบันไม่ได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยตรง แต่ก็ยังมีการรับรองหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยผ่านการรับรองคำประกาศฯ ปี 1789 นั้นเอง นอกจากนี้ศาลการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสยังได้มีคำวินิจฉัยรับรองให้รัฐต้องปฏิบัติตามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่อยู่ในคำปรารภแห่งรัฐธรรมนูญด้วย

3.1.2.1.3 ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสนั้น นอกจากจะมีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ยังมีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสอีกด้วย ดังนี้

“มาตรา 16 การบัญญัติกฎหมายใดๆ นั้นจะต้องให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ โดยห้ามมิให้มีการละเมิดศักดิ์ศรีในภายหลัง และยังคงมีมาตรการคุ้มครองความเคารพในตัวของบุคคลของมนุษย์และความเคารพซึ่งกันและกันของมนุษย์ตั้งแต่เริ่มมีชีวิต”³³

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจนว่าห้ามมีการออกกฎหมายที่มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และยังคงมีการคุ้มครองความเคารพในตัวของบุคคลของมนุษย์ตั้งแต่ที่บุคคลถือกำเนิดมา ทั้งนี้ เพื่อให้มนุษย์เคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของกันและกัน นอกจากนี้ในมาตรา 16-1 ถึงมาตรา 16-8 ยังได้บัญญัติถึงการคุ้มครองในเนื้อตัวร่างกายมนุษย์ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในหัวข้อ 3.1.2.2.3 ต่อไป

3.1.2.1.4 ประมวลกฎหมายอาญาแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมาย มาตรา 225-1 (แก้ไขเพิ่มเติม) ได้มีการกำหนดระวางโทษในการปฏิบัติอย่างอยุติธรรมและกดขี่ทรมาน อันเป็นลักษณะการละเมิดต่อศักดิ์ศรี

³¹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ, หน้า 62.

³² มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานการศึกษา เรื่อง กฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ, หน้า 114.

³³ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส Chapter II - Of the Respect of the Human Body, “Article 16 Legislation ensures the primacy of the person, prohibits any infringement of the latter's dignity and safeguards the respect of the human being from the outset of life.”

ความเป็นมนุษย์ เช่น การทรมาน การปรับปร่าใส่ร้ายและการเพิ่มโทษอย่างไร้มนุษยธรรม โดยการเลือกปฏิบัติแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา สีผิวและเผ่าพันธุ์มนุษย์³⁴ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสก็เป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่ได้มีการรับรองหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญาก็ได้บัญญัติอื่นๆ ที่สะท้อนถึงการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังที่จะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 3.1.2.2.4

3.1.2.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.1.2.2.1 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของสหภาพยุโรป

ประเทศฝรั่งเศสก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่เป็นสมาชิกในสหภาพยุโรปเฉกเช่นเดียวกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน การพิจารณาบริบทในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบแห่งสหภาพยุโรปจึงมีความคล้ายคลึงกัน คือต้องพิจารณาอนุสัญญายุโรปเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐาน พ.ศ. 1950 สนธิสัญญาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ตามที่ได้กล่าวไปในหัวข้อ 3.1.1.2.1 นั้นจะพบว่าสหภาพยุโรปได้มีการให้ความสำคัญและให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าเป็นคุณค่าของบุคคลที่มีอาจล่วงละเมิดได้ ดังนั้นประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศสมาชิกประเทศหนึ่งก็จะมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน

3.1.2.2.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ฉบับปัจจุบัน (ฉบับ ค.ศ. 1958) ไม่ได้มีบทบัญญัติที่รับรองหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยตรง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปัจจุบันได้มีรับรองหลักการในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ปี 1789 ซึ่งรวมทั้งหลักการที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ดังนั้นจึงหมายความว่ารัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปัจจุบันได้มีการรับรองหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน และเมื่อมีการรับรองหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ย่อมส่งผลให้หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการคุ้มครองในฐานะเป็นหลักการในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติกฎหมายอื่นๆ จะขัดหรือแย้งต่อหลักการในรัฐธรรมนูญมิได้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดพันธะผูกพันแก่รัฐที่จะต้องให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณา มาตรา 2 แห่งรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปัจจุบันที่บัญญัติว่า “...สาธารณรัฐมุ่งประกันให้มีความเสมอภาคตามกฎหมาย โดยมีคำนี้ถึง

³⁴ มุลินนิสสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานการศึกษา เรื่อง กฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ, หน้า 114.

ความแตกต่างกันในแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ หรือศาสนา...”³⁵ แม้บทบัญญัติดังกล่าวมิได้กล่าวถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่การบัญญัติให้มีการประกันความเสมอภาคทางกฎหมายแก่พลเมือง โดยไม่ต้องคำนึงแหล่งกำเนิด เชื้อชาติ หรือศาสนา ก็เป็นการยืนยันว่าพลเมืองทุกคนมีคุณค่าความเป็นคนอย่างเสมอภาคกันซึ่งหมายความว่าพลเมืองทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นคนที่เสมอภาคกันนั่นเอง

3.1.2.2.3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสนั้น สามารถพิจารณาได้ บทที่ 2 ว่าด้วยการเคารพต่อเนื้อตัวร่างกายมนุษย์ (CHAPTER II – THE OF RESPECT OF THE HUMAN BODY) โดยในบทที่ 2 นี้ มาตรา 16 ได้บัญญัติกรอบการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่า การออกกฎหมายต่างๆ จะต้องคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ จะให้มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้ นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองความเคารพในตัวตนมนุษย์ตั้งแต่มนุษย์ผู้นั้นเริ่มมีชีวิต³⁶

นอกจากนี้ในมาตรา 16-1 ถึงมาตรา 16-8 ยังได้บัญญัติถึงการคุ้มครองเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเคารพคุณค่าของความเป็นคน เพราะการบัญญัติคุ้มครองเนื้อตัวร่างกายมนุษย์เท่ากับยอมรับว่าความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่จะต้องได้รับการคุ้มครองปกป้องโดยมีรายละเอียดสามารถสรุปได้ดังนี้

มาตรา 16-1 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเคารพต่อเนื้อตัวร่างกายของเขา ร่างกายมนุษย์เป็นสิ่งที่ละเมิดมิได้ ร่างกายมนุษย์และอวัยวะต่างๆ ไม่อาจเป็นวัตถุแห่งสิทธิในการรับมรดกได้³⁷

มาตรา 16-2 ศาลอาจกำหนดมาตรการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันหรือยับยั้งการละเมิดต่อร่างกายมนุษย์ที่ผิดกฎหมาย หรือการแลกเปลี่ยนซื้อขายอวัยวะหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายที่ผิดกฎหมาย³⁸

³⁵ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 2

³⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16

³⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-1 “Everyone has the right to respect for his body. The human body is inviolable. The human body, its elements and its products may not form the subject of a patrimonial right.”

³⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-2 “The court may prescribe any measures appropriate to prevent or put an end to an unlawful invasion of the human body or to unlawful dealings relating to its elements or products.”

มาตรา 16-3 ห้ามมิให้มีการล่วงละเมิดต่อความบริบูรณ์ในเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์ ยกเว้นความจำเป็นเพื่อการรักษาของแพทย์

บุคคลจะต้องให้ความยินยอมก่อนการเข้ารับการผ่าตัด ยกเว้น ในกรณีที่มีการผ่าตัดนั้นมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และบุคคลก็ไม่อยู่ในสถานะที่อาจให้ความยินยอมได้³⁹

มาตรา 16-4 บุคคลต้องห้ามที่จะละเมิดความบริบูรณ์ในความเป็นมนุษย์ งานทดลองปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงลักษณะทางพันธุกรรมของมนุษย์ใดๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคัดเลือกแบ่งแยกสายพันธุ์ของมนุษย์ ต้องห้ามมิให้กระทำ อีกทั้งไม่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางพันธุกรรมที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนลักษณะการสืบเชื้อสายของบุคคลได้ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิในกรณีงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องกันและรักษาโรคทางพันธุกรรม⁴⁰

มาตรา 16-5 ข้อตกลงที่มีผลต่อการสละร่างกายหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์ เป็นโมฆะ⁴¹

มาตรา 16-6 ห้ามมิเพิกถอนค่าตอบแทนแก่บุคคลที่ยินยอมให้มีการทดลองแก่ตนเอง หรือการเอาไปซึ่งส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายมนุษย์ หรืออวัยวะใดๆ ของมนุษย์⁴²

มาตรา 16-7 ข้อตกลงทั้งหมดเกี่ยวกับการตั้งครรภ์หรือการคลอดบุตรเนื่องจากบุคคลที่สาม ถือเป็นโมฆะทั้งสิ้น⁴³

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-3 “There shall be no invasion of the integrity of the human body except in case of “medical” necessity for the person. The consent of the person concerned must be obtained previously except when his state necessitates a therapeutic intervention to which he is not able to assent.”

⁴⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-4 “Nobody may invade the integrity of mankind. Any eugenic practice which aims at organizing the selection of persons is forbidden. Without prejudice to researches aiming at preventing and treating genetic diseases, there may be no alteration of the genetic characters with a view to changing the descent of a person.”

⁴¹ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-5 “Agreements that have the effect of bestowing a patrimonial value to the human body, its elements or products are void.”

⁴² ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-6 “No remuneration may be granted to a person who consents to an experimentation on himself, to the taking of elements off his body or to the collection of products thereof.”

⁴³ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-7 “All agreements relating to procreation or gestation on account of a third party are void.”

มาตรา 16-8 ไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเพื่อระบุตัวตนของบุคคลผู้บริจาคและบุคคลผู้รับบริจาคอวัยวะ ในกรณีเพื่อความจำเป็นในการรักษา แพทย์ของผู้บริจาคหรือผู้รับบริจาคอาจสามารถเข้าถึงข้อมูลของคู่กรณีทั้งสองได้⁴⁴

อีกทั้งในมาตรา 16-9 ยังได้กำหนดอย่างชัดเจนว่า บทบัญญัติในบทที่ 3 ว่าด้วยการเคารพต่อเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์แห่งประมวลกฎหมายแพ่งนี้เป็นบทเด็ดขาดที่จำกัดการยกเว้นมิได้⁴⁵ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสได้มีการกำหนดมาตรการที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเด็นที่เกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกายอย่างชัดเจน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าประมวลกฎหมายนี้ได้รับรองความมีอยู่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์พร้อมกับสร้างมาตรการที่จะก่อให้เกิดความคุ้มครองในคุณค่าของความเป็นคนให้คงอยู่สืบไป

3.1.2.2.4 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของประมวลกฎหมายอาญาแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้กำหนดบัญญัติอันแสดงถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้หลายประการ ดังนี้⁴⁶

มาตรา 221-1 (แก้ไขเพิ่มเติม) ได้บัญญัติห้ามมิให้มีการกระทำ “การุณยฆาต” หรือ “mercy killing” จากแพทย์ตามการร้องขอของผู้ป่วยเพื่อปลิดของตน เพื่อหนีจากโรคร้ายหรือความทุกข์ทรมานจากการรักษาที่ไม่มีทางหายขาดได้ หากแพทย์กระทำลงไปตามคำร้องขอจากผู้ป่วยมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา

มาตรา 225-1 (แก้ไขเพิ่มเติม) ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างว่าได้มีการกำหนดระวางโทษในการทรมาน การปรับปร่าใส่ร้ายและการเพิ่มโทษอย่างร้ายมนุษยธรรม โดยการเลือกปฏิบัติแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา สีผิวและเผ่าพันธุ์มนุษย์ ซึ่งการกระทำข้างต้นล้วนแต่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น

มาตรา 511-1 (แก้ไขเพิ่มเติม) ได้บัญญัติห้ามการขายอวัยวะของมนุษย์ทุกชนิดในร่างกาย

⁴⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-8 “No information enabling the identification of both the person that donates an element or a product of his body and the person that receives it may be disclosed. The donor may not be acquainted with the identity of the receiver and the receiver may not be acquainted with that of the donor. In case of therapeutic necessity, only the physicians of the donor and receiver may have access to the information enabling the identification of the two persons concerned.”

⁴⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 16-9 “The provisions in this chapter are mandatory.”

⁴⁶ มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานการศึกษา เรื่อง กฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ, หน้า 112-113.

นอกจากนี้ฝรั่งเศสได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต ตามกฎหมาย วันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 1981 ให้สอดคล้องการปฏิบัติตามพิธีสารว่าด้วยการเคารพสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป ซึ่งการยกเลิกโทษประหารชีวิตนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าฝรั่งเศสได้ให้ความสำคัญและเคารพต่อคุณค่าของมนุษย์ทุกคน โดยมนุษย์แต่ละคนมีคุณค่าที่จะมีชีวิตดำรงอยู่ในสังคมได้ และไม่มีมนุษย์ผู้ใดที่จะสามารถทำลายชีวิตของผู้อื่นได้ เพราะทุกคนก็ต่างมีศักดิ์ศรีในความเป็นคนทุกคน

3.1.2.2.5 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์รัฐบัญญัติว่าด้วยพันธูกรรมศาสตร์

รัฐบัญญัติว่าด้วยพันธูกรรมศาสตร์ (lois bioéthiques) 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1994 ได้กำหนดอย่างชัดเจนให้มีการเคารพในสิทธิร่างกายของมนุษย์ของแต่ละคน และห้ามให้มีการกระทำทดลองเกี่ยวกับด้านพันธูกรรมของมนุษย์โดยเด็ดขาด 'ไม่ว่าจะกรณีใดก็ตาม'⁴⁷ จากกฎหมายดังกล่าวแสดงถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่ามนุษย์ทุกคนคุณค่าแต่ละบุคคล ดังนั้นจึงมีอาจจะให้มีการตัดต่อพันธูกรรมของมนุษย์ได้

3.1.2.3 คำวินิจฉัยของศาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสเกี่ยวกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำวินิจฉัยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส

ในกรณีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจรัฐทุกองค์จะต้องไม่เป็นการกดขี่หรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่ละบุคคลโดยเด็ดขาด⁴⁸ ตามคำวินิจฉัยที่ 94-343-344 DC ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 1994

คำวินิจฉัยศาลปกครองสูงสุดฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศส ศาลปกครองสูงสุด (Conseil d'État) จะทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในการกระทำของรัฐบาล ในกรณีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศาลปกครองสูงสุดฝรั่งเศสได้เคยมีคำวินิจฉัยลงวันที่ 27 ตุลาคม 1995 ซึ่งมีข้อเท็จจริงที่ว่านายกเทศมนตรีของ Morsang-sur-Orge ได้มีคำสั่งห้ามเปิดการแสดงโยนคนแคระ (lancer des nains) คำสั่งนี้ถูกโต้แย้งจนมีคดีไปสูงศาลปกครองสูงสุดฝรั่งเศส ในกรณีนี้ศาลปกครองสูงสุดฝรั่งเศสตัดสินว่า การโยนคนแคระขึ้นลงบนอากาศซ้ำๆ และคอยรองรับเพื่อดูว่าใครจะเป็นผู้โยนได้ไกลที่สุด

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 112.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

แม้คนแคระยินยอมก็ตาม การแสดงดังกล่าวเป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนแคระให้มีสถานะเพียงวัตถุสิ่งของเท่านั้น คำสั่งห้ามการแสดงของนายกเทศมนตรีจึงเป็นคำสั่งที่ชอบแล้ว⁴⁹

จากการกรณีดังกล่าวข้างต้นได้แสดงว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสและศาลปกครองสูงสุดฝรั่งเศสได้ให้คุณค่าในเรื่องการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.1.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1.3.1 การบัญญัติกฎหมายรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสหรัฐอเมริกา

3.1.3.1.1 คำประกาศอิสรภาพสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1776

จากการพิจารณาเนื้อหาของคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1776 แม้ว่าจะไม่มีการเขียนบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยตรง แต่เนื้อหาของคำประกาศอิสรภาพนั้นได้มีการสะท้อนหลักการที่รองรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้หลายประการ ทั้งทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ หลักนิติรัฐ หลักความเสมอภาค ทั้งนี้อาจพิจารณาจากเนื้อหา คำประกาศอิสรภาพได้ดังนี้⁵⁰

คำนำ (Introduction)

“เมื่อปรากฏว่ามีความจำเป็นที่ประชาชนชาติหนึ่งจำต้องยกเลิกสัมพันธภาพทางการเมืองที่เคยมีกับประชาชนอีกชาติหนึ่ง เพื่อที่จะแยกทางเดินและเป็นอิสระเท่าเทียมกับชาติทั้งหลายในโลก ตามสิทธิในกฎหมายธรรมชาติและกฎของพระเจ้าเป็นเจ้า ดังนั้น จำต้องประกาศสาเหตุซึ่งทำให้ตัดสินในประกาศราช เพื่อให้มนุษย์ชาติทั้งหลายได้รับรู้...”

คำปรารภ (Preamble)

“...เราทั้งหลายเชื่อมั่นโดยปราศจากข้อสงสัยในความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยเท่าเทียมกัน และพระเจ้าผู้สร้างได้ให้สิทธิบางประการที่ไม่อาจลบล้างได้กับมนุษย์เหล่านี้ ซึ่งในบรรดาสิทธิเหล่านี้ มีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข รัฐบาลทั้งหลายตั้งขึ้นก็เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเหล่านี้ และอำนาจอันเป็นธรรมชาติของรัฐบาลทั้งหลายนั้น ก็มาจากความยินยอมของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ทุกครั้งที่รูปแบบการปกครองใดก็ตาม กลับทำลายจุดมุ่งหมายดังกล่าวแล้วนี้ ประชาชนมีสิทธิที่จะเปลี่ยนรูปแบบการปกครองนั้น หรือทำลายเสีย แล้วสถาปนา

⁴⁹ Conseil d'Etat, Assemblée, du 27 Octobre 1995, 136727, Publié au recueil Lebon [online], 20 February 2014. Available from: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriAdmin.do?oldAction=rechJuriAdmin&idTexte=CE-TATEXT000007877723>

⁵⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์, 2552) หน้า 63-62.

รูปแบบการปกครองใหม่ขึ้นตามหลักการและรูปแบบที่ประชาชนเห็นว่าเหมาะสมที่สุด ที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงและความผาสุกได้...”

บทสรุป (Conclusion)

“... โดยนัยนี้ เราผู้เป็นผู้แทนของสหรัฐอเมริกา ซึ่งรวมกันอยู่ในสภาองเกรสแห่งนี้ ขออัญเชิญพระเจ้าเป็นเจ้าเป็นพยานแห่งความจริงใจของเรา และขอประกาศอย่างเป็นทางการในนาม และโดยอำนาจของประชาชนทั้งหลายของอาณานิคมนี้ว่า ตั้งนี้ต่อไป อาณานิคมที่มารวมกันนี้ เป็นและมีสิทธิที่จะเป็นรัฐอิสระและเป็นเอกราช ไม่จำต้องเชื่อฟังพระมหากษัตริย์แห่งบริเตนใหญ่อีกต่อไป สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างอาณานิคมนี้ กับรัฐบริเตนใหญ่เป็นอันสะบั้นลงโดยสิ้นเชิง และในฐานะที่เป็นรัฐอิสระและเอกราช รัฐเหล่านี้ย่อมมีอำนาจทำสงคราม ทำสนธิสัญญาสันติภาพ มีพันธมิตรควบคุมการค้า และกระทำการทุกอย่างที่รัฐอิสระและเป็นเอกราชมีสิทธิที่จะทำ และด้วยความเชื่อมั่นโดยไม่มีข้อสงสัยในความคุ้มครองที่พระเจ้าให้แก่เรา เราทั้งหลายต่างร่วมใจกันสนับสนุนคำประกาศเอกราชนี้ ด้วยชีวิต ทรัพย์สิน และด้วยสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิต คือ เกียรติศักดิ์ (sacred honor)”

จากคำประกาศอิสรภาพได้สะท้อนถึงทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายธรรมชาติ รัฐบาลต้องมาจากความยินยอมของผู้อยู่ใต้ปกครอง และมีอยู่เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในสังคมนั้นเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้แสดงถึงแนวคิดเรื่องความเสมอภาคของปัจเจกชนอีกด้วย อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าแม้ในบทสรุปของคำประกาศอิสรภาพได้มีการเน้นถึง “เกียรติศักดิ์” ซึ่งต้นร่างภาษาอังกฤษนั้นใช้คำว่า “Honor” ในกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าแม้ไม่ได้มีการใช้คำว่า “Dignity” ในคำประกาศอิสรภาพก็ตามแต่เมื่อได้พิจารณาจากบริบทของคำประกาศฯ ทั้งหมดแล้ว เกียรติศักดิ์ที่มีค่าที่สุดในชีวิตก็คือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

3.1.3.1.2 รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา

รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาไม่มีการอ้างอิงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยตรง คือไม่มีปรากฏคำว่า “Dignity” ในรัฐธรรมนูญเลย⁵¹ อย่างไรก็ตามในรัฐธรรมนูญก็ยังคงปรากฏแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่หลายประการโดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของชาวสหรัฐอเมริกาเอาไว้ ลักษณะแนวคิดที่สามารถเชื่อมโยงกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การห้ามมี

⁵¹ Vicki C. Jackson, “Constitutional dialogue and human dignity: states and transnational constitutional discourse,” *Montana Law Review* 65 (2004): 16.

ทาส⁵² การห้ามการลงโทษที่โหดร้ายทารุณ⁵³ การปกป้องหลักการแห่งศุภนิติกระบวน⁵⁴ หลักความเสมอภาค (ความเท่าเทียมทางเพศ การไม่ถูกกีดกันว่าด้วยประเด็นเรื่อง เพศ ศาสนา เชื้อชาติ)⁵⁵ เป็นต้น ทั้งนี้สามารถศึกษาได้จากตารางแสดงบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชาวอเมริกันที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญในประเด็นที่สะท้อนถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาในประเด็นที่สะท้อนถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่	สิทธิและเสรีภาพที่สะท้อนถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	ลักษณะที่สะท้อนถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
1 (ค.ศ. 1787 – 1791)	<ul style="list-style-type: none"> ● เสรีภาพในการนับถือศาสนา ● เสรีภาพในการพูด ● เสรีภาพในการร่วมชุมนุมกันโดยสงบ ● เสรีภาพในการยื่นร้องทุกข์ต่อรัฐบาล 	การที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงเสรีภาพในการนับถือศาสนา การพูด การร่วมชุมนุมกันโดยสงบ การยื่นร้องทุกข์ต่อรัฐบาลนี้เป็นการสะท้อนหลักปัจเจกชนนิยมและหลักมนุษยนิยมที่ว่ามนุษย์สามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตนเองไม่ว่าจะโดยการนับถือศาสนา หรือการพูด การสื่อสารในรูปแบบใดๆ ก็ตาม
3 (ค.ศ. 1787 – 1791)	<ul style="list-style-type: none"> ● สิทธิและเสรีภาพในเคหสถาน 	- มนุษย์ทุกคนย่อมมีคุณค่าในตัวเองตั้งแต่มนุษย์ผู้นั้นถือกำเนิดมาตาม ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ

⁵² Mark Graber, “Constitutional Democracy, human dignity, and entrenched evil,” *Pepperdine Law Review* 38 (2011): 898. โปรดพิจารณารัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 13 ข้อ 1

⁵³ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 8

⁵⁴ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 14 ข้อ 1

⁵⁵ Mark Graber, “Constitutional Democracy, human dignity, and entrenched evil,” *Pepperdine Law Review* 38 (2011): 894.

4 (ค.ศ. 1787 – 1791)	<ul style="list-style-type: none"> ● สิทธิและเสรีภาพในความปลอดภัยทางร่างกาย ● สิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สิน 	<p>มนุษย์ย่อมมีสิทธิที่จะมิให้ผู้ใดล่วงละเมิดต่อเนื้อตัวร่างกายของตน</p> <p>- การที่มนุษย์มีคุณค่านี้ทำให้มนุษย์สามารถที่จะถือครองทรัพย์สิน และห้ามมิให้ผู้ใดบุกรุกเข้ามาในเคหสถานของตนโดยมิชอบได้ การบัญญัติสิทธิดังกล่าวจึงเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์</p>
5 (ค.ศ. 1787 – 1791)	<ul style="list-style-type: none"> ● สิทธิที่จะถูกพิจารณาคดีด้วยคณะลูกขุน ● สิทธิและเสรีภาพในการได้รับความคุ้มครองการลงโทษซ้ำในความผิดเดียวกันจากรัฐไม่ได้ ● สิทธิและเสรีภาพในการไม่ถูกบังคับให้กลับคำให้แก้ตนเองในคดีอาญา 	<p>สิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่ชอบธรรมนั้นมีขึ้นเพื่อหลักประกันของมนุษย์ว่าจะต้องมีการพิจารณากระบวนการยุติธรรมที่เคารพต่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์</p>
6 (ค.ศ. 1787 – 1791)	<ul style="list-style-type: none"> ● สิทธิและเสรีภาพในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเปิดเผย 	
7 (ค.ศ. 1787 – 1791)	<ul style="list-style-type: none"> ● สิทธิและเสรีภาพในการได้รับการพิจารณาคดีจากลูกขุนแล้วจะมีการพิจารณาใหม่เป็นอย่างอื่นไม่ได้ 	
8 (ค.ศ. 1787 – 1791)	<ul style="list-style-type: none"> ● สิทธิที่จะไม่ได้รับการลงโทษอย่างโหดร้ายและทารุณหรือผิดปรกติวิสัย 	<p>การลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณหรือผิดปกตินั้นย่อมเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ดังนั้นจึง</p>

		ต้องหลักประกันดังกล่าวเพื่อให้ มนุษย์ถูกลดคุณค่าและถูกละเมิด ศักดิ์ศรีในตัวมนุษย์แต่ละบุคคลได้
13 (ค.ศ. 1865)	<ul style="list-style-type: none"> สิทธิและเสรีภาพใน หลักประกันความไม่เป็นทาส โดยไม่สมัครใจ 	มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีในความเป็น มนุษย์ มนุษย์มีอาจถูกปฏิบัติใน ลักษณะลดทอนคุณค่าของความ เป็นมนุษย์ได้ มนุษย์จึงมีอาจถูกนำ ลงเป็นทาสซึ่งเป็นการปฏิบัติกับ มนุษย์เหมือนกับเป็นสิ่งของที่ สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือ กระทำการใดๆ ได้
14 (ค.ศ. 1868)	<ul style="list-style-type: none"> มลรัฐจะจำกัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของ บุคคลโดยปราศจากหลักศุภนิติ กระบวนการไม่ได้ 	ถึงแม้รัฐจะสามารถจำกัดสิทธิ เสรีภาพของประชาชนได้ แต่การ จำกัดนั้นต้องเป็นตามหลักศุภนิติ กระบวนการซึ่งประชาชนในรัฐนั้นๆ ได้ ให้ความยินยอมแล้ว
15 (ค.ศ. 1870)	<ul style="list-style-type: none"> สิทธิในหลักประกันเรื่องเชื้อ ชาติและสีผิว 	สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวเป็นการ สะท้อนหลักความเสมอภาคของ มนุษย์ทุกคน เนื่องจากมนุษย์ทุก
19 (ค.ศ. 1920)	<ul style="list-style-type: none"> สิทธิและเสรีภาพในการออก เสียงเลือกตั้งโดยไม่มีกีดกัน ทางเพศ 	คนมีศักดิ์ศรี มีคุณค่า มนุษย์มีอาจ ถูกแบ่งแยกด้วยเพศ เชื้อชาติ สีผิว ได้

อีกทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังปรากฏในหลักการอื่นๆ ที่ถูก
พัฒนาโดยแนวบรรทัดฐานแห่งศาลสูงสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้สามารถพิจารณาได้จากหัวข้อ 3.1.3.3
นอกจากนี้นักวิชาการบางท่านยังมีความเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานของ Bill of
Rights แห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแนวคิดนี้นับเป็นก้าวกระโดดที่สำคัญอย่างมาก แต่ความคิดนี้ยังเป็น
ที่ถกเถียงกันอยู่ในศาลและสถาบันการศึกษาต่างๆ ผู้พิพากษา Antonin Scalia และศาสตราจารย์
James Whitman ได้มีการถกเถียงกันอย่างมากระหว่างสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการ

ตีความตามรัฐธรรมนูญและการให้เหตุผลทางกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีประเด็นคำถามเกี่ยวข้องกับ ความจำเป็นและความชอบด้วยรัฐธรรมนูญอีกด้วย⁵⁶ ทั้งนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ที่อยู่บนข้อสันนิษฐานว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่ทรงคุณค่าและกำลังมี ความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในการตีความทางรัฐธรรมนูญ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังสามารถใช้เป็น แนวคิดหลักในการตัดสินคดีด้านศีลธรรมที่มีประเด็นซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง⁵⁷

3.1.3.1.3 การบัญญัติกฎหมายรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน

ระดับมลรัฐ

ในสหรัฐอเมริกา นั้น แต่ละมลรัฐต่างก็มีรัฐธรรมนูญเป็นของ ตนเองซึ่งรัฐธรรมนูญของมลรัฐก็จะกลายเป็นหลักเกณฑ์ในการพัฒนาทั้งระบบรัฐธรรมนูญและ กฎหมายต่างๆภายในรัฐนั้น นอกจากนี้ในแต่ละมลรัฐยังมีระบบ State Common Law และกฎหมาย เฉพาะของแต่ละมลรัฐที่จะต้องมีการใช้และการตีความโดยผู้พิพากษาแต่ละมลรัฐนั้น ดังนั้นการ พิจารณาการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระดับมลรัฐก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เห็น ความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสหรัฐอเมริกา

มลรัฐมอนทานาเป็นมลรัฐหนึ่งที่รัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐได้ สะท้อนให้เห็นความเป็นไปได้และข้อจำกัดของอิทธิพลรัฐธรรมนูญนานาชาติที่มีต่อรัฐธรรมนูญระดับ มลรัฐ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทางกฎหมายที่มีการผสมผสานทั้งระบบ เก่าและระบบใหม่ และความสามารถของระบบกฎหมายเก่าที่ทำให้กฎเกณฑ์ทางกฎหมายใหม่มี ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา⁵⁸

มลรัฐมอนทานาได้บัญญัติแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ ในรัฐธรรมนูญ Article II, section 4

“ศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคลนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีอาจถูก ล่วงละเมิดได้ บุคคลทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย รัฐหรือบุคคลใด บริษัท ห้างร้าน สถาบัน ไม่อาจจะกระทำการแบ่งแยกหรือกีดกันบุคคลใดๆ เนื่องจากเชื้อชาติ ศาสนา สีผิว เพศ วัฒนธรรมประเพณี เจื้อนไขที่มาทางสังคม หรือความเห็นทางการเมืองได้”

จากบทบัญญัติข้างต้นทำให้มลรัฐมอนทานามีความเป็น เอกลักษณะที่แตกต่างจากมลรัฐอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกา เนื่องจากมีการบัญญัติคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็น

⁵⁶ Luis Roberto Barroso, “Here, there and everywhere: human dignity in contemporary law in the transnational discourse,” *Boston College International and Comparative Law Review* 35,2 (2012): 4.

⁵⁷ *Ibid.*, p 18.

⁵⁸ Vicki C. Jackson, “Constitutional dialogue and human dignity: states and transnational constitutional discourse,” *Montana Law Review* 65 (2004): 20.

มนุษย์ไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐ โดยที่มาของการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญนี้เป็นผลมาจากการศึกษาเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ และการผลักดันของสมาชิกใน Montana Constitutional Convention, 1971 ที่ได้ทำตามความปรารถนาของมารดาของเขาที่ต้องการให้มีการคุ้มครองความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยในเดือนมิถุนายน ปี 1972 ประชาชนมลรัฐมอนทานาได้ทำการลงมติให้ Constitutional Convention ที่ร่างในปี 1971 ได้ถูกนำมาใช้แทนที่รัฐธรรมนูญฉบับเก่าที่ร่างมาตั้งแต่ในปี 1889 ทั้งนี้ Constitutional Convention ได้มีการแก้ไขประเด็นสำคัญที่รัฐธรรมนูญ ปี 1889 มิได้บัญญัติรับรองไว้ ซึ่งก็คือประเด็นการแบ่งแยกสีผิว (Discrimination) นั้นเอง⁵⁹

สภานิติบัญญัติได้ร่าง Constitutional Convention โดยได้มีการศึกษาเปรียบเทียบ Bill of Rights ในรัฐต่างๆ พร้อมทั้งศึกษาวิจัยในการศึกษาวิจัยในการวินิจฉัยคดีทั้งระดับมลรัฐและสหรัฐ ทั้งนี้ผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้นำแนวคิดเสรีภาพจากการกีดกันแบ่งแยก (Freedom from Discrimination) มาจากรัฐธรรมนูญประเทศเปอร์โตริโก มาตรา 2 ส่วนที่ 1 ซึ่งขึ้นต้นด้วยข้อความที่ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีอาจถูกล่วงละเมิดได้” จะเห็นได้ว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญมอนทานาได้นำข้อความนี้มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐมอนทานาด้วย

Richard Champoux สมาชิกในการร่างรัฐธรรมนูญมอนทานา 1971 ผู้ซึ่งทำการผลักดันการบัญญัติคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้คือ “เขาได้กล่าวถึงอิทธิของมารดาของเขา ซึ่งมีความเชื่อว่าหญิงและชายควรที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน โดยแม่เขาประสบปัญหาการทำงานเนื่องจากเธอเป็นผู้หญิง เขายังได้กล่าวถึงความวิตกกังวลของเขาเกี่ยวกับการลดคุณค่าของบุคคลท้องถิ่นในมลรัฐมอนทานาด้วย”⁶⁰

อนึ่ง หากศึกษาถึงที่มาของการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญเปอร์โตริโกอันเป็นที่มาของการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญมอนทานานั้น จะพบว่ารัฐธรรมนูญเปอร์โตริโกได้รับอิทธิพลมาจาก Universal Declaration of Human Right และ The American Declaration of the Right and Duties of Man ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญมอนทานานั้นก็มีความเชื่อมโยงจากกฎหมายระหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญของต่างประเทศซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการตระหนักถึงคุณค่าของมนุษย์ภายหลังจากเหตุการณ์สงครามโลก ครั้งที่ 2⁶¹

⁵⁹ Ibid., p 21.

⁶⁰ Ibid., p 22.

⁶¹ Ibid., p 25-26.

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญมอนทานานามีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. เพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพที่อาจไม่ล่วงละเมิดได้ของประชาชน ซึ่งก็คือการห้ามให้มีการกีดกันบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และ 2. ทำให้แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนมีการปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างแท้จริง ในกรณีรัฐธรรมนูญมอนทานานี้จะเห็นได้ว่า การมีบทบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจนนี้เป็นการสร้างพันธสัญญาของรัฐบาลแห่งมลรัฐที่ต้องดำเนินการจัดเตรียมสวัสดิการสังคมแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิ่งสำคัญคือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญมอนทานานี้จะถูกทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง เช่น มีการคุ้มครองประชาชนจากการเข้าตรวจค้นและยึดทรัพย์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย การแบ่งแยกการเข้าทำงานภาครัฐ และประเด็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคล เป็นต้น⁶²

3.1.3.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสหรัฐอเมริกา

3.1.3.2.1 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามอนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1969

ในภูมิภาคทวีปอเมริกา ได้มีการจัดประชุมร่วมกันของ Inter-American Commission on Human Rights โดยในการประชุมครั้งนั้นมีการจัดตั้งระบบการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของ Organization of American States (OAS) เพื่อส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานในอเมริกา ในค.ศ. 1959 ได้มีการยกร่างอนุสัญญาสิทธิมนุษยชน และเตรียมการก่อตั้งศาล Inter-American Court on Human Rights สำหรับให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ต่อมาในค.ศ. 1969 อนุสัญญาดังกล่าวได้มีการเปิดให้ลงนาม และอนุสัญญานี้เริ่มมีผลบังคับใช้ในวันที่ 18 กรกฎาคม 1978⁶³ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกานั้นได้มีการลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว ใน ค.ศ. 1977 แต่ปัจจุบันก็ยังไม่มีการให้สัตยาบันในอนุสัญญาแต่อย่างใด

อนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1969 ได้มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ ข้อ 5 วรรคสอง บัญญัติว่า “บุคคลไม่อาจถูกระงับหรือถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือการลงโทษอันเป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลทุกคนที่ถูกกระทำให้ปราศจากเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีอันมีแต่กำเนิดของมนุษย์”

⁶² Ibid., p 27.

⁶³ ทิพรัตน์ เต็มเพชร, “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศและตามกฎหมายภายใน,” หน้า 87.

จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า อนุสัญญานี้ต้องการให้มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยบุคคลไม่อาจจะถูกกระทำการใดๆ อันเป็นการลดคุณค่าความเป็นคนซึ่งมีติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดได้ ดังนั้น จากที่ได้กล่าวไปแล้วว่าสหรัฐอเมริกาได้มีการลงนามในอนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ แม้ยังไม่มีกรให้สัตยาบัน แต่ก็เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาได้มีการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.1.3.2.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา

ลักษณะการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกานี้ แบ่งออกได้เป็นสองลักษณะด้วยกัน คือ

ก. การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันสืบเนื่องมาจากกฎหมายระหว่างประเทศ

จากมาตรา 6 แห่งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติไว้ว่า “บรรดาสนธิสัญญาที่รัฐบาลสหรัฐฯได้กระทำ ถือเป็นกฎหมายสูงสุด ที่ศาลทุกมลรัฐต้องนำไปบังคับใช้ ไม่ว่าจะบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของมลรัฐจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นก็ตาม” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้กระทำสนธิสัญญาใดอันมีลักษณะเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สนธิสัญญานั้นจะถือเป็นกฎหมายสูงสุดที่ศาลทุกมลรัฐจะต้องนำไปบังคับใช้ ซึ่งส่งผลให้หากมีกรณีใดที่เป็นการละเมิดต่อการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ศาลจะต้องมีการพิจารณาให้มีการคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

เมื่อพิจารณาจากพันธกรณีระหว่างประเทศที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้สัตยาบันจะพบว่า มีพันธสัญญาระหว่างประเทศสำคัญหลายสัญญาด้วยกันที่ให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งในคำอารัมภบทของกฎบัตรสหประชาชาติได้รับรองในหลักการที่ว่าให้ศรัทธาในศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1986 โดยในส่วนอารัมภบท มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงการยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งหมดแห่งครอบครัวมนุษยชาติ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก ในมาตรา 1 ของปฏิญญาฯ ยังได้บัญญัติรับรองว่ามนุษย์ทุกคนล้วนแล้วเกิดมาอย่างอิสระเสรี มีความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีและสิทธิเสรีภาพ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพันธสัญญาระหว่างประเทศข้างต้นที่มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 6 อันส่งผลให้ศาลต้องมีการตัดสินข้อพิพาทต่างๆ โดยอยู่บนพื้นฐานการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

นอกจากนี้ทางรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศโดยได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้สามารถพิจารณาจากกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review (UPR)) ที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกามีหน้าที่ต้องจัดส่งรายงานประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนแก่คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ โดยในรายงานดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาให้คำสัญญาที่สร้างสรรค์โลกด้วยการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและสิทธิมนุษยชนนี้ยังเป็นพันธกิจของชาติอีกด้วย ในการนี้ประธานาธิบดีบารัค โอบามาได้กล่าวไว้ว่า “...สันติภาพอย่างแท้จริงขึ้นอยู่กับสิทธิที่มีมาตั้งแต่กำเนิด (inherent right) และศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคล (dignity of every individual)”⁶⁴

ข. การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาไม่ปรากฏคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบทบัญญัติใดๆ อย่างไรก็ตามบทบัญญัติต่างๆ ในรัฐธรรมนูญก็ได้มีการสะท้อนให้เห็นถึงหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากมาย นอกจากนี้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเป็นทางการพิจารณาได้จากการตัดสินใจของศาล โดยศาลได้นำหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ในการอ้างอิงในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยการอ้างอิงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ปรากฏครั้งแรกในเอกสารที่เป็นทางการของสหรัฐอเมริกาคือในความเห็นค้านของผู้พิพากษา Murphy ใน *In re Yamashita*⁶⁵ ในช่วงทศวรรษที่ 1940 และต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1950 ก็ได้เริ่มมีการนำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ตัดสินคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานหลายคดี เช่น คดีเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล การคุ้มครองสิทธิอย่างเสมอภาค การเข้าตรวจค้นและยึดทรัพย์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น การที่ศาลได้ตัดสินคดีโดยมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งสิทธิเสรีภาพเหล่านี้ก็ได้สะท้อนถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่แล้ว และศาลยังได้มีการอ้างอิงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการตัดสินคดีด้วย นับว่าเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทตามรัฐธรรมนูญเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรอบของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาอาจพิจารณาได้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพต่างๆ ซึ่งสิทธิเสรีภาพนั้นได้สะท้อนให้เห็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

⁶⁴ H. Victor Conde, “Human Dignity,” *An Encyclopedia of Human Rights in the United States* 1, 2nd ed (2011): 104-105.

⁶⁵ Vicki C. Jackson, “Constitutional dialogue and human dignity: states and transnational constitutional discourse,” *Montana Law Review* 65 (2004): 16-17.

3.1.3.3 คำวินิจฉัยของศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ถึงแม้ในสหรัฐอเมริกาจะไม่มีการบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาก็ได้นำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ในการตัดสินคดีตั้งแต่ทศวรรษที่ 1940 โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังทศวรรษที่ 1950 เป็นต้นมา แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวบรรทัดฐานทางรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา นักวิชาการบางท่านได้อ้างแนวคิดของผู้พิพากษา William Brennan ในประเด็นที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าขั้นพื้นฐาน เป็นหลักการทางรัฐธรรมนูญ และเป็นที่มาของสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล⁶⁶ จากกรณีศึกษาที่จะได้กล่าวต่อไปนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้เคยถูกพิจารณาในการให้เหตุผลของผู้พิพากษาว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เป็นเอกเทศ แยกออกเป็นสิทธิหนึ่ง แต่ถูกพิจารณาว่าเป็นคุณค่าที่เป็นพื้นฐานของสิทธิโดยรวม เช่น สิทธิส่วนบุคคล การคุ้มครองอย่างเทียบกัน การช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากภาครัฐ สิทธิการตายอย่างมีศักดิ์ศรี สิทธิของบุคคลในการที่ไม่เปิดเผยความปรักปรำตนเอง การลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณ การเข้าตรวจค้นและยึดทรัพย์โดยไม่มีเหตุอันควร ประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังถูกกล่าวถึงในกรณีเมื่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับประเด็นเกียรติยศชื่อเสียง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบาทของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มักจะใช้ในการตีความในประเด็นคดีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ แยกพิจารณาได้ดังนี้⁶⁷

3.1.3.3.1 คดีเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล (right to privacy)

ในบริบทของสิทธิส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องของในคดีเริ่มต้นที่สำคัญ เช่น คดี Griswold v. Connecticut⁶⁸ แต่ในคดีนี้ได้แสดงให้เห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นที่มาอย่างแท้จริงของสิทธิขั้นพื้นฐานโดยรวม และคดี Roe v. Wade⁶⁹ คดีนี้อ่อนุญาตให้หญิงสามารถทำแท้งได้ใน 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ อย่างไรก็ตามแนวคิดสำคัญที่เป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ ความเป็นอิสระและเสรีภาพในการเลือกสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองของบุคคลก็ยังเป็นหลักสำคัญในการตัดสินคดีข้างต้น

⁶⁶ Luis Roberto Barroso, "Here, there and everywhere: human dignity in contemporary law in the transnational discourse," *Boston College International and Comparative Law Review* 35,2 (2012): 19.

⁶⁷ Ibid., p 19-24.

⁶⁸ 381 U.S. 479 (1965)

⁶⁹ 410 U.S. 113 (1973)

3.1.3.3.2 คดีเกี่ยวกับการทำแท้ง (abortion)

คดีทำแท้งที่สำคัญ เช่น คดี *Pennsylvania v. Casey*⁷⁰ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ถูกกล่าวถึงในความเห็นส่วนใหญ่และความเห็นแย้ง โดยได้กล่าวในคดีว่า “ในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับการเลือกกระทำการต่างๆ ของบุคคล บุคคลอาจจะสามารถกระทำได้ดีตลอดชีวิต หลักในการเลือกอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และอย่างอิสระเป็นเสรีภาพที่สำคัญที่ถูกปกป้องโดยรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 14 นอกจากนี้ในคดี *Stenberg v. Carhart*⁷¹ ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการแท้งก็ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกัน

3.1.3.3.3 คดีเกี่ยวกับสิทธิของคู่สมรสเพศเดียวกัน (right of same-sex partner)

ในคดี *Lawrence v. Texas*⁷² ได้แสดงให้เห็นถึงสิทธิส่วนบุคคลที่ห้ามมิให้มีการกระทำความผิดเป็นการละเมิดความสัมพันธ์ของคู่อภิเษกสมรส ซึ่งกรณีนี้แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เป็นหลักการสำคัญในการพิจารณาคดีของศาล

3.1.3.3.4 คดีเกี่ยวกับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน (equal protection)

ในคดีประเภทนี้มักจะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสิทธิสตรีคดีสำคัญ เช่น *Reed v. Reed*⁷³ คดีนี้เป็นคดีที่ตัดสินเกี่ยวกับกฎหมายในระดับมลรัฐ โดยกฎหมายดังกล่าวมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้ารับทำงานในหน่วยงานภาครัฐว่าจะมีการรับเจ้าหน้าที่เพศชายก่อนเพศหญิง ศาลสูงได้ตัดสินว่ากฎหมายนี้เป็นกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังมีคดี *Frontiero v. Richardson* เป็นคดีที่สำคัญอีกด้วย อย่างไรก็ตามทั้งสองคดีไม่ได้มีการกล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการชี้แจงเหตุผลแห่งคดี แต่ในความเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกีดกันทางเพศก็ได้มีการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ในคดี *Brown v. Board of Education*⁷⁴ ในคดีนี้ศาลก็ได้อ้างถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ในคำตัดสินก็ได้แสดงให้เห็นอย่างเป็นเอกฉันท์ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการกีดกันเชื้อชาติในการเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษา ต่อมาในคดีส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องประเด็นการกีดกันทางเชื้อชาติในการเข้าศึกษาในสถานศึกษาก็มีการอ้างถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการตัดสินคดีทั้งสิ้น

⁷⁰ 505 U.S. 833 (1992)

⁷¹ 530 U.S. 914 (2000)

⁷² 539 U.S. 558 (2003)

⁷³ 404 U.S. 558 (2003)

⁷⁴ 347 U.S. 483 (1954)

3.1.3.3.5 คดีเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลที่ไม่ต้องเบิกความปรักปรำตนเอง (privilege against self-incrimination)

ในประเด็นนี้ศาลสูงมีการยืนยันในคดี *Miranda v. Arizona*⁷⁵ ว่าสถานะแวดล้อมในการสอบสวนจำเลยหรือพยานที่ไม่มีความเหมาะสม แม้ว่าการสอบสวนนั้นจะไม่มี การข่มขู่จำเลยหรือพยานทางกายภาพเลย ลักษณะดังกล่าวก็เป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ความเห็นส่วนใหญ่ของคดียังได้กล่าวว่า “หลักการพื้นฐานทางรัฐธรรมนูญได้รับรองว่า รัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็นระดับสหรัฐหรือมลรัฐก็ตามจะต้องปฏิบัติตามศักดิ์ศรีและบูรณาภาพของประชาชน แต่กระนั้นต่อมาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ไม่ได้รับการผลักดันในการตัดสินคดีที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 15

3.1.3.3.6 คดีเกี่ยวกับการเข้าตรวจค้นยึดทรัพย์โดยมิชอบ (unlawful search and seizures)

ในคดี *Rochin v. California* ได้ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงโดยตรงระหว่างรูปแบบของการเก็บพยานหลักฐานกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตามในช่วงครึ่งทศวรรษที่ 1980 บทบาทของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในคดีที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 14 ก็ไม่มีความชัดเจน เนื่องจากการเริ่มทำสงครามต่อสู้กับยาเสพติด

3.1.3.3.7 คดีเกี่ยวกับการลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณ (cruel and unusual punishment)

ในคดีลักษณะนี้มีการถกเถียงอย่างมากเกี่ยวกับประเด็นโทษประหารชีวิต ศาลได้ยืนยันในคดี *Fuman v. Georgia*⁷⁶ ว่าการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้ในบางมลรัฐ เป็นสิ่งที่ยอมรับมิได้ สืบต่อมาในคดี *Gregg v. Georgia*⁷⁷ ศาลได้ยังยั้งกฎหมายที่กำหนดรูปแบบการลงโทษประหารชีวิตแบบใหม่ แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้มีกล่าวถึงในคดี *Atkins v. Virginia* และคดี *Roper v. Simmoms* ซึ่งศาลมีความเห็นว่าการประหารชีวิตบุคคลที่บกพร่องทางสติปัญญา หรือจำเลยที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

3.1.3.3.8 คดีเกี่ยวกับการตายอย่างมีศักดิ์ศรี (death with dignity)

ในกรณีการตายอย่างมีศักดิ์ศรี ผู้พิพากษา Warren ได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในความเห็นแย้งของเขาในคดี *Cruzan v. Director, Missouri*

⁷⁵ 384 U.S. 436 (1966)

⁷⁶ 408 U.S. 238 (1972)

⁷⁷ 428 U.S. 153 (1976)

Department of Health⁷⁸ คดีนี้ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยว่าการอนุญาตให้มีการหยุดการรักษาพยาบาลแก่หญิงที่อยู่ในสภาวะผัก (vegetative state) และอยู่ในขั้นวิกฤตเป็นสิ่งที่มิชอบ ในปีต่อมาศาลได้มีการปฏิเสธการมีอยู่ของสิทธิในการทำการุณยฆาต ในคดี Washington v. Glucksberg และคดี Vacco v. Quill

3.1.3.3.9 คดีเกี่ยวกับสิทธิสวัสดิการสังคม (social and welfare right)

ศาลได้มีการอ้างอิงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเด็นนี้ว่า รัฐธรรมนูญได้มีการสร้างสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมในคดี Goldberg v. Kelly⁷⁹ ในคดีนี้ศาลได้ตัดสินว่าผู้รับประโยชน์จากสวัสดิการสังคมไม่อาจถูกยกเลิกการได้รับสวัสดิการสังคมโดยไม่มีการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม มิได้

3.1.3.3.10 คดีเกี่ยวกับเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคล (reputational interests)

ในกรณีคดีเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคล สิทธิดังกล่าวได้ถูกคุ้มครองในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ซึ่งในกรณีนี้มักจะมีความขัดแย้งกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน นอกจากนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังถูกกล่าวถึงในประเด็นสิทธิของบุคคลที่จะปกป้องรูปภาพของตนเองในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งในส่วนหลังนี้ศาลมิได้ตัดสินว่าเป็นผลประโยชน์ที่สามารถได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ⁸⁰

⁷⁸ 497 U.S. 261 (1990)

⁷⁹ 397 U.S. 254 (1970)

⁸⁰ โปรดดู Rosenblatt v. Baer, 383 U.S. 75 (1966) และ Paul v. Davis, 424 U.S. 693 (1976)

3.2 การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ

3.2.1 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

3.2.1.1 การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

3.2.1.1.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

การพิจารณาถึงการคุ้มครองคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้น มีความจำเป็นต้องพิจารณาทั้งหลักประกันทั่วไป และหลักประกันเฉพาะเพื่อที่จะได้เห็นบริบทในการคุ้มครองเสรีภาพอย่างรอบด้าน

(1) หลักประกัน (ทั่วไป) ในการคุ้มครองเนื้อหาสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ค.ศ. 1949 ได้บัญญัติหลักการทั่วไปที่จะเป็นหลักประกันในการรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้พิจารณาได้จาก มาตรา 1 แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมัน ดังนี้

มาตรา 1 (1) เกียรติภูมิของมนุษย์จะละเมิดมิได้ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทั้งหมดของรัฐที่จะต้องเคารพและปกป้องเกียรติของมนุษย์

(2) ชนชาวเยอรมันยอมรับว่า สิทธิมนุษยชนที่จะละเมิดไม่ได้และที่โอนไม่ได้ นั้น เป็นพื้นฐานของทุกประชาคมของสันติภาพและของคามยุติธรรมในโลก

(3) ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการพึงเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหมดดังต่อไปนี้ เสมือนหนึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับได้

จากบทบัญญัติข้างต้น จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งถือรากฐานแห่งสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้น โดยรัฐธรรมนูญได้สร้างพันธะกรณีให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐที่จะต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคน ในอนุมาตรา 2 นั้นได้มีการเน้นย้ำว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ละเมิดมิได้ ดังนั้นสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนย่อมเป็นสิ่งที่ผู้ใดไม่อาจก้าวล่วงได้ และสุดท้ายในอนุมาตรา 3 รัฐธรรมนูญเยอรมันได้

กำหนดในสิทธิขั้นฐานมีฐานะเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับได้โดยตรง ยังกำหนดให้องค์กรภาครัฐ ไม่ว่าจะ เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ มีหน้าที่ที่จะต้องเคารพต่อสิทธิขั้นฐานทั้งปวง บทบัญญัตินี้เป็นทำให้สิทธิขั้นฐานมีผลผูกมัดอำนาจรัฐทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจรัฐในรูปแบบ องค์กรของรัฐโดยตรงหรือในรูปแบบอื่นๆ⁸¹ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 1 ได้ สร้างหลักประกันแก่สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง ซึ่งหลักประกันดังกล่าวย่อมส่งผลให้สิทธิ เสรีภาพต่างๆ ได้รับการคุ้มครองมิให้มีการล่วงละเมิดได้

(2) หลักประกัน (เฉพาะ) ของเสรีภาพสื่อหนังสือพิมพ์

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเยอรมันได้บัญญัติรับรองเสรีภาพ ของสื่อมวลชนในมาตรา 5 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

มาตรา 5 (1) บุคคลมีสิทธิที่จะแสดงออกและโฆษณาอย่างเสรี ซึ่งความคิดเห็นของตน โดยการพูด การเขียน และรูปภาพ และมีสิทธิโดยเสรีที่จะแสวงหาข่าวสาร ให้แก่ตนเองจากแหล่งข่าวสาธารณะ เสรีภาพในการพิมพ์ และเสรีภาพในการรายงานข่าวโดย วิทยุกระจายเสียงและโดยภาพยนตร์ ย่อมได้รับการคุ้มครอง จะมีการตรวจข่าวไม่ได้...⁸²

จากบทบัญญัติข้างต้น จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 5 (1) ได้บัญญัติเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นซึ่งไม่ใช่เฉพาะเสรีภาพของปัจเจกชนเท่านั้น แต่รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นสาธารณะ เสรีภาพในการรับรู้และแสวงหาข้อมูลข่าวสาร เสรีภาพในการพิมพ์ เสรีภาพในการรายงานของสื่อมวลชนอีกด้วย หนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็น สื่อมวลชนแขนงหนึ่งย่อมได้รับการคุ้มครองดังกล่าว นอกจากนี้เสรีภาพในการรายงานข่าวที่ได้รับการ รับรองโดยรัฐธรรมนูญนี้ก็ยิ่งหมายความรวมถึงการนำเสนอภาพข่าวด้วย ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ ว่า รัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 5 (1) นี้เป็นหลักประกันแก่สื่อหนังสือพิมพ์ว่าจะมีเสรีภาพต่างๆ ตามที่ สื่อมวลชนพึงจะมี ซึ่งรวมถึงเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเคยชี้ว่าสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น ได้อย่างเสรี เสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเสรีภาพในการทำกิจการหนังสือพิมพ์นั้นเป็นสิทธิที่

⁸¹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการ พิมพ์, 2535), หน้า 140-141.

⁸² Basic Law for the Federal Republic of Germany, Article 5

จะช่วยส่งเสริมการปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตย เพราะเมื่อมีสิทธิเหล่านี้เท่านั้นจึงจะสามารถก่อให้เกิดการต่อสู้ทางความคิดได้

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันยังได้เคยมีคำตัดสินที่คุ้มครองความมีอยู่ของสถาบันหนังสือพิมพ์โดยเสรีอีกด้วย ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินว่า

“หนังสือพิมพ์ที่มีอิสระไม่ถูกบังคับทิศทางจากอำนาจสาธารณะและไม่ถูกเซ็นเซอร์นั้น นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของรัฐที่มีการที่มีการประกันเสรีภาพแก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ที่รายงานข่าวสารการเมืองอย่างมีอิสระและสม่ำเสมอก็เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับรัฐประชาธิปไตย...หนังสือพิมพ์ที่เรียกว่าอิสระได้นั้น ก่อนอื่นต้องไม่มีการเซ็นเซอร์... สำหรับมาตรา 5 นี้จะห้ามเฉพาะการเซ็นเซอร์ก่อนออกข่าวเท่านั้น แต่ในเยอรมันก็ยังมี การเสี่ยงข้อห้ามการเซ็นเซอร์ด้วยการออกคำสั่งชั่วคราว ห้ามหารตีพิมพ์ ซึ่งในทางวิชาการน่าจะ เป็นมาตรการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ”⁸³

3.2.1.1.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายในระดับรัฐบัญญัติ

นอกจากในรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนแล้ว ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (German Civil code (The Bürgerliches Gesetzbuch - BGB)) ยังได้มีการรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งย่อมรวมถึงเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวด้วย โดยใน section 226⁸⁴ ได้วางหลักว่า บุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้ หากการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นมิได้มีจุดประสงค์เพื่อเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่น นอกจากนี้ใน section 823 Liability in damages⁸⁵ ยังได้กำหนดบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดในทางละเมิดหากบุคคลใดเจตนาหรือประมาทกระทำการล่วงละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย

⁸³ บุญศรี มีวงศ์ไชยะ, คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน, หน้า 140.

⁸⁴ German Civil code Section 226 Prohibition of Chicanery “The exercise of a right is not permitted if its only possible purpose consists in causing damage to another.”

⁸⁵ German Civil code Section 823 Liability in Damages

“(1) A person who, intentionally or negligently, unlawfully injures the life, body, health, freedom, property or another right of another person is liable to make compensation to the other party for the damage arising from this.

(2) The same duty is held by a person who commits a breach of a statute that is intended to protect another person. If, according to the contents of the statute, it may also be breached without fault, then liability to compensation only exists in the case of fault.”

ที่เกิดขึ้นด้วย ดังนั้นจากบทบัญญัติดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันก็เป็นกฎหมายในระดับรัฐบัญญัติที่ได้มีการคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ โดยสื่อหนังสือพิมพ์จะต้องใช้เสรีภาพดังกล่าวอย่างไม่มีเจตนามุ่งร้ายแก่บุคคลอื่น และหากมีผู้ใดกระทำการละเมิดต่อเสรีภาพดังกล่าว ผู้นั้นต้องชดเชยค่าเสียหายแก่สื่อหนังสือพิมพ์ด้วย

3.2.1.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

3.2.1.2.1 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้กำหนดขอบเขตในการเสรีภาพของของสื่อมวลชนไว้ใน มาตรา 18⁸⁶ ดังนี้ “บุคคลผู้ที่ใช้อย่างเกินขอบเขตซึ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการพิมพ์ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 5 (1) ... โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำลายระบอบเสรีประชาธิปไตย บุคคลย่อมจะต้องถูกรอนสิทธิเสรีภาพนั้น การรอนสิทธิเสรีภาพและขอบเขตของการรอนสิทธิเสรีภาพให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ”

จากมาตรา 18 แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมันนี้ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าแม้บุคคลใด หรือสื่อมวลชนจะมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะด้วยวิธีการพูด เขียน รูปภาพ หรือจะมีการพิมพ์ก็ตาม ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 แต่การใช้เสรีภาพดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตแห่งสิทธิเสรีภาพที่ไม่มีการก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นด้วย

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าการรับรู้และการแสวงหาข่าวสารนั้นจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของแหล่งข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะเป็นการทั่วไปเท่านั้น มิได้รวมถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นความลับหรือเป็นการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งนี้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกจัดเป็นความลับต้องไม่มีมากจนถึงขั้นปกปิดข้อมูลข่าวสารไม่ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ รัฐธรรมนูญยังบัญญัติว่าการใช้เสรีภาพตามมาตรา 5 นี้จะต้องมีการคุ้มครองเยาวชน และสิทธิในเกียรติยศของบุคคลจะถูกละเมิดมิได้

⁸⁶ Basic Law for the Federal Republic of Germany, Article 18

3.2.1.2.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ

หนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ

มาตรา 5 (1) แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมันไม่เพียงแต่คุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยแล้ว แต่ยังคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนในแขนงต่างๆ ด้วย ซึ่งย่อมาความรวมถึงเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวด้วย นอกจากนี้ภายใต้มาตรา 5(2) ก็ได้มีการบัญญัติถึงการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยเสรีภาพในกรณีนี้อาจถูกจำกัดโดยสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงส่วนบุคคลอันล่วงละเมิดมิได้ และโดยบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง⁸⁷ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอภาพข่าวนี้อาจไม่ใช่เสรีภาพที่สามารถใช้ได้อย่างไร้ขอบเขต การใช้เสรีภาพยังจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่จะไม่ล่วงละเมิดในสิทธิในชื่อเสียงของบุคคลอื่น และจะต้องอยู่ภายใต้ของกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง⁸⁸ ซึ่งอาจพิจารณาได้ดังนี้

(1) German Criminal Code

ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวไว้หลายหัวข้อด้วยกัน โดยเฉพาะหัวข้อที่เกี่ยวกับ “ความผิดหมิ่นประมาท” ใน chapter 14 section 185-200 โดยหากมีการเผยแพร่ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับบุคคล แล้วทำให้บุคคลเสื่อมเสียชื่อเสียงต่อสาธารณะ ถ้าข้อเท็จจริงนั้นไม่เป็นความจริง บุคคลนั้นย่อมมีความผิดได้รับโทษตามกฎหมาย และถ้าหากมีการเผยแพร่ข้อเท็จจริงนั้นโดยการตีพิมพ์ บุคคลผู้กระทำความผิดต้องรับโทษเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังมีบทกำหนดโทษเกี่ยวกับการทำให้คนตายเสื่อมเสียชื่อเสียงอีกด้วยในมาตรา 189 ดังนั้นจะเห็นได้ว่านักหนังสือพิมพ์จึงมีอาจใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวโดยทำให้บุคคลเสื่อมเสียชื่อเสียง หรือถูกดูหมิ่นเกลียดชังมิได้

นอกจากนี้ใน chapter 7 “ความผิดที่เกี่ยวเนื่องกับความสงบเรียบร้อยในสังคม” section 130 ได้กำหนดว่า หากมีสร้างความเป็นป่วนหรือปลุกปั่นประชาชน หรือยั่วให้เกิดความเกลียดชัง หรือมีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการหมิ่นประมาทใส่ร้าย หรือมีการตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณะ เพื่อก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม ก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคมและวัฒนธรรม บุคคลนั้นต้องได้รับโทษจำคุกตามกฎหมาย จากมาตราดังกล่าวจะเห็นได้ว่านักหนังสือพิมพ์จึงมีขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าว คือ จะต้องไม่นำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือภาพข่าวที่สร้างความเป็นป่วนวุ่นวายในสังคม

⁸⁷ Eric Barendt, *Freedom of Speech* 2nd ed (Oxford: Oxford University press, 2005), p. 213.

⁸⁸ Judith Janna Märten, “Personality Rights and Freedom of Expression: A Journey through the Development of German Jurisprudence under the Influence of the European Court of Human Rights,” *Journal of Media Law* 4, 2 (2012): 335.

(2) German Civil Code

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันได้กำหนดบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ โดยใน section 823⁸⁹ ได้กำหนดเกี่ยวกับความผิดทางละเมิด ซึ่งหากมีการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือโดยประมาท ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายเกิดขึ้น ทั้งนี้สิทธิส่วนบุคคลนั้นรวมถึงสิทธิในรูปถ่ายของบุคคล (Right to one's image) ด้วย ดังนั้นการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ย่อมมีขอบเขตในการนำเสนอที่จะต้องไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลโดยเฉพาะสิทธิในรูปถ่ายของบุคคลอีกด้วย

(3) Federal Data Protection Act

กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเอกสารทางราชการ ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้จะมีการกำหนดการเข้าถึงข้อมูลว่าประชาชนจะสามารถเข้าถึงข้อมูลในระดับใดได้บ้าง สำหรับสื่อมวลชนเองนั้นก็ยังสามารถเข้าถึงข้อมูลและสามารถนำข้อมูลที่ได้รับอนุญาตโดยกฎหมายออกเผยแพร่ได้ อย่างไรก็ตามหากเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยในสังคมข้อมูลดังกล่าวก็จะไม่สามารถเผยแพร่ได้ ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการกำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ว่าสื่อหนังสือพิมพ์จะสามารถเผยแพร่ข้อมูลเอกสารทางราชการได้มากน้อยเพียงใดบ้าง และข้อมูลใดบ้างที่ไม่สามารถเปิดเผยได้

(4) The Art Copyright Act

กฎหมายฉบับนี้ได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการใช้รูปถ่ายในงานสื่อสารมวลชน โดยในมาตรา 23 ได้กำหนดว่า รูปถ่ายของบุคคลอาจจะถูกนำมาเผยแพร่สู่สาธารณะได้เมื่อได้รับการอนุญาตเป็นอย่างชัดแจ้งจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามมาตรา 23 (1) กำหนดข้อยกเว้นของหลักการข้างต้นไว้ ดังนั้นรูปภาพใดที่แสดงเหตุการณ์หรือมุมมองของที่เกิดขึ้นในสังคมอาจจะสามารถเผยแพร่สู่สาธารณชนได้ ในกรณีนี้ศาลเยอรมันได้มีการนำเอาแนวคิด “บุคคลที่อยู่ในประวัติศาสตร์ร่วมสมัย (figure of contemporary history)” มาใช้ในการพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายนี้ด้วย ซึ่งเป็นหลักการนี้เป็นหลักการที่ถูกรับรองโดยศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ภายใต้มาตรา 23 (2) ยังได้แสดงให้เห็นว่าเสรีภาพในการเผยแพร่ภาพสู่สาธารณะนั้นไม่รวมถึงสิ่งตีพิมพ์ที่ไปรบกวนสิทธิโดยธรรมของบุคคลอื่น จะเห็นได้ว่ากฎหมายนี้ได้มีปกป้องทั้งสิทธิของบุคคล

⁸⁹ German Civil Code Section 823 Liability in Damage

“(1) A person who, intentionally or negligently, unlawfully injures the life, body, health, freedom, property or another right of another person is liable to make compensation to the other party for the damage arising from this.”

เกี่ยวกับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ภาพของเขาแต่ยังรับรองสิทธิประโยชน์ของสาธารณชนและสื่อมวลชนอีกด้วย

(5) The Act to regulate the dissemination of writings harmful to young persons

กฎหมายนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากมาตรา 20 แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมันที่กำหนดให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการดูแลเยาวชนซึ่งถือเป็นทรัพยากรบุคคลของชาติด้วย กฎหมายเฉพาะนี้จึงได้จัดตั้งหน่วยงานของรัฐชื่อว่า "Federal Supervisory Body for Writings Harmful to Young Persons" (Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Schriften) ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงการครอบครัว ผู้สูงอายุ สตรี และเยาวชน (the Federal Ministry for Family, Senior Citizens, Women and Youth) โดยมาตรา 1 แห่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดว่า หากมีงานเขียนใดที่ทำให้เยาวชนหรือเด็กได้รับอันตรายทางศีลธรรมจะต้องมีการรายงานให้หน่วยงานรัฐรับทราบ โดยเฉพาะงานเขียนที่ผิดศีลธรรม มีเนื้อหาหยาบคาย มีการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังและใช้ความรุนแรง หรือเนื้อหาที่อาจกระตุ้นให้เกิดการเกลียดชังทางเชื้อชาติ หรือกระตุ้นให้เกิดสงคราม นอกจากนี้มาตรา 6 ระบุถึงงานเขียนที่เป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อเด็กและเยาวชน ในกรณีนี้ไม่มีผู้ใดที่จะสามารถผลิตงานเช่นนี้ออกสู่สาธารณชนได้ ได้แก่ งานเขียนที่ผิดต่อบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 130 (2) หรือมาตรา 131 สื่อสิ่งลามกอนาจาร ตามมาตรา 184 ประมวลกฎหมายอาญา และงานเขียนอื่นที่อาจเป็นอันตรายร้ายแรงต่อเด็กและเยาวชนได้ เช่น งานที่มีการใช้ความรุนแรงจนละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น จากกฎหมายฉบับนี้จะเห็นได้ว่าสื่อหนังสือพิมพ์สามารถใช้ขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวได้เท่าที่ไม่ละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว

3.2.1.3 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้นแม้เป็นเสรีภาพที่ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตรา 5 (1) อย่างไรก็ตามในมาตรา 5 (2)⁹⁰ ได้มีบัญญัติไว้อย่างแจ่มชัดว่า “สิทธิเสรีภาพดังกล่าวย่อมถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั่วไป โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อคุ้มครองเยาวชน และโดยสิทธิในเกียรติยศส่วนตัวอันละเมิดมิได้” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้นสามารถถูกจำกัดได้ไม่ว่าโดยกฎหมายทั่วไป หรือโดยกฎหมายเพื่อคุ้มครอง

⁹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเยอรมัน Article 5(2)

เยาวชน หรือโดยสิทธิในชื่อเสียงส่วนตัวซึ่งเป็นสิทธิที่มีอาจล่วงละเมิดได้ (The right to inviolability of personal honor) นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้ให้ความเห็นว่าเกี่ยวกับมาตรา 5 แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมันว่ามาตรา 5 ไม่เพียงแต่ปกป้องประชาชนจากการถูกเซ็นเซอร์ (Censorship) แต่ยังสร้างพันธะกรณีให้รัฐที่จะต้องออกกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์แก่สื่อมวลชนเพื่อที่จะเป็นหลักประกันถึงวัตถุประสงค์แห่งรัฐในการดำรงซึ่งประชาธิปไตยและความสมัคสมานสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมให้เกิดขึ้น⁹¹ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เสรีภาพของสื่อมวลชนย่อมถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพได้ ซึ่งการจำกัดเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนี้ยังจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 19 แห่งรัฐธรรมนูญเยอรมัน ดังนี้

“มาตรา 19 (1) ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานจะกระทำได้ก็แต่โดยบทบัญญัติของกฎหมาย โดยกฎหมายนั้นจะต้องใช้ได้กับทุกคนเป็นการทั่วไป และจะใช้กับกรณีใดกรณีหนึ่งโดยเฉพาะมิได้ เพื่อประโยชน์ดังกล่าวกฎหมายจะต้องบัญญัติถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกจำกัดรวมถึงมาตราของสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น

(2) ไม่ว่ากรณีใดจะเป็นอย่างไรก็ตาม ห้ามจำกัดสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐาน

(3) สิทธิขั้นพื้นฐานย่อมมีผลบังคับถึงบรรดาองค์การที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายมหาชนเยอรมัน เท่าที่สภาพของสิทธินั้นจะอำนวย

(4) หากหน่วยงานราชการละเมิดสิทธิของบุคคล บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมได้ หากศาลอื่นไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาให้เป็นอำนาจของศาลธรรมดาที่มีอยู่ตามกฎหมายที่จะพิจารณาพิพากษา”⁹²

สำหรับลักษณะกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกันตามเหตุผลในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ดังนี้

1. กฎหมายที่จำกัดเสรีภาพด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงของประเทศและความสงบเรียบร้อยในสังคม กฎหมายลักษณะนี้จะห้ามมิให้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นความลับของประเทศ เช่น Federal Data Protection Act นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอาญาที่ห้ามมิให้มีการ

⁹¹ Ronald Meinardus, *Media Regulation in Europe: The Case of Germany* [online], 8 August 2014. Available from: www.fnst-egypt.org.

⁹² Article 19 Restriction of basic rights – Legal Remedies.

เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวเพื่อหมิ่นประมาทบุคคลอื่น ยั่วให้เกิดความเกลียดชัง ก่อให้เกิดการแบ่งแยกทางสังคม สร้างความขัดแย้งในสังคมด้วยประเด็นทางศีลธรรมศาสนา หรือปลุกระดมประชาชนเพื่อต่อต้านรัฐบาล เป็นต้น

2. กฎหมายที่จำกัดเสรีภาพด้วยเหตุผลในการปกป้องเด็กและเยาวชน จากสื่อสิ่งลามกอนาจาร และสื่อที่มีการใช้ความรุนแรง เช่น Protection of Minor Act มาตรา 18 เป็นต้น

3. กฎหมายที่จำกัดเสรีภาพด้วยเหตุผลในการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคล เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 823 เป็นต้น

3.2.1.4 องค์การที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

ในประเทศเยอรมันมีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์หลายองค์กรด้วยกัน ทั้งที่เป็นองค์ภาครัฐ องค์กรวิชาชีพ หรือองค์กรเอกชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1.4.1 องค์กรวิชาชีพ

องค์กรวิชาชีพด้านหนังสือพิมพ์ของเยอรมัน คือ สภาการหนังสือพิมพ์เยอรมัน (German Press Council)⁹³ ซึ่งสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันประกอบด้วยสำนักพิมพ์สองแห่งและองค์ผู้สื่อข่าวสองแห่งด้วยกัน ดังนี้

- สมาคมสำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์เยอรมันแห่งชาติ (Federal Association of German Newspaper Publishers (BDZV))

- สมาคมผู้สื่อข่าวเยอรมัน (German Journalists Association (DJV))

- สหภาพแรงงาน Verdi ของผู้สื่อข่าวและผู้ให้บริการด้านสื่อสารมวลชนแห่งเยอรมนี (German Journalistinnen- and Journalists Union (dju) in Verdi)

⁹³ German Press Council, **Tasks and Organization** [online], 20 June 2014. Available from: <http://www.presserat.de/presserat/>

- สมาคมสำนักพิมพ์นิตยสารเยอรมัน (Association of German Magazine Publishers (VDZ))

ทั้งนี้ องค์กรจะแต่งตั้งผู้แทนองค์กรแห่งละสองคนเพื่อเป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์เยอรมัน โดยสมาชิกเหล่านี้จะเป็นคณะผู้บริหารสภาการหนังสือพิมพ์เยอรมัน โดยให้ความเห็นด้านการเงิน งานบุคคล และการบริหารองค์กร สำหรับประเด็นด้านจริยธรรมสื่ออื่นจะดำเนินการโดยคณะกรรมการ 28 คนที่มาจากการเลือกตั้งสมาชิกจากสื่อองค์กรข้างต้นและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก สำหรับประเด็นเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับประมวลจริยธรรม สภาหนังสือพิมพ์จะมีคณะอนุกรรมการ 3 คณะที่จะทำหน้าที่ให้ความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ คณะอนุกรรมการจะประชุมกันสี่ครั้งต่อปีเพื่อพิจารณาเรื่องร้องเรียน คณะอนุกรรมการแต่ละชุดประกอบด้วยตัวแทนสำนักพิมพ์ ผู้สื่อข่าว และบุคคลที่แต่งตั้งโดยคณะกรรมการ

สภาการหนังสือพิมพ์ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากสองแห่งใหญ่ๆ คือ 1) เงินบริจาค และ 2) เงินสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐบาลกลางซึ่งมีกฎหมายอย่างชัดเจนเกี่ยวกับเงินสนับสนุนจากภาครัฐ นอกจากนี้สภาการหนังสือพิมพ์จะเป็นผู้ดำเนินการให้ความเห็นเกี่ยวเรื่องร้องเรียน การปรับปรุงกฎหมายหรือกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน และกิจกรรมต่างๆ ที่สนับสนุนเสรีภาพและชื่อเสียงของสื่อมวลชน

3.2.1.4.2 องค์กรภาครัฐ

ประเทศเยอรมนีมีหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลสื่อที่อาจเป็นอันตรายต่อเยาวชนได้คือ The Federal Department for Media Harmful to Young Persons ("*Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien*" หรือ BPJM)⁹⁴ โดยหน่วยงานนี้มีหน้าที่ตาม The Protection of Minors Act ในการปกป้องเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี จากการนำเสนอสื่อของสื่อมวลชนที่อาจจะเป็นอันตรายแก่เยาวชน สำหรับเนื้อหาสื่อที่เข้าข่ายเป็นอันตรายแก่เยาวชนนั้นจะต้องมีลักษณะสื่อที่เป็นอันตรายต่อกระบวนการพัฒนาความรับผิดชอบและการพึ่งพาตนเองของเยาวชน (มาตรา 18 The Protection of Minors Act) เช่น สื่อที่มีเนื้อหาความรุนแรงเกี่ยวกับเพศ อาชญากรรม การเหยียดผิวหรือเชื้อชาติ ลัทธิชาตินิยม ยาเสพติด การล่อลวงละเมิดที่เกิดจากการเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ การทำร้ายร่างกายตนเองหรือการฆ่าตัวตาย เป็นต้น

⁹⁴ Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien, **General information about the BPJM** (Federal Review Board for Media Harmful to Minors) [online], 27 October 2014. Available from: <http://www.bundespruefstelle.de/bpjm/Service/english.html>

สื่อที่หน่วยงาน BPJM สามารถตรวจสอบได้ คือ ภาพยนตร์ เกมส์ ดนตรี สื่อสิ่งพิมพ์ และเว็บไซต์ การตรวจสอบจะเกิดขึ้นภายหลังจากมีการเผยแพร่สื่อขึ้นไปแล้ว หน่วยงาน BPJM อาจจะมีการปฏิบัติงานภายใต้การร้องขอของหน่วยงานรัฐอื่นๆ เช่น German Youth welfare หน่วยงานตำรวจ เป็นต้น คณะกรรมการของหน่วยงาน BPJM จะเรียกว่า “Board of 12” ซึ่งคณะกรรมการกลุ่มนี้จะเป็นผู้มีความเห็นสุดท้ายว่าสื่อใดที่เป็นอันตรายต่อเยาวชน โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา คือ การชั่งน้ำหนักระหว่างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับประโยชน์ในการปกป้องเยาวชน ถ้าหากพิจารณาแล้วเห็นว่า การปกป้องเยาวชนมีความสำคัญกว่า หัวข้อของสื่องานนั้นจะถูกจัดอยู่ในรายชื่อของงานสื่อมวลชนที่เป็นอันตรายต่อเยาวชน (List of media harmful of minor) โดยทั่วไปจะเรียกว่า “The index”

หากสื่อใดที่มีเนื้อหาเป็นอันตรายต่อเยาวชนอย่างเห็นได้ชัด “Board of 12” จะดำเนินการจัดสื่อชิ้นนั้นอยู่ในรายชื่อของงานสื่อมวลชนที่เป็นอันตรายต่อเยาวชน โดยมีการแบ่งประเภทตามลักษณะงานที่มีความคล้ายคลึงกัน (similar cases) เมื่อสื่อชิ้นใดถูกจัดอยู่ใน index เยาวชนจะต้องไม่สามารถเข้าถึงสื่อชิ้นนั้นได้ ซึ่งหมายความว่าเจ้าของชิ้นงานหรือผู้มีสิทธิเผยแพร่จัดจำหน่ายชิ้นงานจะต้องไม่ทำการเผยแพร่หรือโฆษณาการมีอยู่ของสื่อชิ้นนั้น

ในกรณีสื่อที่มีเนื้อหาเป็นอันตรายต่อเยาวชนอย่างชัดเจน สื่อชิ้นงานนั้นไม่จำเป็นต้องถูกจัดอยู่ใน index เพราะสื่อชิ้นงานนั้นถือเป็นสื่อต้องห้ามที่จะสามารถเผยแพร่หรือจำหน่ายได้ เช่น สื่อที่มีเนื้อหาลามกอนาจาร สื่อที่มีเนื้อหาอันละเมิดกฎหมายอาญา เยอรมัน สื่อที่มีเนื้อหายุยงส่งเสริมให้เกิดสงคราม สื่อที่เกี่ยวข้องกับการปฏิเสธการสังหารหมู่ (The denial of the Holocaust) หรือสื่อที่มีเนื้อหา/สัญลักษณ์อันแสดงถึงลัทธิชาตินิยมหรือการใช้ความรุนแรง เป็นต้น

ในทุกกระบวนการพิจารณาของหน่วยงาน BPJM บุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ประพันธ์ เจ้าของสำนักพิมพ์ หรือผู้จัดจำหน่าย มีสิทธิที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาที่ว่างานสื่อมวลชนดังกล่าวเป็นอันตรายแก่เยาวชน โดยสามารถที่จะส่งคำชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษรมายังหน่วยงาน BPJM และในวันที่มีการพิจารณาประเด็นดังกล่าว บุคคลข้างต้นสามารถเข้าร่วมการพิจารณาของคณะกรรมการ “Board of 12” ได้ และสามารถนำที่ปรึกษาทางกฎหมายเข้าร่วมรับฟังได้เช่นกัน และเมื่อสิ้นสุดกระบวนการ ผู้ประพันธ์ หรือเจ้าของสำนักพิมพ์ ผู้จัดจำหน่ายจะได้รับความเห็นในการพิจารณาข้อร้องเรียนเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งบุคคลเหล่านั้นมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ความเห็นไปยังศาลยุติธรรมได้

หากคณะกรรมการฯ พิจารณาแล้วเห็นว่าสื่อชิ้นนั้นเป็นอันตรายสมควรที่จะถูกจัดใน “The index” จะมีการประกาศในหนังสือพิมพ์ราชการ (Government Gazette) หากเป็นสื่อออนไลน์อาจจะไม่มีการประกาศอย่างเป็นทางการ แต่จะไม่มีการเผยแพร่สื่อชิ้นนั้น

ทางออนไลน์อย่างเด็ดขาดอย่างไรก็ตามหลังจากสื่อชิ้นนั้นถูกจัดอยู่ใน “The index” แล้ว ผู้ประพันธ์เจ้าของสำนักพิมพ์ หรือผู้จัดจำหน่ายอาจปรับปรุงสื่อชิ้นนั้นโดยลบเนื้อหาที่เป็นอันตรายออกและนำไปให้หน่วยงาน BPJM ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งได้ หากงานที่ปรับปรุงแล้วไม่มีเนื้อหาที่เป็นอันตรายแล้ว หน่วยงาน BPJM จะดำเนินการลบชื่อสื่อชิ้นนั้นออกจาก “The index”

3.2.1.4.3 องค์กรเอกชน

สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์เยอรมัน (Deutscher Journalisten Verband - DVJ) เป็นสมาคมวิชาชีพ แต่เรียกตนเองว่าเป็นสหภาพแรงงาน นอกจากนี้ยังมีสหภาพนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งเยอรมัน (Deutscher Journalisten Union - DJU) เป็นส่วนหนึ่งของสหภาพแรงงาน Verdi อันเป็นสหภาพแรงงานผู้ให้บริการและเสมียน ซึ่ง Verdi เป็นสมาชิกในสหพันธ์แรงงานเยอรมัน (Deutscher Gewerkschaftsbund - DGB) อีกทอดหนึ่ง

3.2.1.5 แนวปฏิบัติในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

3.2.1.5.1 ประมวลจริยธรรม (Code of Press) สภาการหนังสือพิมพ์

เยอรมัน

บทนำ

เสรีภาพของสื่อมวลชนดังที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญได้รวมถึงความเป็นอิสระของข้อมูล สิทธิในการแสดงออกและวิพากษ์วิจารณ์ ผู้จัดพิมพ์ ผู้เรียบเรียงและผู้สื่อข่าวจะต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบในงานของตนต่อสาธารณชนและหน้าที่ในการรักษาเกียรติยศของสื่อ พวกเขาจะดำเนินการตามภารกิจสื่อมวลชนอย่างยุติธรรมจากความรู้และความเชื่อ โดยไม่ได้รับอิทธิพลจากความสนใจหรือแรงจูงใจส่วนตัวที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ

หลักของสื่อสิ่งพิมพ์ได้มีการนิยามถึงจรรยาบรรณของสื่อ ซึ่งเหล่านี้จะรวมถึงหน้าที่ภายในขอบเขตของรัฐธรรมนูญและกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ เพื่อรักษาจุดยืนของสื่อมวลชนและสนับสนุนความเป็นอิสระของสื่อ

กฎเกณฑ์ในการปกป้องข้อมูลที่ถูกเรียบเรียงจะใช้กับสื่อในการรวบรวม, ดำเนินการหรือใช้ข้อมูลของบุคคลเพื่อจุดประสงค์ในทางสื่อสารมวลชน ตั้งแต่ทำการหาข้อมูล, เรียบเรียง, จัดพิมพ์, ทำเป็นเอกสารและเก็บข้อมูล สื่อมวลชนจะต้องเคารพความเป็นส่วนตัวและสิทธิของบุคคลในการตัดสินใจที่จะให้ข้อมูลของบุคคลนั้นๆเอง

จรรยาบรรณทางวิชาชีพเหล่านี้ทำให้ทุกคนมีสิทธิที่จะร้องเรียนสื่อ และจะมีการดำเนินการตามกฎหมายถ้าข้อร้องเรียนนั้นเป็นการละเมิด

บทนำนี้เป็นส่วนหนึ่งของจรรยาบรรณ

เนื้อหา (ในกรณีจะนำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ
นำเสนอภาพข่าวเท่านั้น)

ตารางที่ 2 ตารางแสดงประมวลจริยธรรม (Code of Press) สภาการหนังสือพิมพ์เยอรมัน

หัวข้อ	เนื้อหา	แนวทางในการปฏิบัติ
ข้อ 1 เคารพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และนำเสนอความจริง	การเคารพต่อความจริง การเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการนำเสนอข้อมูลที่เป็นความจริง คือ หลักการสำคัญของสื่อมวลชน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านสื่อสารมวลชนจะต้องรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชน	1.1 ข้อตกลงผูกขาด การแจ้งข้อมูลต่อสาธารณชนในเรื่องของเหตุการณ์ที่เป็นความสนใจโดยทั่วไปและมีความสำคัญในการแสดงข้อคิดเห็นหรือเจตนาของสาธารณชนจะต้องไม่ถูกจำกัดหรือป้องกันโดยข้อตกลงผูกขาดในการให้หรือปิดบังข้อมูล ผู้ซึ่งทำข้อตกลงผูกขาดโดยไม่ให้ข้อมูลแก่สื่อมวลชนอื่นๆ โดยการหาข้อมูลและข่าวที่สำคัญนั้นได้ทำการแทรกแซงอิสรภาพของสื่อมวลชน
ข้อ 2 ความระมัดระวังในการปฏิบัติงาน	การศึกษาค้นคว้าเป็นเครื่องมือทางนิเทศศาสตร์ที่ช่วยให้เกิดความรู้ ระมัดระวังในการปฏิบัติงาน ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในรูปแบบข้อความ รูปภาพ จะต้องพิจารณาด้วยความระมัดระวังว่าข่าวสารเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นความจริง ผู้สื่อข่าวจะต้องระวังการติดต่อหัวข่าว การนำเสนอข้อความที่บิดเบือนไม่เป็นความจริง ข่าวลือหรือข่าวที่ยังไม่มีความแน่นอน การคาดเดาสถานการณ์ ในการนำเสนอ	2.2 ภาพประกอบ การขยายความ โดยเฉพาะภาพประกอบนั้นอาจทำให้ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจว่ารูปนั้นๆ เป็นรูปจากเนื้อข่าว แม้ว่าจะเป็นภาพแทนก็ตาม จะต้องมีการขยายความ ดังเหตุผลต่อไปนี้ - การขยายความแทนหรือการช่วยขยายความ (เช่น หัวเรื่องเดียวกันในเวลาที่แตกต่างกัน, หรือเรื่องที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน) - ภาพประกอบแทนสัญลักษณ์ (สถานที่ที่สร้างขึ้นใหม่, ภาพที่

	<p>รูปภาพเชิงสัญลักษณ์จะต้องถูกระบุได้หรือสามารถเห็นได้ชัดเจน</p>	<p>สร้างขึ้นจากมโนภาพเพื่อจำลองเหตุการณ์และขยายความจากเนื้อความที่เป็นตัวอักษร)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพตัดต่อหรือการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ <p>จะต้องมีการทำเครื่องหมายไม่ว่าจะเป็นคำบรรยายใต้ภาพหรือบรรยายเป็นตัวอักษรร่วมกัน</p> <p>2.3 การรายงานล่องหน้า</p> <p>สื่อจะรับผิดชอบในทางสื่อสารมวลชนสำหรับการรายงานล่องหน้าที่ทำการตีพิมพ์ในรูปแบบของ compressed form ที่มีการประกาศถึงเรื่องราวที่กำลังจะเกิดขึ้น บุคคลใดก็ตามที่ทำการเผยแพร่จากสื่อโดยทำการกล่าวถึงแหล่งข่าวจะต้องมั่นใจว่าสามารถเชื่อถือได้ การย่อหรือการเพิ่มเติมจะต้องไม่นำไปสู่สถานการณ์ที่เนื้อเรื่องถูกบิดเบือนหรือบทรูปที่ไม่ถูกต้องที่อาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ชอบธรรมของบุคคลที่สาม</p> <p>2.5 การสื่อข่าวด้วยกราฟิก</p> <p>ตามหลักความระมัดระวังแล้วจะต้องไม่ให้เกิดการบิดเบือนที่นำไปสู่ความเข้าใจผิดในสื่อข่าวด้วยกราฟิก</p>
<p>ข้อ 3 ความถูกต้อง</p>	<p>หากมีการนำเสนอข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะต้องมีการแก้ไขในการนำเสนอทันที</p>	<p>3.1 ข้อกำหนด</p> <p>ผู้อ่านจะต้องสามารถที่จะระลึกได้ว่าบทความก่อนหน้านั้นอาจจะไม่ถูกต้องทั้งหมดหรือบางส่วน ด้วย</p>

		<p>เหตุผลนี้ การจัดพิมพ์แก้ไขข้อเท็จจริง จะต้องทำการอ้างอิงถึงบทความก่อนหน้านั้นด้วย จะต้องมีการตีพิมพ์ข้อเท็จจริงนั้นแม้ว่าข้อผิดพลาดจะมีการยอมรับโดยสาธารณชนในทางใดทางหนึ่งแล้วก็ตาม</p> <p>3.2 การบันทึกเป็นเอกสาร</p> <p>ถ้าการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้, การดำเนินการหรือการใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลของสื่อมวลชนนั้นทำให้ต้องมีการตีพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดบางส่วนหรือลบล้างของบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นหรือได้รับการตำหนิจากสภาสื่อมวลชนของเยอรมัน จะต้องมีการเก็บข้อมูลนั้นไว้ร่วมกับข้อมูลดั้งเดิม และทำการบันทึกเป็นเอกสารในช่วงเวลาเดียวกับข้อมูลดั้งเดิมด้วย</p>
<p>ข้อ 4</p> <p>ข้อจำกัดในการหาข้อมูลข่าวสาร</p>	<p>ในกระบวนการหาข่าวสาร ไม่ว่าจะ เป็นข้อมูลส่วนบุคคล ข่าว ข้อมูล หรือรูปภาพ จะต้องไม่ใช่วิธีการที่ไม่ยุติธรรมหรือไม่เหมาะสม</p>	<p>4.1 หลักของการหาข้อมูล</p> <p>โดยหลักพื้นฐานแล้ว สื่อมวลชนจะต้องทำการพิสูจน์ตนเองในกรณีที่ คำกล่าวที่ไม่เป็นความจริงเกี่ยวกับตัวตนของเขาหรือเธอและการตีพิมพ์ของตนเมื่อทำการหาข้อมูลนั้นไม่ตรงกับจุดยืนและหน้าที่ของสื่อ การทำการค้นคว้าข้อมูลแบบไม่เปิดเผยตัวตนอาจทำได้แม้ได้เป็นกรณีไป ถ้าข้อมูลที่เป็นผลประโยชน์สาธารณะนั้นๆไม่สามารถได้มาโดยวิธีอื่น</p> <p>ในกรณีของอุบัติเหตุหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติ สื่อมวลชนจะต้องระลึกไว้ว่า บริการฉุกเฉินของผู้เคราะห์ร้ายนั้นและ</p>

		<p>ผู้ที่อยู่ในอันตรายนั้น มีลำดับความสำคัญก่อนสิทธิในการรับรู้ข้อมูลของสาธารณะชน</p> <p>สื่อมวลชนจะต้องผูกมัดด้วยรัฐธรรมนูญ หมายและการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>4.2 การค้นคว้าข้อมูลของบุคคลที่ร้องขอให้มีการคุ้มครอง</p> <p>เมื่อทำการค้นคว้าข้อมูลของบุคคลที่ร้องขอให้มีการคุ้มครอง จะมีการใช้ข้อจำกัดเฉพาะซึ่งจะมีการใช้กับผู้ที่ไม่มีอำนาจเหนือร่างกายและจิตใจของตนเองอย่างสมบูรณ์ หรือผู้ที่ผ่านสถานการณ์ทางอารมณ์ที่รุนแรง เช่นเดียวกับเด็กและผู้เยาว์ จะใช้เจตนาที่จำกัดหรือสถานการณ์ที่พิเศษของบุคคลเหล่านั้นในการแสวงหาผลประโยชน์จากข้อมูลไม่ได้</p> <p>4.3 การปิดกั้นหรือการลบข้อมูลส่วนตัว</p> <p>ข้อมูลส่วนตัวที่รวบรวมได้จากการฝ่าฝืนข้อกำหนดสื่อสิ่งพิมพ์นี้จะต้องมีการปิดกั้นหรือลบโดยผู้ตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง</p>
<p>ข้อ 5</p> <p>การรักษา</p> <p>ความลับ</p>	<p>สื่อมวลชนจะต้องเคารพต่อความลับส่วนบุคคล และจะต้องไม่มีการนำเสนอข้อมูลที่เป็นความลับของบุคคล ยกเว้นได้รับความยินยอมอย่างแท้จริง</p>	<p>5.1 การรักษาความลับ</p> <p>ผู้ให้ข้อมูลอาจกำหนดเงื่อนไขในการใช้การรายงานของเขาหรือเธอว่าจะไม่เป็นที่รู้จักหรือไม่เป็นอันตรายในฐานะของแหล่งข่าว และจะต้องมีการเคารพสิทธิ ข้อตกลงในเรื่องความลับจะไม่ผูกพันในกรณีที่ข้อมูลนั้นเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและเป็นหน้าที่ที่จะต้องแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ และในกรณีที่</p>

		<p>ทำการชั่งน้ำหนักระหว่างผลประโยชน์และเหตุผลที่สำคัญที่เหนือกว่าของรัฐ โดยเฉพาะถ้ามีผลกระทบต่อหรือเป็นอันตรายต่อรัฐธรรมนูญ</p> <p>การกระทำหรือแผนการที่เป็นความลับ อาจมีการรายงานหลังจากการพิจารณาอย่างรอบคอบ ถ้าพิจารณาชั่งน้ำหนักที่สาธารณชนจำเป็นต้องรับรู้มีน้ำหนักมากกว่าเหตุผลในการรักษาความลับ</p>
ข้อ 6 การดำเนิน กิจกรรม	<p>ผู้สื่อข่าวและสำนักพิมพ์จะต้องไม่ดำเนินกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อความน่าเชื่อถือของสื่อสารมวลชน</p>	
ข้อ 7 การโฆษณา และ บท บรรณาธิการ	<p>ในการเขียนบทบรรณาธิการ เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนนั้น เป็นความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่จะเขียนบทบรรณาธิการโดยไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผลประโยชน์ส่วนบุคคล หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจของบุคคลที่สาม หรือประโยชน์ส่วนบุคคลของนักข่าวเอง ในการตีพิมพ์บรรณาธิการและสำนักพิมพ์ควรที่จะแยกให้ชัดเจนระหว่างบทบรรณาธิการและการตีพิมพ์เพื่อประโยชน์ของสำนักพิมพ์เองควรที่จะแยกให้เห็นได้อย่างชัดเจน</p>	
ข้อ 8 การปกป้อง ความเป็น ส่วนตัว	<p>สื่อมวลชนจะต้องเคารพความเป็นส่วนบุคคล แต่ในกรณีข่าวที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมส่วนบุคคลของสาธารณชนอาจมีการนำเสนอข่าว</p>	<p>8.1 การตีพิมพ์ชื่อและรูปถ่าย</p> <p>(1) เมื่อทำการรายงานอุบัติเหตุ, อาชญากรรม, การสืบสวนหรือการพิจารณาคดี (ส่วนที่ 13 ของข้อกำหนด</p>

	<p>ได้ โดยต้องมีการพิจารณาเป็นรายกรณีๆ ไป ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาถึงประเด็นที่ว่า การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลจะทำให้ผู้ใดได้รับผลกระทบบ้าง สื่อมวลชนจะต้องเคารพต่อสิทธิในการตัดสินใจของบุคคลในการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและคงรักษาไว้ซึ่งนโยบายในการปฏิบัติงานของบรรณาธิการ</p>	<p>สื่อสิ่งพิมพ์) สื่อจะต้องไม่ทำการเผยแพร่ข้อมูลใดๆ เป็นตัวอักษรหรือรูปภาพที่อาจจะเป็นการระบุตัวตนของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด เด็กและผู้เยาว์จะได้รับการคุ้มครองพิเศษเพื่ออนาคต สิทธิของสาธารณชนต่อข้อมูลจะต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้อง ความจำเป็นทางด้านความรู้สึกลักษณะเฉพาะไม่สามารถอยู่เหนือสิทธิของสาธารณชนที่จะได้รับรู้ข้อมูล</p> <p>(2) ผู้เสียหายจากอุบัติเหตุหรืออาชญากรรมจะได้รับการคุ้มครองพิเศษจากการเปิดเผยชื่อ การระบุผู้เสียหายไม่ได้เป็นกฎเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจอุบัติเหตุหรืออาชญากรรมมากขึ้น อาจจะมีข้อยกเว้นได้ถ้าบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือมีเหตุการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นพร้อมกัน</p> <p>(3) ในกรณีที่ต้องพึ่งพาข้อมูลเหล่านี้และบุคคลอื่นๆที่ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากอุบัติเหตุหรือผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม จะสามารถทำการตีพิมพ์ชื่อและรูปถ่ายได้</p> <p>(4) การตีพิมพ์ชื่อเต็มหรือรูปถ่ายผู้ต้องสงสัยที่ถูกกล่าวหาในอาชญากรรมที่มีโทษถึงประหารชีวิตสามารถทำได้ถ้ามีผลประโยชน์ในการไขคดีอาชญากรรมนั้นและมีหมายจับที่ออกมาแล้ว หรืออาชญากรรมนั้นได้กระทำต่อหน้าสาธารณชน</p>
--	--	--

		<p>ถ้ามีเหตุผลให้เชื่อได้ว่าผู้ต้องสงสัยไม่น่าจะมีความสามารถในการกระทำความผิด ห้ามมิให้ทำการตีพิมพ์ชื่อหรือรูปถ่ายของบุคคลนั้น</p> <p>(5) ในกรณีของทางราชการหรือผู้แทนที่ได้รับเลือก จะอนุญาตให้มีการตีพิมพ์ชื่อ และรูปถ่ายถ้ามีความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐและอาชญากรรมนั้น กฎเดียวกันนี้จะใช้กับผู้มีชื่อเสียงด้วยในกรณีที่อาชญากรรมที่บุคคลนั้นๆถูกกล่าวหา นั้นตรงข้ามกับภาพลักษณ์ของบุคคลนั้น ต่อสาธารณชน</p> <p>(6) อาจมีการตีพิมพ์ชื่อและภาพถ่ายของบุคคลที่สูญหาย แต่ต้องได้รับความยินยอมจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนั้นๆด้วย</p> <p>8.2 การคุ้มครองสถานที่อยู่ที่พักอาศัยและสถานที่อื่นๆของบุคคล เช่น โรงพยาบาล, สถานพยาบาล, สถานพักฟื้น, เรือนจำหรือสถานบำบัด จะได้รับการคุ้มครองพิเศษ</p> <p>8.3 การกลับคืนสู่สังคม เพื่อผลประโยชน์ในการกลับคืนสู่สังคม การตีพิมพ์ชื่อและรูปถ่ายของบุคคลที่ถูกกล่าวหา นั้นเป็นกฎที่มีให้มีการกระทำในการรายงานการพิจารณาคดี เว้นแต่ว่ามีเหตุการณ์ใหม่ที่เชื่อมโยงโดยตรงกับเหตุการณ์ก่อนหน้า</p> <p>8.4 การเจ็บป่วย</p>
--	--	--

		<p>การเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บทางร่างกายหรือจิตใจโดยพื้นฐานแล้วจะเป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับผลกระทบ หากปราศจากการพิจารณาสำหรับพวกเขาหรือผู้อยู่ภายใต้อุปการะ สื่อมวลชนไม่สามารถจะตีพิมพ์ชื่อและรูปถ่ายในกรณีนั้นและหลีกเลี่ยงการใช้คำที่ดูหมิ่นในการบรรยายถึงความเจ็บป่วยหรือโรงพยาบาล/คลินิก แม้ว่าคำๆนั้นจะเป็นคำที่ใช้โดยทั่วไป บุคคลในประวัติศาสตร์หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงจะได้รับการคุ้มครองพิเศษทางกฎหมายต่อการแบ่งแยกแม้ภายหลังการตายของพวกเขาก็ตาม</p> <p>8.5 การฆ่าตัวตาย</p> <p>การรายงานการฆ่าตัวตายนั้นมีข้อจำกัดโดยกฎนี้จะใช้กับการตีพิมพ์ชื่อและรายละเอียดในการบรรยายสถานการณ์ อาจมีข้อยกเว้นถ้าเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของสาธารณชน</p> <p>8.6 การต่อต้านและการหลบหนี</p> <p>การรายงานภายในประเทศที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลสามารถเป็นอันตรายต่อชีวิตได้ สื่อมวลชนจะต้องทำการพิจารณาในการตีพิมพ์ชื่อหรือรูปถ่าย ผู้ที่เกี่ยวข้องอาจจะมีการระบุตัวตนและนำมาลงโทษที่ประเทศภูมิลำเนา นอกจากนั้น การตีพิมพ์รายละเอียดของบุคคลนั้นและการ</p>
--	--	---

		<p>หลบหนีอาจส่งผลให้ญาติและเพื่อนที่กำลังหลบหนีได้รับอันตรายไปด้วยหรือเส้นทางในการหลบหนีอาจจะถูกปิด</p> <p>8.7 วันครบรอบ</p> <p>การตีพิมพ์ถึงวันครบรอบของบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในความสนใจของสาธารณชนจำเป็นจะต้องได้รับการยืนยันจากหน่วยงานเรียบเรียงล่วงหน้าว่าผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความยินยอมหรืออยากได้รับความคุ้มครองจากความสนใจของสาธารณะชน</p> <p>8.8 ข้อมูล</p> <p>ถ้ารายงานของสื่อมวลชนมีผลกระทบในทางลบต่อสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลนั้น ผู้ตีพิมพ์จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่มีการร้องขอจากเขาหรือเธอในการให้รายละเอียดของข้อมูลที่ได้ทำการรายงานและข้อมูลที่ได้ทำการเก็บไว้ ข้อมูลจะต้องมีอันตกไปหากว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - ข้อมูลที่ทำให้ได้มาซึ่งชื่อของบุคคลที่กำลังรวบรวมหรือได้รวบรวมข้อมูล ในการค้นหาข้อมูล, ดำเนินการ และตีพิมพ์บทความที่เป็นส่วนหนึ่งของงานทางสื่อมวลชน - ข้อมูลที่ทำให้ได้มาซึ่งชื่อของผู้บริจาค, ผู้ค้าประกันหรือผู้ให้ข้อมูลในบทความ, เอกสารและรายงานสำหรับการเรียบเรียง
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> - การบอกข้อมูลที่ได้จากค้นคว้า หรือโดยวิธีอื่นๆอาจจะส่งผลกระทบต่อ ในทางลบต่องานตีพิมพ์ของสื่อมวลชน โดยการเปิดเผยข้อมูลที่มีอยู่ - ถ้าพิสูจน์แล้วว่าเป็นความจำเป็น เพื่อที่จะสร้างความปรองดอง ระหว่างสิทธิและความเป็นส่วนตัวกับ กฎเกณฑ์ที่ได้มาในเรื่องของความเป็น อิสระของสื่อ
ข้อ 9 การปกป้อง เกียรติยศ ชื่อเสียง	นักสื่อสารมวลชนจะต้องไม่มีการนำเสนอภาพ รูปถ่าย หรือคำพูด ที่ไม่เหมาะสมหรือมีผลกระทบต่อ เกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลอื่น	
ข้อ 10 ศาสนาและ ความเชื่อ ทางศีลธรรม	สื่อมวลชนจะต้องไม่มีการ นำเสนอประเด็นที่มีความอ่อนไหว ทางด้านศาสนา ปรัชญา ความเชื่อ และศีลธรรม	
ข้อ 11 การนำเสนอ ข่าว ที่มี ความ อ่อนไหว และการ คุ้มครอง ผู้เยาว์	สื่อมวลชนจะต้องตระหนักถึง การคุ้มครองเยาวชน สื่อมวลชน จะต้องไม่มีการนำเสนอข่าวใน ประเด็นการใช้ความรุนแรงที่ โหดร้ายทารุณผิดมนุษยและมีความ อ่อนไหวต่อการรับรู้ของสาธารณชน	<p>11.1 การพรรณนาที่ไม่เหมาะสม</p> <p>การรายงานจะเป็นการไม่เหมาะสมทางความรู้สึกถ้าบุคคลที่ รายงานถึงถูกลดไปเป็นเพียงแค่วัตถุ หรือแค่สิ่งของ โดยเฉพาะถ้าการ รายงานเกี่ยวกับการตายหรือบุคคลที่ ได้รับความทุกข์ทรมานทางร่างกายหรือ จิตใจที่มากเกินไปกว่าผลประโยชน์ของ สาธารณะชนและความจำเป็นในการ รับรู้ข้อมูลของผู้อ่าน</p> <p>ในการใส่ภาพแทนการกระทำที่เป็น ความรุนแรงและอุบัติเหตุในหน้าแรก</p>

		<p>สื่อมวลชนจะต้องเคารพผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ต่อเด็กและผู้เยาว์</p> <p>11.2 การรายงานการกระทำที่เป็นความรุนแรง</p> <p>ในการรายงานสถานการณ์ที่เป็นความรุนแรงและคุกคาม สื่อมวลชนจะต้องทำการชั่งน้ำหนักอย่างระมัดระวังถึงผลประโยชน์ในการรับรู้ข้อมูลของสาธารณะชนต่อผลประโยชน์ของผู้เสียหายและบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ควรจะมีการรายงานเหตุการณ์เหล่านั้นในทางที่เป็นอิสระและน่าเชื่อถือแต่ไม่ให้เป็นการชี้นำของอาชญากร หรือใช้ความพยายามด้วยตนเองในการเป็นสื่อกลางระหว่างอาชญากรและตำรวจ</p> <p>จะต้องไม่มีการสัมภาษณ์ผู้กระทำความผิดในระหว่างการกระทำ ความผิดนั้นๆ</p> <p>11.3 อุบัติเหตุและภัยพิบัติ</p> <p>ขอบเขตที่ยอมรับได้ในการรายงานอุบัติเหตุและภัยพิบัตินั้นจะต้องเคารพถึงความทุกข์ทรมานของผู้เสียหายและความรู้สึกของผู้ที่ได้ถูกการะ ผู้เคราะห์ร้ายไม่ควรต้องประสบกับความทุกข์ทรมานครั้งที่สองจากการรายงานภาพและรายละเอียดของตนในสื่ออีก</p> <p>11.4 ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ/ การปิดข่าว</p>
--	--	--

		<p>โดยหลักเกณฑ์แล้ว สื่อไม่สามารถยอมรับการปิดข่าวได้</p> <p>ความร่วมมือกันระหว่างสื่อและเจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถทำได้ก็ต่อเมื่อการกระทำของสื่อมวลชนสามารถปกป้องชีวิตและสุขภาพของผู้เคราะห์ร้ายและบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้อง สื่อมวลชนจะปฏิบัติตามคำร้องขอของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการกักขังสารทั้งหมดหรือบางส่วนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ในการไขคดีอาชญากรรม ถ้าคำร้องขอนั้นได้รับอนุญาตให้ทำได้</p> <p>11.5 ชีวิตประวัติของอาชญากร</p> <p>ในการตีพิมพ์ชีวิตประวัติของอาชญากรที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายจะเป็นการฝ่าฝืนหลักปฏิบัติของสื่อมวลชน ถ้าอาชญากรรมนั้นมีการกล่าวอ้างที่ขอบด้วยเหตุผลหรือรับรองหลังจากที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้เสียหายได้รับผลกระทบอย่างไม่เหมาะสมและรายละเอียดของอาชญากรรมนั้นเป็นไปเพียงเพื่อความพอใจจากความต้องการในด้านความรู้สึก</p> <p>11.6 ยาเสพติด</p> <p>สื่อมวลชนจะต้องไม่นำเสนอข่าวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ยาในทางที่ผิด</p>
<p>ข้อ 12 การเลือกปฏิบัติ</p>	<p>บุคคลไม่อาจถูกเลือกปฏิบัติเนื่องด้วยประเด็นทางเพศ ศาสนา หรือความไม่สมบูรณ์ทางร่างกาย</p>	<p>12.1 การรายงานอาชญากรรม</p> <p>ในการรายงานอาชญากรรมจะไม่อนุญาตให้มีการอ้างอิงศาสนาและ</p>

		<p>ความเชื่อของผู้ต้องสงสัย ชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยอื่นๆ นอกเสียจากว่าข้อมูลนี้จัดว่าเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงสถานการณ์</p> <p>จะต้องมีการระลึกไว้ว่าการอ้างอิงเช่นนั้นอาจทำให้เกิดอคติต่อชนกลุ่มน้อยอื่นๆ</p>
<p>ข้อ 13 การสันนิษฐานความบริสุทธิ์</p>	<p>การรายงานข่าวเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนหรือกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องรายงานข่าวโดยปราศจากอคติ หลักการที่สันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ที่จะต้องถูกนำมาใช้ในการรายงานข่าวด้วย</p>	<p>13.1 อคติ</p> <p>การรายงานการสืบสวนคดีหรือการพิจารณาคดีในศาลนั้นได้ทำเพื่อแจ้งแก่สาธารณชนในทางที่ให้ระมัดระวังเกี่ยวกับอาชญากรรมและการฝ่าฝืนกฎหมาย ในการฟ้องร้องคดีและการตัดสินของศาลจะต้องไม่ทำการตัดสินไปล่วงหน้า สื่อมวลชนจะทำการเรียกบุคคลว่าเป็นผู้กระทำผิดถ้าเขา/เธอได้ทำการรับสารภาพและมีหลักฐานมัดตัว หรือเขา/เธอนั้นได้กระทำอาชญากรรมนั้นๆต่อหน้าสาธารณชนในการรายงานนั้น สื่อมวลชนไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาในทางกฎหมายที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับผู้อ่าน</p> <p>ตามหลักกฎหมายภายในรัฐจุดประสงค์ในการรายงานภายในศาลไม่ได้กระทำเพื่อลงโทษผู้ที่กระทำผิดในทางสังคมด้วยการประจานผ่านทางสื่อ การรายงานจะต้องมีความชัดเจนระหว่างผู้ต้องสงสัยและผู้พิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิด</p> <p>13.2 สิ่งที่มาหลังจากการรายงาน</p>

		<p>ถ้าสื่อได้ทำการรายงานการกระทำความผิดที่ยังไม่ได้รับการยืนยันของบุคคล จะต้องทำการรายงานการตัดสินใจให้พ้นโทษในภายหลังหรือการลดโทษในข้อกล่าวหาด้วย หากประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลที่ได้รับผลกระทบไม่ได้มีการบังคับไปในทางตรงกันข้าม ซึ่งคำแนะนำนี้จะมีการใช้กับการหยุดการสอบสวนด้วย</p> <p>13.3 อาชญากรรมที่กระทำโดยผู้เยาว์</p> <p>เมื่อทำการรายงานการสอบสวนหรือกระบวนการในศาลของอาชญากรรมต่อผู้เยาว์โดยมีการปรากฏตัวของผู้เยาว์ในศาลด้วย สื่อจะต้องจะต้องกระทำการโดยมีการจำกัดตามการพิจารณาถึงอนาคตของบุคคลนั้น</p>
<p>ข้อ 14</p> <p>การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นทางการแพทย์</p>	<p>การนำเสนอข่าวในประเด็นทางการแพทย์จะต้องมีการหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวที่อ่อนไหวและไม่น่าเชื่อถือ ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความหวาดกลัว หรือความคาดหวังของผู้อ่าน ผู้สื่อข่าวไม่ควรนำเสนอข่าวเกี่ยวกับงานวิจัยในขั้นต้นว่าเป็นงานวิจัยที่เสร็จสมบูรณ์หรือเกือบเสร็จสมบูรณ์แล้ว</p>	
<p>ข้อ 15</p> <p>คำตอบแทน</p>	<p>การยอมรับคำตอบแทนใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของสำนักพิมพ์และบรรณาธิการเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ต่อชื่อเสียง ความเป็นอิสระ และหน้าที่ของสื่อมวลชน</p>	

	บุคคลใดที่ติดสินบนเพื่อกระจายข่าวหรือหยุดยั้งข่าวเป็นบุคคลที่ไม่มีเกียรติและไม่มีความเป็นมืออาชีพ	
ข้อ 16 การตีพิมพ์เผยแพร่	สื่อจะต้องมีการตีพิมพ์เผยแพร่เกี่ยวกับข้อเรียกร้อง ความเห็น การตำหนิติเตียนของสภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันอย่างยุติธรรมและเที่ยงตรง โดยเฉพาะในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อกิจการสื่อสิ่งพิมพ์และกิจการสื่อโทรทัศน์วิทยุ	16.1 การตีพิมพ์การประณามผู้อ่านจะต้องได้รับการแจ้งถึงข้อเท็จจริงของบทความที่เป็นหัวเรื่องของ การประณามของหลักการทางสื่อสารมวลชนที่ได้ทำการฝ่าฝืน

3.2.1.5.2 แลกเปลี่ยน

ความระมัดระวังเกี่ยวกับการแสดงภาพความรุนแรง⁹⁵

การนำเสนอภาพการตัดคอนักข่าวชาวอเมริกา James Foley โดยกลุ่มผู้ก่อการร้าย IS ซึ่งการนำเสนอภาพดังกล่าวทั้งทางสื่อออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ย่อมเป็นการละเมิดต่อประมวลจริยธรรมของสื่อมวลชนเยอรมัน เนื่องจากเหยื่อผู้เสียหายมีสิทธิที่จะไม่เปิดเผยใบหน้าของตน อีกทั้งการนำเสนอภาพดังกล่าวเมื่อมีการชั่งน้ำหนักระหว่างข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความสนใจของประชาชนกับสิทธิของผู้เสียหายแล้ว จะพบว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ Foley มีความสำคัญที่สุด ดังนั้นการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนควรที่จะต้องมีการระมัดระวังที่จะไม่ละเมิดต่อประมวลจริยธรรม โดยเฉพาะประเด็นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (ข้อ 1) ประเด็นการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล (ข้อ 8) และประเด็นเรื่องที่มีอ่อนไหวต่อสังคม (ข้อ 11)

3.2.1.6 เรื่องราวร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

สภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันได้มีการแสดงภาพรวมโดยทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องราวร้องเรียนในการตีพิมพ์ภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ โดยมีการแสดงลักษณะการกระทำที่ละเมิดต่อประมวลจริยธรรมในข้อต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้⁹⁶

⁹⁵ Presserat, **Care with violence photo** [online], 10 July 2014. Available from: <http://www.presserat.de/presserat/>

⁹⁶ Presserat, **A Case for the Press** [online], 12 July 2014. Available from: <http://www.presserat.de/presseko-dex/ein-fall-fuer-den-presserat/>

1. เรื่อง พ่อเขย่าให้ทารกหยุดร้องไห้จนเสียชีวิต

ประเด็นในเรื่องร้องเรียน: ผู้ต้องหาในคดี (พ่อ) ไม่ควรที่จะถูกเผยแพร่ข้อมูลที่ระบุตัวตนได้

การลงโทษ: การออกประกาศประณามการกระทำต่อสาธารณชน หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งได้แสดงรูปผู้ต้องหาและเขียนได้รูปภาพว่า “ในศาล นายไมเคิล ดับเบิลยู (30) ได้สารภาพการกระทำที่ทำให้ทารกถึงแก่ความตาย” ในรูปที่สองสามารถเห็นภาพบ้านของจำเลยได้ และได้เขียนได้ภาพว่า “เหตุการณ์อาชญากรรม: ในบ้านหลังนี้เด็กทารกถูกเขย่าจนตาย” ผู้อ่านหนังสือพิมพ์หลายท่านเห็นการการแสดงข้อเท็จจริงที่อาจจะบ่งชี้ถึงตัวผู้ต้องหาได้ยอมเป็นการละเมิดประมวลจริยธรรม ข้อ 8 และข้อเท็จจริงดังกล่าวหาได้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนไม่ นอกจากนี้ผู้อ่านบางท่านเห็นว่าหนังสือพิมพ์ได้รายงานภาพอาชญากรรม

สภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดประมวลจริยธรรม ข้อ 8 โดยคณะกรรมการเห็นว่าการรับรู้ของสาธารณชนต่อข่าวสารดังกล่าวไม่มีประโยชน์หรือคุณค่าใดๆ มากกว่าการปกป้องสิทธิของของผู้ต้องหา ถึงแม้ว่าการรายงานข่าวอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องจะเป็นประโยชน์ต่อจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนแต่จะต้องไม่มีการรายงานรูปของผู้ต้องหา อย่างไรก็ตามการรายงานภาพที่เกี่ยวข้องกับสถานที่เกิดเหตุอาชญากรรมไม่ได้ละเมิดต่อประมวลจริยธรรมแต่อย่างใด เนื่องจากรายงานข่าวดังกล่าวมีการปกปิดชื่อถนน ดังนั้นคณะกรรมการจึงเห็นภาพรูปดังกล่าวได้ไม่เป็นการบ่งชี้ถึงตัวผู้ต้องหาหรือครอบครัวแต่อย่างใด

เรื่อง การละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตาย

ประเด็นในเรื่องร้องเรียน: หนังสือพิมพ์ได้รายงานเกี่ยวกับชีวิตที่แปลกประหลาดของชายผู้ตาย

การลงโทษ: ประณามการกระทำของสำนักพิมพ์

ในบทความชื่อ “โลกที่แปลกประหลาดของ Jonathan H.” นักหนังสือพิมพ์ได้เขียนบทความเกี่ยวกับชายอายุ 23 ปีที่ถูกฆาตกรรมและถูกหั่นร่างกายออกเป็นส่วนๆ ในการรายงานนั้นได้มีการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของชายผู้นั้น เช่น เป็นชายที่ใส่เสื้อผ้าผู้หญิง มีการทาเล็บ และยังมีกรายงานความเห็นของเพื่อนบ้านเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของผู้ตาย บทความยังได้มีการนำเสนอรูปภาพหลายรูปที่สามารถบ่งชี้ถึงตัวผู้ตายได้ เช่น รูปถ่ายที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน รูปถ่ายของผู้ตายในที่มีชีวิตและสวมใส่เสื้อผ้าสตรีในงานสังสรรค์ เป็น

ต้น ผู้อ่านหลายรายจึงร้องเรียนมายังสภาหนังสือพิมพ์ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิส่วนบุคคลของผู้ตาย

ในกรณีนี้สภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันมีความเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดต่อประมวลจริยธรรม ข้อ 8 ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคล เนื่องจากมีการเผยแพร่รูปภาพที่ระบุถึงตัวผู้ตายได้ นอกจากนี้การนำรูปส่วนตัวของผู้ตายมาจากอินเทอร์เน็ตมาเผยแพร่ก็เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอีกด้วย สภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันไม่เห็นว่า การนำรูปดังกล่าวมาตีพิมพ์เผยแพร่ นั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ ต่อสาธารณชน นอกจากนี้ ข้อความที่ได้แสดงรายละเอียดชีวิตส่วนตัวของผู้ตายก็เป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิส่วนตัวของผู้ตาย

2. หนังสือพิมพ์ได้นำเสนอภาพชายผู้หนึ่งกำลังพยายามที่จะกระโดดจากมอเตอร์เวย์

ประเด็นในเรื่องร้องเรียน: หนังสือพิมพ์นำเสนอภาพการพยายามฆ่าตัวตายซึ่งเป็นภาพไม่เหมาะสม

การลงโทษ: ไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นฉบับออนไลน์ได้มีการรายงานการพยายามฆ่าตัวตายของชายหนุ่มอายุประมาณ 40 ปี โดยชายผู้นั้นพยายามที่จะกระโดดลงมาจากสะพานบนทางมอเตอร์เวย์ หนังสือพิมพ์ได้นำเสนอภาพการทำงานของหน่วยกู้ภัยและตำรวจการในการพยายามแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวจำนวน 21 ภาพ อย่างไรก็ตามมีภาพสองภาพที่แสดงให้เห็นว่าชายผู้นั้นกำลังยืนอยู่บนราวสะพาน ในกรณีนี้มีความเห็นจากผู้อ่านหนังสือพิมพ์ว่ารูปภาพข่าวเหตุการณ์บางภาพใน 21 ภาพนั้นค่อนข้างอ่อนไหวต่อความรู้สึกของผู้อ่านและไม่มีความเหมาะสมต่อสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลที่พยายามฆ่าตัวตาย ซึ่งการรายงานข่าวการฆ่าตัวตายนี้ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติในประมวลจริยธรรม

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ได้ชี้แจงต่อสภาการหนังสือพิมพ์ว่าการรายงานข่าวอย่างละเอียดนั้นเพราะเห็นว่าเป็นความสนใจของประชาชน และในช่วงเวลานั้นมีคนจำนวนมากที่ติดอยู่บนถนนไม่สามารถเดินทางได้ เนื่องจากตำรวจสั่งปิดการจราจร ดังนั้นประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อผู้อ่านร้องเรียนมาในประเด็นดังกล่าว ทางสำนักพิมพ์ก็ได้ส่งลบรูปภาพที่มีปัญหาทันที

ในกรณีนี้สภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันเห็นว่าหนังสือพิมพ์ได้กระทำการละเมิดต่อประมวลจริยธรรม ข้อ 8 และข้อ 11 โดยเฉพาะภาพข่าวที่มีปัญหา 2 ภาพนั้นเพราะเป็นการกระทำที่ไม่ต้องตามนโยบายของสภาการหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวการฆ่าตัวตาย (นโยบายที่ 8.5) รูปภาพดังกล่าวไม่ควรที่จะถูกนำมาเผยแพร่เพื่อป้องกันพฤติกรรมลอกเลียนแบบ การนำเสนอภาพดังกล่าวจึงเป็นการไม่เหมาะสมและค่อนข้างอ่อนไหวต่อความรู้สึกของผู้อ่าน อย่างไรก็ตามไม่อาจ

ที่จะโต้แย้งได้ว่าการรายงานข่าวการพยายามฆ่าตัวตายจนเป็นเหตุให้เกิดการจลาจลไปทั้งเมือง นั้นเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน แต่การรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์โดยการแสดงรูป ของชายผู้ซึ่งพยายามฆ่าตัวตาย นอกเหนือจากการแสดงรูปภาพสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยรวม เป็นการกระทำที่เกินสมควรแก่เหตุ

3.2.2 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.2.2.1 เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่ง สาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.2.2.1.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

(1) หลักประกัน (ทั่วไป) ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ฝรั่งเศสเป็นประเทศหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมาในการ รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างยาวนาน และเป็นประเทศที่มีการตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลเป็นอย่างดี แม้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (ค.ศ. 1958) มิได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิ เสรีภาพในเนื้อหาแห่งรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติว่า “ประชาชนฝรั่งเศสขอประกาศเป็นทางการถึงการยึดมั่นในสิทธิมนุษยชนและหลักอำนาจอธิปไตยเป็น ของปวงชนตามที่ได้กำหนดไว้ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 ซึ่งได้มีการยืนยัน และเพิ่มเติมให้สมบูรณ์โดยคำปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1946...” นอกจากนี้ตุลาการ รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้ตัดสินไว้ในคำวินิจฉัยที่ 70-39 DC ในปี 1970 และคำวินิจฉัยที่ 70-91 DC ในปี 1971 ว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีค่าเทียบเท่ากับรัฐธรรมนูญและมีความสำคัญเท่ากับทุกบทบัญญัติ มาตรการในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีความตั้งใจที่จะให้ บทบัญญัติของคำปรารภมีความศักดิ์สิทธิ์และมีค่าบังคับแก่ทุกองคาพยพในรัฐ⁹⁷

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีความสำคัญมาก นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส มาตรา 2 ได้บัญญัติอุดมคติของสาธารณรัฐคือ “เสรีภาพ เสมอภาพ และภราดรภาพ” ซึ่งหมายความว่าสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้ให้ความสำคัญและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นทั้งบทบัญญัติในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 และคำปรารภแห่ง รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1946 ที่มีค่าบังคับเทียบเท่ารัฐธรรมนูญ รวมถึงบทบัญญัติมาตรา 2 แห่ง รัฐธรรมนูญก็เป็นหลักประกันสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทุกประการ

⁹⁷ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ, หน้า 175.

(2) หลักประกัน (เฉพาะ) ของเสรีภาพสื่อมวลชน

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่ารัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้รับรองค่าบังคับของคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเรือนฝรั่งเศส ค.ศ. 1746 ว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เทียบเท่ารัฐธรรมนูญ ดังนั้นในประเด็นหลักประกันเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงต้องพิจารณาจากบทบัญญัติในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเรือน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเรือนฯ ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยการพูด เขียน พิมพ์ และสื่อสารด้วยความหมายอื่นๆ (la liberté d'expression et de communication)⁹⁸ ในมาตรา 11 ว่า “การติดต่อสื่อสารกันทางความคิดและความเห็นเป็นสิทธิที่มีค่าที่สุดประการหนึ่งของบุคคลแต่ละคนพลเมืองแต่ละคนจึงอาจพูด เขียน พิมพ์ ได้อย่างอิสระ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าสิ่งนั้นเป็นการใช้สิทธิโดยมิชอบ”⁹⁹

ดังนั้นจากบทบัญญัติที่กล่าวไปนั้น หมายความว่าพลเรือนทุกคนรวมทั้งนักสื่อสารมวลชนมีสิทธิที่จะเขียน พูด และพิมพ์เผยแพร่ความเห็นของตนได้อย่างอิสระส่งผลให้การจำกัดเสรีภาพในของสื่อมวลชนจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ในกรณีเพื่อความมั่นคงของรัฐและศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเป็นการหมิ่นประมาทผู้อื่นให้ได้รับความเสียหายโดยมิชอบ กรณีนี้เสรีภาพของสื่อมวลชนก็อาจจะถูกจำกัดได้เสรีภาพในกรณีนี้รวมถึงเสรีภาพในการสื่อสารมวลชนทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ ผู้ประกอบการทางด้านการประกอบการวิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้งการประกอบกิจการเคเบิลทีวีหรือกิจการโทรคมนาคมด้วย

นอกจากนี้ยังมีคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เลขที่ 84-181 DC ลงวันที่ 10-11 ตุลาคม 1984 ได้รับรองให้เสรีภาพในการพิมพ์อันมีลำดับศักดิ์เทียบเท่ากฎหมายรัฐธรรมนูญต้องประกอบด้วย 2 หลักการสำคัญ อันมีอาจยกเล็กได้ ได้แก่¹⁰⁰

- 1) หลักความหลากหลายของสื่อที่ไม่เป็นการผูกขาด (Pluralism)
- 2) หลักความโปร่งใสทางการเงิน (Finance Transparency)

⁹⁸ มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานการศึกษา เรื่อง กฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับ, หน้า 107.

⁹⁹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, หน้า 72.

¹⁰⁰ มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานการศึกษา เรื่อง กฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ, หน้า 120.

จากสองหลักการดังกล่าว รัฐและองค์กรของรัฐต่างๆ จะต้องเคารพและสนับสนุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้เงินอุดหนุนด้านสื่อสารมวลชน รัฐจะกระทำไม่ได้โดยเด็ดขาด¹⁰¹

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สื่อหนังสือพิมพ์จึงสามารถนำเสนอข่าวสารและภาพข่าวต่อสาธารณชนให้รับรู้ได้ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามที่กฎหมาย

3.2.2.1.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ

Law on the Freedom of the Press of 29 July 1881

การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของฝรั่งเศสนั้นปรากฏในกฎหมายว่าด้วยเสรีภาพของสื่อมวลชนฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 29 กรกฎาคม 1881 (Law on the Freedom of the Press of 29 July 1881 (Loi sur la liberté de la presse du 29 juillet 1881)) หรือ กฎหมายสื่อมวลชน (Press Law of 1881) โดยกฎหมายดังกล่าวได้รับรองเสรีภาพและกำหนดความรับผิดชอบของสื่อมวลชนและผู้จัดพิมพ์ในฝรั่งเศส กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดขอบเขตทางกฎหมายของสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ในฝรั่งเศส โดยกฎหมายนี้ได้ชื่อว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของเสรีภาพของสื่อมวลชนและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องจากคำประกาศสิทธิมนุษยชนฝรั่งเศส 1789 กฎหมายนี้ยังมีการกำหนดพฤติกรรมที่เป็นการต้องห้ามในการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนโดยเฉพาะเรื่องการหมิ่นประมาท

กฎหมายสื่อมวลชนนี้ได้กำหนดหลักการพื้นฐานที่สำคัญด้านการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนไว้หลายประการ หลักการที่สำคัญคือ การตีพิมพ์เผยแพร่จะต้องเป็นไปอย่างอิสระ กฎหมายกำหนดให้ผู้ตีพิมพ์จะต้องนำเสนอชื่อของผู้ตีพิมพ์และจัดส่งสำเนาของเอกสารการพิมพ์ต่อเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ไม่สามารถอำนาจที่จะยับยั้งหนังสือพิมพ์ และอำนาจในการยับยั้งการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของเจ้าที่ได้ถูกยกเลิก กฎหมายนี้ยังเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ราชวงศ์ ศาสนา และยังเปิดโอกาสให้มีการถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน ขอบเขตในข้อหาการใส่ร้ายถูกจำกัดมากยิ่งขึ้น มีการให้นิยามการหมิ่นประมาทอย่างแคบและรัดกุม แต่ความผิดของสื่อมวลชนบางประการยังคงถูกคงไว้ เช่น ความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนจริยธรรม

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

สาธารณะ การหมิ่นประมาทเจ้าหน้าที่ชั้นสูง ประธานาธิบดี ประมุขของรัฐ ทูต เป็นต้น กฎหมายยังให้สิทธิของบุคคลที่จะได้ตอบบทความที่ผู้เขาถูกกล่าวถึง¹⁰²

กฎหมายได้กำหนดคุ้มครองสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการรายงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือเรื่องที่ประชาชนให้ความสนใจ ในกรณีที่เป็นส่วนตัวถูกละเมิด ความเป็นจริงมิได้เป็นข้อคุ้มครองสื่อมวลชนทุกกรณี อย่างไรก็ตาม การเสนอข่าวในบางกรณีก็สามารถยอมรับได้ถ้าผู้ร้องทุกข์เป็นบุคคลสาธารณะ การเสนอข่าวโดยเจตนาสุจริตก็อาจจะได้รับการตัดสินว่าไม่มีความผิดโดยศาลด้วย ทั้งนี้จะต้องเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ จำเลยสามารถสามารถพ้นผิดได้หากศาลสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลหมิ่นประมาทได้¹⁰³

กฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขในปี 1994 โดยมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับเจ้าของสื่อมวลชนเพื่อป้องกันการผูกขาดของสื่อมวลชน และหนังสือพิมพ์จะต้องมีความโปร่งใสเกี่ยวกับงบการเงิน กฎหมายสื่อมวลชนมีผลทำให้กิจการสื่อหนังสือพิมพ์ในฝรั่งเศสมีความก้าวหน้ามาก ในปี 1914 มีจำนวนหนังสือพิมพ์รายวันจำนวนถึง 309 ได้ถูกตีพิมพ์¹⁰⁴

3.2.2.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.2.2.2.1 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญ

การพิจารณาขอบเขตการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ สามารถพิจารณาได้จากคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเรือนฝรั่งเศส ซึ่งมาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “เสรีภาพของบุคคลประกอบด้วย เสรีภาพที่จะกระทำการทั้งหลาย ซึ่งมีได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น การใช้สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ย่อมมีขอบเขตอยู่ที่สิทธิของบุคคลอื่น ขอบเขตดังกล่าวอาจกำหนดไว้โดยกฎหมายเท่านั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ขอบเขตที่ชัดเจนของเสรีภาพทุกประการรวมทั้งเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวว่าการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนี้จะต้องไม่

¹⁰² Raymond Kuhn, *The Media in France* (London: Routledge, 1994), pp. 47-49.

¹⁰³ Dominique Mondoloni, *International Libel and Privacy Handbook: A Global Reference for Journalists* (New York: Bloomberg Press, 2006), pp. 221-232.

¹⁰⁴ Vanessa R. Schwartz, *Spectacular Realities: Early Mass Culture in Fin-de-siècle Paris* (California: University of California Press, 1998), pp. 29-30.

เป็นการรบกวนต่อสิทธิหรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น” (la liberté consiste à pouvoir faire tout ce qui ne nuit pas à autrui)

3.2.2.2.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ
หนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ

(1) Law on the Freedom of the Press

สำหรับขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว นั้นสามารถพิจารณาได้ขอบเขตของเสรีภาพของสื่อมวลชนตามกฎหมายว่าด้วยเสรีภาพของสื่อมวลชนฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 29 กรกฎาคม 1881 (Law on the Freedom of the Press of 29 July 1881 (*Loi sur la liberté de la presse du 29 juillet 1881*)) ซึ่งได้กล่าวไปในข้างต้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวได้กำหนดขอบเขตทางกฎหมายของสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ในฝรั่งเศส โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องหมิ่นประมาท

กฎหมายสื่อมวลชนได้มีการแก้ไขขอบเขตของการหมิ่นประมาท ใส่ร้ายให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น การหมิ่นประมาท หมายถึง การกล่าวหาหรือการใส่ร้ายใดๆ ที่ทำให้เสื่อมเสียแก่เกียรติยศของบุคคลอย่างชัดเจน แต่ก็เป็นไปได้ว่าจะมีการป้องกันตนเองจากข้อกล่าวหาหมิ่นประมาทได้ โดยแสดงความเห็นว่าข้อกล่าวหาที่กล่าวนั้นเป็นจริง แต่ก็ไม่ได้รับการยอมรับทุกกรณี

ในการร่างกฎหมายได้มีการแบ่งแยกระหว่างความผิดเกี่ยวกับหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดา และหมิ่นประมาทพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยความผิดหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดามีความร้ายแรงน้อยกว่าการหมิ่นประมาทพนักงานเจ้าหน้าที่ หมิ่นประมาทบุคคลธรรมดาเสียค่าปรับแค่ 6 ฟรังก์ และกักขัง 6 วันเท่านั้น ในขณะที่หมิ่นประมาทเจ้าพนักงานมีโทษจำคุกและปรับเป็นจำนวนเงิน 3000 ฟรังก์

การอภิปรายในสภา การพิจารณาคดีของศาลได้รับการคุ้มครองจากบทบัญญัตินี้ กฎหมายยังได้บัญญัติถึงความแตกต่างของการคุ้มครองบุคคลทั่วไปและบุคลากรภาครัฐ ศาลจะต้องการตรวจสอบความจริงของข้อกล่าวหาหมิ่นประมาทเจ้าหน้าที่รัฐ หากเป็นบุคคลทั่วไปถูกหมิ่นประมาท ผู้พิพากษาจะทำการประเมินระดับของข้อกล่าวหาในการหมิ่น

ประมาท โดยไม่จำเป็นต้องตรวจสอบความเป็นจริงของข้อความหมิ่นประมาทนั้น จุดประสงค์ของกฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ถูกกล่าวหา¹⁰⁵

กฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขในปี 1994 โดยมีการเพิ่มความผิดเกี่ยวกับการเหยียดหยามเชื้อชาติ สีผิว หรือการนำเสนองานที่ก่อให้เกิดความเกลียดชังทางเชื้อชาติ อีกทั้งยังมีให้การเสนองานในประเด็นที่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกทางเพศ หรือทำความเกิดความเสื่อมอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเพศ¹⁰⁶ ขอบเขตของการบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายฉบับนี้ใช้กับสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ แผ่นประกาศทุกชนิด ศาลฝรั่งเศสได้มีคำตัดสินให้การหมิ่นประมาทผ่านเว็บไซต์ด้วย¹⁰⁷

ต่อมา เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2552 กฎหมายฉบับนี้ได้แก้ไขอีกครั้ง โดยได้เพิ่มบทบัญญัติที่คุ้มครองผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา สำหรับในประเด็นการนำเสนองานข่าวนั้น มาตรา 35 ตรี ได้บัญญัติอย่างชัดเจนว่าห้ามสื่อมวลชนเผยแพร่ภาพของผู้ต้องหาที่ถูกใส่กุญแจมือ หรือถูกขังอยู่ในระหว่างการพิจารณา เว้นแต่จะได้รับความยินยอมของผู้ต้องหา ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 15,000 ยูโร และในมาตรา 35 จัตวา บัญญัติว่าห้ามการเผยแพร่ด้วยวิธีใดหรือทำซ้ำซึ่งเหตุการณ์อาชญากรรมใด ซึ่งการเผยแพร่หรือทำซ้ำกระทบกระเทือนศักดิ์ศรีของผู้เสียหายโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 15,000 ยูโร

จะเห็นได้ว่า กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดขอบเขตของการนำเสนองานข่าวของสื่อมวลชนไว้ คือ ต้องไม่มีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาท ยังต้องไม่มีการนำเสนองานข่าวที่ก่อให้เกิดการเกลียดชังทางเชื้อชาติ สีผิว เพศสภาพ และต้องไม่นำเสนองานของผู้ต้องหาโดยไม่ได้รับความยินยอม หากฝ่าฝืนต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย

(2) French Criminal Code

มาตรา 226-1 ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้กำหนดโทษสำหรับการที่บุคคลใดก้าวล่วงความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่น โดย (1) เก็บ บันทึก หรือถ่ายทอด

¹⁰⁵ Robert A. Nye, *Masculinity and Male Codes of Honor in Modern France* (Oxford: Oxford University Press, 1993), pp. 175-176.

¹⁰⁶ Enda McCaffrey, *The Gay Republic: Sexuality, Citizenship and Subversion in France* (Surrey: Ashgate Publishing Ltd., 2005), pp. 208-209.

¹⁰⁷ Isabelle Renard & Marie Amélie Barberis in Spindler & Börner, *E-commerce law in Europe and the USA* (Berlin: Springer, 2002), p. 130.

คำพูด หรือบทสนทนาที่เป็นการส่วนตัวหรือเป็นความลับ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากบุคคลอื่น (2) เปลี่ยนแปลง บันทึกลง หรือถ่ายทอรูปภาพของบุคคลในสถานที่ส่วนตัวโดยผ่านอุปกรณ์ชนิดใดก็ตาม โดยไม่ได้รับอนุญาต ภายใต้กฎหมายฝรั่งเศส หากการบุคคลใดละเมิดบทบัญญัติข้างต้น มีโทษจำคุก 1 ปีและปรับเป็นจำนวนเงิน 300,000 ฟรังก์

มาตรา 226-8 ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสยังได้ขยายความรับผิดชอบในกรณีการตีพิมพ์เรื่องลอกลวง หรือการตีพิมพ์ภาพปรับแต่งของบุคคลโดยปราศจากความยินยอม ไม่ว่าจะการปรับแต่งนั้นจะสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตาม¹⁰⁸

3.2.2.3 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส

แม้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวจะได้รับการรับรองตามคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเรือน ค.ศ. 1746 ผ่านทางรัฐธรรมนูญแห่งฝรั่งเศส อย่างไรก็ตามเสรีภาพดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุในเรื่องความมั่นคงของรัฐและศีลธรรมอันดีของประชาชน (l'ordre public) การเคารพในสิทธิและเสรีภาพความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น (le respect de la liberté d'autrui) และห้ามประกอบกรอันเป็นผูกขาดหรือควบกิจการแต่เพียงผู้เดียว (la préservation du pluralisme) ตามคำพิพากษาศาลฎีกาของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส เลขที่ 86-127 ลงวันที่ 18 กันยายน 1986

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสยังได้กำหนดว่าการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพถ่ายไม่ว่าด้วยวิธีการใดอันเป็นการส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ ซึ่งเป็นการละเมิดหรือกระทบสิทธิของบุคคลนั้นๆ ในชื่อเสียง เกียรติยศ หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ไปยังสาธารณชนจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม นอกจากนี้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสยังได้วินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยที่ 76-75 DC ลงวันที่ 12 มกราคม 1977 กำหนดว่า เสรีภาพส่วนบุคคล ซึ่งรวมถึงสิทธิและเสรีภาพในความเป็นอยู่ส่วนตัวได้ถูกรับรองและคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญโดยให้อำนาจตุลาการเป็นผู้คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพนี้ อาศัยอำนาจมาตรา 66 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน 1958¹⁰⁹

¹⁰⁸ Elisabeth Logeais Jean-Baptiste Schroeder, "The French Right of Image: An Amiguous Concept Protecting The Human Persona," *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal* 18(1988): 518.

¹⁰⁹ มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, รายงานการศึกษา เรื่อง กฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ, หน้า 118-119.

จากข้างต้น กล่าวได้ว่าถ้าเป็นกรณีเพื่อประโยชน์ในความมั่นคงแห่งรัฐ และศีลธรรมอันดีของประชาชน และการเคารพในสิทธิเสรีภาพของความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ก็อาจถูกจำกัดได้

3.2.2.4 องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

ประเทศฝรั่งเศสไม่ได้มีสภานักหนังสือพิมพ์ที่กำกับดูแลการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวเหมือนกับประเทศอื่นๆ แต่ประเทศฝรั่งเศสก็มีหน่วยงานข่าวที่สำคัญ คือ Agence France Press หรือ AFP ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวมีหลักสูตรการฝึกอบรมให้แก่หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่เหมาะสมของนักหนังสือพิมพ์ AFP มีแนวคิดที่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพข่าวมาก¹¹⁰ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแนวคิดในการนำเสนอภาพข่าวที่เหมาะสมย่อมต้องได้รับการถ่ายทอดแก่นักหนังสือพิมพ์ที่เข้าอบรมดังกล่าว นอกจากนี้ประเทศฝรั่งเศสยังมีสหภาพแรงงาน (Trade unions) หรือสมาคมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ โดยอยู่หลายองค์กร เช่น SNJ (Syndicat National des Journalistes), The Union syndicale des journalistes (CFDT), the Syndicat général des journalistes (independent), the Syndicat national des journalistes และ Fédération Nationale de la Presse Française (FNPF) เป็นต้น โดยในบางองค์กรจะมีการแนวปฏิบัติในการทำงานซึ่งแนวปฏิบัตินี้จะกำกับดูแลมิให้นักหนังสือพิมพ์มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวไปละเมิดของสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น พร้อมทั้งมีแนวทางในการปฏิบัติอย่างถูกต้องอีกด้วย ทั้งนี้สามารถศึกษาได้ในหัวข้อ 3.2.2.5

3.2.2.5 แนวปฏิบัติในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ นโยบายด้านสื่อสารมวลชนระดับชาติ¹¹¹

ประเทศฝรั่งเศสไม่ได้มีการกำหนดแนวปฏิบัติด้านสื่อมวลชนในรูปแบบกฎหมายที่ให้หน่วยงานทุกหน่วยงานต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด โดยในแต่ละองค์กรจะมีการกำหนดแนวปฏิบัติงานเพื่อนำมาใช้แก่สมาชิกในแต่ละองค์กรเอง จากการศึกษาพบว่าแม้จะมีแนวปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

¹¹⁰ Kim Willsher, *Decision to withdraw unflattering photo of François Hollande is criticized* [online], 2 August 2014. source <http://www.theguardian.com/world/2013/sep/04/francois-hollande-photo-news-agencies>

¹¹¹ Bernard Lamizet, *The France Media Landscape, European Media Governance: National and Regional Dimensions* [online], 2 August 2014. source http://ejc.net/media_landscapes/france

(1) Chapter of The Right to Information 1973

แนวปฏิบัตินี้ถูกนำมาใช้โดยสมาคมนักสื่อสารมวลชนแห่งชาติ (National Syndicate of Journalists (CFDT)) สมาคมนักสื่อสารมวลชน (General Syndicate of Journalists (CGT-FO)) สหพันธ์สมาคมนักสื่อสารมวลชนฝรั่งเศส (French Federation of Societies of Journalists) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ในโลกปัจจุบันเสรีภาพของสื่อมวลชนที่ถูกรับรองโดยรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ได้รับประกันสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ความหลากหลายของแหล่งข้อมูล ศักยภาพและประเภทสื่อมวลชนที่แตกต่างกัน ต่างเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพของสื่อมวลชนจะเป็นหลักประกันให้กับกลไกสำคัญของประชาธิปไตยและประโยชน์สาธารณะ อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจและอิทธิพลจากการเมืองที่ก่อให้เกิดข้อจำกัดบางประการในการทำงานของสื่อมวลชนได้ ดังนั้นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้จึงรวมถึง เสรีภาพในการรวบรวม ได้รับ เข้าถึง ตีพิมพ์ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความเห็นต่างๆ ตามหลักการในการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้

- เสรีภาพที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร
- หน้าที่ในการเป็นตัวแทนประชาชนที่คอยนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนและไม่ทำการก้าวล่วงข้อจำกัดในการห้ามเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารบางประการไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อม
- มีการตระหนักถึงข้อห้ามทางกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้สื่อข่าวที่ไม่เผยแพร่แหล่งข่าวที่เป็นความลับ
- มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวสารนั้น
- จะต้องให้เกิดการไหลเวียนข่าวสารในประเทศฝรั่งเศส กรณีนี้รวมถึงการยกเลิกการควบคุมการนำเสนอข่าวที่ละเมิดต่อเสรีภาพในการนำเสนอข่าว
- มีการป้องกันการควมรวมกิจการด้านสื่อมวลชน ซึ่งอาจก่อให้เกิดการผูกขาดกิจการด้านสื่อมวลชนทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น และควรมี

บทบัญญัติกฎหมายที่มีข้อกำหนดห้ามการผูกขาดกิจการสื่อสารมวลชนอันแสดงให้เห็นถึงหลักประกันของเสรีภาพสื่อมวลชน

- การให้ความช่วยเหลือแก่สื่อมวลชนควรจะเป็นในให้ความช่วยเหลือด้านความเห็น แต่การให้ความช่วยเหลือนี้ต้องไม่มีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง
- นิยามของสิทธิและหน้าที่สื่อมวลชนจามกฎบัตรนี้เป็นไปตามปฏิญญาว่าด้วยการปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชน ที่จัดทำ ณ เมืองมิวนิค โดยผู้สื่อข่าวทั่วยุโรป วันที่ 25 พ.ย. 1971 อีกทั้งหลักการด้านจริยธรรมและหลักประกันความเป็นอิสระของผู้สื่อข่าวจะต้องมีการทำความตกลงร่วมกันในระดับชาติ
- การศึกษาด้านสื่อสารมวลชนแห่งชาติจะต้องมีการพัฒนาการเรียนการสอนโดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์หนังสือพิมพ์ที่จัดทำโดยเยาวชนควรได้รับการสนับสนุน
- การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารและความเห็นต่างๆ ควรที่จะมีการจำกัดความเหมาะสมในการเผยแพร่ในโรงเรียน กองกำลังทหาร และเรือนจำ
- มาตรการในการนำเสนอข่าวใดที่มีความเกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อภาคส่วนอื่นๆ ควรที่จะได้รับความเห็นชอบจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น

(2) Chapter of the professional duties of French journalists,

แนวปฏิบัตินี้ถูกนำมาใช้โดยสมาคมนักสื่อสารมวลชนแห่งชาติ (National Syndicate of Journalists (CFDT)) ตั้งแต่ 1918 และได้แก้ไขในปี 1938

แนวปฏิบัตินี้ในประเด็นการนำเสนอภาพข่าวได้กำหนดสิ่งที่ควรปฏิบัติคือ นักข่าวต้องมีความรับผิดชอบในทุกสิ่งที่ตนนำเสนอ จะต้องระมัดระวังมิให้เกิดการหมิ่นประมาท การนำเสนอข่าวที่ไม่มีมูลความเป็นจริง การบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิดอย่างร้ายแรงได้ การนำเสนอข่าวนั้นจะต้องคำนึงถึงสิทธิในการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอื่น ต้องเคารพต่อความยุติธรรม และต้องคำนึงในประเด็นดังกล่าวเป็นอย่างแรกในการปฏิบัติงานเสมอ

(3) Rules and Usages of the daily Le Monde

แนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวนี้นี้ถูกจัดทำขึ้นโดยหนังสือพิมพ์เลอมงด์ (Le Monde) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายวันภาคค่ำของฝรั่งเศส หนังสือพิมพ์นี้เป็นหนังสือพิมพ์ระดับชั้น

นำซึ่งมียอดจำหน่ายเป็นจำนวนมาก แนวปฏิบัตินี้ได้ถูกจัดเรียงเป็นหัวข้อ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอภาพข่าวดังนี้

การกล่าวหา/การกล่าวร้ายป้ายสี

หากบุคคล หน่วยงานหรือองค์กรใดถูกกล่าวหาในหนังสือพิมพ์ เลอมงด์จะต้องได้รับการแจ้งข่าวเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริง โดยการชี้แจงหรือการปฏิเสธที่จะไม่ชี้แจง จะต้องมีการระบุไว้ในคอลัมน์ข่าวอย่างชัดเจน

การอภัยโทษ

การอภัยโทษ คือ การที่กฎหมายยกเว้นความผิดสำหรับการกระทำ บางประการ และยกเลิกการพิสูจน์ว่ากระทำความผิด อย่างไรก็ตามการกระทำความผิดนั้นก็ยังเป็น ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น กฎหมายฝรั่งเศสห้ามสื่อมวลชนจากการกล่าวถึงการกระทำความผิดที่ได้รับการ อภัยโทษแล้ว เนื่องจากเป็นสิทธิส่วนบุคคลขั้นพื้นฐานที่ผูกพันโดยกฎหมายของรัฐ ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็น การเยียวยาผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้ กรณีที่สามารถยกเว้นแนวปฏิบัตินี้ต้องมีเหตุผลที่ ชัดเจน และต้องมีการประชุมในระดับบรรณาธิการ

ชุมชน

นักข่าวจะต้องมีการระบุถึงชุมชน แหล่งที่อยู่อาศัยของบุคคลที่ถูก กล่าวถึงในบทความของเขาด้วย ถ้าในกรณีที่การนำเสนอข่าวนั้นจะต้องมีความเข้าใจถึงบริบทของ เหตุการณ์ที่รายงานข่าวด้วย

พฤติกรรม

ผู้สื่อข่าวจะต้องมีการรักษามารยาทต่อผู้อ่านและเคารพในสิทธิ ส่วน บุคคลของนักแสดงสาธารณะ

การสังเกตุการณ์

นักข่าวที่กำลังสังเกตุการณ์เหตุการณ์ เช่น การเดินขบวนประท้วง การพิจารณาคดีไม่ควรที่จะเลิกสังเกตุการณ์ก่อนที่เหตุการณ์นั้นจะสิ้นสุดลง

การห้ามตีพิมพ์

เลอมงด์จะต้องเคารพต่อข้อกำหนดห้ามตีพิมพ์ของเอกสารหรือ รายงานบางอย่างขององค์กรหรือบริษัท แต่แนวปฏิบัตินี้ไม่ใช่ในกรณีที่ผู้สื่อข่าวได้หาข่าวสารโดย วิธีการของตนเอง

ข้อผิดพลาด

หากมีข้อผิดพลาดจากการทำงานต้องมีการแก้ไขเสมอ

เรื่องราวส่วนบุคคล

ห้ามมีการตีพิมพ์ชื่อ-สกุลของผู้เยาว์ ยกเว้นได้รับการอนุญาตจากครอบครัวหรือผู้เยาว์นั้นมีชื่อเสียง

ห้ามมีการตีพิมพ์ชื่อ-สกุลของผู้เสียหายจากกรณีข่มขืน ยกเว้นผู้เสียหายนั้นเองได้ร้องขออย่างแจ้งชัด

สามารถตีพิมพ์ชื่อ-สกุลของผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมในกรณีที่เขาเป็นผู้ใหญ่แล้ว

การว่ากล่าวตักเตือน

การว่ากล่าวตักเตือนเป็นสิ่งที่เลอมงต์มีสามารถกระทำได้ต่อบุคคลใดๆ ก็ตาม

กรณีคัดแยกฟ้อง

หากเลอมงต์มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีใดแล้ว ต่อมามีการยกฟ้อง เลอมงต์ต้องมีการนำเสนอข่าวนั้น เพื่อให้บุคคลในข่าวปราศจากความต้องสงสัยจากสาธารณชน ทั้งนี้ควรนำเสนอในหน้าหนึ่ง หากเป็นไปได้ และมีการนำเสนอในสัดส่วนที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนสนใจ

การไม่เปิดเผยชื่อ

หากกรณีใด ผู้พิพากษาตัดสินว่าการกระทำผิดนั้นไม่ต้องอยู่ในประวัติการกระทำความผิดของจำเลย ในกรณีนี้เลอมงต์จะต้องละเว้นจากการเปิดเผยชื่อของผู้กระทำความผิด เนื่องจากเป็นกรณีการควบคุมความประพฤติ ฟันฟูซึ่งผู้พิพากษามีเจตนาที่จะช่วยเหลือผู้กระทำความผิดนั้น

ความยุติธรรมในการนำเสนอข่าว

นิตยสารสื่อพิมพ์จะต้องละเว้นจากการใช้ข้อความหรือแสดงออกซึ่งแนวคิดที่เป็นการแบ่งแยกกีดกันทางเชื้อชาติ เพศสภาพ หรือก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคม

ข่าวการฆ่าตัวตาย

เลอมงต์ต้องมีการพิจารณาในการนำเสนอข่าวการฆ่าตัวตายไม่ว่าจะเป็นบุคคลสำคัญหรือบุคคลทั่วไป โดยผู้สื่อข่าวจะต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวที่อาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้

(4) Rules and Usages of the Provincial Daily Press

กฎและคู่มือแนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์รายวันท้องถิ่นได้ถูกตีพิมพ์ในเดือนธันวาคม 1995 โดยสมาคมผู้สื่อข่าวส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นสมาคมของหนังสือพิมพ์รายใหญ่ที่ผลิตนอกเหนือพื้นที่ปารีส

อารัมภบท

การเพิ่มขึ้นของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอย่างรวดเร็วนำไปสู่การขยายตัวของสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ยังนำไปสู่คำถามเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสื่อมวลชนต่อปรากฏการณ์ทางสังคม จากเหตุดังกล่าวจึงทำให้มีการออกกฎข้อบังคับและคู่มือการปฏิบัติแก่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพื่อให้ตระหนักถึงบทบาทของสื่อมวลชนที่เหมาะสม ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานแนวคิดสำคัญสี่ประการ คือ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนและการเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งก็หมายความว่าแนวปฏิบัตินี้จะเน้นการเสริมภาพในการแสดงความคิดเห็นว่า จะต้องมีการใช้เสรีภาพในการครอบงำจริยธรรมเป็นสำคัญ นักหนังสือพิมพ์จึงมีความประสงค์ที่แจ้งแก่สาธารณชนเกี่ยวกับกฎเกณฑ์แนวปฏิบัติข้อบังคับทางวิชาชีพ เพื่อที่ใช้เป็นหลักในการปฏิบัติงาน

กฎเกณฑ์และคู่มือปฏิบัติทางวิชาชีพ

นักข่าวจะต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อ่าน โดยหนังสือพิมพ์จะต้องมีการแสดงให้เห็นอย่างแตกต่างระหว่างการนำเสนอข้อเท็จจริงและการแสดงความคิดเห็นต่อข่าวสารนั้นๆ

ต้องมีการนำเสนอข่าวอย่างถูกต้องเที่ยงตรง

ความน่าเชื่อถือของหนังสือพิมพ์ขึ้นอยู่กับศักยภาพของหนังสือพิมพ์ที่จะนำเสนอข่าวอย่างถูกต้องเที่ยงตรง ดังนั้นการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ต้องได้รับการรับรองว่ามีความเคร่งครัด เหมาะสม และมีการนำเสนอข่าวอย่างสุจริต

ยืนหยัดต่อการเคารพบุคคล

หนังสือพิมพ์ต้องเคารพต่อกฎหมายที่กำหนดห้ามมิให้มีการนำเสนอข่าวที่เป็นการยั่วยุให้เกิดการแบ่งแยก ความเกลียดชัง หรือความรุนแรงต่อบุคคลหรือคณะบุคคล ด้วยเหตุอันเนื่องจากมากเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา ความเชื่อส่วนบุคคล

การแบ่งแยก คือ การทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความแตกต่างอันเนื่องมาจากการนำเสนอความข่าว ความอคติส่วนบุคคล ความเกลียดชัง

ความเกลียดชัง คือการมุ่งร้ายต่อบุคคล โดยมีความต้องการที่จะทำร้ายจิตใจของบุคคลอันเนื่องมาจากการที่เขามีความเชื่อในด้านศีลธรรมหรือมีเชื้อชาติที่แตกต่าง

ความรุนแรงจะต้องเป็นลักษณะที่เข้าใจได้ทั้งด้านศีลธรรมและด้านกายภาพ นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ต้องหลีกเลี่ยงการยั่วยุโดนใจคำพูด หรือคำไม่สุภาพเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความรู้สึกต่างๆ ข้างต้น

การเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เผยแพร่ภาพที่ไปดูถูกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

**การเคารพต่อความเป็นส่วนตัว*

หนังสือพิมพ์จะต้องมีการเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคลในรูปภาพหรือภาพลักษณ์ของผู้อื่น หนังสือพิมพ์ควรจะเปิดเผยเฉพาะข้อเท็จจริงที่สมควรจะให้สาธารณชนรับรู้

ไม่มีการหมิ่นประมาท

หนังสือพิมพ์ควรที่จะแน่ใจว่าเกียรติยศและศักดิ์ศรีของบุคคลต้องได้รับความเคารพ โดยจะปฏิบัติข้อปฏิบัติที่ประการอย่างสุจริต ดังนี้

- ความเหมาะสมในการนำเสนอข่าว

หนังสือพิมพ์ต้องระมัดระวังการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ โดยต้องมีการคำนึงถึงสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสาธารณชน ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญในการนำเสนอข่าวดังกล่าวมากกว่าการรายงานข่าวบันเทิง

- จะไม่มีการนำเสนอข่าวที่แสดงถึงความเกลียดชังเป็นการส่วนตัว

หนังสือพิมพ์จะต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอข่าวหรือบทความที่มีความมุ่งหมายในการโจมตีบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากการขัดแย้งซึ่งประโยชน์ส่วนบุคคล

- ต้องนำเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง เหมาะสม

หนังสือพิมพ์ต้องระมัดระวังการนำเสนอบทความที่มีข้อความหรือคำ
ใดๆ อันอาจทำให้เกิดความไม่เหมาะสม

- มีการค้นหาข่าวสารอย่างซื่อสัตย์ น่าเชื่อถือ

การติดตามข่าวสารต้องเป็นอย่างสุจริต และต้องตามหลักการ
contradictory

มีความใส่ใจต่อการเปิดเผยลักษณะบ่งชี้ตัวบุคคล

การนำเสนอข่าวไม่มีความจำเป็นที่ต้องแสดงข้อมูลส่วนบุคคลอย่าง
ชัดเจน ต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอชื่อผู้เยาว์ที่เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย และต้องหลีกเลี่ยงในการ
นำเสนอชื่อบุคคลที่ต้องคำพิพากษาหรือการลงโทษด้วย

เคารพต่อหลักการการสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์

จากข้อ 9 ของประกาศสิทธิมนุษยชนฝรั่งเศส 1786 ที่ว่าบุคคลจะต้อง
รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการตัดสินว่าผู้นั้นกระทำความผิด

เมื่อหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิในการรับรู้
ข่าวสารของประชาชน หนังสือพิมพ์ต้องมีการเคารพต่อหลักการการสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์
โดยการเลือกนำเสนอข่าวสารที่นำเสนอต่อประชาชนอย่างระมัดระวัง

ต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและมีความรอบคอบ
ยุติธรรมในการนำเสนอข่าวนั้น หรืออาจกล่าวโดยทั่วไปว่าหลักการนำเสนอข่าวตามความเป็นจริง
มีความรอบคอบ ยุติธรรม เข้มงวดกวัดขั้นจะต้องมีการนำมาใช้ในการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้อง
เรื่องราวส่วนบุคคล

ไม่นำเสนอข่าวในลักษณะเป็นการประณามบุคคลในข่าว

การนำเสนอข่าวควรที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของบรรณาธิการ
หนังสือพิมพ์จะต้องมีการรายงานข่าวอย่างถูกต้องและเป็นมืออาชีพ การนำเสนอข่าวจะต้องเป็น
ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรวจสอบอย่างรัดกุมและต้องระมัดระวังมิให้การนำเสนอข่าวละเมิดต่อหลักการการ
สันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ เมื่อมีการนำเสนอข่าวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกระบวนการยุติธรรม

**ไม่มีการเผยแพร่รูปภาพที่จะเกิดให้การสันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำ*

ความผิด

ในบางสถานการณ์ หนังสือพิมพ์ต้องหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพข่าวของบุคคลที่จะทำเขาผู้นั้นเสียเกียรติหรือทำให้บุคคลนั้นถูกเข้าใจว่าเป็นผู้กระทำความผิด

หนังสือพิมพ์ควรที่จะมีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการยกฟ้องคดี แม้ว่าในกรณีที่บุคคลในข่าวมิได้ทำการร้องขอก็ตาม การนำเสนอข่าวเช่นนั้นจะเป็นการนำเสนอข่าวที่ดีที่สุดแก่ผู้อ่านให้รับรู้

3.2.2.6 คำวินิจฉัยที่เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

คำวินิจฉัยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส

คำวินิจฉัยที่ 86-217 DC ลงวันที่ 18 กันยายน 1986 ตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสได้ตัดสินในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ เสรีภาพในการสื่อสารมวลชน และกิจการโทรคมนาคม กำหนดให้ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกอย่างยุติธรรมทั้งสองฝ่าย คือผู้รับสาร และผู้ส่งสารในกิจการวิทยุโทรทัศน์ โทรคมนาคม และสื่อสารมวลชนอื่นๆ จะต้องเคารพหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญอันได้แก่ความมั่นคงของชาติ และการเคารพเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่น และความหลากหลายของสื่อ

3.2.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2.3.1 เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา

3.2.3.1.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา

(1) หลักประกัน (ทั่วไป) ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกามีลักษณะพิเศษเฉพาะแตกต่างจากรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรของประเทศอื่นๆ เนื่องจากมิได้ถูกตราขึ้นมาพร้อมกับบทบัญญัติส่วนอื่นของรัฐธรรมนูญตั้งแต่ต้น แต่ปรากฏอยู่ในบทแก้ไขเพิ่มเติม (Amendment) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญด้วยเช่นกัน โดยการรับรองสิทธิเสรีภาพที่ปรากฏรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1-10 นั้นมักถูกเรียกว่า Bill of Rights นอกจากนี้ยังมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นที่มาของการเพิ่มเติมสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกหลายครั้ง ได้แก่ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ 11, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 21 และ 26 ทั้งนี้ เมื่อ

พิจารณาบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพข้างต้น จะพบว่ามีข้อกำหนดสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างค่อนข้างครอบคลุมทุกด้าน และสามารถพิจารณาถึงหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ดังนี้

รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1

“รัฐสภาจะตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสถาปนาศาสนา หรือห้ามการใช้เสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาพิธี หรือตัดทอนเสรีภาพในการพูด หรือเสรีภาพของสื่อมวลชน หรือสิทธิของประชาชนในการชุมนุมโดยสงบและการยื่นเรื่องร้องทุกข์ต่อรัฐบาล ไม่ได้”¹¹²

รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5

“...บุคคลใดจะถูกจำกัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สิน โดยปราศจากศุภนิติกระบวนการ...”¹¹³

รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 9

“การระบุไว้ในรัฐธรรมนูญถึงสิทธิบางอย่าง ไม่อาจตีความว่าเป็นการปฏิเสธหรือทำให้เสื่อมเสียซึ่งสิทธิของประชาชนที่มีอยู่”¹¹⁴

รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14

“ข้อ 1 บุคคลทุกคนที่เกิดหรือแปลงสัญชาติในสหรัฐ และอยู่ภายใต้บังคับเขตอำนาจแห่งสหรัฐย่อมเป็นพลเมืองของสหรัฐและมลรัฐที่อาศัยอยู่ มลรัฐจะตราหรือบังคับใช้กฎหมายใดๆ ที่เป็นการตัดเอกลิทธิหรือความคุ้มกันของพลเมืองแห่งสหรัฐ ไม่ได้ มลรัฐจะจำกัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินบุคคลโดยปราศจากหลักศุภนิติกระบวนการ ไม่ได้ มลรัฐจะปฏิเสธไม่ให้บุคคลใดที่อยู่ภายในเขตอำนาจของตนจากการได้รับการปกป้องอย่างเสมอภาคภายใต้กฎหมายไม่ได้...”¹¹⁵

¹¹² The First Amendment to the United States Constitution

“Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances.”

¹¹³The Fifth Amendment to the United States Constitution

“ No person shall be held to answer for a capital, or otherwise infamous crime, unless on a presentment or indictment of a Grand Jury, except in cases arising in the land or naval forces, or in the Militia, when in actual service in time of War or public danger; nor shall any person be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb; nor shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself, nor be deprived of life, liberty, or property, without due process of law; nor shall private property be taken for public use, without just compensation.”

¹¹⁴ The Ninth Amendment to the United States Constitution

“The enumeration in the Constitution, of certain rights, shall not be construed to deny or disparage others retained by the people.”

¹¹⁵ The Fourteenth Amendment to the United States Constitution

จากบทบัญญัติข้างต้น จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญของสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาก โดยได้กำหนดมิให้รัฐสภาของสหรัฐหรือมลรัฐก็ตาม ตรากฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพบางประการของประชาชน การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องเป็นไปตามกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Due Process of Law)

(2) หลักประกัน (เฉพาะ) ของเสรีภาพสื่อมวลชน

หากพิจารณาถึงหลักประกันของเสรีภาพสื่อมวลชนแล้ว พบว่าในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 (The First Amendment to the United States Constitution, 1789) ได้บัญญัติถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้อย่างชัดเจน คือ “รัฐสภาจะตรากฎหมายที่...ตัดทอนเสรีภาพในการพูด หรือเสรีภาพของสื่อมวลชน...ไม่ได้” (“Congress shall make no law...abridging the freedom of speech, or of the press...”)

จากข้างต้น รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 ได้รับรองหรือเป็นหลักประกันสำคัญของความมีอิสระในการทำงานของสื่อมวลชนทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ ฯลฯ และยังรวมถึงวิธีการสื่อสารทั้งหมดก็ได้รับความคุ้มครองด้วย โดยบทบัญญัติดังกล่าวได้ให้ความคุ้มครองแก่สื่อมวลชนในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนตามระบอบประชาธิปไตย อำนาจของรัฐบาลที่จะเซ็นเซอร์สื่อมวลชนย่อมถูกยกเลิกไปเพื่อให้สื่อมวลชนมีอิสระในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดกลไกในการคุ้มครองสื่อมวลชนโดยการห้ามรัฐบาลออกกฎหมายที่เป็นการตัดทอนเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพของสื่อมวลชนอันเป็นการขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ต่อมาในปี ค.ศ. 1925 คดี *Gitlow v. New York* ศาลสูงสุดได้ตีความขยายบทรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 นี้บังคับไปถึงมลรัฐด้วย โดยอาศัยบทรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 14 (The Fourteenth Amendment to the United States Constitution) ข้อ 1 ที่ว่า “มลรัฐจะออกกฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมายที่เป็นการตัดทอนเอกสิทธิ์ หรือความคุ้มกันที่พลเมืองของสหรัฐจะพึงได้รับ ไม่ได้”

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่รัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญสิทธิเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพของสื่อมวลชน ซึ่งต่อมาก็ได้รับการพัฒนาโดยคำวินิจฉัยของศาล นอกจากนี้ จากบทบัญญัติดังกล่าวผู้พิพากษา Stewart ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการที่รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 ได้บัญญัติเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพของสื่อมวลชน

“All persons born or naturalized in the United States, and subject to the jurisdiction thereof, are citizens of the United States and of the State wherein they reside. No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws.”

แยกกันอย่างชัดเจนนี้ มิใช่เหตุบังเอิญแต่อย่างใด แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของสื่อมวลชนในสังคมอเมริกา เนื่องจากรัฐธรรมนูญต้องการที่จะให้สื่อมวลชนมีความคล่องตัวและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹¹⁶

อนึ่ง หากพิจารณาความหมายที่แท้จริงของการรับรองเสรีภาพสื่อมวลชนนี้ สามารถพิจารณาได้คือ ประการแรก เสรีภาพของสื่อมวลชน หมายความว่า จะต้องไม่มีการเซ็นเซอร์ก่อนการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน (immunity from previous restraints or censorship) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า รัฐบาลไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะขัดขวางหรือปิดกั้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยสื่อมวลชน ประการต่อมา ประเด็นเรื่องข้อกำหนดก่อนตีพิมพ์ (prior restraint) ซึ่งหมายถึงความพยายามของรัฐบาลที่จะกำหนดเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ในการแสดงความคิดเห็นก่อนมีการตีพิมพ์ ทั้งนี้ภายใต้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 การกำหนดให้มีข้อกำหนดก่อนตีพิมพ์นี้ เป็นการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ¹¹⁷ ฉะนั้น หากมีคดีที่เกี่ยวข้องกับข้อบังคับก่อนการพิมพ์มายังศาล ศาลก็มักจะมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของข้อบังคับดังกล่าว รัฐบาลจึงมีหน้าที่ที่จะต้องหาข้อพิสูจน์เหตุผลและความจำเป็นในการกำหนดข้อบังคับก่อนการพิมพ์นั้น โดยศาลมีความเห็นว่าสื่อมวลชนไม่อาจถูกควบคุมจากรัฐหรือใช้อำนาจรัฐได้ รวมทั้งไม่อาจถูกจำกัดเสรีภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารใด ๆ ได้อีกด้วย¹¹⁸ การห้ามออกข้อกำหนดก่อนการพิมพ์นี้ ยังรวมถึงการห้ามผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจสื่อสารมวลชน (Media Ownership) มิให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือข้อกำหนดก่อนตีพิมพ์อีกด้วย เพราะการกระทำดังกล่าวจะเป็นการกระทบต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างชัดเจน¹¹⁹

การคุ้มครองสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 นี้ยังหมายความรวมถึง การกำหนดห้ามมิให้รัฐกำหนดการลงโทษทางอาญาหรือกำหนดเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งเอาต่อบุคคลที่วิจารณ์การดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของรัฐหรือของเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่อย่างใด¹²⁰ รวมทั้งกำหนดห้ามมิให้รัฐบาลจำกัดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนไม่ว่าในทางใด ๆ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าการเปิดเผยดังกล่าวจะกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ และรัฐไม่อาจที่จะกำหนดโทษในทางอาญา หรือเรียกค่าเสียหาย

¹¹⁶ Houchins v. KQED, 438 U.S. 1, 17 (1978) (concurring opinion)

¹¹⁷ Near v. Minnesota ex rel. Olson, 283 U.S. 697, 716 (1931).

¹¹⁸ Organization for a Better Austin v. Keefe, 402 U.S. 415, 419 (1971); New York Times Co. v. United States, 403 U.S. 713, 714 (1971)

¹¹⁹ Near v. Minnesota, 1931.

¹²⁰ New York Times Co. v. Sullivan, 1964.

ในทางแพ่งต่อสื่อมวลชน ในกรณีที่ข้อความที่นำเสนอเป็นความจริงและเรื่องที่น่าสนใจเป็นเรื่องที่กระทบต่อสาธารณชน¹²¹

3.2.3.1.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ

(1) Newspaper Preservation ACT 1970

รัฐบาลสหรัฐจึงได้ตรากฎหมายที่เรียกว่า “Newspaper Preservation Act” ที่อนุญาตให้เจ้าของหนังสือพิมพ์ตั้งแต่สองแห่งขึ้นไปสามารถที่จะรวมการดำเนินธุรกิจ รวมการโฆษณาและรวมการรวบรวมข้อมูลข่าวสารเข้าไว้ด้วยกันได้ เพื่อนำไปจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์ตั้งแต่สองฉบับขึ้นไปภายในพื้นที่ใกล้เคียงกันได้ トラบเท่าที่บรรณาธิการและกองบรรณาธิการข่าวซึ่งหมายความรวมทั้งคณะทำงานและนโยบายในการนำเสนอข่าว (Editorial Policy) ยังคงแยกออกจากกันอย่างชัดเจนและไม่ตกอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของกันและกัน¹²² ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นหลักประกันว่าหนังสือพิมพ์ยังคงเป็นอิสระเพื่อให้สามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรีนั่นเอง

(2) Federal Labor Law (Whistleblower Protection)

ในการดำเนินหน้าที่ของสื่อมวลชนนั้น ในบางกรณีสื่อมวลชนเป็นลูกจ้างในองค์กรสื่อ ซึ่งตามกฎหมายแรงงานไม่ว่าจะเป็น National Labor Act และ Fair Labor Standard Act ต่างก็มีบทบัญญัติคุ้มครองในเรื่องการจ้างงาน เช่น ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยอาศัยเหตุเรื่องอายุ เชื้อชาติ สีผิว ศาสนา เพศ แหล่งกำเนิด หรือเหตุอื่นอันเป็นการกีดกันการจ้างโดยไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาของศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยว่า ธุรกิจหนังสือพิมพ์มิได้มีความแตกต่างจากธุรกิจอื่น ดังนั้นธุรกิจหนังสือพิมพ์จึงมีอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเป็นพิเศษแตกต่างจากธุรกิจ¹²³ ซึ่งก็หมายความว่าข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการจ้างงานหรือการกระทำอันไม่เป็นธรรมของนายจ้างตามสัญญาจ้าง เช่น การไล่ออก หรือการเลิกจ้างอันไม่เป็นธรรมของลูกจ้างที่อยู่ในองค์กรหนังสือพิมพ์ก็ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานด้วย การที่กฎหมายแรงงานคุ้มครองลูกจ้างที่เป็นนักสื่อสารมวลชนเช่นนี้ ย่อมทำให้ลูกจ้างเกิดความมั่นคงและเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสารแก่สาธารณชน อันส่งผล

¹²¹ บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ, รายงานการศึกษาวินิจฉัย เรื่อง กลไกตามมาตรา 41 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2540), หน้า 30.

¹²² 15 U.S. Code § 1801 - Congressional declaration of policy [online], 2 August 2014. Available from: <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/1801>

¹²³ Associated Press V. NLRB, 1937.

ให้นักสื่อสารมวลชนหรือนักหนังสือพิมพ์สามารถใช้เสรีภาพในการนำข่าวและภาพข่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายแรงงานนี้ก็เป็นกฎหมายหนึ่งที่ช่วยคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์อีกกฎหมายหนึ่ง

นอกจากนี้ในบางกรณีสื่อมวลชนก็อาจเป็นลูกจ้างในองค์กรสื่อหนังสือพิมพ์ ตามปกติแล้วนายจ้างก็ย่อมมีอำนาจเหนือกว่าลูกจ้างในการกำหนดหน้าที่ในลูกจ้างกระทำการหรือไม่กระทำการใดที่ขัดหรือแย้งกับผลประโยชน์ของนายจ้าง รวมทั้งการกำหนดมิให้ลูกจ้างแสดงความคิดเห็นที่จะส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของนายจ้างอีกด้วย โดยนายจ้างมีสิทธิชอบธรรมที่จะลงโทษลูกจ้างที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขดังกล่าว ซึ่งขัดแย้งกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ในบางกรณีลูกจ้างก็จะมีเปิดเผยการกระทำของนายจ้างที่ไม่โปร่งใส ผิดกฎหมาย และเปิดเผยแล้ว นายจ้างก็มักจะโต้ตอบลูกจ้างอย่างรุนแรง เช่น การไล่ออก หรือเลิกจ้าง ในสหรัฐอเมริกาเรียกพฤติกรรมแบบนี้ว่า “Whistleblower” ซึ่งในกรณีลูกจ้างที่เป็นสื่อมวลชนที่ดำเนินกิจกรรมภายใต้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสดงความคิดเห็น การสืบเสาะข้อมูลเพื่อรายงานข้อเท็จจริงให้ประชาชนได้รับรู้ ก็มีลักษณะเป็น “Media Whistleblower” และเมื่อพิจารณาจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกาแล้วจะพบว่า “Media Whistleblower” ก็เป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวตามรัฐธรรมนูญซึ่งจะได้รับการรับรองเช่นกัน อย่างไรก็ตาม The First Amendment ก็มีผลเป็นการกำหนดควบคุมเฉพาะการกระทำของรัฐ (Government Acts) เท่านั้น มิได้ครอบคลุมถึงนายจ้างที่เป็นองค์กรธุรกิจเอกชนแต่อย่างใด ในกรณีศาลสูงสหรัฐได้วางแนวทางการให้คุ้มครองแก่ลูกจ้างของรัฐ (Public Sector Whistleblower) ไว้เฉพาะกรณีที่เป็นการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่กระทบต่อประโยชน์สาธารณะ (Public Concern)¹²⁴ ด้วย ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าวมรัฐส่วนใหญ่จึงได้นำเอา The Public Policy Exception ที่เป็นนโยบายของรัฐในการให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างที่อยู่ในองค์กรธุรกิจเอกชนมาปรับใช้กับลูกจ้างที่เป็น Private Sector Whistleblowers ที่อยู่ภายในรัฐและกำหนดให้การปลดหรือการเลิกจ้างงานภายใต้เงื่อนไขของนโยบายดังกล่าวถือเป็นการกระทำละเมิด ซึ่งต้องมีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมาย ซึ่งในกรณีนี้ศาลของมลรัฐ (States Courts) จะนำเอา The Public Policy Exception มาใช้ในการพิจารณาปรับใช้และให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างในคดีนั้นได้¹²⁵

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา และกฎหมายหลายฉบับรวมทั้งคำวินิจฉัยของศาลสหรัฐอเมริกาเองก็ให้การบัญญัติรับรองเสรีภาพใน

¹²⁴ Connick v. Myer, 1983.

¹²⁵ วนิดา แสงสารพันธ์, “กลไกการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศสหรัฐอเมริกา: ศึกษาเฉพาะกรณีสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์,” *จลนิตี (วารสารรัฐสภา)* (มี.ค.-เม.ย. 2554): 55-57.

การแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวของสื่อมวลชนไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการนำเสนอข่าวจึงได้รับการรับรองด้วย นักหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาจึงมีเสรีภาพที่จะนำเสนอภาพข่าวได้ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้

3.2.3.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา

3.2.3.2.1 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 (First Amendment) ของสหรัฐอเมริกา แม้จะมีการรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการพิมพ์ซึ่งย่อมหยาจรวมถึงเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ด้วยนั้น อย่างไรก็ตามการให้เสรีภาพนี้ก็มิได้เป็นไปอย่างเด็ดขาดสมบูรณ์ การใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญยังต้องเป็นไปอย่าง สมดุลและไม่ละเมิดต่อเสรีภาพอื่น

ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความเห็นในเรื่องขอบเขตของรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 (First Amendment) ไว้ว่า รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 ไม่ได้เป็นสิทธิเสรีภาพที่สมบูรณ์ (absolute) สภาย่อมมีอำนาจที่จะตัดทอนเสรีภาพการพิมพ์ได้ เมื่อข้อความที่ได้แสดงนั้นสื่อไปในทางที่จะก่อให้เกิดอันตรายได้อย่างชัดเจนต่อผลประโยชน์ของชาติด้านอื่นๆ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าเสรีภาพในการพิมพ์

ในเรื่องขอบเขตของรัฐธรรมนูญนี้ ศาตราจารย์ Zechariah Chafee ได้ให้ความเห็นว่า ขอบเขตที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 สามารถกำหนดขึ้นได้เมื่อสภาและศาลตระหนักว่าหลักการแสดงความคิดเห็นได้ถูกแยกแยะในส่วนที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายออกจากกัน โดยอาศัยการชั่งน้ำหนักผลประโยชน์ของสังคมสองประการเป็นสำคัญ คือ ความปลอดภัยสาธารณะกับความแสวงหาความจริง...และผลประโยชน์ที่สำคัญจากเสรีภาพการพิมพ์ควรจะเป็นเรื่องการเสียสละ เมื่อผลประโยชน์ในด้านความปลอดภัยต่อสาธารณะอาจได้รับอันตราย

... 126

¹²⁶ Wayne Overbeck and Rick D. Pullen, *Major Principle of media Law* 2nded (New York: CBS College Publishing, 1985). p. 40. อ้างถึงใน อนุพจน์ พนาพรศิริกุล, “เสรีภาพหนังสือพิมพ์และข้อจำกัดภายใต้ระบบกฎหมายไทย,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 28.

ผู้พิพากษา Oliver Wendell Holmes Jr. ได้กล่าวโดยสรุปว่า “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไม่ได้คุ้มครองบุคคลที่ตะโกนว่า “ไฟไหม้” ในโรงภาพยนตร์แล้วทำให้ประชาชนตื่นตระหนก”¹²⁷ ดังนั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะโดยการพูด การพิมพ์จึงไม่ใช่สิ่งที่สมบูรณ์ แต่จะต้องชั่งน้ำหนักการใช้สิทธิเสรีภาพกับความเหมาะสมอีกด้วย ในบางกรณีหากมีการใช้เสรีภาพไม่เหมาะสมไม่ควรอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพอื่นที่รัฐพึงให้ความคุ้มครองได้ นอกจากนี้ศาลแห่งสหรัฐอเมริกาได้เคยตัดสินว่า “รัฐอาจใช้อำนาจทางเจ้าหน้าที่ตำรวจในการลงโทษแก่บุคคลซึ่งกระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสวัสดิการสาธารณะที่เกี่ยวข้องศีลธรรมของสังคม หรือยุยงให้เกิดอาชญากรรม หรือรบกวนต่อความสงบสุขของสังคมได้”

นอกจากนี้จากการศึกษาแนวทางคำพิพากษาของศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกา การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกานั้นไม่รวมถึงการกระทำดังต่อไปนี้¹²⁸

1. Defamation การหมิ่นประมาท หมายถึงการป้ายประกาศด้วยถ้อยคำหรือการแถลง ซึ่งกล่าวหรืออ้างอิงข้อมูลที่เป็นความเท็จ และสามารถก่อความเสียหายให้กับชื่อเสียงของบุคคลคนหนึ่งได้
2. Causing Panic คำพูดที่สร้างความหวาดกลัว หรือการแสดงความคิดเห็นที่มีผลเป็นการก่อให้เกิดความตื่นตระหนกต่อบุคคลรอบข้าง ซึ่งจำเป็นต้องใช้มาตรฐานของวิญญูชนในการพิจารณาว่าข้อความที่แสดงออกมาจะสร้างความเสียหายแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง
3. Fighting Words คำพูดที่ยุยงให้เกิดการทำร้ายร่างกายและจิตใจกันได้ ซึ่งจะเป็นลักษณะคำพูดที่เป็นสาเหตุของการก่อให้เกิดการบาดเจ็บสาหัสอย่างทุกซ์ทรมาณหรือ เป็นคำพูดที่มีแนวโน้มที่จะกระตุ้นหรือทำลายความสงบสุขในสังคม
4. Incitement to Crime การกระทำที่ไปกระตุ้นให้ไปก่ออาชญากรรม
5. Sedition การปลุกระดมมวลชนให้ต่อต้านรัฐบาล หรือการปลุกระดมมวลชนให้ก่อความไม่สงบ ทั้งนี้รวมไปถึงการก่อกบฏด้วย

¹²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹²⁸ Ralph E. McCoy, *Freedom of Press* [online], 5 August 2014. Available from: www.lib.siu.edu/cni

6. Obscenity การใช้คำพูดและรูปภาพหยาบคาย ลามกอนาจาร หรือการแสดงความคิดเห็นที่เป็นลักษณะข้อความลามก หยาบโลน

7. Perjury and Blackmail การโกหก เมื่อได้สาบานก่อนให้คำให้การแล้วว่าจะกล่าวความจริงตามความสัตย์ หรือการหักหลังเพื่อผลประโยชน์

8. Offense การก้าวร้าว ข่มขู่ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้หากปล่อยให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

9. Establishment of Religion หรือ การประกาศศาสนา (ลัทธิความเชื่อ) เนื่องจากศาสนาเป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน หากผู้อ่านไม่ได้รู้สึกคล้อยตามจะเกิดความรำคาญหรือดูถูกศาสนาหรือลัทธินั้นได้ และอาจกระทบจิตใจและสร้างความตึงเครียดให้กับบุคคลโดยทั่วไป

อาจกล่าวได้ว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวไว้อย่างชัดเจน แต่อาศัยคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลสูงสุดว่าการใช้สิทธิเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวว่ามีขอบเขตเพียงใด

3.2.3.2.2 ขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายเฉพาะ

สื่อมวลชนในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นสื่อมวลชนที่มีเสรีภาพมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง เสรีภาพในการรายงานและรับรู้ข่าวสารได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ ซึ่งมีใจความสำคัญว่ารัฐสภาจะไม่ออกกฎหมายที่มาบั่นทอนเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์ทั้งหลายไม่ต้องผ่านการตรวจตราต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ การควบคุมสื่อมวลชนของประเทศสหรัฐอเมริกาในด้านการตรวจข่าวและความคิดเห็นจะมีในเฉพาะเรื่องหลักๆ ที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการหมิ่นประมาท เรื่องลามกอนาจาร เรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ อีกทั้งสื่อมวลชนจะต้องเคารพสิทธิของบุคคลอื่นอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีกฎหมายสำคัญที่สื่อมวลชนจะต้องระมัดระวังในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้น ได้แก่ กฎหมายหมิ่นประมาทบุคคล กฎหมายหมิ่นประมาทศาล กฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นต้น¹²⁹

¹²⁹ ดร.ณิ หิรัญรักษ์, การสื่อสารมวลชนโลก (Global Communication) (กรุงเทพฯ: บริษัทเอเชียแปซิฟิก มัลติมีเดีย จำกัด, 2542), หน้า 218.

(1) กฎหมายระดับสหรัรัฐ (Federal law)

(1.1) Privacy Act. 1947

ในสหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้กฎหมาย “Privacy Act. 1947” กฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองข้อมูลและสิทธิส่วนบุคคล กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวเอาไว้ด้วยหลัก Right to Privacy ที่สร้างขึ้นมา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากกฎหมายดังกล่าวจะพบว่ามีกำหนดการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคล โดยจำกัดการล่วงละเมิดต่อสิทธิบุคคลไว้ 4 ลักษณะดังต่อไปนี้¹³⁰

1) การก้าวล่วงต่อชีวิตส่วนตัวของผู้อื่น ได้แก่ การแทรกแซงในกิจกรรมส่วนตัวหรือก้าวล่วงสิทธิส่วนตัว เช่น การบุกรุกบ้านเรือน การลอบมองทางหน้าต่างโดยกล้องส่องทางไกลซึ่งศาลได้ถือเป็นบรรทัดฐานว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการแสวงหาข่าวสารโดยมิชอบ แม้ข่าวสารที่ได้นั้นจะอยู่ในความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 หรือเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะก็สามารถเป็นมูลฟ้องเรียกค่าเสียหายได้ ถ้าได้กระทำละเมิดโดยปราศจากความยินยอม

2) การเปิดเผยเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นต่อสาธารณะ กรณีนี้เป็นการเผยแพร่ความจริงแต่เป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความอับอายแก่บุคคลโดยเจาะจงตัว ซึ่งต่างจากกรณีหมิ่นประมาทตรงที่กรณีนี้เป็นเรื่องจริงที่นำมาเปิดเผย แต่หมิ่นประมาทเป็นกรณีเรื่องราวอันเป็นเท็จซึ่งทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ตัวอย่างคำพิพากษาเกี่ยวกับการเปิดเผยเรื่องส่วนตัวต่อสาธารณะ เช่น คดี Cox Broadcasting V. Cohn เป็นกรณีที่สถานีวิทยุแอตแลนตา มลรัฐจอร์เจีย ออกรายงานข่าวคดีข่มขืนกระทำชำเราที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลโดยมีภาพและชื่อของจำเลย 6 คน รวมทั้งภาพและชื่อเด็กหญิงวัย 17 ปี ซึ่งถูกข่มขืนและต่อมาอาเจียนจนตายเนื่องจากหายใจไม่ออก บิดาของเด็กหญิงฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากสถานีโทรทัศน์ โดยอ้างว่าการออกอากาศนั้นละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของโจทก์ เนื่องจากกฎหมายของมลรัฐห้ามสื่อมวลชนระบุชื่อหญิงผู้ถูกข่มขืน คดีขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งศาลได้วินิจฉัยว่า “การที่กฎหมายของมลรัฐห้ามเผยแพร่ชื่อหญิงที่ถูกข่มขืนและคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาโดยเปิดเผยนั้น เป็นเรื่องที่ไม่ชอบเพราะหากมลรัฐประสงค์จะให้ความคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวในกระบวนการพิจารณาของศาลแล้ว ก็ควรใช้วิธีอื่นที่สามารถหลีกเลี่ยงการบันทึกเรื่องราวอันเปิดเผย ศาลจำเป็นต้องชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิในชีวิตส่วนตัวกับสิทธิในการรับรู้ของสาธารณะและสิทธิของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ข่าวสาร เมื่อใดที่ความ

¹³⁰ วิสาร พันธนะ, กฎหมายสื่อมวลชนในต่างประเทศ เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน หน่วยที่ 10, พิมพ์ครั้งที่ 4 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2532), หน้า 791-793.

จริงได้ปรากฏในสำนวนของศาลอันเปิดเผยต่อสาธารณะ ก็มีอาจไปบังคับสื่อมวลชนมิให้เผยแพร่เรื่องราวนั้นได้”

จะเห็นได้ว่า กรณีนี้ดังกล่าวเป็นข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งการกระทำใดเป็นการละเมิดหรือก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือไม่ นั้น ศาลจะเป็นผู้ตัดสินวินิจฉัยพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป ทั้งนี้พิเคราะห์ถึงประโยชน์ที่สาธารณชนจะได้รับจากการเสนอข่าวนั้น

3) การเผยแพร่เรื่องราวส่วนตัวอันเป็นเท็จ กรณีนี้ใกล้เคียงกับกรณีหมิ่นประมาทในประเด็นที่ว่ามีความเท็จเป็นองค์ประกอบหลัก แต่แตกต่างกันในข้อสำคัญคือ ความเท็จในกรณีนี้ไม่ถึงขั้นทำให้เสียหายแก่ชื่อเสียง แต่กรณีหมิ่นประมาทจะต้องเป็นความเท็จที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง

4) การแสวงหาประโยชน์จากเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องการใช้ชื่อหรือภาพของบุคคลเพื่อประโยชน์ทางการค้ากับโฆษณา โดยมีได้รับความยินยอมชัดแจ้งหรือปริยายจากบุคคลนั้น กรณีดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวได้ แต่การใช้ชื่อหรือภาพของบุคคลเพื่อรายงานข่าว รวมทั้งเรื่องราวหรือรายการเพื่อศึกษา หรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัว

(1.2) กฎหมายหมิ่นประมาททางอาญา

ความผิดหมิ่นประมาทมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเกียรติยศและชื่อเสียงของประชาชน ความหมิ่นประมาทแยกได้ 2 ประเภท คือความผิดหมิ่นประมาทโดยการเขียน (Libel) ความผิดหมิ่นประมาทโดยวาจา (Slander) สำหรับในกรณีการตีพิมพ์ภาพข่าวในหนังสือพิมพ์นั้นอาจมีประเด็นพิจารณาได้จากความผิดหมิ่นประมาทโดยการเขียน เนื่องจากการเขียนอันเป็นการใส่ความผู้อื่นนั้น อาจจะเป็นลักษณะวิธีการเขียน การตีพิมพ์รูปภาพก็ได้¹³¹

องค์ประกอบของความผิดหมิ่นประมาทประกอบด้วย

1) ใส่ความด้วยข้อความซึ่งทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง 2) ข้อความนั้นเป็นเท็จ 3) มีการเผยแพร่ข้อความ 4) ข้อความนั้นต้องสามารถเข้าใจได้ว่ากล่าวถึงผู้เสียหาย 5) กระทำโดยมีเจตนาชั่วร้าย¹³² สำหรับการศึกษาพิจารณาในประเด็น ภาพถ่ายหนังสือพิมพ์นั้นอาจพิจารณาได้ว่าเป็นลักษณะของ “สาร” ที่หนังสือพิมพ์จะส่งไปยังผู้อ่าน ดังนั้นภาพถ่ายหนังสือพิมพ์จึงเป็นข้อความอย่างหนึ่ง

¹³¹ ศศิกา เรื่องฤทธิ์ชาญกุล, “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเผยแพร่ข่าวผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 58.

¹³² Liber and slander American Jurisprudence (Vol. 33) 1946 pp. 291-298.

จากการศึกษาองค์ประกอบความผิดดังกล่าวจะเห็นว่า การเผยแพร่ภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้นแม้ในบางครั้งจะทำให้ผู้ถูกใส่ความเสียหาย แต่รูปภาพที่นำเสนอเป็นความจริงมิได้ทำการตัดต่ออย่างใด ก็ไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท เนื่องจากไม่ครบองค์ประกอบความผิดที่ว่า “ข้อความหรือรูปภาพนั้นเป็นเท็จ” อย่างไรก็ตามภาพถ่ายที่สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอออกไปนั้นต้องเป็นเพียงการรายงานข่าวเท่านั้น ไม่ใช่การกล่าวหาหรือการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการสันนิษฐานให้เข้าใจว่าผู้ถูกจับกุมเป็นผู้กระทำผิดทางอาญา ถ้าเป็นการเผยแพร่รูปภาพที่จงใจให้บุคคลที่อยู่ในภาพได้รับความเสียหาย เสื่อมเสียชื่อเสียงเกินกว่าการรายงานข่าวผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องเป็นคดีได้ ถ้าเรื่องดังกล่าวมิใช่ความจริง¹³³

(2) กฎหมายระดับมลรัฐ (State law)

ในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกาได้มีการออกกฎหมายขึ้นมา กำหนดขอบเขตที่เหมาะสมในการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวและภาพข่าว เช่น กฎหมายในมลรัฐอลาสก้ากำหนดว่า “...เอกสารรายงานคดี รูปภาพ รูปถ่าย สำนวนคดี หรือเอกสารอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม หรือเอกสารที่ประกอบด้วยข้อมูลที่อยู่ สถานที่ทำงาน เบอร์โทรศัพท์ของผู้เสียหาย (ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ) และพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของพนักงานเจ้าหน้าที่ เอกสารนั้นมิอาจเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ ยกเว้นว่าจะมีการลบข้อมูลที่อยู่ สถานที่ทำงาน เบอร์โทรศัพท์ของผู้เสียหาย (ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ) และพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง”¹³⁴ จะเห็นได้ว่า กฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะไม่ต้องการให้มีรายละเอียดอันระบุถึงตัวผู้เสียหายได้ กฎหมายนี้ได้แสดงให้เห็นว่าเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนนั้นมีขอบเขตในการใช้เสรีภาพ คือสื่อมวลชนจะไม่สามารถนำเสนอภาพข่าวที่ระบุบ่งชี้ถึงตัวผู้เสียหาย หรือพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี รวมทั้งภาพที่มีรายละเอียดที่ทำให้ทราบถึงที่อยู่ สถานที่ทำงาน และเบอร์โทรศัพท์ของผู้เสียหาย หรือพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องได้

นอกจากนี้ในมลรัฐฟลอริดา¹³⁵ และมลรัฐจอร์เจียได้กำหนดให้ผู้ใดซึ่งรวมถึงสื่อมวลชนที่พิมพ์ ประกาศ เผยแพร่ แพร่ภาพและแพร่เสียง หรือเป็นเหตุให้

¹³³ Liber and slander American Jurisprudence pp. 155.

¹³⁴ กฎหมายมลรัฐอลาสก้า Sec. 12.61.110. “Confidentiality of victim and witness addresses and telephone numbers. The residence and business addresses and telephone numbers of a victim of a crime or witness to a crime are confidential. A report, paper, picture, photograph, court file, or other document that relates to a crime and contains the residence or business address or telephone number of a victim or witness, and that is in the custody or possession of a public officer or employee, may not be made available for public inspection unless the residence and business addresses and telephone numbers of all victims and witnesses have been deleted.”

¹³⁵ กฎหมายมลรัฐฟลอริดา 794.03 Unlawful to publish or broadcast information identifying sexual offense victim. No person shall print, publish, or broadcast, or cause or allow to be printed, published, or broadcast, in any

พิมพ์ ประกาศ เผยแพร่ แพร่ภาพและแพร่เสียงผ่านอุปกรณ์สื่อสารมวลชน ซึ่งที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ หรือข้อมูลอื่นที่สามารถระบุตัวผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ต่อสาธารณชน ผู้นั้นมีความผิด ต้องรับโทษทางอาญาตามที่แต่ละมลรัฐได้กำหนดโทษไว้ ทั้งนี้ในมลรัฐจอร์เจียได้กำหนดว่าความผิด ลักษณะนี้เป็นความผิดหุโทษ¹³⁶ จากกฎหมายของทั้งสองมลรัฐนี้ก็แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีขอบเขตในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว คือ สื่อมวลชนนำเสนอภาพข่าวได้เฉพาะภาพข่าวที่ไม่ระบุถึงรายละเอียดของผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศเท่านั้น หากนำเสนอภาพข่าวที่เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับผู้เสียหาย สื่อมวลชนที่นำเสนอภาพข่าวนั้นก็มีความผิดต้องรับโทษทางอาญา

3.2.3.3 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา

การรับรองเสรีภาพของสื่อมวลชนซึ่งย่อรวมถึงเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ด้วยนั้น หากพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 และครั้งที่ 14 อาจจะทำให้เข้าใจได้ว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวของสื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกาเป็นเสรีภาพที่สมบูรณ์เด็ดขาดไม่มีอะไรมาจำกัด เนื่องจากการตรากฎหมายที่จำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวในสหรัฐอเมริกาจะกระทำมิได้ อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้ว เสรีภาพของสื่อมวลชนไม่ใช่สิทธิที่เด็ดขาดปราศจากการควบคุมแต่อย่างใด

William Blackstone (1723 –1780) นักกฎหมายชาวอังกฤษที่แนวความคิดเขาของมีอิทธิพลต่อการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1¹³⁷ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ

instrument of mass communication the name, address, or other identifying fact or information of the victim of any sexual offense within this chapter, except as provided in s. 119.071(2)(h) or unless the court determines that such information is no longer confidential and exempt pursuant to s. 92.56. An offense under this section shall constitute a misdemeanor of the second degree, punishable as provided in s. 775.082 or s. 775.083.

¹³⁶ กฎหมายมลรัฐจอร์เจีย 16-6-23 Publication of name or identity of female raped or assaulted with intent to commit rape

(a) It shall be unlawful for any news media or any other person to print and publish, broadcast, televise, or disseminate through any other medium of public dissemination or cause to be printed and published, broadcast, televised, or disseminated in any newspaper, magazine, periodical, or other publication published in this state or through any radio or television broadcast originating in the state the name or identity of any female who may have been raped or upon whom an assault with intent to commit the offense of rape may have been made.

(b) This Code section does not apply to truthful information disclosed in public court documents open to public inspection.

(c) Any person or corporation violating this Code section shall be guilty of a misdemeanor.

¹³⁷ The Founders' Constitution Volume 5, **Amendment I (Speech and Press)**, Document 4 http://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/amend1_speechs4.html The University of Chicago Press

เสรีภาพของสื่อมวลชนว่า จริงอยู่แม้เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นสิ่งสำคัญของรัฐเสรีประชาธิปไตย แต่หลักการดังกล่าวมีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันมิให้มีการหวงกั้นการพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชน แต่สื่อมวลชนยังต้องรับผิดชอบทางอาญาในการตีพิมพ์เผยแพร่ หรือทำให้ประจักษ์แก่สาธารณชนในสิ่งที่ไม่เหมาะสม โดยมีเจตนาร้ายหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะการนำความคิดเห็นที่ชั่วร้ายเป็นภัยต่อสังคมไปเผยแพร่ ก็นับเป็นอาชญากรรมที่สังคมต้องขจัดไป¹³⁸

จากแนวคิดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าแม้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นี้ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ สื่อมวลชนจึงมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารต่างๆ โดยจะมีการตรวจสอบหรือเซ็นเซอร์ข่าวจากรัฐบาลไม่ได้ อย่างไรก็ตามหากมีการนำเสนอข่าวรวมทั้งภาพข่าวที่ไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นอันเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติกฎหมาย ในกรณีนี้สื่อมวลชนอาจถูกฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมายได้ เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นไม่มีหน้าที่อย่างใดเลยที่จะเสนอข่าวทำให้บุคคลอื่นเสียหาย หรือเสนอข่าวอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลใด แม้ข่าวนั้นเป็นจริงก็ตาม¹³⁹

3.2.3.3.1 ข้อจำกัดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ

ในประเด็นเรื่องข้อบังคับก่อนการพิมพ์ (prior restraint) ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการกำหนดให้มีข้อกำหนดก่อนตีพิมพ์นี้ เป็นการกระทำที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญตามคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกา ในคดี *Near v. Minnesota* (1931) อย่างไรก็ตามในคดีนี้เอง ศาลสูงสุดก็ยังได้วางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับข้อบังคับก่อนการพิมพ์ที่สำคัญคือ “... การคุ้มครองมิให้มีการกำหนดข้อบังคับก่อนการพิมพ์ (prior restraint) มิได้เป็นการคุ้มครองอย่างเด็ดขาด การจำกัดการคุ้มครองนี้สามารถมีขึ้นได้ในกรณีพิเศษ คือ ‘เมื่อประเทศเข้าสู่ภาวะสงคราม การกระทำต่างๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นในสภาวะปกติบางอย่าง อาจเป็นอุปสรรคต่อการสู้รบ และศาลก็มีอำนาจรับรองได้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้’¹⁴⁰ แม้ไม่มีใครตั้งคำถาม แต่รัฐบาลก็สามารถที่จะปกปิดสถานการณ์ของการเกณฑ์กำลังพลที่เกิดขึ้น หรือปกปิดวันที่จะมีการเคลื่อนกำลังพล หรือจำนวนและสถานที่ของอาวุธยุทโธปกรณ์ และด้วยเหตุผลเช่นเดียวกัน หลักความถูกต้องเหมาะสมนี้ถูกนำมาบังคับใช้กับสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมด้วย

¹³⁸ Blackstone, William. *Commentaries on the Laws of England: A Facsimile of the First Edition of 1765–1769*. (Chicago: University of Chicago Press), 1979.

¹³⁹ บุญทิพย์ ผ่องจิตต์, “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์กับความรับผิดชอบในสหรัฐอเมริกา,” *วารสารนิติศาสตร์* 10,4: 593.

¹⁴⁰ *Schenck v. United States*, 249 U.S. 47 (1919)

เนื่องจากมีความต้องการที่จะคุ้มครองความปลอดภัยในชุมชน เพราะสื่อสิ่งพิมพ์นั้นอาจยุยงส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงในสังคม หรือก่อให้เกิดการต่อต้านการปกครองของรัฐบาลได้...”

จากคำตัดสินในคดี *Near v. Minnesota* นี้ได้แสดงให้เห็นว่า ข้อบังคับก่อนการพิมพ์ (prior restraint) ที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญสามารถมีได้ แต่ต้องมีเหตุผลที่จำเป็นอย่างยิ่งในการมีข้อบังคับดังกล่าว และรัฐบาลยังมีภาระในการพิสูจน์ถึงความจำเป็นในการมีข้อบังคับก่อนการพิมพ์ที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญด้วย¹⁴¹ ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า แม้สื่อมวลชนซึ่งหมายรวมถึงสื่อหนังสือพิมพ์จะมีเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวได้ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แต่เสรีภาพนี้อาจถูกจำกัดได้หากมีการใช้เสรีภาพไปกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ในกรณีสถานะฉุกเฉิน เช่น สถานะสงคราม เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ก็อาจถูกจำกัดได้

3.2.3.3.2 ข้อจำกัดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท

ดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 3.2.3.2 ว่าความผิดฐานหมิ่นประมาทตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา คือการโฆษณาให้แพร่หลายไม่ว่าด้วยการพูด การเขียน การพิมพ์ การวาด หรือวิธีการอื่นใด สื่อมวลชนทุกแขนงรวมทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ก็อาจกระทำความหมิ่นประมาทได้ ลักษณะความผิดฐานหมิ่นประมาทของสื่อมวลชน คือ การโฆษณาข้อความที่ทำให้คนอื่นต้องอับอาย เสื่อมเสียชื่อเสียง หรือถูกดูหมิ่นเกลียดชัง หากสื่อมวลชนกระทำความผิดฐานประมาทย่อมมีความผิดต้องได้รับโทษทางกฎหมาย ดังนั้นจึงกล่าวได้แม้สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวได้ตามรัฐธรรมนูญ แต่การนำเสนอภาพข่าวนั้นต้องมีใช้ลักษณะหมิ่นประมาทต่อบุคคลอื่น การหมิ่นประมาทจึงถือเป็นข้อจำกัดในการใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์อย่างหนึ่ง

ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวหมิ่นประมาท โดยพิจารณาจากสถานะและตำแหน่งของบุคคลที่ถูกสื่อมวลชนหมิ่นประมาท แยกพิจารณาได้สามประเภท ดังนี้ 1) การหมิ่นประมาทเจ้าพนักงานของรัฐ Public Officials 2) การหมิ่นประมาทบุคคลสาธารณะ Public Figures และ 3) การหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดา Private individual

ตามปกติแล้วเจ้าพนักงานของรัฐและบุคคลสาธารณะจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายหมิ่นประมาทและละเมิดชื่อเสียงน้อยกว่าบุคคลธรรมดา เพราะในสหรัฐอเมริกามีแนวคิดว่าคุณสองประการแรกนี้เป็นบุคคลสาธารณะที่สมควรใจปฏิบัติหน้าที่การงานและวางตัวให้อยู่ในสายตาของประชาชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ บุคคลเหล่านี้สมควรใจหรือยินยอมที่

¹⁴¹ Waldam, Jaqueline G. 2014, “Prior Restraint And The Police: The First Amendment Right to Disseminate Recordings of Police Behavior”, *University of Illinois Law Review* (2014): 311-345

จะได้รับการเฝ้ามองและความสนใจของประชาชนอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นบุคคลสองประเภทนี้จึงต้องยอมสละสิทธิบางส่วนไป สื่อมวลชนสามารถรายงานข่าวหรือวิพากษ์วิจารณ์บุคคลสองประเภทแรกได้มากกว่าบุคคลธรรมดา อีกทั้งบุคคลธรรมดาย่อมมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตโดยปราศจากการเข้ามาเกี่ยวข้องในทางใดๆ จากบุคคลอื่น การปกปิดหรือเปิดเผยข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับตัวเขาเองย่อมเป็นสิทธิชอบธรรมเฉพาะตัวเขาแต่เพียงผู้เดียว¹⁴² สิทธิของประชาชนในการรับรู้เรื่องราวของบุคคลธรรมดาจึงถูกจำกัด สื่อมวลชนในฐานะผู้นำเสนอข่าวสารจึงจะต้องมีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น

3.2.3.3.3 ข้อจำกัดเกี่ยวกับการเสนอสิ่งลามกอนาจาร

ข้อจำกัดในเรื่องสิ่งลามกอนาจารในการเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์นี้มีจุดเริ่มต้นจากแนวคิดที่ว่า สื่อมวลชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมมีหน้าที่ที่จะต้องจรรโลงสังคม ดังนั้นเมื่อสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารและภาพข่าวต่อประชาชน การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนก็ควรที่จะอยู่กรอบของศีลธรรมและจารีตประเพณี และยังต้องเป็นการใช้เสรีภาพในทางสร้างสรรค์อีกด้วย ทั้งนี้การนำเสนอเรื่องราวทางเพศที่เข้าข่ายลามกอนาจารนั้นอาจจะเป็นการกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้เกิดความหมกมุ่นในเรื่องกามารมณ์ รวมทั้งสังคมปัจจุบันที่ผู้รับข่าวสารทางสื่ออาจมีทั้งผู้ด้อยวุฒิภาวะ อีกทั้งการนำเสนอเรื่องราวพฤติกรรมทางเพศของแต่ละบุคคลก็อาจเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นด้วย ด้วยเหตุนี้สื่อมวลชนจึงควรต้องระมัดระวังในการนำเสนอภาพข่าวออกสู่สาธารณชนด้วย¹⁴³ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการนำเสนอสิ่งลามกอนาจารจึงเป็นข้อจำกัดประการสำคัญของสื่อมวลชนที่มีอาจจะใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวได้อย่างอิสระเสรีภาพ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา แม้จะมีการยอมรับและรับรองเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพในการเสนอข่าวและภาพข่าวของสื่อมวลชนซึ่งรวมทั้งการนำเสนอภาพข่าวด้วยนั้น อย่างไรก็ตามเรื่องเกี่ยวกับการเผยแพร่หรือนำเสนอสิ่งลามกอนาจารนั้น ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้เคยตัดสินวินิจฉัยในคดี Roth v. United State ว่า “การแสดงออกในเรื่องเพศและการเผยแพร่สิ่งลามกอนาจารต่อสาธารณะนั้น ไม่ใช่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือการพิมพ์ของสื่อหนังสือพิมพ์ ดังนั้นจึงไม่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 (First Amendment)”¹⁴⁴ อย่างไรก็ตามศาลสูงไม่ได้มีคำนิยามที่ชัดเจนเกี่ยวกับคำว่า “ลามก” ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ แต่อุญญาตให้แต่ละรัฐสามารถนิยามคำว่าลามกตามมาตรฐานของแต่ละรัฐตามแนวทางดังต่อไปนี้ คือ สิ่งตีพิมพ์หรือภาพถือว่าเป็นสิ่งลามก ถ้า ก)

¹⁴² บุญนำ โอภาโส, หน้า 99-105.

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

¹⁴⁴ Roth v. United State 345 U.S. 476 (1957).

แสดงให้เห็นถึงการกระทำทางเพศที่น่ารังเกียจอย่างชัดเจน เช่น การร่วมเพศ ข) ขาดคุณค่าทางวรรณกรรม ศิลปะ การเมืองหรือวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามแนวทางที่ศาลสูงกำหนดก็ยังคงคลุมเครือและสามารถเป็นที่ถกเถียงกันได้ว่า อย่างไรก็ตามจริงเรียกว่าน่ารังเกียจ อย่างไรก็ตามจริงเรียกว่าขาดคุณค่าทางศิลปะหรือวิทยาศาสตร์¹⁴⁵

3.2.3.3.4 ข้อจำกัดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนซึ่งรวมถึงสื่อหนังสือพิมพ์นั้น เป็นสิ่งที่จะพึงได้รับการส่งเสริมสนับสนุน แต่การใช้เสรีภาพก็อาจจะไปล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลอื่นที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ ดังนั้นการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลก็เป็นข้อจำกัดของการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนที่สื่อมวลชนไม่สามารถใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวไปทำลายสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของบุคคลอื่นในสังคมได้

ศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้เคยมีคำวินิจฉัยไว้ในประเด็นดังกล่าวคือ “มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะพิมพ์เผยแพร่สิ่งใดๆ ที่ตนเห็นว่าสมควร เว้นแต่การกระทำดังกล่าวจะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ความเสียหายใดๆ ที่บุคคลกระทำดังกล่าวจะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น และถ้าหากบุคคลใดก่อให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณะหรือบุคคลอื่น บุคคลนั้นย่อมได้รับโทษทัณฑ์ เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การโฆษณา มิได้อนุญาตให้มีการพิมพ์ข้อความหมิ่นประมาท อับมงคล หรือหยาบคาย หรือจัดทำเผยแพร่สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อศีลธรรมอันดี หรือต่อชื่อเสียงส่วนบุคคล” ฉะนั้นนักข่าว นักหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ ก็ดีจึงจำเป็นต้องจะต้องระมัดระวังในการนำเสนอข่าวและภาพข่าว เพื่อมิให้ข่าวหรือภาพข่าวที่แพร่ออกไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งอาจจะส่งผลสะท้อนกลับมาถึงสื่อมวลชนเอง เช่น ถ้าการเผยแพร่ข่าวหรือภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ใดไปล่วงละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลที่กฎหมายให้ความคุ้มครองสื่อหนังสือพิมพ์นั้นก็อาจจะต้องรับโทษทางกฎหมายได้¹⁴⁶

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักในประเด็นล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก โดยได้มีการพัฒนาหลักกฎหมายในการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนพร้อมๆ กับพัฒนาหลักเสรีภาพของสื่อมวลชนเอง นอกจากนี้ยังมีการศึกษาและอธิบายถึงหลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิในชีวิตส่วนตัว (Law of Privacy) ไว้โดยเฉพาะ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในบางครั้งการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนไม่ถึงกับเป็นการโฆษณาหมิ่นประมาท หรือทำให้บุคคลอื่นเสื่อม

¹⁴⁵ เสถียร เขยประทับ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 56.

¹⁴⁶ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 66.

เสียงเกียรติยศ ชื่อเสียงโดยตรง แต่อาจมีลักษณะที่เป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอย่างเห็นได้ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาอีกว่าสิทธิในชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to Privacy) ในความหมายอย่างแคบที่สุด อาจหมายถึง สิทธิที่จะอยู่โดยปราศจากการรบกวน (the right to be alone) จากการศึกษาในประเด็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคลนี้ทำให้ จะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการตระหนักในประเด็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเป็นอย่างมาก และได้มีการออกกฎหมาย Privacy Act, 1974 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองข้อมูลและสิทธิส่วนบุคคลดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 3.2.3.2.2 ข้างต้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาแม้สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวเป็นอย่างมาก แต่การใช้เสรีภาพดังกล่าวก็มีข้อจำกัดประการสำคัญ คือ การใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวนั้นต้องไม่เป็นการก้าวล่วงสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น

3.2.3.3.5 ข้อจำกัดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล

เรื่องการละเมิดอำนาจศาลย่อมเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งของการใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวและภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ กล่าวคือ การวิพากษ์วิจารณ์การบริหารความยุติธรรมของศาลด้วย การพูด การพิมพ์ การแพร่ข่าว/ภาพข่าว หรือการโฆษณาผ่านสื่อมวลชนทุกประเภทจะต้องกระทำภายใต้ขอบเขตที่เหมาะสม ซึ่งกรณีดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาตามแนวบรรทัดฐานของศาลสูงและคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ได้ 2 กรณีดังนี้¹⁴⁷

1. กรณีที่เกิดอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล

การเสนอข่าวด้วยการพิมพ์ การโฆษณาผ่านสื่อสารมวลชนทุกประเภทเกี่ยวกับคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ซึ่งมีลักษณะข่มขู่ หรือมีลักษณะเป็นการสร้างอิทธิพลนอกเหนือศาล หรือเป็นการขัดขวางรบกวนสร้างอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีของศาล การกระทำได้กล่าวถึงเป็นการละเมิดอำนาจศาล

ศาลสูงสหรัฐถือว่า หลักการข้างต้นใช้บังคับกับการพิมพ์ การโฆษณาทุกอย่าง ไม่ว่าจะการกระทำเช่นนั้นจะมีเพียงแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย หรือเป็นการขัดขวางการพิจารณาคดีอย่างเที่ยงธรรม ก็ถือว่าเข้าลักษณะเป็นการละเมิดอำนาจศาลแล้ว ทั้งนี้ การพิมพ์ การโฆษณานั้นจะมีลักษณะเป็นการขู่ข่มขู่ในรูปแบบใดๆ ก็ตาม หรือเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามศาล รวมทั้งทนายความ คู่ความ หรือพยานที่เกี่ยวข้องในคดี¹⁴⁸ สิ่งพิมพ์ใดๆ ที่เข้าลักษณะข้างต้นก็ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาลแล้ว อีกทั้งการกระทำละเมิดอำนาจศาลไม่จำเป็นต้องมี

¹⁴⁷ บุญนำ โอภาโส, หน้า 118-119.

¹⁴⁸ Francis v. William, 273 U.S. 693, 71 L.Ed. 843.

การเขียน หรือการพิมพ์กันในศาลเท่านั้น เพียงแค่มีการนำเข้ามาแจกจ่ายอ่านเวียนในศาลก็ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลแล้ว

2. กรณีที่คดีได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว

กรณีที่คดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมใดๆ เกี่ยวกับการพิจารณาและพิพากษาของศาลย่อมกระทำได้อย่างเสรีโดยไม่มีข้อจำกัด ความเห็นนี้ได้ถูกยืนยันในคดี Craig v. Hechtv โดย Chief Justice Taff ซึ่งกล่าวไว้ว่า “เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่สิทธิการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเสรีต่อการกระทำใดๆ ของศาลในการพิจารณาคดีต่อความเห็นหรือคำพิพากษาของศาลหรือผู้พิพากษาควรจะได้รับ การสงวนรักษาไว้โดยจะมีการละเมิดมิได้... หากสิ่งพิมพ์ใดๆ วิจารณ์ผู้พิพากษาหรือศาล ภายหลังจากที่คดีได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับคดียังไม่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล”

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักที่ถือว่าการวิพากษ์วิจารณ์หรือติชมการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลที่ถึงที่สุดแล้ว ไม่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หลักการดังกล่าวจึงเป็นหลักการที่แน่นอนและยอมรับในศาลสูงและศาลมลรัฐ

โดยสรุปแล้ว ข้อจำกัดการละเมิดอำนาจศาลก็เป็นข้อจำกัดประการหนึ่งที่ทำให้สื่อมวลชนไม่อาจใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวได้อย่างเสรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เกิดอยู่ระหว่างการพิจารณา เพราะการใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวอย่างไม่ระมัดระวังอาจส่งผลต่อการพิจารณาคดีความได้

3.2.3.3.6 ข้อจำกัดเกี่ยวกับความยุติธรรมในการพิจารณาคดีอาญา

ในการเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีอาญาของสื่อมวลชนนั้น ในบางครั้งสื่อมวลชนรวมทั้งสื่อหนังสือพิมพ์เองก็อาจเสนอข่าวโดยปราศจากความรับผิดชอบ เช่น มีการประโคมข่าวใหญ่โต มีการลงรูปหรือเผยแพร่ภาพของผู้ต้องหาในขณะที่มีการชี้ตัวจากพยานหรือผู้เสียหาย มีการลงรูปภาพหรือแพร่ภาพโจทก์และผู้เสียหายทางหน้าหนังสือพิมพ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการนำตัวผู้ต้องหาออกให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวแก่สื่อมวลชน หรือนำผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบกรับสารภาพแล้วมีการถ่ายรูปหรือแพร่ภาพของผู้ต้องหาในขณะที่ทำแผนประกอบกรับสารภาพนี้ ซึ่งสิ่งที่ปรากฏให้เห็นทางหน้าหนังสือพิมพ์ย่อมเข้าสู่การรับรู้ของประชาชน และอาจทำให้ประชาชนเข้าใจว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปได้จริงดังกล่าวที่เผยแพร่ออกไป บ่อยครั้งที่ประชาชนมีความเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิดในเรื่องนั้นอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามในบางครั้งหากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี หรือศาลพิพากษายกฟ้องคดีนั้นเสีย ประชาชนที่เคยอ่านข่าวหรือเคยพบเห็นก็อาจเกิดความรู้สึกว่าเหตุใดและทำไมผลจึงออกมาเป็นเช่นนี้ซึ่งขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิมของประชาชน และอาจนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์และเกิดความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมได้

ผลกระทบในประเด็นนี้นั้นว่ามีความสำคัญมากและเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนในการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาของรัฐ ประเด็นดังกล่าวส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ต้องให้ความสำคัญและไม่อาจมองข้ามปัญหาดังกล่าวได้

ในสหรัฐอเมริกา ปัญหาการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวคดีอาญากับความเที่ยงธรรมในการพิจารณาคดีอาญาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้ชี้ให้เห็นในคดี *Irvin v. Dowd*¹⁴⁹ คดีดังกล่าว Leslie Irvin จำเลยถูกกล่าวหาว่ามีความผิดฐานฆ่าคนตายถึง 6 คน และเป็นคดีที่ประชาชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ภายหลังจากจำเลยถูกจับกุมได้ไม่นาน เจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการก็ได้ให้ข่าวแก่สื่อมวลชนยืนยันว่า “สุนัขบ้า Irvin (Mad Dog Irvin) ให้การรับสารภาพแล้วว่าเป็นผู้ต้องหาคดีฆาตกรรม” หลังจากนั้นสื่อมวลชนโดยความช่วยเหลือและสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐได้มีการนำเสนอข่าวอย่างครึกโครมก่อนการพิจารณาคดี มีการเปิดเผยรายละเอียด ประวัติส่วนตัว (background) การกระทำความผิดครั้งก่อนๆ และยังคงอยู่ในระหว่างพักการลงโทษในขณะที่กระทำความผิดนี้ สื่อมวลชนยังยืนยันคำรับสารภาพของ Irvin ว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง เมื่อการพิจารณาคดีเริ่มต้นขึ้น ในการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นลูกขุน (prospective jurors) จากจำนวน 430 คน มีจำนวนสูงถึง 370 คน คิดเป็นจำนวนเกือบ 90 เปอร์เซ็นต์ มีความคิดเห็นตรงกันว่า Irvin คือผู้กระทำความผิด และในที่สุดคณะลูกขุนก็ตัดสินชี้ขาดว่า Irvin คือผู้กระทำความผิด ต้องโทษประหารชีวิต

คดีขึ้นสู่ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกา ศาลได้ตัดสินว่ากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เพราะเหตุว่า Irvin จำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี และมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ โดยศาลสูงได้ให้เหตุผลว่า การประโคมข่าวใหญ่โตของสื่อมวลชนทั้งการพาดหัวข่าว เขียนข่าว การ์ตูนและรูปภาพ ในกรณีนี้เห็นได้ชัดแจ้งว่าเป็นการก่อให้เกิดอคติมหาชน (Prejudicial Publicity) ต่อสิทธิของจำเลย เพราะวัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดี คือจำเลยจะต้องได้รับการพิจารณาคดีในบรรยากาศที่ปราศจากการรบกวนจากคลื่นแรงกดดันของสาธารณชนภายนอก คำตัดสินชี้ขาดแห่งคดี (Verdict) ควรเกิดจากการพิจารณาพยานหลักฐานที่ปรากฏในศาล แต่ในคดีนี้เป็นไปไม่ได้ที่คณะลูกขุนจะรับฟังพยานหลักฐานที่ปรากฏในศาลโดยปราศจากการครอบงำภายนอก แม้คณะลูกขุนได้ชี้แจงว่าไม่มีอคติในการพิจารณาคดี แต่ในทางจิตวิทยานั้น ก็ยังบังเกิดผลอยู่ในประการที่ว่า ย่อมเป็นการยากแก่บุคคลที่จะสามารถลืมสิ่งที่เคยได้เห็นและได้ฟังมา พร้อมทั้งลูกขุนบางคนได้กล่าวว่า เขาไม่อาจยกประโยชน์ความสงสัยให้แก่จำเลยได้ เพราะมีบางสิ่งที่ติดแน่นอยู่ในความเห็นของเขาถึงความผิดของจำเลย ซึ่งการพิจารณาและชี้ขาดคดี

¹⁴⁹ *Irvin v. Dowd* 366 U.S. 717 (1961)

เช่นนี้ เท่ากับเป็นการพิจารณาและชี้ขาดคดีจำเลยโดยมหาชนในทางหนังสือพิมพ์ก่อนที่การพิจารณาโดยศาลจะเริ่มต้นขึ้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของหนังสือพิมพ์นี้ ในบางครั้งอาจจะไปรบกวนการอำนวยความสะดวกในสังคมได้หากหนังสือพิมพ์มีการใช้เสรีภาพอย่างไม่เหมาะสม ปัญหาที่เป็นข้อถกเถียงต่อมาคือ กรณีใดที่จะถือว่าการเสนอข่าวหรือภาพข่าว หรือการให้ข่าวอาญาโดยเจ้าหน้าที่รัฐและสื่อมวลชนกระทำเกินขอบเขตหรือเป็นการขัดต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยยุติธรรม ปัญหาข้อนี้นับเป็นข้อยุ่งยากประการหนึ่งที่ไม่สามารถหาคำตอบได้อย่างชัดเจน เนื่องจากไม่สามารถที่จะให้ระดับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเสนอข่าวได้อย่างแน่นอน ศาลสูงสหรัฐอเมริกาเคยได้กล่าวในประเด็นดังกล่าว ในคดี *Stroble v. California*¹⁵⁰ ว่า เราไม่อาจตอบปัญหาได้ว่าขอบเขตของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวคดีอาญาที่ควรได้รับการคุ้มครองมีขอบเขตแค่ไหน อย่างไรก็ตามศาลอุทธรณ์สหรัฐอเมริกาได้วางแนวพิจารณาในประเด็นที่ว่า “การเสนอข่าวหรือการให้ข่าวอาญาโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและสื่อมวลชนกระทำเกินขอบเขตและเป็นการขัดต่อสิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยธรรมหรือไม่” พิจารณาแนวทางได้ 4 ประการดังนี้¹⁵¹

1. ลักษณะและธรรมชาติของข่าวสารที่พิมพ์เผยแพร่ นั้น เป็นไปด้วยความรู้สึกสอดแทรกมากกว่าสิ่งอื่น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาของการพิมพ์เผยแพร่กับการพิจารณาพิพากษาคดี

3. ความน่าเชื่อถือได้ของแหล่งข่าวสารที่อ้างอิง

4. ความแพร่หลายของข่าวสารในหมู่ประชาชน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ชัดเจนว่าสิทธิของผู้ต้องหาที่จะต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยเที่ยงธรรมเป็นสิ่งสำคัญและได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาและคำพิพากษาของศาล ดังนั้นการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอภาพข่าวจึงจะต้องตระหนักในประเด็นดังกล่าวด้วย สื่อมวลชนจะใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพไปละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวของผู้ต้องหาไม่ได้ ความยุติธรรมในการพิจารณาคดีอาญาจึงเป็นข้อจำกัดประการสำคัญของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์

¹⁵⁰ *Stroble v. California* 343 U.S. 181 (1952)

¹⁵¹ Donald M. Gillmor and Jerome A. Barron, *Mass communication Law: Cases and Comment*, Second edition (Minnesota: West Publishing Co., 1974), p.438.

3.2.3.4 องค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

ระบบสื่อสารมวลชนในสหรัฐอเมริกานั้นมีความเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพอย่างมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง และสื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกาก็ยังมีอิทธิพลต่อสื่อมวลชนโลกอีกด้วย นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังเป็นประเทศที่สื่อสิ่งพิมพ์ได้รับการตีพิมพ์มากที่สุดในโลก¹⁵² อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นจะไม่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลแต่อย่างใด¹⁵³ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเติบโตของสื่อสิ่งพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาคือเป็นผลพวงมาจากภาคเอกชนอย่างแท้จริง สื่อสิ่งพิมพ์ในสหรัฐอเมริกามีหลายประเภทด้วยกัน สื่อหนังสือพิมพ์ก็ถือเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญมาก หนังสือพิมพ์ใหญ่ๆ เช่น New York Times, Washington Post, Wall Street Journal ก็มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางความคิดเห็นของประชาชนที่มีการศึกษาและรายได้สูงเช่นกัน¹⁵⁴

¹⁵² ดร.ณิ หิรัญรักษ์, การสื่อสารมวลชนโลก (Global Communication), หน้า 217.

¹⁵³ บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ, รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง กลไกตามมาตรา 41 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, หน้า 30.

¹⁵⁴ ดร.ณิ หิรัญรักษ์, การสื่อสารมวลชนโลก (Global Communication), หน้า 217.

ตารางที่ 3 ตารางสรุปแบบองค์กรสื่อสหรัฐอเมริกา

รูปแบบองค์กรสื่อ สหรัฐอเมริกา	องค์กรสื่อของสหรัฐอเมริกา	แนวปฏิบัติในการนำเสนอภาพข่าวของ สื่อหนังสือพิมพ์	การร้องเรียนปัญหาการนำเสนอภาพข่าว ของสื่อหนังสือพิมพ์
สภานักหนังสือพิมพ์	National News Council (NNC) (ระดับชาติ)	-	-
	Minnesota News Council (MNC) (ระดับมลรัฐ)	-	-
	Washington News Council (ระดับมลรัฐ)	The TAO of Journalism of Pledge	Washington News Council Complaint and Hearing Procedures
	Honolulu Community Media Council (HCMC)/ Media Council Hawaii (ระดับมลรัฐ)	-	-
สมาคมนักข่าว	National Newspaper Association (NNA)	-	-
	National Press Photographers Association (NPPA)	Code of Ethics	-
	American Press Association	- Code of Conduct for American Press Association Journalists and Photographers	-

รูปแบบองค์กรสื่อสหรัฐอเมริกา	องค์กรสื่อของสหรัฐอเมริกา	แนวปฏิบัติในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อพิมพ์	การร้องเรียนปัญหาการนำเสนอภาพข่าวของสื่อพิมพ์
สมาคมนักข่าว (ต่อ)	American Press Association (ต่อ)	The Photographers Guide to Avoiding Privacy Problems	
องค์กรหนังสือพิมพ์	Washington Post	--	Reader Representative
	New York Times	-	-
	Los Angeles Times	Los Angeles Times Ethics Guidelines	-
องค์กรอื่นๆ	Society of Professional Journalists	Society of Professional Journalists: Code of Ethics	-

3.2.3.4.1 รูปแบบสภาการหนังสือพิมพ์

ในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีหนังสือพิมพ์ฉบับใดเลยที่ชาวอเมริกาเรียกว่าหนังสือพิมพ์ระดับชาติ (National newspapers) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุผลทางด้านภูมิศาสตร์ การเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดลักษณะเช่นนี้ กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีเนื้อที่กว้างไพศาล มีเขตเวลาถึง 6 เขต ทำให้มีอุปสรรคเรื่องความรวดเร็วในการที่จะส่งหนังสือพิมพ์ไปจำหน่ายให้ทั่วถึงทั่วประเทศ นอกจากนี้แต่ละรัฐมีเมืองหลวงและมีระบบบริหารงานแยกเป็นสัดส่วนของตนเอง มีกฎระเบียบปลีกย่อยที่แตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญต่อประชากรในท้องถิ่นเหล่านั้น เพราะช่วยให้ทราบข่าวคราวเหตุการณ์สำคัญ ตลอดจนระเบียบกฎหมายเฉพาะถิ่น ซึ่งหนังสือพิมพ์ระดับชาติไม่สามารถจะทำหน้าที่เช่นนั้นได้¹⁵⁵ และด้วยเหตุดังกล่าวทำให้จำนวนหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกามีจำนวนมาก ประเทศสหรัฐอเมริกามีความพยายามที่จะจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (The National News Council (NNC)) ในปี 1973 สภาการหนังสือพิมพ์เป็นหน่วยงานสื่อมวลชนที่ไม่แสวงหากำไร สภาการหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการรายงานข่าวที่ไม่เป็นธรรม สภาหนังสือพิมพ์ก่อกำเนิดจากการรวมกลุ่มของมูลนิธิต่างๆ ในศตวรรษที่ยี่สิบเช่น มูลนิธิมาร์เคิล (the Markle Foundation) เป็นต้น¹⁵⁶

การปฏิบัติตามและความร่วมมือของสมาชิกในสภาการหนังสือพิมพ์อเมริกาจะเป็นไปในรูปแบบความสมัครใจ สภาหนังสือพิมพ์ไม่มีอำนาจลงโทษแต่อย่างใด สภาหนังสือพิมพ์สามารถเพียงแค่นำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นต่อสาธารณชน เพื่อให้สาธารณชนรับรู้และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเสนอข่าวดังกล่าว บางสื่อก็ให้ความร่วมมือกับการทำงานของสภาหนังสือพิมพ์เป็นอย่างดี เช่น CBS News ในสมัยที่มี Richard Salant เป็นประธาน แต่นักหนังสือพิมพ์ใน CBS กลับไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เช่น Walter Cronkite นักสื่อสารมวลชนชื่อดังของ CBS นักหนังสือพิมพ์แห่งนิวยอร์กไทม์ Abe Rosenthal ก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ถูกเสกการให้ความร่วมมือกับสภาหนังสือพิมพ์เช่น โดยเขามีความเห็นว่าเขาต่อต้านการกำกับดูแลหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการกำกับดูแลตนเอง (self-regulation) อย่างไรก็ตามเขาเห็นด้วยกับการกำกับดูแลตนเองในหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ ในการปฏิบัติงานสภาหนังสือพิมพ์มีเรื่องร้องเรียน ทั้งหมด 242 เรื่องด้วยกัน ท้ายที่สุดสภาหนังสือพิมพ์แห่งสหรัฐอเมริกาก็ถูกยกเลิกไปใน ปี 1984 แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะฟื้นฟูสภา

¹⁵⁵ เสถียร เขยประทับ, ระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), หน้า 117-118

¹⁵⁶ Mitchell V. Charnley Reporting. Holt, Rinehart and Winston 1975 p. 143

หนังสือพิมพ์ขึ้นมาใหม่ในช่วงปีนั้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่เป็นผลสำเร็จ นอกจากนี้ในแต่ละรัฐมีความพยายามที่จะจัดตั้งสภาหนังสือพิมพ์ของตนเอง เช่น มลรัฐมินนิโซตา มลรัฐวอชิงตัน เป็นต้น¹⁵⁷

สภาหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐมินนิโซตา (the Minnesota News Council (MNC)) เป็นสภาหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาที่มีการดำเนินงานยาวนานที่สุด อีกทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของ The National News Council (NNC) อีกด้วย โดยแนวคิดการเกิดสภาหนังสือพิมพ์แห่งนี้เนื่องจากนักหนังสือพิมพ์กลัวการเข้ามากำกับดูแลโดยรัฐบาล สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐมินนิโซตา (the Minnesota Newspaper Association) จึงได้นำรูปแบบของคณะกรรมการร้องทุกข์ด้านสื่อสารมวลชนของอังกฤษ (Britain's Press Complaints Commission) มาเป็นต้นแบบ สภาหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐมินนิโซตาเปิดรับเรื่องร้องเรียนการเสนอข่าวไม่เป็นธรรมตั้งแต่ 1971 โดยมีคณะกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียนประกอบไปด้วย ครึ่งหนึ่งของคณะกรรมการมาจากองค์กรด้านสื่อสารมวลชน อีกครึ่งหนึ่งมาจากภาคประชาสังคม เรื่องราวที่ถูกร้องเรียนมากกว่าครึ่งหนึ่งได้การแก้ไขเยียวยา การรับเรื่องร้องทุกข์ของสภาหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐมินนิโซตารวมถึงการรายงานข่าวทางโทรทัศน์วิทยุและข่าวทางเว็บไซต์ออนไลน์ด้วย

ข้อสังเกตประการสำคัญคือเงินอุดหนุนสภาหนังสือพิมพ์ 40% มาจากองค์กรอื่นๆ ที่มีช่องกรข่าว 30% มาจากการบริจาค และเพียง 20% เท่านั้นที่มาจากองค์กรด้านสื่อสารมวลชน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าไม่มีเงินส่วนใดมาจากแหล่งเงินของรัฐบาลเลย และเนื่องด้วยการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมของสภาหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐมินนิโซตา จึงทำให้มลรัฐวอชิงตัน นำรูปแบบสภาหนังสือพิมพ์ไปเป็นต้นแบบ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้สภาหนังสือพิมพ์ของทั้งสองมลรัฐก็ได้ยกเลิกการดำเนินงานไปทั้งสิ้น โดยสภาหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐมินนิโซตาปิดตัวลงหลังจากดำเนินการมา 41 ปีในวันที่ 27 มกราคม 2554 เนื่องจากมีจำนวนเรื่องร้องเรียนลดลงมาก โดยในปี 2554 มีเรื่องร้องเรียนเพียง 25 เรื่องเท่านั้น¹⁵⁸ ส่วนสภาหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐวอชิงตัน (Washington News Council) เพิ่งปิดตัวลงในวันที่ 31 พฤษภาคม 2557 หลังจากการดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา 15 ปี เนื่องจากความต้องการที่จะต้องการนำรูปแบบในการกำกับดูแลหนังสือพิมพ์และสื่อสารมวลชนในรูปแบบใหม่¹⁵⁹

¹⁵⁷ มลรัฐฮาวายก็มีการจัดตั้ง Media Council Hawaii หรือ the Honolulu Community Media Council (HCMC) แต่ไม่มีรูปแบบการรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนแล้วดำเนินการเองเหมือนสภาหนังสือพิมพ์อื่นๆ แต่เป็นเพียงช่องทางส่งเรื่องร้องเรียนไปยัง The Federal Communications Commission (FCC)

¹⁵⁸ Sydney Smith January 30, 2011. Did Social Media Doom Minnesota News Council's Promotion of 'Fair, Vigorous, & Trusted Journalism' Since 1970? [online]. Available from: http://www.imediaethics.org/News/1234/Did_social_media_doom_minnesota_news_councils_promotion_of_fair_vigorous_trusted_journalism_since_1970.php

¹⁵⁹ The Washington News Council, The Washington News Council to close on 31 May [online]. Available from: <http://wanewscouncil.org/>

สำหรับสภาหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐวอชิงตันนั้น เป็นสภาหนังสือพิมพ์ที่มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมโดยสภาหนังสือพิมพ์นี้ได้เสนอทางเลือกให้บุคคลที่รู้ว่าตนถูกระทบสิทธิจากการลงข่าวหนังสือพิมพ์ บุคคลนั้นสามารถส่งเรื่องราวร้องเรียนแก่หนังสือพิมพ์ต้นเรื่องเพื่อให้หนังสือพิมพ์แสดงความรับผิดชอบโดยไม่พึ่งกระบวนการทางศาล กระบวนการร้องเรียนนี้จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบมาตรฐานในการทำงานของสื่อมวลชนว่าอยู่ในระดับที่เหมาะสมหรือไม่เพียงใด สภาหนังสือพิมพ์วอชิงตันได้กำหนดคู่มือกระบวนการในการร้องเรียน (Washington News Council Complaint and Hearing Procedures) ซึ่งจะมีแบบฟอร์มให้กรอกรายละเอียดที่จะร้องเรียนโดยสามารถส่งเรื่องราวร้องเรียนทางจดหมายหรือทางออนไลน์ก็ได้¹⁶⁰

หากคณะกรรมการรับเรื่องร้องเรียน (Complaints Committee) เห็นว่าเรื่องร้องเรียนใดมีปัญหาร้ายแรง คณะกรรมการฯ จะส่งเรื่องไปยังสื่อหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องให้แก้ไขปัญหาที่มีการร้องเรียนภายใน 1 เดือน หากใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถแล้วคู่กรณียังไม่สามารถตกลงกันได้ คณะกรรมการฯ อาจให้คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายส่งความเห็นและเหตุผลของแต่ละฝ่ายแก่คณะกรรมการฯ หลังจากนั้นคณะกรรมการจะพิจารณาเพื่อนัดวันแถลง (Hearing Date) ของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย โดยจะมีการส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องให้สมาชิกของสภาหนังสือพิมพ์วอชิงตันซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนกึ่งหนึ่ง และสมาชิกทั่วไปกึ่งหนึ่ง อย่างไรก็ตามก่อนที่จะมีการแถลง เรื่องร้องเรียนอาจจะยุติไปแล้วก็ได้ นอกจากนี้แม้ว่าสื่อมวลชนคู่กรณีจะปฏิเสธเข้าร่วมกระบวนการแถลงแต่กระบวนการดังกล่าวยังคงดำเนินต่อไป การไม่เข้าร่วมของสื่อคู่กรณีไม่ตัดสิทธิสภาหนังสือพิมพ์ฯ ในการแสวงหาข้อเท็จจริง สภาหนังสือพิมพ์ฯ ไม่มีอำนาจที่จะสั่งให้คู่กรณีกระทำการหรือไม่กระทำการใดได้

จุดประสงค์ของสภาหนังสือพิมพ์วอชิงตันเกี่ยวกับกระบวนการรับเรื่องร้องเรียนนี้ คือต้องการชี้แจงต่อสาธารณชนเกี่ยวกับประเด็นที่มีการร้องเรียน บุคคลที่นำเรื่องราวร้องเรียนจะไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายในรูปแบบเป็นตัวเงิน หากบุคคลใดต้องการค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน บุคคลต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีทางศาล สภาหนังสือพิมพ์ฯ เชื่อว่ากระบวนการร้องเรียนดังกล่าวจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนในประเด็นดังต่อไปนี้

1. หลีกเลี่ยงค่าใช้จ่ายและความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการทางศาล
2. ได้รับความเห็น มุมมองและทัศนคติจากประชาชนอื่นๆ

¹⁶⁰ The Washington News Council, the complaint process [online]. Available from: <http://wanewscouncil.org/the-complaint-process/>

3. ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้จากความผิดพลาด
4. แสดงให้เห็นถึงมนุษยธรรม การเปิดกว้างรับฟังปัญหา
5. เปิดโอกาสให้มีการโต้เถียงอย่างเหมาะสม
6. ทำให้สาธารณชนเข้าใจถึงคุณค่าของสื่อมวลชน จริยธรรม

และรูปแบบการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

3.2.3.4.2 รูปแบบสมาคม

องค์อีกรูปแบบหนึ่งที่เข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลการใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา คือสมาคมต่างๆ เช่น the National Newspaper Association (NNA)¹⁶¹ และ National Press Photographers Association (NPPA) เป็นต้น สมาคม the National Newspaper Association (NNA) นั้นเริ่มก่อตั้งในปี 1885 เป็นสมาคมที่ไม่แสวงหากำไร สมาชิกในสมาคมมีมากกว่า 2300 คน ประกอบด้วย เจ้าของสำนักพิมพ์ ผู้ตีพิมพ์ บรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ทั่วสหรัฐอเมริกา ในปัจจุบันสมาคม NNA ถือเป็นสมาคมหนังสือพิมพ์ระดับชาติที่ใหญ่ที่สุด สมาคม NNA ได้ทำการสร้างกฎเกณฑ์และกฎระเบียบที่เอื้อต่อการเติบโตของชุมชนหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้สมาคม NNA ยังมีหลักสูตรธุรกิจ การศึกษา และการบริการเพื่อปรับปรุงคุณภาพ การเข้าถึง และความเชื่อมโยงของชุมชนหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศ

สมาคม NNA มีภารกิจสำคัญสามประการ คือ

- 1) ปกป้องหนังสือพิมพ์ชุมชนผ่านโครงการที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ โดยโครงการดังกล่าวจะต้องเน้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่อหนังสือพิมพ์ชุมชน
- 2) ส่งเสริมหนังสือพิมพ์ชุมชน โดยให้ความรู้แก่ผู้อ่าน ผู้โฆษณา และเจ้าหน้าที่ผู้กำหนดนโยบาย เกี่ยวกับผลประโยชน์และคุณค่าของหนังสือพิมพ์ชุมชน
- 3) กระตุ้นหนังสือพิมพ์ชุมชน โดยการให้ข้อมูล กลยุทธ์ และแนวทางแก้ปัญหาในประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อประโยชน์ทางธุรกิจของหนังสือพิมพ์ชุมชน

สัญลักษณ์ของสมาคม NNA คือ รูปคนนั่งอ่านหนังสือพิมพ์ในสวนสาธารณะอย่างผ่อนคลาย หมายถึงความปลอดภัยและการรักษาความสงบให้กับสังคมหนังสือพิมพ์ชุมชน

สมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งสหรัฐอเมริกา (National Press Photographers Association (NPPA)) ก็เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่ได้เข้ามามีบทบาทในการดูแลสมาชิกให้มีการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวอย่างเหมาะสม สมาคมช่างภาพสื่อมวลชน ก่อตั้ง

¹⁶¹ The National Newspaper Association, **About the National Newspaper Association** [online]. Available from: <http://nnaweb.org/about-nna-article>

ในปี 1947 โดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่เดอรัม นอร์ทแคโรไลนา สมาชิกในสมาคมประกอบด้วยช่างภาพหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์ บรรณาธิการ และนักเรียนนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ สมาคมนPPA จะเน้นการดูแลการนำเสนอข่าวโดยใช้รูปภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหว นอกจากนี้ทางสมาคมจะมีการจัดประกวดภาพถ่ายประจำปี มีการจัดเสวนา การอภิปรายกลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนอันดีของสมาชิก สมาคมยังมีการจัดโครงการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อข่าวอาวุโสและผู้สื่อข่าวรุ่นใหม่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์¹⁶²

พันธกิจที่สำคัญของสมาคมช่างภาพสื่อมวลชน คือ สร้างความก้าวหน้าให้กับการสื่อสารมวลชนด้านรูปถ่าย โดยมีการดูแลในสื่อทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นการถ่ายภาพ การตัดต่อภาพ การจำหน่ายถ่ายโอนภาพ ทางสมาคมจะส่งเสริมให้ช่างภาพสื่อมวลชนปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมทางวิชาชีพ ค่อยกระตุ้นให้ช่างภาพมีการสร้างสรรค์งานที่มีคุณภาพสูง สมาคมนPPA ยังส่งเสริมให้มีการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างกว้างขวางในสื่อทุกแขนง นอกจากนี้ทางสมาคมยังมีโครงการจัดอบรมแก่สมาชิกเพื่อให้มีมาตรฐานทางวิชาชีพที่เหมาะสม¹⁶³

สมาคมผู้สื่อข่าวสหรัฐอเมริกา (American Press Association (APA)) ก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ได้มีการเปิดกว้างให้บุคคลทั่วไปและนักข่าวส่งเนื้อหาและรูปภาพเพื่อมานำเสนอข่าวสาร โดยจะเป็นการนำเสนอข่าวผ่านหน้าเว็บไซต์ การก่อตั้งของสมาคมผู้สื่อข่าวสหรัฐอเมริกา American Press Association (APA) เกิดมาจากแนวคิดที่ว่าเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเสรีภาพที่สืบทอดมาจากความมีอิสระของมนุษย์ นอกจากนี้ข่าวสารต่อไปไม่ได้เข้าถึงจากหน้าหนังสือพิมพ์เท่านั้น การพัฒนาของเทคโนโลยีไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตทำให้การเข้าถึงข่าวสารออนไลน์ได้รวดเร็วขึ้น สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งสหรัฐอเมริกาได้เปิดโอกาสให้นักข่าวและประชาชนทั่วไปสามารถส่งข่าวพร้อมรูปถ่ายมายังกองบรรณาธิการเพื่อจะได้เผยแพร่ข่าวสารต่อไป โดยทางกองบรรณาธิการจะมีการคัดกรองเนื้อหาข่าวและภาพถ่าย โดยทั่วไปข่าวสารและภาพถ่ายมักจะได้รับเผยแพร่ ยกเว้นภาพและเนื้อหาข่าวที่สร้างความเกลียดชังและละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนและสิทธิส่วนตัว

¹⁶² National Press Photographers Association, **About National Press Photographers Association** [online]. Available from: <https://nppa.org/about>

¹⁶³ Ibid.

3.2.3.4.3 องค์การหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่ๆ หลายฉบับในสหรัฐอเมริกาต่างก็มีหน่วยงานในการตรวจสอบการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เอง เช่น วอชิงตัน โปตส์ มีผู้ตรวจการอิสระของหนังสือพิมพ์ (an independent ombudsman) ที่จะทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของนักหนังสือพิมพ์และยังคอยตอบข้อสงสัยของผู้อ่านเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ โดยผู้ตรวจการหนังสือพิมพ์นี้จะทำงานมีระยะเวลาสองปีต่อหนึ่งสัญญาจ้างงาน ผู้ตรวจการฯ ส่วนมากจะคัดเลือกจากนักหนังสือพิมพ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมานาน การทำงานของผู้ตรวจการหนังสือพิมพ์จะเป็นอิสระไม่ขึ้นตรงต่อบรรณาธิการ ทั้งนี้วอชิงตัน โปตส์ได้ใช้ระบบผู้ตรวจการฯ ในการรับเรื่องร้องเรียนและตอบปัญหาของผู้อ่านมานานกว่า 43 ปี จนกระทั่งในวันที่ 1 มีนาคม 2556 ทางหนังสือพิมพ์วอชิงตัน โปตส์ได้ประกาศยกเลิกการใช้ระบบผู้ตรวจการฯ โดยเปลี่ยนมาเป็น “reader representative” ซึ่งจะเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ของหนังสือพิมพ์เอง reader representative ยังคอยทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นธรรมในการนำเสนอข่าวโดยจะรับฟังข้อวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทั้งผ่านทางเว็บไซต์ และจดหมายถึงบรรณาธิการ เหตุที่หนังสือพิมพ์วอชิงตัน โปตส์ได้เปลี่ยนมาใช้ระบบ reader representative ซึ่งเป็นบุคลากรภายในองค์กรแทนการจ้างบุคคลฝ่ายนอกมาเป็นผู้ตรวจการอิสระของหนังสือพิมพ์ เนื่องจากวอชิงตัน โปตส์เห็นว่าการมีผู้ตรวจการอิสระไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้อ่านในการร้องเรียนและตอบข้อซักถามได้ ผู้อ่านควรที่จะได้การตอบคำถามจากเจ้าหน้าที่หนังสือพิมพ์เองในทุกประเด็นที่ผู้อ่านเกิดข้อสงสัย และบุคลากรในองค์กรก็จะมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายความว่าบุคคลนั้นย่อมสามารถเข้าใจในการทำงานขององค์กรหนังสือพิมพ์เองรวมทั้งสามารถตอบข้อสงสัย ข้อซักถาม ประเด็นร้องเรียนได้ครอบคลุมทุกประเด็นมากกว่า¹⁶⁴

นิวยอร์กไทม์ก็เป็นอีกหนังสือพิมพ์หนึ่งที่มีกลไกขององค์กรหนังสือพิมพ์เองที่คอยตรวจสอบการทำงาน การนำเสนอข่าวของนักหนังสือพิมพ์เรียกว่า “Public Editor” โดย Public Editor จะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการตอบคำถามและข้อติชมจากผู้อ่าน พร้อมทั้งยังทำหน้าที่สอดส่องดูแลการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ว่ามีการทำงานที่เหมาะสมหรือไม่ การทำงานของ Public Editor จะเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้โครงสร้างในการรายงานข่าวหรือภายใต้การควบคุม

¹⁶⁴ Paul Farhi, **Post ombudsman will be replaced by reader representative** [online]. Available from: http://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/post-ombudsman-will-be-replaced-by-reader-representative/2013/03/01/c50c86d2-82c3-11e2-b99e-6baf4ebe42df_story.html

บรรณาธิการแต่อย่างใด Public Editor สามารถวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของหนังสือพิมพ์ได้อย่างเสรี ทั้งนี้ Public Editor จะเขียนคอลัมน์เพื่อตอบข้อปัญหาผู้อ่านเดือนละ 2 ครั้งในฉบับวันอาทิตย์¹⁶⁵

อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ทางฝั่งตะวันตกของประเทศสหรัฐอเมริกาอย่าง แอล.เอ. โทม์ ก็มีกลไกที่ช่วยในการควบคุมการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของนักหนังสือพิมพ์ที่ทำงานประจำในองค์กรหนังสือพิมพ์ และนักหนังสือพิมพ์อิสระที่นำข่าวและภาพข่าวมาขายให้แอล.เอ. โทม์ คือ แอล.เอ. โทม์ได้กำหนดให้มีแนวปฏิบัติด้านจริยธรรม (Ethics Guidelines) เพื่อให้การรายงานข่าวได้มาตรฐานที่สูง และสร้างมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของนักหนังสือพิมพ์ โดยแนวปฏิบัตินี้จะใช้บังคับกับบรรณาธิการและลูกจ้างทุกคน นอกจากนี้ยังเป็นแนวปฏิบัติแก่การนำเสนอข่าวของ “โทม์” ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอข่าวทางสื่อสิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย หรือทางวิทยุโทรทัศน์ก็ตาม¹⁶⁶

3.2.3.4.4 องค์กรอื่นๆ

The Society of Professional Journalists (SPJ)¹⁶⁷ มีชื่อเดิมว่าซิกม่า เดลต้า จี (Sigma Delta Chi) เป็นหนึ่งในที่เก่าแก่ที่สุดองค์กรของวิชาชีพสื่อสารมวลชน เริ่มก่อตั้งในปี 1909 ที่มหาวิทยาลัย DePauw พันธกิจของ SPJ คือ สนับสนุนและปกป้องเสรีภาพในการพูดและเสรีภาพของสื่อมวลชนที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา ส่งเสริมให้มีการเสริมสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนทุกแขนง และยังคงส่งเสริมสนับสนุนความหลากหลายของสื่อมวลชน นอกจากนี้ยังมีการนำเอาหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับสื่อมวลชนไปใช้ในพื้นที่ท้องถิ่นทั่วสหรัฐอเมริกา และยังมีการติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชนในทุกแขนง

SPJ ยังก่อตั้งกองทุนกฎหมายเพื่อดำเนินคดีที่เป็นการปกป้องสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนที่รับรองโดยรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดประมวลจริยธรรม (Code of Ethics) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้นักข่าวพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานที่สูง และเพื่อให้ประมวลจริยธรรมเกิดผลสัมฤทธิ์ SPJ ยังได้ตั้ง “คณะกรรมการจริยธรรม” ขึ้น โดยคณะกรรมการมีจุดประสงค์ที่จะส่งเสริมสนับสนุนการใช้ประมวลจริยธรรม เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานทางวิชาชีพสื่อสารมวลชนให้สูงขึ้น ถ้าประชาชนมีข้อสงสัยใดๆ เกี่ยวกับประเด็นด้านสื่อมวลชน คณะกรรมการฯ จะเป็นผู้คอยตอบปัญหาและข้อซักถาม

¹⁶⁵ New York Times, **About the Public Editor** [online]. Available from: <http://publiceditor.blogs.nytimes.com/about-the-public-editor/>

¹⁶⁶ Los Angeles Times, **Los Angeles Times Ethics Guidelines** [online]. Available from: <http://www.latimes.com/la-times-ethics-guidelines-story.html?page=1>

¹⁶⁷ The Society of Professional Journalists, **About SPJ** [online]. Available from: <http://www.spj.org/>

ต่างๆ คณะกรรมการจริยธรรมของSPJ นี้ยังคงทำหน้าที่ผู้เฝ้าสังเกตการณ์ของแนวโน้มการรายงานข่าวของประเทศ องค์กร SPJ จะทำการรวบรวมกรณีศึกษาทางด้านสื่อสารมวลชนที่นักสื่อข่าวสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีในสถานการณ์ต่างๆ ¹⁶⁸

3.2.3.5 แนวปฏิบัติในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

แนวปฏิบัติของสื่อหนังสือพิมพ์ก็เป็นตัวอย่างที่สำคัญที่แสดงให้เห็นว่าสื่อหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกามีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวเป็นไปในแนวทางใด ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบขององค์กรสื่อหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกามีหลากหลายรูปแบบด้วยกัน ดังนั้นจึงต้องจำแนกแนวปฏิบัติในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามประเภทรูปแบบองค์กร ดังต่อไปนี้

3.2.3.5.1 สภาหนังสือพิมพ์

องค์กรสื่อหนังสือพิมพ์ในรูปแบบสภาหนังสือพิมพ์นั้น จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าสภาหนังสือพิมพ์แห่งมลรัฐวอชิงตัน (Washington News Council) มีการนำหลักการTAO (TAO Pledge) มาปรับใช้เป็นแนวปฏิบัติงานซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

หลักการTAO ด้านสื่อสารมวลชน (The TAO of Journalism Pledge) ¹⁶⁹

1. ความโปร่งใส

สื่อมวลชนควรที่จะมีการทำงานอย่างเปิดเผย ไม่ว่าจะเป็เป้าหมายในการทำงาน แนวปฏิบัติในการทำงาน ควรที่จะมีการให้ข้อมูลแก่สาธารณชนเกี่ยวกับความเป็นมา ความเชี่ยวชาญ พื้นฐานการศึกษาและประสบการณ์การทำงานของสื่อมวลชน สื่อมวลชนควรที่จะมีการให้เครดิตแก่ผู้สนับสนุน ผู้บริจาคที่เกี่ยวข้องกับงานของสื่อมวลชนนั้น ถ้ามีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ใดจะต้องมีการเปิดเผย หากมีการวิ่งเต้น (lobbying) เพื่อที่จะออกกฎหมายหรือกฎระเบียบใดจะต้องมีการเปิดเผย หากมีค่าตอบแทนเพื่อที่จะโปรโมทสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ใดๆ จะต้องมีการเปิดเผย หากมีปัจจัยใดที่เห็นว่าสามารถจะก่อให้เกิดความขัดแย้งได้

¹⁶⁸ The Society of Professional Journalists, **Ethics Committee Roster** [online]. Available from: <http://www.spj.org/com-ethics.asp>

¹⁶⁹ Washington News Council, **The TAO of Journalism Pledge** [online]. Available from: <http://taoofjournalism.org /pledge/>

จะต้องมีการเปิดเผย (หลักการความโปร่งใสนี้จะไม่ใช่แหล่งข่าวที่เป็นความลับ หรือบุคคลที่จะต้องได้รับการปกปิดไว้)

2. ความรับผิดชอบ

หากสื่อมวลชนได้รับข้อมูลใดที่ไม่ถูกต้อง สื่อมวลชนจะต้องยอมรับแก่สาธารณชนอย่างรวดเร็ว สื่อมวลชนจะต้องมีการประกาศ/พิมพ์/เผยแพร่/ออกอากาศแก้ไขข้อเท็จจริงที่ถูกต้องหรืออย่างน้อยต้องมีการชี้แจง โดยสื่อมวลชนจะต้องมีการอธิบายสาเหตุของข้อผิดพลาดดังกล่าว สื่อมวลชนจะต้องมีการติดตามผลในกรณีที่เป็นไปได้ อาจจะมีการปรับปรุงข่าวสารเดิมให้อยู่ในบริบทที่เหมาะสม สื่อมวลชนจะต้องขอโทษและสัญญาที่จะระมัดระวังในการทำงานครั้งหน้าโดยจะต้องมีการแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนอีกด้วย

3. ความเปิดกว้าง

หากมีความคิดเห็นที่แตกต่าง สื่อมวลชนควรเปิดโอกาสให้อีกฝ่ายหนึ่งมีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการสนทนา พร้อมทั้งมีการเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อรับฟังความเห็นและวิธีการต่างๆ หากในการสื่อข่าวครั้งใดที่สื่อมวลชนต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์นั้นเป็นสำคัญ มากกว่าที่จะรายงานข้อเท็จจริง สื่อมวลชนจะต้องมีการชี้แจงถึงจุดประสงค์ดังกล่าวให้ชัดเจน ในขณะที่มีการเชิญชวนบุคคลอื่นเข้ามาแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ

สื่อมวลชนไม่มีพันธะกรณีที่ต้องปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมหรือมาตรฐานทางวิชาชีพสื่อมวลชนใดๆ อย่างไรก็ตามหากสื่อมวลชนต้องการที่จะยึดถือมาตรฐานหรือแนวปฏิบัติใด สื่อมวลชนจะต้องมีการประกาศอย่างชัดเจน หากสื่อมวลชนไม่ต้องการที่จะยึดมาตรฐานหรือแนวปฏิบัติใด สื่อมวลชนก็ต้องประกาศอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน

3.2.3.5.2 สมาคมนักข่าว

สมาคมนักข่าวก็เป็นองค์กรสื่อมวลชนองค์กรหนึ่งที่มีการประกาศใช้แนวปฏิบัติงานของนักหนังสือพิมพ์ในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาพบว่ามีองค์กรสมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งสหรัฐอเมริกา (National Press Photographers Association (NPPA)) และสมาคมนักข่าวสหรัฐอเมริกา (American Press Association (APA)) ที่มีกำหนดประมวลจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน

ก. ประมวลจริยธรรม (Code of Ethics) แห่งสมาคมช่างภาพ
สื่อมวลชนแห่งสหรัฐอเมริกา¹⁷⁰

ช่างภาพสื่อมวลชนและบุคคลอื่นๆ ที่มีการรายงานข่าวด้วย
ภาพถ่ายจะต้องมีความรับผิดชอบในการส่งเสริมมาตรฐานในการทำงานโดยปฏิบัติดังต่อไปนี้ :

1. ต้องรายงานข่าวด้วยภาพถ่ายอย่างถูกต้อง ไม่มีการบิด
เบือนภาพถ่าย

2. ปฏิเสธที่จะถ่ายภาพข่าวที่ถูกจัดเตรียมไว้ก่อน

3. หลีกเลี่ยงการทำงานด้วยอคติ หลีกเลี่ยงการทำงานด้วย
ทัศนคติของส่วนบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

4. ถ่ายภาพบุคคลและสิ่งต่างๆ ด้วยความเคารพและให้เกียรติ
อีกทั้งต้องพิจารณาเป็นพิเศษในกรณีที่มีความเสี่ยงต่อบุคคลหรือสิ่งต่างๆ ที่เป็นวัตถุในการถ่ายภาพ
ต้องมีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมหรือโศกนาฏกรรม ไม่ก้าวร้าวใน
สถานการณ์ส่วนตัวที่มีความโศกเศร้า ยกเว้นแต่ในกรณีที่มีความจำเป็นและความสำคัญต่อ
สาธารณชน

5. ขณะที่ถ่ายภาพนั้น ช่างภาพจะต้องไม่มีเจตนาที่ไป
เปลี่ยนแปลงหรือพยายามปรับเปลี่ยนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

6. การแก้ไขภาพถ่ายจะต้องยังคงไว้ซึ่งความสมบูรณ์ของ
ภาพถ่ายไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาและบริบทในภาพนั้น ห้ามมีการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงภาพถ่ายในทาง
หนึ่งทางใดจนสามารถทำให้บุคคลอื่นเข้าใจผิดในการสื่อความหมายของภาพถ่ายนั้นๆ

7. ห้ามมีการให้คำตอบแทนสำหรับแหล่งข่าว หรือบุคคล หรือ
สิ่งต่างๆ ที่เป็นวัตถุในการถ่ายภาพ

8. ห้ามรับรางวัล ค่าตอบแทน สินจ้างใดๆ จากบุคคลที่
พยายามจะมีอิทธิพลต่อการรายงานข่าว

9. ห้ามทำลายโดยมีเจตนาที่อวดความพยายามของ
นักข่าวอื่น ๆ

จะเป็นการดีหากช่างภาพสื่อมวลชนได้กระทำการ ดังต่อไปนี้ :

¹⁷⁰ National Press Photographers Association, **Code of Ethics** [online]. Available from:
<https://nppa.org/node/5145>

1. มุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่ากิจกรรมสาธารณะได้ถูกดำเนินการอย่างเปิดเผย คຸ່ມครองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลและแหล่งข่าวสำหรับนักสื่อสารมวลชนทุกคน
2. มีการคิดในเชิงพัฒนา โดยมีการใช้องค์ความรู้ด้านจิตวิทยา สังคมศาสตร์ การเมือง และศิลปะ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่มีมุมมองอย่างเป็นเอกลักษณ์ มีการทำงานที่ทันต่อสถานการณ์และความมีส่วนร่วมต่อช่องทางสื่อสารต่างๆ
3. มุ่งมั่นที่จะเข้าถึงข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ แสวงหาทางเลือกหรือโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล มีการมองมุมมองที่แตกต่างหลากหลายในประเด็นข่าวที่ต้องการนำเสนอ มีการตั้งข้อสังเกตในประเด็นหรือมุมมองที่ไม่แปลกใหม่
4. หลีกเลี่ยงความเกี่ยวข้องกับการเมือง สังคม หรือธุรกิจ หรือการจ้างงานอื่นๆ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการประนีประนอม หรือทำให้การทำงานของนักข่าวไม่เป็นอิสระ
5. มุ่งมั่นที่จะไม่สร้างการรบกวนและมีความอ่อนน้อมสำหรับบุคคล หรือสิ่งต่างๆ ที่วัตถุในการถ่ายภาพ
6. เคารพบูรณาภาพของช่วงเวลาในการถ่ายภาพ
7. มุ่งมั่นที่จะรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานในการทำงานที่สูงและเจตนาารมณ์ของประมวลจริยธรรมนี้ และถ้าหากมีการเผชิญสถานการณ์ที่ไม่มีความแน่ชัดในการจัดการที่เหมาะสมได้ ช่างภาพสื่อมวลชนควรปรึกษาช่างภาพอาวุโสที่มีประสบการณ์ นอกจากนี้ช่างภาพสื่อมวลชนควรจะมีการศึกษาตัวอย่าง รูปแบบการทำงาน และคุณธรรมในการทำงานของช่างภาพอาวุโสดังกล่าว

ข. ประมวลจรรยาบรรณแห่งสมาคมผู้สื่อข่าวสหรัฐอเมริกา (American Press Association)¹⁷¹

สหภาพผู้สื่อข่าวแห่งสหรัฐอเมริกาได้นำหลักการของสหราชอาณาจักรเกี่ยวกับการสื่อสารมวลชนมาปรับใช้ตั้งแต่ค.ศ. 1936 ทางสมาคมผู้สื่อข่าวฯ เคยได้นำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้ในปี 2007 เพื่อเป็นแนวทางในทางปฏิบัติงานของนักหนังสือพิมพ์และช่างภาพสื่อมวลชน ทางสมาคมผู้สื่อข่าวฯ คาดหวังว่าสมาชิกของสมาคมจะปฏิบัติตามหลักการวิชาชีพสื่อมวลชน ดังต่อไปนี้:

¹⁷¹ American Press Association, **Code of Ethics** [online]. Available from: <http://www.americanpressassociation.com/code.php>

นักสื่อสารมวลชนและช่างภาพสื่อมวลชนควรจะทำ
ดังต่อไปนี้

1. หลักการเสรีภาพของสื่อมวลชน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเด็ดขาด
2. มุ่งมั่นเพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ นั้นมีความถูกต้องและเป็นธรรม
3. มีความตั้งใจอย่างเต็มที่ที่จะแก้ไขความไม่ถูกต้องของข่าวสารซึ่งอาจนำไปสู่เหตุอันตรายได้
4. มีการแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและการแสดงความคิดเห็น
5. เข้าถึงแหล่งข้อมูลด้วยความซื่อสัตย์ตรงไปตรงมาและเปิดกว้าง รวมทั้งการสืบสวนหาข้อเท็จจริงที่เป็นที่สนใจแก่ประชาชนและ หรือการค้นหาหลักฐานที่ไม่สามารถเข้าถึงโดยวิธีปกติได้
6. ห้ามกระทำการใดที่เป็นการรบกวนชีวิตส่วนตัวของผู้อื่น หรือรบกวนต่อความทุกข์โศกเศร้าของประชาชน เว้นแต่หากพิจารณาแล้วกระทำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ และกระทำอย่างเป็นธรรม
7. ปกป้องแหล่งข่าวที่ให้ข้อมูลที่เป็นความลับ
8. ทนต่อภัยคุกคามหรือแรงจูงใจอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบิดเบือนหรือระงับข้อมูล
9. ปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนโดยยึดถือประโยชน์สาธารณะก่อนประโยชน์ส่วนบุคคล
10. ห้ามมีการผลิตหรือนำเสนอสื่อที่มีแนวโน้มนำไปสู่ความเกลียดชังหรือการเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของอายุ เพศ เชื้อชาติ สีผิว ความเชื่อ สถานะทางกฎหมาย ความพิการ สถานภาพการสมรสของบุคคล หรือรสนิยมทางเพศ
11. ห้ามมีการโฆษณาผลิตภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์แอบแฝงในการนำเสนอข่าว
12. หลีกเลี่ยงการขโมยความคิด
13. ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ในการตีพิมพ์ ห้ามมีการละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น และต้องปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบของรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น หรือองค์กรท้องถิ่นต่างๆ

14. หากกิจกรรมใดๆ เช่น งานบันเทิง การแข่งขันกีฬา การชุมนุมทางสังคม ฯลฯ ที่ปฏิเสธการทำข่าวของสื่อมวลชน สื่อมวลชนควรให้เคารพและปฏิบัติตาม หน้าที่อันอาจถูกทางสมาคมฯ พิจารณาถอดถอนสถานภาพสมาชิก อีกทั้งความประพฤติที่เป็นมืออาชีพและเหมาะสมของสมาชิกในแต่ละกิจกรรมจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสมาคมฯ

คู่มือในการปฏิบัติงานของช่างภาพสื่อมวลชนในการถ่ายภาพเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการละเมิดความเป็นส่วนตัวเป็นส่วนตัวของคุณ¹⁷²

การหลีกเลี่ยงปัญหาการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลที่ดีที่สุด คือ การรู้ขอบเขตที่กฎหมายให้อนุญาตในการถ่ายภาพและตีพิมพ์เผยแพร่ อย่างไรก็ตามเส้นแบ่งระหว่างสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 กับความรับผิดชอบของสื่อมวลชนที่จะไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลนั้น ไม่มีความชัดเจนอย่างมาก ดังนั้นก่อนที่จะดำเนินการถ่ายภาพหรือเผยแพร่ภาพ ช่างภาพสื่อมวลชนอาจต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ หลายประการดังต่อไปนี้ :

- การถ่ายภาพใดที่ประชาชนทั่วไปเห็นว่าสามารถถ่ายได้โดยไม่มีผลกระทบทางกฎหมาย ภาพถ่ายที่ถ่ายในสถานที่ส่วนบุคคลจะต้องได้รับอนุญาต
- แม้จะเป็นการถ่ายภาพในที่สาธารณะ ช่างภาพควรที่จะต้องระมัดระวังบริบทในการจัดองค์ประกอบภาพ (เช่น กรณีภาพถ่ายบางภาพอาจไปช่วยุให้เกิดความรุนแรงมากขึ้นได้) ระมัดระวังเมื่อมีการถ่ายภาพที่แสดงเรื่องราวในเชิงลบ อาจมีการนำเทคนิคพิเศษมาใช้ในการถ่ายภาพที่ไม่อาจระบุได้
- หากเป็นกรณีที่จะต้องได้รับความยินยอม จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้มีอำนาจหรือผู้มีความสามารถที่จะให้ความยินยอมได้ เช่น เด็กหรือผู้วิกลจริตอาจให้ความยินยอมได้ ผู้เข้ามามีอาจให้ความยินยอมในการถ่ายภาพตึกที่มีได้อยู่ขอบเขตการเช่าตามสัญญาได้
- การอนุญาตให้เข้าไปในเคหสถาน มิได้หมายความว่าจะเป็นการยินยอมให้ถ่ายภาพได้ การกระทำที่เกินขอบเขตการอนุญาตมีความหมายเหมือนกับการไม่ได้รับอนุญาตในการกระทำนั้น
- การได้รับความยินยอมด้วยวาจาอาจปกป้องช่างภาพจากความรับผิดในการล่วงสิทธิส่วนบุคคลได้ การได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรอาจป้องกันจากการถูกดำเนินคดีทางกฎหมายได้ อย่างไรก็ตามหากมีการเพิกถอนความยินยอมที่จะให้มีการเผยแพร่ภาพถ่ายในภายหลัง หมายความว่าช่างภาพสื่อมวลชนนั้นไม่อาจยกความยินยอมแรกขึ้นอ้างต่อศาล

¹⁷² American Press Association, **Avoiding Privacy Problems** [online]. Available from: http://www.americanpressassociation.com/avoiding_privacy_problems.php

หากมีการฟ้องคดีเกิดขึ้น ในบางมลรัฐการโฆษณาด้วยภาพถ่ายอาจจะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร

- การได้รับความอนุญาตจากเจ้าที่ตำรวจในการติดตามเจ้าหน้าที่เข้าไปในเคหสถานส่วนบุคคล ช่างภาพสื่อมวลชนอาจไม่ได้รับความคุ้มครองจากการถูกฟ้องร้องคดีละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในเคหสถานได้ ในบางมลรัฐ เจ้าหน้าที่อาจปฏิเสธมิให้ช่างภาพเข้าไปในสถานที่ที่จะเกิดเหตุอาชญากรรม หรือพื้นที่ภัยพิบัติได้

- เจ้าหน้าที่รัฐ บุคคลสาธารณะ และบุคคลที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของประชาชนได้รับความคุ้มครองในสิทธิส่วนบุคคลน้อยกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป

- ในบางมลรัฐ การแอบถ่ายภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหวโดยปราศจากความยินยอมของบุคคล อาจมีโทษทางอาญาหรือทางแพ่งได้

- ในบางกรณี ภาพถ่ายอาจก้าวล่วงสิทธิส่วนบุคคลได้ แม้ภาพนั้นไม่ได้ถูกเผยแพร่ การก้าวล่วงสิทธิส่วนบุคคลอาจเกิดขึ้นตั้งแต่การถูกถ่ายภาพ

กฎหมายที่คุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในแต่ละมลรัฐอาจมีความแตกต่างกันไป ในกรณีใดที่กฎหมายไม่ระบุอย่างชัดเจนว่าสามารถกระทำได้หรือไม่ ช่างภาพสื่อมวลชนควรปรึกษาทนายความที่เชี่ยวชาญด้านสื่อมวลชนหรือคณะกรรมการผู้สื่อข่าวเพื่อช่วยประเมินความเสี่ยงและความเหมาะสมต่อการถ่ายภาพในสถานการณ์ต่างๆ

3.2.3.5.3 องค์กรหนังสือพิมพ์

สำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์บางสำนักพิมพ์ก็ได้มีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานและนักข่าวในสังกัดไว้อย่างชัดเจน จากการศึกษาพบว่าในสหรัฐอเมริกา หนังสือพิมพ์ Los Angeles Times ได้มีการออกแนวทางในการปฏิบัติให้กับนักข่าวในสังกัดได้ปฏิบัติตาม ซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญโดยสรุป ดังนี้

แนวปฏิบัติด้านจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ Los Angeles Times (Los Angeles Times Ethics Guidelines)¹⁷³

แนวปฏิบัติด้านจริยธรรมของ Los Angeles Times แบ่งออกเป็น 8 หัวข้อ คือ บทนำ ส่วนเนื้อหาข่าว รูปภาพและกราฟิก การบันทึกภาพเคลื่อนไหวและเสียง การขัดแย้งผลประโยชน์ รางวัลสัมมนาคุณ การทำงานนอกสถานที่ และการทำงานของนักข่าวอิสระ

¹⁷³ Los Angeles Times, Los Angeles Times Ethics Guidelines [online]. Available from: <http://www.latimes.com/la-times-ethics-guidelines-story.html#page=1>

ในที่นี้จะขออธิบายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะศึกษาวิจัยซึ่งก็คือ ส่วนเนื้อหาข่าว และรูปภาพและกราฟิก

ก. ส่วนเนื้อหาข่าว

ก.1 ความเป็นธรรม (fairness)

นักข่าวต้องไม่อคติในการรายงานข่าว ทั้งนี้ต้องมีการประเมินสถานะแวดล้อมในการทำงานไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน หรือสังคมว่าจะมีผลทำให้นักข่าวเกิดอคติในการรายงานข่าวได้หรือไม่ ในกรณีประเด็นที่คลุมเครือหรือเป็นที่โต้เถียงในสังคม เช่น การนัดหยุดงาน การทำแท้ง การควบคุมอาวุธปืน ฯลฯ นักข่าวควรทำข่าวจากมุมมองทุกฝ่ายทุกด้านอย่างรอบคอบ ควรมีการทำความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข่าวอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่เพียงรายงานข่าวให้เกิดความสมดุลเท่านั้น ควรที่จะมีการเปิดโอกาสให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้แสดงข้อเท็จจริงให้ประจักษ์แก่สาธารณชน นักข่าวควรแสดงความจริงใจและความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลข่าวสารเพื่อรายงานข่าวสารให้แก่ประชาชนอย่างเป็นธรรมมากที่สุด

ก.2 แหล่งข้อมูลข่าว (source)

ในบางครั้งหนังสือพิมพ์ต้องรายงานข่าวที่ได้จากแหล่งข่าวที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ อย่างไรก็ตามทางหนังสือพิมพ์ก็พยายามที่จะไม่ใช่แหล่งข่าวนี้ โดยทางหนังสือพิมพ์ต้องการที่จะแจ้งข้อมูลให้ผู้อ่านทราบทั้งเนื้อหาข่าวและแหล่งที่มาของข่าวอย่างครบถ้วน นักข่าวควรหาข้อมูลเพื่อรายงานข่าวจากแหล่งข้อมูลที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ หรือจากเอกสารที่ชัดเจน การรายงานข่าวจากแหล่งข้อมูลที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ควรกระทำเป็นครั้งสุดท้าย

การใช้แหล่งข้อมูลที่ไม่สามารถเปิดเผยได้นั้น ควรจะใช้ในกรณีที่นักข่าวต้องการที่จะรายงานข้อมูลสำคัญให้ผู้อ่านทราบ และไม่ใช่แหล่งข้อมูลประเภทนี้เพื่อรายงานข่าวสารที่เป็นการโจมตีผู้อื่น หรือเพื่อจุดประสงค์ในการโฆษณา การที่แหล่งข้อมูลต้องการปิดบังชื่อนั้นต้องมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือได้ เช่น กลัวการถูกทำร้ายจากการให้ข้อมูล นักข่าวและบรรณาธิการควรพิจารณาความเหมาะสมว่าข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่ไม่เปิดเผยชื่อนี้มีความน่าเชื่อถือเพียงพอหรือไม่

ก.3 ผู้ต้องสงสัยในคดีอาญา (criminal suspects)

ในกรณีทั่วไป หนังสือพิมพ์จะไม่มีภาระระบุตัวผู้ต้องสงสัยในคดีอาญาที่ยังไม่มีการจับกุมตัวหรือถูกตั้งข้อหาอย่างเป็นทางการ หนังสือพิมพ์ควรที่จะพิจารณาว่าแหล่งข้อมูลของข่าวเกี่ยวกับผู้ต้องสงสัยในคดีอาญานี้เชื่อถือได้หรือไม่ ถ้าหากมีบุคคลใดที่ทางหนังสือพิมพ์และ/หรือสาธารณชนเห็นว่าเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีอย่างมาก แต่กลับไม่มีการจับกุมตัวทางหนังสือพิมพ์ควรมีการติดตามการนำเสนอข่าวนี้อย่างต่อเนื่อง และการติดตามนี้ควรที่จะมีการเปรียบเทียบหรืออ้างอิงถึงการรายงานข่าวเดิมด้วย

ก.4 ผู้ต้องสงสัยที่เป็นเด็กและเยาวชน (juvenile suspects)

ในกรณีทั่วไป ทางหนังสือพิมพ์จะไม่มีการระบุชื่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน กรณียกเว้นอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีคดีอาชญากรรมที่ร้ายแรง หรือการเปิดเผยจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดี ในบางคดีผู้เยาว์อาจถูกตั้งข้อหาในฐานะที่เขาเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว ทั้งนี้ให้เป็นอำนาจของบรรณาธิการที่จะตัดสินใจว่าจะมีการระบุชื่อผู้ต้องสงสัยหรือไม่

ก.5 ผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ (victims of sex crime)

ในคดีการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ หนังสือพิมพ์จะไม่ระบุตัวผู้กล่าว โจทก์ หรือผู้เสียหาย ยกเว้นในบางกรณีบุคคลเหล่านั้นสมัครใจเปิดเผยตัวตน ทั้งนี้ให้เป็นอำนาจของบรรณาธิการที่จะตัดสินใจว่าจะมีการระบุชื่อผู้เสียหายหรือไม่

ก.6 ความประพฤติของพนักงาน (staff conduct)

หนังสือพิมพ์ใหม่คาดหวังว่ากองบรรณาธิการจะทำหน้าที่อย่างมีเกียรติและเป็นมืออาชีพ นักข่าวไม่ควรที่จะเสนอข่าวที่ทำให้ทางหนังสือพิมพ์จะรู้สึกอับอายต่อการรายงานข่าวเช่นนั้น ทางหนังสือพิมพ์มียอมให้กลุ่มบุคคลใดมากำหนดมาตรฐานในการทำงานของนักข่าว ในกรณีโดยทั่วไปนักข่าวต้องมีการระบุว่าเป็นนักข่าวจากสำนักพิมพ์ใหม่ ยกเว้นบางกรณีที่ไม่สามารถระบุตัวตนได้ อย่างไรก็ตามนักข่าวก็ควรที่จะไม่ปิดบังพนักงานเจ้าหน้าที่ถึงความสัมพันธ์ของนักข่าวกับทางหนังสือพิมพ์ และนักข่าวไม่ควรใช้ความสัมพันธ์กับหนังสือพิมพ์ใหม่เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล

ก.7 การชี้แจงและแก้ไขข้อผิดพลาด (corrections and clarifications)

เมื่อนักข่าวมีการรายงานข่าว หรือกระทำการใดที่ผิดพลาด นักข่าวควรที่จะมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและจริงจัง หากพนักงานหรือนักข่าวได้รับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการทำงานที่ผิดพลาด จะต้องมีการแจ้งข้อร้องเรียนดังกล่าวแก่บรรณาธิการ นักข่าวหรือพนักงานจะดำเนินการแก้ไขข้อผิดพลาดด้วยตนเองโดยพลการมิได้

ข. รูปภาพและกราฟิก

รูปภาพและการทำกราฟิกจะต้องการแจ้งให้สาธารณชนรับทราบ การทำให้เกิดความสับสนหรือบิดเบือนข้อมูลเป็นสิ่งมีอาจกระทำได้ ในบางครั้งหากทางหนังสือพิมพ์มีการเผยแพร่ศิลปะ หรือรูปถ่ายที่มีการตกแต่งภาพจะต้องมีระบุอย่างชัดเจนว่าภาพดังกล่าวได้รับการตกแต่งมาแล้ว ทั้งนี้ช่างภาพหรือบรรณาธิการภาพจะต้องได้รับความยินยอมจากบรรณาธิการอาวุโสสำหรับการเปลี่ยนแปลงภาพดังกล่าว นอกจากนี้บรรณาธิการภาพจะต้องมีการ

ตรวจสอบความถูกต้องของภาพที่จะลงตีพิมพ์ ยกเว้นในกรณีภาพหายากที่จะต้องมีการระบุแหล่งที่มาของภาพดังกล่าวอย่างชัดเจน

3.2.3.5.4 องค์กรอื่นๆ

ประมวลจริยธรรมแห่ง Society of Professional Journalists¹⁷⁴

The Society of Professional Journalists ได้จัดทำประมวลจริยธรรมของนักสื่อสารมวลชนขึ้น โดยจุดประสงค์หลักของประมวลจริยธรรมดังกล่าวต้องการให้สื่อมวลชน “แสวงหาความจริงและรายงานให้สาธารณะชนรับรู้” ประมวลจริยธรรมยังเน้นให้นักสื่อสารมวลชนต้องมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และสื่อมวลชนยังต้องมีความกล้าหาญในการรวบรวม รายงานและตีความข้อมูล ดังนั้นสื่อมวลชนควรที่จะต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้:

- ตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งข้อมูลทั้งหมด และใช้ความระมัดระวังที่จะหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดอย่างไม่ตั้งใจ การบิดเบือนข้อเท็จจริงอย่างจงใจเป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้
- ขวนขวายหาข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อที่จะทำให้นักข่าวสามารถต่อสู้กับการกระทำที่ผิดกฎหมายได้
- จะต้องมีการระบุแหล่งที่มาของข่าวสารเท่าที่สามารถกระทำได้ เนื่องจากสาธารณชนมีสิทธิที่จะได้รับความข้อมูลพร้อมกับการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลนั้น
- มีการสอบถามแรงจูงใจของแหล่งข้อมูลก่อนที่จะมีการปกปิดแหล่งข้อมูลนั้น มีการชี้แจงเงื่อนไขต่างๆ ก่อนที่จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล และสื่อมวลชนจะต้องกระทำตามที่สัญญาไว้กับแหล่งข้อมูล
- กระทำการโดยให้แน่ใจการพาดหัวข่าว ภาพถ่ายฯ ไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง นักข่าวต้องไม่อธิบายหรือเน้นเหตุการณ์จนบิดเบือนจากความเป็นจริง
- ต้องไม่มีการบิดเบือน ภาพถ่าย การทำให้รูปภาพมีความชัดเจนขึ้นย่อมเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้

¹⁷⁴ Society of Professional Journalists, **Ethics Code** [online]. Available from: <http://www.spj.org/ethicscode.asp>

- หลีกเลี่ยงการกระทำใดที่อาจทำให้ผู้รับข่าวสารมีความเข้าใจที่คาดเคลื่อนต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

- หลีกเลี่ยงวิธีการปกปิดหรือซ่อนเร้นในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร ยกเว้นหากการใช้วิธีการเปิดเผยอาจทำให้นักข่าวมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สมควรนำมาเผยแพร่ต่อประชาชนได้ อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการดังกล่าวต้องมีการอธิบายไว้ในข่าวสารนั้นด้วย

- ไม่มีการทำซ้ำผลงานของผู้อื่น
- ทำข่าวที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายหรือความสำคัญของประสบการณ์ของบุคคลต่างๆ ถึงแม้ข่าวนั้นจะไม่น่าเป็นที่นิยม

- มีการตรวจสอบคุณค่าทางวัฒนธรรมของสังคม และหลีกเลี่ยงการกำหนดกฎเกณฑ์นั้นๆ กับบุคคลอื่น

- หลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติโดยอาศัย เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ ภูมิศาสตร์ รสนิยมทางเพศ ความพิการ ลักษณะทางกายภาพหรือสถานะทางสังคมของบุคคล

- สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง

- ทำข่าวสารให้กับผู้ที่ไม่มีช่องทางในการสื่อสาร มีการให้คุณค่าแหล่งข้อมูลทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างเท่าเทียม

- มีการทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการแสดงความคิดเห็นหรือการวิเคราะห์กับการรายงานข่าวอย่างชัดเจน

- มีการแยกแยะการทำข่าวออกจากการโฆษณา
- มีความตระหนักรู้ว่าเป็นพิเศษว่ากิจกรรมใดของประชาชนหรือเอกสารทางราชการใด ที่จะสามารถเปิดเผยได้หรือเปิดให้มีการตรวจสอบได้

นอกจากนี้ นักสื่อสารมวลชนยังควรต้องตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบที่สำคัญอีกสามด้าน ประการแรก “ลดผลกระทบหรือความเสียหายจากการปฏิบัติงาน” ประการที่สอง “ปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระ” ประการสุดท้าย “มีความรับผิดชอบ” ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. “ลดผลกระทบหรือความเสียหายจากการปฏิบัติงาน”

สื่อมวลชนที่มีจริยธรรมควรปฏิบัติต่อแหล่งข้อมูล บุคคลตามข่าว และเพื่อนสื่อมวลชนอื่นในฐานะเขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์ซึ่งสมควรที่จะต้องได้รับความเคารพ โดยนักข่าวควรจะต้องกระทำการ ต่อไปนี้

- มีการแสดงความเห็นใจแก่ผู้ที่อาจได้รับผลกระทบในการรายงานข่าว มีการใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในกรณีการนำเสนอข่าวเด็ก ผู้เยาว์ หรือแหล่งข่าวที่ไม่มีประสบการณ์

- มีความระมัดระวังเมื่อการสัมภาษณ์หรือมีการถ่ายภาพบุคคลที่ได้รับผลกระทบในอาชญากรรมหรือโศกนาฏกรรม

- มีความตระหนักว่าการรวบรวมและรายงานข้อมูลอาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือความไม่สบายใจได้ สิทธิในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารไม่เป็นการอนุญาตให้พนักงานมีสิทธิเหนือผู้อื่น

- มีความตระหนักว่าบุคคลทั่วไปมีสิทธิอย่างมากในการควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลของเขาเหล่านั้น เฉพาะเพียงเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น ที่สามารถให้มีการก้าวล่วงต่อสิทธิส่วนบุคคลบางประการได้

- แสดงถึงทัศนคติที่ดีในการทำงาน หลีกเลี่ยงความกระหายใคร่รู้เกินสมควร

- มีความระมัดระวังอย่างยิ่งในการระบุตัวผู้ต้องสงสัยหรือเหยื่อของอาชญากรรมทางเพศที่เป็นเด็กและเยาวชน

- มีความรอบคอบในการระบุผู้ต้องสงสัยในคดีอาชญากรรมก่อนที่จะมีการระบุตัวผู้ต้องหาอย่างชัดเจน

- มีการรายงานข่าวโดยจะต้องรักษาสมดุลระหว่างสิทธิในการถูกพิจารณาอย่างเป็นธรรมของผู้ต้องสงสัย หรือผู้ต้องหา และสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

2. “ปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระ” นักสื่อสารมวลชนควรปราศจาก

ภาระผูกพันใดๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากการรักษาไว้ซึ่งสิทธิที่จะรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน โดยนักข่าวควรจะต้องกระทำการ ต่อไปนี้

เกิดขึ้นจริงหรืออาจเกิดขึ้นได้

- หลีกเลี่ยงการขัดแย้งทางผลประโยชน์ ไม่ว่าจะป็นกรณี

สื่อสารมวลชนขาดความน่าเชื่อถือได้

- เป็นอิสระจากหน่วยงานสมาคม หรือกิจกรรมที่อาจทำให้นัก

หลีกเลี่ยงการจ้างงานผ่านตัวแทน การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการประนีประนอมในการทำข่าวของพนักงานเจ้าหน้าที่

- ปฏิเสธสินจ้างรางวัล ค่าตอบแทนหรือของกำนัลอื่นใด

ความเป็นอิสระ

- มีการเปิดเผยความขัดแย้งที่ไม่สามารถหลบเลี่ยงได้

- มีความระมัดระวังและมีความกล้าหาญที่จะยึดถือหลักการ

โฆษณาต่อต้านแรงกดดันต่างๆ ที่มีผลต่อการนำเสนอข่าวสาร

- ปฏิเสธสิทธิพิเศษต่างๆ ที่มีแรงจูงใจให้นำเสนอข่าวในเชิง

หลีกเลี่ยงการประมูลข่าว

- ระวางการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มีแรงจูงใจทางการเงิน

3. “มีความรับผิดชอบ” สื่อมวลชนต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้รับชม และต่อนักสื่อมวลชนด้วยกันเอง โดยนักข่าวควรจะต้องกระทำการ ต่อไปนี้

- อธิบายและชี้แจงถึงการรายงานข่าวและมีการเปิดอภิปราย

เกี่ยวกับแบบปฏิบัติของสื่อมวลชนในเวทีสาธารณะ

- ส่งเสริมประชาชนให้มีการร้องทุกข์เกี่ยวกับการรายงานข่าว

ที่ไม่ถูกต้อง

- มีการยอมรับข้อผิดพลาดและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขได้

ทันที

- มีการเปิดเผยการปฏิบัติหน้าที่ที่ผิดจรรยาบรรณของนักข่าว

และนักสื่อสารมวลชน

- ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อนักสื่อสารมวลชนคนใดคนหนึ่ง

สังคมและกฎระเบียบสื่อมวลชน

- แนวปฏิบัติทั้งหมดเหล่านี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของ

3.2.3.6 คำวินิจฉัยของศาลสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

Restatements of the Law ก็คือการรวบรวมคำพิพากษาที่ผู้พิพากษาได้มีคำวินิจฉัยในคดีต่างๆ ที่คล้ายกันและได้สกัดหลักการที่ปรากฏในคำพิพากษาออกมาเป็นเพื่อแนวทางในการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตาม Restatements of the Law ไม่ได้มีผลผูกพันเหมือนกฎหมายเพียงแต่เป็นแนวทางเท่านั้น Restatements of the Law เป็นสิ่งที่สื่อว่าชุมชนนักกฎหมายในสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการด้านกฎหมาย ทนายความ หรือผู้พิพากษาที่มีความเห็นตรงต้องกันในประเด็นใดประเด็นหนึ่งอย่างไร Restatements of the Law จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนว่าในคดีบางคดี ผลในทางคดีควรจะเป็นเช่นใด¹⁷⁵ ดังนั้น Restatement (second) of Tort จึงเป็นแนวทางของคำพิพากษาในคดีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งการนำเสนอภาพข่าวของนักหนังสือพิมพ์ในบางกรณีก็อาจเข้าลักษณะการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้ และเมื่อมีการฟ้องร้องคดีในประเด็นการนำเสนอภาพดังกล่าว แนวโน้มการวินิจฉัยคดีก็จะเป็นไปตาม Restatement (second) of Tort นี้ ฉะนั้นแล้ว Restatement (second) of Tort ก็ถือเป็นแนวทางคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ด้วย

Restatement (second) of Tort¹⁷⁶

652A. หลักการทั่วไป

(1) ผู้ใดที่ก้าวล่วงสิทธิความเป็นส่วนตัว (Right of Privacy) ของบุคคลอื่นจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นซึ่งกระทบต่อผลประโยชน์ผู้อื่น

(2) สิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลอาจถูกก้าวล่วงได้ ดังนี้

(A) การบุกรุกเข้าไปในสถานที่ส่วนบุคคลโดยไม่มีเหตุอันสมควร ตามที่ระบุในข้อ 652B. หรือ

(B) การใช้ชื่อหรือสิ่งบ่งชี้ตัวบุคคลโดยมิชอบ ตามที่ระบุในข้อ 652C. หรือ

(C) การเผยแพร่ชีวิตส่วนตัวของผู้อื่นต่อสาธารณชนโดยไม่มีเหตุอันควร ตามที่ระบุในข้อ 652D. หรือ

(D) การเผยแพร่ต่อสาธารณชนที่ทำให้สาธารณชนเข้าใจผิดเกี่ยวกับบุคคลที่ถูกเผยแพร่นั้น ตามที่ระบุในข้อ 652E. หรือ

¹⁷⁵ Encyclopedias, Law Reviews, **Restatements, & Treatises** [online]. Available from: <http://guides.library.harvard.edu/content.php?pid=103327&sid=1036651&gid=4882>

¹⁷⁶ *Restatement of the Law, Second, Torts*. The American Law Institute

652B. การบุกรุกเข้าไปในสถานที่ส่วนบุคคล

ผู้ใดที่จงใจบุกรุกเข้าไปในสถานที่ส่วนบุคคล หรือก้าวล่วงชีวิตส่วนตัวของผู้อื่น บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบต่อการก้าวล่วงความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น ถ้าการบุกรุกนั้นไม่มีเหตุอันสมควรตามที่วิญญูชนพึงกระทำ

652C. การใช้ชื่อหรือสิ่งบ่งชี้ตัวบุคคลโดยมิชอบ

ผู้ใดใช้ชื่อหรือสิ่งบ่งชี้ตัวบุคคลของบุคคลอื่น เพื่อประโยชน์ของผู้อื่นเองโดยมิชอบ ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบต่อการก้าวล่วงความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น

652D. การเผยแพร่ชีวิตส่วนตัวของผู้อื่นต่อสาธารณชนโดยไม่มีเหตุอันควร

ผู้ใดทำให้สาธารณชนรับรู้เรื่องส่วนตัวของบุคคลอื่น ผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบต่อการก้าวล่วงความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น หากเรื่องที่น่ามาเปิดเผยต่อสาธารณชนมีลักษณะดังต่อไปนี้

(A) เป็นเรื่องราวที่เป็นน่ารังเกียจต่อวิญญูชน และ

(B) ไม่เป็นประเด็นที่น่าสนใจหรือเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

652E. การเผยแพร่ต่อสาธารณชนที่ทำให้สาธารณชนเข้าใจผิดเกี่ยวกับ

บุคคลที่ถูกเผยแพร่

ผู้ใดที่เผยแพร่เรื่องราวของบุคคลอื่นต่อสาธารณชนที่ทำให้สาธารณชนเข้าใจผิดเกี่ยวกับบุคคลที่ถูกเผยแพร่ นั้นจะต้องรับผิดชอบต่อการก้าวล่วงความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น ถ้า

(A) การทำให้เข้าใจผิดนั้นจะทำให้บุคคลนั้นเป็นที่รังเกียจต่อวิญญูชน และ

(B) ผู้กระทำอาจทราบถึงข้อความเท็จจริงที่เผยแพร่ต่อสาธารณชน แต่กลับเพิกเฉยหรือไม่ใส่ใจ

คดี *Barbey v. Time, Inc.*¹⁷⁷

ศาลสูงแห่งมลรัฐมิสซูรีได้เคยตัดสินคดีเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวของ Dorothy Barber ในกรณีที่สำนักพิมพ์ไทม์ได้ตีพิมพ์เรื่องราวของเธอเกี่ยวกับอาการป่วยด้วยการรับประทานที่ผิดปกติ โดยมีลักษณะอาการที่กินอาหารจำนวนมากแต่น้ำหนักลด นักข่าวได้มีการลงถ่ายภาพของเธอขณะที่นอนอยู่บนเตียงในโรงพยาบาลมิสซูรี พร้อมกับเขียนบรรยายใต้ภาพว่า “คนตะกละที่หัวโหด” ศาลมีความเห็นว่า โรคที่ Barber เป็นนี้ไม่ใช่โรคติดต่อ ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเปิดเผยตัวตนของ Barber ต่อสาธารณชน ดังนั้นศาลมีความเห็นว่าสำนักพิมพ์ไทม์สามารถที่

¹⁷⁷ *Barber v. Time, Inc.*, 159 S.W.2d 291 (Mo. 1942).

จะทำข่าวเกี่ยวกับโรคที่ Barber เป็นนี้ต่อสาธารณชนได้เพราะเนื้อหาเกี่ยวกับโรคนี้น่าจะมีประโยชน์ต่อประชาชนโดยทั่วไป แต่การนำเสนอข่าวต้องไม่ทำให้ Barber ได้รับความอับอายโดยเปิดเผยตัวตนของเธอให้เป็นที่รับรู้ต่อสาธารณชน

คดี Green v. Chicago Tribune Co.,¹⁷⁸

ในคดีนี้จำเลย (Chicago Tribune Co.) ได้ตีพิมพ์ภาพของบุตรชายของโจทก์ (Green) โดยไม่ได้รับอนุญาต โดยภาพนั้นเป็นภาพถ่ายบุตรชายโจทก์กำลังถูกทำการผ่าตัดฉุกเฉินจากการถูกยิง นอกจากนี้จำเลยยังได้ตีพิมพ์คำพูดของโจทก์ที่ได้พูดกับศพบุตรชายในห้องโรงพยาบาล ทั้งที่โจทก์ปฏิเสธที่จะให้ความเห็นใดๆ แก่นักข่าวทั้งสิ้น ศาลอุทธรณ์แห่งมลรัฐอิลลินอยส์ (Illinois Court of Appeals) ได้ตัดสินในคดีนี้ว่าการกระทำของจำเลยนั้นครบองค์ประกอบความผิดฐานละเมิด และโจทก์คาดหวังความเป็นส่วนตัวในขณะที่อยู่ในห้องของบุตรชายที่โรงพยาบาล ซึ่งก็หมายความว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องนี้ถือเป็นเรื่องส่วนตัว ถึงแม้ว่าศาลได้ยกประเด็นว่าโจทก์ได้พูดกับสื่อในเหตุการณ์นั้นอาจจะเป็นการให้ความยินยอมโดยปริยายก็ได้ อย่างไรก็ตามการที่โจทก์ได้ปฏิเสธที่จะแสดงความเห็นใดๆ ของตนแก่นักข่าวเกี่ยวกับความตายของบุตรชาย กรณีนี้ก็ชัดเจนแล้วว่าโจทก์ไม่มีความประสงค์ที่จะเผยแพร่สิ่งใดต่อสาธารณชน

คณะลูกขุนในคดีนี้ยังเห็นว่ารูปภาพที่จำเลยตีพิมพ์และความคิดเห็นคำพูดของโจทก์นั้นไม่ใช่สิ่งจำเป็นต่อบทความนั้นและไม่ได้อยู่ในความวิตกกังวลของประชาชนด้วย ถึงแม้ผู้ตายจะตายจากการถูกทำร้ายโดยกลุ่มบุคคลอันธพาลก็ตาม การตีพิมพ์ดังกล่าวเป็นการกระทำที่ออกอาจและหนังสือพิมพ์จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น อย่างไรก็ตาม¹⁷⁹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁷⁸ Green v. Chicago Tribune Co., 675 N.E.2d 249, 1996.

¹⁷⁹ Richard J. O'Brien, Eric S. Mattson and Brendan J. Healey, **Media Law Handbook Chapter 12 Right to Privacy** [online]. Available from: <https://www.isba.org/sites/default/files/Media%20Law%20Handbook%20Chapter%2012%20-%20Right%20to%20Privacy.pdf>

3.3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อ หนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ

3.3.1 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

3.3.1.1 ความจำเป็นในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอ
ภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

ประเทศเยอรมันเป็นประเทศที่มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
อย่างชัดเจน โดยได้มีการบัญญัติตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 1 ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่
ไม่สามารถละเมิดได้ รัฐและเจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพและปกป้องเกียรติของมนุษย์ ศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมเป็นอย่างมากจึงทำให้การให้นิยามและกำหนด
ขอบเขตเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตามก็มีนักวิชาการแลได้แสดงความเห็นที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความ
เป็นมนุษย์อย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าวอีก
ด้วย ดังนั้นโดยสรุปแล้วศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความค่าสูงสุด เป็นสิ่งที่ไม้อาจล่วงละเมิดได้
เป็นคุณค่าของมนุษย์ทุกคนที่ก่อให้เกิดสิทธิอันชอบธรรมที่มนุษย์พึงจะได้รับจากการที่เขาผู้นั้นเป็น
“มนุษย์” บุคคลอื่นๆ หรือรัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคน
การล่วงล้ำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเหมือนว่าบุคคลนั้นมีใช้คน แต่เป็น
เพียงวัตถุ ตามหลัก object-formula approach

ประเด็นสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น นักวิชาการเยอรมันบาง
ท่านเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเพียงหลักการทั่วไป หรือบางท่านเห็นว่าป็นรากฐานของสิทธิ
ขั้นพื้นฐาน นักวิชาการบางท่านได้มองว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีคุณค่าเกินกว่าที่จะถูกจำแยกเป็น
เพียงสิทธิขั้นพื้นฐานเท่านั้น จากการศึกษางานเขียนของนักวิชาการหลายๆ ท่านอาจกล่าวได้ว่าสถานะที่
สำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ คุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่า รัฐจะต้องให้
ความเคารพคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้อย่างไม่มีข้อยกเว้น นอกจากนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
มิเพียงแต่มีผลบังคับต่อฝ่ายรัฐเท่านั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังมีผลต่อฝ่ายเอกชนอีกด้วย โดย
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นมาตรฐานสำคัญที่เป็นตัวกำหนดทิศทางต่อการใช้อำนาจทางกฎหมาย
เอกชนอีกด้วย

สำหรับในกรณีของสื่อมวลชนนั้น รัฐธรรมนูญเยอรมันก็ได้มีการบัญญัติ
เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

เฉพาะ ซึ่งหมายความว่าเสรีภาพในการข่าวรวมถึงภาพข่าวนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีผลผูกพันให้รัฐต้องให้ความคุ้มครอง ทั้งนี้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนี้เป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้นจะต้องเคารพต่อคุณค่าสูงสุดตามรัฐธรรมนูญซึ่งก็คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้นจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่จะต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หากพิจารณาถึงขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวในประเทศเยอรมันนั้น จะพบว่าในรัฐธรรมนูญได้มีการกำหนดขอบเขตที่ไม่ให้มีการใช้เสรีภาพไปเพื่อทำลายระบอบประชาธิปไตย ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็เป็นรากแก้วที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยประการหนึ่ง ทั้งนี้รัฐธรรมนูญเยอรมันได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าการใช้เสรีภาพต้องไม่ก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น นอกจากนี้ประเทศเยอรมันยังมีการกำหนดขอบเขตในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวตามกฎหมายเฉพาะที่ได้สะท้อนถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย เช่น หากพิจารณาตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา จะเห็นได้ว่านักข่าวไม่สามารถใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวโดยทำให้บุคคลเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นเกลียดชังได้ และจะต้องไม่นำเสนอข่าวหรือภาพข่าวที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสร้างความวุ่นวายให้กับสังคม ในกฎหมาย The Art Copyright Act ยังได้ระบุไว้ว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวของสื่อมวลชนนั้นต้องไม่ไปรบกวนสิทธิโดยธรรมของบุคคลอื่น อีกทั้งในกฎหมายที่ควบคุมการเผยแพร่สื่อสิ่งที่เป็นอันตรายแก่เยาวชนได้กำหนดไว้อย่างแจ่มชัด งานที่มีการใช้ความรุนแรงจนละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นงานที่เป็นอันตรายแก่เยาวชน ไม่มีผู้ใดสามารถผลิตงานเช่นนี้สู่สาธารณชนได้ ฉะนั้นสื่อมวลชนก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายเฉพาะต่างๆ เพื่อมิให้มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

3.3.1.2 มาตรการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์

3.3.1.2.1 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรวิชาชีพ

ในประเทศเยอรมันมีหน่วยงานที่กำกับดูแลการทำงานของสื่อหนังสือพิมพ์ที่สำคัญ คือ สภาการหนังสือพิมพ์ ซึ่งสภาการหนังสือพิมพ์นี้เป็นหน่วยงานที่มีความเข้มแข็ง เนื่องจากได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเป็นระบบ สภาการหนังสือพิมพ์ได้มีการออกกฎข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสื่อมวลชนเป็นประมวลจริยธรรม (Code of Press) ซึ่งใน

ประมวลจริยธรรมนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ที่เหมาะสมของนักข่าวไว้ 16 ประการ และในแต่ละประการได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติงานไว้อย่างละเอียดและชัดเจนมาก โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวที่ต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งประมวลจริยธรรมยึดถือและให้ความสำคัญเป็นอย่างมากโดยได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ใน ข้อ 1 ของประมวลจริยธรรม หรือในกรณีการหาข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาเสนอข่าว ในข้อ 4 ก็ได้กำหนดไว้ว่าการทำงานของสื่อมวลชนต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

นอกจากนี้ในเรื่องการนำเสนอภาพข่าวนั้น ในแนวทางปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ในประมวลจริยธรรมแต่ละข้อได้มีการกำหนดแนวปฏิบัติในการนำเสนอภาพข่าวไว้อย่างครบถ้วน เช่นในข้อ 8 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปกป้องความเป็นส่วนตัว ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการตีพิมพ์ชื่อและรูปถ่าย ไม่ว่าจะเป็นการทำข่าวอุบัติเหตุ อาชญากรรม การสืบสวนสอบสวน กรณีผู้เสียหายจากข่าว การตีพิมพ์ภาพผู้ต้องสงสัย การตีพิมพ์บุคคลที่สูญหาย การตีพิมพ์ภาพโดยคำนึงถึงการกลับคืนสู่สังคม การตีพิมพ์ภาพในกรณีบุคคลเจ็บป่วยหรือฆ่าตัวตาย ในข้อ 9 ยังกำหนดว่าห้ามนำเสนอภาพที่มีผลกระทบต่อเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคล อีกทั้งในข้อ 11 ได้มีการกำหนดแนวปฏิบัติในการนำเสนอข่าวที่มีความอ่อนไหวและการคุ้มครองเยาวชน ซึ่งในกรณีดังกล่าวได้ระบุไว้ชัดเจนว่าการรายงานภาพข่าวสะเทือนใจ การกระทำที่รุนแรงจะต้องมีการนำเสนอภาพข่าวที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงเยาวชนผู้รับสารด้วย หรือการรายงานภาพข่าวเกี่ยวกับความทุกข์ยาก อุบัติเหตุ ภัยพิบัติจะต้องคำนึงจิตใจของผู้อยู่ใต้อุปการะของผู้เคราะห์ร้ายด้วย จากการศึกษาพบว่าแนวปฏิบัติงานเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีขึ้นเพื่อให้ นักข่าวปฏิบัติงานเพื่อมิให้ไปละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น

ทั้งนี้ เพื่อให้ประมวลจริยธรรมและแนวทางในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ทางสภาหนังสือพิมพ์ได้กำหนดให้มีการร้องเรียนหากมีการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมและละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยผู้เสียหาย ผู้อ่านหนังสือพิมพ์โดยไปสามารถส่งเรื่องราวร้องเรียนมายังสภาการหนังสือพิมพ์เยอรมัน หรือกรอกแบบฟอร์มออนไลน์ทางเว็บไซต์ของสภาการหนังสือพิมพ์ โดยคณะกรรมการทั้งสามคณะจะทำการประชุมปีละสี่ครั้งเพื่อพิจารณาเรื่องร้องเรียน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าสภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันได้ทำการวินิจฉัยเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น เรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพผู้ต้องหา สภาการหนังสือพิมพ์เห็นว่าการนำเสนอภาพผู้ต้องหาไม่ได้มี

ประโยชน์ใดๆ มากกว่าการปกป้องสิทธิของผู้ต้องหา สภาหนังสือพิมพ์จึงออกบทลงโทษด้วยการออกประกาศประณามการกระทำดังกล่าว

สภาการหนังสือพิมพ์ยังได้มีการออกประกาศแถลงการณ์เกี่ยวกับการแสดงภาพความรุนแรงในการเสนอข่าวอีกด้วย โดยเป็นกรณีการนำเสนอภาพข่าวการฆ่าตัดคอนักข่าวเยอรมัน สภาการหนังสือพิมพ์ได้เน้นย้ำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เสียหายมีความสำคัญที่สุด การนำเสนอภาพข่าวเช่นนั้นเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และฝ่าฝืนข้อบัญญัติประมวลจริยธรรม จะเห็นได้ว่าสภาการหนังสือพิมพ์เป็นองค์กรวิชาชีพที่มีจุดยืนในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และได้สร้างกลไกในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นสำหรับการนำเสนอข่าวอีกด้วย

3.3.1.2.2 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรภาครัฐ

การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอข่าวนี้ นอกจากองค์กรวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชนจะเข้ามามีบทบาทแล้ว หน่วยงานภาครัฐก็ยังคงเข้ามามีบทบาทสำคัญเนื่องจากพันธกิจหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และดูแลการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวให้อยู่ในขอบเขตของการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามขอบเขตของการใช้เสรีภาพที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ ประเทศเยอรมันได้ออกกฎหมายหลายฉบับที่ดูแลการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวให้เหมาะสมและไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะกฎหมายที่คุ้มครองเด็กและเยาวชน จากกฎหมายเหล่านี้ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อดูแลเกี่ยวกับงานเขียนสื่อสิ่งพิมพ์ใดที่เป็นอันตรายแก่เยาวชน โดยหน่วยงานภาครัฐนี้จะทำหน้าที่กำกับดูแลประเภทของสื่อเพื่อให้มีการนำเสนอต่อสาธารณชนอย่างเหมาะสม

องค์กรตุลาการก็เป็นอีกองค์หนึ่งที่สำคัญในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ศาลรัฐธรรมนูญแห่งเยอรมันได้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าว ซึ่งการคุ้มครองเสรีภาพดังกล่าวส่งผลจากการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปกครองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตย¹⁸⁰ อย่างไรก็ตามการนำเสนอ

¹⁸⁰ Jutta Limbach, *Human Dignity and The Freedom of The Press* [online]. Available from: http://www.ghi-dc.org/files/publications/bulletin/bu044/bu44_059.pdf

ข่าวสารของสื่อมวลชนก็มีใช้การนำเสนอข่าวได้อย่างเสรีภาพไร้ขีดจำกัด โดยเฉพาะในประเด็นสิทธิ ความเป็นส่วนตัว ศาลจะมีการชั่งน้ำหนักว่าเรื่องที่สื่อมวลชนนำเสนอ นั้นเป็นประโยชน์ต่อการรับรู้ของ สาธารณะไม่ เป็นประโยชน์สาธารณะที่สำคัญ (a serious public interest in information) หรือ การนำเสนอข่าวนั้นเป็นเพียงเรื่องราวบันเทิงใจ¹⁸¹

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป (The European Court of Human Right; ECHR) ได้เคยมีคำตัดสินในคดีของเจ้าหญิงแคโรลีนแห่งโมนาโกเกี่ยวกับการ เผยแพร่ภาพถ่ายในเรื่องราวชีวิตส่วนตัว และชีวิตครอบครัวของพระองค์ว่าไม่ใช่กรณีที่เป็นประโยชน์ สาธารณะโดยทั่วไป (general interest) สื่อมวลชนยังคงเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคลตามที่ได้รับรอง ไว้ใน มาตรา 8 แห่ง The European Convention on Human Right¹⁸²

นอกจากนี้ หากสื่อหนังสือพิมพ์ได้มีการนำเสนอข่าวหรือภาพ ข่าวที่ละเมิดต่อกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันเป็นใช้สิทธิเสรีภาพในการนำเสนอภาพเกินขอบเขตที่ เหมาะสม ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมตามขั้นตอนและกระบวนการที่กฎหมายแห่ง ประเทศเยอรมันได้กำหนดไว้อีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์กรภาครัฐทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นฝ่าย บริหารที่ตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลการนำเสนอสื่อที่ไม่เหมาะสมแก่เยาวชน ฝ่ายนิติบัญญัติที่มีการออก กฎหมายเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนที่ต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และฝ่าย ตุลาการที่มีคำพิพากษาเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศ เยอรมันเป็นประเทศหนึ่งที่มีมาตรการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพข่าว ของสื่อหนังสือพิมพ์

3.3.2 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

3.3.2.1 ความจำเป็นในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอ ภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

ประเทศฝรั่งเศสก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญในเรื่องการ คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประเทศฝรั่งเศสได้มีการออกคำประกาศสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1789 ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดที่สำคัญในการรับรองสิทธิมนุษยชนแห่งมวลมนุษยชาติ ในคำประกาศนั้นได้มีการ

¹⁸¹ Ibid, pp 65

¹⁸² Ibid, pp 66

รับรองอย่างแจ่มแจ้งว่าทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในเรื่องศักดิ์ศรี ต่อมาเมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส แม้จะไม่มีภาระอย่างชัดแจ้งถึงการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ก็ได้มีการรับรองโดยผ่านคำปรารภแห่งรัฐธรรมนูญที่ได้รับรองว่าคำประกาศสิทธิมนุษยชนมีความศักดิ์สิทธิ์เทียบเท่ารัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ในคำวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญก็ได้วินิจฉัยว่ารัฐต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามคำปรารภอีกด้วย นอกจากนี้แล้วศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังถูกรับรองในประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลอาญาอันเป็นกฎหมายหลักที่สำคัญของประเทศฝรั่งเศส ดังนั้นเมื่อมีการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแล้วส่งผลให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการตามรัฐธรรมนูญที่มีค่าสูงสุด บทกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งมิได้ พร้อมทั้งส่งผลให้เกิดผลผูกพันที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

เสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนเป็นเสรีภาพที่ได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสโดยผ่านคำประกาศสิทธิมนุษยชนฝรั่งเศสเฉกเช่นเดียวกันกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์และสื่อสารนี้เกิดขึ้นเนื่องจาก “ความเป็นมนุษย์ของบุคคล” เนื่องจากบุคคลทุกคนเกิดขึ้นมาย่อมสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ เป็นสิทธิตามธรรมชาติอันเกิดจากความเป็นมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของควมมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของบุคคล นอกจากนี้หลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังเป็นหลักการตามรัฐธรรมนูญ อันส่งผลให้การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

ในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสื่อมวลชนนั้น นอกจากรัฐธรรมนูญแล้วยังมีกฎหมายเฉพาะอื่นๆ ที่ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพนี้ อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายเฉพาะอื่นๆ ก็ยังได้กำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพอย่างเหมาะสม มิให้ไปกระทบต่อสิทธิของบุคคล ซึ่งก็หมายความว่าขอบเขตการใช้เสรีภาพดังกล่าวต้องเคารพความเป็นมนุษย์ของบุคคล อันเนื่องจากบุคคลอื่นย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นคนอันส่งผลให้เกิดให้เกิดสิทธิเรียกร้องแก่ตนเองนั้นเอง ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่เห็นได้อย่างชัดเจนในกฎหมายประเทศฝรั่งเศส นั้น คือ ประเด็นเรื่องหมิ่นประมาท ทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง นอกจากนี้ต้องมีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพที่เคารพต่อสิทธิส่วนบุคคลอีกด้วย ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าขอบเขตที่สำคัญของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนคือสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นสิทธิอันเกิดจากความเป็นมนุษย์ หรืออาจกล่าวได้ว่าการใช้เสรีภาพนี้จะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

3.3.2.2 มาตรการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพ ข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์

3.3.2.2.1 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรวิชาชีพ

ประเทศฝรั่งเศสในปัจจุบันยังไม่มี การจัดตั้ง สภาการหนังสือพิมพ์ขึ้นมาเพื่อกำกับดูแลการปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชนของหนังสือพิมพ์ต่างๆ แต่ก็ยังปรากฏหน่วยงานสื่อมวลชนที่สำคัญคือ AFP ซึ่งมีการเปิดอบรมการปฏิบัติหน้าที่นักหนังสือพิมพ์อยู่บ่อยครั้ง โดยหน่วยงานนี้ได้ให้ความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ประเทศฝรั่งเศสยังมีสหภาพแรงงานหรือสมาคมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์อยู่หลายองค์กร ซึ่งในแต่ละองค์กรก็มีแนวปฏิบัติงานที่สะท้อนถึงการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนที่ไม่ก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นและเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย เช่น ในกฎและคู่มือแนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์รายวันท้องถิ่นได้ระบุอย่างชัดเจนว่าการนำเสนอภาพของหนังสือพิมพ์ต้องมีใช้ภาพที่ถูกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น การนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวต้องเคารพต่อตัวบุคคล โดยไม่ได้มีความจำเป็นที่ต้องเสนอข่าวที่แสดงข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังต้องหลีกเลี่ยงการเผยแพร่รูปภาพที่ทำให้บุคคลเสื่อมเสียเกียรติ หรือถูกเข้าใจผิดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์กรวิชาชีพเหล่านี้ก็ได้มีความพยายามในการออกแนวปฏิบัติที่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้เกิดความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพข่าวนั้นเอง

3.3.2.2.2 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรภาครัฐ

องค์กรภาครัฐโดยเฉพาะฝ่ายนิติบัญญัติได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสื่อมวลชนไม่ว่าในกฎหมายสื่อมวลชน 1881 ที่ได้กำหนดเขตในการนำเสนอข่าวต้องไม่เข้าข่ายลักษณะการหมิ่นประมาท ทำให้บุคคลเสื่อมเสียชื่อเสียง ส่วนการนำเสนอภาพข่าวนั้นประเทศฝรั่งเศสได้ให้ความสำคัญอย่างมากโดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายสื่อมวลชนฉบับนี้เพื่อให้มีการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหายให้มากขึ้น คือ ห้ามมีการเผยแพร่ภาพของผู้ต้องหาที่ถูกใส่กุญแจมือ หรือถูกขังอยู่ในระหว่างการพิจารณา เว้นแต่จะได้รับความยินยอมของผู้ต้องหา และห้ามเผยแพร่ด้วยวิธีใดหรือทำซ้ำซึ่งเหตุการณ์อาชญากรรมใด ซึ่งการเผยแพร่หรือทำซ้ำกระทบกระเทือนศักดิ์ศรีของ

ผู้เสียหายโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายอาญายังได้กำหนดโทษเกี่ยวกับการเผยแพร่รูปภาพของบุคคลในสถานที่ส่วนตัว การตีพิมพ์ภาพปรับแต่งของบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวล้วนแต่เป็นมาตรการในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล โดยสื่อหนังสือพิมพ์จะต้องไม่นำเสนอภาพข่าวที่เกินขอบเขตและไม่เหมาะสมอันมีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าวยังได้แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอภาพที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ทำให้จะต้องมีการบัญญัติหลักเกณฑ์อย่างชัดเจน และมีบทกำหนดโทษหากมีการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ดังกล่าว

หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติข้างต้น ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดได้ ในคดีที่เกี่ยวข้องการนำเสนอภาพข่าวนั้น จากการศึกษาพบว่าศาลฝรั่งเศสได้เคยอนุญาตให้มีการตีพิมพ์ภาพศพนักเรียนดัตช์ที่ถูกฆ่าโดยเพื่อนนักเรียนชาวญี่ปุ่นในปี 1984 ต่อมาฝรั่งเศสได้มีการแก้ไขกฎหมาย ฉบับลงวันที่ 30 กันยายน 1986 ที่อนุญาตการตีพิมพ์ภาพดังกล่าวได้ แต่ได้มีการออกกฎระเบียบสำหรับสื่อโทรทัศน์วิทยุที่จะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้หน่วยงาน the Conseil Supérieur de l'Audiovisuel (“CSA”) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่บังคับให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายได้มีการออกหนังสือตักเตือนสถานีโทรทัศน์ที่ได้มีการเสนอเรื่องราวความทุกข์ทรมานก่อนของทหารฝรั่งเศสที่ถูกยิงในยูโกสลาเวีย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้มีการกล่าวถึงอย่างมากอีกครั้งในกรณีการโฆษณาของบริษัทเสื้อผ้าชื่อดัง Benetton แคมเปญนี้ประกอบด้วยโฆษณาสามอย่างที่เผยแพร่ในแผ่นโปสเตอร์ โดยในแต่ละโฆษณาได้แสดงให้เห็นร่างกายเปลือยเปล่าในบริเวณลำตัวสะโพก และขาหนีบที่มีรอยสักคำว่า “HIV-positive” ศาลอุทธรณ์ฝรั่งเศสจึงได้มีคำพิพากษายืนยันเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีดังกล่าวว่า ถึงแม้บริษัทมีอิสระที่จะโปรโมทสินค้าด้วยวิธีการต่างๆ และจะมีข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ก็ตาม แต่ในกรณีเฉพาะนี้ศาลได้กล่าวโทษว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยโรคเอดส์ ศาลเห็นว่าแผ่นป้ายโฆษณานี้ได้มีการแสดงให้เห็นถึงการกระทำที่เป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยโรคเอดส์ และยังสามารถส่งผลทำให้สังคมเกิดความรังเกียจในตัวตนของบุคคลนั้นๆ อีกด้วย¹⁸³

¹⁸³ Elisabeth Logeais and Jean-Baptiste Schroeder, “The French Right of Image: An Ambiguous Concept Protecting the Human Persona,” *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal* (1988), pp.531.

จะเห็นได้ว่าแม้ศาลจะตัดสินให้มีการเผยแพร่ภาพศพได้แต่ก็เป็นคำตัดสินที่ค่อนข้างนานแล้ว ต่อมาศาลอุทธรณ์ก็ได้ตัดสินในคดีแผ่นภาพโฆษณาที่แม่เป็นรูปภาพอันส่วนหนึ่งของร่างกายและมีข้อความอันแสดงถึงผู้ป่วยโรคเอดส์เท่านั้น ศาลก็พิจารณาว่าการเผยแพร่ภาพดังกล่าวก็เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว อีกทั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสก็ได้มีคำวินิจฉัยที่ชัดเจนว่าการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนต้องเคารพต่อเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่น อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการใช้เสรีภาพนี้ยังจะต้องเคารพความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นด้วย

3.3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.3.1 ความจำเป็นในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

หากพิจารณาการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรของประเทศสหรัฐอเมริกาจะพบว่าแม้ในคำประกาศอิสรภาพ ค.ศ. 1776 และรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาจะไม่มีการบัญญัติถึงคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยตรง แต่ก็พบหลักการพื้นฐานสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในคำประกาศฯ เช่น ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ หลักนิติรัฐ หลักความเสมอภาค ในคำประกาศฯ ยังระบุไว้ชัดเจนว่าสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิต คือ เกียรติศักดิ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบริบทในคำประกาศฯแล้ว เกียรติศักดิ์ที่มีค่าสูงสุดก็คือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั่นเอง อีกทั้งบทบัญญัติต่างๆ ของรัฐธรรมนูญในส่วน Bill of Rights ก็ยังสะท้อนถึงแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หลายประการด้วยกัน นอกจากนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังถูกรับรองและพัฒนาโดยแนวบรรทัดฐานแห่งศาลสูงสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ในการตัดสินคดีด้านศีลธรรมที่มีความซับซ้อนมักจะใช้แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานสำคัญในการพิจารณาคดี จนอาจกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญในการตีความรัฐธรรมนูญอย่างไรก็ตามสำหรับรัฐธรรมนูญระดับมลรัฐ เช่น มลรัฐมอนทานาได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการบัญญัติเช่นนี้ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายระหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญต่างประเทศ

ประเด็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น สหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่รัฐบาลสหรัฐฯได้กระทำ ถือเป็นกฎหมายสูงสุด ที่ศาลทุกรัฐต้องนำไปบังคับใช้ ดังนั้นส่งผลให้เมื่อรัฐบาลสหรัฐฯ ได้กระทำสนธิสัญญาใดที่คุ้มครอง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน บทบัญญัติที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวย่อมกลายเป็นกฎหมายสูงสุดที่ศาลจะต้องตัดสินคดีโดยอยู่บนพื้นฐานการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้จะพบว่าศาลได้มีการนำหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ในการอ้างอิงในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพต่างๆ ที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ เช่น คดีเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล คดีเกี่ยวกับเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคล เป็นต้น

สำหรับประเด็นเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นในการสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก สหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้การคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนอยู่ในรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดอย่างชัดเจนว่ารัฐจะตรากฎหมายที่ไปตัดทอนเสรีภาพของสื่อมวลชนมิได้ หลักประกันของสื่อมวลชนยังได้ถูกรับรองจากคำพิพากษาของศาลในหลายกรณีด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีการออกกฎหมายเฉพาะขึ้นมาเพื่อมีจุดประสงค์เพื่อที่จะคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนอีกด้วย เช่น การคุ้มครองลูกจ้างที่เป็นสื่อมวลชนจากการเข้าแทรกแซงของนายจ้าง เพื่อให้สื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่ในการรายงานข้อเท็จจริงในสาธารณชนได้รับรู้

อย่างไรก็ตามการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การเสนอข่าวหรือภาพข่าวก็ตาม ยังจะต้องเป็นไปตามข้อจำกัดทางรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ซึ่งหมายความว่า การใช้เสรีภาพดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตในการใช้เสรีภาพ จากการศึกษาพบว่าทั้งนักวิชาการและผู้พิพากษาต่างเห็นตรงกันว่า การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนนี้จะต้องมีการชั่งน้ำหนักอย่างเหมาะสม ต้องไม่มีการใช้เสรีภาพไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพอื่นที่รัฐพึงให้ความคุ้มครอง และการใช้เสรีภาพนี้จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะอีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งหลักการสำคัญที่เป็นพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพอื่นๆ และในการตัดสินคดีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมักจะมีการนำแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาเป็นฐานความคิดอีกด้วย ฉะนั้นการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนไม่จะเป็นการเสนอข่าวหรือภาพข่าวจึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นอันรากฐานแห่งสิทธิเสรีภาพด้วย

จะเห็นได้ว่าจากคำพิพากษาและบทกฎหมายต่างๆ ที่บัญญัติขึ้นก็ได้สะท้อนขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสื่อมวลชน โดยเฉพาะในประเด็นการหมิ่นประมาท การทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง การละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล เป็นต้น ซึ่งจากขอบเขตเหล่านี้ก็ได้แสดงให้เห็นว่าสิทธิอันเกี่ยวเนื่องด้วยความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะแม้เสรีภาพของสื่อมวลชนจะได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญแล้วก็ตาม แต่การใช้เสรีภาพดังกล่าวก็

จะต้องไม่ก้าวล่วงในศักดิ์ศรีของความเป็นคนที่มนุษย์ผู้หนึ่งพึงจะได้รับด้วย ถึงแม้ว่าศาลสูงเคยได้ตัดสินในคดี Rosenblatt v. Bear (1966) และ Paul v. Davis (1976) ว่าสิทธิส่วนบุคคลที่จะปกป้องรูปภาพของตนเองในการเผยแพร่ต่อสาธารณชนไม่ได้เป็นผลประโยชน์ที่สามารถได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ด้วยความเคารพต่อคำพิพากษา ผู้วิจัยเห็นว่าหากเป็นกรณีที่รูปภาพของบุคคลก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติยศของบุคคลอย่างรุนแรง บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะต้องปกป้องชื่อเสียงของตนได้ อันเนื่องจากบุคคลย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนได้รับติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดแล้ว

3.3.3.2 มาตรการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์

สำหรับมาตรการในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวนั้นสามารถพิจารณาได้จากมาตรการของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนและจากฝ่ายภาครัฐ

3.3.3.2.1 มาตรการคุ้มครองโดยสมาคมวิชาชีพ

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ก้าวหน้าด้านสื่อสารมวลชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญแก่เสรีภาพของสื่อมวลชน สหรัฐอเมริกามีความพยายามที่จะจัดตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ทั้งในระดับสหรัฐและมลรัฐ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ในปัจจุบันรูปแบบองค์กรวิชาชีพในรูปสภาการหนังสือพิมพ์ได้ถูกยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป แต่ในอดีตสภาการหนังสือพิมพ์ในบางมลรัฐ เช่น มินนิโซตา หรือวอชิงตันต่างก็เป็นองค์กรสำคัญที่รับเรื่องร้องเรียน หากมีหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวที่ไม่เหมาะสมหรือละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น

องค์กรสำคัญอีกรูปแบบหนึ่ง คือสมาคมของผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อมวลชนต่างๆ สมาคมเหล่านี้จะมีการกำหนดประมวลจริยธรรมแก่เหล่าสมาชิก เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้เหมาะสม ในประมวลจริยธรรมได้มีข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของบุคคล เช่น จะต้องถ่ายภาพบุคคลด้วยความเคารพ ต้องมีความเห็นอกเห็นใจของเหยื่ออาชญากรรมและโศกนาฏกรรม ไม่ก้าวล่วงความเป็นส่วนตัวในกรณีที่มีความโศกเศร้า ไม่มีการเผยแพร่ภาพที่ก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อกำหนดเหล่านี้ก็เป็นเพียง

แนวทางปฏิบัติงานซึ่งเมื่อผู้สื่อข่าวคนใดละเมิด ก็อาจได้รับโทษร้ายแรง แต่อาจจะได้รับการประณามจากผู้ประกอบวิชาชีพด้วยตนเอง

องค์กรหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกาเองนั้นก็มีการตั้งผู้ตรวจสอบหรือออกกฎเกณฑ์ในการเผยแพร่ข่าวและภาพข่าว ซึ่งกลไกการตรวจสอบตนเองของหนังสือพิมพ์นี้นับเป็นความก้าวหน้าอย่างมากสำหรับองค์กรหนังสือพิมพ์เอง เช่น LA Time ได้มีการกำหนดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ ซึ่งได้ระบุข้อกำหนดทั้งในกรณีการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของผู้ต้องสงสัยในคดีอาญา ผู้ต้องสงสัยที่เป็นเด็ก ผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ Washington Post ได้เคยมีกลไกการตรวจสอบการเสนอข่าวจากบุคคลภายนอก เรียกว่า Independent Ombudsman ซึ่งจะทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของนักหนังสือพิมพ์ให้มีความเหมาะสม ในปัจจุบันทาง Washington Post ได้ยกเลิกระบบผู้ตรวจการฯ แล้วเปลี่ยนมาใช้ระบบ Reader Representative โดยใช้บุคลากรในองค์กรทำหน้าที่แทน เนื่องจากเห็นว่าบุคคลนั้นสามารถเข้าใจการทำงานได้ดีกว่าบุคคลภายนอก New York Time ก็เป็นอีกหนังสือพิมพ์หนึ่งที่มีกลไกการตรวจสอบที่เรียกว่า Public Editor โดยการทำงานของ Public Editor จะเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของบรรณาธิการแต่อย่างใด

สหรัฐอเมริกายังมีองค์กรด้านสื่อมวลชนที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่ง คือ The Society of Professional Journalists (SPJ) ซึ่งองค์กรนี้ได้กำหนดประมวลจริยธรรมและตั้งคณะกรรมการจริยธรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของสื่อมวลชนให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง ในประมวลจริยธรรมนี้ได้กำหนดมาตรการหลายประการอันสะท้อนให้เห็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพข่าว เช่น กำหนดว่าสื่อมวลชนควรปฏิบัติต่อบุคคลตามข่าวในฐานะที่เขาเหล่านั้นเป็นเพื่อนมนุษย์เช่นเดียวกัน ต้องมีความระมัดระวังการนำเสนอภาพข่าวที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ผู้เยาว์ การระบุตัวผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาในคดีอาชญากรรม รวมทั้งเหยื่อในคดีอาชญากรรมทางเพศที่เป็นเด็กและเยาวชนอีกด้วย

3.3.3.2.2 มาตรการคุ้มครองโดยองค์กรภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งในระดับรัฐและมลรัฐได้มีการออกกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่แก่สื่อมวลชนที่จะต้องไม่ใช่เสรีภาพอย่างเหมาะสมไม่ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น อันนำไปสู่การเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง กฎหมายระดับรัฐที่สำคัญคือ Privacy Act 1947 ซึ่ง

กฎหมายนี้ได้กำหนดการคุ้มครองความเป็นส่วนบุคคลไม่ว่าจะเป็นการห้ามก้าวล่วงต่อชีวิตส่วนตัวผู้อื่น การเปิดเผยเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นต่อสาธารณะต้องมีความเหมาะสม เป็นต้น นอกจากนี้กฎหมายหมิ่นประมาทยังกำหนดข้อห้ามแก่สื่อหนังสือพิมพ์ที่จะนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวโดยจะต้องไม่เป็นการหมิ่นประมาทผู้อื่น หรือห้ามมีการนำเสนอภาพข่าวที่ทำให้บุคคลในภาพได้รับความเสียหายเสียชื่อเสียงเกินกว่าการรายงานข่าวสารอย่างปกติโดยทั่วไป สำหรับกฎหมายในระดับมลรัฐนั้น จะพบว่ามลรัฐหลายมลรัฐด้วยกันได้ออกกฎหมายที่ห้ามเผยแพร่ภาพของผู้เสียที่เกี่ยวข้องกับคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ เช่น มลรัฐฟลอริดา มลรัฐจอร์เจีย หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวที่เกี่ยวข้องคดีอาชญากรรมอย่างเหมาะสม เช่น มลรัฐออลาสกา เป็นต้น

สำหรับฝ่ายตุลาการนั้น ได้มีคำพิพากษาในหลายคดีด้วยกันที่สะท้อนให้เห็นถึงขอบเขตของการใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ที่เหมาะสม จึงอาจกล่าวได้ว่าองค์กรศาลก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่จะให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ประชาชนได้ หากมีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสม

การคุ้มครองโดยองค์กรศาลนี้ จากการศึกษาพบว่าคดีความความผิดเกี่ยวกับเพศ ศาลมีคำวินิจฉัยว่าการที่สื่อมวลชนเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวประเภทหนึ่ง ศาลอุทธรณ์ภาคสองแห่งสหรัฐอเมริกากล่าวว่าการละเมิดข้อเท็จจริงส่วนบุคคลโดยการเปิดเผยเรื่องราวส่วนตัวเป็นการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นส่วนบุคคล และการเผยแพร่ไม่มีเหตุผลอันสมควรในฐานะที่ก่อให้เกิดการตกตะลึงหรือไม่เหมาะสมตามความคิดของสังคมนั้น มลรัฐแคลิฟอร์เนียได้กำหนดเส้นแบ่งระหว่างประโยชน์สาธารณะกับการละเมิดในความเป็นส่วนตัว ซึ่งสรุปได้ว่าการละเมิดความเป็นส่วนตัว คือการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นการสอดรู้สอดเห็นการดำเนินชีวิตของบุคคลอื่นอย่างผิดปกติและก่อให้เกิดความอึดใจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวซึ่งไม่เป็นเรื่องที่ควรเผยแพร่ได้ตามความเห็นของวิญญูชน¹⁸⁴

ส่วนประโยชน์สาธารณะที่ควรนำเสนอและเผยแพร่ในข่าว (ความผิดเกี่ยวกับเพศ) ได้แก่ ลักษณะของผู้กระทำความผิด สถานที่เกิดเหตุ ลักษณะรูปพรรณ ผู้กระทำความผิด รายละเอียดการจับกุม การสืบสวนสอบสวนและการพิจารณาตีของศาล โดยข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการนำไปประเมินการทำงานของรัฐบาล เช่น ประเมิน

¹⁸⁴ Kent R. Middleton, William E. Lee and Bill F. Chamberlin, *The Law of Public Communication* (Boston: Pearson/ Allyn and Bacon, 2003), p. 162.

มาตรการรักษาความปลอดภัยในชุมชนที่เกิดอาชญากรรม การบังคับทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่ ตำรวจ การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากสื่อมวลชนรายงานข่าว (ความผิดเกี่ยวกับเพศ) โดยการเสนอข้อมูลหรือรายละเอียดที่ระบุถึงผู้เสียหายได้ เช่น ภาพถ่าย ที่อยู่ สถานที่เรียน สถานที่ทำงาน การนำเสนอข้อมูลเหล่านี้เป็นการรายงานข่าวที่เกินความเหมาะสมของการรายงานข่าวเกี่ยวกับการกระทำความผิด เป็นการรายงานข่าวที่เป็นเรื่องส่วนตัวซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะมากกว่าไปการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของประชาชน

นอกจากนี้ในการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมก็มี ศาลสูงได้เคยมีคำตัดสินว่าการประโคมข่าว การเสนอภาพผู้ต้องหาในขณะที่มีการชี้ตัวพยาน หรือการลงรูปภาพโจมตีผู้เสียหายทางหน้าหนังสือพิมพ์นั้น อาจส่งผลต่อการตัดความถูกต้องของคดีจากคณะลูกขุน เพราะจะทำให้เกิดอคติในการพิจารณาคดี ทั้งยังเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยที่มีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความยุติธรรม ปราศจากอคติอีกด้วย

อีกทั้งใน Restatement (second) of Tort ซึ่งเป็นแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาก็ต้องวางหลักเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลไว้ว่า หากผู้ใดใช้สิ่งบ่งชี้ตัวบุคคลของบุคคลอื่นโดยมิชอบ ซึ่งสิ่งบ่งชี้ตัวบุคคลนี้ย่อมรวมถึงภาพถ่ายของบุคคลโดยมิชอบ บุคคลนั้นย่อมต้องรับผิดชอบต่อการก้าวล่วงความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น อีกทั้งต้องไม่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนที่ทำให้สาธารณชนเข้าใจผิดเกี่ยวกับบุคคลที่ถูกเผยแพร่ นั้น

บทที่ 4

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และขอบเขตเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ในประเทศไทย

ในบทที่ 4 จะกล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และขอบเขตเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในบริบทของประเทศไทย โดยแบ่งหัวข้อเพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย เพื่อที่จะได้เข้าใจหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยได้อย่างถ่องแท้ ในหัวข้อนี้จึงจะทำการศึกษาถึงตั้งแต่หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามปฏิญญาอาเซียว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะศึกษาที่มาในการบัญญัติรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นครั้งแรก และสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยว่ามีขอบเขตและลักษณะการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไร อีกทั้งมีการศึกษาในประเด็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย โดยศึกษาถึงลักษณะการละเมิด คำวินิจฉัยของศาลที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และวิธีในการเยียวยาแก้ไขในกรณีที่มีการละเมิดดังกล่าว ในตอนท้ายจะทำการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้และการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4.2 เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ในหัวข้อนี้จะทำการพิจารณาตั้งแต่เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อีกทั้งยังจะทำการศึกษาถึงการบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์และขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และกฎหมายหรือกฎเกณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังจะทำการศึกษาในประเด็นลักษณะการควบคุมตรวจสอบการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบันอีกด้วย

4.3 ปัญหาการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย ในหัวข้อนี้จะทำการแสดงให้เห็นถึงปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็น

มนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยพิจารณาจากกรณี เรื่องร้องเรียน คำตัดสิน-คำวินิจฉัยจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และกรณีอื่นๆ จากนั้นก็ทำการ จะพิจารณาว่ามีลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไรบ้าง นอกจากนี้ยังจะทำการศึกษา วิธีการเยียวยาแก้ไขปัญหาในประเด็นดังกล่าว ที่ใช้ในปัจจุบันด้วย

4.4 วิเคราะห์การใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย ในหัวข้อนี้ จะทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นต่างๆ อันส่งผล ให้เกิดการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีที่มีการเสนอภาพข่าวในสื่อหนังสือพิมพ์ของประเทศไทย ทั้งนี้อาจทำการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกับกรณีศึกษาในต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป

4.5 แนวทางในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของประเทศไทย ในหัวข้อนี้จะศึกษาแนวทางที่เป็นไปได้ ในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่เหมาะสม ไม่ละเมิด ต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศไทย โดยอาจจะใช้ลักษณะขอบเขตการใช้เสรีภาพในการ นำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ นำมาศึกษาวิเคราะห์และปรับใช้ในบริบทของ สังคมไทย เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและความเหมาะสมอย่างแท้จริง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย

การจะพิจารณาหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยได้นั้น ต้องทำการศึกษา ให้รอบด้านครบทุกมิติ เพื่อที่จะได้เข้าใจหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างถ่องแท้ อันส่งผลให้ สามารถนำหลักการดังกล่าวไปปรับใช้กรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้อย่างถูกต้อง

4.1.1 หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

การพิจารณาหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยนั้น นอกจากนั้นพิจารณา กฎหมายภายในของประเทศแล้ว ยังควรพิจารณากฎหมายระหว่างประเทศอีกด้วย เนื่องจากใน ปัจจุบันที่กฎหมายระหว่างประเทศได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน ประเทศไทย ทั้งนี้ เนื่องด้วยประเทศไทยเป็นสมาชิกอาเซียน ดังนั้นจึงควรพิจารณาถึงปฏิญญา

อาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วย เพื่อที่จะได้เข้าใจบริบทของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย ได้ดียิ่งขึ้น

4.1.1.1 ที่มาของการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน¹

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration - AHRD) จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights - AICHR) ซึ่งได้รับมอบหมายจากที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ 42 เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2552 โดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนประสงคให้ปฏิญญาฉบับนี้ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาไปสู่การเป็นกรอบความร่วมมืออาเซียนด้านสิทธิมนุษยชนที่จะมีขึ้นในอนาคต

ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นเป็นเอกสารทางการเมือง ไม่มีข้อผูกพันตามกฎหมายแต่อย่างใด ซึ่งแสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และยังสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม นอกจากนี้ยังปฏิญญาฯ จะต้องรักษามาตรฐานสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล ดังนั้นปฏิญญาฉบับนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของอาเซียนที่ให้ความสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อประโยชน์ในระยะยาวของประชาชนและภูมิภาคอาเซียน

ในการดำเนินการยกร่างปฏิญญาฯ AICHR ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่

- (1) การยกร่างปฏิญญาฯ ฉบับพื้นฐานโดยคณะทำงานยกร่างปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้รับการเสนอชื่อโดยผู้แทน AICHR ชุดแรก
- (2) การพิจารณาจัดทำร่างปฏิญญาฯ ฉบับสุดท้ายโดย AICHR เพื่อเสนอต่อที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนเมื่อเดือนกันยายน 2555 ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2555 ผู้นำอาเซียนได้ให้คำรับรองปฏิญญาฯ ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 21 ควบคู่กับการลงในแถลงการณ์พนมเปญเพื่อรับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

¹ กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ, ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (กรุงเทพฯ: กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ, 2556). หน้า 4-5.

เนื้อหาของปฏิญญาฯ ประกอบด้วย 7 ส่วน ได้แก่ (1) อาร์มบทหลักการทั่วไป สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิในการพัฒนา สิทธิในสันติภาพ ความร่วมมือในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชน

การดำเนินการยกร่างปฏิญญาฯ ได้รับความสนใจจากภายในและภายนอกภูมิภาคเป็นอย่างมาก รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนให้ความสำคัญกับกระบวนการยกร่างปฏิญญาฯ นี้ โดยได้จัดประชุมหารือร่วมกับ AICHR จำนวนสองครั้งเพื่อติดตามความคืบหน้าในการดำเนินการ รวมทั้งให้คำปรึกษาด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ AICHR ได้หารือกับองค์กรที่ดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นองค์กรสาขาของอาเซียน หรือองค์กรภาคประชาสังคมก็ตาม ทั้งนี้เพื่อรับฟังความคิดเห็นเพื่อประกอบการยกร่างปฏิญญาฉบับนี้

สำหรับประเทศไทยนั้น ผู้แทนประเทศไทยใน AICHR และคณะทำงานฯ ได้จัดกิจกรรมสร้างเสริมความตระหนักรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน รวมทั้งหารือกับภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ตลอดจนรวบรวมข้อคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำร่างปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ด้วย

4.1.1.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ในปฏิญญาอาเซียนฉบับนี้ได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งในแถลงการณ์และเนื้อหาของปฏิญญา โดยในแถลงการณ์ได้ระบุว่า “... ยอมรับความสำคัญของบทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในฐานะเป็นสถาบันที่รับผิดชอบการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียนทุกด้าน อันนำไปสู่การสร้างประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเป็นกลไกสำหรับการพัฒนาทางสังคมและความยุติธรรมที่ก้าวหน้า และการบรรลุศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นของประชาชนอาเซียน...”

ในส่วนเนื้อหานี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความสำคัญมาก โดยได้บัญญัติในหลักการทั่วไป ข้อ 1 ว่า “บุคคลทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคในศักดิ์ศรีและสิทธิ มีเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์”

นอกจากนี้พบคำว่าศักดิ์ศรีอยู่ในเนื้อหาส่วนอื่นๆ ของปฏิญญาด้วย ดังนี้

ข้อ 14 “บุคคลใดจะถูกกระทำทรมาน หรือถูกปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีมิได้”

ข้อ 30 1) “บุคคลทุกคนมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคม ซึ่งรวมถึงประกันสังคม หากมีให้ ซึ่งจะช่วยให้สามารถมีวิถีทางที่จะดำรงตนได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเหมาะสม”

ข้อ 31 3) “การศึกษาจะต้องดำเนินไปในแนวทางเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์และความสำนึกในศักดิ์ศรีของตนอย่างเต็มที่...”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาอาเซียนฉบับนี้ อันส่งผลให้ประเทศสมาชิกควรใช้หลักการนี้แนวทางสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศและภูมิภาคอาเซียน

4.1.2 หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไทยในหลายฉบับด้วยดังนี้

4.1.2.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.

2540

4.1.2.1.1 ที่มาของการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 ซึ่งหากจะพิจารณาที่มาของการบัญญัติหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์รัฐธรรมนูญ จากศึกษาค้นคว้าพบว่า นายประดิษฐ์ เจริญไทยทวี สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้มีการยกกรณีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในช่วงพฤษภาทมิฬแล้วแสดงความเห็นว่าการมีค่านี้อยู่นั้นมันเป็นสิ่งที่โพล้เพราะจับใจ ใครเห็นคิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสรรเสริญและน่าชื่นชมยินดีกับคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นการประกาศเจตนารมณ์ในหน้าที่หนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้ชัดเจน² ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองในหลายๆ ครั้ง โดยเฉพาะเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้นำหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งมีต้นแบบจากประเทศเยอรมันมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

² รายงานการประชุมคณะกรรมาธิการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 1 วันที่ 19 พฤษภาคม 2540, หน้า 3-4.

4.1.2.1.2 เจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ

เจตนารมณ์ของสมาชิกสภาผู้ร่างรัฐธรรมนูญในการบัญญัติเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ได้สะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในคำอภิปรายของพันเอกสมคิด ศรีสังคม ที่ได้อภิปรายว่า³ “...ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มันติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่โบราณแล้ว ตั้งแต่เกิดมาเป็นโลกนี้ ถ้าจะถือตามความเชื่อในทางศาสนาคริสต์แล้ว ก็ตั้งแต่พระเจ้าสร้างโลก สร้างอาดัมส์กับเอวาขึ้นมา มันติดตัวมาตั้งแต่โน้น เพราะเกิดมาเป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์ก็ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่มันก็ไม่ชัดเพียงพอในประวัติศาสตร์นั้น เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถูกย่ำเหยียบย่ำทำลายประทุษร้ายตลอดมา ในปัจจุบันนี้มันก็ถูกย่ำเหยียบย่ำทำลายอยู่ตลอดเวลา ในสงครามโลกครั้งที่สอง มนุษย์ถูกทำลายชีวิตเพราะคนที่มีความรู้สึกลงในทางเผด็จการ ในทางที่จะอาศัยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เหยียบศักดิ์ศรีมนุษย์เพื่อครองอำนาจ แล้วมนุษย์ก็เสียชีวิตจากเหตุการณ์เหยียบย่ำศักดิ์ศรีของมนุษย์ 50 กว่าล้านคนในสงครามโลกครั้งที่สอง ทุกวันนี้การย่ำเหยียบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ยังคงเกิดอยู่ ไม่ช้าก็เร็วก็คงขัดแย้งกัน เอาจ่ายๆ คนไทยที่ถูกจับกุมในคดีอาญาใดๆ ก็ตาม มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ถ้าเป็นการจับลูกนายพล เศรษฐี มหาเศรษฐี ผู้มีอำนาจ ถูกปฏิบัติอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นลูกคนจนไล่เข้าห้องขัง ถูกเตะถูกถีบซ้อมทำลาย กดขี่ข่มเหง นั้นแหละ ทุกวันนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังถูกย่ำเหยียบอยู่ เมื่อประเทศต่างๆ มารวมตัวกันเพื่อประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งมีการคุ้มครองสิทธิของมนุษย์ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประเทศไทยก็มีการลงนามรับรองเป็นภาคีไว้ แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับแล้วๆ ยังไม่มีการบัญญัติไว้ เพราะผู้ที่เขียนรัฐธรรมนูญฉบับที่แล้วๆ ความรู้สึกนึกคิด ความสำนึกในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังไม่มี เขายังไม่เข้าใจว่าระบอบประชาธิปไตยอันแท้จริงนั้น หลักสำคัญก็คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ที่เราเขียนมาตราหนึ่งจนถึงมาตราสุดท้ายเพื่ออะไรครับ เราเขียนเพื่อรักษาไว้ คุ้มครองไว้ เคารพไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้แหละทุกมาตรา ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือรากฐานอันแท้จริงของประชาธิปไตย...”⁴

พันเอกสมคิดยังได้อภิปรายต่อไปว่า “... การใช้อำนาจขององค์กรมนุษย์ทุกองค์กรไม่เพียงเฉพาะการใช้อำนาจโดยองค์กรรัฐเท่านั้นที่จะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรี

³ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549). หน้า 173-175.

⁴ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 วันที่ 8 กรกฎาคม 2540, หน้า 133-134.

ความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ถ้าสมมุติว่าเราตัดคำว่าศักดิ์ศรี ออก ความหมายของพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยมันก็อ่อนลง เรามาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อตอบสนองการปฏิรูปการเมือง ซึ่งให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์น้อยเหลือเกิน ... การใช้ อำนาจของรัฐไม่ว่าองค์กรใดก็ตาม องค์กรรัฐสภาเป็นผู้แทนของปวงชน องค์กรคณะรัฐมนตรี องค์กรศาล ซึ่งได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนทั้งประเทศทั้งสามองค์กรนี้จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ...”

นอกจากนี้ศ.ดร. สุจิต บุญบงการ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อธิบายว่าเจตนารมณ์สำคัญในการบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ แนวคิดที่ต้องการให้ “มนุษย์ตระหนักว่าในความสัมพันธ์ระหว่างกันนั้น จะปฏิบัติต่อผู้อื่นเยี่ยงสัตว์ คือ ในลักษณะที่ต่ำกว่ามนุษย์ไม่ได้”⁵

จากการพิจารณาเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 จะเห็นได้ว่าการบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อแสดงให้ถึงเจตนารมณ์และเป้าหมายของกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ต้องการเคารพต่อความเป็นมนุษย์ อารงและรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนมีมาตั้งแต่กำเนิด และไม่มีผู้ใดสามารถพรากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปได้

4.1.2.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.

2550

ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในสามมาตราสำคัญด้วยกัน คือ มาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 และมีเนื้อหาเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2550 ประเด็นสำคัญที่ควรศึกษาต่อมาก็คือสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นที่โต้เถียงกันว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นสิทธิอย่างหนึ่ง หรือเป็นเพียงอุดมการณ์ที่รัฐประกาศเพื่อให้ทราบว่ารัฐจะให้ความสำคัญคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความสำคัญต่อการให้ความสำคัญคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรายมาตรา ดังนี้

⁵ อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ, และ บรรเจิด สิงคะเนติ, การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, (กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2544). หน้า 71.

4.1.2.2.1 บทบัญญัติและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม มาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญไทย

มาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

ในสภาร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้มีการอภิปรายถึงสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังนี้⁶

นายพนัส ทัศนียานนท์ อภิปรายว่า “...ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเกิดขึ้นจากการที่เรายอมรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามหลักสิทธิมนุษยชน... เพราะฉะนั้น การยอมรับการรับรองหลักสิทธิมนุษยชนหรือหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นจึงเป็นการยืนยันถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยตัวมันเองไม่ใช่สิทธิ ไม่ใช่เสรีภาพ แต่เป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการที่ได้มีการรับรองในสังคมว่าบุคคลในสังคมหรือในประเทศชาติบ้านเมืองนั้นๆ มีสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งเรียกว่า “สิทธิมนุษยชน” นายพนัสยังเห็นว่า “...แท้จริงแล้วสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนนั้นมันเป็นหลักมูลของการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...” นอกจากนี้นายพนัสยังได้แสดงความเห็นว่า “...ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญนำมาจากรัฐธรรมนูญเยอรมัน หมวดหนึ่ง ภายใต้หัวข้อ Basic Right หรือสิทธิขั้นพื้นฐานของเขา ในมาตรา 1 ของเขาเอง เขาก็ไม่ได้บอกว่าสิ่งนี้เป็นสิทธิ แต่หมายความว่าเป็นอุดมการณ์ของสิทธิเสรีภาพหรือสิทธิมนุษยชน เพราะฉะนั้นในวรรคท้ายหรือวรรคสามของมาตรา 1 รัฐธรรมนูญเยอรมัน เขาจึงชี้ให้เห็นชัดเจนว่าสิ่งที่ตามมาในมาตราต่างๆ ก็คือสิ่งที่เป็สิทธิและเสรีภาพซึ่งรัฐธรรมนูญของเขาคุ้มครอง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ยืนยันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...”

นายแก้วสรร อติโพธิ อภิปรายว่า “... มาตรา 4 นี้จะพูดถึงความเป็นมนุษย์ของคนในแผ่นดินนี้ เพราะฉะนั้นความหมายของมันก็คือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความเคารพและคุ้มครอง ในส่วนเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ท่าน สสร. พนัส ทัศนียานนท์ กล่าวถูกต้องแล้วว่าสิทธิมนุษยชนนั้นมันมีหลักมูล คือมีวัตถุประสงค์หลักมีกำเนิดมาจากความเชื่อในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง...”

⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2555). หน้า 105-109.

นายเกษม ศิริสัมพันธ์ อภิปรายว่า “... ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นถ้อยคำซึ่งแปลมาจากต่างประเทศ มาจากการรับรองหลักสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั้นเป็นหลักภราดรภาพ มันมีสิทธิ มีเสรีภาพ มีความเสมอภาค แล้วต้องมีอันที่สาม คือ ภราดรภาพ คือความเคารพในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ภราดรภาพเป็นการให้สิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค เป็นการเรียกร้องมา แต่ภราดรภาพเป็นการที่เราจะให้ผู้อื่น เราต้องเคารพคนอื่นและคุ้มครองให้คนอื่นปฏิบัติ ต่อคนอื่นเช่นเดียวกับตัวเราในความเป็นมนุษย์นี้คือความหมายที่แท้จริง...”

นายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ ในฐานะกรรมาธิการ ได้ชี้แจงคำแปล ญัตติของสมาชิกไว้ดังนี้ “...การบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เอาไว้ในมาตรา 4 ไม่เป็นเพียงเฉพาะ การวางหลักการทั่วไปเท่านั้น แต่มีรายละเอียดที่กำกับการใช้อำนาจอธิปไตยเอาไว้ทั้งหมด 3 ว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพชนชาวไทย มาตรา 25 จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐทุกองค์กรว่าต้องคำนึงถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ทุกครั้งที่การใช้อำนาจ มาตรา 26 วางหลักมัดลงไปอีกว่า นอกจากนั้นต้องคำนึงถึง ต้องเป็นวัตถุประสงค์แล้ว สิทธิและเสรีภาพ ที่ว่านี้ผูกพันองค์กรรัฐทุกองค์กร...”

จากการอภิปรายของบรรดาสมาชิกสภาการร่างรัฐธรรมนูญ อาจสรุปได้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 มีสถานะเป็นการวางหลักทั่วไป โดยการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐที่จะให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะมาตรา 4 อยู่ในหมวด 1 บททั่วไป ซึ่งเป็นหมวดที่กำหนดหลักการทั่วไปของรัฐ อันถือเป็นสาระสำคัญที่มีลักษณะ ทั่วไปหรือเป็นการกำหนดขอบเขตกว้างๆ ว่า สาระสำคัญของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญในหมวดต่อๆ มาจะต้องสอดคล้องกับหลักการทั่วไปดังกล่าว

4.1.2.2.2 บทบัญญัติและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม มาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญไทย

มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุก องค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

สำหรับสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 26 นี้ จากการศึกษาหลักการของคณะกรรมการและการอภิปรายของสมาชิกสภาการร่างรัฐธรรมนูญ ศ.ดร. บรรเจิด สิงคะเนติได้สรุปสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 26 มีสถานะเป็นคุณค่าที่รัฐธรรมนูญมุ่งหมายจะให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้อง

คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สถานะของสิทธิและเสรีภาพอันเป็นสถานะที่ผูกพันองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐทุกองค์กรจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้เสมอ⁷

4.1.2.2.3 บทบัญญัติและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม มาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญไทย

มาตรา 28 “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้”

สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 28 นี้ จากการพิจารณาหลักการของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญและการอภิปรายของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญแล้ว ศ.ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ ได้สรุปไว้คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่บุคคลสามารถยกขึ้นกล่าวอ้างได้ซึ่งสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในมาตรานี้ย่อมมีสถานะเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ ส่วนประเด็นปัญหาที่ว่าอะไรคือสาระของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะมีส่วนไปสัมพันธ์กับการใช้หรืออ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ยังเป็นเรื่องที่ยังอยู่ในการพัฒนาในเชิงวิชาการว่าการยอมรับแนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของสังคมตะวันตก ตลอดจนการตีความขององค์กรตุลาการว่ามีการยอมรับในขอบเขตแค่ไหนเพียงใด ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสาระเฉพาะตอนที่แตกต่างไปจากสิทธิและเสรีภาพในแต่ละเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นวัตถุในทางกฎหมายที่อาจให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ ด้วยเหตุนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีสถานะในทางกฎหมายที่รัฐธรรมนูญมุ่งจะให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ⁸

กล่าวโดยสรุปแล้ว สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 ซึ่งสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแต่ละมาตราย่อยย่อมมีสถานะที่แตกต่างกันไป โดยสรุปได้ดังนี้

1. สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 4 ซึ่งมาตรา 4 นี้อยู่ในหมวด 1 บททั่วไป ดังนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรานี้จึงเป็นการวางหลักทั่วไปอันเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐที่จะให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลจากการวางหลักก่อให้เกิดความผูกพันต่ออำนาจรัฐทั้งหลาย โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็น

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118-119.

ตัวกำหนดและจำกัดวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้ในการตีความสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายจะต้องตีความว่าสิทธิขั้นพื้นฐานมีผลมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น ดังนั้นจะต้องถือว่าเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะต้องนำมาประกอบการตีความสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ ด้วย

2. สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 26 มีสถานะเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพอันเป็นสถานะที่ผูกพันองค์กรของรัฐทุกองค์กรที่จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ การคำนึงถึงนี้แสดงออกได้สองลักษณะ คือ ลักษณะแรกองค์กรของรัฐจะต้องละเว้นการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ลักษณะที่สอง รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเอื้อต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้

3. สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 28 สามารถแบ่งออกใน 2 ลักษณะ คือลักษณะที่หนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเท่ากับว่าบุคคลที่ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคดีได้ ลักษณะที่สอง เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพการใช้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะใช้ได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

จากที่ได้กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550 ได้ให้ความรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจนโดยแยกออกจากสิทธิและเสรีภาพในกรณีสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไทยนั้น ย่อมถือได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าหรือวัตถุประสงค์ในทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่ได้รับการคุ้มครองแยกต่างหากจากสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นในกรณีของไทย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นอกจากจะเป็นสิ่งที่กฎหมายให้ความคุ้มครองแล้วยังต้องถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง อันถือเป็นขอบเขตที่รัฐไม่อาจล่วงละเมิดไปในขอบเขตดังกล่าวได้

4.1.2.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2557 (ฉบับชั่วคราว)

แม้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ยังได้ถูกบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 ดังนี้ “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทย ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการที่ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญ โดยตั้งแต่รัฐธรรมนูญ 2540 เป็นต้นมา ได้มีการบัญญัติหลักการนี้ในรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด เมื่อหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการตามรัฐธรรมนูญ ย่อมส่งให้หลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องได้รับความคุ้มครองซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

4.1.3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พ.ศ. 2550

4.1.3.1 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 4

จากบทบัญญัติของมาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” ก่อให้เกิดผลคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังนี้⁹

1. เมื่อบทบัญญัติมาตรา 4 เป็นบททั่วไปของรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติมาตรา 4 จึงเป็นการกำหนดหลักการพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกชนว่ารัฐต้องให้ความคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น การกำหนดหลักพื้นฐานความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนกับการกำหนดให้คุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะในระดับรัฐธรรมนูญ

1.1 มีผลต่อการกำหนดทิศทางของรัฐ เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั้นมีผลในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายต่อคุณค่าดังกล่าวสำหรับการกระทำของรัฐทั้งหลาย เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นตัวกำหนดและตัวจำกัดวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ของรัฐ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังเป็นตัวกำหนดและจำกัดความชอบธรรมของการกระทำของรัฐ และกฎหมายที่มีคุณค่าดังกล่าว ซึ่งพื้นฐานนี้เองย่อมมีความหมายต่อการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ ด้วย

1.2 การบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญไม่เพียงแต่มุ่งหมายที่จะผูกพันการกระทำของรัฐทั้งหลายเท่านั้น หากแต่บังคับให้รัฐต้องกำหนดเป็นหลักกฎหมายทั่วไปว่าอำนาจอื่นๆ นอกเหนือจากอำนาจรัฐก็ไม่อาจที่จะละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ถึงแม้จะไม่ก่อให้เกิดสิทธิมหาชนในการเรียกร้องให้บัญญัติกฎหมายคุ้มครองเพื่อการดังกล่าวก็ตาม

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109-111.

แต่จากบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่จะต้องตีความให้สอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่า รัฐไม่มีหน้าที่ในการเข้าไปร่วมในการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้รัฐยังต้องปกป้องคุ้มครองเพื่อมิให้มีการละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

2. การตีความเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ นั้นจะต้องตีความว่าสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ นั้นต่างมีผลมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยจะต้องถือว่าเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะต้องนำมาใช้ประกอบในการตีความสิทธิพื้นฐานอื่นๆ ด้วย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมมีความสำคัญต่อสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ ดังนี้

2.1 เรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกชนนั้น ได้ก่อให้เกิดบทสันนิษฐานที่เป็นคุณต่อปัจเจกชนหากเป็นกรณีที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกชน

2.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลาย ดังนั้นภายในขอบเขตดังกล่าวรัฐจึงไม่อาจเข้าไปแทรกแซงได้ในกรณีที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐกับปัจเจกชน

โดยสรุปแล้ว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในมาตรา 4 เป็นการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐที่ให้ความรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ซึ่งจากการวางหลักการนี้ส่งผลให้ก่อให้เกิดความผูกพันต่ออำนาจรัฐทั้งหลาย ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นตัวกำหนดและเป็นตัวจำกัดวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้ยังเป็นตัวกำหนดความชอบธรรมของรัฐ การกำหนดหลักทั่วไปก่อให้เกิดผลต่อมา คือ จะต้องตีความว่าสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายล้วนมีผลมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งหมายความว่าจะต้องถือเอาเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ประกอบการตีความสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ ด้วย อีกทั้งการจะทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์บรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง รัฐจะต้องเป็นผู้ดำเนินการสำหรับความพร้อมในการใช้เสรีภาพของปัจเจกชน รัฐต้องกระทำการต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพต่างๆ

4.1.3.2 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 26

จากมาตรา 26 ที่ได้บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” ส่งผลให้เกิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าใน 2 ลักษณะ คือ (1) องค์กรของรัฐจะไม่กระทำการใดๆ ในลักษณะที่จะเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล หรือละเว้นการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการละเมิดต่อสิ่งดังกล่าว (2) นอกจากองค์กรของรัฐจะไม่กระทำการใดๆ ในทางที่จะทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพแล้ว รัฐยังต้องมีภาระหน้าที่

ดำเนินการใดๆ ในทางที่จะทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรี หรือเอื้อต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้ บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้¹⁰

4.1.3.3 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 28

จากบทบัญญัติมาตรา 28 “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถพิจารณาการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ดังนี้¹¹

1. เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญมุ่งจะให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับสิทธิเสรีภาพ ฉะนั้นการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของมาตรา 28 วรรคหนึ่งเช่นกัน คือ บุคคลจะอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งนี้เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ การใช้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ เพราะถึงแม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่สำคัญอย่างไรก็ตาม แต่คุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวยังต้องอยู่ในขอบเขตการใช้ที่จำกัดดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลหนึ่งย่อมมีขอบเขตอยู่ที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

2. เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสาระของตนที่เป็นอิสระจากสิทธิและเสรีภาพในแต่ละเรื่อง อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังมุ่งที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับที่จะมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพด้วย ดังนั้น เมื่อมีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลซึ่งถูกละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวสามารถที่จะยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาตามมาตรา 28 วรรคสองที่ได้บัญญัติว่า “...บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในศาลได้” จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติไว้ด้วยว่า

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119-120.

บุคคลซึ่งถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะใช้สิทธิทางศาลได้ ในประเด็นนี้มีแนวทางในการพิจารณาสองแนวทาง คือ

แนวทางที่หนึ่ง ตีความว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็น “สิทธิ” อย่างหนึ่ง อันเป็นสิทธิที่มีลักษณะของตนเองที่แตกต่างไปจากสิทธิในแต่ละเรื่อง ซึ่งหมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีขอบเขตที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครองอย่างชัดเจน และเป็นขอบเขตที่รัฐจะต้องให้ความเคารพคุ้มครอง ดังนั้นหากมีการละเมิดขอบเขตการคุ้มครองดังกล่าว บุคคลที่ถูกละเมิดย่อมสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคดีเพื่อสิทธิทางศาลได้ เพราะขอบเขตเช่นนี้ลักษณะเดียวกับสิทธินั่นเอง

แนวทางที่สอง ไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งหรือไม่ พิจารณาเพียงว่าเมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญได้กำหนดอำนาจรัฐผูกพันที่จะต้องให้ความเคารพและไม่ทำการใดๆ อันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งหากกฎหมายสารบัญญัติมุ่งให้ความคุ้มครองแก่สิ่งใดแล้ว หากมีการละเมิดต่อสิ่งนั้น โดยหลักทั่วไปบุคคลย่อมใช้สิทธิทางศาลได้อย่างเสมอกล่าวโดยสรุปคือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องที่อาจใช้สิทธิทางศาลได้ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีวัตถุประสงค์คุ้มครองที่มีลักษณะเฉพาะของตนที่อาจพิจารณาให้ความคุ้มครองในทางศาลได้

จากที่ได้กล่าวไปนั้น จะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 28 ซึ่งก่อให้เกิดผลการคุ้มครองจากองค์การต่างๆ ในรัฐ และหากมีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้เกิดการคุ้มครองได้อีกด้วย

4.1.4 การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับการคุ้มครอง อย่างไรก็ตามพบว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ถูกละเมิดอยู่บ่อยครั้งซึ่งสามารถศึกษาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยได้ดังนี้

4.1.4.1 ลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดที่ได้ผู้ร่างรัฐธรรมนูญไทยได้นำมาจากรัฐธรรมนูญเยอรมัน การศึกษาถึงลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายไทยนั้นจึงต้องศึกษาโดยพิจารณาถึงลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญเยอรมันด้วย

ศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้เคยวินิจฉัยเกี่ยวกับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยวิธีการอธิบายถ้อยคำต่างๆ เช่น การทำให้ได้รับความอับอาย การติดตามไล่ล่า การเนรเทศ และการลงโทษที่มีลักษณะทารุณโหดร้าย หรือการกระทำที่เป็นการบังคับให้ทำงาน การใช้

คนเป็นทาส การก่อการร้าย การทำลายล้างเผ่าพันธุ์ หรือการนำมนุษย์ไปทดลอง การกระทำเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้พัฒนาแนวคิดการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ออกมาในรูปแบบภาวะวิสัยซึ่งหมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความกระทบกระเทือน หากมนุษย์ได้ถูกลดคุณค่ามาเป็นเพียงวัตถุของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง กรณีย่อมถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว

นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการจำแนกการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยพิจารณาจากความเกี่ยวพันระหว่างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิในความเสมอภาคและสิทธิในเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความเกี่ยวพันต่อนิติรัฐ ซึ่งอาจจำแนกการแทรกแซงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ออกได้ ดังนี้¹²

1. ความเสมอภาคในทางกฎหมายของบุคคล การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีนี้ เช่น การนำบุคคลไปเป็นทาส การบังคับใช้แรงงาน การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยคำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา เช่น ธุรกิจในการเป็นคนกลางจัดหาเด็กเพื่อรับเป็นบุตรบุญธรรม เป็นต้น

2. การคุ้มครองลักษณะเฉพาะตัวและบุรณภาพของบุคคล ลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีบุรณภาพของบุคคล เช่น การบุคคลได้รับความทรมาณ ได้รับการปฏิบัติอย่างทารุณโหดร้ายรวมทั้งการลงโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย ส่วนในกรณีลักษณะเฉพาะตัวและบุรณภาพขอบุคคลในทางจิตใจ เช่น การใช้วิธีการสะกดจิต การใช้วิธีการข่มขู่ย่อมมีผลกระทบต่อบุรณภาพขอบุคคลในทางจิตใจ เป็นต้น

3. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นถือว่าเป็นรากฐานในทางความคิดของการหลักประกันในกระบวนการพิจารณาในทางศาลตามหลักนิติรัฐ จากหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก่อให้เกิดหลักสำคัญในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาว่าผู้กล่าวหาว่าในคดีนั้นได้รับสิทธิที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาตน และมีสิทธิที่จะพิสูจน์เพื่อโต้แย้งข้ออ้างหรือกล่าวหาตนได้ รวมทั้งก่อให้เกิดหลักกฎหมายในทางกฎหมายอาญาว่าบุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับเพื่อกล่าวโทษแก่ตนเองได้

Duerig นักกฎหมายชาวเยอรมันยังได้จำแนกลักษณะการกระทำที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังนี้¹³

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 101-102.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 102-103.

ก. การกระทำที่ปรากฏอย่างชัดเจนว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงมาอยู่ในระดับที่เป็นสิ่งของ เช่น การกระทำที่เป็น การทรมาน การเอาคนลงไปเป็นทาส การขบไล่บุคคล การเนรเทศ การติดตามไล่ล่า การบังคับให้ทำงาน การก่อการร้าย การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการทดลองที่กระทำต่อมนุษย์

ข. การกระทำที่เป็นการลงโทษในทางอาญา หากแต่เป็นการลงโทษที่รุนแรงเกินควร หรือเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย

ค. การกระทำใดๆ ที่มีมนุษย์ถูกลดคุณค่าเป็นเพียงวัตถุของการกระทำนั้นๆ

ง. การล่วงละเมิดไปในขอบเขตอันเป็นเรื่องส่วนบุคคล

จ. การล่วงละเมิดในชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลอันเกิดจากการกระทำของรัฐ

สำหรับประเทศไทยนั้นในช่วงที่มีการบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ ในพ.ศ. 2540 ก็มักจะมีคำถามในทางวิชาการที่สำคัญว่า “เราจะใช้อะไรเป็นเครื่องวัดว่าการกระทำแบบนี้ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่” เพราะการกระทำอย่างหนึ่งเมื่อพิจารณาจากมุมมองของแต่ละบุคคล การกระทำนั้นๆ อาจจะเป็นหรือไม่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้ จากรายงานวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มีการยกตัวอย่างคดีเพื่ออธิบายลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คดีที่ชายชาวญี่ปุ่นคนหนึ่งได้ถูกจับกุมเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2539 ในข้อหาร่วมกันมีไว้เพื่อนำออกใช้ซึ่งธนบัตรรัฐบาลต่างประเทศปลอมอันตนได้มา โดยรู้ว่าเป็นของปลอมและร่วมกันฉ้อโกงและถูกฟ้องในเดือนเมษายน-พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ต่อมาได้ถูกส่งไปขังในเรือนจำ แต่มิได้มีการตีตรวน ต่อมาทางการไทยได้รับแจ้งว่าชาวญี่ปุ่นรายนี้ถูกกล่าวหาว่าฉ้อเครื่องบินเมื่อพ.ศ. 2513 และจะมีการพิจารณาในคดีส่งผู้ร้ายข้ามแดนภายหลังเสร็จคดีปลอมธนบัตรในประเทศไทย ทางเรือนจำจึงได้ตีตรวนผู้ต้องหาตลอดเวลา 24 ชั่วโมงในระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งกินเวลากว่าสองปี เลยมีการตั้งข้อสงสัยว่าการกระทำเช่นนี้ทำได้หรือไม่ เจ้าหน้าที่เรือนจำเห็นว่าทำได้โดยอ้างถึง พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 14 (3) ที่ว่า “ห้ามมิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง เว้นแต่... (3) เป็นบุคคลที่น่าจะพยายามหลบหนีการควบคุม...”

ในขณะเดียวกัน นักสิทธิมนุษยชนเห็นการกระทำดังกล่าวกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากการตีตรวน ถ้าจะทำก็ควรทำเฉพาะเท่าที่จำเป็น เช่น การออกไป

นอกเรือนจำ การใส่เครื่องพันธนาการตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ก่อให้เกิดความลำบากแสนสาหัส เมื่อจะต้องเข้าห้องน้ำ อาบน้ำ หรือถ่ายทุกข์ ตลอดจนเวลาเคลื่อนไหวเปลี่ยนอิริยาบถ มนุษย์ไม่ควรปฏิบัติต่อกันเช่นนี้ การใส่โซ่ตรวนในยุคโลกาภิวัตน์ไม่ควรจะทำกับมนุษย์ต่อไปอีกแล้ว¹⁴

นอกจากนี้ในการค้นคว้าเอกสารของประเทศไทยที่อธิบายเกี่ยวกับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์พบว่าได้มีการแบ่งลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ออกเป็น 4 ลักษณะด้วย คือ การกระทำนั้นต้องเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง หรือการกระทำนั้นต้องเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น หรือการกระทำนั้นจะต้องเป็นการหลู่เกียรติของบุคคลอื่น หรือการกระทำนั้นต้องเป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น ดังที่ได้อธิบายไปแล้วในหัวข้อ 2.2.7.1

โดยสรุปแล้ว ลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สำคัญและเด่นชัดที่สุด คือ การกระทำใดๆ ปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเยี่ยงเป็นวัตถุ การกระทำใดๆ ที่ลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของบุคคลลง โดยอาจจะเป็นลักษณะการปฏิบัติต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมาในข้างต้น

4.1.4.2 คำวินิจฉัยขององค์กรตุลาการเกี่ยวกับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4.1.4.2.1 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำวินิจฉัยที่ 30/2555 (ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนบุคคลของนายจรัญ ภัคศิธนากุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ)

“...การคุ้มครองความพิการตามมาตรา 30 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ มิได้มุ่งความช่วยเหลือแก่ผู้พิการเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งที่จะให้โอกาสและส่งเสริมให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ ซึ่งนอกจากจะไม่ตกเป็นภาระแก่รัฐและสังคมแล้ว ยังเป็นการสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ให้แก่คนพิการด้วย

ในส่วนของผู้พิการเอง หากสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองตามสภาพแห่งความพิการได้แล้ว ย่อมมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป การให้โอกาสคนพิการในการประกอบอาชีพจึงเป็นสิ่งที่รัฐจะต้องสนับสนุน ส่งเสริม และให้โอกาสคนพิการในการประกอบอาชีพตามความสามารถและความ

¹⁴ อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ, และ บรรเจิด สิงคะเนติ, การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, หน้า 71-73.

ต้องการของตนเอง หากคนพิการถูกจำกัดสิทธิจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ย่อมเป็นภาระของรัฐ และสังคมที่จะคอยให้ความช่วยเหลือ อันเป็นการทำลายศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของคนพิการ... พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) เฉพาะในส่วนบัญญัติว่า “มีกายและจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ” เป็นบทบัญญัติกฎหมายที่ไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการประกอบกิจการของผู้พิการทางร่างกายหรือจิตใจที่ไม่ถึงกับทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพหรือปฏิบัติหน้าที่การงานในตำแหน่งข้าราชการตุลาการได้ จึงเป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้พิการโดยไม่เป็นธรรม ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 วรรคสาม ประกอบมาตรา 29 วรรคหนึ่ง”

4.1.4.2.2 คำวินิจฉัยศาลปกครองในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 37/2550

ในคำพิพากษานี้ได้มีการวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ “...รถโดยสารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็รถโดยสารส่วนบุคคลหรือรถโดยสารสาธารณะ และ ไม่ว่าจะเป็รถโดยสารปรับอากาศหรือรถโดยสารไม่ปรับอากาศจะต้องมีหน้าต่าง หน้าต่างรถโดยสาร มิได้มีไว้เพียงเพื่อให้แสงสว่างจากภายนอกกรลเข้าไปในรถได้เท่านั้น แต่ยังมีไว้เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถมองเห็นสรรพสิ่งที่อยู่ภายนอกเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในระหว่างที่อยู่ในรถและระแวดระวัง ภัยอันตรายที่อาจจะมาจากภายนอกกรลอีกด้วย รถโดยสารที่ไม่มีหน้าต่างจึงไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นรถโดยสาร แต่เป็รถขนส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ และต้องถือว่าผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะที่ไม่มีหน้าต่างปฏิบัติต่อผู้โดยสารเยี่ยงวัตถุ ซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...” การตรวจสอบการ ละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กร ตามรัฐธรรมนูญและ องค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล

4.1.4.2.3 คำพิพากษาศาลยุติธรรมในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8187/2543

ในคำพิพากษานี้ได้มีการวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ “..การที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้สายลับนำเงินไปล่อซื้อเมทแอมเฟตามีนจากจำเลยซึ่งมี อยู่ในครอบครองเพื่อจำหน่ายอยู่แล้ว เป็นวิธีการแสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิดของ จำเลยที่ได้กระทำอยู่แล้ว มิได้ล่อหรือชักจูงให้จำเลยกระทำความผิดอาญาที่จำเลยไม่ได้กระทำความผิดมา

ก่อน การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจดังกล่าวเป็นเพียงวิธีการเพื่อพิสูจน์ความผิดจำเลย ไม่เป็นการกระทำที่หมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของจำเลย ไม่เป็นการแสวงหาหลักฐานโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และไม่เข้าข้อต้องห้ามอ้างเป็นพยานหลักฐานตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226...”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7634/2554

ในคำพิพากษานี้ได้มีการวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ “...การที่วิสัญญีแพทย์นั้นเป็นผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบใช้ชีวิตของมนุษย์นั้นอย่างมีศักดิ์ศรี โดยถือว่าคนไข้จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม แม้ไม่เกี่ยวกับวิสัญญีวิทยา ไม่เกี่ยว epidural block ที่ทำไว้แล้ว แต่เมื่อติดตามอาการโดยใกล้ชิด จะเห็นว่า ผู้ป่วยนั้นมีความดันโลหิตตกตั้งแต่เมื่อไร สังเกตได้ตั้งแต่เมื่อไร เป็นสิ่งที่จริยธรรมกำกับวิสัญญีแพทย์อยู่ เมื่อแพทย์อยู่ตรงนั้นติดตามอาการของคนไข้ จะสามารถวินิจฉัยและให้การรักษาเพื่อติดตามอาการและสามารถแก้ไขได้ทันที หากไม่มีวิสัญญีแพทย์ก็มีวิสัญญีพยาบาล แต่ถ้าหากบุคคลที่ติดตามคนไข้นั้นไม่ใช่วิสัญญีพยาบาล ถือว่าเป็นการผิดกฎระเบียบกระทรวงสาธารณสุขโดยตรงชัดเจน ซึ่งแพทย์พยาบาลที่จะเฝ้าดูแลที่มีความรู้ที่นั้นไม่อยู่ด้วย ถือว่าเป็นการละทิ้งคนไข้โดยไม่เห็นแก่ชีวิตของคน เป็นการผิดรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 ที่ระบุว่า ศักดิ์ศรีของมนุษย์ย่อมได้รับความคุ้มครอง แพทยสภาได้รับรองรัฐธรรมนูญฉบับนี้เพื่อสร้างความเป็นธรรมแก่สังคม...”

จากข้างต้น จะเห็นว่าคดีที่เกี่ยวข้องละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้มีการฟ้องร้องกัน ทั้งในศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลฎีกา โดยลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากคำพิพากษา – คำวินิจฉัยต่างๆ โดยรวมอาจสรุปได้ว่า การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การกระทำที่เป็นการลดคุณค่าของความเป็นคน หรือเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น เนื่องจากการที่เขาผู้นั้นเป็นมนุษย์ ย่อมสามารถที่จะดำรงชีพได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีเกียรติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมในกรณีการตัดสินใจในการสอบตุลาการ การที่ไม่ติดตั้งหน้าต่างในรถโดยสาร การไม่มีวิสัญญีแพทย์ดูแลผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด ย่อมเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมต่อบุคคลผู้นั้น ทำให้ผู้ได้ผลกระทบเหล่านั้นไม่อาจดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี อย่างมีเกียรติ อย่างไม่มีการล่อซื้อยาเสพติดเป็นกระบวนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มิได้เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่อย่างใด

4.1.4.3 การเยียวยาในกรณีที่มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ หากเกิด กรณีที่มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้ถูกละเมิดหรือผู้ได้รับผลกระทบต่อการละเมิดศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์สามารถดำเนินการเพื่อแก้ไขเยียวยาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนี้

4.1.4.3.1 การใช้สิทธิต่อองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรศาล

ในกรณีที่มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ดี สิทธิและ เสรีภาพก็ดี บุคคลที่ถูกละเมิดอาจใช้สิทธิต่อองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรศาลได้ดังนี้ ก. ผู้ตรวจการแผ่นดิน ข. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

ก. ผู้ตรวจการแผ่นดิน

- อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินตามมาตรา 244 และ มาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญฯ รวมทั้งตามมาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาที่มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(1) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนใน กรณี

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนือ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

(ข) การปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดย ไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะกระทำนั้นจะชอบหรือไม่ชอบ ด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม

(ค) การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการ ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล

(ง) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การใช้อำนาจหน้าที่ตาม (1) (ก) (ข) และ (ค) ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินดำเนินการเมื่อมีการร้องเรียน เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าการกระทำดังกล่าวมีผลกระทบต่อความเสียหายของประชาชนส่วนรวมหรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาและสอบสวนโดยไม่มี การร้องเรียนได้

(2) ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 279 วรรคสาม และมาตรา 280

(3) ติดตาม ประเมินผล และจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมตลอดถึง ข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณีที่เห็นว่าจำเป็น

(4) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

(5) ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้ เมื่อเห็นว่ากรณีดังต่อไปนี้

(ก) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(ข) กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของบุคคลใดตามมาตรา 244 (1) (ก) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง และให้ศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

- การพิจารณาและสอบสวนของผู้ตรวจการแผ่นดิน

(1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง บุคคล คณะบุคคล และชุมชนย่อมมีสิทธิร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน การร้องเรียนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาไม่ตัดสิทธิผู้ร้องเรียนที่จะดำเนินการตามกฎหมายอื่น (มาตรา 23) การร้องเรียนดังกล่าวทำได้โดยเป็นหนังสือ ด้วยวาจา หรือวิธีการอื่น เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ผ่าน ส.ส./ส.ว. ผ่านเครือข่ายผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยในหนังสือร้องเรียนจะต้องรายละเอียดตามที่ มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดไว้

(2) การพิจารณาสอบสวนหาข้อเท็จจริงและการรายงานผลเมื่อมีการร้องเรียน ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยไม่ชักช้าและต้องเปิดโอกาสให้ผู้ร้องเรียน ข้าราชการ พนักงาน ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องชี้แจงและแสดงพยานหลักฐานประกอบคำชี้แจง

ของตนได้ตามสมควร (มาตรา 31 วรรคหนึ่ง) เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินได้พิจารณาและสอบสวนข้อเท็จจริงในเรื่องใดเสร็จแล้ว ให้จัดทำรายงานสรุปข้อเท็จจริงพร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข ส่งให้หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบหรือเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป แม้ว่าการกระทำใดของข้าราชการ พนักงาน ฯลฯ ได้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับหรือมติคณะรัฐมนตรีแล้ว แต่กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนั้น ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมหรือความไม่เสมอภาคในกฎหมายหรือเป็นการเลือกปฏิบัติหรือลำเอียง ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอแนะต่อหน่วยงานของราชการ หน่วยงานรัฐ ฯลฯ เพื่อพิจารณาดำเนินการให้มีการปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าวต่อไป (มาตรา 32)

ในกรณีกรณีที่ข้าราชการ พนักงาน ฯลฯ ไม่ปฏิบัติตามความเห็นหรือข้อเสนอแนะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจส่งเรื่องดังกล่าวไปยังนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่ควบคุมหรือกำกับดูแลหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐฯ เพื่อให้สั่งการตามควรแก่กรณีได้ และหากผู้ตรวจการแผ่นดินได้ดำเนินการแล้ว หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐฯ ก็ยังไม่ปฏิบัติตาม หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะหรือที่เกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจทำรายงานเสนอต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา เป็นกรณีเร่งด่วน (มาตรา 33)

ข. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- อำนาจหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 257 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนไว้ดังนี้

(1) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

(2) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(3) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณี que เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่ากฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

(4) ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

(5) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ ต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

(6) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

(7) จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศและเสนอต่อรัฐสภา

- การตรวจสอบการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 18 (2) ได้กำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยให้สำนักงานฯ มีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ รับคำร้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการและดำเนินการสืบสวนหรือตรวจสอบเกี่ยวกับเรื่องที่มีการยื่นคำร้องตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้นิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายความว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” กรณีที่มีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและมีข้อเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ให้คณะกรรมการมีอำนาจตรวจสอบแลเสนอมาตรการแก้ไขโดยมีกระบวนการตรวจสอบดังนี้

(1) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

(ก) บุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน บุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนมีสิทธิยื่นคำร้องโดยทำคำร้องเป็นหนังสือซึ่งต้องมีรายละเอียดตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 23 วรรคแรก การยื่นคำร้องให้ยื่น ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หรือจะยื่นต่อคณะกรรมการคนใดคนหนึ่งหรือองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อส่งต่อไปยังสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(ข) องค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน ในกรณีที่มีการร้องเรียนจากผู้ซึ่งถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนหรือในกรณีที่ปรากฏแก่องค์กรเอกชนดังกล่าวว่ามีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นละเมิดสิทธิมนุษยชน เมื่อองค์กรเอกชนดังกล่าวได้พิจารณาเบื้องต้นแล้วเห็นว่ากรณีมีมูลก็อาจเสนอเรื่องให้คณะกรรมการดำเนินการต่อไปได้

(2) การพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรให้มีการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือในกรณีที่คณะกรรมการได้รับคำร้องว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชน และเห็นว่ากรณีดังกล่าวมีมูลและอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ให้คณะกรรมการแจ้งไปยังบุคคลหรือหน่วยงานที่ถูกอ้างว่าเป็นผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือบุคคล หรือหน่วยงานที่คณะกรรมการเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อให้บุคคลหรือหน่วยงานนั้นชี้แจงข้อเท็จจริงภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด (มาตรา 25)

ในระหว่างการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการ ถ้าคณะกรรมการเห็นว่าอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ให้คณะกรรมการดำเนินการไกล่เกลี่ยบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คู่กรณีทำความตกลงเพื่อประนีประนอมและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ถ้าปรากฏว่าคู่กรณียินยอมตกลงเพื่อประนีประนอมและแก้ไขปัญหาและคณะกรรมการเห็นว่าการตกลงนั้นอยู่ในกรอบของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ให้คณะกรรมการจัดให้มีการจัดทำข้อตกลงระหว่างคู่กรณีเป็นหนังสือไว้และให้ยุติเรื่อง (มาตรา 27)

(3) การรายงานผลการตรวจสอบ

เมื่อคณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบเสร็จสิ้นแล้วและเห็นว่ามีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้

คณะกรรมการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบซึ่งต้องระบุรายละเอียดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับพฤติการณ์แห่งการละเมิดสิทธิมนุษยชน และมาตรการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าบุคคลหรือหน่วยงานใดมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องใดและด้วยวิธีการอย่างไร รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว (มาตรา 28 วรรคหนึ่ง)

ในกรณีที่บุคคลหรือหน่วยงานมิได้ดำเนินการตามมาตรการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือดำเนินการแล้วแต่ยังไม่เสร็จโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการรายงานต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อสั่งให้มีการดำเนินการตามมาตรการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงาน (มาตรา 30) และในกรณีปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการหรือสั่งการให้ดำเนินการตามมาตรการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยนายกรัฐมนตรี ให้คณะกรรมการรายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินกิตต่อไป (มาตรา 31)

4.1.4.3.2 การใช้สิทธิทางศาล

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่ารัฐธรรมนูญคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้น เมื่อมีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลซึ่งถูกละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวสามารถที่จะยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ ทั้งนี้การใช้สิทธิทางศาลหากมีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถใช้สิทธิได้ทั้งสามศาล ไม่ว่าจะศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม ทั้งนี้แล้วแต่ประเภทคดี

ดังนั้น บุคคลผู้ถูกระทำการอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขอที่จะนำการกระทำอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนขึ้นฟ้องร้องยังศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาว่าการกระทำนั้นละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ และผู้ถูกระทำการละเมิดนั้นจะต้องได้รับการเยียวยาอย่างไร

ในกรณีการสิทธิต่อศาลรัฐธรรมนูญ หากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำพิพากษาเกี่ยวกับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไรย่อมถือว่าคำพิพากษาของศาลในประเด็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรง ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 27 แม้ว่าบทบัญญัติในมาตรา 27 จะได้บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยแจ้งชัด โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่น

ของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง” ซึ่งจะเห็นว่าในบทบัญญัติมาตรา 27 จะกล่าวไว้เฉพาะ “สิทธิและเสรีภาพ” เท่านั้น แต่รัฐธรรมนูญก็มีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เฉกเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นเมื่อมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ย่อมมีผลผูกพันองค์กรของรัฐต่างๆ ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นด้วย

จากที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าหากเกิดการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้ที่ได้รับผลกระทบสามารถใช้สิทธิร้องเรียนต่อองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ คือ ผู้ตรวจการแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และสามารถใช้อำนาจฟ้องร้องต่อองค์กรตุลาการทั้งศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรมได้

4.1.5 ปัญหาในการใช้และการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

แม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา แต่การใช้และการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงเกิดปัญหาอยู่หลายกรณี ดังนี้

4.1.5.1 ปัญหาการให้คำนิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นวลีที่เพิ่งถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และยังได้ถูกบัญญัติต่อมาในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 แม้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 ก็ยังได้ถูกบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญคือ นิยามความหมายอย่างแท้จริงของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คืออะไร เนื่องจากคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคำที่ค่อนข้างกว้างและสามารถตีความได้หลายรูปแบบ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่มีสภาพที่ตายตัว มีลักษณะพลวัต¹⁵ อีกทั้งการกระทำหนึ่งๆ สำหรับบุคคลบางคนอาจมองว่าเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่บางคนอาจมองว่าไม่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้

4.1.5.2 ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นผู้มีสิทธิกล่าวอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ปัญหาอีกประการหนึ่งของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ เฉพาะคนไทยเท่านั้นหรือไม่ที่มีสิทธิกล่าวอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือสิทธิดังกล่าวรวมถึงคนต่างด้าวด้วย เมื่อพิจารณาการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 จะพบว่ามีคำบัญญัติ

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.

อยู่ที่มาตรา 4 ซึ่งอยู่ในหมวดหนึ่ง บททั่วไป และมาตรา 26 และมาตรา 28 ในหมวดสาม สิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย ซึ่งในหมวดสามที่เป็นหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยนี้เองทำให้เกิดปัญหาว่าถ้ากรณีบุคคลต่างด้าวที่ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะยกขึ้นเป็นข้อโต้แย้งได้หรือไม่

จากพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่หมายความว่า คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่จำกัดคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือคุณสมบัติอื่นๆ ของบุคคลนั้น ในความหมายนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นลักษณะบางประการที่เป็นคุณค่าเฉพาะตัวของมนุษย์ อันเป็นสาระัตถะในการกำหนดความรับผิดชอบของตนเอง เป็นสาระัตถะที่มนุษย์แต่ละคนได้รับเพื่อแสดงความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น จากเหตุนี้จึงเป็นไปได้ที่จะให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เฉพาะแก่คนไทยเท่านั้น เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่มีพรมแดนระหว่างคนของชาติกับคนต่างชาติ¹⁶

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการชี้แจงของคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 จะเห็นได้ว่าในหมวดสามที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยนั้น เป็นไปไม่ได้ที่สิทธิและเสรีภาพของคนต่างด้าวจะเท่าเทียมกับคนไทยทุกประการ เช่น สิทธิในการถือครองที่ดิน เป็นต้น เป็นหน้าที่ของรัฐสภาที่จะออกกฎหมายจะให้สิทธิประการใดแก่คนต่างด้าวเท่าคนไทย และต้องมีการจำกัดสิทธิใดบ้าง เพียงใดบ้าง

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า เมื่อมาตรา 4 ได้มีการรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลเป็นการทั่วไป กรณีย่อมมีความมุ่งหมายที่จะต้องตีความเป็นการทั่วไป อีกทั้งเมื่อพิจารณาสาระัตถะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว เป็นไปไม่ได้ที่จะให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เฉพาะแก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตามเมื่อหมวดที่สามได้บัญญัติรับรองเฉพาะชนชาวไทยเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องตีความการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในหมวดที่สามให้สอดคล้องด้วย คืออาจตีความว่าบุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าวย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แต่สำหรับคนต่างด้าวนั้นอาจมีการบัญญัติกฎหมายจำกัดการอ้างสิทธิดังกล่าว ซึ่ง

¹⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, หน้า 123.

หมายความว่าตราบิตที่ไม่มีกฎหมายใดๆ จำกัดการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลต่างด้าวย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เฉกเช่นเดียวกับคนไทย

4.1.5.3 ปัญหาปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมในสังคมไทยที่ไม่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ปัญหาที่เกิดขึ้นประการหนึ่งของสังคมไทยคือการที่ประชาชนชาวไทยไม่ได้มีความตระหนักถึงคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริงอันเนื่องจากรู้สึกนึกคิดค่านิยม วิถีชีวิต ความเคยชินของคนในสังคมหรืออาจเรียกโดยรวมว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองไทย” นั้นได้รับอิทธิพลที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ค้ำชู ระบบศักดินานิยม และระบบอำนาจนิยมเป็นอย่างมาก ทั้งสามสิ่งดังกล่าวมีความเกี่ยวเนื่องกันและเกี่ยวกลืนกันมาตลอด โดยระบบอุปถัมภ์ค้ำชู คือความสัมพันธ์ที่ผู้อุปถัมภ์มีฐานะเหนือกว่าผู้อุปถัมภ์ คุณลักษณะของความสัมพันธ์อยู่ที่ความเป็นมิตรที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันและการแข่งขันเพื่อเข้าถึง ทรัพยากรที่ต้องการ ระบบศักดินา คือในแต่ละชนชั้นจะถือครองที่นาได้ตามบรรดาศักดิ์ของบุคคลนั้นๆ ทั้งระบบอุปถัมภ์และระบบศักดินานำไปสู่ระบบอำนาจนิยม คือการร่วมกลุ่มและการเล่นพรรคพวก คนที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์สายเดียวกันย่อมช่วยเหลือเกี่ยวกลืนมากกว่าจะไปช่วยผู้ที่อยู่ในระบบสายอุปถัมภ์อื่นๆ ลักษณะดังกล่าวมีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง อำนาจในสังคมไทยจึงเป็นตัวกำหนดความถูกต้อง ความชอบธรรมตามกฎหมาย¹⁷ ซึ่งจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองไทยซึ่งประกอบด้วยทั้งสามระบบข้างต้นนี้ เมื่อพิจารณาประกอบหลักการพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งประกอบหลักสิทธิเสรีภาพ หลักความเสมอภาค หรือหลักนิติรัฐนิติธรรมนั้นมีความไม่สอดคล้องกัน

ศ.ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้วิเคราะห์ไว้อย่างชัดเจนว่า “วัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบตะวันตกมีสี่เสาหลัก คือ การยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพ การเคารพความเสมอภาค การเชื่อมั่นในนิติธรรมหรือกฎหมาย และการฟังเสียงคนส่วนใหญ่โดยคุ้มครองคนส่วนน้อย เมื่อถูกนำมาในสังคมไทยก็แปรผันไปจากเดิม ... กล่าวคือ จะยึดมั่นสิทธิเสรีภาพของตนเองแต่สำหรับคนอื่นต้องมีหน้าที่ต่อตน ยอมรับสิทธิและการใช้อำนาจของตน ความเสมอภาคจะใช้ได้ต่อเมื่อตนต้องการเสมอภาคกับผู้อื่น แต่ถ้าตนอยู่ในสถานะกับผู้อื่น แต่ถ้ากับตน “ความสัมพันธ์พิเศษ” กับผู้ใช้กฎหมายต้องมาก่อน คอร์ปชั่นเป็นสิ่งที่เลว เมื่อคนอื่นเป็นผู้ให้และผู้รับ แต่ตนเองพร้อม “ให้” เมื่อได้รับผลตอบแทนส่วนตัวที่คุ้มกว่า การรับฟังเสียงส่วนใหญ่จะใช้เมื่อต้องการสนับสนุนสิ่งที่ตนอยากทำอยู่แล้ว คนส่วนน้อยที่ถูกไล่ที่สร้างเขื่อนต้องเสียสละเพื่อคนส่วนใหญ่ที่ได้ประโยชน์... สภาวะเช่นนี้ไม่อาจเข้าใจได้เลยหากไม่ทำความเข้าใจวัฒนธรรมไทยเดิม”

¹⁷ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, วัฒนธรรมทางการเมือง อำนาจการเมืองและรัฐธรรมนูญ [ออนไลน์], 4 กันยายน 2557. แหล่งที่มา <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1154>

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเมื่อคนไทยมีค่านิยมหรือวัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่ไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ฉะนั้นคงเป็นไปได้ยากที่แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะได้รับยึดถือและปฏิบัติในสังคมไทยได้อย่างสมต้องตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญไทย

4.2 เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

เมื่อได้ศึกษาถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ประการต่อมาจะทำการศึกษาถึงคือเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย เพื่อที่จะทราบถึงขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยว่าปัจจุบันมีขอบเขตเช่นไร

4.2.1 เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

แม้ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ไม่ได้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายภายในประเทศ แต่ปฏิญญานี้ก็เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนได้จัดทำขึ้น ปฏิญญานี้ยังยอมรับถึงหลักสิทธิเสรีภาพของประเทศไทยและประเทศสมาชิกที่ได้ร่วมกันพัฒนาอันแสดงออกถึงค่านิยมในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประเทศในภูมิภาคนี้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการพิจารณาถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนและหลักการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเสรีภาพก็ควรที่จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ตามปฏิญญาอาเซียนฉบับนี้ด้วย

4.2.1.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้บัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าว ดังนี้ “ข้อ 23 บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ซึ่งรวมถึงเสรีภาพที่จะมีข้อคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซง และมีสิทธิในการแสวงหา ได้รับ และส่งข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะผ่านทางวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือผ่านสื่ออื่นใดก็ตามทางเลือกของบุคคลนั้น”

4.2.1.2 ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

แม้ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะบัญญัติรับรองเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ อย่างไรก็ตามการใช้เสรีภาพนั้นย่อมต้องอยู่ในขอบเขตที่ปฏิญญาฯ กำหนดด้วย

ขอบเขตของการใช้เสรีภาพได้ถูกบัญญัติในข้อ 6 คือ “การใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ที่สอดคล้องกัน เนื่องจากบุคคลทุกคนมีความรับผิดชอบต่อกันทั้งปัจเจกบุคคลอื่นๆ ทั้งหมด ชุมชนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ในท้ายที่สุด ความรับผิดชอบหลักในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงอยู่ที่สมาชิกอาเซียน” ดังนั้นการใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ในการนำเสนอภาพข่าวก็ต้องอยู่ในขอบเขตตามข้อ 6 ด้วย คือ จะต้องมีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากบุคคลมิใช่จะมีแต่เฉพาะสิทธิและหน้าที่เท่านั้น แต่ยังคงมีความรับผิดชอบต่อปัจเจกชนอื่นๆ ด้วย

4.2.1.3 ข้อจำกัดของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะเห็นได้ว่าในบทบัญญัติที่อาจถือได้ว่าเป็นข้อจำกัดของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนมีดังนี้

“ข้อ 14. บุคคลใด...ถูกปฏิบัติ... ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีมิได้” จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าบุคคลย่อมมิควรถูกปฏิบัติอย่างย่ำยีศักดิ์ศรี ไร้มนุษยธรรม ดังนั้นในการนำเสนอภาพข่าวจะต้องคำนึงถึงว่าการใช้เสรีภาพดังกล่าวเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีของผู้อื่นหรือไม่

“ข้อ 21. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นอิสระจากการแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร ซึ่งรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคล หรือการดูหมิ่นเกียรติและชื่อเสียงของ บุคคลนั้น บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายจากการแทรกแซงหรือการดูหมิ่นดังกล่าว” จากบทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นว่าบุคคลย่อมมีสิทธิส่วนบุคคล ในครอบครัว ที่อยู่อาศัย รวมทั้งสิทธิที่ไม่ถูกดูหมิ่นเกียรติและชื่อเสียงของบุคคลนั้น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวจะต้องเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นรวมทั้งต้องไม่ใช้เสรีภาพนั้นในการดูหมิ่นเกียรติและชื่อเสียงของบุคคลอื่นด้วย

“ข้อ 22. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา การขาดความอดทนอดกลั้น การเลือกปฏิบัติ และการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในทุกรูปแบบบนพื้นฐานทางศาสนาและความเชื่อจะต้องถูกกำจัด” เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในทุกรูปแบบ บนพื้นฐานทางศาสนาและความเชื่อเป็นสิ่งต้องห้ามกระทำ ดังนั้นการนำเสนอภาพข่าวทางหนังสือพิมพ์จะต้องนำเสนอภาพข่าวโดยมิใช่ลักษณะอันก่อให้เกิดการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังแก่บุคคลในสังคมนั้นๆ

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าในปฏิญญาฉบับนี้ได้มีการบัญญัติรับรองเสรีภาพในของสื่อมวลชนไว้ ซึ่งเสรีภาพดังกล่าวย่อมรวมถึงเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวด้วย อย่างไรก็ตามในปฏิญญานี้ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนย่อมมีขอบเขตที่จำกัด คือ ต้องใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ การนำเสนอภาพข่าวจะต้องไม่เป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีของผู้อื่น การนำเสนอภาพข่าวต้องไม่เป็นการดูหมิ่นเกียรติและชื่อเสียงของบุคคลอื่นอีกด้วย ซึ่งการไม่ย่ำยีศักดิ์ศรี หรือการไม่ดูหมิ่นเกียรติและชื่อเสียงของผู้อื่น คือ การห้ามกระทำการอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นขอบเขตประการหนึ่งของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวตามปฏิญญาอาเซียนนั่นเอง

4.2.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทย

ก่อนที่จะศึกษาว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพของประเทศไทย ในปัจจุบันมีขอบเขตเช่นใด จะต้องทำการศึกษาก่อนว่า เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทยมีขอบเขตอย่างไรบ้าง ทั้งนี้จะศึกษาการบัญญัติรับรองทั้งในระดับรัฐธรรมนูญและระดับพระราชบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ

4.2.2.1 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทยตามรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติในส่วนที่ 7 ว่าด้วยเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชนไว้ใน มาตรา 45 และมาตรา 46 มีรายละเอียดดังนี้ “มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้”

“มาตรา 46 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ...”

จากมาตรา 45 และมาตรา 46 ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดบัญญัติรับรองเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้อย่างชัดเจนมาตรา 45 ว่า สื่อมวลชนมีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน หรือการพิมพ์ การโฆษณา หรือการสื่อความหมายอื่นใด ซึ่งเสรีภาพที่รับรองโดยรัฐธรรมนูญนี้เป็นเสรีภาพที่ประชาชนทั่วไปพึงมี หรือในฐานะของสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งนั้น เสรีภาพดังกล่าวที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญเป็นเสรีภาพที่สามารถทำให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการเสนอข่าวสารแก่ประชาชนได้ เพราะสื่อมวลชนมีเสรีภาพที่เขียน แสดงความคิดเห็น สื่อความหมายโดยวิธีใดๆ และสามารถที่จะพิมพ์สิ่งที่มวลชนแสดงความคิดเห็นหรือเขียนนั้นไปเผยแพร่ไปสู่สาธารณชนได้อีกด้วย รัฐธรรมนูญยังได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเสรีภาพข้างต้นนี้ไม่สามารถถูกจำกัดจากอำนาจรัฐโดยทั่วไป แต่เป็นการจำกัดจากกฎหมายที่ออกโดยสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนเท่านั้น นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังได้ระบุเหตุในการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวด้วย ว่าเสรีภาพนี้จะถูกจำกัดได้เฉพาะเหตุว่าด้วยความมั่นคงของรัฐ เพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิในครอบครัว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เพื่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันและระงับความเสียหายทางจิตใจและสุขภาพของประชาชนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญจะยินยอมให้ออกกฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพได้ แต่ก็ต้องมีเหตุผลตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น จะใช้เหตุผลอื่นในการจำกัดเสรีภาพนี้มิได้

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ยังได้บัญญัติเพื่อคุ้มครองสื่อมวลชนและสื่อหนังสือพิมพ์ไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 45 วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า ว่ารัฐไม่สามารถที่จะปิดกิจการสื่อหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลดทอนเสรีภาพได้ อีกทั้งยังได้บัญญัติอีกว่าห้ามที่จะ

ลีดรอนหรือแทรกแซงเสรีภาพในการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนไม่ว่าจะทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม การจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนจะกระทำได้โดยรูปแบบของกฎหมายที่ออกโดยตัวแทนของปวงชนเท่านั้น และต้องมีเหตุตามรัฐธรรมนูญกำหนดด้วย นอกจากนี้ยังได้มีบทบัญญัติห้ามให้มีการเซ็นเซอร์ข่าว หรือการต้องนำข่าวไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนไปพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ ยกเว้นแต่ในกรณีสงครามหรือกรณีที่มีกฎหมายกำหนดห้ามไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ต้องเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้นด้วย รัฐธรรมนูญต้องการคงไว้ซึ่งเสรีภาพในการรายงานข่าว โดยได้กำหนดมาตรการในการป้องกันการแทรกแซงข่าวไม่ว่าจะภาครัฐ และคนต่างชาติไว้ คือกำหนดให้เจ้าของกิจการสื่อหนังสือพิมพ์ต้องเป็นคนไทย และห้ามมิให้รัฐให้เงินสนับสนุนกิจการสื่อหนังสือพิมพ์ของเอกชนด้วย

ในมาตรา 46 วรคแรกยังเป็นการชี้ให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญต่อการรับรองเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองเสรีภาพของพนักงานลูกจ้างขององค์กรที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนแขนงอื่นว่ามีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญ โดยไม่ต้องอยู่ใต้อาณัติของหน่วยงานราชการหรือเจ้าของกิจการนั้นแต่อย่างใด การบัญญัติเช่นนี้เป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่านักสื่อสารมวลชนสามารถใช้เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องอยู่ใต้อิทธิพลของเจ้าหน้าที่รัฐหรือเจ้ากิจการ กรณีนี้ย่อมส่งผลให้การรายงานข่าวของสื่อมวลชนเป็นไปด้วยบริสุทธิ์ ยุติธรรม และเที่ยงตรง อย่างไรก็ตามการนำเสนอข่าวยังต้องเป็นไปตามจริยธรรมวิชาชีพอีกด้วย นอกจากนี้สื่อมวลชนยังมีสิทธิที่จัดตั้งองค์กรวิชาชีพ เพื่อกำหนดกลไกควบคุมกันเองของสื่อมวลชน และยังคงยอทำหน้าที่ในการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนอีกด้วย

4.2.2.2 การบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทยตามกฎหมายเฉพาะ

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์มากที่สุดคือ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายใหม่ที่ยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 คำสั่งคณะปฏิวัติการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 5 ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง ฉบับที่ 36 ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2519 โดยกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ที่กล่าวมานั้นเป็นกฎหมายที่กระทบต่อเสรีภาพและการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะ

พระราชบัญญัติการพิมพ์ฯ ที่ให้อำนาจรัฐสามารถควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดและมีผลบังคับใช้มายาวนานถึง 60 ปี¹⁸

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนที่ได้ถูกบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยจึงเสนอรัฐบาลสมัยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เพื่อเสนอต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ซึ่งทำที่สุดที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว และได้มีการประกาศใช้เป็นกฎหมาย กฎหมายฉบับนี้จึงถือเป็นประวัติศาสตร์ของวงการสื่อมวลชนไทย เพราะรัฐได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484, 2484, 2488 รวมสามฉบับ อีกทั้งยังยกเลิกคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองฯ ทั้งสองฉบับ ตามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นอีกด้วย

ผลจากการยกเลิกคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองฯ ทำให้กฎหมายที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่สั่งปิดหนังสือพิมพ์ได้โดยไม่ต้องใช้อำนาจศาล ตามคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 36 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 ได้ถูกยกเลิกลงด้วย พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ยังถือเป็นกฎหมายที่บัญญัติคุ้มครองการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนได้ดีกว่ากฎหมายฉบับอื่นๆ โดยกฎหมายฉบับนี้มีจุดเด่นในประเด็นการสนับสนุนเสรีภาพหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ รวมทั้งหนังสือพิมพ์ออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ในอนาคตได้อีกด้วย

พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ฉบับนี้มีหลักการที่สำคัญ คือ เพียงแต่แจ้งต่อทางการให้ทราบในการทำหน้าที่หนังสือพิมพ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งต่างจากกฎหมายการพิมพ์สมัยก่อนที่จะต้องมีการขออนุญาตต่อทางการในการพิมพ์ ยังเจ้าของ บรรณาธิการ บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ต้องถูกสันติบาลตรวจสอบประวัติย้อนหลังก่อนอนุญาตให้มีการทำหน้าที่หนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัตินี้เปลี่ยนแนวคิดจากการควบคุมมาเป็นการส่งเสริมเสรีภาพและอำนวยความสะดวกแก่หนังสือพิมพ์ อันเนื่องจากพื้นฐานความคิดที่ว่าหากจะต้องการลงโทษหนังสือพิมพ์ ภาครัฐและภาคประชาชนสามารถใช้กฎหมายอาญาในเรื่อง หมิ่นประมาท ดูหมิ่น และกฎหมายแพ่ง ในเรื่องละเมิดฟ้องร้องเอาผิดหนังสือพิมพ์ ทั้งยังใช้กระบวนการทางสภาหนังสือพิมพ์ หรือกระบวนการเครือข่ายผู้บริโภคในการร้องเรียนความผิดหนังสือพิมพ์ ซึ่งเพียงพอต่อการจำกัดสิทธิและเอาผิดได้¹⁹

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์นี้ได้มีการส่งเสริมเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก โดยเน้นการกำกับดูแล ส่งเสริม และความรับผิดชอบมากกว่าการควบคุม ดังนั้นด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้เสรีภาพในการเสนอข่าวหรือภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ได้รับการรับรองและส่งเสริมอีกด้วยเช่นกัน

¹⁸ ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน, คู่มือการสอนวิชากฎหมายสื่อมวลชนและวิชาชีพจริยธรรมสื่อมวลชน (กรุงเทพฯ: บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด, 2556). หน้า 98.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 100.

4.2.3 ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทย

เมื่อได้ทราบแล้วเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้นได้ถูกรับรองทั้งในรัฐธรรมนูญและกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ ประเด็นต่อมาที่จะต้องทำการศึกษาคือ เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนี้อาจมีขอบเขตการใช้เสรีภาพเช่นใด

ดังที่ได้อธิบายไปแล้วในบทที่สองว่าขอบเขตการใช้เสรีภาพนั้นอาจพิจารณาได้จากหลายปัจจัย เช่น สิทธิของบุคคลอื่น ศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อห้ามในการใช้สิทธิในทางที่ไม่ชอบ ความมั่นคงปลอดภัยของรัฐหรือประโยชน์สาธารณะ หลักการพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ การดำรงอยู่ของรัฐและบทกฎหมายทั่วไป เป็นต้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาในมิติทางนิติศาสตร์แล้ว สามารถพิจารณาขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวได้จากทั้งรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดและเป็นกรอบแนวทางของกฎหมายทั้งปวง รวมทั้งพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นรายฉบับได้ดังนี้

4.2.3.1 ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญ

4.2.3.1.1 ขอบเขตทั่วไปของการใช้สิทธิและเสรีภาพ ตามมาตรา 28

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติถึงขอบเขตทั่วไปของการใช้สิทธิและเสรีภาพไว้ในมาตรา 28 ดังนี้

“มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน”

จากบทบัญญัติข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ อย่างไรก็ตามการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลจะต้อง 1. ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น 2. ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือ 3. ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวก็ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตดังกล่าวด้วย ในแต่ละขอบเขตสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

ขอบเขตนี้ถือเป็นหลักการทั่วไปว่า “สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมมีขอบเขตอยู่ที่สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอีกคนหนึ่ง” ซึ่งหมายความว่า บุคคลผู้มีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ อาจใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้โดยอิสระตราบเท่าที่การใช้สิทธิเสรีภาพ

นั้นมีได้ไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น²⁰ หลักการข้อนี้สืบเนื่องมาจากสุภาษิตโรมันที่ว่า “Neminem Laedere” คือ ไม่พึงกระทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันว่า การใช้เสรีภาพต้องไม่เป็นอันตราย หรือเป็นการทำลายล้าง หรือเป็นการขัดขวางการใช้สิทธิของบุคคลอื่น คำว่า “สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น” ที่รัฐธรรมนูญมุ่งหมายนั้น เป็นการคุ้มครองต่อปัจเจกชนบุคคล ดังนั้นสิทธิในกรณีนี้จึงหมายถึงสิทธิของบุคคลในทางแพ่ง มิใช่สิทธิของนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน อีกทั้งสิทธิของบุคคลอื่นก็มิใช่กรณีสิทธิโดยรวมของประชาชนเช่นเดียวกัน

ในกรณีของสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งนั้น แม้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนสมควรที่จะได้รับการสนับสนุนมากเพียงใด แต่การใช้สิทธิเสรีภาพนี้ก็ไม่อาจล่วงละเมิดหรือทำลายสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นที่ได้รับการสนับสนุนและคุ้มครองด้วยเช่นเดียวกัน เช่น สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการเสนอข่าวภาพข่าวได้ แต่การใช้เสรีภาพนี้ต้องไม่ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น เช่น ต้องไม่ละเมิดต่อสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลอื่น สิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น เป็นต้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในกรณีนี้ คือ การทำข่าวบุคคลสาธารณะ ดารา นักร้อง นักแสดง นักการเมือง เนื่องจากบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลสาธารณะ ประชาชนจึงมีสิทธิรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น แต่การจะถ่ายภาพของบุคคลนั้น สื่อมวลชนไม่มีสิทธิบุกรุกเคหะสถาน สถานที่ส่วนบุคคล หรือกักตัวบุคคลนั้นเพื่อทำข่าวหรือถ่ายภาพได้แต่อย่างใด การนำเสนอข่าวก็ไม่ควรนำเสนอในเรื่องราวส่วนบุคคลที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ เช่น การนำเสนอภาพข่าวที่เกี่ยวกับบรณียมทางเพศถือเป็นการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

2. ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศอันเกิดจากเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชน ดังนั้นการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลจะต้องไม่ใช่ในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ สำหรับการใช้สิทธิเสรีภาพที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญนั้น มิได้หมายความว่าแต่เพียงบุคคลนั้นมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้²¹

ตัวอย่างในกรณีนี้เช่น การที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าจะต้องไม่เป็นบุคคลล้มละลาย หากสื่อมวลชนเสนอ

²⁰ บุญนำ โสภากูทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 251.

²¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, “หลักการพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในสารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (กรุงเทพฯ: องค์การคำครุสภา, 2543). หน้า 58-59 อ้างถึงใน ภาวิณี อินตะแปง, “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กล่าวหาและผู้เสียหายในคดีอาญาภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 : ศึกษาเฉพาะกรณีการเผยแพร่ภาพของผู้กล่าวหาและผู้เสียหายในคดีอาญาในหนังสือพิมพ์,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 169.

ข่าวและแสดงความคิดเห็นว่า การกำหนดคุณสมบัติข้อนี้ไม่เหมาะสม กรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นการที่สื่อมวลชนได้ใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ เพราะการใช้เสรีภาพที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญต้องถึงขนาดที่จะทำให้รัฐธรรมนูญทั้งฉบับหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญนั้นไม่มีผลใช้บังคับ หรือเป็นกรณีการใช้เสรีภาพเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งอันเป็นพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ เช่น สื่อมวลชนเสนอข่าวและเสนอความคิดเห็นเชิญชวนให้ผู้อื่นล้มล้างการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในกรณีนี้ถือว่าสื่อมวลชนได้ใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ²²

3. ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

ขอบเขตของการใช้เสรีภาพข้อนี้เป็นการรับรองว่าการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมอยู่ใต้ข้อจำกัดของศีลธรรมอันดีของประชาชน คำว่าศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้น เป็นเรื่องจริยธรรมตลอดจนธรรมเนียมประเพณี ความรู้สึกนึกคิดของคนที่เป็นส่วนรวม โดยหากการกระทำใดที่ทำขึ้นนั้นทำให้ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในสังคมมีความรู้สึกไม่เห็นด้วยหรือมีความรู้สึกไม่ยอมรับทางจิตใจของคนทั้งหลาย ซึ่งอาจจะเกิดจากเหตุที่ว่าการกระทำนั้นขัดต่อจริยธรรม ศาสนา หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ การนั้นย่อมถูกสังคมประณามว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน²³

การจะวินิจฉัยว่าข่าวสารหรือภาพข่าวใดขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้นเป็นเรื่องดุลพินิจขององค์กรที่มีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาด เช่น องค์กรศาล หรืออาจเป็นความคิดเห็นของนักวิชาการ ตลอดจนความเห็นร่วมกันของสาธารณชน ซึ่งอาจต้องพิจารณาองค์ประกอบในหลากหลายมิติไม่ว่าจะเป็นมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยมต่างๆ ประกอบด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนไป²⁴

การใช้เสรีภาพนำเสนอข่าวที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การนำภาพลามกอนาจาร หรือเป็นเรื่องทางเพศที่ไม่มีความเหมาะสม และมีใช้กรณีเพื่อประโยชน์ในทางการแพทย์หรือทางวิชาการ หากว่าการนำเสนอภาพข่าวนั้น สื่อมวลชนมีความมุ่งหมายให้สังคมเห็นด้วยถึงการเรื่องราวลามกนั้น หรือเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนการเรื่อลามกอนาจาร การใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวเช่นนี้ย่อมเป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

²² บุญนำ โสภากุทก, “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540,” หน้า 253.

²³ ภาวิณี อินตะแปง, “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กล่าวหาและผู้เสียหายในคดีอาญาภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 : ศึกษาเฉพาะกรณีการเผยแพร่ภาพของผู้ถูกกล่าวหาและผู้เสียหายในหนังสือพิมพ์,” วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้า 170.

²⁴ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 65-66.

4.2.3.1.2 ขอบเขตเฉพาะของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว

การพิจารณาขอบเขตเฉพาะของการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 จากการศึกษาพบว่า มาตรา 35 กำหนดว่า "สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำได้เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ"

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนำเสนอภาพข่าวที่เป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมอาจทำได้ แสดงว่าขอบเขตของการนำเสนอภาพข่าวตามรัฐธรรมนูญนั้น คือ การนำเสนอภาพข่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิในครอบครัวของผู้ที่ถูกนำเสนอภาพข่าวนั้น ต้องไม่เป็นการกระทบต่อเกียรติยศชื่อเสียงของบุคคลอื่น และต้องไม่กระทบต่อสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้อื่นอีกด้วย โดยบุคคลที่ได้รับผลกระทบย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนตัวของตน แต่ถ้าหากการนำเสนอภาพข่าวนั้นเป็นกรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะก็ได้รับการยกเว้น อย่างไรก็ตามจะต้องมีการพิจารณาซึ่งน้ำหนักตามหลักว่าความได้สัดส่วนว่าการนำเสนอภาพข่าวนั้นกับ “ประโยชน์สาธารณะที่ประชาชนมีสิทธิจะรับรู้ข่าวนั้น” กับ “สิทธิในครอบครัว สิทธิส่วนบุคคล และสิทธิเกียรติยศชื่อเสียง” สิ่งใดมีคุณค่าที่จะได้รับความคุ้มครองมากกว่ากัน

ตัวอย่าง กรณีสื่อมวลชนนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการจับกุมนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในข้อหาค้ายาเสพติด โดยในเนื้อหาได้ลงชื่อจริง นามสกุลจริง ที่อยู่สถานศึกษาของผู้ต้องหา พร้อมรายละเอียดการจับกุม มีการลงรูปภาพของนักศึกษาผู้นั้นด้วยประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ การนำเสนอข่าวสารนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือไม่ กล่าวคือประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการบริโภคข่าวสารนั้นหรือไม่ ในกรณีเห็นได้ชัดว่าคดีผู้ขายยาเสพติดในสถานศึกษาย่อมเป็นที่น่าสนใจแก่ประชาชน ประชาชนย่อมได้รับประโยชน์ในการรับรู้ข่าวสาร คือได้ทราบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอาจสามารถเตือนภัยบุตรหลานของตนได้ แต่ในขณะเดียวกันการจับกุมนี้ นักศึกษาผู้นั้นยังเป็นเพียงผู้ต้องสงสัย อาจเกิดกรณีการจับผิดตัวก็เป็นได้ ดังนั้นการที่หนังสือพิมพ์ลงชื่อ-นามสกุล พร้อมทั้งสถานศึกษา และรูปภาพ ก็ทำให้ประชาชนสามารถชี้ชัดบ่งตัวว่าผู้ต้องหาคนนี้คือใคร นอกจากนี้ยังเป็นกรณีที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว ญาติพี่น้องของบุคคลนั้นอีกด้วย การลงรูปและข้อมูลที่บ่งชี้ตัวบุคคลเช่นนี้อาจทำให้สาธารณชนเข้าใจผิดคิดว่าบุคคลผู้นี้เป็นผู้กระทำความผิดแล้ว ทั้งที่ไม่มีการตัดสินคดีจากศาลซึ่งขัดแย้งจากบทบัญญัติและ

รัฐธรรมนูญและหลักการที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การกระทำของสื่อมวลชนในกรณีนี้อาจจะเป็นการทำให้เกิดการพิพากษาโดยสาธารณะชน หากเป็นกรณีการจับผิดตัวหรือกรณีที่ศาลพิพากษาคัดสินคดีถึงที่สุดแล้ว พบว่าบุคคลผู้นั้นไม่ได้กระทำความผิด ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลนั้น ไม่ว่าจะเป็นชื่อเสียง เกียรติยศ และผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวย่อมส่งผลอย่างมากเช่นกัน กรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงควรที่จะได้รับการคุ้มครอง

นอกจากนี้การพิจารณาขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวอาจพิจารณาจากมาตรา 45 วรรคสองและวรรคสี่ที่บัญญัติว่า

“มาตรา 45 วรรคสอง การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน”

“มาตรา 45 วรรคสี่ การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง”

จากมาตรา 45 วรรคสองและวรรคสี่ที่ได้กำหนดว่าการห้ามสื่อมวลชนเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นนั้นกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนนั้น จะเห็นได้ว่าหากเป็นกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ข้างต้นบัญญัติไว้ว่าให้มีการแทรกแซงจำกัดการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนได้ การกระทำดังกล่าวย่อมเป็นการกำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนว่าสื่อมวลชนมีเสรีภาพที่จะนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวทราบเท่าที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นบทบัญญัติกฎหมายย่อมเป็นขอบเขตของการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน คือทำให้สื่อมวลชนไม่สามารถใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวในรูปแบบใดก็ได้ แต่ต้องมีการนำเสนอภาพข่าวโดยไม่ขัดแย้งกับข้อกำหนดในกฎหมายนั่นเอง

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวไว้ ทั้งในกรณีขอบเขตทั่วไปและขอบเขตเฉพาะ ซึ่งจากการอธิบายไปแล้วในหัวข้อ

2.4.2 จะเห็นได้ว่าขอบเขตทั่วไปและขอบเขตเฉพาะนี้มีเจตนารมณ์ที่ส่งผลให้เกิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ในขอบเขตดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนก็ตาม

4.2.3.2 ขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายและกฎเกณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.2.3.2.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พบว่า บทบัญญัติที่อาจถือว่าเป็นขอบเขตในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์พิจารณาได้จากความรับผิดเพื่อการละเมิด (มาตรา 420) และการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายอันฝ่าฝืนความเป็นจริง (มาตรา 423) ดังนี้

1. ความรับผิดเพื่อการละเมิด (มาตรา 420)

“มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

มาตรา 420 เป็นมาตราแม่บทของลักษณะที่บุคคลต้องรับผิด เนื่องจากการกระทำของตนเอง “ผู้ใด” ที่กระทำละเมิดได้นั้น ต้องเป็นการกระทำของมนุษย์หาใช้สัตว์ แต่หากการกระทำของสัตว์ที่บุคคลเป็นเจ้าของหรือรับเลี้ยงรักษาก่อให้เกิดความเสียหาย บุคคลย่อมต้องชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากสัตว์ด้วย²⁵ นอกจากนี้คำว่าผู้ใด อาจหมายรวมถึงบุคคลที่ต้องรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่น หรือความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์สินหรือสิ่งของด้วย ถ้าหากบุคคลที่ต้องรับผิดนั้นมีการกระทำด้วย²⁶ เช่น เจ้าของหนังสือพิมพ์จะต้องรับผิดชดค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายแทนบรรณาธิการหรือนักประพันธ์กรณีที่หนังสือพิมพ์ไปละเมิดสิทธิในการเมืองให้เขาเสียหายในชื่อเสียงนั้น

ความรับผิดเพื่อการละเมิด ประกอบด้วยข้อสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) กระทำโดยผิดกฎหมาย
- 2) กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ
- 3) ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น
- 4) และความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของ

ผู้กระทำการละเมิด

²⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433

²⁶ พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: ดอกหญ้ากรุ๊ป, 2546), หน้า 75.

จากองค์ประกอบข้างต้นสามารถอธิบายได้ดังนี้²⁷

1) กระทำโดยผิดกฎหมาย หมายถึงการกระทำนั้นเป็นการล่วงละเมิดสิทธิโดยผิดหน้าที่ที่เคารพต่อสิทธินั้นเป็นการผิดกฎหมายในตัว แม้ไม่ต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำผิดเช่นนั้นเป็นความผิดกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง เหมือนกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในประเด็น “ผิดกฎหมายในตัว” ดังที่ศาลฎีกาเคยมีคำตัดสินว่า “ถ้าแต่จำเลยรู้แล้วฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ก็เป็นการกระทำผิดกฎหมายในตัว” การกระทำโดยผิดกฎหมายนี้ผู้กระทำได้ไม่มีอำนาจกระทำ ถ้ามีอำนาจย่อมไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายเป็นอำนาจที่กฎหมายให้ไว้

ดังนั้นการที่กฎหมายรับรองสิทธิให้กับบุคคลใด ก็ย่อมหมายความว่ากฎหมายให้การรับรองคุ้มครองสิทธิเพื่อมิให้ผู้ใดมากระทำการละเมิด สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นต้องเคารพและไม่ล่วงสิทธิ และถ้าผู้ใดกระทำให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิของบุคคลอื่นให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ฉะนั้นแม้สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ย่อมหมายถึงการใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่เป็นการละเมิดในสิทธิของบุคคลอื่นให้เขาเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือก้าวล่วงในชีวิตส่วนตัวแม้จะเป็นเรื่องจริงก็ตาม ทั้งนี้เพราะสื่อมวลชนมีหน้าที่ไม่ต่างไปจากบุคคลทั่วไป คือต้องเคารพในสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลอื่นด้วย เช่น สื่อหนังสือพิมพ์นำภาพขี้อวดที่ดารานักแสดงถ่ายเล่นกันเองระหว่างเพื่อนๆ นำไปตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือนำภาพแต่งงานของศิลปินนักร้องที่จัดงานเฉพาะในหมู่ญาติพี่น้อง ถึงแม้จะเป็นดารานักแสดงหรือศิลปินนักร้องจะเป็นบุคคลสาธารณะ แต่เขาก็มีสิทธิจะไม่ประสงค์เป็นข่าวซึ่งถือเป็นสิทธิเฉพาะตัว สื่อหนังสือพิมพ์ก็ต้องมีหน้าที่เคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของนักแสดงด้วย แม้ว่าสื่อมวลชนอาจอ้างสิทธิในการรับรู้หรือสิทธิในการแสวงหาข่าว โดยเฉพาะจากบุคคลที่มีชื่อเสียงก็ต้องระมัดระวังที่จะไม่ก้าวล่วงสิทธิของบุคคลอื่นซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญ

2) กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ การที่ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำต่อบุคคลอื่นอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

กระทำโดยจงใจ คือ การกระทำโดยรู้สำนึกถึงผลเสียหายที่จะเกิดจากการกระทำของตน ถ้ารู้การกระทำนั้นจะเกิดผลเสียหายแก่เขาแล้วก็ถือว่าเป็นการกระทำโดยจงใจ ส่วนผลเสียหายจะมากน้อยเพียงใดไม่สำคัญ แม้ผลเสียหายจะเกิดมากกว่าที่เข้าใจ ถ้าทำได้โดยเข้าใจว่าจะมีผลเสียหายอยู่บ้างแล้ว แม้จะเล็กน้อยเพียงใด ก็เป็นการกระทำความเสียหายโดยจงใจอยู่นั่นเอง กระทำโดยจงใจยังรวมถึง กระทำโดยรู้ข้อเท็จจริงที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น และได้

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 76-84.

กระทำลงโดยรู้ข้อเท็จจริงเหล่านั้นอยู่แล้วแม้ในใจจริงผู้ทำไม่คิดว่าการที่จงใจกระทำลงไปนั้น จะเกิดความเสียหายก็เป็นการกระทำโดยจงใจเหมือนกัน²⁸

สำหรับสื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข่าวสาร และบ่อยครั้งมีการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมหรือเรื่องอื่นใด บางครั้งอาจกระทำการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ในลักษณะของการกระทำที่เป็นการจงใจซึ่งอาจเกิดขึ้น หากไม่ระวังในข้อเท็จจริงและมีการตรวจสอบให้แน่ชัด

กระทำโดยประมาทเลินเล่อ คือ การไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควร ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์จนกระทั่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น เช่น ความระมัดระวังระหว่างผู้เยาว์กับบุคคลที่บรรลุนิติภาวะนั้นจะยิ่งหย่อนต่างกัน

ในกรณีของสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรในการพาดหัวข่าวและลงรูปภาพข่าวในหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง คดีความผิดชื่อเสียงที่มีการฟ้องร้องกันบ่อยครั้ง สาเหตุมาจากการพาดหัวข่าวและลงรูปภาพในหน้าหนังสือพิมพ์ทำให้บุคคลในข่าวเสียหาย บรรณาธิการข่าวต้องเพิ่มความรอบคอบมากกว่านี้ เช่น พาดหัวข่าวว่า “จับนางจีผู้บงการฆ่าเสียร้อยล้าน” พร้อมกับมีการลงรูปนางจี ในกรณีนี้นางจีเป็นเพียงผู้ต้องสงสัยที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเชิญมาสอบสวนและปล่อยตัววันนั้น ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจยังไม่ได้ออกหมายจับ หนังสือพิมพ์แก้ตัวว่าไม่มีเวลาตรวจสอบข้อเท็จจริง หากฟังได้ไม่ กรณีเช่นนี้เป็นกรณีที่หนังสือพิมพ์ทำการโดยประมาท เพราะยังหนังสือพิมพ์รู้อยู่แล้วว่ามีเวลาจำกัดในการนำเสนอข่าว ก็ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องทำงานแข่งกับเวลา การตัดสินใจสั่งการเสนอข่าวยังต้องเพิ่มความระมัดระวังให้มากกว่างานทั่วไป

3) ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น การก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นจะเป็นกรณีการกระทำและการงดเว้นกระทำก็ได้ และการกระทำต้องมีความเสียหายเกิดขึ้น หากมีการกระทำความผิดกฎหมายแล้วแต่ความเสียหายยังไม่เกิดขึ้น ก็ไม่ถือว่าบุคคลนั้นกระทำละเมิด อีกทั้งผลเสียหายนั้นต้องเกิดกับบุคคลอื่น ไม่ใช่เกิดกับตัวเองด้วย

ตัวอย่าง คอสมินิสต์หนังสือพิมพ์เขียนข่าวถึงนักแสดง โดยลงรูปนักแสดงผู้นั้น การเขียนข่าวเป็นไปในลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์เชิงกล่าวโทษว่านักแสดงผู้นั้นชอบจ้างคนมาทำข่าวตนเอง เพื่อให้ตนมีกระแสในข่าวบันเทิง กรณีเช่นนี้เกิดความเสียหายแก่นักแสดงผู้นั้นแล้ว เพราะผู้อ่านย่อมคล้อยตามการเขียนข่าวนั้นและการลงรูปของนักแสดงก็เป็นบ่งชี้ให้ประชาชนได้ทราบถึงบุคคลนั้น

²⁸ จิตติ ดิงศภัทย์, ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 178-179.

4) ความเสียหายนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของผู้กระทำกรละเมิด กล่าวคือ ความเสียหายที่เกิดขึ้นน่าจะมีความสัมพันธ์กันระหว่างเหตุหรือการกระทำกับผลที่เกิดขึ้น จนเกิดความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม

ตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของผล เช่น หลังจากหนังสือพิมพ์ได้นำเสนอข่าวรัฐมนตรีคมนาคมกระทำการทุจริตเรื่องขายรัฐวิสาหกิจ ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่รัฐมนตรีท่านนั้น การกล่าวหาโดยพิสูจน์ความจริงไม่ได้ถือว่าเป็นสาเหตุของการกระทำที่เกิดขึ้นแล้วก่อให้เกิดผลก็คือความเสียหายต่อชื่อเสียงนั่นเอง

2. การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายอันฝ่าฝืนความเป็นจริง (มาตรา 423)

“มาตรา 423 ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืน ต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่น ก็ดีหรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดย ประการอื่นก็ดี ท่านว่าผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อ ความเสียหายอย่างใดๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริง แต่หากควรจะรู้ได้

ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความไม่จริง หากว่าตนเองหรือผู้รับข่าวสารนั้นมีทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่า เพียงที่ส่งข่าวสารเช่นนั้นหาทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหม ทดแทนไม่”

มาตรานี้เป็นเรื่องบุคคลใดหรือสื่อมวลชนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงของบุคคลอื่นทำให้ผู้อื่นเสียหายด้วยคำพูดหรือข้อเขียน มาตรา 423 นี้บัญญัติเป็นเอกเทศแยกจากมาตรา 420 อันเป็นแม่บทเรื่องละเมิด โดยบัญญัติแยกเฉพาะเจาะจงถึงการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น องค์ประกอบของมาตรา 423 มีดังนี้

- 1) ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย
- 2) ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง
- 3) เป็นที่เสียหายแก่บุคคลอื่น
- 4) แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริงแต่หากจะควรรู้ได้
- 5) ข้อยกเว้นความรับผิด

จากองค์ประกอบข้างต้นสามารถอธิบายได้ดังนี้²⁹

1) ผู้ใดกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งการกล่าวนี้ หมายถึง การพูด การเขียน พิมพ์ หรือสื่อความหมายใดๆ ที่ผู้นั้นคิดขึ้นเองโดยใช้เครื่องมือใดๆ เช่น การเขียน

²⁹ พิเศษ ขวลาธวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน, หน้า 88-93.

ลงหนังสือพิมพ์ การเผยแพร่ภาพทางอินเทอร์เน็ต ส่วนการไขข่าว คือสิ่งที่ผู้กระทำไม่ได้คิดเอง แต่ได้นำมาจากแหล่งอื่นซึ่งหมายรวมถึง วิดีโอๆ หรือ จากบุคคลหรือเอกสารใดๆ ก็ตาม แล้วนำเผยแพร่ต่อด้วยวิธีใดๆ ที่สื่อความหมายไปยังบุคคลที่สาม อีกทั้งการกล่าวหรือไขข่าวนั้นต้องกระทำต่อบุคคลที่สามที่ไม่ใช่ตัวผู้เสียหายเอง (ถ้ากล่าวต่อผู้เสียหายโดยตรง จะเป็นการดูหมิ่น ตามกฎหมายอาญา มาตรา 393) โดยอาจจะเป็นลักษณะกล่าวหรือไขข่าวเจาะจงหรือระบุตัวบุคคลหรือไม่ก็ได้ หากกล่าวไปแล้วบุคคลที่สามยังไม่รู้หรือไม่เข้าใจก็ยังไม่เป็นละเมิด

2) ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง หมายความว่าความจริงเป็นอย่างหนึ่งแต่ก็พูดไปอีกอย่างหนึ่ง คือสิ่งที่แสดงออกไปไม่เป็นจริง ซึ่งอาจไม่จริงทั้งหมดหรือเฉพาะบางส่วนก็ได้ แม้บางครั้งพูดตรงต่อความจริงแต่เจตนาของผู้พูดนั้นให้ผู้ฟังเข้าใจผิดไปจากความเป็นจริงจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น โดยข้อความนั้นหมายถึง ภาพทุกประเภท หรือข้อความหรือการสื่อความหมายใดๆ ที่ทำให้บุคคลที่สามเข้าใจ

3) เป็นที่เสียหายแก่บุคคลอื่น ตามองค์ประกอบนี้ต้องพิจารณาว่าความเสียหายเป็นผลจากการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย หากไม่เกิดผลก็ยังไม่เป็นละเมิด ส่วนผลแห่งความเสียหายได้แก่ ชื่อเสียง เกียรติคุณ ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของผู้เสียหาย ทั้งนี้การพิจารณาระดับของความเสียหายให้ใช้มาตรฐานของคนทั่วไป ไม่ใช่ความรู้สึกของผู้ถูกละเมิดหรือผู้เสียหาย และความเสียหายนั้นต้องพิจารณาตามพฤติการณ์เป็นเรื่องๆ ไป โดยศาลเป็นผู้พิจารณา กำหนดค่าเสียหายเป็นสินไหมทดแทน

4) แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้ว่าข้อความนั้นไม่จริงแต่หากจะควรรู้ได้ กรณีให้พิจารณาว่า หากผู้กระทำจงใจรู้ว่าไม่จริง แต่ได้กล่าวหรือไขข่าวก็เป็นละเมิดชัดเจน แต่หากเป็นกรณีผู้ประมาทคือไม่รู้ว่าเรื่องที่กล่าวหรือไขข่าวไม่จริง แต่ควรจะรู้ถ้าหากได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอ แต่ก็หาได้ใช้ไม่ กรณีนี้ก็ถือว่าผู้กระทำละเมิดแล้ว

องค์ประกอบข้อนี้หมายถึงผู้กล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายจนเป็นที่เสียหายแก่บุคคลอื่นจะปฏิเสธว่าไม่รู้ว่าจริงหรือไม่จริงหาได้ไม่ เพราะจะเป็นเหตุให้มีการกล่าวอ้างอันไม่มีที่สิ้นสุดจนกระทั่งหาคนที่รับผิดชอบต่อผู้เสียหายไม่ได้ กรณีนี้เป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่คนในสังคมโดยรวม การที่สื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์เสนอข่าวหรือบทความพาดพิงถึงบุคคลแล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง สื่อมวลชนจะอ้างว่าไม่มีเวลาตรวจสอบข้อเท็จจริง หากมีเวลาคงจะไม่ผิดพลาด กรณีเช่นนี้ไม่สามารถอ้างได้ เพราะเป็นเรื่อง “ที่ควรระวัง” ก่อนที่จะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

5) ข้อยกเว้นความรับผิด ความผิดของการละเมิดต่อชื่อเสียงนี้มีข้อยกเว้นคือ ใช้หลักสุจริตในการพิจารณา หากพิสูจน์ได้ว่ามีเจตนาบริสุทธิ์ก็ไม่ต้องรับผิด

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติมาตรา 447 ที่บัญญัติว่า “บุคคลใดทำให้เขาต้องเสียหายแก่ชื่อเสียง เมื่อผู้เสียหายร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นจัดการตามสมควร เพื่อให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนแทนให้ใช้ค่าเสียหายด้วยก็ได้” จะเห็นได้ว่ามาตรานี้เป็นบทบัญญัติเฉพาะในการชดเชยค่าเสียหายที่เกิดจากการกล่าวเท็จก่อให้เกิดความเสียหายที่เป็นละเมิด ตามมาตรา 420 และมาตรา 423 ดังนั้นมาตรา 447 เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเลือกว่าผู้กล่าวหรือไขข่าวเท็จนั้นใช้ค่าเสียหาย หรือให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเป็นการทำให้ชื่อเสียงของผู้เสียหายกลับคืนมาดีเหมือนก่อนที่จะมีการละเมิด

4.2.3.2.2 ประมวลกฎหมายอาญา

จากประมวลกฎหมายอาญาสามารถพิจารณาบทบัญญัติอันถือเป็นขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้ คือ ความผิดฐานหมิ่นประมาท โดยกฎหมายเรื่องหมิ่นประมาทเป็นกฎหมายที่จะคอยควบคุมการนำเสนอข่าวสารของสื่อเพื่อไม่ให้กระทบต่อเกียรติยศ ชื่อเสียงของผู้อื่น แต่หากการนำเสนอข่าวเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะก็จะได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้รายละเอียดเกี่ยวกับความผิดฐานหมิ่นประมาท มีดังนี้³⁰

1. ความผิดหมิ่นประมาท (มาตรา 326)

“มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่ง หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ความรับผิดตามมาตรา 326 มีองค์ประกอบดังนี้

1) มีการใส่ความ ความหมายของการใส่ความต่างจากที่เข้าใจกันทั่วไป คือ ไม่ได้ใส่ร้ายป้ายสี แต่เป็นการกล่าวยืนยันข้อเท็จจริงถึงบุคคลอื่น ซึ่งโดยทั่วไปข้อเท็จจริงอันนี้มักจะเป็นเรื่องที่เป็นเรื่องร้ายทำให้คนอื่นเสียหาย หลักการสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจ คือ เรื่องที่มีการกล่าวใส่ความกันนั้นจะเป็นเรื่องจริงหรือไม่ก็ไม่สำคัญ ถือเป็น การใส่ความทั้งสิ้น เพียงแต่การกล่าวยืนยันในสิ่งที่เป็นความจริงอาจได้รับยกเว้นโทษตาม มาตรา 330 วิธีการใส่ความอาจกระทำโดยวิธีใดก็ได้ เช่น กระทำด้วยวาจา ด้วยการเขียน วาดรูป ปั้นรูป ทำเครื่องหมายให้รู้ หรือแสดงกิริยาท่าทาง ก็เป็นการใส่ความได้ทั้งสิ้น ถ้าแปลความหมายเหล่านั้นได้

2) ผู้อื่น การใส่ความผู้อื่นนั้น ผู้อื่นอาจเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล บุคคลธรรมดาที่อาจจะเป็นการใส่ความบุคคลคนเดียวโดยเฉพาะเจาะจงตัวไปเลย หรือ

³⁰ บุญญรัตน์ โชคขันธ์ตาลชัย, งานวิจัยเรื่องบทบาทของสื่อมวลชนกับการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทและละเมิดอำนาจศาล [ออนไลน์], 19 เมษายน 2556.

แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2637:i-11-2-19&catid=64:2009-10-01-09-28-52&Itemid=32

หลายคน หรือใส่ความกลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การใส่ความบุคคลที่อยู่รวมกันหรือกลุ่มบางครั้งก็ถือเป็นกรณีหมิ่นประมาท แต่บางครั้งก็ไม่ถือเป็นกรณีหมิ่นประมาท ซึ่งมีข้อพิจารณาดังนี้

- ถ้าใส่ความบุคคลทุกคนในกลุ่มนั้น เช่น ใส่ความข้าราชการทุกคนในอำเภอฯ หนึ่ง หรือพระภิกษุทุกรูปในวัดใดวันหนึ่ง ก็เข้าลักษณะเป็นการใส่ความผู้อื่น และเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท

- ถ้าเป็นแต่ใส่ความบุคคลบางคนในกลุ่ม หรือในหมู่นั้น โดยผู้กระทำไม่เจาะจงว่าเป็นบุคคลใด ย่อมไม่เข้าลักษณะเป็นการใส่ความ “ผู้อื่น” เช่น กล่าวลอยๆ ว่า ข้าราชการในอำเภอ ก. รับสินบน หรือกล่าวว่าข้าราชการบางคนในอำเภอ ก. รับสินบน โดยผู้ฟังไม่อาจทราบได้ว่าหมายถึงใครกันแน่ แต่ถ้ากล่าวถึงบุคคลบางคนเป็นพิถี แต่จริงๆ แล้วต้องผู้พูดต้องการพ่วงถึงบุคคลใด คนเดียว หรือหลายคน เป็นการเฉพาะเจาะจง เช่น มีการกล่าวเพิ่มเติมทำให้รู้ว่าหมายถึงใครในกลุ่มนั้น เช่นนี้ก็เข้าลักษณะเป็นการใส่ความ “ผู้อื่น”

3) ต่อบุคคลที่สาม หมายถึงการใส่ความต่อบุคคลอื่นที่มีใช้ตัวผู้ถูกใส่ความเอง บุคคลที่สามนี้จะต้องอยู่ในฐานะที่จะเข้าใจข้อความที่ใส่ความนั้น แต่ไม่จำเป็นจะต้องอยู่ต่อหน้าผู้ใส่ความ ถ้าบุคคลที่สามไม่สนใจการใส่ความ ทำให้ไม่รู้ว่ามีการใส่ความเรื่องอะไร ย่อมไม่ทำให้ผู้กระทำผิด เพราะเป็นการใส่ความต่อบุคคลที่สามแล้ว

4) โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง หมายความว่า การใส่ความนั้นน่าจะทำให้ผู้ถูกใส่ความเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง คำว่า “น่าจะ” ก็แสดงความหมายอยู่ในตัวแล้วว่าผลร้ายจากการกระทำไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นแล้ว เพียงแต่น่าจะเกิดขึ้นก็เป็นความผิดตามมาตรานี้ อย่างไรก็ตามจะถือว่าเป็นการเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง จะต้องตีความตามความหมายของวิญญูชนทุกๆ ไป มิใช่ตีความตามความเห็นหรือการแปลความตามความเข้าใจของผู้กระทำความผิด หรือผู้ถูกกระทำ ฉะนั้นผู้กระทำจะอ้างว่าผู้ถูกใส่ความชื่อเสียงดี ถึงจะใส่ความอย่างไรก็ไม่ทำให้เสียชื่อเสียง หรือถูกดูหมิ่นเกลียดชัง ย่อมฟังไม่ขึ้น เพราะอาจมีบางคนเชื่อและทำให้เสียชื่อเสียงได้

คำว่า “ชื่อเสียง” น่าจะหมายถึงความเชื่อถือ ความยอมรับ หรือเกียรติ ซึ่งมนุษย์ทุกคนมี เสียชื่อเสียงก็คือการขาดการยอมรับ หรือเกียรติ ศักดิ์ศรีน้อยลงไป ถูกลบหลู่ให้ลดน้อยถอยลงจากที่เคยมีอยู่ “ถูกดูหมิ่น” หมายถึง การถูกเหยียดหยาม ถูกดูแคลน ในที่สุดก็ด้อยชื่อเสียงไปในตัว คำว่า “เกลียดชัง” หมายความว่าขาดการยอมรับนับถือเป็นที่น่ารังเกียจไม่ควรคบหาด้วย

5) โดยเจตนา คือ ผู้กระทำจะต้องมีเจตนาที่จะกล่าวข้อความที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น กล่าวคือ รู้ว่าข้อความที่ตนกล่าวนั้นน่าจะทำให้ผู้ถูกกระทำเสียชื่อเสียง หรือดูหมิ่นเกลียดชัง และในขณะที่เดียวกันก็ประสงค์ต่อผล คือต้องการให้ผู้ถูกกระทำเสียชื่อเสียง หรือ

สังเกตเห็นได้ว่าการกระทำของตนจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถ้าผู้กระทำมิได้ประสงค์จะให้การกระทำของตนทำให้ผู้อื่นเสียหายก็ไม่มีความผิด

2. ความผิดหมิ่นประมาทผู้ตาย (มาตรา 327)

“มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สามและการใส่ความนั้น น่าจะเป็นเหตุให้ บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 326 นั้น”

บทบัญญัติมาตรา 327 ต่างจากมาตรา 326 กล่าวคือมาตรา 326 ผู้ถูกหมิ่นประมาทยังมีชีวิตอยู่ในขณะที่ใส่ความ แต่มาตรา 327 เป็นการใส่ความผู้ตายไปแล้ว และการใส่ความนั้นจะทำให้บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง³¹ เช่น หนังสือพิมพ์นำภาพศพที่ถูกฆ่าข่มขืนมาลงในลักษณะอนาจาร และลงภาพขณะที่ผู้ตายยังมีชีวิตอยู่ หรือลงรายละเอียดในข่าวที่ทำให้เข้าใจว่า ผู้ตายเป็นใคร³²

3. ความผิดหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา (มาตรา 328)

“มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณา ด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท”

ตามที่ได้อธิบายข้างต้นแล้วว่า มาตรา 326 เป็นกฎหมายแม่บทของความผิดหมิ่นประมาท ดังนั้นเมื่อมาตรา 328 จึงเป็นบทเพิ่มโทษหากมีการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทเกิดขึ้นตาม มาตรา 326 แล้ว เพราะการกระทำตามบทบัญญัตินี้เป็นการกระทำโดยโฆษณา ทำให้บุคคลที่สามทราบข้อความที่มีการใส่ความได้ง่ายขึ้น และเป็นจำนวนมากขึ้น ความเสียหายก็เกิดได้เร็วขึ้น กว้างขวางขึ้น โดยทั่วไปเมื่อสื่อมวลชนใช้สื่อชนิดใดชนิดหนึ่ง ไม่ว่าจะหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ ในการรายงานข่าว และวิพากษ์วิจารณ์ข้อความแพร่หลายไปสู่สาธารณชน บางครั้งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่กล่าวได้ หากสื่อมวลชนมีความผิดตามข้อกล่าวหาจะต้องรับผิดตาม 326 และมาตรา 328 เป็นเหตุเพิ่มโทษ เพราะมีการโฆษณาใส่ความโดยวิธีหนึ่งวิธีใดตามมาตรา 328³³

4. เหตุยกเว้นความผิดหมิ่นประมาท (มาตรา 329)

³¹ พิศุทธิ์ ขวลาธวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน, หน้า 63.

³² ศูนย์ศึกษากฎหมายและนโยบายสื่อมวลชน, คู่มือการสอนวิชากฎหมายสื่อมวลชนและวิชาจริยธรรมสื่อมวลชน (กรุงเทพฯ: บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด, 2556), หน้า 69.

³³ พิศุทธิ์ ขวลาธวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน, หน้า 64.

“มาตรา 329 ผู้ใดแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริต

(1) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสีย
เกี่ยวกับตนตามคลองธรรม

(2) ในฐานะเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่

(3) ดิชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัย
ของประชาชนย่อมกระทำ หรือ

(4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรม เรื่องการดำเนินการอัน
เปิด เผยในศาลหรือในการประชุม

ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท”

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่ได้รับการยกเว้นการแสดงความคิดเห็น หรือข้อความใดหากกระทำโดยสุจริตผู้นั้นไม่ต้องมีความผิดกฎหมาย หรือผู้แสดงความคิดเห็น หรือแสดงข้อความดังกล่าวเชื่อว่าเป็นความจริงและเชื่อว่าการกล่าวตามเหตุผลที่ยกเว้นโทษ แม้จะกล่าวโดยเข้าใจผิด ถ้ากล่าวโดยเชื่อว่าเป็นความจริงเป็นดังที่ตนเข้าใจ ก็เป็นการกล่าวโดยสุจริต การกระทำนั้นย่อมไม่ถึงว่ามีความผิดฐานหมิ่นประมาท แต่ถ้าหากกล่าวโดยรู้ว่าเป็นความเท็จและมีเจตนาจะกล่าวเช่นนั้น ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่สุจริต จะอ้างความชอบธรรมที่กฎหมายบัญญัติยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาทมิได้

ดังนั้นหากผู้แสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดโดยสุจริตสี่ประการ กฎหมายถือว่าผู้นั้นไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาทดังต่อไปนี้

1) เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรมนั้น คำว่า “ความชอบธรรม” หมายถึง ความถูกต้องบนพื้นฐานความคิดสามัญทั่วไปและกล่าวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้นั้นได้ ส่วนคำว่า “ป้องกันตน” คือการแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลของคนธรรมดาที่ได้กระทำเพื่อป้องกันตนเองอย่างสุจริต และในประเด็นป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรมนั้น คำว่า “ส่วนได้เสีย” มีความหมายกว้างมากไม่ว่าจะเรื่องเศรษฐกิจ ชื่อเสียง ฯลฯ อะไรที่เป็นส่วนได้เสียของเรา เรามีสิทธิที่จะกล่าวหรือแสดงความคิดเห็นเพื่อปกป้องส่วนได้เสียเหล่านั้นได้หมด “คลองธรรม” คือการกระทำที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมนั่นเอง

2) ในฐานะเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่ เพื่อเป็นการคุ้มครองเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต แม้จะเป็นระบุชื่อให้บุคคลนั้นอาจเสียชื่อเสียง หรืออาจดูหมิ่น หรืออาจเกลียดชัง

3) ดิชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ การแสดงความคิดเห็นหรือข้อความใดๆ ตามอนุมาตรานี้ สิ่งสำคัญคือผู้พูด

หรือผู้เขียนต้องคำนึงถึงความถูกต้องและสมควร อยู่บนพื้นฐานความรู้สึกของคนทั่วไป ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า “มิใช่แก้งกล่าวครึ่งๆ กลางๆ บิดเบือนตัดต่อ เสียดสี หยาบคาย ยั่วยุ มุ่งหมายให้เกิดความโกรธ ความเกลียด ไม่พอใจ ดูหมิ่น การกล่าวถึงสิ่งใดอาจเข้าใจ ความหมายไปถึงตัวบุคคลผู้กระทำการนั้น (เช่น กล่าวถึงบทละคร อาจตีความหมายเข้าใจไปถึงตัวผู้แต่งบทละครนั้น) การติชมเป็นวิสัยของบุคคลผู้มีกิเลสก็จริง แต่จะได้รับการยกเว้นก็เพราะคำกล่าวติชมที่เป็นวิสัยประชาชนย่อมกระทำ ข้อนี้จึงต้องพิจารณาตามความรู้สึกของคนทั่วไปว่าวิสัยคนทั่วไปที่กล่าวติชมเช่นนั้นด้วยหรือไม่ ถ้าไม่ใช่เรื่องที่ใครๆ เขาจะพูด แต่มีใครคนหนึ่งเอามาพูดก็มีวิสัยที่ประชาชนเขาพูดกัน”

4) ในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรม เรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม ปกติการพิจารณาคดีในศาลจะกระทำโดยเปิดเผย คดีใดที่ประชาชนให้ความสนใจสื่อมวลชนมีหน้าที่ให้ข่าวสารซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใดๆ แห่งคดีไปจนกระทั่งการพิจารณาคดีสิ้นสุดลง แต่บางกรณีศาลจะมีคำสั่งห้ามมิให้ประชาชน (รวมถึงสื่อมวลชน) เข้าฟังการพิจารณาหรือห้ามมิให้เปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใดๆ หากฝ่าฝืนจะมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้

การดำเนินการเปิดเผยในการประชุมนั้น หมายถึงการประชุมที่มีลักษณะเปิดเผยที่ประชาชนมีโอกาสเข้าฟังได้ หรือการสัมมนาทางวิชาการ การอภิปราย การโต้วาที การประชุมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลักสำคัญคือต้องเป็นการประชุมที่เปิดเผยที่ประชาชนเข้ารับฟังได้ ไม่ใช่การประชุมภายในเฉพาะกลุ่ม เช่น ประชุมผู้ถือหุ้นบริษัท หากผู้สื่อข่าวรายงานการประชุมอย่างเที่ยงธรรม ผู้รายงานจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๓๒ เว้นแต่ผู้กล่าวหรือผู้พูด หากมีการพาดพิงถึงใครที่ก่อให้เกิดความรู้สึกดูหมิ่นเกลียดชังได้ ก็อาจมีความผิดฐานหมิ่นประมาท

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 990/2508 จำเลยลงภาพโจทก์ และเขียนข้อความใต้ภาพโจทก์ว่า “คนชายชาติ อติตกำนันยี่จันที่คนไทยผู้ยอมเป็นลูกมือเขมรสืบราชการลับ ถูกตีแผ่ความผิดถึงกับเป็นลมกลางศาล” กรณีไม่ใช่การแจ้งข่าวเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาล แต่เป็นถ้อยคำของหนังสือพิมพ์จำเลยเอง ประชาชนผู้อ่านหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ย่อมเข้าใจได้ว่าเป็นคนชายชาติเป็นคนไทยผู้ยอมเป็นลูกมือเขมรสืบราชการลับซึ่งไม่ตรงกับความจริง ความจริงโจทก์เพียงแต่ถูกฟ้องร้องต่อศาลเท่านั้น เมื่อจำเลยลงข่าวโดยแสดงความเห็นเสียเอง จึงเป็นการใส่ความโจทก์โดยประการที่จะทำให้โจทก์เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท การลงข่าวนี้นี้ไม่ใช่เป็นการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมถึงเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาล จำเลยจึงไม่ได้รับความคุ้มครองตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329

5. การยกเว้นโทษสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาตรา 330)

“มาตรา 330 ในกรณีหมิ่นประมาท ถ้าผู้ถูกหาว่ากระทำความผิด พิสูจน์ได้ว่าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้นไม่ต้อง รับโทษ

แต่ห้ามไม่ให้พิสูจน์ ถ้าข้อที่หาว่าเป็นหมิ่นประมาทนั้นเป็นการใส่ ความในเรื่องส่วนตัว และการพิสูจน์จะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน”

มาตรา 330 วางหลักไว้ว่าถ้ามีการเอาความจริงไปพูดและ พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงก็ไม่ต้องรับโทษ แต่มีใช้กรณีที่จะพิสูจน์ได้ทุกเรื่อง เรื่องที่เป็นเรื่องส่วนตัวไม่ เป็นประโยชน์กับผู้อื่นก็ห้ามพิสูจน์ ผู้พูดก็ต้องรับผิดชอบไปเพราะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง จะอ้างว่าเป็นเรื่อง จริงไม่ได้ เช่น ชายหญิงอยู่กินร่วมกันโดยยังไม่จดทะเบียนสมรส เป็นต้น แต่ถ้าเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ ต่อส่วนร่วม ก็ให้ผู้พูดพิสูจน์ได้ ถ้าเป็นไปตามนั้นจริงๆ แม้จะทำผิดฐานหมิ่นประมาทก็ไม่ต้องรับโทษ เช่น นาย ก. เป็นเจ้าพนักงานที่ขอบริดไถประชาชน การพิสูจน์เรื่องดังกล่าวจะเป็นผลดีกับประชาชน ผู้พูดก็สามารถพิสูจน์ได้ ถ้าเป็นจริงตามนั้นถือว่าผู้พูดผิดฐานหมิ่นประมาท แต่กฎหมายยกเว้นไม่ต้อง รับโทษ³⁴

4.2.3.2.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้ได้บัญญัติบท กฎหมายในประเด็นการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีของศาล โดยถ้าหาก สื่อมวลชนกระทำการใดฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว ก็จะมี ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ดังนั้น บทบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจึงเป็นบทบัญญัติอันอาจแสดงถึงขอบเขตในการใช้เสรีภาพ ในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนได้ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่เกิดจากการกระทำของ สื่อมวลชนบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 32 และมาตรา 36 ซึ่งสามารถ แยกพิจารณาได้ดังนี้³⁵

1. เปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีที่ศาลมีคำสั่งห้ามเปิดเผย

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งห้ามการออกโฆษณาเสนอข่าวในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรือมีคำสั่งให้พิจารณาคดีลับ เพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ เช่น คดีที่เกี่ยวข้องกับความ มั่นคงของรัฐหรือคดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ถ้าสื่อมวลชนได้ออกข่าวเผยแพร่ข้อความ

³⁴ บุญรัตน์ โชคบัณฑิตชัย, งานวิจัยเรื่อง บทบาทของสื่อมวลชนกับการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทและละเมิดอำนาจศาล [ออนไลน์]

³⁵ เรื่องเดียวกัน

อันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์อื่นๆ แห่งคดี หรือกระบวนการพิจารณาใดๆ แห่งคดี จะถือว่าสื่อมวลชนได้กระทำความผิดฐานละเมิดศาล³⁶

ความผิดในข้อนี้แยกพิจารณาได้สองกรณี คือ (1) เป็นเรื่องที่ศาลได้สั่งแล้วให้มีการพิจารณาคดีลับ (คือ การพิจารณาลับที่ศาลสั่งโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 36) แล้วสื่อมวลชนฝ่าฝืนนำเรื่องราวในคดีไปลงข่าวก็จะมี ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือ(2) ศาลอาจจะไม่ได้สั่งให้พิจารณาคดีลับ กล่าวคือให้ผู้คนเข้าไป ฟังการพิจารณาคดีได้ตามปกติ แต่ศาลได้มีคำสั่งห้ามไม่ให้มีการเผยแพร่ข่าวหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ คดีนั้นๆ แต่สื่อมวลชนยังนำเรื่องราวในคดีไปเผยแพร่ กรณีนี้ก็จะมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เช่นกัน

2. เผยแพร่ข้อความ หรือแสดงความคิดเห็นที่จะกระทบ กระบวนการยุติธรรม

กรณีนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 32 (2) บัญญัติความรับผิดไว้ โดยวางหลักไว้ว่าถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ได้เผยแพร่ข้อความใดๆ หรือแสดง ความคิดเห็นใดๆ แล้วประสงค์จะให้มื่อสิทธิพลเหนือศาล คู่ความ หรือพยาน ซึ่งอาจจะทำให้การ พิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป จะมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ลักษณะการกระทำที่จะถือเป็นความผิด เพราะทำให้ กระบวนการยุติธรรมเสียไปพิจารณาได้จาก มาตรา 32(2) ได้แก่³⁷

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 32 (1) “ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ บรรณาธิการหรือผู้พิมพ์โฆษณา ซึ่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะรู้ถึงซึ่งข้อความหรือการออกโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์ หรือ สิ่งพิมพ์เช่นนั้นหรือไม่ ให้ถือว่าได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่ง ในสองอย่าง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) ไม่ว่าเวลาใดๆ ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นว่ามานั้นได้ กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใดๆ ซึ่งข้อความหรือ ความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์อื่น ๆ แห่งคดี หรือกระบวนการ พิจารณาใด ๆ แห่งคดี ซึ่งเพื่อความเหมาะสม หรือเพื่อคุ้มครอง สาธารณประโยชน์ ศาลได้มีคำสั่งห้ามการออกโฆษณาสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าโดยวิธีเพียงแต่สั่งให้พิจารณาโดยไม่ เปิดเผย หรือโดยวิธีห้าม การออกโฆษณาโดยชัดแจ้ง...”

³⁷ “มาตรา 32 (2) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดย วิธีใดๆ ในระหว่างการพิจารณาแห่งคดีไปจนมีค่า พิพากษาเป็นที่สุด ซึ่งข้อความหรือความเห็น โดยประสงค์จะให้มื่อสิทธิพลเหนือความ รู้สึกของประชาชน หรือเหนือศาล หรือเหนือ คู่ความ หรือเหนือ พยานแห่งคดี ซึ่งพอเห็นได้ว่า จะทำให้การพิจารณาคดีเสียความ ยุติธรรมไป เช่น

ก. เป็นการแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือ

ข. เป็นรายงานหรือย่อเรื่องหรือวิภาค ซึ่งกระบวนการพิจารณา แห่งคดีอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง หรือ

ค. เป็นการวิภาคโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งการดำเนินคดีของคู่ความ หรือคำพยานหลักฐาน หรือนิสัยความประพฤติของ คู่ความหรือพยาน รวมทั้งการแถลงข้อความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของคู่ความ หรือพยาน แม้ถึงว่าข้อความเหล่านั้นจะ เป็นความจริง หรือ

ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ...”

ก. เผยแพร่ข้อความไม่ตรงกับความเป็นจริง

ถ้าสื่อสิ่งพิมพ์ได้เผยแพร่ข้อเท็จจริงที่ผิดไปจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดี เช่น นาย ก. ถูกเรียกมาให้การในศาลในฐานะเป็นพยานของคดีฆ่าคนตาย แต่หนังสือพิมพ์ไปลงข่าวว่า นาย ก. ถูกฟ้องเป็นจำเลยในข้อหาฆ่าคนตาย กรณีนี้ถือว่าเผยแพร่ข่าวผิดจากข้อเท็จจริงไปเลย

ข. รายงานข่าว หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคดีอย่างไม่กลาง

สำหรับประเด็นนี้จะเห็นตัวอย่างที่ชัดเจนจากคำพิพากษาฎีกาที่ 990/2508 ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น คือ คดีนี้โจทก์ถูกฟ้องข้อหากระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ และคดีกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของศาล แต่หนังสือพิมพ์ไปลงภาพของโจทก์และบรรยายได้ภาพทำนองว่าโจทก์เป็นคนขายชาติ กระทำความผิดจริงๆ กรณีนี้ถือเป็นการแทรกแซงกระบวนการยุติธรรม ศาลจึงตัดสินให้จำเลยมีความผิด กรณีนี้ ผศ.ดร. บุญญรัตน์ โชคขันธ์ บัญญัติเห็นว่าแม้คดีนี้ศาลตัดสินในประเด็นเรื่องหมิ่นประมาท แต่ก็สามารถตัดสินในประเด็นการละเมิดอำนาจศาลได้ด้วย เพราะการรายงานของสื่อหนังสือพิมพ์ในกรณีนี้เป็นการรายงานอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง

ค. เสนอข่าวอย่างไม่เป็นธรรม เกี่ยวกับการดำเนินคดี และความประพฤติของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี

เป็นเรื่องที่มีการเสนอข่าว หรือแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการดำเนินคดีของคุณค่า (ผู้ที่เป็โจทก์ และจำเลย) หรือคำพยานหลักฐานต่างๆ รวมทั้งการเสนอข่าวที่จะมีผลกระทบต่อชื่อเสียง และความน่าเชื่อถือของคุณค่า หรือพยาน เช่น ลักษณะนิสัยหรือความประพฤติ เป็นต้น ถึงแม้ว่าข้อความเหล่านั้นจะเป็นจริงก็ตาม

ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ

กรณีนี้อาจเป็นเรื่องที่สื่อมวลชนลงข่าวโน้มน้าวให้พยานเบิกความเท็จโดยอาจจะเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ เช่น นาย ก. เป็นผู้มีอิทธิพล ได้ถูกนาย ข. ฟ้องคดีข้อหาทำร้ายร่างกายผู้อื่น ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์บางฉบับอาจจะมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับนาย ก. จึงลงข่าวทำนองให้นาย ข. คิดถึงอนาคตไกลๆ เพื่อจะได้ให้การไปในทำนองว่านาย ก. ไม่ใช่คนที่ทำร้ายตน

4.2.3.2.4 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลมีอำนาจสั่งให้พิจารณาลับเช่นเดียวกับคดีแพ่ง หากผู้ใดฝ่าฝืนจะเป็นการละเมิดอำนาจศาลได้ ตามมาตรา 117

กล่าวคือ “ศาลมีอำนาจสั่งให้พิจารณาเป็นการลับ เมื่อ เห็นสมควรโดยพลการหรือโดยคำร้องขอของ คู่ความฝ่ายใด แต่ต้องเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม อันดีของประชาชน หรือเพื่อ ป้องกันความลับอันเกี่ยวกับ ความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน” ดังนั้นในกรณีที่ศาล สั่งให้พิจารณาโดยลับ แต่หนังสือพิมพ์เปิดเผยการพิจารณาคดี เช่น การสืบพยานในชั้นศาลแพร่ไปสู่ สาธารณชน เช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลได้ ฉะนั้นบทบัญญัติกฎหมายนี้จึงถือเป็น บทบัญญัติกฎหมายที่แสดงถึงขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของ สื่อมวลชนได้

4.2.3.2.5 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

จากศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พบบทบัญญัติ อันอาจถือเป็นขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้ คือ มาตรา 27 และมาตรา 50 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

“มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทาง สื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิด ความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหา ประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ”

“มาตรา 50 ห้ามมิให้ผู้ปกครองสวัสดิภาพหรือผู้คุ้มครอง สวัสดิภาพเด็ก เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลภาพหรือข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับตัวเด็ก ผู้ปกครองในลักษณะที่ น่าจะเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณหรือสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งของเด็กหรือ ผู้ปกครอง

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาและผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 ซึ่งได้ล่วงรู้ข้อมูล ดังกล่าวเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วย โดยอนุโลม”

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติข้างต้นได้กำหนดโดยชัดเจนว่า หากเป็นการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนที่เจตนาให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือ สิทธิประโยชน์ของเด็กหรือเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ห้ามมิการเผยแพร่ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัว เด็กหรือผู้ปกครองนั้น ซึ่งในกรณีนี้ย่อมรวมถึงรูปภาพของเด็กและผู้ปกครองด้วย นอกจากนี้กฎหมาย ฉบับนี้ยังห้ามผู้ปกครองสวัสดิภาพหรือผู้คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก เปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ภาพหรือ ข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง ในลักษณะที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติ คุณหรือสิทธิประโยชน์ของเด็กหรือผู้ปกครองอีกด้วย หากผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติในมาตรา 27 และ มาตรา 50 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 79) ดังนั้น ในการทำข่าวของสื่อมวลชนก็จะต้องมีความระมัดระวังในประเด็นดังกล่าวด้วย

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นได้สะท้อนถึงขอบเขตของสื่อมวลชนในการทำข่าวเกี่ยวกับเด็กและผู้ปกครอง

4.2.3.2.6 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.

2551

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พบบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ดังนี้

“มาตรา 56 ผู้ใดกระทำการหรือจัดให้มีการกระทำการดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) บันทึกรูปภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียง หรือสิ่งอื่นที่สามารถแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ทั้งนี้ ไม่ว่าขั้นตอนใดๆ

(2) โฆษณาหรือเผยแพร่ข้อความ ซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือในทางพิจารณาคดีของศาลที่ทำให้บุคคลอื่นรู้จักชื่อตัว ชื่อสกุลของผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์หรือบุคคลในครอบครัวผู้เสียหายนั้น ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยสื่อสารสนเทศประเภทใด

(3) โฆษณาหรือเผยแพร่ข้อความ ภาพหรือเสียง ไม่ว่าโดยสื่อสารสนเทศประเภทใด เปิดเผยประวัติ สถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การกระทำที่ผู้กระทำจำต้องกระทำเพื่อประโยชน์ของทางราชการในการคุ้มครองหรือช่วยเหลือผู้เสียหาย หรือผู้เสียหายยินยอมโดยบริสุทธิ์ใจ”

จากมาตรา 56 ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์นี้ได้มีการกำหนดขอบเขตในการเสนอข่าวและภาพข่าวของผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์และบุคคลที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน คือ ห้ามถ่ายภาพและแพร่ภาพของผู้เสียหายไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใดๆ อีกทั้งยังห้ามเผยแพร่ข้อความที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือการพิจารณาคดีของศาลอันอาจทำให้สาธารณชนรู้จักชื่อตัว ชื่อสกุลของผู้เสียหาย รวมทั้งห้ามเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวซึ่งรวมทั้งภาพที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นที่อยู่ ที่ทำงาน สถานศึกษาอีกด้วย ทั้งนี้หากมีการกระทำผิดข้างต้นจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

4.2.3.2.7 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว

พ.ศ. 2550

จากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว สามารถพิจารณาบทบัญญัติอันถือเป็นขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้ คือ “มาตรา 9 เมื่อมีการแจ้งตามมาตรา 5³⁸ หรือมีการร้องทุกข์ตามมาตรา 6³⁹ แล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดลงพิมพ์โฆษณา หรือเผยแพร่ ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งภาพ เรื่องราว หรือ ข้อมูลใด ๆ อันน่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวหรือ ผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัวในคดีตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าเมื่อแจ้งแก่เจ้าหน้าที่หรือร้องทุกข์ที่เกี่ยวข้องการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ห้ามมิให้ผู้ใดเผยแพร่ภาพแก่สาธารณชนซึ่งอาจนำไปสู่ความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว หรือ ผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัวในคดีได้ ถ้าฝ่าฝืนต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดคือ จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนั้นบทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการกำหนดขอบเขตในการภาพข่าวของสื่อมวลชนโดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องความรุนแรงใน ความครอบครัว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³⁸ มาตรา 5 ผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง

³⁹ มาตรา 6 การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 อาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์วิธีการทาง อิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือได้รับแจ้งตามมาตรา 5 แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้น เกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกระทำ ด้วย ความรุนแรงในครอบครัว เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ในกรณีที่ถูกกระทำ ด้วย ความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดีให้จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัย หรือมีโอกาสร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

4.2.3.2.8 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

จากการศึกษาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวนี้พบบทบัญญัติอันถือได้เป็นขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว ดังนี้

หมวด 6 การสอบสวนคดีอาญา

“มาตรา 76 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมเด็กหรือเยาวชน หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีหรืออนุญาตให้มีหรือยินยอมให้มีการถ่ายภาพหรือบันทึกภาพเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน”

หมวด 11 การพิจารณาคดีอาญา

“มาตรา 130 ห้ามมิให้ผู้ใดบันทึกภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูปหรือบันทึกเสียง แพร่เสียงของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือโฆษณาข้อความซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือในทางพิจารณาคดีของศาลที่อาจทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัว ชื่อตัว หรือชื่อสกุล ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือโฆษณาข้อความเปิดเผยประวัติการกระทำความผิด หรือสถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชนนั้น

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การกระทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยได้รับอนุญาตจากศาลหรือการกระทำที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ”

หมวด 13 การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว

“มาตรา 153 เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัวเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

ในการโฆษณา ไม่ว่าด้วยวาจา เป็นหนังสือ เผยแพร่ทางสื่อมวลชน สื่อสารสนเทศหรือโดยวิธีการอื่นใดซึ่งคำคู่ความ ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใด ๆ ในคดีหรือคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีครอบครัวหรือการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ห้ามมิให้แพร่ภาพ แพร่เสียง ระบุชื่อหรือแสดงข้อความหรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันอาจทำให้รู้จักตัวคู่ความหรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือถูกกล่าวถึงในคดี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล”

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าในขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญา ห้ามพนักงานสอบสวนอนุญาตให้มีการถ่ายภาพหรือบันทึกภาพเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในทางสอบสวน

ส่วนในขั้นตอนการพิจารณาตีอาญา ห้ามให้มีการถ่ายภาพ หรือแพร่ภาพ รวมทั้งข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ ของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอันอาจจะทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ กรณีนี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนที่สื่อมวลชนจะต้องไปแพร่ภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพราะการนำเสนอภาพของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดย่อมทำให้สาธารณชนจดจำพวกเขาได้ ซึ่งอาจจะส่งผลร้ายแก่เด็กและเยาวชน เด็กอาจถูกรังเกียจ มีปมด้อย โตขึ้นอาจเป็นผลร้ายแก่สังคมได้ เจตนาธรรมของกฎหมายมุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชน มิให้ถูกตราหน้าว่าได้กระทำความผิดทางอาญา หรือกฎหมายอื่นใดสื่อมวลชนควรใช้วิจารณญาณให้รอบคอบก่อนเสนอเรื่องราวซึ่งรวมถึงวิธีการเสนอข่าว มุมกล้องที่ฝ่าฝืนข้อห้ามเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน⁴⁰

ส่วนในกรณีการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวห้ามมิให้แพร่ภาพ หรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันอาจทำให้รู้จักตัวคู่ความหรือทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล ดังนั้นสื่อจะต้องมีความระมัดระวังว่าการแพร่ภาพรูปของของบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นการกระทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ บทบัญญัติกฎหมายนี้จึงเป็นขอบเขตที่มีให้สื่อมวลชนใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวอย่างไม่เหมาะสม ทั้งนี้หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามมาตรา 130 และมาตรา 153 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 192)

4.2.3.2.9 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์นี้ได้ให้อำนาจอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ออกข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ ภายในเรือนจำ พ.ศ. 2540 ซึ่งห้ามมิให้บุคคลใด ถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ การถ่ายภาพ ผู้ต้องขัง ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ ห้ามมิให้บันทึกภาพใบหน้าหรือภาพที่สามารถเห็นใบหน้าได้อย่างชัดเจน หรือภาพที่สามารถให้เห็นและจำได้ว่า ผู้ต้องขังนั้นเป็นผู้ใด เว้นแต่จะได้ดำเนินการปิดบังใบหน้าผู้ต้องขังนั้นตามวิธีการใดๆ เสียก่อน เพื่อมิให้ปรากฏภาพใบหน้า ผู้ต้องขังอย่างชัดเจนได้นอกจากนั้นการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังต้องเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ต้องขัง

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ อีกทั้งหากจะเผยแพร่สิ่งบันทึกดังกล่าวสู่สาธารณชนข้อมูลเหล่านั้นต้องผ่านการตรวจสอบและต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ให้นำออกเผยแพร่ได้ หากตรวจสอบแล้วพบว่าส่วนหนึ่งส่วนใดไม่ก่อให้เกิดประโยชน์และอาจนำมาซึ่งความเสียหายแก่ทาง

⁴⁰ พิเศษฐ์ ขวลาธวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชน, หน้า 105.

ราชการ อธิบดีกรมราชทัณฑ์สามารถสั่งไม่อนุญาตให้นำสิ่งบันทึกนั้นออกเผยแพร่และมีอำนาจที่ยึดสิ่งบันทึกนั้นได้

4.2.3.2.10 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

จากการศึกษาพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 พบบทบัญญัติอันถือได้เป็นขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวได้ คือ

“มาตรา 15 ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน

1. การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

2. การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม

3. ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว

4. การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด

5. รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร

6. ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น

7. กรณีอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา...”

เมื่อพิจารณาจากมาตรา 15 ข้างต้นจะเห็นได้ว่าหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารบางประการได้ หากมีเหตุผลและความจำเป็นบางประการดังกล่าวไปแล้ว ซึ่งในนิยามความของข้อมูลข่าวสารก็ได้ระบุโดยชัดเจนว่า

รวมถึงภาพถ่ายด้วย⁴¹ ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จึงเป็นกฎหมายอีกหนึ่งฉบับที่แสดงให้เห็นถึงขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้นเอง เพราะถ้าหากเป็นกรณีที่ทางราชการไม่ต้องการให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารบางประการ อันเนื่องจากประโยชน์สาธารณะ สื่อมวลชนก็มีอาจเปิดเผยข่าวสารนั้นได้ หากสื่อมวลชนฝ่าฝืนข้อจำกัดดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 41)

4.2.3.2.11 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน

พ.ศ. 2548

“มาตรา 9 ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้โดยเร็ว หรือป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้น ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจออกข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

(3) ห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งในเขตพื้นที่ที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือทั่วราชอาณาจักร...”

จากมาตรา 9 ของพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินนี้ จะเห็นได้ว่ากรณีที่จะต้องแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติ หรือป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรง นายกรัฐมนตรีสามารถออกประกาศห้ามการเสนอข่าว หรือห้ามการทำให้แพร่หลายซึ่งสิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว จนอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ อีกทั้งหากผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 9 ยังต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 18) อีกด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติตามพระราชกำหนดนี้จึงเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดขอบเขตในการทำงานของสื่อมวลชนเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน อันมีเหตุจำเป็นเพื่อความมั่นคงของประเทศ และความสงบเรียบร้อยของสังคม

⁴¹ มาตรา 4 "ข้อมูลข่าวสาร" หมายความว่า สิ่งที่มีข้อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูล หรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าจะการสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใดๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผ่นผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพหรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งนั้นบันทึกไว้ปรากฏได้...

4.2.3.2.12 ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการให้ข่าว และบริการข่าวสารของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2545

ศาลยุติธรรมได้ออกระเบียบเกี่ยวกับการให้ข่าวและบริการ ข่าวสาร ซึ่งระเบียบนี้เป็นการกำหนดขอบเขตของสื่อมวลชนที่ในการเสรีภาพในการนำเสนอข่าว อย่างชัดเจน โดยสามารถพิจารณาระเบียบที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

“ข้อ 12 การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียง หรือ การกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในบริเวณศาลหรือในห้องพิจารณาที่ไม่มีการพิจารณาคดี ให้ กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา ผู้รับผิดชอบในราชการของศาล”

“ข้อ 13 การกระทำไม่ว่าโดยวิธีการใดๆ ให้ปรากฏซึ่งภาพ หรือเสียง หรือทั้งภาพและเสียง การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียง หรือการกระทำอย่าง อื่นในทำนองเดียวกันในระหว่างการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการ กระทำในการพิจารณาคดีตามกฎหมาย

การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียงผู้ต้องหาหรือ จำเลยในขณะที่อยู่ในสถานที่ควบคุมภายในศาลหรือในขณะที่เจ้าหน้าที่กำลังควบคุมผู้ต้องหาหรือ จำเลยนั้นจากสถานที่ควบคุมภายในศาลหรือห้องพิจารณาไปยังสถานที่ต่างๆ ในบริเวณศาล ไม่ สามารถกระทำได้”

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพ หรือเสียง หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในบริเวณศาลหรือในห้องพิจารณาที่ไม่มีการ พิจารณาคดีให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา ผู้รับผิดชอบในราชการของศาล นอกจากนั้น การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียงผู้ต้องหาหรือจำเลยในขณะที่อยู่ในสถานที่ควบคุมใน ศาลหรือในขณะที่เจ้าหน้าที่กำลังควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยจากสถานที่ควบคุมภายในศาลหรือห้อง พิจารณาคดีไปยังสถานที่ต่างๆ ในบริเวณศาล ไม่สามารถกระทำได้ หากสื่อมวลชนฝ่าฝืนระเบียบ ดังกล่าวนี้ก็จะมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่กำหนดโทษไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง

4.2.3.2.13 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง การ ปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการ จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีนโยบายที่จะกำหนดแนวทางการ ปฏิบัติในการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน การจัดทำสื่อ ประชาสัมพันธ์ โดยให้ทุกหน่วยงานและข้าราชการตำรวจมีมาตรฐานการปฏิบัติเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้

ประชาชนได้รับรู้ผลการปฏิบัติงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้อย่างถูกต้องตรงกัน อันจะเป็นการ
 อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่ดี สร้างความเชื่อมั่นและเชื่อถือศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชนซึ่งจะส่งผลทำให้
 ประชาชนให้ความร่วมมือกับข้าราชการตำรวจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติอีกด้วย จากการศึกษา
 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855 / 2548 พบว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้เสรีภาพในการ
 นำเสนอภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ ดังนี้

1. การให้ข่าว แฉลงข่าว และให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน

คำสั่งฯ นี้ได้กำหนดเรื่องบางประเภทห้ามให้มีการให้ข่าว
 แฉลงข่าว หรือให้ข้าราชการตำรวจให้สัมภาษณ์ เช่น เรื่องที่มีผลกระทบต่อการรักษาความปลอดภัย
 ของ ประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เรื่องหรือข้อความที่จะทำให้เกิดการเสียหายแก่ทาง
 ราชการ เรื่องที่จะเกิดการเสียหายทางชื่อเสียงหรือผลประโยชน์แก่ผู้อื่น (คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ
 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานหมิ่นประมาท และเรื่องอื่นๆ ในลักษณะทำนองเดียวกัน) เรื่อง
 ที่อาจส่งผลกระทบต่อคดี โดยเฉพาะคดีที่อยู่ในระหว่างการสืบสวนหรือสอบสวนยังไม่
 เสร็จสิ้น (การเปิดเผยเกี่ยวกับเทคนิควิธีการปฏิบัติงานที่ควรปกปิดเป็นความลับ แนวทางการสืบสวน
 สอบสวน การจับกุม ตรวจค้น และการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนฯ) เหตุการณ์หรือ
 เรื่องราวที่ไม่เหมาะสม ซึ่งถ้าหากเปิดเผยต่อประชาชนอาจเป็นแบบที่บุคคลอื่นจะถือเอาเป็นตัวอย่าง
 ในการกระทำซ้ำอีก (แผนประทุษกรรมต่างๆ ของคนร้าย หรือการที่แสดงถึงการฉ้อโกง การกระทำ
 อัตรินิบัติกรรม และวิธีการอันชั่วร้ายอื่นๆ)

คำสั่งฯ นี้ยังได้ห้ามนำหรือจัดให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือ
 พยาน มาให้ข่าวแฉลงข่าวหรือ ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง ยกเว้นกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อ
 สาธารณชน ให้ขออนุญาตต่อผู้บัญชาการ นอกจากนี้ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ห้ามนำผู้เสียหาย ผู้ต้องหา
 หรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ พระภิกษุสามเณร นักพรต นักบวช ผู้เสียหายที่ถูก
 ล่วงละเมิดทางเพศ มาให้ข่าวแฉลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นอันขาด รวม
 ตลอดถึงการชี้ตัวผู้ต้องหาในลักษณะที่เป็นการเผชิญหน้าต่อสื่อมวลชนทุกแขนง

2. การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในการ
 เผยแพร่ต่อสื่อมวลชนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ป้องกันภัยอันตรายมิให้

เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และไม่ให้มีภาพที่ไม่เหมาะสมถูกนำออกเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกแขนง อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น รายละเอียดแนวปฏิบัติมีดังนี้

2.1 ห้ามนำสื่อมวลชนทุกแขนงไปทำข่าวหรือถ่ายภาพ

ในขณะที่เข้าปฏิบัติการตรวจค้น จับกุม

2.2 ห้ามเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวน

อนุญาต หรือจัดให้สื่อมวลชน ทุกแขนงถ่ายภาพในห้องสืบสวน หรือห้องสอบสวน ในขณะที่ทำการสืบสวนสอบสวน เว้นแต่เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี

2.3 ห้ามอนุญาต หรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ

สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวของบุคคลดังต่อไปนี้

2.3.1 ผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้ง

ภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ

2.3.2 เหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งภาพที่มีลักษณะ

อุจาดหรือทารุณโหดร้าย หรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี

หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย

บรรดาหนังสือ หรือคำสั่งใดที่ขัดแย้งกับคำสั่งนี้ ให้ถือ

ปฏิบัติตามคำสั่งนี้แทน⁴²

2.4 ห้ามจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงเข้าทำข่าว ขณะเมื่อมี

การให้ผู้ต้องหามาพนักงานสอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ และหลีกเลี่ยงการให้สัมภาษณ์ใด ๆ ในลักษณะเป็นการโต้ตอบระหว่างพนักงานสอบสวนกับผู้ต้องหา หรือบุคคลใด โดยมีสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นผู้สัมภาษณ์เนื่องจากอาจเป็นเหตุให้รูปคดีเสียหาย

⁴² คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ (แก้ไขเพิ่มเติม) สั่ง ณ วันที่ 15 สิงหาคม 2550

พนักงานสอบสวนไม่ควรให้ผู้ต้องหานำไปชี้ที่เกิดเหตุ ประกอบคำรับสารภาพว่าผู้ต้องหากระทำผิดอย่างไร เพราะการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ดังกล่าวมิใช่พยานหลักฐานที่จะนำมารับฟังประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหา เพื่อให้เห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 7562/2537 แต่ถ้าเป็นการนำชี้ประกอบคำรับอื่น เช่น นำชี้จุดที่ซ่อนทรัพย์สินซึ่งได้มาจากการกระทำผิด สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำผิด หรือสงสัยว่าจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ให้ผู้ต้องหาชี้ได้ และป้องกันมิให้ผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในที่นำชี้ให้ฟังระมัดระวังการใช้ถ้อยคำ หรือกิริยาท่าทางที่เห็นว่าเป็นการข่มขู่ หรือการปฏิบัติที่ไม่สมควรแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งการทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา

ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ห้ามเจ้าพนักงานนำผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ เพราะจะเป็นการประจานเด็ก และอาจเป็นการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก นอกจากนี้ห้ามนำผู้เสียหาย พยาน เข้าร่วมในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเป็นอันขาด โดยเฉพาะผู้เสียหายที่เป็นเด็ก สตรี พระภิกษุสามเณร นักพรต นักบวช

คำสั่งนี้ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์การกำกับดูแลและการควบคุมการปฏิบัติ คือ หากพบการกระทำที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน ฯลฯ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหาย ให้กองสารนิเทศหรือผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือที่ตรวจพบ แจ้งข้าราชการตำรวจผู้นั้นยกเลิกการกระทำดังกล่าว หรืออาจจะมีข้อเสนอแนะในทางที่เหมาะสมด้วยก็ได้ นอกจากนี้หากข้าราชการตำรวจผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนี้ ให้ผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดดำเนินการทางวินัย หากผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือตรวจพบผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดละเลยไม่ดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืน ให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือที่ตรวจพบพิจารณาดำเนินการทางวินัยกับผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดนั้นด้วย

จากคำสั่งดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการทำข่าวได้มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในกรณีการนำเสนอภาพข่าวนี้ สื่อมวลชนไม่สามารถเข้าไปถ่ายภาพในการตรวจค้น จับกุมได้ และสื่อมวลชนยังห้ามมิให้ถ่ายภาพในห้องสืบสวน หรือห้องสอบสวน ในขณะที่การสืบสวนสอบสวน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีเท่านั้น นอกจากนี้ห้ามสื่อมวลชนทำข่าว ขณะเมื่อมีการให้ผู้ต้องหานำพนักงาน

สอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพอีกด้วย แนวปฏิบัติดังกล่าวย่อมสะท้อนถึงขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 4 ตารางแสดงบทบัญญัติเนื้อหากฎหมาย/กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

กฎหมาย/กฎเกณฑ์	เนื้อหากฎหมาย/กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าว	บทลงโทษ
<p>1. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p>	<p>1. ความรับผิดชอบต่อการละเมิด (มาตรา 420)</p> <p>“มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”</p> <p>2. การกล่าวหรือโฆษณาแพร่หลายอันฝ่าฝืนความเป็นจริง (มาตรา 423)</p> <p>“มาตรา 423 ผู้ใดกล่าวหรือโฆษณาแพร่หลาย ซึ่งข้อความอันฝ่าฝืน ต่อความจริง เป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียงหรือเกียรติคุณของบุคคลอื่น ก็ดีหรือเป็นที่เสียหายแก่ทางทำมาหาได้ หรือทางเจริญของเขาโดย ประการอื่นก็ดี ท่านว่า ผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อ ความเสียหายอย่างใดๆ อันเกิดแต่การนั้น แม้ทั้งเมื่อตนมิได้รู้วักข้อน ความนั้นไม่จริง แต่หากควรจรรู้ได้ ผู้ใดส่งข่าวสารอันตนมิได้รู้ว่าเป็นความจริง หากว่าตนเอง หรือผู้รับข่าวสารนั้นนั้นมิทางได้เสียโดยชอบในการนั้นด้วยแล้ว ท่านว่า เพียงที่ส่งข่าวสารนั้นนั้นหากทำให้ผู้นั้นต้องรับผิดใช้ค่าสินไหม ทดแทนไม่”</p>	<p>มาตรา 447 “บุคคลใดทำให้เขาต้องเสียหายแก่ชื่อเสียง เมื่อผู้เสียหายร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นจัดการตามสมควร เพื่อให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนแทนให้ใช้ค่าเสียหายด้วยก็ได้”</p>
<p>2. ประมวลกฎหมายอาญา</p>	<p>1. ความผิดหมิ่นประมาท (มาตรา 326)</p> <p>“มาตรา 326 ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐาน</p>	<p>ความผิดหมิ่นประมาท (มาตรา 326) และ ความผิดหมิ่นประมาทผู้ตาย (มาตรา 327) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่ง หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p>

	<p>หมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่ง หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”</p> <p>2. ความผิดหมิ่นประมาทผู้ตาย (มาตรา 327)</p> <p>“มาตรา 327 ผู้ใดใส่ความผู้ตายต่อบุคคลที่สามและการใส่ความนั้น น่าจะเป็นเหตุให้ บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษตั้งปรับยี่สิบใน มาตรา 326 นั้น”</p> <p>3. ความผิดหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา (มาตรา 328)</p> <p>“มาตรา 328 ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำโดยการโฆษณา ด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท”</p>	<p>ความผิดหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา (มาตรา 328) ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท</p>
<p>3. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง</p>	<p>ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล</p> <p>“มาตรา 30 ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่ผู้ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง หรือแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณา ดำเนินไปตามเที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นนี้ให้รวมถึงการ สั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญ หรือในทางประวิงให้ชักช้าหรือในทางพุ่มเพี้ยงเกินสมควร”</p>	<p>ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล</p> <p>“มาตรา 33 ถ้าผู้ความฝ่ายใดหรือบุคคลใด กระทำความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธี ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ</p> <p>(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ</p>

	<p>“ มาตรา 32 ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์โฆษณาซึ่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน ไม่ว่าจะโดยบุคคลเหล่านั้น จะได้รับรู้ถึงข้อความหรือการออกโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์เหล่านั้นหรือไม่ ให้ถือว่าได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่างดังกล่าวต่อไปนี้</p> <p>(1) ไม่ว่าเวลาใด ๆ ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นว่ามานั้นได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความหรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์อื่น ๆ แห่งคดี หรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ แห่งคดี ซึ่งเพื่อความเหมาะสมหรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ศาลได้มีคำสั่งห้ามการออกโฆษณาสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าโดยวิธีเพียงแต่สั่งให้พิจารณาโดยไม่เปิดเผยหรือโดยวิธีห้ามการออกโฆษณาโดยชัดแจ้ง</p> <p>(2) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาแห่งคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงฆ์จะมีอิทธิพลเหนือความรู้สึกของประชาชน หรือเหนือศาลหรือเหนือคู่ความหรือเหนือพยานแห่งคดีซึ่งพอเห็นได้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป เช่น</p> <p>ก. เป็นการแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือ</p> <p>ข. เป็นรายงานหรือย่อเรื่องหรือวิพากษ์ ซึ่งกระบวนการพิจารณาแห่งคดีอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง หรือ</p> <p>ค. เป็นการวิพากษ์โดยไม่เป็นธรรม ซึ่งการดำเนินคดีของคู่ความ หรือคำพยานหลักฐาน หรือนิสัยความประพฤติของคู่ความหรือพยาน รวมทั้งการ</p>	<p>(ข) ให้ลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับการไล่ออกจากบริเวณศาลนั้น ให้กระทำในช่วงระยะเวลาที่ศาลนั่ง พิพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการได้ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้น ให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท”</p>
--	---	---

	<p>แสดงข้อความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของคู่ความหรือพยาน แม้ถึงว่าข้อความเหล่านั้นจะเป็นความจริง หรือ</p> <p>ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ</p> <p>เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้นำวิเคราะห้ศัพท์ที่ทั้งปวงในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476 มาใช้บังคับ”</p> <p>“มาตรา 36 การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาลและโดยเปิดเผย เว้นแต่</p> <p>(1) ในคดีเรื่องใดที่มีความจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยในศาล เมื่อศาลได้ขับไล่คู่ความฝ่ายใดออกไปเสียจากบริเวณศาลโดยที่ประพฤติไม่สมควร ศาลจะดำเนินการนั่งพิจารณาคดีต่อไปหลังคู่ความฝ่ายนั้นก็ได้</p> <p>(2) ในคดีเรื่องใด เพื่อความเหมาะสม หรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ถ้าศาลเห็นสมควรจะห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแห่งคดีซึ่งปรากฏจากคำคู่ความหรือคำแถลงการณ์ของคู่ความหรือจากคำพยานหลักฐานที่ได้สืบมาแล้วศาลจะมีคำสั่งดังต่อไปนี้ก็ได้</p> <p>(ก) ห้ามประชาชนมิให้เข้าฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือแต่บางส่วน แล้วดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่เปิดเผย หรือ</p> <p>(ข) ห้ามมิให้ออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่นว่านั้น</p> <p>ในบรรดาคดีทั้งปวงที่ฟ้องขอหย่าหรือฟ้องขายหรือฟ้องให้รับรองบุตร ให้ศาลห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใด ๆ ที่ศาลเห็นเป็น</p>

	<p>การไม่สมควร หรือพอจะเห็นได้ว่าจะทำให้เกิดการเสียหายอันไม่เป็นที่สมควรแก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง</p> <p>ไม่ว่าศาลจะได้มีคำสั่งตามอนุมาตรา (2) นี้หรือไม่ คำสั่งหรือคำพิพากษาซึ่งขาดคดีของศาลนั้น ต้องอ่านในศาลโดยเปิดเผย และมีให้ถือว่าการออกโฆษณาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแห่งคำพิพากษานั้นหรือย่อเรื่องแห่งคำพิพากษาโดยเป็นกลางและถูกต้องนั้น เป็นผิดกฎหมาย”</p>	
<p>4. ประมวลกฎหมายอาญา</p> <p>พิจารณาความอาญา</p>	<p>ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล</p> <p>“มาตรา 177 ศาลมีอำนาจสั่งให้พิจารณากลับเป็นกรณีเมื่อเห็นสมควรโดยพลการหรือโดยคำร้องขอของคู่ความฝ่ายใด แต่ต้องเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน”</p>	<p>ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล</p> <p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “มาตรา 33 ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาลได้ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธี ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ</p> <p>(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ</p> <p>(ข) ให้ลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับการไล่ออกจากบริเวณศาลนั้น ให้กระทำได้ชั่วระยะที่ศาลนั่งพิจารณาคดีหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการได้ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและ</p>

<p>5. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546</p>	<p>“มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ”</p> <p>“มาตรา 50 ห้ามมิให้ผู้ปกครองสวัสดิภาพหรือผู้คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุลภาพหรือข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับตัวเด็ก ผู้ปกครองในลักษณะที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณหรือสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งของเด็กหรือผู้ปกครอง</p> <p>บทบัญญัติในวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาและผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 ซึ่งได้ล่วงรู้ข้อมูลดังกล่าวเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วย โดยอนุโลม”</p>	<p>ปรับนั้น ให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท”</p>
<p>6 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551</p>	<p>“มาตรา 56 ผู้ใดกระทำการหรือจัดให้มีการกระทำการดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>(1) บันเทิงภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียงหรือสิ่งอื่นที่สามารถแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ทั้งนี้ ไม่ว่าขั้นตอนใดๆ</p> <p>(2) โฆษณาหรือเผยแพร่ข้อความ ซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือในทางพิจารณาคดีของศาลที่ทำให้บุคคลอื่นรู้จักชื่อตัว ชื่อสกุล</p>	<p>“มาตรา 79 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 27 มาตรา 50 หรือมาตรา 61 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”</p> <p>มาตรา 56 “...ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”</p>

<p>7. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550</p>	<p>ของผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์หรือบุคคลในครอบครัวผู้เสียหายนั้น ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยสื่อสารสนเทศประเภทใด</p> <p>(3) โฆษณาหรือเผยแพร่ข้อความ ภาพหรือเสียง ไม่ว่าโดยสื่อสารสนเทศประเภทใด เปิดเผยแพร่ไว้ที่สถานที่อยู่ สถานะที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์</p> <p>ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การกระทำที่ผู้กระทำจำเป็นต้องกระทำเพื่อประโยชน์ของทางราชการในการคุ้มครองหรือช่วยเหลือผู้เสียหาย หรือผู้เสียหายยินยอมโดยบริสุทธิ์ใจ”</p>	
<p>8. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553</p>	<p>หมวด 6 การสอบสวนคดีอาญา</p> <p>“มาตรา 76 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมเด็กหรือเยาวชน หรือพนักงานสอบสวนจัดไต่หรืออนุญาตให้มีหรือยินยอมให้มีการถ่ายภาพหรือบันทึกภาพเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน”</p> <p>หมวด 11 การพิจารณาคดีอาญา</p>	<p>มาตรา 9 “... ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”</p> <p>“มาตรา 192 ผู้ได้ฝ่าฝืนมาตรา 130 มาตรา 136 หรือมาตรา 153 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี ปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”</p>

	<p>“มาตรา 130 ห้ามมิให้ผู้ใดบันทึกภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียงของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหวางาระหาความผิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือโฆษณาข้อความซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือในทางพิจารณาคดีของศาลที่อาจทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัว ชื่อตัว หรือชื่อสกุล ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือโฆษณาข้อความ เปิดเผยแพร่ประวัติการกระทำความผิด หรือสถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชนนั้น</p> <p>ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่การกระทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา โดยได้รับอนุญาตจากศาลหรือการกระทำที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ”</p> <p>หมวด 13 การพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว</p> <p>“มาตรา 153 เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีหมายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้</p> <p>ในการโฆษณา ไม้ว่าด้วยวาจา เป็นหนังสือ เผยแพร่ทางสื่อมวลชน สื่อสารสนเทศหรือโดยวิธีการอื่นใดซึ่งค่าคู่ความ ขอให้จริงหรือพฤติการณ์ใด ๆ ในคดี หรือคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีครอบครัว หรือการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ห้ามมิให้แพร่ภาพ แพร่เสียง ระบุชื่อหรือแสดงข้อความหรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันอาจทำให้รู้จักตัวคู่ความ</p>
--	--

9 พระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479	หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือ ถูกกล่าวถึงในคดี เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล”	
	<p>ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ภายในเรือนจำ พ.ศ. 2540</p> <p>“ข้อ 5 ห้ามมิให้บุคคลใดถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ รวมทั้งการสัมภาษณ์ ผู้ต้องขัง ทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี กรมราชทัณฑ์ หรือผู้ที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์มอบหมาย”</p> <p>“ข้อ 7 การเผยแพร่สิ่งบันทึก การสัมภาษณ์ ที่ได้รับอนุญาตตามข้อ 5 จะต้อง ผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่และได้รับอนุญาตให้เผยแพร่”</p> <p>“ข้อ 8 การถ่ายภาพผู้ต้องขัง ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ ห้ามมิให้บันทึกภาพใบหน้า หรือภาพที่เห็นใบหน้าได้อย่างชัดเจน หรือภาพที่สามารถให้เห็นและจำได้ว่า ผู้ต้องขังนั้นเป็นผู้ใด เว้นแต่จะได้ดำเนินการปิดบังใบหน้าผู้ต้องขังนั้นตาม วิธีการใดๆ เสียก่อน เพื่อให้ปรากฏภาพใบหน้าผู้ต้องขังอย่างชัดเจน”</p> <p>“ข้อ 10 การเผยแพร่สิ่งบันทึกหากเห็นเป็นการจำเป็น จะต้องผ่านการ ตรวจสอบ หากพบว่ามีส่วนหนึ่งส่วนใดมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์ และอาจ นำมาซึ่งความเสียหายแก่ทางราชการ อธิบดีกรมราชทัณฑ์อาจไม่อนุญาตให้ นำออกเผยแพร่ และมีอำนาจที่จะยึดสิ่งที่ยังบันทึกนั้นเสียได้”</p> <p>“ข้อ 12 ให้มีเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแล ขณะมี การสัมภาษณ์ การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ โดยใกล้ชิด”</p>	<p>“มาตรา 45 ผู้ใดเข้าไปเป็นเรือนจำโดยมิได้ รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ดี หรือ บังอาจรับจาก หรือส่งมอบแก่ผู้ต้องขัง นำเข้ามาหรือนำออกไปจากเรือนจำนี้ซึ่ง เงินหรือสิ่งของต้องห้ามโดยทางใดๆ อันฝ่า ฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของเรือนจำก็ดี ผู้ นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้า ร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้ง ปรับทั้งจำ”</p>

<p>10 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540</p>	<p>“มาตรา 15 ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีเปิดเผยก็ได้ โดยคำนึงถึงสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือ การคลังของประเทศ 2. การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้ แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม 3. ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการ เรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงาน ข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือ คำนะนำภายในดังกล่าว 4. การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของ บุคคลหนึ่งบุคคลใด 5. รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคลโดยไม่สมควร 	<p>“มาตรา 41 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ กำหนดตามมาตรา 20 ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสอง หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”</p>
---	--	--

<p>11 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินพ.ศ. 2548</p>	<p>6. ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือ ข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้โดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผย ต่อผู้ อื่น</p> <p>7. กรณีอื่นตามที่กำหนดให้พระราชกฤษฎีกา...”</p> <p>“มาตรา 20 การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารใดแม้จะเข้าข่ายต้องมีความรับผิดชอบตามกฎหมายใด ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องรับผิดชอบการกระทำ โดยสุจริตในกรณีดังต่อไปนี้</p> <p>(1) ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการโดย ถูกต้องตามระเบียบตามมาตรา 16</p> <p>(2) ข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 15 ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง มีคำสั่งให้เปิดเผยเป็นการทั่วไปหรือเฉพาะแก่บุคคลใดเพื่อ ประโยชน์อันสำคัญยิ่งกว่าที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ หรือชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรือประโยชน์ของบุคคล และคำสั่งนั้นได้กระทำโดยสมควรแก่ เหตุ ในกรณีที่มีการกำหนดข้อจำกัดหรือเงื่อนไขในการใช้ข้อมูลข่าวสารนั้น ตามความเหมาะสมก็ได้</p> <p>การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามวรรคหนึ่งไม่เป็นเหตุให้หน่วยงานของรัฐพ้น จากความรับผิดชอบตามกฎหมายหากจะพึงมีในกรณีดังกล่าว”</p>	
	<p>“มาตรา 9 ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินให้ยุติลงได้ โดยเร็ว หรือป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงมากขึ้น ให้นายกรัฐมนตรีมี อำนาจออกข้อกำหนด ดังต่อไปนี้</p>	<p>“มาตรา 18 ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนด ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามมาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 หรือมาตรา 13 ต้องระวางโทษ</p>

	<p>(3) ห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉิน จนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งในเขตพื้นที่ที่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือทั่วราชอาณาจักร...”</p>	<p>จำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”</p>
<p>12 ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการให้ข่าวและ บริการข่าวสารของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2545</p>	<p>“ข้อ 12 การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียง หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในบริเวณศาลหรือในห้องพิจารณาที่ไม่มีการพิจารณาคดี ให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา ผู้รับผิดชอบในราชการของศาล”</p> <p>“ข้อ 13 การกระทำไม่ว่าโดยวิธีการใดๆ ให้ปรากฏซึ่งภาพหรือเสียง หรือทั้งภาพและเสียง การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียง หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในระหว่างการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาล จะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการกระทำในการพิจารณาคดีตามกฎหมาย”</p>	<p>ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล</p> <p>ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “มาตรา 33 ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธี ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ</p> <p>(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ</p> <p>(ข) ปล่อยให้จำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้น ให้กระทำได้ชั่วระยะที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการได้ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้น ให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท”</p>

<p>13 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ข่าว ต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์</p>	<p>1. การให้ข่าว แถลงข่าว และให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน คำสั่งฯ นี้ได้กำหนดเรื่องบางประเภทห้ามให้มีการให้ข่าว แถลงข่าว หรือให้ข่าวการตำรวจให้สัมภาษณ์ เช่น เรื่องที่มีผลกระทบต่อการรักษาความปลอดภัยของ ประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เรื่องหรือข้อความที่จะทำให้เกิดการเสียหายแก่ทางราชการ เรื่องที่จะเกิดการเสียหายทางชื่อเสียงหรือผลประโยชน์แก่ผู้อื่น (คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานทำให้เสียหรือความผิดฐานหมิ่นประมาท และเรื่องอื่นๆ ในลักษณะทำนองเดียวกัน) เรื่องที่อาจส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงโดยเฉพาะคดีที่อยู่ในระหว่างการสืบสวนหรือสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น (การเปิดเผยเกี่ยวกับเทคนิควิธีการปฏิบัติงานที่ควรปกปิดเป็นความลับ แนวทางการสืบสวนสอบสวน การจับกุม ตรววจค้น และการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ในทุกขั้นตอน) เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่ไม่เหมาะสม ซึ่งถ้าหากเปิดเผยต่อประชาชนอาจเป็นแบบที่บุคคลอื่นจะถือเอาเป็นตัวอย่างในการกระทำซ้ำอีก (แผนประทุษกรรมต่างๆ ของคนร้าย หรือการที่แสดงถึงการฉ้อโกง การกระทำอัตวินิบาตกรรม และวิธีการอันชั่วร้ายอื่นๆ)</p> <p>คำสั่งฯ นี้ยังได้ห้ามนำหรือจัดให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยาน มาให้ข่าว แถลงข่าวหรือ ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง ยกเว้นกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ให้ขออนุญาตต่อผู้บัญชาการ นอกจากนั้นไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ห้ามนำผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี บริบูรณ์ พระภิกษุสามเณร นักพรต นักบวช ผู้เสียหายที่ถูกกล่าวละเมิดทางเพศ มาให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นอันขาด</p>	<p>หากพบการกระทำที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับ การให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน ฯลฯ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหาย ให้กองสารนิเทศหรือผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือที่ตรวจพบ แจ้งข้าราชการตำรวจผู้นั้นยกเลิก การกระทำดังกล่าว หรืออาจจะมีการข้อเสนอแนะในทางที่เหมาะสมด้วยก็ได้ นอกจากนี้หากข้าราชการตำรวจผู้ใดฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนี้ ให้ผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดดำเนินการวินัย หากผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือตรวจพบว่า ผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดละเลยไม่ดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืน ให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือที่ตรวจพบพิจารณาดำเนินการทางวินัยกับผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดนั้นด้วย</p>
--	--	---

	<p>รวมตลอดถึงการชี้ตัวผู้ต้องหาในลักษณะที่เป็นการเผชิญหน้าต่อสื่อมวลชน ทุกแขนง</p> <p>2. การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน</p> <p>คำสั่งสำนักงานตำรวจนี้ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติในการเผยแพร่ต่อสื่อมวลชนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ป้องกันภัยอันตรายมิให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และไม่ให้มีภาพที่ไม่เหมาะสมถูกนำออกเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกแขนง อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น รายละเอียดแนบปฏิบัติมีดังนี้</p> <p>2.1 ห้ามนำสื่อมวลชนทุกแขนงไปทำข่าวหรือถ่ายภาพ ในขณะที่เข้าปฏิบัติการตรวจค้น จับกุม</p> <p>2.2 ห้ามเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวน อนุญาต หรือจัดให้สื่อมวลชน ทุกแขนงถ่ายภาพในห้องสืบสวน หรือห้องสอบสวน ในขณะที่ทำการสืบสวนสอบสวน เว้นแต่เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี</p> <p>2.3 ห้ามอนุญาต หรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวของบุคคลดังต่อไปนี้</p> <p>2.3.1 ผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ</p>
--	---

	<p>2.3.2 เขี่ยออกจากระบบ รวมทั้งภาพที่มีลักษณะอุจาดหรือทรมานโหดร้าย หรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เขี่ยออกจากระบบหรือผู้เสียหาย</p> <p>บรรดาหนังสือ หรือคำสั่งใดที่ขัดแย้งกับคำสั่งนี้ ให้ถือปฏิบัติตามคำสั่งนี้แทน</p> <p>2.4 ห้ามจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงเข้าทำข่าว ขณะเมื่อมีการให้ผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ และหลีกเลี่ยงการให้สัมภาษณ์ใด ๆ ในลักษณะเป็นการโต้ตอบระหว่างพนักงานสอบสวนกับผู้ต้องหา หรือบุคคลใด โดยมีสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นผู้สัมภาษณ์เนื่องจากอาจเป็นเหตุให้รูปคดีเสียหาย</p> <p>พนักงานสอบสวนไม่ควรให้ผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพว่าผู้ต้องหากระทำผิดอย่างไร เพราะการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพดังกล่าวมิใช่พยานหลักฐานที่จะนำมารับฟังประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหา เพื่อให้เห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดตามแนวคำพิพากษาศักดิ์ที่ 7562/2537 แต่ถ้าเป็นการนำชี้ประกอบคำรับอื่น เช่น นำชี้จุดที่ซ่อนทรัพย์สินซึ่งได้มาจากการกระทำผิด สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำผิด หรือสงสัยว่าจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ให้ผู้ต้องหาชี้ได้และป้องกันมิให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในที่นำชี้ให้ฟังระมัดระวังการใช้ถ้อยคำ หรือกิริยาท่าทางที่เห็นว่าเป็นการ</p>
--	---

	<p>ข่มขู่ หรือการปฏิบัติที่ไม่สมควรแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งการทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา</p> <p>ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ห้ามเจ้าพนักงานนำผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ไปที่ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ เพราะจะเป็นการประจานเด็ก และอาจเป็นการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก นอกจากนี้ห้ามนำผู้เสียหาย พยาน เข้าร่วมในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเป็นอันขาด โดยเฉพาะผู้เสียหายที่เป็นเด็ก สตรี พระภิกษุสามเณร นักพรต นักบวช</p>	
--	---	--

4.2.4 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทย

เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนี้แม้จะมีการบัญญัติรับรองโดยรัฐธรรมนูญ แต่เสรีภาพดังกล่าวก็อาจถูกจำกัดได้ กรณีนี้จะเห็นได้ว่าเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวมิใช่เสรีภาพโดยเด็ดขาด เป็นเสรีภาพที่ถูกจำกัด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.4.1 การจำกัดเสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

สื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งย่อมได้รับการคุ้มครองการใช้เสรีภาพตาม มาตรา 45 อย่างไรก็ตาม ตามมาตรา 45 วรรคสองและวรรคสี่⁴³ การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอข่าวหรือการแสดงความคิดเห็นก็อาจถูกจำกัด ทั้งนี้ในการจัดเสรีภาพดังกล่าวต้องเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน หากเป็นไปได้เพื่อการอื่นนอกจากเหตุผลทั้ง 4 ประการนี้ รัฐย่อมไม่อาจจะตรากฎหมายมาจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนได้ แต่ทั้งนี้ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ นั้น จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ มาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กล่าวคือ มาตรา 29 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ดังนี้

1. การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
2. การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ
3. การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น ต้องกระทำเท่าที่จำเป็น
4. การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญหรือแก่นแห่งสิทธิเสรีภาพนั้น

⁴³ มาตรา 45 วรรคสอง การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

มาตรา 45 วรรคสี่ การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลดทอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

กล่าวได้ว่า บทบัญญัติในมาตรา 29 เป็นบทบัญญัติที่มีขึ้นเพื่อเป็นเงื่อนไขให้ฝ่ายนิติบัญญัติพึงตระหนักและปฏิบัติตามว่าในการออกกฎหมายที่จำกัดหรือให้อำนาจฝ่ายบริหารในการออกกฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ว่า ต้องมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจและในการจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้นต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้น จะต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

4.2.4.2 การจำกัดการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์โดยการควบคุมกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ

ตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้นไม่ใช่เสรีภาพอย่างเด็ดขาด แต่เป็นเสรีภาพที่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ดังนั้นรัฐจึงสามารถออกกฎหมายมาจำกัดเสรีภาพในการเสนอภาพข่าวสื่อหนังสือได้ โดยกฎหมายจะสร้างกลไกในการควบคุมสื่อหนังสือพิมพ์ในรูปแบบต่างๆ อย่างไรก็ตามกฎหมายที่จะสามารถจำกัดเสรีภาพได้นั้นต้องเป็นกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกโดยตัวแทนของประชาชนเท่านั้น เช่น ในประเทศไทยมีกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์คือ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอื่นๆ ที่แม้ไม่มีบทบัญญัติโดยตรงในการควบคุมสื่อ แต่ตามตัวบทบัญญัติในกฎหมายนั้นก็สามารถปรับใช้เพื่อควบคุมการทำงานของสื่อมิให้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวไปในทางที่มีผลเสียหายแก่บุคคลอื่น เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องความรับผิดทางละเมิด ประมวลกฎหมายอาญา ในเรื่องหมิ่นประมาท พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 เป็นต้น

4.2.5 การควบคุมตรวจสอบการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไทย

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนี้ มีขอบเขตการใช้เสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายระบุไว้ ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้เสรีภาพที่เกินขอบเขต จึงต้องมีมาตรการที่คอยควบคุมตรวจสอบการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวมิให้นำเสนอเกินขอบเขต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.5.1 การควบคุมตรวจสอบกันเองของหนังสือพิมพ์

การควบคุมกันเองโดยคนที่อยู่ในกลุ่มวิชาชีพเดียวกันของสื่อหนังสือพิมพ์ของประเทศไทยนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายองค์กร โดยมีองค์กรที่สำคัญ คือ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติและสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีหลายละเอียดดังนี้

4.2.5.1.1 สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

การควบคุมตนเองโดยคนที่อยู่ในกลุ่มวิชาชีพเดียวกันของสื่อหนังสือพิมพ์ของประเทศไทยนั้น มีการจัดตั้งสภาหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (The Press Council of Thailand) เป็นองค์กรอิสระที่ควบคุมตนเองในหมู่ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ โดยเงื่อนไขของการควบคุมตนเองในวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์นี้ จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขสามประการ⁴⁴

ประการที่หนึ่ง จะต้องมีความเป็นเอกภาพภายในวิชาชีพนั้น คือ ต้องมีการตกลงยอมรับการควบคุมตนเอง เพราะถ้าไม่มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ไม่มีความเป็นเอกฉันท์ ก็จะไม่สามารถเกิดระบบการควบคุมตนเองได้ การควบคุมตนเองของหนังสือพิมพ์ เกิดได้เพราะว่าทั้ง 3 หลักใหญ่ของวงการหนังสือพิมพ์ คือ เจ้าของ บรรณาธิการ และผู้ประกอบการวิชาชีพทั้งหลายรวมกันลงนามว่าต้องการที่จะควบคุมตนเอง ซึ่งเจตนารมณ์นี้เป็นรากฐานที่สำคัญของการเกิดสภาหนังสือพิมพ์ทั่วโลก

ประการที่สอง การควบคุมตนเองในกลุ่มวิชาชีพนี้ต้องเป็นเรื่องของภาคประชาชน ไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของภาครัฐ ภาคราชการ หรือภาคธุรกิจเอกชนแต่อย่างใด แต่เป็นของภาคประชาชนเป็นผู้ดำเนินการอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากวิชาชีพอื่น เช่น สภานายความ แพทยสภาเนื่องจากองค์กรที่ควบคุมทนายความ และแพทยนี้ถูกก่อตั้งโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ ดังนั้นองค์กรทั้งสองจึงมีอำนาจตามกฎหมายอย่างแท้จริงที่จะลงโทษสมาชิกของตน เช่น ถ้าหากแพทย์หรือทนายความเปิดเผยความลับของผู้ป่วย หรือลูกความก็จะมีคามผิดอาจถึงขั้นถูกถอนใบอนุญาตได้ แต่สำหรับการควบคุมทางวิชาชีพของหนังสือพิมพ์ในรูปแบบ “สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” นี้เป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ ดังนั้นธรรมเนียมของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติจึงเกิดจากข้อตกลงของสมาชิกเท่านั้น ไม่มีการใช้อำนาจของรัฐตามกฎหมายแต่อย่างใด⁴⁵

ประการที่สาม ในการดำเนินงานของสภาหนังสือพิมพ์จะมีการกำหนดจริยธรรมนักหนังสือพิมพ์เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานของวิชาชีพหนังสือพิมพ์อย่างมีคุณภาพและความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม สภาพบังคับของจริยธรรมนักหนังสือพิมพ์นี้มีลักษณะแตกต่างจากสภาพบังคับของจริยธรรมของแพทย์หรือมารยาททนายความเพราะอำนาจลงโทษจะมีใช้ลักษณะการตัดสิทธิ เช่น การเพิกถอนใบอนุญาตว่าความ หากมีกรณีที่ทนายความประพฤติผิด

⁴⁴เกษม ศิริสัมพันธ์, “การควบคุมตนเองของสื่อมวลชนกับความเป็นไปได้ในสังคมไทย,” ใน *รวมปาฐกถาพิเศษ มูลนิธิ อิศรา อมันตกุล*, ธีรเดช เอี่ยมสำราญ, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ อิศรา อมันตกุล, 2550), หน้า 43-44.

⁴⁵บุญญรัตน์ โชคบัณฑิตลชัย, *กฎหมายสื่อมวลชน: การควบคุมการเสนอข่าวสาร* (พิษณุโลก: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2543), หน้า 40.

มารยาททนายความอย่างร้ายแรง แต่สภาพของการลงโทษจะอยู่ในรูปแบบ “sanction” ทางสังคม เช่น การตำหนิ การประณาม การขาดการยกย่องนับถือจากคนในหมู่วิชาชีพเดียวกัน เป็นต้น

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

1.1 กำเนิดสภาการหนังสือพิมพ์

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาตินี้เป็นองค์ทางวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ที่มีที่มาจาก การปฏิรูปการเมืองและการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540⁴⁶ โดยมีจุดเริ่มต้นจากความเห็นร่วมกันในการประชุมสมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยที่ได้มีมติร่วมกันให้สภาาร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ตัดข้อความว่าองค์กรอิสระตามกฎหมายกำหนดออกจากรายมาตรา 40 ซึ่งได้กำหนดให้มีองค์กรอิสระควบคุมหนังสือพิมพ์ แล้วให้นำไปบัญญัติไว้ในหมวด 5 ว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการกำหนดนโยบายของรัฐ เนื่องจากสื่อมวลชนต้องการให้องค์กรนี้เป็นอิสระจริงๆ ปราศจากการแทรกแซงของทางราชการและการเมืองในขณะที่สื่อมวลชนก็พร้อมที่จะตั้งองค์กรขึ้นมาควบคุมกันเอง

ต่อมาที่ประชุมสมาพันธ์ฯ ได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่สอบถามความต้องการและรับฟังความคิดเห็นของเจ้าของ บรรณาธิการ ผู้อำนวยการ หนังสือพิมพ์ในประเด็นเรื่องการจัดตั้งองค์กรอิสระโดยไม่ต้องให้กฎหมายบังคับ (องค์กรอิสระควบคุมกันเอง) จากผลการสอบถามของคณะทำงานท้ายที่สุดได้มีข้อสรุปให้จัดตั้งองค์กรอิสระขึ้น โดยในขั้นแรกให้มีการจัดตั้งกรรมการยกร่าง “ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” ทางสมาพันธ์ฯ ได้ออกประกาศเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2540 แต่งตั้งกรรมการยกร่างธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ มีใจความว่า ตามที่ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ มีเจตนารมณ์ที่จะจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อควบคุมกันเองโดยสมัครใจ เจ้าของและบรรณาธิการผู้มีอำนาจเต็มของหนังสือพิมพ์และสมาคมฯ ผู้ประกอบวิชาชีพที่ชอบด้วยกฎหมายได้ให้ความเห็นชอบที่จะลงนามร่วมกันในวันที่ 4 กรกฎาคม 2540 เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพทั้งหมดพร้อมที่จะดำเนินการควบคุมกันเอง เพื่อดำรงไว้ซึ่งหลักการพื้นฐานในเรื่องเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็น อันเป็นหลักประกันความรับผิดชอบในการเสนอข่าวสาร และแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพนี้

อีกทั้งในวันที่ 4 กรกฎาคม 2540 นั้น เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาไทย อังกฤษ 25 ฉบับ จากจำนวนทั้งสิ้น 32 ฉบับ รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ 10 องค์กร ได้ร่วมกันลงนามในบันทึกเจตนารมณ์จัดตั้ง “สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” เพื่อเป็นองค์กรควบคุมกันเอง และเพื่อส่งเสริมเสรีภาพและ

⁴⁶ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, กำเนิดสภาการหนังสือพิมพ์ [ออนไลน์], 6 ตุลาคม 2557. แหล่งที่มา <http://www.presscouncil.or.th>

ความรับผิดชอบยกระดับผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์และกิจการหนังสือพิมพ์ให้ดียิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนสิทธิการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขโดยมีตัวแทนสถานทูตต่างประเทศร่วมเป็นสักขีพยานด้วย⁴⁷

1.2 การดำเนินงานของสภาการหนังสือพิมพ์

ดังที่กล่าวไปข้างต้น สภาการหนังสือพิมพ์มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานคือ ส่งเสริมผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ให้มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ส่งเสริมเสรีภาพ และสนับสนุนสิทธิการรับรู้ข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และส่งเสริมและพัฒนากิจการผู้ประกอบการวิชาชีพและกิจการหนังสือพิมพ์⁴⁸ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้างต้น สภาการหนังสือพิมพ์จึงมีอำนาจและหน้าที่สำคัญ คือ ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในสังกัดสมาชิกให้เป็นไปตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพและข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติอื่นซึ่งตราขึ้นตามธรรมนูญฯ หรือตามที่คณะกรรมการกำหนด จัดการศึกษาอบรมด้านวิชาการแก่ผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ รวมทั้ง เผยแพร่ ประกาศ รายงานการประชุม งาน คำวินิจฉัย และคำสั่งของสภาการหนังสือพิมพ์ต่อสาธารณะเป็นประจำ⁴⁹ ทั้งนี้สภาการหนังสือพิมพ์อาจมีรายได้จาก (1) ค่าบำรุงจากสมาชิก (2) ทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสภาฯ และ (3) รายได้อื่นจากการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสภาฯ⁵⁰

ส่วนในประเด็นคณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์นั้น หลักการสำคัญของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติตามธรรมนูญฯ คือเพื่อให้วงการหนังสือพิมพ์ได้ควบคุมดูแลกันเอง ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาร่วมในคณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์ด้วย ดังนั้นองค์ประกอบของกรรมการประกอบด้วย 4 ส่วน คือ เจ้าของหรือผู้บริหารหรือผู้ประกอบการซึ่งเลือกกันเอง 5 คน บรรณาธิการหรือตัวแทนผู้มีอำนาจจากกองบรรณาธิการซึ่งเลือกกันเอง 5 คน ผู้ปฏิบัติงานหนังสือพิมพ์ในสังกัดสมาชิกจำนวน 4 คน เลือกโดยคณะกรรมการสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอาชีพต่างๆ อีก 7 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีอาวุโสและประสบการณ์สูงด้านหนังสือพิมพ์ซึ่งไม่สังกัดหนังสือพิมพ์ใด 2 คน แล้วให้คณะกรรมการดำเนินการเลือกกันเองเพื่อดำรงตำแหน่งประธานสภาการหนังสือพิมพ์ 1 คน รองประธานสภาการหนังสือพิมพ์สองคน และเลขาธิการคนหนึ่ง กับกรรมการตำแหน่งอื่นตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยให้ประธานสภาการ

⁴⁷ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, บันทึกเจตนาารมณ์ของผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ [ออนไลน์], 6 ตุลาคม 2557. แหล่งที่มา <http://www.presscouncil.or.th>

⁴⁸ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 4

⁴⁹ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 5

⁵⁰ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 6

หนังสือพิมพ์เป็นผู้กระทำการแทนสภาการหนังสือพิมพ์ในการติดต่อกับบุคคลภายนอก แต่ประธาน
 อาจมอบหมายเป็นหนังสือให้กรรมการอื่นกระทำการแทนตนเฉพาะในกิจการใดก็ได้ เลขานุการนั้นมี
 หน้าที่รับผิดชอบงานธุรการทั้งปวงของสภาการหนังสือพิมพ์⁵¹ พิจารณาการเป็นสมาชิก

กรรมการนั้นมีวาระดำรงตำแหน่ง 3 ปี โดยจะดำรง
 ตำแหน่งเกินกว่าสองวาระติดต่อกันไม่ได้⁵² คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของ
 สภาการหนังสือพิมพ์ตามวัตถุประสงค์ พิจารณาการเป็นสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์ แต่งตั้ง
 คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาหรือช่วยทำกิจการหรือพิจารณาเรื่องที่
 ได้รับมอบหมายตามวัตถุประสงค์ของสภาการหนังสือพิมพ์ เว้นแต่กิจการที่มีลักษณะหรือสภาพที่สภา
 การหนังสือพิมพ์ไม่อาจมอบหมายให้กระทำแทนได้ ออกข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์ว่าด้วย
 จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์และข้อบังคับอื่นตามที่กำหนดในธรรมนูญฯ และพิจารณาและ
 วินิจฉัยปัญหาและข้อขัดแย้ง หรือปัญหาใดที่มีได้ตราไว้ในธรรมนูญนี้หรือปัญหาการบังคับใช้ธรรมนูญ
 ฯ คำวินิจฉัยดังกล่าวให้เป็นที่สุด⁵³

2. การควบคุมตรวจสอบการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพ
 ข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์โดยสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้มีการออกข้อบังคับ
 จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์และเริ่มเปิดรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนและผู้เสียหายตั้งแต่ปี
 2541 เป็นต้นมา อีกทั้งยังมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์เพื่อพิจารณากลับกรอง
 เรื่องร้องทุกข์จากประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยมีนักวิชาการและผู้แทนองค์กรเอกชนทางด้าน
 สิทธิมนุษยชนเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย สภาการหนังสือพิมพ์ยังได้ออก “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรม
 แห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541” ซึ่งมีส่วนบัญญัติที่เกี่ยวกับจริยธรรมดังนี้

หมวด 2 จริยธรรมของหนังสือพิมพ์

ข้อ 4 หนังสือพิมพ์ต้องยึดถือข้อเท็จจริง ความถูกต้อง
 แม่นยำและความครบถ้วน

ข้อ 5 หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวเพื่อประโยชน์
 สาธารณะ โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือหมู่คณะ

ข้อ 6 หนังสือพิมพ์ต้องแสดงความพยายามในการให้ความ
 เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

⁵¹ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 11

⁵² ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 12

⁵³ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 16

ข้อ 7 หนังสือพิมพ์ต้องไม่แต่งเติมเนื้อหาสาระของข่าวจนคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 8 หนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการเสนอข่าวเพราะความลำเอียงหรือมีอคติจนเป็นเหตุให้ข่าวนั้นคลาดเคลื่อนหรือเกินจากความเป็นจริง

ข้อ 9 หนังสือพิมพ์ต้องไม่สอดแทรกความคิดเห็นลงในข่าว

ข้อ 10 เมื่อคัดลอกข้อความใดจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ต้องบอกที่มาของข้อความนั้น

ข้อ 11 การเสนอข่าวที่มีการพาดพิงอันอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กรใดๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย

ข้อ 12 ในกรณีที่มีการเสนอข่าวผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

ข้อ 13 หนังสือพิมพ์ต้องไม่เสนอข่าวโดยเลื่อนลอยปราศจากแหล่งที่มา พึงระบุชื่อบุคคลที่ให้สัมภาษณ์หรือให้ข่าวอย่างเปิดเผย เว้นแต่จะมีเหตุอันควรปกปิดเพื่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของแหล่งข่าวและต้องเป็นประโยชน์ต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของสาธารณชน

ข้อ 14 หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดชื่อและฐานะของบุคคลที่ให้ข่าวไว้เป็นความลับ หากได้ให้คำมั่นแก่แหล่งข่าวนั้นไว้ หนังสือพิมพ์ต้องปกปิดนามปากกาหรือนามแฝงที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นไว้เป็นความลับ

ข้อ 15 ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ บุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความสำคัญคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง

ข้อ 16 การพาดหัวข่าวและความนำของหนังสือพิมพ์ ต้องไม่เกินไปจากข้อเท็จจริงในข่าวและต้องสะท้อนใจความสำคัญหรือเนื้อหาหลักของข่าว

ข้อ 17 หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ้อยถวน

ข้อ 18 ในการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ หนังสือพิมพ์ต้องให้ความเที่ยงธรรมแก่ฝ่ายที่ถูกพาดพิงเสมอ

ข้อ 19 ข้อความที่เป็นประกาศโฆษณาที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ต้องแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นประกาศโฆษณาจะแอบแฝงเป็นการเสนอข่าวหรือความคิดเห็นไม่ได้

หมวด 3 จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อ 20 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่ประพฤติปฏิบัติใดๆ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติ ศักดิ์แห่งวิชาชีพ

ข้อ 21 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องไม่ทอดอ้างหรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ เพื่อเรียกร้องสิทธิหรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ไม่ชอบธรรม

ข้อ 22 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ต้องละเว้นการรับอามิสสินจ้างอันมีค่า หรือผลประโยชน์ใดๆ เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

หมวด 4 แนวปฏิบัติของหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

ข้อ 23 ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์พึงละเว้นการรับอภิสสินจ้าง หรือตำแหน่ง เพื่อให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูล ข่าวสารอย่างถูกต้องรอบด้าน

ข้อ 24 การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชนและไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

ข้อ 25 การได้มาซึ่งข่าวสาร หนังสือพิมพ์พึงใช้วิธีที่สุภาพและซื่อสัตย์

ข้อ 26 ในการแสดงความคิดเห็น หนังสือพิมพ์พึงกระทำโดยบริสุทธิ์ใจ และไม่มีพันธุกรรมอื่นใด นอก จากมุ่งปฏิบัติหน้าที่เพื่อสาธารณชน โดยไม่ยอมให้อิทธิพลอื่นใดมาครอบงำความคิดเห็น

ข้อ 27 หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ข้อ 28 หนังสือพิมพ์พึงใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบ ให้ประกาศโฆษณาทั้งหลายอยู่ภายในขอบเขตของศีลธรรมและวัฒนธรรม หนังสือพิมพ์พึงระมัดระวังที่จะไม่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่น่าสงสัยว่าจะเป็นภัยแก่สังคมหรือสาธารณชน

ข้อ 29 หนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงการเผยแพร่ประกาศโฆษณาที่มีเหตุให้น่าเชื่อว่าเจ้าของประกาศโฆษณานั้นเจตนาจะทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อในสิ่งที่มุ่งมาย

ข้อ 30 ภาษาที่ใช้ในหนังสือพิมพ์พึงหลีกเลี่ยงคำที่ไม่สุภาพ

หรือมีความหมายเหยียดหยาม

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพนี้ได้กำหนดบทบัญญัติอย่างชัดเจนที่เกี่ยวข้องกับในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ว่าจะต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรกต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอัน เกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง (ข้อ 15) นอกจากนี้หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ่วง (ข้อ 17) แม้ในข้อบังคับอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงภาพข่าวโดยตรง แต่ภาพข่าวก็เป็นส่วนหนึ่งของข่าว ดังนั้นการนำเสนอภาพข่าวก็ย่อมต้องพิจารณาข้อบังคับอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำข่าว เช่น การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชนและไม่เสนอข่าวทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ในกรณีที่มีการเสนอข่าวที่มีการพาดพิงซึ่งอาจเกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือองค์กรใด ๆ ต้องแสดงถึงความพยายามในการเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาแสดงข้อเท็จจริงด้วย และหากมีการเสนอข่าวที่ผิดพลาด หนังสือพิมพ์ต้องลงพิมพ์แก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าวโดยไม่ชักช้า

ในกรณีที่สื่อหนังสือพิมพ์ใดได้มีการประพฤติที่ขัดต่อจริยธรรมวิชาชีพ ให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากข้อความ หรือภาพที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ที่เป็นสมาชิกหรือจากพฤติกรรมของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ที่สังกัดสมาชิก ซึ่งผู้เสียหายเห็นว่าการกระทำนั้นขัดต่อข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ แจ้งเป็นหนังสือพร้อมด้วยพยานหลักฐานต่อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นโดยตรงเสียก่อน เพื่อให้หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นดำเนินการบรรเทาความเสียหายตามควรแก่กรณี⁵⁴ หากผู้เสียหายได้ดำเนินการข้างต้นแล้ว ถูกปฏิเสธหรือเพิกเฉยที่จะดำเนินการใด ๆ จากหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นมูลเหตุให้เกิดความเสียหาย หรือการบรรเทาความเสียหายของหนังสือพิมพ์ยังไม่เป็นที่พอใจจนเห็นได้ชัด ผู้เสียหายมีสิทธิร้องเรียนเป็นหนังสือพร้อมด้วยพยานหลักฐานต่อคณะกรรมการได้ ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันได้รับความเสียหายนั้น⁵⁵

หากคณะกรรมการวินิจฉัยแล้วเห็นว่าสมาชิกหรือผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในสังกัดสมาชิกละเมิดหรือประพฤติผิดจริยธรรมแห่งวิชาชีพ คณะกรรมการก็จะสั่งการให้มีการเยียวยาบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนี้⁵⁶แจ้งเป็นหนังสือให้

⁵⁴ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 17

⁵⁵ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 17

⁵⁶ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 24

หนังสือพิมพ์ฉบับที่ถูกร้องเรียน ลงตีพิมพ์คำวินิจฉัยอันเป็นที่สุดของคณะกรรมการในตำแหน่งและขนาดตัวอักษรที่เห็นได้ชัดภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ได้รับคำวินิจฉัย หรือแจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์ฉบับที่ถูกร้องเรียน บรรเทาความเสียหายด้วยการตีพิมพ์ข้อความคำขอโทษต่อผู้เสียหาย ตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ หรือในกรณีผู้ประพฤติผิดเป็นผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ให้ส่งคำวินิจฉัยไปยังหนังสือพิมพ์ต้นสังกัดของผู้นั้น เพื่อดำเนินการลงโทษ แล้วแจ้งผลให้สภาการหนังสือพิมพ์ทราบโดยเร็ว หรือสภาการหนังสือพิมพ์อาจตัดเงินเดือน หรือตำหนิ และเผยแพร่คำวินิจฉัยนั้นต่อสาธารณะได้ด้วย

การดำเนินข้างต้นนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นรูปแบบการดูแลควบคุมกันเองของวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์ โดยสภาการหนังสือพิมพ์ที่เป็นอิสระจากการควบคุมโดยภาครัฐ แต่เป็นสภาการหนังสือพิมพ์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มของวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้หากสมาชิกใดมีการละเมิดจริยธรรมวิชาชีพ ทางสภาการหนังสือพิมพ์ก็จะได้ดำเนินการตามบทบัญญัติในธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าสภาการหนังสือพิมพ์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวและภาพข่าวของสื่อมวลชนอย่างมีระบบแบบแผน มีการกำหนดข้อบังคับทางจริยธรรมวิชาชีพ และยังได้มีการกำหนดกลไกในการควบคุมให้สื่อมวลชนปฏิบัติตามจริยธรรมดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติยังได้ออก “ประกาศสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่ 2/2546 เรื่อง แนวทางการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี หรือ เอดส์ในหนังสือพิมพ์” “แนวปฏิบัติของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเรื่อง การเสนอข่าวและภาพข่าวผู้หญิงและเด็กถูกละเมิดทางเพศ พ.ศ. 2549” และ “แนวปฏิบัติสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เรื่องการเสนอข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์และศาสนา พ.ศ. 2550” ซึ่งแนวปฏิบัติทั้งสามได้กำหนดแนวทางในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชน มีรายละเอียด ดังนี้

ประกาศสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่ 2/2546 เรื่อง แนวทางการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี หรือ เอดส์ในหนังสือพิมพ์

การนำเสนอข่าวควรเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เนื่องจากการนำเสนอข่าวอาจส่งผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ เกียรติยศ ชื่อเสียง ของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ และอาจส่งผลให้เกิดการรังเกียจ การดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือการไม่ยอมรับผู้ติดเชื้อเอชไอวี เพราะประชาชนในสังคมส่วนใหญ่ยังคงมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเรื่องเอดส์ ดังนั้น การนำเสนอข่าวต้อง

- ไม่ระบุชื่อ สกุล ที่อยู่ของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์
- ไม่นำเสนอภาพถ่ายที่ทำให้รู้ว่าผู้ประสบปัญหาคือใคร

- ไม่เปิดเผยสถานภาพการติดเชื้อเอชไอวี โดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ประสบปัญหา

- ไม่เสนอภาพน่าเกลียด น่ากลัวของผู้ป่วยเอดส์ เพราะนอกจากจะไม่มีผลในการป้องกันแล้ว ยังส่งผลต่อการยอมรับ การอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์ในสังคมโดยรวมด้วย

แนวปฏิบัติของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เรื่อง การเสนอข่าวและภาพข่าวผู้หญิงและเด็กถูกละเมิดทางเพศ พ.ศ. 2549

การนำเสนอภาพข่าวผู้หญิง และเด็กถูกละเมิดทางเพศ

1) หนังสือพิมพ์ต้องไม่ลงตีพิมพ์ภาพข่าวของผู้หญิง และเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศไม่ว่ากรณีใดๆ และไม่ว่าผู้ที่ถูกละเมิดทางเพศนั้นจะเสียชีวิตหรือไม่ก็ตาม

2) ในกรณีที่ผู้หญิงและเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต หนังสือพิมพ์อาจลงตีพิมพ์ภาพหน้าตรงของผู้เสียชีวิตขณะมีชีวิตได้ ทั้งนี้ ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของครอบครัวผู้เสียชีวิต หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

แนวปฏิบัติสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เรื่องการเสนอข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์และศาสนา พ.ศ. 2550

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติประกาศแนวการปฏิบัติในกรายงานข่าว การพาดหัวข่าวหรือการแสดงความคิดเห็น ในกรณีมีการกระทำใดอันเป็นความผิดหรือไม่ผิด ต่อกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับใดของบุคคลอันเป็นการกระทำเฉพาะตัวของผู้นั้น ดังนี้

1) พึงจำกัดเฉพาะบุคคลผู้กระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับผู้นั้นเท่านั้น มิบังควรขยายหรือให้เกิดความเข้าใจกว้างไกลพาดพิงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อถือหรือถิ่นกำเนิดของผู้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิด ความเสียหาย หรือการถูกเหยียดหยามหรือเกลียดชังต่อส่วนรวม ซึ่งมีได้เป็นผู้กระทำความผิดนั้น

2) ในกรณีที่ปรากฏเบื้องต้นยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ความผิดโดยศาลยุติธรรมแห่งชาติก่อน ไม่ควรนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวเพื่อให้เกิดความเสียหายก่อนการพิสูจน์ความผิดทางกฎหมาย

3) เพื่อป้องกันปัญหาการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าว หรือแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อถือหรือถิ่นกำเนิดของผู้ตกเป็นข่าว ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ควรตระหนักถึงในข้อเท็จจริงและจริยธรรมแห่งความเป็นจริง ไม่ควรนำเสนอข่าวและภาพข่าวในทำนองปรักปรำให้เกิดความเข้าใจผิดกันทั้งหมด

แนวปฏิบัติทั้งสามที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าได้มีการกำหนดแนวทางในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวไว้ ซึ่งส่งผลให้สมาชิกของสภาหนังสือพิมพ์ควรที่จะต้องนำไปปฏิบัติตาม การกำหนดแนวปฏิบัตินี้จึงเป็นอีกมาตรการสำคัญในการกำกับดูแลการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพของสื่อหนังสือพิมพ์นั่นเอง

4.2.5.1.2 สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เป็นองค์กรวิชาชีพของสื่อมวลชนซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2543 โดยการรวมกันของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (พ.ศ.2498 - พ.ศ.2543) กับสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (พ.ศ.2508 - พ.ศ.2543) โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในองค์กรวิชาชีพสื่อสารมวลชน ให้สามารถทำหน้าที่ผดุงไว้ซึ่งมาตรฐานทางวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนไทยได้อย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยมีวิสัยทัศน์เป็นสถาบันหลักของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน⁵⁷

1. ข้อมูลทั่วไปของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

ไทย

1.1 นโยบายในการดำเนินงาน

1) พัฒนาความเป็นปึกแผ่นขององค์กรวิชาชีพหลังการรวมสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยและสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเป็นสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

2) ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ ยึดมั่นในจริยธรรมและความเป็นกลาง เพื่อให้เกิดการยอมรับและน่าเชื่อถือในวิชาชีพต่อสังคม

3) พัฒนาการประกอบวิชาชีพ โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้นำทางความคิด

4) สร้างและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก สมาชิกรวมถึงผู้ประกอบธุรกิจสื่อมวลชน และองค์กรวิชาชีพในต่างประเทศ

⁵⁷ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, เกี่ยวกับเรา [ออนไลน์], 22 ตุลาคม 2557. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=category&id=22&Itemid=19

1.2 การบริหารงาน

คณะกรรมการสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยมีทั้งหมด 15 คน มีวาระในการดำรงตำแหน่งวาระละ 1 ปี โดยเป็นผู้แทนมาจากหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ที่มีสมาชิกสมาคมสังกัดอยู่ และได้รับการเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่สมาชิกสมาคมซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 4 มีนาคม ของทุกปี สมาคมฯ มีสำนักงานเลขาธิการซึ่งมีเจ้าหน้าที่ประจำทำงานเต็มเวลา จำนวน 8 คน

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยยังมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวข้องกับด้านสื่อมวลชนหลายประเภท เช่น กิจกรรมด้านการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพโดยสมาคมฯ จะเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการรณรงค์เคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนและสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน กิจกรรมด้านการฝึกอบรม สมาคมฯ จะทำการเปิดหลักสูตรการฝึกอบรมทั้งในระดับของนักศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์ อาจารย์ที่สอนวิชาการหนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์ทั้งในระดับประเทศและนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ตลอดจนมีการจัดอบรมเฉพาะทางสำหรับนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพวงการสื่อสารมวลชน สมาคมฯ ยังจัดให้กิจกรรมเสวนาแลกเปลี่ยนระหว่างนักข่าว และแหล่งข่าวอย่างไม่เป็นทางการด้วย เพื่อให้ให้นักข่าวได้รู้ประเด็นที่จะรายงานให้ประชาชนทราบอย่างลึกซึ้ง

2. การควบคุมตรวจสอบการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์โดยสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยมีออก **“จริยธรรมของวิชาชีพแห่งสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย”** จำนวน 6 ข้อ ดังนี้

1. ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น
2. ให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใด ๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรงตามความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยไว
3. ในการได้มาซึ่งข่าว ภาพ หรือข้อมูลอื่นใดมาเป็นของตน ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น

4. เคารพในความวางใจของผู้ให้ข่าว และรักษาไว้ซึ่ง
ความลับของแหล่งข่าว

5. ปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์
ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือหมู่คณะใด ๆ โดยไม่ชอบธรรม

6. ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติหรือความ
สามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

ทางสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยจะ
ส่งเสริมให้มีการตรวจสอบและควบคุมจริยธรรมระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเอง โดยที่ประชุมใหญ่
สมาชิกของสมาคมจะเลือกตั้งคณะกรรมการควบคุมจริยธรรมจำนวน 5 คน เพื่อทำหน้าที่ในการดูแล
จรรยาบรรณนักหนังสือพิมพ์ให้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของสมาชิกสมาคม สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยยังมีการออก “**ข้อบังคับสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2543**” โดยในข้อ 24⁵⁸ กำหนดว่าให้สมาชิกปฏิบัติตามจริยธรรมแห่ง
วิชาชีพทั้งหกประการ และหากสมาชิกไม่ปฏิบัติตามจริยธรรม หรือกระทำการใดที่ละเมิดต่อจริยธรรม
แห่งวิชาชีพ โดยทางสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวน จนปรากฏความผิด
ชัดแจ้งปราศจากข้อสงสัยแล้ว สมาชิกผู้นั้นจะถูกไล่ออกจากทะเบียน ตามข้อบังคับ ข้อที่ 12⁵⁹
นอกจากนี้สมาชิกอาจถูกลบชื่อออกจากทะเบียนด้วยเหตุปัจจัยอีกสองประการ คือ ประการแรก ต้อง
คำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เหตุที่ทำให้ต้องจำคุกนั้นเป็นความผิดอันเนื่องมาจากการปฏิบัติ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁵⁸ ข้อ 24. จริยธรรมของวิชาชีพตาม ข้อ 7 ที่สมาชิกทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติได้แก่

- (1) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น
- (2) ให้ประชาชนได้ทราบข่าวเฉพาะที่เป็นจริง การเสนอข่าวสารใด ๆ ออกพิมพ์โฆษณาเผยแพร่ ถ้าปรากฏว่าไม่ตรง
ต่อความเป็นจริง ต้องรีบจัดการแก้ไขให้ถูกต้องโดยเร็ว
- (3) ในการได้มาซึ่ง ข่าว ภาพ หรือข้อมูลอื่นใด มาเป็นของตน ต้องใช้วิธีการที่สุภาพและซื่อสัตย์เท่านั้น
- (4) เคารพในความไว้วางใจของผู้ให้ข่าว และรักษาไว้ซึ่งความลับของแหล่งข่าว
- (5) ปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยมุ่งหวังต่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือหมู่
คณะโดยไม่ชอบธรรม

- (6) ไม่กระทำการอันเป็นการบั่นทอนเกียรติคุณของวิชาชีพ หรือความสามัคคีของเพื่อนร่วมวิชาชีพ

⁵⁹ ข้อ 12. สมาชิกอาจถูกลบชื่อออกจากทะเบียนด้วยเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) ละเมิดจริยธรรมแห่งวิชาชีพ และสมาคมนี หรือสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวน จน
ปรากฏความผิดชัดแจ้งปราศจากข้อสงสัยแล้ว
- (2) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เหตุที่ทำให้ต้องจำคุกนั้นเป็นความผิดอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่
เกี่ยวกับวิชาชีพโดยชอบ ความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
- (3) ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสมาคม หรือประพฤติตนเป็นที่เสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพหรือกระทำการให้
แตกสามัคคีในหมู่เพื่อร่วมวิชาชีพ

หน้าที่เกี่ยวกับวิชาชีพโดยชอบ ความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท อีกประการคือ มีการฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสมาคม หรือประพฤติดนเป็นทีที่เสื่อมเสียแก่เกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพหรือกระทำการให้แตกสามัคคีในหมู่เพื่อร่วมวิชาชีพ

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า จริยธรรมของสมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้สื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่โดยคงไว้ซึ่งเสรีภาพของการเสนอข่าวและความคิดเห็น ประชาชนจะต้องทราบข่าวสารที่เป็นความจริง หากมีการนำเสนอข่าวผิดพลาดก็จะต้องมีการแก้ไข สื่อมวลชนต้องมีวิธีการหาข่าวที่สุภาพซื่อสัตย์ และต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยมุ่งเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ หากสมาชิกของสมาคมฯ ไม่ปฏิบัติตามก็จะมีบทลงโทษโดยการลบชื่อจากทะเบียนสมาชิก การกระทำข้างก็เป็นลักษณะประการหนึ่งของการที่ผู้ที่อยู่วิชาชีพสื่อมวลชนได้คอยตรวจการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนด้วยตนเอง

4.2.5.2 การตรวจสอบโดยองค์กรของรัฐ

องค์กรภาครัฐก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการควบคุมตรวจสอบในกรณีที่สื่อมวลชนใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวที่อาจไปกระทบต่อเสรีภาพของผู้อื่น หรืออาจมีการใช้เสรีภาพที่ไม่เหมาะสม เกินขอบเขต การควบคุมตรวจสอบการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์โดยองค์กรภาครัฐนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ สำหรับประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็นองค์กรสองประเภท คือ องค์กรศาล และองค์กรรูปแบบอื่นที่มีใช้ศาลซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.2.5.2.1 องค์กรอื่นที่มีใช้องค์กรศาล

ในประเทศไทย หากมีสื่อมวลชนมีการใช้สิทธิเสรีภาพไปละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น หรือสื่อมวลชนใช้เสรีภาพที่ไม่เหมาะสมจนก่อให้เกิดความเสียหายเกิดขึ้น องค์กรรูปแบบหนึ่งที่ประชาชนสามารถร้องเรียนให้เกิดการตรวจสอบคือองค์กรอิสระ ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 องค์กรอิสระที่ประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิจากการทำข่าวของสื่อมวลชนสามารถใช้สิทธิร้องเรียนได้ คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อ 4.1.4.3.1 (ข) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 257 และมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 ในการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป ดังนั้นหากมีกรณีที่สื่อมวลชนใช้

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงข่าวไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น เช่น มีการนำเสนอข่าวละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล ทำให้ผู้ถูกเสนอข่าวได้รับความเสียหายในชื่อเสียง เกียรติยศ ผู้เสียหายสามารถร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนตรวจสอบการกระทำอันเป็นละเมิดสิทธิมนุษยชนและทำรายงานเพื่อหามาตรการแก้ไขเยียวยาต่อไป ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าถ้าหากมีการกระทำใดของหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน ผู้เสียหายสามารถที่จะร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงถือเป็นองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั่นเอง

4.2.5.2.2 องค์กรศาล

การควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้น องค์กรหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญคือ “องค์กรศาล” เนื่องจากหากสื่อมวลชนมีการใช้เสรีภาพในการเสนอข่าวที่ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น หรือใช้เสรีภาพละเมิดต่อบทบัญญัติกฎหมายประชาชนมีสิทธิที่นำคดีฟ้องร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาได้ องค์กรตุลาการย่อมถือได้ว่าเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน หากมีประชาชนมีความเดือดร้อนจากการกระทำของบุคคลอื่น

ในบางกรณีสื่อมวลชนอาจจะมีการนำเสนอข่าวที่ไปกระทบสิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือสิทธิความเป็นส่วนตัว สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ได้รับการบัญญัติและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญว่าถ้าบุคคลใดถูกละเมิดสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ บุคคลย่อมยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นสิทธิทางศาลหรือเป็นข้อต่อสู้คดีทางศาลได้⁶⁰ ดังนั้นองค์กรศาลจึงมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิที่ได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ⁶¹ โดยเมื่อคดีมาสู่ศาล ศาลมีหน้าที่ในการตรวจสอบว่ามีการละเมิดสิทธิดังกล่าวโดนสื่อมวลชนหรือไม่ และศาลจะต้องไม่ตีความกฎหมายไปในทางที่จะเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพใดๆ เนื่องจากศาลมีหน้าที่โดยตรงที่ให้ความยุติธรรมทั้งต่อผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิโดยสื่อมวลชน และตัวสื่อมวลชนเอง

นอกจากนี้ในกรณีที่สื่อมวลชนอาจมีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าวเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติได้กำหนดไว้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่ง ในเรื่องละเมิด ประมวลกฎหมายอาญา ในเรื่องหมิ่นประมาท พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในเรื่องการห้ามเผยแพร่ภาพผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เยาว์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในเรื่องการละเมิดอำนาจศาล เป็นต้น กรณีดังกล่าวผู้เสียหายหรือผู้ที่สิทธิฟ้องร้องต่อศาล สามารถใช้สิทธิในการฟ้องร้องต่อศาลให้มีการพิจารณา

⁶⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 28 วรรคสอง

⁶¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 27

พิพากษาคดีให้เกิดความเป็นธรรม และมีการเยียวยาชดใช้ หรือมีการลงโทษของการกระทำความผิดของสื่อมวลชนต่อไป ทั้งนี้ผู้เสียหายสามารถยื่นฟ้องได้ที่ศาลยุติธรรม เนื่องจากศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง⁶²

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าองค์กรศาลจึงเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญมากในการควบคุมตรวจสอบการใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ในการใช้เสรีภาพของตนในการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าว เนื่องจากแม้สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ แต่การใช้เสรีภาพดังกล่าวจะต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมทั้งตามที่รัฐธรรมนูญ และตามที่กฎหมายทั่วไปกำหนด ฉะนั้นองค์กรศาลจึงเข้ามามีบทบาทคือ หากสื่อมวลชนมีการเสรีภาพเกินขอบเขตที่เหมาะสมและมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล องค์กรศาลก็จะเข้ามาพิจารณาการใช้เสรีภาพดังกล่าว หากพบว่าสื่อมวลชนมีการเสนอข่าวที่ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น องค์กรตุลาการก็จะสิทธิตัดสินคดีเพื่อพิจารณาลงโทษต่อผู้กระทำความผิดพร้อมทั้งมีการกำหนดมาตรการเยียวยาผู้เสียหายอย่างเหมาะสมอีกด้วย

4.2.5.3 การควบคุมตรวจสอบโดยประชาชนและสังคม

ในยุคที่ประชาชนมีความตื่นตัวในข่าวสาร ประชาชนจะเป็นผู้ประเมินความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์เอง ซึ่งหมายความว่าธุรกิจหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับการยอมรับของผู้บริโภคสื่อ ประวัติศาสตร์ได้ยืนยันแล้วว่าหากผู้อ่านลุกขึ้นมาประสานเสียงเกี่ยวกับบทบาทของสื่อหนังสือพิมพ์ก็ยากที่หนังสือพิมพ์จะต้านทานต่อฉันทามติผู้บริโภคได้ สิ่งนี้เป็นเงื่อนไขทางสังคมประการสำคัญที่หนังสือพิมพ์พึงตระหนักและระมัดระวัง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ในสังคมประชาธิปไตยแบบเศรษฐกิจทุนนิยม หนังสือพิมพ์ต้องตระหนักถึงทั้งเสรีภาพเพื่อการสื่อสารมวลชนที่เป็นประโยชน์ต่อมวลชนพร้อมกับการได้มาซึ่งอิสระที่จะเสรีภาพเพื่อประโยชน์ของสาธารณะอย่างถาวร⁶³

รูปแบบผลสะท้อนที่ประชาชนมีต่อสื่อมวลชนมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น จำนวนยอดจำหน่ายสิ่งพิมพ์ การโทรศัพท์ หรือการเขียนจดหมายมายังกองบรรณาธิการ การแสดงความคิดเห็นผ่านระบบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือผ่านกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ (web board) สื่อสารในระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น วิธีการต่างๆ เหล่านี้ไม่อาจมีผลควบคุมในเชิงบังคับ แต่เป็นสิ่งที่ทำให้มวลชนได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้สอดคล้องกับความสนใจของสาธารณชนนอกจากนี้การควบคุมภาคประชาสังคมอาจนำไปสู่

⁶² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 218

⁶³ มาลี บุญศิริพันธ์, เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 293.

องค์กรเพื่อดูแลควบคุมสื่อมวลชนโดยรูปแบบต่างๆ เช่น ชมรมคุ้มครองผู้บริโภค กลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ที่จัดทำโครงการจับจ้องมองสื่อ เป็นต้น⁶⁴

การควบคุมตรวจสอบโดยประชาชนนี้ถือเป็น การแทรกแซงทางสังคม (Social Sanction) ประเภทหนึ่ง เป็นการควบคุมที่เกิดจากปฏิกิริยาตอบสนองของผู้บริโภคโดยตรง การควบคุมโดยประชาชนยังเป็นการสะท้อนถึงกลไกประชาธิปไตยที่สำคัญ คือ ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการควบคุมสื่อมวลชนมิให้สื่อมวลชนดำเนินการโดยปราศจากขอบเขตของควมรับผิดชอบ

4.3 ปัญหาการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย

จากที่ศึกษาถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยและขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยไปแล้วนั้น จะพบว่าประเทศไทยมีการบัญญัติคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน พร้อมทั้งมีมาตรการในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เมื่อเกิดกรณีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ส่วนการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวนั้น ประเทศไทยได้มีบทบัญญัติที่กำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพไว้ด้วยเช่น อนึ่งเมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการบัญญัติคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการใช้เสรีภาพจึงต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย อย่างไรก็ตามพบว่าในปัจจุบันสื่อหนังสือพิมพ์มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่บ่อยครั้ง

ฉะนั้นในหัวข้อนี้จะทำการแสดงให้เห็นถึงมีปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยจะพิจารณาจากกรณีเรื่องร้องเรียน คำตัดสิน-คำวินิจฉัยจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และกรณีอื่นๆ จากนั้นจะทำการพิจารณาว่ากรณีการนำเสนอภาพนี้มีลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไรบ้าง และท้ายที่สุดจะทำการศึกษาถึงมาตรการในการเยียวยาแก้ปัญหาเมื่อมีเกิดการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การพิจารณาว่าการนำเสนอภาพข่าวใดที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถพิจารณาได้จากหัวข้อ 2.4.3 ถึงลักษณะการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจถือเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ได้กล่าวไปแล้ว ดังนั้นเมื่อนำลักษณะดังกล่าวมาพิจารณา จะเห็นได้ว่าการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยนั้น มีบางครั้งที่การนำเสนอภาพข่าวอาจถือเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจาก

⁶⁴ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขานิเทศศาสตร์, เอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพิมพ์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546), หน้า 383-384.

องค์กรที่มีการร้องเรียนในประเด็นปัญหาดังกล่าวพบว่าได้มีการร้องเรียนในปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดขึ้นจริง และยังสามารถพิจารณาจากกรณีอื่นๆ ที่ได้มีการหยิบยกปัญหาดังกล่าวขึ้นมาแสดง มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 กรณีตัวอย่างการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4.3.1.1 กรณีเรื่องร้องเรียนต่อสภาการหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาค้นคว้าได้มีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวที่มีลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนี้

1. เรื่อง การลงภาพและภาพข่าวที่ไม่เหมาะสม (2546)

ผู้ร้องเรียน นาย ก. บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์รายวัน ฉบับหนึ่ง

ผู้ถูกร้องเรียน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บ้านเมือง และบางกอกทูเดย์

นาย ก. บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่ง ระบุว่าหนังสือพิมพ์อย่างน้อย 3 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง และหนังสือพิมพ์บางกอกทูเดย์ ได้ตีพิมพ์ข่าวและภาพข่าวเกี่ยวกับการร่วมเพศของชายและหญิงคู่หนึ่งโดยอ้างว่าเป็นไฮโซอย่างโจ่งครึม นำมาสู่การวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในสังคมเกี่ยวกับดุลยพินิจการนำเสนอข่าวและภาพข่าวดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่

มติ ที่ประชุมมีมติเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวและภาพข่าวซีดีไฮโซ ดังต่อไปนี้

1. ให้ออกแถลงการณ์ตำหนิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บ้านเมือง สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ สยามบันเทิง ในฐานะองค์กรสมาชิก และหนังสือพิมพ์บางกอกทูเดย์ซึ่งมิได้เป็นสมาชิกว่าเป็นการละเมิดข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15, ข้อ 17 และข้อ 27

2. ให้ทำหนังสือแจ้งเตือนไปยังต้นสังกัดของหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอข่าวและภาพข่าวเพื่อตักเตือนและแสดงความรับผิดชอบทางจริยธรรม หลังจากที่ได้นำเสนอข่าวและภาพข่าวดังกล่าวไปแล้ว

2. เรื่อง การตีพิมพ์ภาพผู้หญิงถูกข่มขืนและฆ่า (2549)

ผู้ร้องเรียน ประชาชนทั่วไป

ผู้ถูกร้องเรียน หนังสือพิมพ์บ้านเมือง

อนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนทางโทรศัพท์ ร้องเรียนหนังสือพิมพ์บ้านเมืองว่าตีพิมพ์ภาพผู้หญิงถูกข่มขืนแล้วฆ่าโดยไม่ปกปิดศพ และชื่อผู้ตาย เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมจึงอยากให้สภากาการหนังสือพิมพ์ฯ ช่วยตัดเตือนด้วย

ที่ประชุมได้อภิปรายในประเด็นเรื่องการละเมิดจริยธรรมและเห็นว่าหนังสือพิมพ์บ้านเมืองตีพิมพ์ภาพข่าวผู้หญิงถูกข่มขืนแล้วฆ่า เป็นการละเมิดข้อบังคับจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ข้อ 15

มติ 1. ให้ตัดเตือนหนังสือพิมพ์บ้านเมืองที่ตีพิมพ์เผยแพร่ภาพข่าวดังกล่าว เพราะเห็นว่าน่าจะทำให้เกิดความเสียหายกับครอบครัวผู้ตาย

2. ให้คณะอนุกรรมการส่งเสริมจริยธรรมพิจารณากำหนดมาตรฐานในการเสนอข่าวและภาพข่าวเกี่ยวกับภาพผู้หญิงถูกข่มขืนและฆ่า โดยให้พิจารณาประเด็นเรื่องการเล่าเรื่องในการนำเสนอข่าวข่มขืนซึ่งเสมือนเป็นการข่มขืนครั้งที่สอง และประเด็นที่มักโยนความผิดให้ผู้ตาย เช่น เป็นคนหน้าตาดีจึงถูกข่มขืน

ต่อมาได้มีการออกแนวปฏิบัติสภากาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เรื่องการเสนอข่าวและภาพข่าวผู้หญิงและเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศ เพื่อให้องค์กรสมาชิกใช้เป็นแนวทางในการนำเสนอข่าวต่อไป

3. เรื่องการนำเสนอภาพที่ไม่เหมาะสม

ผู้ร้องเรียน กรรมการสภาหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

ผู้ถูกร้องเรียน หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ กวีน เครือหนังสือพิมพ์ ASTV

ผู้จัดการ

ตามที่หนังสือพิมพ์ ASTV ผู้จัดการรายวัน ซึ่งสมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้ลงพิมพ์ภาพข่าวและพาดหัวข่าวใหญ่ในคอลัมน์ผู้จัดการ กวีน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 24 กันยายน 2552 โดยพาดหัวข่าวใหญ่ในหน้าหนึ่งว่า “แม่วังด้อมลูกหมากโซวี่ในทวิตเตอร์” พร้อมด้วยรูปภาพลักษณะที่อุจาด กรรมการสภาการหนังสือพิมพ์ฯ เห็นว่าการเสนอภาพแม่วังด้อมลูกหมากโซวี่ในคอลัมน์ผู้จัดการ กวีน เป็นการไม่เหมาะสมจึงหยิบยกขึ้นมาให้คณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์พิจารณา ซึ่งคณะอนุกรรมการฯ พิจารณาว่าภาพข่าวที่ลงพิมพ์ในคอลัมน์ดังกล่าวเป็นการขัดต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15 และข้อ 17

มติ คณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติได้พิจารณาแล้วยืนตามคำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ จึงมีมติให้แจ้งเตือนหนังสือพิมพ์ ASTV ผู้จัดการรายวัน เพื่อใช้ความระมัดระวังในการนำเสนอภาพข่าวในลักษณะเช่นนี้ในโอกาสต่อไป ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งแรก (พ.ศ. 2546) ครั้งที่สอง (พ.ศ. 2548) หมวด 5 ว่าด้วยความรับผิดชอบทางจริยธรรม ข้อ 24 (4)

4. เรื่องที่ 1/2555 เรื่อง ละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล สิทธิความเป็นมนุษย์ สิทธิเด็ก

ผู้ร้องเรียน นายนพพร วงศ์อนันต์

ผู้ถูกร้องเรียน เว็บไซต์แมนเจอร์

นายนพพร วงศ์อนันต์ร้องเรียนกรณีการรายงานภาพข่าวเด็ก 9 เดือน ติดคาล้อรถ ละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล สิทธิความเป็นมนุษย์และสิทธิเด็ก

สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ได้ส่งหนังสือร้องเรียนดังกล่าวให้ผู้ถูกร้องเรียนทราบและชี้แจงกลับมา ผู้ถูกร้องเรียนไม่ได้ชี้แจงกลับมา ที่ประชุมจึงพิจารณาเรื่องดังกล่าว และมีมติว่าเว็บไซต์แมนเจอร์ ออนไลน์ เสนอภาพข่าวเด็ก 9 เดือน ติดคาล้อรถ ละเมิดข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมฯ ข้อ 15 และข้อ 17 โดยให้ตัดเดือนเว็บไซต์แมนเจอร์ให้ใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดกรณีเช่นนี้อีก

มติ ที่ประชุมมีมติว่าเว็บไซต์แมนเจอร์ ออนไลน์ เสนอภาพข่าวเด็ก 9 เดือน ติดคาล้อรถ ละเมิดข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมฯ ข้อ 15 และข้อ 17 โดยให้ตัดเดือนเว็บไซต์แมนเจอร์ให้ใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดกรณีเช่นนี้อีก

5. เรื่องที่ 3/2555 เรื่อง ร้องเรียนเรื่องการเผยแพร่ภาพข่าวของสื่อมวลชน กรณีการเสนอภาพตู้คอนเทนเนอร์ทับแม่ลูก

ผู้ร้องเรียน มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้ถูกร้องเรียน ข่าวสดออนไลน์ เดลินิวส์ออนไลน์

มหาวิทยานเรศวรร้องเรียนการเผยแพร่ข่าวของเว็บไซต์ข่าวสด มติชน และเดลินิวส์ กรณีตู้คอนเทนเนอร์ทับแม่ลูกดับอนาค

สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ได้ส่งหนังสือร้องเรียนดังกล่าวให้ผู้ถูกร้องเรียนทราบและชี้แจงกลับมา พร้อมทั้งให้ส่งหนังสือชี้แจงของผู้ถูกร้องเรียนให้ผู้ร้องเรียนทราบ ผู้ร้องเรียนได้รับทราบการชี้แจงแล้ว แต่ไม่ได้โต้แย้งการชี้แจงดังกล่าว จึงถือว่าผู้ร้องเรียนพอใจคำชี้แจงนั้น จึงให้ยุติเรื่องร้องเรียน

มติ ให้ยุติเรื่องร้องเรียนเดลินิวส์ออนไลน์ กรณีการเสนอภาพตู้คอนเทนเนอร์ทับแม่ลูกดับอนาค เพราะผู้ร้องเรียนไม่มีหนังสือโต้แย้ง หนังสือชี้แจงของผู้ถูกร้องเรียนจึงถือว่าผู้ร้องเรียนพอใจคำชี้แจงของผู้ถูกร้องเรียน

6. เรื่องที่ 4/2555 เรื่อง ขอให้ตรวจสอบจรรยาบรรณการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กรณีเสนอภาพ “ซิงฮอยง”

ผู้ร้องเรียน นายจักรกฤษ เพิ่มพูล

ผู้ถูกร้องเรียน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

นายจักรกฤษ เพิ่มพูล ร้องเรียนให้ตรวจสอบจรรยาบรรณหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กรณีลงภาพข่าว “ชิงস্যอง” โดยเห็นว่าเป็นการลงภาพข่าวที่ขาดจริยธรรมในการเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดี ซึ่งไม่ต้องลงภาพที่อุจาดหรือส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ได้ส่งหนังสือร้องเรียนดังกล่าวให้ผู้ถูกร้องเรียนทราบและชี้แจงกลับมา พร้อมทั้งให้ส่งหนังสือชี้แจงของผู้ถูกร้องเรียนให้ผู้ร้องเรียนทราบ ผู้ร้องเรียนได้รับทราบการชี้แจงแล้วและแจ้งกลับมาว่าพอใจการชี้แจงของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและให้ยุติเรื่องร้องเรียนดังกล่าว

มติ ให้ยุติเรื่องร้องเรียนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐกรณีการพาดหัวข่าวว่า “ชิงস্যอง” เพราะผู้ร้องเรียนพอใจการชี้แจงของผู้ถูกร้องเรียนและเห็นชอบไม่ให้เกิดการร้องเรียนต่อ

7. เรื่องที่ 6/2555 เรื่อง ขอให้พิจารณาจริยธรรมแห่งผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ กรณีเสนอข่าวการฆ่าตัวตาย

ผู้ร้องเรียน ผศ. นุชรินทร์ ศศิพิบูลย์

ผู้ถูกร้องเรียน หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ไทยรัฐ และคม ชัด ลึก

ผศ. นุชรินทร์ ศศิพิบูลย์ขอให้พิจารณาจริยธรรมแห่งผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ กรณีเสนอข่าวหรือภาพการฆ่าตัวตายของนิสิตจุฬา เพราะเป็นการเสนอที่ขัดต่อจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ฯ ข้อ 15 ที่ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลผู้ตกเป็นข่าวซึ่งเป็นสตรี

สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ได้ส่งหนังสือร้องเรียนดังกล่าวให้ผู้ถูกร้องเรียนชี้แจง และได้ส่งให้ผู้ร้องเรียนทราบ ผู้ร้องเรียนตอบกลับมาว่ารับทราบและพอใจต่อข้อความชี้แจงดังกล่าว

มติ ให้ยุติเรื่องร้องเรียนจริยธรรมแห่งผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ฯ กรณีเสนอข่าวการฆ่าตัวตาย ของหนังสือพิมพ์ข่าวสด หนังสือพิมพ์บ้านเมือง หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก เนื่องจากผู้ร้องเรียนพอใจการชี้แจงของหนังสือพิมพ์ที่ถูกร้องเรียน

8. เรื่องที่ 9/2555 เรื่อง การนำเสนอภาพข่าวบิดเบือนของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ผู้ร้องเรียน มูลนิธิसानวัฒนธรรม มูลนิธิทนายความกลุ่มกลุ่มมุสลิม กลุ่มด้วยใจ เครือข่ายจำเลย คดีความมั่นคงและเครือข่ายนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน

ผู้ถูกร้องเรียน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

มูลนิธิसानวัฒนธรรม มูลนิธิทนายความกลุ่มมุสลิม กลุ่มด้วยใจ เครือข่ายจำเลยคดีความมั่นคง และเครือข่ายนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ร้องเรียนว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ประจำวันที่ 17 กันยายน 2555 ได้เผยแพร่ข่าวด้วยการพาดหัวข่าวว่า “93 โจรได้

มอบตัวมีเพียง 3 ราย โดนดำเนินคดีอาญา...” พร้อมลงภาพถ่ายประกอบเนื้อหาที่ไม่ตรงกับเนื้อหาที่ทำให้ผู้อ่านชาวเขาเข้าใจไปว่าบุคคลที่ปรากฏในภาพเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นแนวร่วมและไปมอบตัวกับแม่ทัพภาคที่ 4 หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง โดยภาพบุคคลที่ปรากฏในภาพข่าวฉบับนี้ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการสอบตัวและไม่ใช่กลุ่ม 93 คนเข้ามอบตัวอย่างที่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์นำเสนอแต่อย่างใด

สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ได้ส่งหนังสือร้องเรียนดังกล่าวให้ผู้ถูกร้องเรียนชี้แจง และได้ส่งหนังสือชี้แจงของผู้ถูกร้องเรียนให้ผู้ร้องเรียนทราบ ต่อมาผู้ร้องเรียนมีหนังสือตอบกลับมาว่าผู้ถูกร้องเรียนมีหนังสือชี้แจงให้ทราบถึงการดำเนินการแก้ไขข้อผิดพลาดตามกรณีดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งผู้ร้องเรียนได้ตรวจสอบแล้วพบว่าผู้ถูกร้องเรียนได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาตามหนังสือชี้แจงดังกล่าวข้างต้นจริง จึงถือว่าปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขเป็นที่พอใจของผู้ร้องเรียนแล้ว และผู้ร้องเรียนไม่ติดใจดำเนินการใดๆ ในกรณีต่อไป

มติ ให้อยุติเรื่องร้องเรียน เนื่องจากผู้ร้องเรียนพอใจการแก้ไขปัญหาข้อร้องเรียนการนำเสนอภาพข่าวบิดเบือนของผู้ถูกร้องเรียน

9. เรื่องที่ 1/2556 เรื่อง การนำเสนอภาพข่าวเด็กที่ตกเป็นเหยื่อในคดีอาญา

ผู้ร้องเรียน มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (มสพ.)

ผู้ถูกร้องเรียน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ และเดลินิวส์ในคดีอาญา

มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาขอให้ตรวจสอบการนำเสนอภาพเด็กที่ตกเป็นเหยื่อในคดีอาญาของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์

สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ได้ส่งหนังสือร้องเรียนดังกล่าวไปให้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ชี้แจง ซึ่งหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ชี้แจงว่าได้ลบภาพออกก่อนที่หนังสือร้องเรียนมาถึง ส่วนหนังสือพิมพ์ไทยรัฐชี้แจงว่าเมื่อได้รับหนังสือร้องเรียน หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ได้แก้ไขภาพข่าวที่ใช้ประกอบข่าวทันที พร้อมทั้งขอภัยในความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ทั้งนี้บริษัทไมโซมีเจตนาที่จะละเมิดหรือเผยแพร่ภาพข่าวที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ขณะเดียวกันได้กำชับให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพิ่มความระมัดระวังการนำเสนอภาพข่าวในกรณีดังกล่าวแล้ว สภาการหนังสือพิมพ์ฯ ได้ส่งหนังสือชี้แจงของหนังสือพิมพ์ที่ถูกร้องเรียนทั้งสองฉบับให้ผู้ร้องเรียนทราบ ต่อมาผู้ร้องเรียนแจ้งกลับว่าพอใจคำชี้แจงของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ที่ได้แก้ไขข่าวดังกล่าวให้

มติ ให้อยุติเรื่องร้องเรียนดังกล่าวเพราะผู้ร้องเรียนพอใจคำชี้แจงของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ และให้มีหนังสือขอบคุณหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับ พร้อมแจ้ง

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐให้ทราบว่าผู้ร้องเรียนต้องการให้นำภาพที่ปรากฏได้ก็ออกจากเว็บไซต์ โดยให้ใช้ภาพข่าวอื่นแทน

นอกจากนี้ปัญหาเรื่องการนำเสนอภาพข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ยังเป็นปัญหาจนในบางกรณีสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติมีการหยิบยกปัญหาดังกล่าวขึ้นมา และได้มีการจัดทำแถลงการณ์เกี่ยวกับการตีพิมพ์ภาพที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

แถลงการณ์สภาการหนังสือแห่งชาติ เรื่องการตีพิมพ์ภาพและข่าวอันเป็นการละเมิดสิทธิเด็ก

ตามที่หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้ตีพิมพ์ภาพเด็ก อายุไม่เกิน 18 ปี ลงชื่อนามสกุลจริง โดยอ้างว่าเป็นภาพของดาราสาววัยรุ่นคนหนึ่งในละครซีรีส์แนวสะท้อนชีวิตเด็กนักเรียน กำลังเสพยา เสพติด โดยมีนำเสนออย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง การเสนอภาพข่าวเช่นนี้เป็นการกระทำผิดทั้งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กซึ่งมีโทษทางอาญา และถือว่าการละเมิดจริยธรรม เป็นการกระทำซ้ำต่อผู้ประสบเคราะห์กรรมที่เป็นเด็กและเยาวชนอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะการละเมิดกรณีนี้เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่จะกำกับดูแลให้หนังสือพิมพ์ปฏิบัติภายใต้กรอบของจริยธรรม

สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติซึ่งเป็นองค์กรอิสระ มีหน้าที่ในการกำกับดูแลเรื่องจริยธรรมของสื่อมวลชนได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ดังกล่าว ได้พิจารณาแล้วว่ามีความเห็นว่าภาพและข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ขององค์กรสมาชิกควรที่จะต้องตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความคุ้มครองต่อสิทธิมนุษยชนของเด็กและเยาวชนอย่างเคร่งครัด การเสนอภาพและข่าวต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็กในทุกกรณี ความปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ได้กระทำฝ่าฝืนข้อกำหนดในการคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างชัดเจน

ในการประชุมคณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2556 ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาเรื่องนี้แล้ว แม้ยังไม่มีผู้ร้องเรียนแต่คณะกรรมการเห็นร่วมกันว่าเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นการขัดต่อข้อบังคับของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ สมควรแจ้งให้หนังสือพิมพ์ที่เสนอภาพและข่าวเด็กดังกล่าวคำนึงถึงความรับผิดชอบทางจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสื่อหนังสือพิมพ์อย่างเคร่งครัด

4.3.1.2 กรณีเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จากรายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนและรายงานพิจารณาการร้องเรียนโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่เผยแพร่ต่อสาธารณะ เรื่องการ

ร้องเรียนเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่อาจถือเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1.รายงานผลการพิจารณาที่ 24/2545 เรื่อง สิทธิของผู้ต้องหา

ผู้ร้องเรียน นายดวงเฉลิม อยู่บำรุง

ผู้ถูกร้องเรียน กรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

สาระสำคัญของคำร้องเรียน เอกสารและพยานหลักฐานอื่น ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ดังนี้

ผู้ร้องเรียนร้องเรียนว่า เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2545 ผู้ร้องเรียนตกเป็นผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจนครบาลสุทธิสาร ในข้อหาหรือฐานความผิด ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และได้เข้ามามอบตัวด้วยตนเองต่อพนักงานสอบสวน เพื่อต่อสู้คดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมละตามกฎหมาย โดยอยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานสอบสวน ที่สถานีตำรวจนครบาลทุ่งสองห้องแต่ได้มีการปล่อยปละละเลยและปล่อยให้มีการกระทำ หรือยุยงส่งเสริมยินยอมให้มีการกระทำ หรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ไม่คำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่มีสิทธิและความเสมอภาคโดยให้สื่อมวลชนทุกแขนงทั้งหนังสือพิมพ์และช่างภาพโทรทัศน์ ถ่ายภาพ ผู้ร้องเรียนขณะถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานที่ต้องขังและถูกใส่กุญแจมือออกเดิน ถ่ายภาพและแพร่ภาพ ทั้งทางหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับและทางสถานีโทรทัศน์ทั่วประเทศ และเครือข่ายดาวเทียมเผยแพร่ออกทั่วโลก ทั้งที่ยังไม่มีการสั่งฟ้องเป็นคดีในศาล ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ

ต่อมาพนักงานอัยการได้สั่งฟ้องคดีต่อศาลเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2545 หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ไทยรัฐ และสถานีโทรทัศน์ ยังได้เผยแพร่ผู้ร้องเรียนขณะถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานที่ต้องขังบริเวณศาลอาญาและขณะถูกควบคุมตัว โดยใส่โซ่ตรวนขณะเดินและหรือในสถานคุมขังออกแพร่ภาพในวันที่ 19 พฤษภาคม 2545 และแพร่ภาพติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน

การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ไม่เคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เป็นการจงใจไม่ปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชน ทำให้ผู้ร้องเรียนได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง ถูกดูหมิ่น เกลียดชัง ทั้งที่ศาลยังมิได้มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด

คณะอนุกรรมการฯ มีความเห็นว่า กรณีตามคำร้องเรียนเคยเกิดขึ้นกับบุคคลอื่นๆ ให้เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมให้ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณา ในการพิจารณาครั้งต่อมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ข้อเท็จจริงดังนี้

อธิบดีกรมราชทัณฑ์ : การใช้เครื่องพันธนาการเป็นอำนาจตาม พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 14 (4) โดยจะใช้เครื่องพันธนาการในกรณีนำตัวไปศาล หรือนอกเรือนจำ หรือไม่แน่ว่าจะหลบหนีจึงจะใช้เครื่องพันธนาการ และกำลังอยู่ในระหว่างการปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสม ซึ่งต้องทบทวนร่วมกับศาลเพราะเคยเกิดกรณีผู้ต้องหาจี้อัยการศาลจังหวัด นครศรีธรรมราชและสงขลามมาแล้ว ขนาดมีการใส่โซ่ตรวนผู้ต้องหาขโมยกระโดดหนีเพื่อฆ่าตัวตายที่ บริเวณศาลอาญามาแล้ว จึงต้องใส่โซ่ตรวนจำเลยในคดีอุกฉกรรจ์ แต่สำหรับคดีธรรมดาใส่แค่กุญแจมือ โดยปฏิบัติกับทุกรายเหมือนกัน

ในต่างประเทศก็มีการใส่ตรวน แต่เครื่องมือเล็กมาก ราคาแพง ที่สหรัฐอเมริกาใช้เครื่องมือที่แลดูดี คนจึงเข้าใจว่าไม่ได้ใส่เครื่องพันธนาการ

นายดวงเฉลิม อยู่บำรุง เป็นผู้ต้องขังที่ต้องใส่ตรวน เพราะถือเป็นคดีอุกฉกรรจ์ มีโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป แต่สำหรับผู้ต้องหาที่โทษต่ำกว่านี้ ถ้าเคยมีประวัติหลบหนีก็ต้องแล้วแต่ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่

หากผู้ต้องขังหลบหนีหรือทำร้ายคนอื่นซึ่งเสียหายต่อสังคมแล้ว กรมราชทัณฑ์ต้องตกเป็นจำเลยสังคม ถ้าไม่ใส่ตรวนก็ต้องมีเหตุผล ซึ่งอาจกระทำได้แต่ศาลต้องเห็นชอบด้วย เพราะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของผู้พิพากษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสภาพเรือนจำในต่างจังหวัด ที่ถูกไล่ออกไปนอกเมืองถึง 30 กิโลเมตร ยิ่งเป็นอันตรายต่อการนำผู้ต้องขังที่เป็นผู้ร้ายสำคัญหรือมือปืนรับจ้างไปศาล เพราะอาจถูกชิงตัวในระหว่างทาง

ภาพผู้ต้องหาโดยหลักสากลแล้ว จะไม่มีการถ่ายออกต่อสื่อมวลชน แต่ไม่ใช่หน้าที่ของราชทัณฑ์ เป็นเรื่องที่สื่อมวลชนนำภาพออกสู่สาธารณชนเอง ภาพถ่ายของนายดวงเฉลิมฯ ที่ออกมาขณะที่อยู่สถานีดารวจนครบาลทุ่งสองห้องและอยู่ในรถของราชทัณฑ์ จะขอร้องให้ถ่ายออกมาชัด (เบลอ) แต่นักข่าวจะถ่ายชัดมาก

ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์จะป้องกันการแพร่ภาพได้ ถ้าผู้ต้องหาอยู่ในเรือนจำ ในต่างประเทศสื่อมวลชนจะถ่ายภาพผู้ต้องหาได้เฉพาะช่วงที่เดินลงจากรถเพื่อนำตัวเข้าศาลเท่านั้น แต่ศาลไทยเปิดให้คนเข้าไปในบริเวณศาลมากไป และทางผ่านไปยัง บังลังก์ศาลเป็นทางเปิดโล่ง มีคนทั่วไปเข้าออกได้ แต่ศาลต่างประเทศมีช่องทางเฉพาะที่นำผู้ต้องขังไปสู่บังลังก์แยกจากบุคคลภายนอกทำให้สื่อมวลชนดึงภาพออกไปได้

กฎหมายไม่ได้อำนาจราชทัณฑ์ที่จะห้ามการตีตรวน หรือห้ามปราบสื่อมวลชนไม่ให้กระทำการที่ไม่สมควร

อธิบดีกรมราชทัณฑ์ : ขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นแกนกลางในการหารือการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ระหว่างทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์ เพื่อที่จะดำเนินงานให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

อธิบดีอัยการฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย (นายกุลพล พลวัน) :

กฎหมายอนุญาตให้ใส่ตรวนเพื่อป้องกันการหลบหนี กรมราชทัณฑ์ต้องแยกประเภท ระหว่างการป้องกันการก่อการร้ายและการหลบหนีกับการเลือกปฏิบัติ ผู้หญิงและคนชราที่อายุเกิน 60 ปี มีมาตรการห้ามใส่ตรวนตามกฎหมาย ส่วนตำรวจใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 เพื่อป้องกันการหลบหนีตามที่เหมาะสมกับพฤติการณ์ขึ้นอยู่กับระเบียบของตำรวจ ในสมัยอธิบดีกรมตำรวจ พลตำรวจเอกณรงค์ มหานนท์เคยออกระเบียบประมาณ พ.ศ. 2536 ห้ามสื่อมวลชนถ่ายรูปผู้ต้องหาขณะไปศาล

เคยมีคดีเด็กอายุ 10 ปีถูกจับกรณีตามพ่อแม่ไปหาของป่า ถูกตีตรวนเป็นภาพออกไปทั่วโลก ทางอัยการมีหนังสือแจ้งราชทัณฑ์มาแล้วว่า ไม่ให้ตีตรวนเด็ก แต่กรมราชทัณฑ์ค่อนข้างใช้ความเคยชิน

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 197 เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาว่า มีนายอำเภอทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาได้จับหญิงที่ค้าสลากกินรวบหลายครั้ง แต่เมื่อพ้นโทษแล้วก็ยังค้าอีก จับได้คราวหลัง จึงใช้ผ้าขาวม้ามัดมือนำตัวประจานรอบตลาด หญิงผู้นั้นฟ้องร้องว่าการกระทำของนายอำเภอว่า ไม่มีอำนาจทำเช่นนั้น ศาลสั่งให้ลงโทษแต่ให้รอลงอาญาไว้ก่อน

- พ.ร.บ. จัดตั้งศาลคดีเด็กเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งอนุวัติตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

- ห้ามแอบบันทึกเทป ถ่ายรูปในห้องพิจารณา ถือว่าประพฤติตนวุ่นวายในศาล

- การเสนอภาพนอกศาล แต่อาจเป็นเหตุครอบงำ หรือชักจูงศาล ศาลจะเรียกบรรณาธิการมาตักเตือน เพราะฉะนั้นศาลจึงมีอำนาจห้ามกระทำได้

ขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายรองรับสิทธิคุ้มครองส่วนตัว มีแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ให้ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีปรากฏใน “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541 ข้อ 27 ว่า

“... หนังสือพิมพ์พึงละเว้นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เว้นแต่กรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะ...”

ดังนั้น เสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข่าว ถ้าไปขัดกับสิทธิส่วนบุคคลต้องดูตามความเหมาะสม ไม่มีใครห้ามสื่อมวลชนได้ จึงต้องเรียกร้องให้ศาลออกระเบียบ

ศาลเท่านั้น เพราะถ้าผู้ต้องหาหลบหนีตามคืนไม่ได้ ตำรวจผู้ควบคุมจะถูกลงโทษทางวินัย จึงเป็นความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานที่ต้องใช้เครื่องพันธนาการ

ผู้ต้องขังถูกขังแทนค่าปรับ มีค่าวันละ 70 บาท ซึ่งสถานีตำรวจมีอำนาจกักขังไว้ได้นานถึง 2 ปี ถ้าหลบหนี ตำรวจก็ลำบาก นายแพทย์วิสุทธิ บุญเกษมสันติถูกขังที่สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ได้พบผู้ต้องหาเด็กถูกขังมานาน 180 วันยังไม่พ้นโทษ เกิดความสงสาร จึงจ่ายค่าปรับให้เด็กพ้นโทษออกจากการคุมขังไป

ในพื้นที่สาธารณะเวลานั้น เจ้าพนักงานตำรวจต้องอาศัยหมายค้น เคยมีรองผู้กำกับการไปจับโสเภณีต่างชาติดำล้างเปลือยกายกระโดดกอดคอ มีสื่อมวลชนถ่ายภาพแล้วนำไปเผยแพร่ ต่อมาถูกสอบสวนที่เข้าไปจับกุมแล้วปล่อยให้สื่อมวลชนถ่ายภาพไปเผยแพร่ เรื่องนี้เป็นประเด็นขัดแย้งกับเสรีภาพของสื่อมวลชน

ปัจจุบันมีกฎหมายให้อำนาจในการห้ามสื่อมวลชนได้อยู่ สามฉบับ คือ

- (1) พ.ร.บ. ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479
- (2) พ.ร.บ. จัดตั้งศาลคดีเด็ก เยาวชนและครอบครัว
- (3) ระเบียบศาลห้ามถ่ายภาพในห้องพิจารณา ซึ่งควรจะครอบคลุมไป

ถึงบริเวณศาลทั้งหมดด้วย

ในอังกฤษ กรณีเจ้าชายวิลเลียมและเจ้าชายแฮร์รี มีกรณีของการห้ามสื่อมวลชน เข้าไปถ่ายภาพในสถานศึกษา เพราะจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก

ผู้บังคับการกองคดี (ทำหน้าที่นิติกร) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ :
การแถลงข่าวต้องพิจารณาให้รอบคอบส่วนใหญ่สื่อมวลชนมาถ่ายภาพเอง จนเกินขีดความสามารถของตำรวจที่จะห้ามได้ ไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจ ตำรวจในการจำกัดสิทธิสื่อมวลชนได้

กรมตำรวจเคยมีคำสั่งเรื่อง กำชับและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับการชี้ตัวผู้ต้องหา การนำผู้ต้องหาซึ่งเกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ และการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนตามบันทึกลงวันที่ 11 ธันวาคม 2539 ให้พนักงานสอบสวนทุกหน่วยถือปฏิบัติ ดังนี้

1. ห้ามใช้วิธีการหรือแสดงข้อความในการแถลงข่าวหรือแพร่ภาพที่อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่พยานผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือรูปคดีโดยเด็ดขาด
2. ไม่ควรเปิดเผยถึงเรื่องเกี่ยวกับคำสั่ง ให้ปฏิบัติหน้าที่ที่ถือเป็นความลับ

3. ให้ระมัดระวังเรื่องที่จะเกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือผลประโยชน์ของผู้อื่น เช่น คดีความปิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานหมิ่นประมาท ฯลฯ เป็นต้น

4. ห้ามนำผลการสืบสวนสอบสวน หรือความเห็นมาแถลงข่าวหรือให้ข่าวต่อสื่อมวลชนไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ เพราะจะทำให้เสียรูปคดี หรือทำให้พยานหลักฐานถูกเปิดเผยออกไป

5. ห้ามเปิดเผยถึงแผนประทุษกรรม ซึ่งอาจเป็นแบบอย่างในทางไม่ดี เช่น วิธีการฉ้อโกง การทำอัตวินิบาตกรรม หรือวิธีอันชั่วร้ายอื่นๆ ที่พวกมิจฉาชีพหรือประชาชนอาจนำไปใช้เป็นแบบอย่าง

6. ห้ามเปิดเผยถึงข้อความหรือรูปภาพ อันอาจทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัวรู้จักชื่อ ที่อยู่ที่ทำงาน สถานศึกษาของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดี หรือพยาน เว้นแต่ในสำนวนการสอบสวน

7. คดีที่ต้องมีการชี้ตัวหรือชี้รูปต้องหา ห้ามนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวหรือแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน ก่อนทำการชี้ตัวหรือชี้รูป ถ้าจะทำการแถลงข่าวก็ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้ต้องหาอยู่ร่วมในที่นั้นด้วย

8. การแถลงข่าวห้ามใช้ถ้อยคำหรือกิริยาท่าทางที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือประจานดูหมิ่นเหยียดหยามผู้ต้องหาหรือผู้อื่น

การใช้ดุลพินิจในการแถลงข่าว ต้องไม่ได้เกิดความเสียหายแก่ใคร เพราะผู้ต้องหาจะฟ้องฐานละเมิดตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อยู่แล้ว

การที่มีกองทัพนักข่าวไปถ่ายภาพขณะจับกุมพันตรีเฉลิมชัย มัจฉากลำนัน ตำรวจไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะห้ามการแสวงหาข่าวซึ่งเป็นสิทธิของนักข่าว

ประธานสภาหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (นายสมชาย กรุสวนสมบัติ) :
สภาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้กำหนดจริยธรรมของสื่อมวลชนไว้ในข้อ 15 เพียงข้อเดียวว่า

“ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส

ในการเสนอข่าวตามวรรคแรก ต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์ หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาสนั้น ไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง”

ซึ่งอาจเทียบกับบทบัญญัติในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้แค่นั้น ต้องยอมรับว่าเมื่อก่อนไม่ได้คิดถึงสื่อมวลชนตีความตามมาตรา 34 ว่าจะไม่ทำตัวแบบปาปาราสซี่และสื่อมวลชนไทยก็อยากทราบว่าจะทำอย่างไร สื่อมวลชน

สหรัฐอเมริกาถ่ายภาพผู้บริหารระดับสูงของบริษัทยักษ์ใหญ่ที่ถูกจับมาเผยแพร่ เห็นการใส่กุญแจมือเช่นกัน

ส่วนการจับกุมคนร้าย เราเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีมูลคดีอยู่ก่อนแล้ว เป็นเรื่องของสาธารณะจึงสามารถเสนอข่าวได้ ถ้าเป็นเรื่องจารีตประเพณี หรือศาลสั่งห้ามถ่ายภาพในศาล สื่อมวลชนก็เคารพ สื่อมวลชนจึงถ่ายภาพเฉพาะช่วงที่ผู้ต้องหาเดินจากรถไปศาล ซึ่งเป็นสาธารณะ ไม่มีกฎหมายห้ามไว้

ส่วนประเด็นการถ่ายภาพโดยดิ่งภาพในห้องขัง ก็ไม่ทราบว่าจะทำไมยังทำอยู่ เพราะในยุคนี้อาจถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องที่ราชทัณฑ์ต้องเปลี่ยนเครื่องพันธนาการที่ผิดหรือสะเทือนใจ แต่สื่อถ่ายภาพที่มีกฎหมายรองรับให้กรมราชทัณฑ์กระทำได้ ในเมื่อกรมราชทัณฑ์ยังใส่โซ่ตรวนได้ สื่อมวลชนก็ย่อมถ่ายภาพได้

กรณีลงข่าวแขวนป้ายผู้ต้องหาเวลาแถลงข่าว สื่อมวลชนเคยเข้าไปคุยเป็นการส่วนตัวกับตำรวจแล้วว่าขอความร่วมมือจากตำรวจไม่ให้แขวนป้าย ตำรวจก็ยอมรับที่จะไม่ทำเช่นนั้นอีก

สื่อมวลชนเชื่อว่า ขณะนี้สื่อมวลชนไม่ได้กระทำความผิดรุนแรงในการละเมิดสิทธิมนุษยชน ถ้าที่ประชุมมีมติอย่างไร สื่อมวลชนก็พร้อมที่จะปฏิบัติตาม แต่ในขณะเดียวกันการเผยแพร่ภาพของสื่อมวลชนก็เป็นการป้อมปรามสังคมเช่นกันว่า อย่ากระทำตัวเช่นนั้น เพราะจะถูกเสนอข่าวโดยสื่อมวลชน

สื่อมวลชนจึงรวมตัวกันเพื่อพัฒนาไปสู่แนวคิดสมัยใหม่ โดยให้สัตยาบันที่จะไม่แอบถ่ายภาพที่ไม่เหมาะสมแบบปาปาราซซี่ สื่อมวลชนทุกฝ่ายทุ่มเทกับงาน แต่ไม่ทราบความเปลี่ยนแปลงของสังคม ต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนช่วยชี้แจงให้สื่อมวลชนทราบ รวมทั้งมีบรรทัดฐานจากศาลเพื่อถือปฏิบัติด้วย

เลขาธิการสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี) : สภาการหนังสือพิมพ์ฯ เคยอภิปรายกรณีสื่อมวลชนเผยแพร่ภาพผู้ต้องหาถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจแขวนป้ายซึ่งนักข่าวช่างภาพบอกว่าไปทำข่าวมาแล้วขึ้นอยู่กับบรรณาธิการจะเลือกลงภาพใด บรรณาธิการก็ว่าถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจบอกว่าทำไม่ได้ ก็จะยุติการลงภาพเช่นนี้ ซึ่งสภาการหนังสือพิมพ์ได้มีมติในเรื่องนี้แล้วว่าจะไม่ลงภาพในลักษณะนี้อีก แต่ถ้าเรายังรู้สึกสนใจเวลาสื่อมวลชนถูกศาลพิพากษาจำคุกในคดีหมิ่นประมาท ก็ควรมีการทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับสื่อมวลชนให้เป็นมาตรฐาน

คณะอนุกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ได้พิจารณาตามกระบวนการพิจารณาแล้วเห็นว่าจากประเด็นที่ผู้ร้องเรียนได้ร้องว่า เจ้าพนักงานตำรวจปล่อยปละละเลยและปล่อยให้มีการกระทำหรือยุยงส่งเสริมยินยอมให้มีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็น

การละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิและความเสมอภาค โดยให้สื่อมวลชนทุกแขนงทั้งหนังสือพิมพ์และช่างภาพโทรทัศน์ถ่ายภาพผู้ร้องเรียนขณะถูกควบคุมอยู่ในสถานที่คุมขัง และขณะถูกใส่กุญแจมือและเผยแพร่ภาพดังกล่าวในหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับ และออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทั่วประเทศและทั่วโลก

การกระทำดังกล่าว ผู้ร้องเรียนเห็นว่าเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่เคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ และมีความประสงค์ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตรวจสอบทำรายงานหามาตรการแก้ไข ห้ามมิให้มีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบตามหน้าที่ เพื่อเป็นบรรทัดฐานที่ถูกต้องของสังคมไทยนั้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าหน่วยงานของรัฐ คือ กรมราชทัณฑ์ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติต่างยืนยันในบทบาทภารกิจตามอำนาจที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้ รวมถึงระเบียบคำสั่งที่ผู้บังคับบัญชาจะได้ประกาศออกมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาในแต่ละสถานการณ์ แม้ระเบียบหรือคำสั่งนั้นจะยังมีได้ยกเลิก แต่ก็พบว่าเจ้าหน้าที่ไม่อาจที่จะเคร่งครัดต่อการรักษาระเบียบหรือคำสั่งนั้นได้ เมื่อต้องเผชิญกับสิทธิและเสรีภาพในการแสวงหาข่าวของสื่อมวลชน ในทางกลับกันองค์วิชาชีพของสื่อมวลชนอ้างว่าไม่มีกฎหมายห้ามมิให้มีการกระทำนั้น สื่อมวลชนก็สามารถกระทำการเพื่อแสวงหาข่าวสารด้วยวิธีการต่างๆ หากมีกฎหมายห้ามก็จะไม่กระทำการที่ผิดกฎหมาย ละต้องการบรรทัดฐานจากคำพิพากษาของศาลฎีกา ซึ่งผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งฐานละเมิดหรือคดีอาญาฐานหมิ่นประมาทได้อยู่แล้ว

ทุกฝ่ายมีความเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์ว่า มาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของมาตรา 4 และมาตรา 34 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สามารถกระทำได้โดยวิธีการดังนี้

(1) ให้หน่วยงานในฐานะเจ้าของสถานที่ที่มีอำนาจเหนือสถานที่กล่าวคือ กรมราชทัณฑ์ ผู้ดูแลเรือนจำ สำนักงานตำรวจ ผู้ดูแลสถานีตำรวจและศาลยุติธรรม ออกระเบียบห้ามนักข่าวถ่ายภาพ ผู้ต้องขังในเรือนจำในห้องขัง และในบริเวณศาลทั้งหมด

(2) ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมราชทัณฑ์จัดหาเครื่องพันธนาการที่มีขนาดเล็ก มีประสิทธิภาพสูงในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

2. รายงานผลการพิจารณาที่ 128/2548 เรื่อง ขอความเป็นธรรมกรณีสื่อมวลชนแพร่ข่าว

ผู้ร้อง นายกลม แซ่ลิ่ม

ผู้ถูกร้อง หนังสือพิมพ์ และสถานีโทรทัศน์

คำร้องเรียน ผู้ร้องเรียน ตามคำร้องที่ 660/2546 ลงวันที่ 23 กันยายน 2546 ผู้ร้องเป็นอาของเด็กหญิงอารีย์รัตน์ แซ่เล่า ซึ่งเสียชีวิต เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2546 หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ได้เสนอและแพร่ภาพข่าวการเสียชีวิตไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำให้ผู้ร้องและญาติเสียหาย เมื่อผู้ร้องขอให้แก้ข่าวดังกล่าวก็ไม่มีการแก้ไขแต่อย่างใด

ผู้ร้องมีความประสงค์ขอความเป็นธรรม และขอให้สื่อดังกล่าวแก้ข่าวให้ตรงความเป็นจริงและใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มอบหมายให้คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 1 ดำเนินการต่อไปการตรวจสอบข้อเท็จจริง

คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 1 ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว ได้ความว่าในเรื่องร้องเรียนดังกล่าว สภาการหนังสือพิมพ์ได้ดำเนินการเยียวยาแก้ไขในเบื้องต้นแล้ว โดยหนังสือพิมพ์คม ชัด ลึกได้มีการแก้ข่าว และสภาการหนังสือพิมพ์ได้ทำหนังสือพิมพ์หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ตักเตือนให้ระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำที่อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อผู้ตกเป็นข่าว และผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งสภาการหนังสือพิมพ์ได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบแล้ว ต่อมาผู้ร้องได้ขอยุติเรื่อง

ความเห็นของคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 1

คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 1 พิจารณาแล้วเห็นว่ากรณีร้องเรียนดังกล่าวได้รับการเยียวยาแก้ไขแล้ว และผู้ร้องขอยุติเรื่อง จึงสมควรยุติเรื่องร้องเรียน

มติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในการประชุม ครั้งที่ 31/2548 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้มีมติให้ยุติเรื่องร้องเรียนดังกล่าว

นอกจากนี้จากรายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ. 2544-2546 โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้มีสรุปสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ในรายงานดังกล่าวได้มีหยิบยกปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ภาพข่าวที่ปรากฏ กรณีพนักงานหญิงรถเมล์ปรับอากาศถูกคนร้ายฆาตกรรมให้ห้องน้ำอยู่รถเมล์ มีการตีพิมพ์สภาพศพผู้ตายในลักษณะกึ่งเปลือย เผยให้เห็นร่างกายท่อนบนและล่าง แม้ใช้เทคนิคการพิมพ์ปกปิดบางส่วน แต่ก็ยังเปิดเผยให้เห็นสภาพศพชัดเจน ดร. วิสาสินี พิพิธกุล นักวิชาการด้านสื่อมีความเห็นว่า “การนำเสนอข่าวฆาตกรรมวิชาชีพ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตาย ครอบครัวและสตรี”⁶⁵ นอกจากนี้ในรายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย พ.ศ. 2547-2550 ยังคงกล่าวถึงปัญหาการการที่สื่อมวลชน

⁶⁵ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ปี 2544- 2546 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, 2549), หน้า 25.

มีการนำเสนอข่าวที่ทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศ ชื่อเสียง ศักดิ์ศรีของทั้งปัจเจกชนซึ่งเป็นเป้าหมายและครอบครัว ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจเกิดจากความตั้งใจและขาดความระมัดระวังของสื่อมวลชนเอง⁶⁶

4.3.1.3 กรณีคำตัดสิน-คำวินิจฉัยขององค์กรศาล

จากการศึกษาพบว่าได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งจากคำพิพากษาดังที่ได้กล่าวต่อไปนี้ได้มีการแสดงให้เห็นถึงการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

1. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 990/2508

โจทก์ในคดีนี้ได้ถูกฟ้องเป็นจำเลยในความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ ภายนอกราชอาณาจักร จำเลยในคดีนี้ได้นำข่าวลงในหนังสือพิมพ์ของจำเลยว่า "อดีตกำนันแนว 5 เป็นลมที่ศาลพยานระบุงกลางศาลคบเขมร" และลงเนื้อข่าวต่อไปว่า "กำนันผู้ต้องหาชายชาตินาการ เคลื่อนไหวของทางการตำรวจทหารไทยไปเปิดเผยให้เขมรเป็นลมฟุบกลางศาล เมื่อถูกพยานปากสำคัญให้การว่าถูกกำนันใช้ไปติดต่อทหารเขมร...." และดำเนินข่าวต่อไปว่า โจทก์คดีนี้ถูกตำรวจจับกุม และถูกฟ้องต่อศาลทหารกรุงเทพ(ศาลอาญา) ข้อความที่จำเลยลงข่าวนี้นี้ เมื่ออ่านดูข้อความทั้งหมดแล้ว เข้าใจได้ว่าเป็นการรายงานข่าวเรื่องที่โจทก์คดีนี้ถูกฟ้องในข้อหาว่ากระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ ภายนอกราชอาณาจักร แม้จะเป็นการเขียนข่าวโดยใช้ถ้อยคำให้ผิดเพี้ยนจากที่โจทก์ถูกฟ้องไปบ้าง เช่นใช้คำว่า "แนว 5" "คนชายชาติ" ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นถ้อยคำที่มีความหมายทำนองเดียวกับที่โจทก์ถูกฟ้องนั่นเอง ส่วนเรื่องที่จำเลยลงข่าวว่าโจทก์เป็นลมล้มฟุบกลางศาลนั้น ความจริงโจทก์เพียงแต่แถลงต่อศาลว่าปวดศีรษะมากจะเป็นลม แม้จำเลยจะได้แจ้งข่าวเกินเลยความจริงไปบ้างก็ตาม แต่ยังไม่พอที่จะถือได้ว่าจำเลยได้กระทำไปโดยไม่สุจริต ฉะนั้นเนื้อข่าวของจำเลยตอนนี้จึงถือได้ว่าได้แจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 329(4) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท

จำเลยลงภาพโจทก์และเขียนข้อความลงใต้ภาพของโจทก์ว่า "คนชายชาติอดีตกำนันยึดยืน คนไทยผู้ยอมเป็นลูกมือเขมรสืบราชกรลัษ" เมื่อถูกตีแผ่ความผิดถึงกับเป็นลมกลางศาล" ข้อความในตอนนี้เป็นคนละตอนแยกออกจากเนื้อข่าวที่กล่าวแล้วในตอนแรก และไม่ใช่เป็นการแจ้งข่าวเรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาล แต่เป็นถ้อยคำของหนังสือพิมพ์จำเลยเอง ประชาชนผู้อ่านหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ย่อมเข้าใจได้ว่าโจทก์เป็นคนชายชาติเป็นคนไทยผู้ยอมเป็นลูกมือเขมรสืบราชกรลัษ ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง ความจริงโจทก์เพียงแต่ถูกฟ้องร้องต่อศาลเท่านั้น เมื่อโจทก์ลงข่าวโดยแสดงความเห็นเสียเองเช่นนี้ จึงเป็นการใส่ความโจทก์โดยประการที่น่าจะทำให้โจทก์เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังได้เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 174.

มาตรา 326 ประกอบกับมาตรา 328 และการลงข่าวตอนนี้อย่างนี้ไม่ใช่เป็นการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรม เรื่องการดำเนินการอันเปิดเผยในศาลจำเลยจึงไม่ได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329(4)

จำเลยที่ 1 เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับที่โจทก์นำมาฟ้องจึงต้องรับผิดชอบเป็นตัวการในการที่หนังสือพิมพ์จำเลยลงข่าวหมิ่นประมาทโจทก์ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 48 วรรค 2 แม้จำเลยที่ 1 จะไม่ได้ลงข่าวนี้โดยได้มอบหมายให้จำเลยที่ 2 เป็นผู้ดำเนินการแทนก็ตามจำเลยที่ 1 หาพ้นผิดไป

2. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 782/2524

ข้อความที่จำเลยเขียนลงในหนังสือพิมพ์รายวันมีความหมายถึงโจทก์มีความว่า “เช็กเอเย่เช็กเต็งแม่แต่เช็กเงิน 3 พันบาทของอ้ายเสี่ยบักกามก็ยงเต็งมาแล้วดี. วัน. จันทร์. สะอื่น ให้เสี่ยชัยณรงค์ ไม่อยากจะเชื่อ เมื่อก่อนยังเป็นจับกัง ไอ้เสี่ยจ่ายเช็ก 3 พันก็เต็งเหมือนกัน ตำรวจไปตามจับ พี่แกโยแนวบไปกอดเมีย (เก่า) รำให้ด้วยความกลัว ทุกข์เรื่องของอ้ายเสี่ยบรรลัยมีมากมาย เป็นพะเรือ คนรักใคร่ชอบพอมันทั้งนั้นานคอยส่งข่าวความสกปรกให้ฟังไม่ว่างวันซึกที่ เฮ้อกูละเปือ ” ข้อความที่ว่า “ไอ้เสี่ยบักกาม” ก็ดีและที่ว่า “เมื่อก่อนยังเป็นจับกัง ไอ้เสี่ยจ่ายเช็ก 3 พันก็เต็งเหมือนกัน” ก็ดี และได้ลงรูปภาพโจทก์ในหน้าหนึ่งอีกด้วย จากข้อความสามารถสื่อความหมายทำให้ผู้ที่ได้ยินได้ฟังเกิดความรู้สึกนึกคิดและเข้าใจตัวโจทก์ว่าโจทก์เป็นคนมักมากในกามคุณผิดวิสัยปุถุชนทั่วไป เช็กที่ออกจำนวนเงินเพียง 3,000 บาท ก็ไม่มีเงิน ไม่ผิดอะไรกับครั้งยังเป็นกุลีหาเข้ากินค่า แสดงให้เห็นและเข้าใจไปได้ว่าโจทก์เป็นผู้มีความประพฤติไม่ดีไม่ควรแก่การยกย่องสมาคม อันเป็นการใส่ความโจทก์โดยประการที่น่าจะทำให้โจทก์เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังโดยการโฆษณาด้วยเอกสารในเรื่องส่วนตัว ไม่มีลักษณะไปในทำนองของการติชมอย่างเป็นทางการและเป็นธรรมตามวิสัย เพื่อยังให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน จึงเป็นการหมิ่นประมาทโจทก์

3. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 526/2525

ข้อความที่ลงหนังสือพิมพ์ในคอลัมน์ "มองมุมนอก" ของหนังสือพิมพ์รายวัน "มติชน" นอกจากระบุถึงชื่อและนามสกุลของโจทก์แล้ว ยังลงรูปโจทก์ด้วย ทั้งข้อความก็หมายถึงโจทก์เป็นส่วนใหญ่ และข้อความดังกล่าวมีความหมายว่าโจทก์ประพฤติปฏิบัติตนอย่างคนไร้ศีลธรรม การที่โจทก์ผ่านการสัมมนาหลักสูตรพัฒนานักบริหารไม่ได้ช่วยตัดสินใจและนิสัยของโจทก์ให้กลับตัวกลับใจมีคุณธรรม โจทก์มีส่วนพัวพันเป็นผู้จ้างวานนายพิชิตผู้สื่อข่าวชาวไทยรัฐ เพราะโจทก์มีนิสัยชอบวางอำนาจมาตราบใหญ่ มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย และใช้อำนาจในทางที่ผิด อำนาจฝ่ายต่ำจึงเข้าครอบงำ ถ้าประเทศมีข้าราชการระดับนักบริหารอย่างโจทก์ บ้านเมืองจะไปไม่รอด ข้อความดังกล่าวเป็นการใส่ความโจทก์ต่อผู้อ่านหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้โจทก์เสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง และถือไม่ได้ว่าเป็นการเสนอข้อความโดยสุจริตติชมด้วยความ

เป็นธรรมเนียมเป็นนิสัยของหนังสือพิมพ์ที่พึงกระทำ หรือเป็นการลงข่าวตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จึงเป็นการหมิ่นประมาทโจทก์ บรรณาธิการ หมายความว่า บุคคลซึ่งรับผิดชอบในการจัดทำ ตรวจสอบ คัดลอก หรือควบคุมบทประพันธ์หรือสิ่งอื่นในหนังสือพิมพ์ ดังนั้น ในกรณีแห่งหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการที่จะต้องรับผิดชอบเป็นตุลาการ ต้องเป็นบรรณาธิการซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับบทประพันธ์หรือสิ่งอื่นในหนังสือพิมพ์เท่านั้น เมื่อโจทก์ไม่ได้นำสืบว่าจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นบรรณาธิการอำนวยการมีส่วนรับผิดชอบต่อเรื่องดังกล่าวอย่างไร ประกอบกับจำเลยที่ 1 ให้การปฏิเสธ และจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นบรรณาธิการ เจ้าของผู้พิมพ์ผู้โฆษณาของหนังสือพิมพ์รายวัน "มติชน" รับว่าเป็นผู้รับผิดชอบในข้อความที่ลงโฆษณาทั้งหมดแต่ผู้เดียว จำเลยที่ 1 จึงไม่ต้องรับผิดชอบ

4. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 363/2532

โจทก์เขียนข้อความในหนังสือพิมพ์ของโจทก์กล่าวหา ส. หรือ น. หรือ มัคคุเทศก์หมายเลข 116 ซึ่งหมายถึงจำเลยว่ามีพฤติกรรมหลอกลวงต้มตุ๋นนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย ขอบหาโสเภณีราคาถูกไปย้อมแมวว่าเป็นนางแบบ เรียกค่าตัวสูงลิ่วและชักชวนชาวมาเลเซียมาเปิดช่องที่หาดใหญ่ ทั้งนี้มีการลงภาพถ่ายของจำเลยมีสีดำคาดหน้าบริเวณตา มีข้อความกล่าวหาว่าบุคคลในภาพถ่ายขอบต้มตุ๋นชาวมาเลเซีย จำเลยยอมเข้าใจโดยสุจริตว่า ข้อความในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวเป็นข้อความที่กล่าวหาจำเลย น่าจะทำความเสียหายหรือกระทบกระเทือนต่ออาชีพและฐานะของจำเลยซึ่งทำงานเป็นมัคคุเทศก์ การที่จำเลยมีจดหมายไปถึงนายกสมาคมหนังสือพิมพ์ภาคใต้แห่งประเทศไทย ให้รับทราบพฤติกรรมของโจทก์ว่าไม่ให้ความร่วมมือแก่สมาคมดังกล่าว และเป็นคนบ่อนทำลายเศรษฐกิจของชาติด้านการท่องเที่ยว ควรหลีกเลี่ยงการสมาคมและให้ข่าวแก่โจทก์ เพราะอาจนำบทความไปเผยแพร่เกิดความเสียหายแก่วงการธุรกิจการท่องเที่ยว ดังนี้ การกระทำของจำเลยจึงเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตเพื่อความชอบธรรม และเป็นการป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตน ตามคลองธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329(1) การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท

5. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 785/2545

ในทางพิจารณาของโจทก์และจำเลยไม่ปรากฏว่าโจทก์เคยถูกจับกุมสอบสวนหรือดำเนินคดี ฉะนั้น การพาดหัวข่าวทางหนังสือพิมพ์ ด. รายสัปดาห์ ในหน้าแรกพร้อมภาพใบหน้าของโจทก์มีข้อความว่า "ลับ ชี้สำนวนความผิดจับ "ธ"(ซึ่งหมายถึงโจทก์)" ย่อมทำให้ผู้อ่านโดยทั่วไปเข้าใจว่าโจทก์ถูกจับกุมสอบสวนดำเนินคดีซึ่งมิใช่ข้อความจริง ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นและถูกเกลียดชังได้

โจทก์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและเป็นประธานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ในช่วงเวลาที่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์มีมติให้กล่าวโทษดำเนินคดีแก่ ส. กับพวก ซึ่งในวันที่มีมติโจทก์ก็เข้า

ร่วมประชุมในฐานะประธานด้วย ดังนั้น โจทก์ย่อมไม่อาจปฏิเสธความรับผิดชอบว่ามติดังกล่าวเป็นเรื่องของคณะกรรมการไม่เกี่ยวกับโจทก์ได้ แต่เมื่อปรากฏว่าโจทก์กับ ส. ไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกัน และฝ่ายตรวจสอบของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้ติดตามตรวจสอบการป่วนหุ้นของกลุ่มอื่น ๆ นอกเหนือจากกลุ่มของ ส. ด้วยไม่ใช่เลือกปฏิบัติเฉพาะกลุ่มของ ส. เพียงกลุ่มเดียวแสดงว่าการกล่าวโทษร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ ส. มิใช่การกระทำที่ลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติ ฉะนั้น การที่จำเลยเสนอข่าวว่าโจทก์ให้ดำเนินคดีจับ ส. พร้อมยึดข้อหาเป็นการใช้อำนาจทำเพื่อเพื่อน ซึ่งเป็นการปฏิบัติโดยลำเอียง ย่อมทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าโจทก์มิได้ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตและไม่มีคุณธรรมเลือกปฏิบัติมุ่งช่วยเหลือพวกพ้อง ย่อมทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย เสื่อมเสียชื่อเสียงถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง การกระทำของจำเลยมิใช่การติชมด้วยความเป็นธรรมหรือเป็นการแสดงข้อความโดยสุจริต

จำเลยต้องรับผิดชอบในฐานะบรรณาธิการผู้พิมพ์โฆษณาหนังสือพิมพ์ ด. รายสัปดาห์ โดยที่จำเลยมิได้เป็นผู้ประพันธ์ข้อความ หนังสือพิมพ์ดังกล่าวมักเสนอข่าวใหญ่เกี่ยวกับธุรกิจและออกเป็นรายสัปดาห์ซึ่งมีผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม การให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาทั้งในหนังสือพิมพ์ประเภททั่วไปและธุรกิจ ทั้งรายวันและรายสัปดาห์ย่อมไม่เหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดของจำเลย สมควรให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์ ด. รายสัปดาห์และหนังสือพิมพ์ ผ. รายสัปดาห์ เพียง 2 ฉบับ

4.3.1.4 กรณีอื่นๆ

จากการศึกษาพบว่าปัญหาการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ในหลายครั้งไม่ได้มีการร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ก็ได้มีการหยิบยกปัญหาดังกล่าวขึ้นมากล่าวถึง เช่น งานวิจัยด้านสื่อมวลชนและด้านสังคมศาสตร์ที่ได้กล่าวถึงปัญหาการนำเสนอภาพที่ไม่เหมาะสม วิทยานิพนธ์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “การพิทักษ์สิทธิทางเพศของสตรีกับปัญหาการเสนอข่าวหนังสือพิมพ์” ได้ทำการเก็บข้อมูลภาพข่าวสตรีจากหนังสือพิมพ์ 8 ฉบับ ในช่วงปี 2543 จำนวน 5 เดือน สรุปผลการวิจัยว่า การนำเสนอข่าวและภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ในประเด็นการละเมิดสิทธิทางเพศสตรี พบว่ามีการเสนอข่าวอย่างไม่เหมาะสม ขาดการคำนึงถึงประเด็นสิทธิสตรี สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคทางเพศ การเคารพในศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ และความรับผิดชอบต่อสังคม⁶⁷

นอกจากนี้งานวิจัยหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง ปฏิบัติการในมิติด้านจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สถาบันอิศราและ

⁶⁷ นาดยา ศรีดี, “การพิทักษ์สิทธิทางเพศสตรีกับปัญหาการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 110.

สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ทำงานเก็บข้อมูลหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งตีพิมพ์ระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2553 จากหนังสือพิมพ์ 10 ฉบับ จำนวน 393 ฉบับ พบว่ามีการนำเสนอภาพข่าวในหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่งจำนวน 2711 ภาพ พบว่าเป็นภาพความรุนแรง แสดงรายละเอียดความรุนแรง อาชญากรรม อุบัติเหตุ จำนวนถึง 738 ภาพ ภาพทวาเสียว ภาพคนตายด้วยเหตุต่างๆ ภาพทำร้ายร่างกาย ภาพการฆ่า 53 ภาพ ภาพเด็ก สตรี เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส 39 ภาพ ภาพแสดงให้ทราบถึงที่อยู่ สถานที่เรียน สถานที่ทำงานของเด็ก สตรี เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส 2 ภาพ⁶⁸ จากงานวิจัยดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าการนำเสนอภาพข่าวที่อันมีลักษณะที่เสี่ยงต่อการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นจำนวนมาก

สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ได้มีการตระหนักถึงปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมและอาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยคณะกรรมการควบคุมจริยธรรมแห่งสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้ออกประกาศเดือน เรื่อง การเสนอข่าวและภาพข่าวเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2552 มีใจความดังนี้⁶⁹

“เนื่องจากการเสนอข่าวและภาพข่าวฆ่าหั่นศพเด็กชายวัย 5 ขวบ ในหนังสือพิมพ์รายวันหลายชื่อฉบับ ระหว่างวันที่ 13 – 15 ตุลาคม 2552 รวมทั้งข่าวและภาพข่าวการทำแผนประทุษกรรมของผู้ต้องหาที่น่าหวาดเสียว ดูเสมือนหนึ่งผู้ต้องหาเป็นฮีโร่ที่มีความสามารถในการใช้อาวุธปืน และการสัมภาษณ์เด็กผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์ในลักษณะที่ไม่คำนึงถึงการละเมิดสิทธิเด็ก อันเป็นการหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์

เพื่อเป็นการตระหนักถึงศักดิ์ศรีและความรับผิดชอบของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ เพื่อรักษาและส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติและปกป้องอนุชนของชาติ และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติข้อ 15 ที่ว่า ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว

⁶⁸ จริยา สมประสงค์, งานวิจัยหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง ปฏิบัติการในมิติด้านจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ [ออนไลน์], 6 กันยายน 2555. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=3290:i-11-3-35-&catid=86 :2009-09-10-04-32-54

⁶⁹ สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, ประกาศสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เรื่อง การเสนอข่าวและภาพข่าวเด็กและเยาวชน หนังสือพิมพ์ [ออนไลน์], 30 ธันวาคม 2557. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=420:2252-&catid=49:2552&Itemid=26

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส ข้อ 17 ที่ว่า หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชนอย่างถ่วง และข้อ 24 ที่ว่า การเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ พึงตระหนักถึงความสำคัญของข่าวต่อสาธารณชน และไม่เสนอข่าวในทำนองชวนเชื่อในเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ รวมทั้งการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 27 ที่ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใดซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

จึงขอให้สมาชิกผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์พึงตระหนักและระมัดระวังในการเสนอข่าวและภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมดังกล่าว ทั้งนี้ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้ส่งกรณีปัญหาการเสนอข่าวและภาพข่าวดังกล่าวให้สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติพิจารณาตามขั้นตอนแล้วด้วย”

อีกทั้งเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2557 ทางสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์เตือนสื่อมวลชนทุกแขนงให้ระมัดระวังการเสนอภาพน้องแก้วมเหสีที่ถูกละเมิดทางเพศและฆาตกรรม ก่อนโยนลงจากโบกี้รถไฟ ในพื้นที่ อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ เพราะเสี่ยงละเมิดกฎหมายคุ้มครองเด็ก โดยระบุว่า ขอให้สื่อทุกประเภทระมัดระวังในการเสนอภาพข่าวดังกล่าว ที่อาจก่อให้เกิดความหวาดหวั่นต่อครอบครัวและสังคม ควรให้การเคารพต่อครอบครัวผู้สูญเสีย หากเสนอภาพข่าวโดยไม่ระมัดระวัง มีความเสี่ยงละเมิดต่อกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2546 มาตรา 27 ที่ระบุว่า ห้ามมิให้โฆษณา หรือ เผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศเกี่ยวกับตัวเด็ก โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหาย แก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือ สิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือ เพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเอง หรือ ผู้อื่นโดยมิชอบ และมาตรา 50 ห้ามมิเปิดชื่อตัว ชื่อสกุล ภาพหรือข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับตัวเด็กในลักษณะที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือ สิทธิประโยชน์ของเด็กหรือผู้ปกครอง โดยผู้ละเมิดมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้ ยังมีข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ข้อที่ 15 ระบุว่า ในการเสนอข่าวหรือภาพใดๆ หนังสือพิมพ์ ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาส การเสนอข่าวต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์ หรือ โศกนาฏกรรมไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง และข้อ 17 ระบุว่า หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร หรือน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของสาธารณชน สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยจึงขอให้สื่อมวลชนทุกประเภททั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ ทุกประเภทไม่ควรเผยแพร่ภาพ กรณีที่เกิดความเสียหายต่อเด็กใน กรณีอื่นๆ ด้วย ซึ่งสื่อทุก

ประเภทควรได้ตระหนักถึงข้อบังคับแห่งจริยธรรมวิชาชีพ กฎหมายคุ้มครองเด็ก และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอย่างเคร่งครัด⁷⁰

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้เกิดขึ้นจริง ซึ่งปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นปัญหาที่พบได้อย่างทั่วไป และในบางครั้งก็มีการนำเสนอประเด็นปัญหาดังกล่าวร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พร้อมทั้งมีการกำหนดมาตรการเยียวยาอย่างเหมาะสมตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ หรือในบางครั้งปัญหาดังกล่าวก็มีการกล่าวหยิบยกขึ้นมาเองจากองค์กรด้านสื่อสารมวลชน ซึ่งอาจจะมีการออกประกาศในรูปแบบแถลงการณ์ หรือประกาศต่างๆ เกี่ยวกับปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเรียกร้องให้มีตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและต้องการไม่ให้มีการเผยแพร่ภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นอีกต่อไป

4.3.2 วิเคราะห์ตัวอย่างการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากตัวอย่างข้างต้น ในบางเรื่องร้องเรียนหรือในคำประกาศ แถลงการณ์ต่างๆ ได้มีการเขียนอย่างชัดเจนอยู่แล้วว่าการกระทำดังกล่าวเข้าลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ตามในบางครั้งก็อาจเกิดข้อสงสัยเพราะเหตุใดภาพข่าวดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถตีความได้หลายประการ ในบางเรื่องร้องเรียนก็ไม่ได้เขียนว่าการนำเสนอภาพข่าวนั้นเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ลักษณะในการนำภาพข่าวนั้นผู้วิจัยเห็นว่าอาจจะมีลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นในหัวข้อนี้จะทำการจัดประเภทภาพข่าวที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และจะทำการวิเคราะห์ว่าภาพข่าวในลักษณะนั้นมีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไรบ้าง อนึ่ง ภาพข่าวที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์นี้จะเป็นตัวอย่างภาพข่าวจากหัวข้อที่แล้ว และภาพข่าวที่พบเห็นได้บ่อยในหน้าหนังสือพิมพ์เท่านั้น ซึ่งอาจไม่ครอบคลุมภาพข่าวในทุกประเภทได้

⁷⁰สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, สมาคมนักข่าวฯ เตือนสื่อระมัดระวังเสนอภาพน้องแก้ว เสียละเมิดกฎหมายคุ้มครองเด็ก [ออนไลน์], 30 ธันวาคม 2557. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&task=view&id=3552&Itemid=

4.3.2.1 การจัดประเภทของภาพข่าวหนังสือพิมพ์ที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากตัวอย่างภาพข่าวที่มีการร้องเรียนปัญหาการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมและละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถที่จะจัดประเภทลักษณะของภาพข่าวได้ดังนี้

ตารางที่ 5 ตารางแสดงประเภทภาพข่าวและลักษณะของภาพข่าว

ข้อ	ประเภทภาพข่าว	ลักษณะของภาพข่าว
1.	ภาพผู้กระทำความผิด ภาพผู้ต้องหาในคดีอาญา	ภาพข่าวประเภทนี้เป็นภาพข่าวที่พบเจอได้บ่อยในหน้าหนังสือพิมพ์ ตัวอย่างของลักษณะภาพข่าวประเภทนี้ มีดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ภาพผู้ต้องหาคดีอาญาถูกควบคุมตัวใส่สถานที่ต้องขัง มีการใส่กุญแจมือขณะออกจากสถานที่ต้องขัง ภาพผู้ต้องหาที่มีโชตรวน - ภาพหน้าผู้ต้องสงสัย หรือผู้ต้องหาที่เห็นได้ชัดเจน ทั้งที่คดียังอยู่ในขั้นตอนสืบสวนสอบสวน หรือขั้นตอนพิจารณาคดี - ภาพบุคคลในภาพมิได้กระทำความผิด (ลงภาพไม่ตรงกับคำอธิบายภาพ) - ภาพข่าวการตั้งโต๊ะแถลงข่าว ที่มีผู้กระทำความผิดนั่งอยู่ด้วย โดยเฉพาะข่าวการเกี่ยวกับยาเสพติด - ภาพข่าวการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ
2.	ภาพเหยื่อหรือผู้เสียหายจากการกระทำความผิด	ตัวอย่างของลักษณะภาพข่าวประเภทนี้ มีดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ภาพข่าวของเหยื่อคดีอาญา - ภาพเด็กหรือสตรีที่เป็นผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศ คดีครอบครัว (ทั้งในกรณีปิดบังหน้าตาและไม่ปิดบังหน้าตา)
3.	ภาพความรุนแรง แสดงรายละเอียดความรุนแรงภาพทำร้ายร่างกาย	ตัวอย่างของลักษณะภาพข่าวประเภทนี้ มีดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ภาพข่าวการทะเลาะ - ภาพข่าวคนที่ถูกทำร้ายร่างกาย - ภาพผู้ร้ายถืออาวุธในมือชูตัวประกัน

4.	ภาพคนตายด้วยเหตุต่างๆ อาชญากรรม อุบัติเหตุ ภาพหวาดเสียว	ภาพข่าวประเภทนี้มีจําหน่ายเสนอภาพของบุคคลที่เสียชีวิต ด้วยเหตุต่างๆ มีการถ่ายให้เห็นภาพศพและมีนํารูปถ่ายหน้า ตรงของบุคคลมาแสดงด้วยตัวอย่างของลักษณะภาพข่าว ประเภทนี้ มีดังนี้ - ภาพข่าวเด็กอายุ 9 เดือนติดล้อจนตายได้ - ภาพข่าวตู้คอนเทนเนอร์ทับแม่ลูกจนตาย - ภาพรถชน เห็นสภาพศพ - ภาพหญิงสาวหรือเด็กถูกข่มขืนจนเสียชีวิต (ในบาง ครั้งมีการไม่ปกปิดชื่อนามสกุล)
5.	ภาพการฆ่าตัวตาย	ตัวอย่างของลักษณะภาพข่าวประเภทนี้ มีดังนี้ - ภาพข่าวการฆ่าตัวตายของนิสิต มหาวิทยาลัยชื่อดัง มีการลงรูปภาพหน้าตรงของผู้ตายอย่างชัดเจน - ภาพข่าวการพยายามฆ่าตัวตาย โดยถ่ายให้เห็น ภาพของบุคคลที่พยายามฆ่าตัวตายอย่างชัดเจน
6.	ภาพเด็ก สตรี เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส	นอกจากกรณีที่น่าเสนอมาแล้วในข่าวประเภทอื่นๆ ภาพข่าว เด็กและสตรีที่ที่พบเห็นได้บ่อย เช่น - ภาพข่าวเกี่ยวกับการฆ่ามนุษย์ - ภาพข่าวเกี่ยวกับการทลายช่อง มีการถ่ายภาพให้เห็น ถึงหญิงผู้ให้บริการทางเพศ - ภาพเด็กหรือเยาวชนกำลังเสพยาเสพติด
7.	ภาพอุอด ลามก อนาจาร	ตัวอย่างของลักษณะภาพข่าวประเภทนี้ มีดังนี้ - ภาพการร่วมเพศชาย-หญิง หรือภาพข่าวที่สามารถ ทำให้ทราบพฤติกรรมทางเพศอย่างเปิดเผย (แม้จะมีใช้ แถบคาดปิดตาก็ตาม) - ภาพล้อเลียนบุคคลในประเด็นทางเพศ

4.3.2.2 วิเคราะห์ลักษณะการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวอย่างภาพ ข่าวหนังสือพิมพ์

เมื่อได้ทำการจัดประเภทภาพข่าวแล้ว ต่อมาจะทำการศึกษาว่าภาพข่าว
ประเภทต่างๆ นั้นมีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไร จากการตัวอย่างเรื่อง

ร้องเรียนที่นำมาแสดงนี้ จะเห็นได้ว่าแม้ผู้ร้องเรียนได้ร้องเรียนว่าภาพข่าวดังกล่าวขัดต่อกฎหมาย หรือขัดต่อจริยธรรมวิชาชีพในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ในบางครั้งเรื่องร้องเรียนนั้นไม่ได้รับการ วินิจฉัยว่าการกระทำนั้นละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ เรื่องร้องอาจสิ้นสุดลงด้วยเหตุปัจจัย อื่นๆ เช่น มีการส่งหนังสือแสดงความเสียใจในการการกระทำที่ไม่เหมาะสมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม กรณียังเป็นที่ต้องสงสัยอยู่ว่าการกระทำดังกล่าวละเมิดต่อกฎหมาย/กฎเกณฑ์ด้านจริยธรรมและ/หรือ ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่อย่างไร

ในหัวข้อนี้จะทำการวิเคราะห์ว่าตัวอย่างจากตัวอย่างประเภทภาพข่าว ทั้ง 7 ประเภทข้างต้นว่าเป็นการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่เกินขอบเขตที่กฎหมาย/กฎเกณฑ์ ต่างๆ กำหนดหรือไม่ และเป็นนำเสนอภาพข่าวที่การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไร ทั้งนี้ ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ที่ในประเด็นข้างต้นจะต้องมีการวิเคราะห์ลักษณะของกฎหมายและกฎเกณฑ์ กำหนดขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวก่อน เพราะกฎหมายและกฎเกณฑ์นั้นอาจเป็นได้ในสองกรณี คือ (1) กฎหมาย/กฎเกณฑ์ที่เขียนไว้อย่างชัดเจนห้ามกระทำการใดๆ ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ และ (2) กฎหมาย/กฎเกณฑ์ที่ไม่กล่าวโดยแจ้งชัดว่าห้ามการกระทำที่เป็นการขัดต่อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การวิเคราะห์ว่าลักษณะของรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และกฎเกณฑ์ต่างๆ (ในการวิเคราะห์นี้จะทำการพิจารณาตั้งแต่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ)

(1) กฎหมาย/กฎเกณฑ์ที่เขียนไว้อย่างชัดเจนห้ามกระทำการใดๆ ที่ ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากการศึกษาจะพบว่าในบทบัญญัติกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนด เกี่ยวกับขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษานั้น พบว่ามี รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 28 (ซึ่งเป็นขอบเขตทั่วไปของการใช้เสรีภาพ) คำสั่งสำนักงานตำรวจ แห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การ เผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ที่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งในเนื้อหาของ รัฐธรรมนูญและกฎเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว จะต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ฉะนั้นเมื่อกฎหมาย/กฎเกณฑ์ข้างต้นได้เขียนว่าห้ามนำเสนอภาพข่าวที่ ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต่อมาจะต้องมีการตีความว่าการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มี ลักษณะเช่นใด ซึ่งจากการศึกษาในบทที่ 2 ลักษณะการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ มีอยู่ด้วยกัน 4 ลักษณะคือ 1. การกระทำที่เป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง 2. การกระทำที่เป็น

การย้ายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผู้อื่น 3. การกระทำที่เป็นการลู่เกียรติของบุคคลอื่น 4. การกระทำที่เป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น

(2) กฎหมาย/กฎเกณฑ์ที่ไม่กล่าวโดยแจ้งชัดว่าห้ามการกระทำที่เป็น การขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในส่วนนี้จะทำการศึกษาวิเคราะห์ว่ากฎหมาย/กฎเกณฑ์ที่ไม่กล่าวโดยแจ้งชัดว่าห้ามการกระทำที่เป็นการขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น มีเจตนารมณ์หรือความ สอดคล้องต่อการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ เพราะหากกฎหมาย/กฎเกณฑ์ดังกล่าวนั้นมี จุดประสงค์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว การนำเสนอภาพข่าวที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย/ กฎเกณฑ์ก็ย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้กำหนดขอบเขต ในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ไว้นั้น ในเนื้อหาบทบัญญัติของกฎหมาย/กฎเกณฑ์บาง ฉบับ ในส่วนที่เกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวมิได้ระบุอย่างชัดเจนว่าการนำเสนอภาพข่าวต้องไม่ละเมิด ต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาของกฎหมายหรือกฎเกณฑ์เหล่านั้น จะพบว่า บทบัญญัตินี้ส่วนใหญ่มีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 6 ตารางแสดงการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาของกฎหมาย/กฎเกณฑ์ (ที่ เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าว) กับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

กฏหมาย / กฎเกณฑ์	วิเคราะห์ถึงเนื้อหาของกฎหมาย/กฎเกณฑ์ว่ามีความสอดคล้องหรือมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550	<p>จากศึกษาในรัฐธรรมนูญจะพบว่า มาตรา 28 ซึ่งเป็นขอบเขตทั่วไปของการใช้เสรีภาพนั้น ได้บัญญัติให้บุคคลใช้เสรีภาพได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งการคุ้มครองไม่ให้มิใช้เสรีภาพละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นนี้เป็นการสะท้อนว่าบุคคลควรได้รับการเคารพต่อคุณค่าหรือศักดิ์ศรีของเขา โดยบุคคลอื่นๆ จะต้องเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพที่เขามีบุคคลอื่นๆ นั้นไม่มีสิทธิที่จะไปใช้สิทธิและเสรีภาพละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น บทบัญญัตินี้จึงเป็นสะท้อนให้เห็นถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง</p> <p>นอกจากนี้ ในมาตรา 35 มาตรา 45 วรรคสองและวรรคสี่ จะพบว่าการนำเสนอภาพข่าวต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิในครอบครัวของผู้ที่ถูกนำเสนอภาพข่าวนั้น ต้องไม่เป็นการกระทบต่อเกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลอื่น และต้องไม่กระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้อื่นอีกด้วย การเสนอภาพข่าว</p>

	<p>จะต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องไม่เกิดความเสื่อมโทรมทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนอีกด้วย</p> <p>หากพิจารณาจากบทบัญญัติข้างต้น จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองเกียรติยศชื่อเสียง สิทธิความเป็นส่วนตัวก็คือการคุ้มครองบุคคลในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์ ผู้หนึ่งที่สมควรจะมี ดังนั้นการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อการคุ้มครองเกียรติยศชื่อเสียง ความเป็นส่วนตัว ก็ย่อมเป็นการละเมิดต่อคุณค่าของความเป็นคนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง</p>
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	<p>จากบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และมาตรา 423 ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล โดยกำหนดผู้ให้กระทำการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ไม่ว่าจะต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิใดๆ ตลอดจนชื่อเสียงของบุคคลใด</p>
ประมวลกฎหมายอาญา	<p>จากการพิจารณาบทบัญญัติในเรื่องความผิดหมิ่นประมาท (มาตรา 326) ความหมิ่นประมาทผู้ตาย (มาตรา 327) และความผิดหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา (มาตรา 328) ในประมวลกฎหมายอาญา จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติเหล่านี้ได้คุ้มครองมิให้บุคคลเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชังจากบุคคลอื่นอันเนื่องมาจากการถูกใส่ความ ดังนั้นเมื่อบทบัญญัติดังกล่าวได้คุ้มครองถึงชื่อเสียงของบุคคล คุ้มครองมิให้มีการลดคุณค่าของบุคคลลงจากการถูกดูหมิ่นเกลียดชัง บทบัญญัติดังกล่าวจึงได้สะท้อนถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p>
พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546	<p>จากบทบัญญัติในมาตรา 27 และมาตรา 50 ที่มีเจตนารมณ์ที่ต้องการจะปกป้องคุ้มครองจิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือประโยชน์อื่นใดในนั้นซึ่งคุณค่าของมนุษย์ที่มีมาตั้งแต่กำเนิด ดังนั้น การคุ้มครองคุณค่าของมนุษย์นี้ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง</p>
พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551	<p>บทบัญญัติมาตรา 56 ตามพระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์ที่จะปกป้องผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ โดยกำหนดห้ามการบันทึกภาพและแพร่ภาพของผู้เสียหาย รวมทั้งการกระทำอื่นใดที่ทำให้บุคคลทั่วไปทราบถึงตัวผู้เสียหาย จะเห็นได้ว่าความผิดค้ามนุษย์นี้เป็นการกระทำที่ลดคุณค่าความเป็นคนให้มนุษย์เป็นเพียงสิ่งของ สามารถที่ซื้อขายได้ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน ดังนั้นถ้า</p>

	หากมีการเผยแพร่ภาพของเหยื่อการค้ามนุษย์ออกไป ผู้นั้นย่อมรู้สึกอับอายที่ตนถูกลดคุณค่าเป็นเสมือนวัตถุที่สามารถขายได้ ฉะนั้นบทบัญญัติกฎหมายนี้จึงบทบัญญัติที่สะท้อนถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550	เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า การห้ามเผยแพร่ภาพที่จะทำให้เกิดความเสียหายทั้งแก่ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ย่อมมีเจตนารมณ์ที่ต้องการคุ้มครองเกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคล สิทธิส่วนบุคคล และสิทธิในครอบครัว ซึ่งหากมีการเผยแพร่ภาพออกไป บุคคลดังกล่าวย่อมได้รับความอับอาย ถูกดูหมิ่น เป็นการลู่เกียรติ หยามศักดิ์ศรี ซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553	จากพระราชบัญญัตินี้ จะเห็นได้ว่าในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและการพิจารณาคดีอาญา ห้ามมิให้มีการบันทึกภาพ และเผยแพร่ภาพของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด พร้อมทั้งต้องไม่เผยแพร่ข้อมูลอื่นๆ อันสามารถบ่งชี้ถึงตัวผู้กระทำความผิดได้ บทบัญญัตินี้เป็นมาตรการหนึ่งที่คุ้มครองคุณค่าสิทธิของเด็กและเยาวชนมิให้เสื่อมเสียชื่อเสียงมิให้เกิดการยำยีบับบังคับทางจิตใจของเด็กและเยาวชน มาตรการทางกฎหมายนี้จึงเป็นมาตรการที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ส่วนการพิจารณาคดีครอบครัว กฎหมายฉบับนี้ห้ามมิให้แพร่ภาพอันอาจจะทำให้รู้จักตัวคู่ความ หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณของบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้ก็ได้มีการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล และสิทธิในครอบครัวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิให้ถูกละเมิด บทบัญญัตินี้จึงเป็นมาตรการในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน
พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479	จากการศึกษาข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ภายในเรือนจำ พ.ศ. 2540 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นี้ ได้กำหนดให้การถ่ายภาพผู้ต้องขังทั้งภายใน ภายนอกเรือนจำต้องขออนุญาตอธิบดีกรมราชทัณฑ์เสียก่อน และห้ามมิให้บันทึกภาพใบหน้าหรือภาพที่เห็นใบหน้าได้อย่างชัดเจนหรือภาพที่สามารถให้เห็นและจำได้ว่า ผู้ต้องขังนั้นเป็นผู้ใด เว้นแต่จะได้อำนาจการปิดบังใบหน้าผู้ต้องขังนั้นตามวิธีการใดๆ เสียก่อน เพื่อมิให้ปรากฏ

	<p>ภาพใบหน้าผู้ต้องขังอย่างชัดเจน ตามข้อบังคับนี้ก็เป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังที่ไม่ต้องถูกเผยแพร่ภาพอันอาจทำให้สาธารณชนเกิดการลบลู่เกียรติและหยามศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา</p> <p>แม้ว่าข้อบังคับจะเขียนอย่างชัดเจนว่าห้ามถ่ายภาพผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ ยกเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ และแม้จะอนุญาตก็ห้ามบันทึกใบหน้าของผู้ต้องขังอย่างชัดเจน ต้องมีการปิดบังใบหน้า มาตรการดังกล่าวอาจไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ เพราะถ้ามีการถ่ายภาพที่เห็นการใส่เครื่องพันธนาการที่ไม่เหมาะสม เช่น มีการถ่ายภาพผู้ต้องขังที่ใส่กุญแจมือ และโซ่ตรวน แต่มีการทำเทคนิคเบลอน้ำ กรณีนี้อาจไม่ทราบว่าคุณคนนั้นคือใคร แต่ภาพดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่าคุณคนนั้นถูกปฏิบัติอย่างไม่ใช่มนุษย์ ที่ต้องมีเครื่องพันธนาการที่ทำให้เขาไม่มีอิสระ มาตรการดังกล่าวจึงยังเป็นมาตรการที่ไม่สามารถคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>
<p>ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการให้ข่าวและบริการข่าวสารของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2545</p>	<p>จากระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการให้ข่าวและบริการข่าวสารของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2545 ห้ามมิให้ถ่ายภาพบริเวณศาลหรือในห้องพิจารณาคดีที่ไม่มีการพิจารณาคดี ยกเว้นแต่จะได้รับอนุญาต และในการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาล ห้ามมิให้บันทึกภาพโดยเด็ดขาด เว้นแต่เป็นการดำเนินการตามกฎหมาย จากบทบัญญัติดังกล่าวย่อมเป็นการรักษาสิทธิของผู้ต้องหา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีมิให้มีการเผยแพร่ภาพซึ่งอาจทำให้บุคคลนั้นเสียชื่อเสียง บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์</p>

เมื่อบทบัญญัติข้างต้นมีเจตนารมณ์ที่คุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นถ้าหากสื่อมวลชนได้กระทำการละเมิดต่อกฎหมายดังกล่าว ย่อมเป็นการเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งการละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์อาจเข้าลักษณะใดลักษณะหนึ่งในสี่ลักษณะของการละเมิดศักดิ์ศรีมนุษย์ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

เมื่อวิเคราะห์ลักษณะของกฎหมาย ต่อมาจะทำกรวิเคราะห์ภาพข่าวทั้ง 7 ประเภทว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่เกินขอบเขตที่กฎหมาย/กฎเกณฑ์ต่างๆ กำหนดหรือไม่ และเป็นนำเสนอภาพข่าวที่การละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์อย่างไร ซึ่งหากเป็นการเป็น

กรณีทีกฎหมายนั้ันมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว การกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายดังกล่าวก็เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวตามที่กฎหมายหรือกฎเกณฑ์อันเกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพภาพข่าวกำหนดนี้ ก็เป็นขอบเขตหนึ่งของการใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์ที่จะไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเอง ซึ่งสามารถพิจารณาได้ตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ตารางการวิเคราะห์ “ภาพข่าว” กับ “ขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวตามที่กฎหมาย/กฎเกณฑ์กำหนด” และกับ “การละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

ประเภทภาพข่าว (จากกรณีตัวอย่าง)	วิเคราะห์ว่าการนำเสนอภาพข่าวอยู่ในขอบเขตที่กฎหมาย/กฎเกณฑ์กำหนดไว้หรือไม่	วิเคราะห์ว่าการนำเสนอภาพข่าวว่าเข้าลักษณะการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่
<p>1 ภาพผู้กระทำ ความผิด</p> <p>ภาพผู้ต้องหา ในคดีอาญา</p> <p>ภาพข่าวประเภทนี้เป็นภาพข่าวที่พบเจอได้บ่อยในหนังสือพิมพ์ ตัวอย่างของลักษณะภาพข่าวประเภทนี้มีดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพผู้ต้องหา คดีอาญาถูกควบคุมตัวในสถานที่ต้องขัง มีการใส่กุญแจมือ ขณะออกจากสถานที่ต้อง 	<p>หากพิจารณาจากขอบเขตกฎหมายจะพบว่า การนำเสนอภาพข่าว ภาพผู้กระทำ ความผิด ภาพผู้ต้องหา ในคดีอาญานั้น จะต้องพิจารณาถึงหลักการตามรัฐธรรมนูญที่ว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นถ้าการนำเสนอภาพข่าวใดทำให้ประชาชนเชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด การนำเสนอย่อมเป็นการละเมิดต่อการคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังสามารถพิจารณาการนำเสนอภาพข่าวเป็นรายกรณี ได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพข่าวนักโทษ ผู้ต้องหาใส่โซ่ตรวนใส่กุญแจมือ ตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการถ่ายภาพผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ จะต้องมีการขออนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์เสียก่อน ดังนั้นหากนักข่าวถ่ายภาพโดยพลการย่อมเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับดังกล่าว หากเป็นกรณีการถ่ายภาพผู้ต้องขังในบริเวณศาลก็ไม่ 	<p>- หากมีการนำเสนอภาพข่าวของผู้กระทำความผิดอาญา นักโทษหรือผู้ต้องขังใส่โซ่ตรวน ใส่กุญแจมือ การเสนอภาพเหล่านั้นย่อมเป็นการทำให้คุณค่าของบุคคลในภาพลดน้อยลง ภาพที่บุคคลถูกโซ่ตรวนยอมทำให้บุคคลไม่ต่างจากสัตว์ที่ถูกล่ามโซ่ ผู้ที่ถูกกระทำเช่นนั้นย่อมรู้สึกอับอายไม่ อยากให้ผู้อื่นเห็นภาพตนในลักษณะเช่นนี้ เพราะแม้เขาจะเป็นผู้กระทำความผิด เป็นนักโทษแต่เขาย่อมมีความเป็นคนอยู่ เป็นคุณค่าที่มีอาจถูกพรากไปด้วยเหตุใดๆ ก็ตาม การนำเสนอภาพข่าวเช่นนี้ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะภาพข่าวนี้อาจจะทำให้ผู้ที่ได้เห็นภาพรู้สึกถูกดูหมิ่นเหยียดหยามแก่บุคคลนั้น</p> <p>- ในกรณีนำเสนอภาพข่าวรูปผู้ต้องหาในชั้นจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เห็นใบหน้าอย่างชัดเจนพร้อมกับลงชื่อ นามสกุล การตั้งโต๊ะแถลงข่าวที่มีผู้กระทำความผิดนั่งอยู่</p>

<p>ซึ่ง ภาพ ผู้ต้องหาที่มีโช ตรวน</p> <p>- ภาพ หน้าผู้ต้อง สงสัย หรือ ผู้ต้องหาที่ เห็นได้ชัดเจน ทั้งที่คดียังอยู่ ในชั้นตอน สืบ ส ว น ส อ บ ส ว น หรือชั้นตอน พิจารณาคดี</p> <p>- ภาพ บุคคลในภาพ มิได้กระทำ ความผิด (ลง ภาพไม่ตรงกับ คำอธิบาย ภาพ)</p> <p>- ภาพ ข้าราชการตั้ง โต๊ะแถลงข่าว ที่มีผู้กระทำ ความผิดนั้น อยู่นั้น โดย เฉพาะ ข้าราชการ</p>	<p>สามารถกระทำได้ ยกเว้นได้รับ อนุญาตจากผู้พิพากษา</p> <p>อีกทั้งการถ่ายภาพให้เห็นใบหน้า ผู้กระทำความผิด และเห็นเครื่อง พนธนาการต่างๆ นั้นย่อมเป็นการ ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะทำให้บุคคลนั้นถูกลดคุณค่า ความเป็นมนุษย์ลง การกระทำ ดังกล่าวจึงเป็นการนำเสนอภาพข่าวที่ ละเมิดต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรม แห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541</p> <p>- ภาพข่าวผู้ต้องหาในชั้นจับกุม ชั้น สืบสวนสอบสวน</p> <p>ในกรณีทั่วไป ตามคำสั่งของสำนัก ตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ห้าม สื่อมวลชนถ่ายภาพในชั้นจับกุม ห้ามมิ การถ่ายภาพในขณะที่ทำการสืบสวน สอบสวน ยกเว้นเพื่อประโยชน์ต่อคดี และห้ามมิให้ถ่ายภาพของผู้ต้องหาใน ระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้ง ภายในภายนอกสถานีตำรวจ ดังนั้น หากมีการถ่ายภาพผู้ต้องหาในชั้น จับกุม ชั้นสืบสวนสอบสวนและมีการ เผยแพร่ภาพออกไปย่อมเป็นการ กระทำที่เกินขอบเขตที่กฎหมาย กำหนด</p> <p>- ภาพการตั้งโต๊ะแถลงข่าว ตามคำสั่ง ของสำนักตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ได้มีการกำหนดลักษณะของคดีที่ห้าม</p>	<p>ด้วย หรือภาพข่าวแผนประกอบคำ รับสารภาพ ภาพเหล่านี้เป็นภาพที่อยู่ใน ชั้นสืบสวนสอบสวนคดีเท่านั้น แต่ หากมีการลงภาพอันระบุตัวบุคคล อย่างแน่ชัด กรณีนี้ย่อมทำให้สาธารณชนเข้าใจผิดได้ว่าบุคคลในภาพเป็น ผู้กระทำความผิด ทั้งที่ยังไม่มีการ พิจารณาคดีแต่อย่างใด การนำเสนอ ภาพข่าวเช่นนี้ย่อมทำให้บุคคลใน ภาพนั้นเสียหายซึ่งชื่อเสียงเกียรติยศ และยังได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยาม จากผู้อ่านข่าว การกระทำนี้จึงเป็น การละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p>
--	--	--

<p>เกี่ยวกับยาเสพติด</p> <p>- ภาพข่าวการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ</p>	<p>มีการแถลงข่าว โดยเฉพาะ คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความหมิ่นประมาท หรือเหตุการณ์เรื่องราวที่ไม่เหมาะสม ซึ่งหากเปิดเผยบุคคลอาจเอาเป็นแบบอย่างได้ ดังนั้นหากมีการนำเสนอภาพข่าวในกรณีต้องห้ามข้างต้น ย่อมเป็นการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ</p> <p>- ภาพการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ตามคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ได้กำหนดว่าพนักงานสอบสวนไม่ควรให้ผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุ เพราะการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพมิใช่พยานหลักฐานที่จะนำมาคำรับสารภาพของผู้ต้องหา แต่หากเกิดกรณีมีการให้ผู้ต้องหานำพนักงานสอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุ สื่อมวลชนห้ามเข้าไปทำข่าว ดังนั้นหากสื่อมวลชนเข้าไปทำข่าวถ่ายภาพผู้ต้องหาในกรณีนี้ย่อมเป็นการกระทำที่เกินขอบเขตที่กฎหมาย/กฎเกณฑ์กำหนด</p> <p>ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ตามพ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ห้ามมิให้มีการถ่ายภาพของเด็กหรือผู้เยาว์ซึ่งต้องหว่าเป็นผู้กระทำความผิด เว้นแต่ประโยชน์ในทาง</p>	
--	--	--

	<p>สอบสวน และในการพิจารณา คดีอาญาห้ามมิให้มีการถ่ายภาพและ แพร่ภาพของเด็กหรือเยาวชน และ ข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอันอาจบ่งชี้ตัวผู้นั้นได้ ดังกล่าวหากสื่อมวลชนได้ทำการถ่ายภาพเด็กหรือเยาวชนที่เป็น ผู้กระทำความผิดและแพร่ภาพออกไป ย่อมเป็นการกระทำที่เกินขอบเขตของ กฎหมาย</p> <p>นอกจากนี้หากการนำเสนอภาพ ข่าวยังต้นเข้าลักษณะฐานความหมิ่น ประมาท หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ตามประมวลกฎหมายอาญา และ ความรับผิดละเมิด ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การกระทำ ดังกล่าวก็จะเป็นการกระทำที่เกิน ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด จะต้องรับ โทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้</p> <p>ทั้งนี้ เนื่องด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับการนำเสนอภาพของผู้กระทำความผิด ภาพผู้ต้องหาในคดีอาญาที่ได้ กล่าวไปข้างต้นนั้นล้วนแต่เป็นบท กฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการ ค้ำครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การ นำเสนอข่าวที่ละเมิดต่อกฎหมาย ดังกล่าวจึงเป็นการนำเสนอข่าวที่ ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ดังนั้นการนำเสนอภาพข่าวดังกล่าวจึง เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อข้อบังคับว่า</p>	
--	--	--

		ด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15 อีกด้วยประการหนึ่ง	
2	<p>ภาพเหยื่อ หรือ ผู้เสียหาย จากการกระทำ ความผิด</p> <p>ตัวอย่าง ข อ ง ลักษณะ ภาพข่าว ประเภทนี้ มีดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพ ข่าวของ เหยื่อ คดีอาญา - ภาพ เด็กหรือ สตรีที่เป็น ผู้เสียหาย ใน ค ดี ความผิด ทางเพศ ค ดี ครอบครัว (ทั้ง ใน ก ร ณี 	<p>ตามหลักการในรัฐธรรมนูญ ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดย่อม มีสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ดังนั้นหากการนำเสนอภาพ ข่าวของผู้เสียหายจากการกระทำ ความผิดใดกระทบต่อสิทธิของบุคคล เกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ ส่วนตัว กรณีนี้ย่อมละเมิดต่อสิทธิที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้</p> <p>นอกจากนี้ยังสามารถพิจารณาการ นำเสนอภาพข่าวเป็นรายกรณี ได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพเหยื่อ/ผู้เสียหายจากคดีอาญา ในกรณีทั่วไป คำสั่งสำนักงานตำรวจ แห่งชาติที่ 855/2548 ห้ามมิให้มีการ นำผู้เสียหายมาแถลงข่าว ยกเว้นเป็น กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ส่วนการเผยแพร่ภาพข่าวนั้น ห้าม เผยแพร่ภาพเหยื่ออาชญากรรม และ ภาพที่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือ ภาพที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น หากมีการเผยแพร่ภาพเหยื่อ อาชญากรรม เช่น มีการเปิดเผยหน้า มีข้อมูลบ่งชี้ตัวบุคคลอย่างชัดเจนก็ ย่อมเข้าลักษณะการกระทำที่ละเมิด ต่อคำสั่งสำนักงานกรมตำรวจนี้ 	<p>- การนำเสนอภาพข่าวรูปผู้เสียหาย จากการล่วงละเมิดทางเพศ หรือ เหยื่ออาชญากรรมที่ไม่ปิดบังหน้าตา และเปิดเผยชื่อชัดเจน จะเห็นได้ว่า บุคคลในภาพข่าวย่อมมีสิทธิในเนื้อตัว ร่างกาย ชื่อเสียงเกียรติยศ สิทธิส่วนบุคคล ดังนั้นการนำภาพข่าวบุคคลที่ ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำ ความผิด ในบางครั้งอาจเป็นการบีบ คั้นข่มเหงจิตใจ ทำให้บุคคลได้รับความ อับอาย อันเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรี ของบุคคลซึ่งเป็นการละเมิดต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง</p> <p>กรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าแม้มีการปิดบัง ใบหน้าของผู้เสียหายจากการล่วง ละเมิดทางเพศ การนำเสนอภาพข่าว นั้นก็เป็นการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์อยู่ดี เนื่องจากเมื่อ ผู้เสียหายเห็นตนเองในทางหน้า หนังสือพิมพ์ก็อาจจะรู้บิบบิ้นทาง จิตใจ ได้รับความอับอายอีกด้วย การ นำเสนอภาพข่าวนี้นี้จะต้องถามความ สัมครใจของผู้เสียหายด้วย</p>

<p>ปี ด บั ง หน้าตา และ ไม่ ปี ด บั ง หน้าตา)</p>	<p>- ภาพเด็กหรือสตรีที่เป็นผู้เสียหายใน ความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีครอบครัว กรณีนี้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ห้ามมิให้มีการเผยแพร่ ภาพเกี่ยวกับเด็กหรือผู้ปกครองทาง สื่อมวลชนประเภทใดก็ตาม หากมี เจตนาที่จะทำให้เสียหายซึ่งชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใด ของเด็ก หากเป็นกรณีคดีความรุนแรง ในครอบครัว พระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกกระทำคามรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ห้ามมิให้ตีพิมพ์ภาพ ผู้ถูกกระทำคามรุนแรงในครอบครัว ต่อสาธารณชน นอกจากนี้หากเป็นการ พิจารณาหรือไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 ห้ามมิให้มีการ เผยแพร่ภาพอันทำให้รู้จักตัวคู่ความ หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่ เกี่ยวข้อง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล อีกทั้งตามคำสั่งสำนักงานตำรวจ แห่งชาติที่ 855/2548 ได้ห้ามมีการ แถลงข่าวของผู้เสียหายที่ล่วงละเมิด ทางเพศทุกกรณี</p> <p>ดังนั้น หากเป็นกรณีที่หนังสือพิมพ์ ได้ฝ่าฝืนนำเสนอภาพเด็กหรือสตรี ที่ ละเมิดต่อกฎหมายข้างต้นย่อมเป็นการ กระทำที่เกินขอบเขตที่กฎหมาย กำหนด เช่น มีการเผยแพร่เด็กที่ถูก ล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งกรณีปิดบังและ</p>	
---	--	--

		<p>ไม่ปิดบังใบหน้า กรณีเช่นนี้ย่อมเป็นการละเมิดต่อกฎหมายแล้ว</p> <p>นอกจากนี้หากการนำเสนอภาพข่าวข้างต้นเข้าลักษณะฐานความหมิ่นประมาท หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ตามประมวลกฎหมายอาญา และความรับผิดละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การกระทำดังกล่าวก็จะเป็นการกระทำที่เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด จะต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้</p> <p>ทั้งนี้ เนื่องด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพของเหยื่อหรือผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้นล้วนแต่เป็นบทกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การนำเสนอข่าวที่ละเมิดต่อกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นการนำเสนอข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ดังนั้นการนำเสนอภาพข่าวดังกล่าวจึงเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15 อีกด้วยประการหนึ่ง</p>	
3	<p>ภาพความรุนแรง แสดงรายละเอียด ความรุนแรง</p>	<p>- ภาพข่าวคนที่ถูกทำร้ายร่างกาย กรณีคือกรณีเช่นเดียวกับผู้เสียหายจากการกระทำความผิด คือ หากมีการนำเสนอภาพข่าวละเมิดต่อกฎหมายหรือ</p>	<p>- ภาพข่าวแสดง ความรุนแรง โดยเฉพาะ ภาพผู้ร้ายถืออาวุธในมือคู่ตัวประกัน ภาพการทะเลาะกันอย่างรุนแรง ภาพเช่นนี้อาจถูกมองว่าเป็น</p>

<p>(ภาพ อาชญากรรม อุบัติเหตุ ภาพ หวาดเสียว) ตัวอย่าง ของลักษณะ ภาพข่าว ประเภทนี้มี ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพ ข่าวการ ทะเลาะ - ภาพ ข่าวคนที่ ถูกทำร้าย ร่างกาย - ภาพ ผู้ร้ายถือ อาวุธใน มือ ชู ตัว ประกัน 	<p>กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องก็จะเป็นการใช้ เสรีภาพที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้การนำเสนอภาพข่าวจะต้อง ไม่ล่วงต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15</p> <p>- ภาพผู้ร้ายถืออาวุธในมือชูตัวประกัน นั้น ตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่ง วิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 17 การนำเสนอภาพข่าวต้องไม่ นำเสนอภาพน่าหวาดเสียว โดยไม่ คำนึงถึงความรู้สึกสาธารณชน และ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ห้ามมีการนำเสนอภาพใน ลักษณะที่ทารุณโหดร้ายและละเมิดต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ฉะนั้นการ นำเสนอภาพข่าวผู้ร้ายชูตัวประกันซึ่ง ภาพน่าหวาดโหด ภาพทารุณโหดร้าย จึงเป็นการนำเสนอภาพที่ขัดต่อ หลักเกณฑ์ข้างต้น</p>	<p>การบอกเล่าเรื่องราวให้แก่ สาธารณชน แต่เมื่อพิจารณา ประโยชน์สาธารณะแล้วพบว่าภาพนี้ ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด แต่เป็นการนำเสนอข่าวของเรื่องส่วน บุคคล ซึ่งบุคคลคู่กรณีย่อมมีสิทธิใน ชื่อเสียง สิทธิส่วนบุคคล การนำเสนอ ภาพในขณะที่บุคคลหนึ่งกำลังตกอยู่ ความกลัวอย่างมาก (กรณีภาพผู้ร้าย ถืออาวุธในมือชูตัวประกัน) หาก บุคคลนั้นได้เห็นภาพที่เกิดขึ้นกับตน ย่อมเป็นการข่มเหงจิตใจอย่างรุนแรง เป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ส่วนภาพข่าวคนที่ถูกทำร้าย กรณีเช่น คล้ายคลึงกับการนำเสนอข่าวของ เหยื่อผู้เสียหายจากคดีอาญาที่ได้ กล่าวไปแล้วข้างต้น</p>
<p>4 ภาพคนตาย ด้วยเหตุ ต่างๆ (ไม่ว่า จากเหตุ อาชญากรรม</p>	<p>- ภาพที่เห็นสภาพศพ ไม่ว่าจะการตาย ด้วยสาเหตุใด คำสั่งสำนักงานตำรวจ แห่งชาติที่ 855/2548 ต้องไม่นำเสนอ ภาพในลักษณะอุจาด หรือทารุณ โหดร้าย และไม่กระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรี</p>	<p>- การนำเสนอภาพข่าวที่เห็นสภาพศพ อย่างชัดเจนไม่ว่าสาเหตุการตายจะ เป็นเช่นใดก็ตาม ในบางครั้งแม้จะมี การใช้เทคนิคการพิมพ์ ปกปิด บางส่วน แต่ก็ยังเปิดเผยให้สภาพศพ อยู่ การนำเสนอภาพศพดังกล่าวนั้น</p>

<p>อุบัติเหตุ เหตุ หวาดเสียว)</p> <p>ภาพข่าว ประเภทนี้มี จำนำเสนอ ภาพของ บุคคลที่ เสียชีวิตด้วย เหตุต่างๆ มี การถ่ายให้ เห็นภาพศพ และมีนำรูป ถ่ายหน้าตรง ของบุคคลมา แสดงด้วย ตัวอย่างของ ลักษณะภาพ ข่าวประเภทนี้ มีดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพ ข่าวเด็กอายุ 9 เดือนติดล้อ จนตายได้ - ภาพ ข่าวตู้คอน เทนเนอร์ทับ แม่ลูกจนตาย - ภาพรถ ชน เห็นสภาพ ศพ 	<p>ความเป็นมนุษย์ และตามข้อบังคับว่า ด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 17 การนำเสนอภาพ ข่าวต้องไม่นำเสนอภาพน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกสาธารณชน ฉะนั้นการนำเสนอภาพข่าวเด็กติดรถ ล้อจนเสียชีวิต ภาพตู้คอนเทนเนอร์ทับ คนจนตาย ภาพที่เห็นสภาพศพอย่าง ชัดเจนแม้จะมีเทคนิคปิดบังบางส่วน ซึ่งเป็นลักษณะภาพหวาดเสียว อูจาด และมีกระทบต่อความรู้สึกของ สาธารณชน การกระทำดังกล่าวจึงเป็น การกระทำที่ฝ่าฝืนหลักการข้างต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพผู้ตายเป็นเด็ก กรณีนี้ต้อง พิจารณาจากพระราชบัญญัติคุ้มครอง เด็ก พ.ศ. 2546 ห้ามมิให้มีการเผยแพร่ ภาพเกี่ยวกับเด็กหรือผู้ปกครองทาง สื่อมวลชนประเภทใดก็ตาม หากมี เจตนาที่จะทำให้เกิดเสียหายซึ่งชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใด ของเด็ก หากเป็นกรณีเด็กเสียชีวิตจาก ความรุนแรงในครอบครัว พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ห้ามมิให้ตีพิมพ์ภาพผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวต่อสาธารณชนด้วย - ภาพผู้ตายเป็นหญิงที่ถูกข่มขืนจน เสียชีวิต ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจ แห่งชาติที่ 855/2548 ห้ามมิให้มีการ 	<p>แม้บุคคลที่ถูกนำเสนอในภาพจะไม่มี สภาพบุคคลแล้ว แต่ถึงอย่างไรเมื่อ เขายังเป็นมนุษย์ยังมีชีวิตอยู่ เขา ได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ ดังนั้นเมื่อเขาถึงแก่ความตาย แล้ว เขาก็สมควรที่จะทำให้ถูกทำให้ อับอาย หรือถูกลดศักดิ์ศรีคุณค่า ความเป็นคนลง การเผยแพร่ภาพ เช่นนี้เพื่อให้บุคคลรับรู้จึงเป็นการดู หมิ่นเกียรติของผู้ตาย การกระทำ ดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์</p>
--	--	---

<p>- ภาพหญิงสาวหรือเด็กถูกข่มขืนจนเสียชีวิต (ในบางครั้งมีการไม่ปกปิดชื่อนามสกุล)</p>	<p>เผยแพร่ภาพเหยื่ออาชญากรรม และภาพที่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือภาพที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงเกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15 ที่กำหนดว่าการนำเสนอภาพข่าวต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และต้องเคารพต่อสิทธิเด็กและสตรี การนำเสนอภาพข่าวต้องไม่ซ้ำเติมความทุกข์และโศกนาฏกรรมของเด็กและสตรี ดังนั้นการนำเสนอภาพหญิงที่ถูกข่มขืนจนเสียชีวิต โดยให้เห็นสภาพศพ ในบางครั้งอาจมีการนำเสนอภาพถ่ายหน้าตรงด้วย การกระทำดังกล่าวเป็นการเสนอภาพข่าวที่ขัดต่อกฎเกณฑ์ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น การนำเสนอภาพข่าวในลักษณะจึงเป็นการกระทำที่เกินกว่าขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว</p> <p>นอกจากนี้หากการนำเสนอภาพผู้ตายในกรณีต่างๆ เข้าลักษณะฐานความหมิ่นประมาทผู้ตาย หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ตามประมวลกฎหมายอาญา และความรับผิดละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การกระทำดังกล่าวก็จะเป็นการกระทำที่เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด</p>	
--	--	--

5	<p>ภาพการฆ่าตัวตาย</p> <p>ตัวอย่างของลักษณะภาพข่าวประเภทนี้มีดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพข่าวการฆ่าตัวตายของนิสิตมหาวิทยาลัยชื่อดังมีการลงรูปภาพหน้าตรงของผู้ตายอย่างชัดเจน - ภาพข่าวการพยายามฆ่าตัวตายโดยถ่ายให้เห็นภาพของบุคคลที่พยายาม 	<p>- ภาพการฆ่าตัวตาย ในกรณีทั่วไปตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ห้ามมีการทำแถลงข่าวการทำอัตวินิบาตกรรม ห้ามมิให้มีการเผยแพร่ภาพที่มีลักษณะอุจาดหรือทารุณโหดร้าย หรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงเกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งขอบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15 ยังกำหนดว่าการนำเสนอภาพข่าวต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นหากมีการนำเสนอภาพข่าวการฆ่าตัวตายในลักษณะที่อุจาดหรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การนำเสนอภาพถ่ายหน้าตรงของผู้ตาย นำข้อมูลอื่นๆ อันสามารถบ่งชี้ถึงตัวผู้ตายได้ซึ่งยอมทำให้ผู้ตายเสียชื่อเสียงเกียรติยศ การนำเสนอภาพในลักษณะนี้ยอมเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อกฎเกณฑ์ข้างต้น</p> <p>- ภาพการฆ่าตัวตาย ในกรณีเยาวชนจะต้องมีการพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ห้ามมิให้มีการเผยแพร่ภาพเกี่ยวกับเด็กหรือผู้ปกครองทางสื่อมวลชนประเภทใดก็ตาม หากมีเจตนาที่จะทำให้เสียหายซึ่ง</p>	<p>- การนำเสนอภาพข่าวการฆ่าตัวตายส่วนมากจะมีการนำเสนอภาพถ่ายหน้าตรงของผู้ตาย และอาจจะมีการลงประวัติ ชื่อ สกุลของผู้ตายด้วย ในกรณีการนำเสนอภาพเช่นนี้ไม่ว่าจะกรณีผู้ฆ่าตัวตายเป็นผู้เยาว์ หรือบุคคลทั่วไป จะเห็นได้ว่าบุคคลนั้นตอนที่เขามีชีวิตอยู่ เขาก็มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้เขาจะเสียชีวิตไปแล้ว เขาก็ควรที่จะได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ เขามีควรที่จะทำให้ถูกดูหมิ่นเป็นที่อับอายหรือถูกลดคุณค่าความเป็นคนลง การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>- กรณีการนำเสนอภาพข่าวการพยายามฆ่าตัวตายที่เห็นภาพบุคคลอย่างชัดเจนก็เป็นกรณีหนึ่งที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เนื่องการนำเสนอภาพเช่นนี้ยอมเป็นการทำให้ผู้นั้นอับอาย หากเขาเห็นภาพดังกล่าวยอมเป็นการข่มเหงบีบบังคับจิตใจของเขาอย่างรุนแรง</p>
---	---	---	---

	<p>ฆ่าตัวตาย อ ย่ า ง ชัดเจน</p>	<p>ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์ อื่นใดของเด็ก ดังนั้นจึงการนำภาพข่าว การฆ่าตัวตายของเยาวชนจึงเป็นการ กระทำที่ขัดต่อกฎหมาย</p> <p>- ภาพพยายามฆ่าตัวตาย จาก ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ หนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 17 การ นำเสนอภาพข่าวต้องไม่นำเสนอภาพ ที่น่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึง ความรู้สึกสาธารณชน ซึ่งภาพข่าวการ พยายามฆ่าตัวตายนี้ย่อมเป็นภาพข่าว ที่น่าหวาดเสียวและกระทบต่อความรู้สึก สาธารณชน ดังนั้นหากมีการนำเสนอ ภาพข่าวลักษณะนี้ย่อมเป็นการละเมิด ต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่ง วิชาชีพหนังสือพิมพ์</p> <p>นอกจากนี้หากการนำเสนอภาพ ผู้ตายในกรณีต่างๆ เข้าลักษณะฐาน ความหมิ่นประมาทผู้ตาย หมิ่น ประมาทโดยการโฆษณา ตามประมวล กฎหมายอาญา และความรับผิดละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ การกระทำดังกล่าวก็จะเป็น การกระทำที่เกินขอบเขตที่กฎหมาย กำหนดด้วย</p>	
6	<p>ภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส</p>	<p>- ภาพการทลายช่อง ภาพการฆ่า มนุษย์ จากพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.</p>	<p>- นอกจากกรณีการนำเสนอภาพเด็ก ผู้เยาว์ สตรี ผู้ด้อยโอกาสที่ได้นำเสนอ มาแล้วนั้น การนำเสนอภาพเด็กใน</p>

<p>นอกจาก ก ร ณี ที่ นำ เสน อ มาแล้วในข่าว ประเภทอื่นๆ ภาพข่าวเด็ก และสตรีที่ที่ พบเห็นได้ บ่อย เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพ ข่าว เกี่ยวกับ การค้า มนุษย์ - ภาพ ข่าวเกี่ยว การหลาย ช่อง มี การ ถ่ายภาพ ให้เห็นถึง หญิงผู้ ให้บริการ ทางเพศ - ภาพ เด็กหรือ เยาวชน กำลังเสพ ยาเสพติด 	<p>2551 ห้ามให้มีการบันทึกภาพและ เผยแพร่ภาพ หรือข้อมูลอื่นใดอันอาจ บ่งตัวผู้เสียหายจากการข่มขืนได้ ตั้งนั้นหากเป็นการนำเสนอภาพการ หลายช่อง มีการแสดงเห็นใบหน้าหญิง ผู้ค้าบริการ กรณีตั้งนั้นอาจจะเข้า ลักษณะการกระทำเกี่ยวกับการข่ม ขืนได้ ตั้งนั้นการนำเสนอภาพ ดังกล่าวจึงเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อ พ.ร.บ. นี้ นอกจากนี้ตามข้อบังคับว่า ด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15 ในการเสนอภาพ ข่าว หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วง ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ บุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อ สิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อย โอกาส การนำเสนอภาพต้องไม่เป็น การ ข้ำ เติ ม ค ว ม ทู ก ข์ หรือ โศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรีและ ผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง การนำเสนอภาพหญิงให้บริการทาง เพศก็อาจเป็นการข้ำเติมความทุกข์อัน แก่หญิงผู้นั้นด้วย</p> <p>- ภาพเด็กหรือเยาวชนกำลังเสพยาเสพ ติด เมื่อพิจารณา พระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ห้ามมิให้มี การเผยแพร่ภาพเกี่ยวกับเด็กทาง สื่อมวลชนประเภทใดก็ตาม หากมี เจตนาที่จะทำให้เสียหายซึ่งชื่อเสียง</p>	<p>กรณีอื่นๆ เช่น ภาพเด็กหรือเยาวชน กำลังเสพยาเสพติด โดยในบางกรณี เปิดเผยให้เห็นใบหน้า ในบางกรณีมี การใช้แถบคาดตา หรือเทคนิคปิดบัง ใบหน้า อย่างไรก็ตามก็อาจมีการ เปิดเผยข้อมูลบางประการที่สามารถ ระบุตัวผู้เสียหายได้ กรณีเช่นนี้จะเห็น ได้ว่าย่อมเป็นการทำให้บุคคลในภาพ ได้รับความอับอาย ถูกดูหมิ่นเกียรติ ทำให้ชื่อเสียงได้รับการดูหมิ่น กรณี เช่นนี้จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์</p> <p>- ภาพการหลายช่อง แล้วมีการ ถ่ายภาพให้เห็นถึงหญิงค้าบริการ กรณีเช่นนี้ย่อมทำให้บุคคลในภาพถูก หยามศักดิ์ศรี เป็นการข่มเหงจิตใจ อย่างรุนแรง ภาพดังกล่าวบุคคลอื่น เหยียดหยามคนในภาพ การกระทำนี้ จึงเป็นการกระทำที่ละเมิดศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์</p>
--	--	--

	<p>เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก และข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15 ในการเสนอภาพข่าวต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก ดังนั้นการเสนอข่าวเยาวชนกำลังเสพยาเสพติด แม้จะมีการปกปิดใบหน้า แต่ก็เป็นการนำเสนอข่าวที่กระทบต่อชื่อเสียงของเด็ก อาจส่งผลทำให้เด็กเกิดความอับอาย ดังนั้นการนำเสนอภาพข่าวดังกล่าวจึงเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและขัดต่อจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนอีกด้วย</p> <p>- ภาพผู้ด้อยโอกาส ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่าต้องไม่เสนอภาพข่าวที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และต้องไม่ซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นการนำเสนอข่าวของผู้ด้อยโอกาส หากมีการนำเสนอในลักษณะลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น หรือเสนอภาพที่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมให้แก่ผู้ด้อยโอกาสนั้นย่อมเป็นการนำเสนอข่าวที่ละเมิดต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 15</p>	
--	--	--

<p>7 ภาพอุจาดลามกอนาจาร</p> <p>ตัวอย่างของลักษณะภาพข่าวประเภทนี้มีดังนี้</p> <p>- ภาพการร่วมเพศชาย-หญิง หรือภาพข่าวที่สามารถทำให้ทราบพฤติกรรมทางเพศอย่างเปิดเผย (แม้จะมีใช้แถบคาดปิดตาก็ตาม)</p> <p>- ภาพล้อเลียนบุคคลในประเด็นทางเพศ</p>	<p>ตามหลักการในรัฐธรรมนูญ บุคคลย่อมมีสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียง ดังนั้นหากการนำเสนอภาพอุจาด ลามก อนาจารกระทบต่อสิทธิของบุคคล เกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนตัว กรณีนี้ย่อมละเมิดต่อสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ นอกจากนี้ตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ข้อ 17 หนังสือพิมพ์จะต้องไม่เสนอภาพข่าวที่อุจาด ลามกอนาจาร ดังนั้นการนำเสนอภาพข่าวที่แสดงถึงความลามก อนาจารจึงเป็นการกระทำที่ขัดต่อข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์อีกด้วย</p>	<p>ภาพข่าวที่แสดงถึงความลามกอนาจาร ย่อมทำให้บุคคลในภาพได้รับความอับอาย เป็นการข่มเหงจิตใจของบุคคลในภาพอย่างร้ายแรง ดังนั้นการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p>
---	--	--

ประเด็นเรื่องการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะ กับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากหลักการที่ได้ศึกษาเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าของมนุษย์อันติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เป็นสิ่งที่ผู้ใดไม่สามารถจะจำกัด หรือลบล้างได้ ในการนำเสนอภาพข่าวนั้นจะต้องมีการชั่งน้ำหนักว่าการนำเสนอภาพข่าวเช่นนี้มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากกว่ากัน หากเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง การนำเสนอภาพข่าวนั้นก็อาจจะอ้างประโยชน์สาธารณะได้ เช่น การนำเสนอภาพข่าวผู้ต้องหารักษาตัวในคุก นักข่าวอาจจะอ้างประโยชน์สาธารณะว่า เป็นการนำเสนอข่าวเพื่อให้ประชาชนทราบถึงฐานความผิดและโทษตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อคุ้มครองสังคมและป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมเลียนแบบ แต่การทำให้ประชาชนทราบถึงความผิดนั้นก็ไม่มีคามจำเป็นที่จะต้องเสนอภาพข่าวที่แสดงให้เห็นเครื่องพันธนาการ ไม่ว่าจะเป็นโซ่ตรวน กุญแจมือ หรือแสดงให้เห็นใบหน้าของนักโทษอย่างชัดเจน การกระทำเช่นนี้จะเป็นลักษณะการก่อให้เกิดการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ อันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลในภาพมากกว่าประโยชน์ที่สาธารณชนและสังคมโดยรวมจะได้รับ

4.3.3 วิธีการเยียวยาแก้ไขปัญหาการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปัจจุบัน

จากปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นี้ ในปัจจุบันพบว่าได้มีวิธีการเยียวยาแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.3.2.1 การเยียวยาแก้ไขปัญหาโดยองค์กรวิชาชีพ

หากมีการนำเสนอภาพข่าวที่อาจละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ องค์กรวิชาชีพ โดยเฉพาะสภาการหนังสือพิมพ์จะมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ด้วยกันสามแนวทางใหญ่ คือ

4.3.2.1.1 การร้องเรียนตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548)

หากมีการกรณิภาพข่าวที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งยอมเป็นการกระทำที่ขัดต่อข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์ว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ข้อที่ 15 ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากภาพที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์มีสิทธิที่แจ้งเป็นหนังสือพร้อมด้วยพยานหลักฐานต่อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นโดยตรงเสียก่อน เพื่อให้หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นดำเนินการบรรเทาความเสียหายตามควรแก่กรณี⁷¹ หากผู้เสียหายได้ดำเนินการแล้วถูกปฏิเสธหรือเพิกเฉยที่จะดำเนินการใด ๆ จากหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นมูลเหตุให้เกิดความเสียหาย หรือเมื่อผู้เสียหายเห็นว่า

⁷¹ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 17

บรรเทาความเสียหายของหนังสือพิมพ์นั้นไม่เป็นที่พอใจจนเห็นได้ชัด ผู้เสียหายมีสิทธิร้องเรียนเป็นหนังสือพร้อมด้วยพยานหลักฐานต่อคณะกรรมการภายใน 120 วัน นับแต่วันได้รับความเสียหายนั้น ทั้งนี้ต้องทำตามแบบที่คณะกรรมการกำหนดด้วย⁷²

โดยคณะกรรมการอาจจะรับพิจารณาเพื่อดำเนินการต่อไปหรือไม่รับพิจารณาก็ได้ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เรื่องที่คณะกรรมการสามารถรับพิจารณาได้ คือ (1) เรื่องที่ได้รับคำร้องเรียนจากผู้เสียหาย หรือ (2) เรื่องที่คณะกรรมการเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ หรือมีเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับภาพที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ที่เป็นสมาชิกขัดต่อข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ⁷³ เมื่อคณะกรรมการมีมติให้รับเรื่องไว้พิจารณา ในการพิจารณาตรวจสอบและดำเนินการในเรื่องที่มีการกล่าวหาว่าร้องเรียน หากคณะกรรมการไม่ดำเนินการเองก็อาจส่งเรื่องให้คณะอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ดำเนินการแทน หรือแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะเรื่องให้ดำเนินการแทน โดยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์หรือคณะอนุกรรมการเฉพาะเรื่องให้เป็นไปตามข้อบังคับสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติว่าด้วยการนั้นๆ⁷⁴

เมื่อคณะอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ หรือคณะอนุกรรมการเฉพาะเรื่องได้ตรวจสอบและดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ให้แจ้งผลการพิจารณาให้คณะกรรมการ คู่กรณี ทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พิจารณาเสร็จ หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเห็นว่ายังมีพยานหลักฐานหรือเหตุผลอื่นที่ยังไม่ได้พิจารณา ให้ยื่นคำคัดค้านต่อคณะอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ หรือคณะอนุกรรมการเฉพาะเรื่องแล้วแต่กรณีภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ได้รับทราบผลการพิจารณา ถ้าไม่มีการคัดค้านให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยต่อไป⁷⁵

ในกรณีที่มีการคัดค้านผลการพิจารณา ให้คณะอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์หรือคณะอนุกรรมการเฉพาะเรื่องส่งเรื่องให้คณะอนุกรรมการรับอุทธรณ์พิจารณาต่อไปโดยเร็ว คณะกรรมการฯ จะเป็นผู้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ซึ่งจะประกอบด้วยกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ และจะมีผู้ทรงคุณวุฒิตามที่คณะกรรมการกำหนดด้วยหรือไม่ก็ได้ รวมแล้วจำนวนไม่เกินเจ็ดคน คณะอนุกรรมการอุทธรณ์นี้จะทำหน้าที่พิจารณาและดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เมื่อพิจารณาเสร็จแล้วให้คณะอนุกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ส่งเรื่องให้คณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติพิจารณาต่อไป⁷⁶

⁷² ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 18

⁷³ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 19

⁷⁴ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 21

⁷⁵ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 22

⁷⁶ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 23

2. เรื่องที่คณะกรรมการไม่อาจรับพิจารณาได้ คือ (1) เรื่องที่ศาลรับฟ้องในประเด็นเดียวกันและอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว หรือ (2) เรื่องที่มีข้อกล่าวหาหรือประเด็นเดียวกับเรื่องที่คณะกรรมการได้วินิจฉัยเป็นที่สุดไปแล้วและไม่มีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งข้อกล่าวหา หรือ (3) เรื่องที่ล่วงเลยมาแล้วเกินหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่ผู้เสียหายทราบเรื่อง หรือเกินหนึ่งปีนับแต่วันเกิดเหตุ เว้นแต่คณะกรรมการจะเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวข้องต่อประโยชน์สาธารณะ หรือมีผลกระทบต่อเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์⁷⁷

อย่างไรก็ตาม หากคณะกรรมการมีมติไม่รับเรื่องไว้พิจารณา ก็ให้แจ้งให้ผู้กล่าวหา ร้องเรียนทราบพร้อมด้วยเหตุผล ผู้กล่าวหา ร้องเรียนมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการภายในสามสิบวันนับแต่วันรับทราบคำวินิจฉัย เมื่อคณะกรรมการได้วินิจฉัยไปเป็นประการใดแล้วให้ถือเป็นที่สุด⁷⁸

เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยว่าสมาชิกหรือผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในสังกัดสมาชิกประพฤติดิจจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้⁷⁹ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และยังเป็นการเยียวยาผลกระทบต่อผู้เสียหายอีกด้วย

(1) แจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์ฉบับที่ถูกร้องเรียนลงตีพิมพ์คำวินิจฉัยอันเป็นที่สุดของคณะกรรมการในตำแหน่งและขนาดตัวอักษรที่เห็นได้ชัด ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับคำวินิจฉัยนั้นโดยสภาการหนังสือพิมพ์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(2) แจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์ฉบับที่ถูกร้องเรียนบรรเทาความเสียหายด้วยการตีพิมพ์ข้อความคำขอโทษต่อผู้เสียหายตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการโดยสภาการหนังสือพิมพ์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(3) ในกรณีผู้ประพฤติดิจเป็นผูประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ให้ส่งคำวินิจฉัยไปยังหนังสือพิมพ์ต้นสังกัดของผู้นั้น เพื่อดำเนินการลงโทษแล้วแจ้งผลให้สภาการหนังสือพิมพ์ทราบโดยเร็ว

(4) ในกรณีที่เห็นสมควร สภาการหนังสือพิมพ์อาจตักเตือนหรือตำหนิ และเผยแพร่คำวินิจฉัยนั้นต่อสาธารณะได้ด้วย

⁷⁷ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 20

⁷⁸ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 19

⁷⁹ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 24

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าสภาการหนังสือพิมพ์ได้กำหนด ขั้นตอนวิธีการแก้ไขปัญหาในกรณีการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดศักดิ์ศรี คือจะมีการพิจารณาเรื่องร้อง ว่ามีการนำเสนอภาพข่าวนั้นละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อบังคับจริยธรรมวิชาชีพ นั้น ทางสภาหนังสือพิมพ์ก็จะมีอำนาจสั่งการให้หนังสือพิมพ์ซึ่งกระทำความผิดดังกล่าวดำเนินการ ตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540ฯ ข้อที่ 24 (1) - (4) ดังที่กล่าวไปข้างต้น ซึ่ง การดำเนินการเหล่านี้ก็เป็นหนึ่งในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น และยังเป็นมาตรการเยียวยาผลกระทบต่อ ผู้เสียหายของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติอีกด้วย

4.3.2.1.2 การออกแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวที่ ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อมีการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมและมีการละเมิดต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และถ้าหากทางสภาการหนังสือพิมพ์เห็นว่านักข่าว นักหนังสือพิมพ์ควรที่จะ ไม่กระทำการเช่นนั้นอีก สภาการหนังสือพิมพ์จะมีการออก “แนวปฏิบัติของสภาการหนังสือพิมพ์” เกี่ยวกับแนวทางในการนำเสนอข่าวที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากการศึกษาพบว่าทาง สภาการหนังสือพิมพ์ได้ออก “ประกาศสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่ 2/2546 เรื่อง แนวทางการ นำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี หรือ เอดส์ในหนังสือพิมพ์” “แนวปฏิบัติของสภาการ หนังสือพิมพ์แห่งชาติเรื่อง การเสนอข่าวและภาพข่าวผู้หญิงและเด็กถูกละเมิดทางเพศ พ.ศ. 2549” และ “แนวปฏิบัติสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ เรื่องการเสนอข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์และศาสนา พ.ศ. 2550” โดยแนวปฏิบัติทั้งสามได้มีการกำหนดข้อควรปฏิบัติในการนำเสนอภาพข่าวของผู้ติดเชื้อเอดส์ หญิงและเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศ และภาพข่าวที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์และศาสนาเอาไว้ตาม รายละเอียดในหัวข้อ 4.2.6.1.1 ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การออกแนวทางปฏิบัติในการนำเสนอภาพข่าวก็ เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาคำแนะนำการนำเสนอภาพที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์วิธีหนึ่งนั่นเอง

4.3.2.1.3 การออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวที่อาจจะ ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การออกแถลงการณ์ก็เป็นอีกวิธีการแก้ไขปัญหาเมื่อมีกรณีที่ หนังสือพิมพ์ได้นำเสนอภาพข่าวที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ในกรณีที่หนังสือพิมพ์ ได้มีการนำเสนอภาพข่าวนักแสดงวัยรุ่นอายุไม่เกิน 18 ปี ลงชื่อนามสกุลจริง ขณะกำลังเสพยาติด กรณีนี้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายคุ้มครองเด็กและฝ่าฝืนจริยธรรม ดังนั้น สภาการหนังสือพิมพ์ซึ่งทำหน้าที่ในการกำกับควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนให้อยู่ภายใต้จริยธรรม จึงได้ออกแถลงการณ์และทำการแจ้งให้หนังสือพิมพ์ที่เสนอภาพข่าวดาราวัยรุ่นดังกล่าวนั้นคำนึงถึง ความรับผิดชอบทางจริยธรรมแห่งวิชาชีพของสื่อหนังสือพิมพ์อย่างเคร่งครัด แม้ไม่มีผู้ร้องเรียนก็ตาม

4.3.2.2 การเยียวยาแก้ไขปัญหาโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

หากมีกรณีการนำเสนอภาพข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หน่วยงานหนึ่งที่สามารถเข้ามาเยียวยาการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็คือ “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ” เนื่องจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่ในการตรวจสอบและเสนอมาตรการแก้ไขในกรณีที่มีการกระทำ หรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ได้นิยามศัพท์คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” ดังนั้นการใช้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นการกระทำอย่างหนึ่งอันละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้การกระทำอันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ต้องมีใจเรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีอยู่ในศาลหรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว⁸⁰

สำหรับผู้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้แก่ บุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนและองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชน⁸¹ โดยจะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับขั้นตอนและรูปแบบการยื่นร้องเรียนตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 4.1.4.3.1 โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถดำเนินการเยียวยาแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ดังนี้

- ในระหว่างการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากคณะกรรมการฯ เห็นว่าอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ให้คณะกรรมการฯ ดำเนินการไกล่เกลี่ยบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คู่กรณีทำความตกลงเพื่อประนีประนอมและแก้ไขปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าปรากฏว่าคู่กรณียินยอมตกลงเพื่อประนีประนอมและแก้ไข ปัญหา และคณะกรรมการฯ เห็นว่าความตกลงนั้นอยู่ในกรอบของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการฯ จะจัดให้มีการทำข้อตกลงระหว่างคู่กรณีไว้เป็นหนังสือและให้ยุติเรื่อง หากต่อมาภายหลังไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว คณะกรรมการฯ จะดำเนินการพิจารณาตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่ต่อไป⁸²

⁸⁰ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 3 และมาตรา 22

⁸¹ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 23 และมาตรา 24

⁸² พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 27

- หากเป็นกรณีที่คณะกรรมการฯ ดำเนินการตรวจสอบเสร็จสิ้นแล้ว ให้หน่วยงานแจ้งผลการตรวจสอบไปยังบุคคลหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ต้องดำเนินการตามผลการตรวจสอบโดยเร็ว และถ้าในกรณีที่เป็นการยื่นคำร้อง ให้แจ้งไปยังผู้ร้องทราบด้วย⁸³ ทั้งนี้การดำเนินการตามผลการพิจารณาอาจเป็นได้เป็น 2 กรณีดังนี้

(1) กรณีที่คณะกรรมการฯ เห็นว่าการกระทำนั้นเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คณะกรรมการจะจัดทำ (ก) รายงานผลการตรวจสอบซึ่งจะต้องระบุรายละเอียดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับพฤติการณ์การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เหตุผลที่มีความเห็นดังกล่าว และ (ข) มาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าบุคคลหรือหน่วยงานใดมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องใดและด้วยวิธีการอย่างไร รวมทั้งระยะเวลาที่ต้องดำเนินการตามด้วย นอกจากนี้คณะกรรมการฯ อาจกำหนดให้บุคคลหรือหน่วยงานดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ด้วยวิธีการใดที่เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้มีการละเมิดศักดิ์ศรีมนุษยชนในกรณีนี้⁸⁴

(2) กรณีที่คณะกรรมการฯ เห็นว่าการกระทำนั้นไม่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่เป็นการปฏิบัติไม่เป็นธรรมซึ่งสมควรแก่การแก้ไขเยียวยาความเสียหาย คณะกรรมการอาจกำหนดแนวทางแก้ไขเพื่อแจ้งให้หน่วยงานดำเนินการตามความเหมาะสมภายใต้อำนาจหน้าที่ของบุคคลหรือหน่วยงานนั้นได้⁸⁵

- การดำเนินการตามรายงานผลการตรวจสอบ เมื่อบุคคลหรือหน่วยงานได้รับแจ้งให้ดำเนินการตามมาตรการแก้ไขปัญหาการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด และแจ้งผลการดำเนินการให้คณะกรรมการทราบด้วย หากไม่สามารถทำให้แล้วเสร็จได้ตามภายในระยะเวลาที่กำหนด สามารถขอขยายระยะเวลาก่อนที่ระยะเวลาเดิมจะสิ้นสุดลง ทั้งนี้ต้องแสดงเหตุผลและระยะเวลาที่ขอขยายด้วย ขอขยายระยะเวลาได้ไม่เกินสองครั้ง⁸⁶ หากพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้ว บุคคลหรือหน่วยงานยังไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือดำเนินการแล้วยังไม่แล้วเสร็จโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร คณะกรรมการอาจรายงานนายกรัฐมนตรีให้สั่งการให้ดำเนินการตามมาตรการแก้ไขปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใน 60 วัน นับแต่ได้รับรายงาน หากนายกรัฐมนตรีไม่สั่งการหรือยังไม่มี

⁸³ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 28

⁸⁴ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 28

⁸⁵ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 28

⁸⁶ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 29

ดำเนินการใดๆ ตามมาตรการดังกล่าว คณะกรรมการสามารถรายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป ในการรายงานต่อรัฐสภา หากคณะกรรมการเห็นว่าจะประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม คณะกรรมการอาจจะเผยแพร่กรณีที่ไม่มีกรรมการดำเนินการตามมาตรการแก้ไขปัญหาคัดค้านคดีศรีความเป็นมนุษย์นั้น เพื่อให้สาธารณชนรับรู้ก็ได้⁸⁷

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการสิทธิแห่งชาติก็เป็นอีกหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการเยียวยาแก้ไขปัญหาคัดค้านคดีศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตามคณะกรรมการฯ ไม่มีอำนาจเยียวยาในกรณีชดใช้ความเสียหาย โดยเฉพาะค่าเสียหายที่ผู้ถูกละเมิดพึงจะได้รับ ดังนั้นผู้เสียหายจะต้องไปใช้กระบวนการทางศาลแทน

4.3.2.3 การเยียวยาโดยองค์กรตุลาการ

การเยียวยาแก้ไขปัญหาคัดค้านคดีศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อคดีศรีความเป็นมนุษย์นี้ องค์กรที่เข้ามามีบทบาทอีกองค์กรหนึ่งคือ องค์กรตุลาการ เนื่องจากคดีศรีความเป็นมนุษย์นั้น นอกเหนือจากการจะตีความว่าเป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงแล้ว ยังอาจถือได้ว่าคดีศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่งที่จะใช้สิทธิเรียกร้องต่อศาลได้⁸⁸ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ประเทศไทยมีศาลอยู่ 4 ประเภท คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม และศาลทหาร จากการศึกษาในปัจจุบัน ศาลที่อาจใช้สิทธิในกรณีเกิดปัญหาคัดค้านคดีศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อคดีศรีความเป็นมนุษย์ คือ ศาลยุติธรรม เนื่องจากศาลยุติธรรมเป็นศาลทั่วไป มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง⁸⁹ ดังนั้นเมื่อมีปัญหาการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจละเมิดต่อคดีศรีความเป็นมนุษย์จึงสามารถใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมได้

นอกจากนี้ตามที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วในหัวข้อ 4.3.2.2 ว่าการใช้เสรีภาพที่เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดนั้น ในบางกรณีการกระทำนั้นก็อาจเข้าลักษณะการละเมิดคดีศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย เมื่อการกระทำดังกล่าวเป็นทั้งการละเมิดคดีศรีความเป็นมนุษย์และผิดต่อกฎหมาย ผู้เสียหายจึงสามารถใช้สิทธิทางศาลยุติธรรมดำเนินการฟ้องร้องคดีตามขั้นตอนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและทางอาญาต่อไป หากศาลพิจารณาแล้วมีการนำเสนอภาพข่าวทางหนังสือพิมพ์ที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติกฎหมาย ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวไว้ การกระทำนั้นย่อมเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ศาลก็จะดำเนินการพิจารณาพิพากษาลงโทษตามบทลงโทษที่กฎหมายต่างๆ ได้บัญญัติไว้ตามที่แสดงไว้ใน

⁸⁷ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542 มาตรา 31

⁸⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับเสรีภาพและคดีศรีความเป็นมนุษย์, หน้า 125.

⁸⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 218

หัวข้อ 4.2.3.2 “ตารางแสดงบทบัญญัติเนื้อหากฎหมาย/กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์”

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญนั้น เมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 211 มาตรา 212 และข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 17 ได้กำหนดเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญดังนี้⁹⁰

(1) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น จะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามมาตรา 65 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ

(2) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญ

(3) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ตามมาตรา 91 ของรัฐธรรมนูญ

(4) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยคำร้องอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คัดค้านว่า มติของพรรคการเมืองที่ให้ตนพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น มีลักษณะเป็นการขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามมาตรา 106 (7) ของรัฐธรรมนูญ

(5) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ตามมาตรา 141 ของรัฐธรรมนูญ

(6) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติใด ที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาเห็นว่า คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ตามมาตรา 140 และมาตรา 149 ของรัฐธรรมนูญ

⁹⁰ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ข้อ 17

(7) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 150 ของรัฐธรรมนูญ หรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามมาตรา 151 ของรัฐธรรมนูญ ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 154 ของรัฐธรรมนูญ

(8) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี ให้ความเห็นชอบแล้ว แต่ยังมีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 155 ของรัฐธรรมนูญ

(9) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมการการมี การเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย ตามมาตรา 168 วรรคเจ็ด ของรัฐธรรมนูญ

(10) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ตามมาตรา 182 ของรัฐธรรมนูญ

(11) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า การตราพระราชกำหนด ไม่เป็นไปตามมาตรา 184 วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 185 ของรัฐธรรมนูญ

(12) คดีที่ขอให้วินิจฉัยชี้ขาดว่า หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ตามมาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญ

(13) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร จะใช้บังคับแก่คดีใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 211 ของรัฐธรรมนูญ

(14) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ตามมาตรา 212 ของรัฐธรรมนูญ

(15) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า กรณีมีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป ตามมาตรา 214 ของรัฐธรรมนูญ

(16) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม หรือกระทำการอันต้องห้าม ตามมาตรา 233 ของรัฐธรรมนูญ

(17) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยสั่งยุบพรรคการเมืองที่ถือว่ากระทำการเพื่อให้ ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในมาตรา 68 ของรัฐธรรมนูญ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมือง ตามมาตรา 237 ของรัฐธรรมนูญ

(18) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามมาตรา 245 (1) ของรัฐธรรมนูญ

(19) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามมาตรา 257 วรรคหนึ่ง (2) ของรัฐธรรมนูญ

(20) คดีที่ขอให้พิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่บัญญัติให้เป็นอำนาจพิจารณาวินิจฉัยของศาล เมื่อพิจารณาจากข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหากรณีการใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ จะเป็นกรณีที่สื่อหนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ภาพข่าวแล้วภาพข่าวนั้นไปกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งไม่ได้อยู่ในเขตศาลอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามศาลรัฐธรรมนูญอาจเข้ามามีบทบาทในการวินิจฉัยกรณีดังกล่าวได้ หากมีบทบัญญัติกฎหมายใดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหานี้ขัดแย้งต่อหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งหลักการที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายใดที่ขัดต่อหลักการนี้ย่อมถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดด้วย เช่น บทบัญญัติกฎหมายฉบับหนึ่งอนุญาตให้สื่อมวลชนสามารถตีพิมพ์ภาพหน้าตรงขณะมีชีวิตของหญิงและเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศที่ได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ กรณีนี้เห็นได้ว่าบทบัญญัติกฎหมายนี้ขัดแย้งต่อหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน ย่อมเป็นกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญด้วย กรณีนี้สามารถใช้ช่องทางเพื่อฟ้องร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ดังนี้

(1) กรณีประชาชนนำไปฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม

กรณีตัวอย่าง เช่น เกิดเหตุการณ์ที่หนังสือพิมพ์ได้ตีพิมพ์ภาพหน้าตรงขณะมีชีวิตของหญิงและเด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบในกรณีนี้จึงนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม เนื่องจากได้รับความอับอายจากการกระทำดังกล่าว และเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ตาย

ในกรณีนี้หากศาลยุติธรรมใช้บทบัญญัติกฎหมายฉบับข้างต้นการพิจารณาคดี หากศาลเห็นเองหรือคู่ความ (โจทก์-จำเลย หรือผู้ฟ้อง-ผู้ถูกฟ้อง) ในคดีนั้นโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ว่าคดีจะอยู่ระหว่างการพิจารณาในชั้นศาลใดก็ตาม และยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับบทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ ให้ศาลส่งความเห็นดังกล่าวไปให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (ในกรณีนี้ศาลสามารถพิจารณาต่อไปได้แต่ต้องรอการพิพากษาคดีไว้เป็นการชั่วคราวจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ) โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยนี้หมายถึง กฎหมายในระดับพระราชบัญญัติซึ่งตราขึ้นโดยองค์กรที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติหรือรัฐสภาหรือกฎหมายที่ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ เช่น พระราชกำหนดที่ได้รับการพิจารณาอนุมัติจากรัฐสภาแล้วเท่านั้น⁹¹

(2) กรณีการใช้สิทธิทางผู้ตรวจการแผ่นดิน

หากเกิดกรณีตัวอย่างตามข้อ (1) คือ มีบทบัญญัติกฎหมายฉบับหนึ่งขัดแย้งต่อหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต่อมาผู้ร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือเป็นกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีผลกระทบต่อความเสียหายของประชาชนส่วนรวม หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจพิจารณาและเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาได้โดยไม่ต้องมีการร้องเรียนก็ได้⁹²

(3) กรณีประชาชนยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

หากเกิดกรณีตัวอย่างตามข้อ (1) แล้วผู้เสียหายใช้สิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ⁹³

(4) กรณีบุคคลใช้สิทธิโดยตรงต่อศาล

⁹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 211

⁹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 245

⁹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 257

หากเกิดกรณีตัวอย่างตามข้อ (1) บุคคลได้ใช้สิทธิร้องเรียนตาม ข้อ (1)-(3) แล้ว และปรากฏว่าไม่สามารถใช้สิทธิตามช่องทาง (1)-(3) นั้นได้ บุคคลก็อาจใช้สิทธิทางศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง เพื่อวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้⁹⁴

โดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดกรณีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าว ผู้ที่ได้รับผลกระทบสามารถใช้สิทธิร้องเรียน หรือฟ้องร้องต่อสภากาหนดหนังสือพิมพ์ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และองค์กรตุลาการ นอกจากนี้ในกรณีที่สภากาหนดหนังสือพิมพ์เห็นถึงปัญหาดังกล่าวก็จะมีการออกแถลงการณ์ หรือแนวทางปฏิบัติในกรณีการนำเสนอภาพที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เกิดขึ้น

4.4 วิเคราะห์การใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย

จากที่ได้กล่าวไปแล้ว จะเห็นได้ว่าแม้รัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนและมีบทบัญญัติกฎหมายต่างๆ ที่ได้กำหนดขอบเขตของการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์เอาไว้ อีกทั้งยังมีมาตรการในการควบคุมการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวจากองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามปัญหาการนำเสนอภาพที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังสามารถพบเห็นได้อยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นในหัวข้อนี้จึงทำการวิเคราะห์ว่าเพราะเหตุใดปัญหาดังกล่าวจึงปรากฏให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ทั้งนี้อาจทำการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างกับกรณีศึกษาในต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่อไป

จากการศึกษาพบว่าปัญหาการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

4.4.1 ประเด็นความไม่ชัดเจนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ ก็คือการตีความนิยามของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่แน่ชัด เนื่องจากคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคำที่ค่อนข้างกว้าง มีสภาพที่ไม่ตายตัว และเป็นพลวัต ดังนั้นส่งผลให้การกระทำหนึ่งๆ สำหรับบุคคลบางคนอาจมองว่าเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่บางคนอาจมองว่าไม่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้ ซึ่งในกรณี

⁹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 212

การนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ย่อมส่งผลให้การตีความของการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของสื่อมวลชนมีความแตกต่าง ในบางกรณีสื่อมวลชนอาจมองว่าการกระทำเช่นนี้ไม่ได้เข้าลักษณะการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่อย่างไร เช่น การนำเสนอภาพศพของผู้ตาย โดยมีการใช้เทคนิคปกปิดภาพมิให้เห็นอย่างชัดเจน กรณีดังกล่าวสื่อมวลชนอาจมองว่าการกระทำนั้นไม่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะได้มีการปกปิดมิให้สภาพศพแล้ว นักข่าวเพียงต้องการที่จะนำเสนอเรื่องราวเท่านั้น อีกทั้งจะเห็นได้ว่านิยามที่ไม่ชัดเจนนี้ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าว โดยหน่วยงานและบุคลากรเหล่านั้นย่อมเกิดความสับสนว่าควรที่จะตีความการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะใดบ้าง และควรที่พิจารณาว่าการกระทำในลักษณะเช่นใดที่อาจเข้าข่ายการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

นอกจากนี้เมื่อเกิดปัญหาในการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อยอดไปยังประเด็นการบังคับใช้หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวด้วย เพราะหากไม่สามารถตีความได้อย่างชัดเจน การบังคับใช้หลักเกณฑ์เหล่านั้นก็ไม่ชัดเจน ขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ซึ่งจะทำให้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ต้องการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ในการสัมภาษณ์คุณจักรกฤษ เพิ่มพูล ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมัยที่ 7 ท่านได้แสดงความคิดเห็นว่า หลักการการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการที่ดี แต่เมื่อนำไปปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติจะมีความเข้าใจเองแต่เพียงใด กรณีนี้ยังเป็นประเด็นที่ยังถกเถียงอยู่ เพราะถ้าผู้ปฏิบัติเข้าใจศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว คงไม่ปรากฏการนำเสนอภาพทารุณกรรม ภาพล่วงละเมิดทางเพศที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนส่วนหนึ่งอาจยังไม่มี ความเข้าใจอย่างเพียงพอ ถึงซึ่งในความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁹⁵

4.4.2 ประเด็นการไม่ตระหนักถึงปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่าคนไทยมีค่านิยมหรือวัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่ไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสังคมไทยก็มิได้ให้ความสำคัญหรือให้ความสำคัญในแง่จารีตที่ต้องยึดถือ หรืออาจกล่าวได้ว่าคนไทยนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญหรือตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ฉะนั้นคงเป็นไปได้ยากที่แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะได้รับยึดถือและปฏิบัติในสังคมไทยได้อย่างสอดคล้องตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญไทย ในประเด็นการนำเสนอ

⁹⁵ สัมภาษณ์ นายจักรกฤษ เพิ่มพูล, ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมัยที่ 7, 17 มีนาคม 2557.

ภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้น เมื่อค่านิยมของคนไทยไม่ได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมส่งผลให้มีการนำเสนอภาพข่าวที่มีลักษณะการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่เสมอ เช่น ภาพการฆาตกรรมที่เห็นสภาพศพ หรือภาพความรุนแรง จนทำให้ภาพข่าวเช่นนี้กลายเป็นความเคียดชังของคนในสังคม ทำให้เกิดความละเลยในการตระหนักถึงปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสมและละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งจากสื่อมวลชนเองและประชาชนในสังคมเอง⁹⁶

นอกจากนี้ เมื่อไม่ได้มีการให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ส่งผลให้นักข่าวใช้ปัจจัยอื่นๆ มาเป็นหลักเกณฑ์ในการเสนอข่าวมากกว่าประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น สัญชาติญาณความอยากรู้อยากเห็นความทุกขโศกของมนุษย์ผู้อื่น ความเศร้าสะเทือนใจ ความแปลก ความสูญเสียของมนุษย์ผู้อื่น เมื่อใช้ปัจจัยดังกล่าวในการเลือกข่าวที่จะนำเสนอ ย่อมทำให้นักข่าวเลือกภาพข่าวที่หวือหวาเพื่อตอบสนองสัญชาติญาณความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ซึ่งลักษณะภาพดังกล่าวย่อมเสี่ยงต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁹⁷

ในการสัมภาษณ์นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ท่านได้แสดงความคิดเห็นว่า มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในประเด็นการนำเสนอข่าวและภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์น้อยกว่าที่ปรากฏต่อสังคมมาก ทั้งที่สามารถเห็นได้ตามหนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ว่ามีการนำเสนอข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากสังคมยังไม่มีความเข้าใจและตระหนักถึงการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁹⁸

นอกจากนี้การไม่ตระหนักถึงการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการณินการนำเสนอภาพข่าวนั้น

4.4.3 ประเด็นความเพียงพอเหมาะสมของมาตรการในการควบคุมมิให้มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวอยู่หลายฉบับด้วยกัน นักสื่อสารมวลชนบางท่านเห็นมาตรการทางกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่มีอยู่นี้ก็มีความเพียงพอในการควบคุมการนำเสนอภาพข่าวแล้ว⁹⁹ อย่างไรก็ตามยังเกิดปัญหาว่าการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังสามารถพบเห็นได้อยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นจึงควรที่จะต้องศึกษาว่ามาตรการในการควบคุมการนำเสนอภาพข่าวที่มีอยู่นั้นเพียงพอเหมาะสมอย่างไร

จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยมีกฎหมายที่คุ้มครองในการนำภาพข่าวเกี่ยวกับเด็กและผู้เยาว์หลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติคุ้มครอง

⁹⁶ สัมภาษณ์ ศ.ดร. เสาวนีย์ อัครโรจน์, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ), 8 เมษายน 2557.

⁹⁷ สัมภาษณ์ นายจักรกฤษ เพิ่มพูล, ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมัยที่ 7, 17 มีนาคม 2557.

⁹⁸ สัมภาษณ์ นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ, กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2 เมษายน 2557.

⁹⁹ สัมภาษณ์ นายมานิจ สุขสมจิตร, บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 7 เมษายน 2557.

ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อย่างไรก็ตามในกรณีผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด ในกรณีที่มีการใส่เครื่องพันธนาการ ไม่ว่าจะเป็นโซ่ตรวนหรือกุญแจมือ ไม่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใดๆ กำหนดไว้อย่างชัดเจน เหมือนในกรณีฝรั่งเศสที่ได้มีการกำหนดว่า ห้ามมีการถ่ายภาพผู้ต้องหาใส่กุญแจมือ หรือ โซ่ตรวน เว้นแต่ได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น มิฉะนั้นจะมีโทษปรับ

ในกรณีการถ่ายภาพและนำเสนอภาพของผู้ต้องหาที่ใส่กุญแจมือ หรือ โซ่ตรวน ของประเทศไทยนี้ มีเพียงกฎเกณฑ์ในหน่วยงานต่างๆ ได้กำหนดหลักการนำเสนอไว้ ดังนี้

- ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ฯ ที่ห้ามมีการนำเสนอภาพที่ ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยการตีความของผู้สื่อข่าวว่าการถ่ายภาพเช่นนี้เป็นการ ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่

- คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ที่ห้ามอนุญาต หรือจัดให้ สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ

- ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ฯ ที่ห้ามมิให้บุคคลใดถ่ายภาพ ผู้ต้องขัง ทั้งภายในและ ภายนอกเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ หรือผู้ที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์ มอบหมาย และ

- ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมฯ ที่ห้ามถ่ายภาพในบริเวณศาลหรือ ในห้องพิจารณาที่ไม่มีการพิจารณาคดี เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา และห้ามถ่ายภาพใน ระหว่างการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาล

จะเห็นได้ว่า ในกรณีการนำเสนอภาพของผู้ต้องหาที่ใส่กุญแจมือ หรือ โซ่ตรวนนั้น ไม่มีหลักปฏิบัติในระดับกฎหมายซึ่งมีโทษบังคับทางอาญาอย่างชัดเจน เหมือนเช่นในต่างประเทศ กรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าจะมีการบัญญัติเพิ่มเติมบทกฎหมายดังกล่าวให้ชัดเจน นอกจากนี้ในต่างประเทศ จะห้ามมิให้ถ่ายภาพในบริเวณศาลทั้งหมด ส่วนกรณีประเทศไทยมักจะมีการถ่ายภาพระหว่างที่นำ ผู้ต้องหาลงมาจากรถเพื่อรอการพิจารณาคดี ซึ่งบริเวณนี้ไม่อยู่ขอบเขตของระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมฯ¹⁰⁰ เนื่องจากคำว่า “ในบริเวณ” นั้นคือ เฉพาะตัวอาคารซึ่งเป็นสถานที่ ในการปฏิบัติราชการเท่านั้น ไม่รวมสถานที่จอดรถ¹⁰¹ นอกจากนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ นายพิเชษฐ เปลียนขำ, ผู้พิพากษา ศาลอาญารธนบุรี, 10 พฤษภาคม 2557.

¹⁰¹ กรณีดังกล่าวสามารถเทียบเคียงได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5152/2548 ได้พิจารณาว่า สถานที่จอดรถของวิทยาลัยเทคนิค เป็นเพียงสถานที่ซึ่งทางราชการจัดไว้สำหรับเป็นที่จอดรถของนักศึกษา ผู้มาติดต่อราชการ ตลอดจนข้าราชการในวิทยาลัยเท่านั้น หากเป็นสถานที่ซึ่งใช้สำหรับปฏิบัติราชการของข้าราชการในวิทยาลัยโดยตรงไม่ ซึ่งอาจเทียบเคียงกับกรณีคำว่า ในบริเวณศาลได้ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีรั้วรอบขอบชิดเช่นกัน

ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ หากมีการโต้แย้งว่ากรณีเพียงการเสนอข่าวเพื่อให้ครอบครัวประกอบของการนำเสนอข่าวเท่านั้น ไม่ใช่มีเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็กๆ แต่อย่างไร อย่างไรก็ตามการพิจารณาเจตนาต้องดูที่การกระทำด้วย ต้องดูว่าการกระทำนั้นก่อให้เกิดผลอย่างไร การกระทำหรือกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา โดยพิจารณาว่าการนำเสนอภาพข่าวนี้มีความจำเป็นใดที่จะต้องให้สาธารณชนทราบว่าเด็กผู้ถูกข่มขืนเป็นใคร อีกทั้งภาพข่าวนี้ยังจะส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้องที่เกี่ยวข้อง เป็นการข่มเหงทางจิตใจอย่างรุนแรงด้วย¹⁰⁴

ในบางครั้งกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดเกี่ยวกับขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวนั้น ก็มีการกำหนดข้อยกเว้นในการนำเสนอภาพข่าวได้ เช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 “มาตรา 76 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมเด็กหรือเยาวชน หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีหรืออนุญาตให้มีหรือยินยอมให้มีการถ่ายภาพหรือบันทึกภาพเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน” และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ห้ามอนุญาตสื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ (1) ผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ (2) เหตุอาชญากรรม รวมทั้งภาพที่มีลักษณะอุจาดหรือทารุณโหดร้าย หรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เหตุอาชญากรรม หรือผู้เสียหาย

จากข้างต้น จะเห็นได้ว่าจะมีข้อยกเว้นที่สามารถถ่ายภาพได้ คือ “เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน” หรือ “เพื่อประโยชน์แห่งคดี” ซึ่งประโยชน์ดังกล่าวคืออะไร และประโยชน์นั้นเมื่อซึ่งน้ำหนักแล้วจะมีประโยชน์ในการเสนอภาพข่าวหรือไม่ กรณีนี้นักสื่อสารมวลชนบางท่านมองว่าอาจจะเกิดประโยชน์ในกรณีหากเด็กหรือเยาวชนที่เป็นเหยื่อคดีอาญาความจำเสื่อมหรือ มีปัญหาด้านสมอง หรือไม่สามารถบอกถึงผู้ปกครอง หรือสถานที่อยู่ได้ การเผยแพร่เด็กนั้นก็จะเป็นการช่วยเหลือในการตามหาตัวผู้ปกครองได้¹⁰⁵ กรณีดังกล่าวมิได้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ด้วย เนื่องจากมิได้มีเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ ทั้งนี้ต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าหากในกรณีดังกล่าวเป็นกรณีเด็กที่เป็นผู้เสียหายในคดีความผิด

¹⁰⁴ สัมภาษณ์ ศ.ดร. เสาวนีย์ อัครโรจน์, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ), 8 เมษายน 2557.

¹⁰⁵ สัมภาษณ์ อ.ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (ด้านสื่อสารมวลชน), 10 เมษายน 2557.

ทางเพศ เช่น เด็กที่สติไม่ได้ถูกข่มขืน ก็ไม่ควรที่จะมีการเปิดเผยภาพเด็กนั้น อาจจะต้องมีการใช้มาตรการด้านอื่นๆ เสียก่อน คือ จะต้องมีการชั่งน้ำหนักเกี่ยวประโยชน์ในการเผยแพร่กับผลเสียของการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก่อน และต้องกระทำการพิจารณาตาม “หลักความได้สัดส่วน” ด้วยความรอบคอบและระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง

4.4.4 ประเด็นความไม่มีประสิทธิภาพของมาตรการในการเยียวยาในกรณีที่มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การที่ปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงปรากฏอยู่บ่อยครั้ง สาเหตุประการสำคัญประการหนึ่ง คือ มาตรการในการเยียวยาแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยเฉพาะมาตรการของสภาการหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นมาตรการบนพื้นฐานความสมัครใจ โดยตามธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546, ครั้งที่สอง พ.ศ. 2548) ข้อที่ 24 เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยว่าสมาชิกหรือผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในสังกัดสมาชิกประพฤติดุจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) แจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์ฉบับที่ถูกร้องเรียน ลงตีพิมพ์คำวินิจฉัยอันเป็นที่สุดของคณะกรรมการในตำแหน่งและขนาดตัวอักษรที่เห็นได้ชัด ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับความวินิจฉัยนั้นโดยสภาการหนังสือพิมพ์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(2) แจ้งเป็นหนังสือให้หนังสือพิมพ์ฉบับที่ถูกร้องเรียน บรรเทาความเสียหายด้วยการตีพิมพ์ข้อความคำขอโทษต่อผู้เสียหายตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ โดยสภาการหนังสือพิมพ์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(3) ในกรณีผู้ประพฤติดุจริตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ให้ส่งคำวินิจฉัยไปยังหนังสือพิมพ์ต้นสังกัดของผู้นั้น เพื่อดำเนินการลงโทษแล้วแจ้งผลให้สภาการหนังสือพิมพ์ทราบโดยเร็ว

(4) ในกรณีที่เห็นสมควร สภาการหนังสือพิมพ์อาจตักเตือนหรือตำหนิ และเผยแพร่คำวินิจฉัยนั้นต่อสาธารณะได้ด้วย

จะเห็นได้ว่ามาตรการของสภาการหนังสือพิมพ์เป็นลักษณะการแจ้งไปยังหนังสือพิมพ์ที่ถูกร้องเรียนให้มีการตีพิมพ์คำวินิจฉัยอันเป็นที่สุด หรือให้หนังสือพิมพ์ดำเนินการบรรเทาความเสียหายด้วยการตีพิมพ์ข้อความคำขอโทษต่อผู้เสียหาย หากเป็นกรณีผู้ประพฤติดุจริตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ให้หนังสือพิมพ์ต้นสังกัดดำเนินการลงโทษแล้วแจ้งผลให้สภาการหนังสือพิมพ์ทราบ ซึ่งเป็นมาตรการที่ไม่มีบทลงโทษร้ายแรงแต่อย่างใด และต้องอาศัยความสมัครใจของหนังสือพิมพ์ที่ถูกร้องเรียน ซึ่งตามหลักความเป็นจริงผู้ที่ถูกร้องเรียนแล้วมีการถูกวินิจัยว่ากระทำความผิดคงยากที่จะเต็มใจในการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว อย่างไรก็ตามพบว่าหนังสือพิมพ์

ได้กระทำการตามมาตรการเยียวยาดังกล่าวอยู่ นอกจากนี้สภาการหนังสือพิมพ์อาจใช้ลักษณะการแจ้งให้สาธารณชนรับรู้ถึงการกระทำดังกล่าว ในกรณีประเทศไทยนั้น องค์กรผู้บริโภคยังไม่มี ความเข้มแข็งเพียงพอ ทำให้แม้จะมีการแจ้งต่อสาธารณชน ภาคประชาสังคมก็สามารถกดดันต่อหนังสือพิมพ์ได้

อีกทั้งในกรณีการใช้สิทธิเยียวยาทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการฯ ไม่มีอำนาจเยียวยาในกรณีชดใช้ความเสียหาย โดยเฉพาะค่าเสียหายที่ผู้ถูกละเมิดพึงจะได้รับ ดังนั้นผู้เสียหายจะต้องไปใช้กระบวนการทางศาลแทนซึ่งใช้เวลาและค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ในบางครั้งกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดเกี่ยวกับขอบเขตในการนำเสนอภาพข่าวนั้น ก็มีการกำหนดข้อยกเว้นในการนำเสนอภาพข่าวได้ เช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 “มาตรา 76 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ห้ามมิให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมเด็กหรือเยาวชน หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีหรืออนุญาตให้มีหรือยินยอมให้มีการถ่ายภาพหรือบันทึกภาพเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน” และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ห้ามอนุญาตสื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ (1) ผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ (2) เหตุอาชญากรรม รวมทั้งภาพที่มีลักษณะอุจาดหรือทารุณโหดร้าย หรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เหตุอาชญากรรมหรือผู้เสียหาย

4.4.5 ประเด็นการละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

ในบางกรณีปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น อาจเกิดจากการที่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์กำหนดห้ามการกระทำดังกล่าวอย่างชัดเจน แต่อาจเกิดจากการละเลยไม่ปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้อง¹⁰⁶ การละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดสามารถพบได้ในหลายกรณีด้วยกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยขอแนะนำกรณีของเจ้าหน้าที่ตำรวจและจากสื่อมวลชนเองซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการออก “คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์” โดยคำสั่งดังกล่าวได้วางแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการแถลงข่าวและให้สื่อมวลชนเข้าถ่ายภาพ จากการศึกษาพบว่าบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะมีการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อคำสั่งดังกล่าว เช่น คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่

¹⁰⁶ สัมภาษณ์ นายมานิจ สุขสมจิตร, บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 7 เมษายน 2557.

855/2548 กำหนดว่า ห้ามนำผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ พระภิกษุสามเณร นักพรต นักบวช ผู้เสียหายที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ มาให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นอันขาด รวมตลอดถึงการชี้ตัวผู้ต้องหาในลักษณะที่เป็นการเผชิญหน้าต่อสื่อมวลชนทุกแขนง และในกรณีการถ่ายภาพของสื่อมวลชน มีกฎเกณฑ์ว่า ห้ามอนุญาต หรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ (1) ผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ (2) เหตุอาชญากรรม รวมทั้งภาพที่มีลักษณะอุจาดหรือทารุณ โหดร้าย หรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เหตุอาชญากรรมหรือผู้เสียหาย

อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีการจัดแถลงข่าว โดยเอาผู้ต้องหา หรือเหยื่อที่เป็นเด็กมาใส่หมวกไหมพรม แล้วให้นักข่าวเข้าถ่ายภาพได้ หรือกรณีเหยื่อคดีล่วงละเมิดทางเพศที่เข้าร้องเรียนต่อมูลนิธิปิวิมา ก็มักจะมีอนุญาตให้ถ่ายภาพได้¹⁰⁷ จากกรณีนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ที่ว่า “ห้ามนำผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์มาให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นอันขาด” และการอนุญาตให้สื่อมวลชนถ่ายภาพนั้น เป็นกรณีเพื่อประโยชน์แห่งคดีอย่างไร และได้ขออนุญาตจากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายเด็กหรือไม่ กรณียังเป็นประเด็นต้องสงสัยแก่สาธารณชนอยู่

การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ดังกล่าวโดยอาจเห็นว่าการปิดบังใบหน้าโดยการสวมหมวกไหมพรมนั้นเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กเพียงพอแล้วนั้น ทั้งที่การกระทำนั้นจะเห็นได้ว่าอาจเกิดจากการการนำเสนอภาพที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อาจเกิดขึ้นได้จากการที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน ไม่ตระหนักต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งยังอาจจะเกิดการปัญหาในการตีความการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่มีความชัดเจนอีกด้วย

นอกจากนี้การละเลยไม่ปฏิบัติตามการปฏิบัติตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ยังพบว่าในกรณีการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ทั้งคำสั่งดังกล่าวได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า พนักงานสอบสวนไม่ควรให้ผู้ต้องหานำไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพว่าผู้ต้องหากระทำผิดอย่างไร เพราะการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพดังกล่าวมิใช่พยานหลักฐานที่จะนำมารับฟังประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหาหากพนักงานสอบสวนมีความจำเป็นที่จะทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ก็ห้ามจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงเข้าทำข่าว ขณะเมื่อมีการให้ผู้ต้องหานำพนักงานสอบสวนไป

¹⁰⁷ สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ พลเพชร, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, 20 พฤษภาคม 2557.

ชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ จากกรณีนี้จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันก็มีการนำผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำสารภาพอยู่เสมอ และก็มี การอนุญาตให้สื่อมวลชนเข้าไปถ่ายภาพและปรากฏภาพที่ชัดเจนไม่ปิดบังใบหน้าของผู้ต้องหา ซึ่งกรณีดังกล่าวย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ทั้งนี้ อาจวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พบได้บ่อยจะมีลักษณะ คือ (1) รู้กรอบกฎหมาย แต่ไม่ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด อาจจะมีการใช้ดุลพินิจก้าวล่วงไปกระทบสิทธิของบุคคลอื่น (2) รู้กรอบของกฎหมาย แต่ไม่ครอบคลุม จึงอาจใช้ดุลพินิจไปกระทบต่อผู้อื่นได้ (3) ไม่รู้กรอบของกฎหมาย แต่กระทำโดยไม่มีเจตนาทุจริตใด (อยากมีผลงาน)¹⁰⁸ ซึ่งในกรณีนี้ เห็นว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติควรที่จะอบรมให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงคำสั่งดังกล่าว และตระหนักถึงการใช้อดุลพินิจที่เหมาะสม ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิของบุคคลอื่น

นอกจากนี้หากมีการฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าวก็ควรที่จะมีบทลงโทษอย่างชัดเจน ซึ่งกรณีนี้พบว่าเกิดปัญหาอย่างมาก โดยการที่คำสั่งนี้ถูกละเลยในการปฏิบัติตามเนื่องจากหากฝ่าฝืนแล้วไม่มีการลงโทษที่จริงจัง นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้แสดงความคิดเห็นว่า จากการเชิญตำรวจมาให้ข้อเท็จจริงในกระบวนการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พบว่าแม้ว่าตำรวจจะมีหลักเกณฑ์ในการนำเสนอภาพข่าวอย่างชัดเจน แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพราะการจัดให้มีการแถลงข่าวเป็นเรื่องของผลงาน และที่ไม่สามารถเอาผิดได้ เพราะค่านิยมแบบไทยๆ ที่ถ้าเป็นลูกน้องของผู้บังคับระดับสูงก็จะคอยช่วยเหลือกัน ดังนั้นแม้บุคคลนั้นจะฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด ก็ไม่มีบทลงโทษแต่อย่างใด¹⁰⁹

- ในกรณีสื่อมวลชนนั้น จากที่ศึกษาไปแล้วจะพบว่ามีการนำเสนอภาพข่าวเกี่ยวกับเด็กหรือผู้เยาว์ในลักษณะที่ละเมิดต่อกฎหมายและขัดต่อจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์อยู่บ่อยครั้ง เช่นในกรณีนี้ก็แสดงวัยรุ่นชื่อดังที่ถูกหนังสือพิมพ์หลายฉบับได้ตีพิมพ์ภาพ ลงชื่อนามสกุลจริง โดยอ้างว่าเป็นภาพของดาราสาววัยรุ่นคนหนึ่งในละครซีรีส์แนวสะท้อนชีวิตเด็กนักเรียน กำลังเสพยา เสพติด

กรณีข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีกฎหมายและข้อบังคับทางจริยธรรมวิชาชีพได้กำหนดห้ามการนำเสนอภาพเช่นนี้อย่างชัดเจน คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 “มาตรา 27 ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ ” และ ข้อบังคับว่าด้วย

¹⁰⁸ สัมภาษณ์ พ.ต.อ. สมชาย ว่องไวเมธี, ผู้กำกับการ กลุ่มงานตรวจสอบสำนวน ๓ กองบังคับการกองคดีอาญา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 8 เมษายน 2557.

¹⁰⁹ สัมภาษณ์ นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ, กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2 เมษายน 2557.

จริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 “ข้อ 15 ในการเสนอข่าวหรือภาพใด ๆ หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ความคุ้มครองอย่างเคร่งครัดต่อสิทธิมนุษยชนของเด็ก สตรีและผู้ด้อย โอกาส ในการเสนอข่าวตามวรรคแรกต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดแก่เด็ก สตรีและผู้ด้อยโอกาสนั้นไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง”

จากการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์หลายฉบับที่ได้ตีพิมพ์ภาพ ลงชื่อนามสกุลจริงย่อมเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กซึ่งมีโทษทางอาญา และถือว่าเป็นการละเมิดจริยธรรม เป็นการกระทำซ้ำต่อผู้ประสบเคราะห์กรรมที่เป็นเด็กและเยาวชนอย่างร้ายแรง กรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่านักข่าวสื่อมวลชนเองย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อสังคม คือ ต้องทราบถึงกรอบในการปฏิบัติงานที่เหมาะสม คือ การที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและการปฏิบัติตามจริยธรรมทางวิชาชีพ การที่สื่อมวลชนละเลยไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและจริยธรรมนี้ อาจเกิดจากแวดวงวิชาชีพสื่อมวลชนยังให้ความสำคัญและตระหนักถึงจริยธรรมในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ และเมื่อหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนสามารถกระจายข่าวได้มากกว่าบุคคล ทำให้หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลในการชักจูงบุคคลและชี้นำสังคม ดังนั้นก็ควรที่จะมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่มากขึ้นอีกด้วย¹¹⁰

4.4.6 ประเด็นการควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

4.4.6.1 สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

สาเหตุหนึ่งของปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ยังสามารถพบเห็นได้ในปัจจุบันเกิดจากความไม่เข้มแข็งของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งองค์กรวิชาชีพที่มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและปฏิบัติตามหลักวิชาชีพ และยังมีบทบาทในการปัญหาการละเมิดหรือประพฤติดังจริยธรรมแห่งวิชาชีพของหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์อีกด้วย ทั้งนี้สามารถพิจารณาปัญหาดังกล่าวได้ดังนี้

- กลไกการทำงานของสภาการหนังสือพิมพ์มีพื้นฐานอยู่บนความสมัครใจ สภาการหนังสือพิมพ์จึงไม่สามารถที่จะเข้าไปควบคุมด้านจริยธรรมวิชาชีพของหนังสือพิมพ์ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกได้โดยตรง นอกจากนี้ถึงจะเป็นกรณีหนังสือพิมพ์นั้นเป็นสมาชิกโดยตรง แต่การควบคุมตรวจสอบยังเป็นไปตามมาตรฐานการสมัครใจ สภาการหนังสือพิมพ์ไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการเรียกผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ หรือหากมีกระบวนการพิจารณาเรื่องร้องเรียนเสร็จสิ้นแล้ว ในบางกรณีมีมาตรการลงโทษ มาตรการลงโทษดังกล่าวก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิก

¹¹⁰ สัมภาษณ์ ศ.ดร. เสาวนีย์ อัครโรจน์, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ), 8 เมษายน 2557.

สภาการหนังสือพิมพ์ไม่มีอำนาจตามกฎหมายแต่อย่างใด อีกทั้งในบางกรณีสมาชิกไม่พอใจผลในการตัดสินใจของสภาการหนังสือพิมพ์ สมาชิกก็อาจจะลาออก¹¹¹ จึงผลให้มาตรการในการกำกับควบคุมดูแลด้านจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์สามารถควบคุมได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าอยู่ในระดับที่ไม่มีประสิทธิภาพ ควบคุมได้น้อยเกินไป¹¹² ทำให้สภาการหนังสือพิมพ์มักถูกขนานนามว่าเป็น “เสือกระดาษ”

- โครงสร้างของสภาการหนังสือพิมพ์นั้น เป็นโครงสร้างที่เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ เนื่องจากกรรมการส่วนมากมาจากตัวแทนเจ้าของหนังสือพิมพ์ และบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นลูกจ้างของเจ้าของหนังสือพิมพ์นั่นเอง แต่กลับมีสัดส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกและบุคคลภายนอกเป็นจำนวนเสียงข้างน้อย¹¹³ กรณีส่งผลให้การควบคุมกันเองของสภาการหนังสือพิมพ์ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากผู้ที่เป็นกรรมการหรือสมาชิกอยู่ในสภาการหนังสือพิมพ์ต่างเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ และที่ผ่านมาก็ค้ำประกันผลประโยชน์ของตนเอง จึงทำให้ไม่กล้าที่จะควบคุมกันเอง หรืออาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติงานของสภาการหนังสือพิมพ์ไม่ได้เป็นอิสระอย่างแท้จริง เพราะแม้จะปราศจากการแทรกแซงโดยภาครัฐ แต่กลับถูกแทรกแซงโดยนายทุนและอำนาจเงินแทน¹¹⁴

- เมื่อสภาการหนังสือพิมพ์ไม่กล้าที่จะควบคุมกันเองอย่างจริงจังจากปัจจัยที่กล่าวไปข้างต้น ส่งผลให้เมื่อมีการละเมิดจริยธรรมของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวหรือภาพข่าว สภาการหนังสือพิมพ์ก็มักจะมีกรปล่อยปละละเลยไป สภาการหนังสือพิมพ์จะเข้ามามีบทบาทในกรณีที่มีการละเมิดจริยธรรมอย่างรุนแรงเท่านั้นทั้งๆ ที่ในสังคมมีการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อจริยธรรมวิชาชีพอยู่ตลอดเวลา กรณีดังกล่าวยังเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรวิชาชีพด้านหนังสือพิมพ์ที่สำคัญที่สุดกลับละเลย มิให้ความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องและเหมาะสมของสื่อมวลชน คือ สื่อมวลชนจะต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายและหลักจริยธรรมวิชาชีพ ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นเจตนารมณ์เบื้องต้นในการก่อตั้งสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้นมาควบคุมกันเองของสื่อหนังสือพิมพ์

- นอกจากการศึกษาพบว่าสภาการหนังสือพิมพ์ของไทย เป็นองค์กรอิสระ ที่ไม่มีเงินอุดหนุนจากภาครัฐ โดยได้รับเงินค่าบำรุงจากสมาชิก หรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของสภาฯ ซึ่งเงินนั้นย่อมมาจากองค์กรสมาชิกซึ่งเป็นองค์กรหนังสือพิมพ์

¹¹¹ สัมภาษณ์ นายไพโรจน์ พลเพชร, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, 20 พฤษภาคม 2557.

¹¹² สัมภาษณ์ ศ.ดร. เสาวนีย์ อัครไวโรจน์, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ), 8 เมษายน 2557.

¹¹³ สัมภาษณ์ อ.ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (ด้านสื่อมวลชน), 10 เมษายน 2557.

¹¹⁴ จริยา สมประสงค์, งานวิจัยหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง ปฏิบัติการในมิติด้านจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ [ออนไลน์], 6 กันยายน 2555. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=3290:i-11-3-35-&catid=86:2009-09-10-04-32-54

กรณีนี้ทำให้การทำงานของสภาฯ มีอาจดำเนินได้อย่างเป็นอิสระ เพราะทางความเป็นจริงนอกสภา การหนังสือพิมพ์ที่มีโครงสร้างที่เอื้อต่อเจ้าของหนังสือพิมพ์แล้ว เงินที่ใช้จ่ายในสภาฯ ยังมาจากองค์กร หนังสือพิมพ์อีกด้วย ปัจจัยนี้อาจทำให้การดำเนินการของสภาฯ ไม่ได้จริงจังเท่าที่ควร อันเนื่องจาก ต้องเกรงใจองค์กรหนังสือพิมพ์¹¹⁵

ในกรณีนี้ จากการค้นคว้าวิจัยพบว่าสภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันจะ ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง โดยจะมีหลักเกณฑ์ชัดเจนเกี่ยวกับเงินสนับสนุนจากรัฐนี้ อย่างไรก็ตามประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 45 วรรคท้ายได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้” กรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหากเจตนารมณ์ของมาตรานี้คือไม่ต้องการให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซง สื่อไม่ว่าจะกรณีใดๆ แต่ภาครัฐก็ยังมีหน้าที่จะต้องคุ้มครองประชาชนจากการถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพต่างๆ หากพิจารณาว่าการให้เงินสนับสนุนของคณาจารย์ด้านสื่อมวลชนที่มีหน้าที่สำคัญในการควบคุมด้านจริยธรรมนี้เป็นการก่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามประเด็นดังกล่าวยังเป็นประเด็นที่จะศึกษาวิจัยอีกต่อไปอย่างมากจากทุกภาคส่วน เพราะประเด็นดังกล่าวค่อนข้างจะมีผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อทำให้การทำงานของสภาการหนังสือพิมพ์มีความเป็นอิสระ ปราศจากการแทรกแซงจากทั้งองค์กรภาครัฐ และนายทุน อันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการควบคุมตรวจสอบด้านจริยธรรมได้อย่างแท้จริง

4.4.6.2 ผู้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์และนักข่าว นักหนังสือพิมพ์

เจ้าของหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นนายทุนนั้นมักจะทำการสำคัญในประเด็นด้านธุรกิจ กำไร ขาดทุน ซึ่งการนำเสนอภาพข่าวบางประเภทที่เป็นภาพที่น่าหวาดเสียวมักจะทำยอดขายได้ดี¹¹⁶ อาจจะต้องถูกจริตของคนไทยที่ชื่นชอบและต้องการติดตามข่าวที่มีความน่าสนใจ ลักษณะนี้ เช่น การนำเสนอภาพข่าวที่แสดงให้เห็นสภาพการตายอย่างเด่นชัดจะทำให้เกิดอารมณ์ร่วม ส่งผลให้หนังสือพิมพ์ได้รับประโยชน์ขายข่าวได้ ซึ่งกรณีนี้เป็นเรื่องผลประโยชน์ทางธุรกิจแอบแฝงอยู่¹¹⁷ อย่างไรก็ตามนักสื่อสารมวลชนบางท่านเห็นภาพการนำเสนอภาพข่าวที่น่าหวาดเสียวไม่ได้มีผลต่อยอดขายแต่อย่างใด¹¹⁸ แต่กระนั้นก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการมีภาพข่าวที่น่าตื่นเต้น น่าสนใจย่อมดึงดูด

¹¹⁵ จริญญา สมประสงค์, งานวิจัยหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่ง ปฏิบัติการในมิติด้านจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ [ออนไลน์], 6 กันยายน 2555. แหล่งที่มา http://www.tja.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=3290:i-11-3-35-&catid=86:2009-09-10-04-32-54

¹¹⁶ สัมภาษณ์ ผศ.ดร. พิรงรอง รามสูต, อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 29 เมษายน 2557.

¹¹⁷ สัมภาษณ์ นายแพทย์นรินทร์ พิทักษ์วัชร, กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2 เมษายน 2557.

¹¹⁸ สัมภาษณ์ อ.ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (ด้านสื่อสารมวลชน), 10 เมษายน 2557.

ให้มีผู้อ่านมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหากผู้ประกอบการและผู้บริหารหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญแต่ประเด็นด้านธุรกิจ จนละเลยความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ได้มีการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้มีความตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมวิชาชีพ ก็ย่อมทำให้บางกรณีนักข่าวอาจละเลยในการปฏิบัติหน้าที่เสนอภาพข่าวที่เหมาะสมและถูกต้องตามหลักการสื่อสารมวลชนได้

ในประเทศสหรัฐอเมริกา หนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่มักจะทำให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมวิชาชีพมาก โดยทางหนังสือพิมพ์จะมีการออกประมวลจริยธรรมของตนเอง และในบางหนังสือพิมพ์จะมีการออกแบบระบบการตรวจสอบการทำงานภายในของหนังสือพิมพ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อนักข่าวปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยควรที่จะมีการตระหนักถึงการส่งเสริมจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อสารมวลชนให้เกิดขึ้นจริง

4.4.6.3 สถาบันวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

สภาการหนังสือพิมพ์มักมีการออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวอยู่เสมอเมื่อเกิดกรณีที่ประชาชนให้ความสนใจ ซึ่งการออกแถลงการณ์นั้นเป็นการออกภายหลังที่ได้เกิดการนำเสนอภาพข่าวไปแล้ว ทั้งที่การนำเสนอภาพข่าวนั้นเป็นการละเมิดกฎหมายที่มีโทษทางอาญา และละเมิดต่อจริยธรรมทางวิชาชีพอย่างชัดเจน กรณีนี้อาจแสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อสารอาจขาดความรู้ในการทำงานที่ไม่ละเมิดต่อกฎหมายและจริยธรรม ดังนั้นกรณีดังกล่าวจึงอาจสะท้อนให้เห็นว่าสถาบันทางวิชาการต่างๆ ทั้งในระดับมหาวิทยาลัย และสถาบันอิสระซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดให้ความรู้แก่นักข่าวผู้ปฏิบัติงาน อาจจะขาดการเน้นย้ำถึงความสำคัญของจริยธรรมวิชาชีพ และการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ในการสัมภาษณ์นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ท่านได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นเรื่องการละเลยไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมวิชาชีพอย่างเคร่งครัดไว้ว่า “...วิชาชีพหนังสือพิมพ์เอง หรือสื่อเอง ไม่ค่อยเน้นหนักในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยด้วยว่า ไม่ค่อยได้เน้นในเรื่องลักษณะของคุณธรรม จริยธรรม จริยธรรมของฐานันดรที่ 4 ว่ามันมีความสำคัญที่ไม่น้อยกว่าเรื่องของกฎหมาย เพราะกฎหมายเป็นเรื่องของการบังคับใช้ แต่เรื่องคุณธรรม จริยธรรม เป็นมาตรฐาน ซึ่งบางทีมันอยู่นอกเหนือกฎหมาย แต่ต้องการทำให้เกิดจิตสำนึกที่สูงเกินกว่ากฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยจิตสำนึกหรือความรับผิดชอบต่อตัวเอง ที่จะต้องไฝ่ในความถูกต้อง ไฝ่ในความที่เป็นธรรม ตรงนี้คือสิ่งที่วิชาชีพในฝ่ายสื่อเองขณะนี้ก็ให้ความสนใจน้อย ถ้ามีการวิพากษ์วิจารณ์หรือลงโทษกันก็มักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นการทำลายล้างกันเอง แทนที่จะทำให้เห็นว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ต้องการฟอกสื่อมวลชนเองให้เกิด

ความชาวสะอาด เหมือนกับวิชาชีพหมอ ทยายเหมือนกัน หมอที่ำผิตจรรยาบรรณก็ควรจะได้รับ การลงโทษ แทนที่จะมองว่าเป็นเรื่องการทำลายล้างกัน เพื่อทำให้เกิดเยี่ยงอย่างของการทำความผิต...”

โดยสรุปแล้ว การควบคุมกันเองของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ จะเห็นปัญหา จากหลายภาคส่วนด้วยกัน ทั้งจากสภาการหนังสือพิมพ์เอง หรือจากเจ้าของหนังสือพิมพ์ รวมทั้ง นักหนังสือพิมพ์ สถาบันทางวิชาการก็อาจจะต้องเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้มากขึ้นอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้จะเห็นได้ว่าการควบคุมกันเองของวิชาชีพหนังสือพิมพ์อาจจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างร้อยเปอร์เซ็นต์ เหมือนเช่นกรณีอื่นๆ ที่พบได้ทั่วไปในสังคม และมีการออกกฎหมาย มาควบคุม แต่คนก็ยังฝ่าฝืนกฎหมายอยู่ดี¹¹⁹ การควบคุมกันเองอยู่ที่จิตสำนึก ซึ่งในปัจจุบันนัก สื่อสารมวลชนบางท่านเห็นว่า จิตสำนึกของสื่อมวลชนอยู่ในระดับที่ยังสามารถคาดหวังได้ องค์กร สมาชิกสภาการหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศประมาณ 50 องค์กร สภาการหนังสือพิมพ์พบว่ามีการทำงาน ที่ระมัดระวังที่จะไม่ไปละเมิดคนอื่นมากยิ่งขึ้น คือ การควบคุมกันเองแม้อาจไม่สามารถควบคุมได้ร้อย เปอร์เซ็นต์ แต่ก็ดีกว่าที่จะให้มีการออกกฎหมายควบคุม เนื่องจาก หากมีกฎหมายเข้ามาควบคุมก็ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมายที่เป็นนักการเมือง นอกจากนี้อาจจะมีตัวแทนของภาครัฐเข้ามาอีก มาก ไม่ว่าจะเป็น กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งโครงสร้าง ดังกล่าวเสี่ยงต่อการแทรกแซงของภาครัฐมาก¹²⁰ หากมีการแทรกแซงดังนั้น เสรีภาพของสื่อมวลชน ย่อมไม่สามารถใช้ได้อย่างสมเจตนาธรรมณ์เพื่ออารังไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย

4.4.7 ประเด็นความเข้มแข็งของภาคประชาชนหรือเครือข่ายผู้บริโภค

สาเหตุของปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การที่ภาคประชาชนไม่ได้มีความ ตระหนักถึงปัญหาในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือแม้ในบางกรณีมี การตระหนักถึง แต่เครือข่ายภาคประชาชน หรือเครือข่ายผู้บริโภคไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอในการ กดดันหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องให้มีการปฏิบัติตามจริยธรรม หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เช่น หาก พบว่าตำรวจฝ่าฝืนคำสั่งแนวปฏิบัติฯ นำผู้เสียหายในคดีล่วงละเมิดทางเพศมาแถลงข่าว หากภาค ประชาชนมีความเข้มแข็งก็อาจจะร้องเรียนกรณีดังกล่าวต่อผู้บังคับบัญชาได้ หรือในกรณีที่ หนังสือพิมพ์มีการตีพิมพ์ภาพที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน หากผู้บริโภคเห็นถึง พฤติกรรมดังกล่าวก็อาจทำการทวงตัง โดยอาจโทรศัพท์หรือส่งจดหมายไปยังหนังสือพิมพ์นั้นให้หยุด พฤติกรรมดังกล่าว หรือร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่สามารถร้องเรียนได้ เช่น สภาการหนังสือพิมพ์ เป็น ต้น นอกจากนี้หากเครือข่ายผู้บริโภคมีความเข้มแข็งมากเพียงพอ ก็อาจจะร่วมกันรณรงค์ไม่ซื้อ ไม่ บริโภคหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น จนกว่าที่จะยุติพฤติกรรมดังกล่าวได้

¹¹⁹ สัมภาษณ์ นายมานิจ สุขสมจิตร, บรรณาธิการอาวุโส หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 7 เมษายน 2557.

¹²⁰ สัมภาษณ์ นายจักรกฤษ เพิ่มพล, ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมัยที่ 7, 17 มีนาคม 2557.

จากที่กล่าวไปข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นี้มีเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายภาคส่วนด้วยกัน ทั้งปัจจัยจากการไม่ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจากประชาชนในสังคม รวมทั้งสื่อมวลชนเอง รวมทั้งปัจจัยการควบคุมตรวจสอบหากเกิดปัญหาดังกล่าวจากทั้งภาครัฐและภาควิชาชีพที่ไม่ได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

4.5 แนวทางในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของประเทศไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์ที่ผ่านมาจะพบว่าปัญหาดังกล่าวยังคงเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง และโดยส่วนมากการพิจารณาว่าการนำเสนอภาพข่าวลักษณะเช่นใดเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์บ้าง เป็นประเด็นที่มีความสับสนจากทั้งประชาชนผู้บริโภคข่าวและจากนักหนังสือพิมพ์ รวมทั้งองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากมีการกำหนดแนวทางในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ย่อมจะเกิดประโยชน์ในการพิจารณาเลือกสรรการนำเสนอภาพข่าวมากยิ่งขึ้น และอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้บ้าง

ดังนั้น ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาและนำเสนอแนวทางที่เป็นไปได้ในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่เหมาะสม และไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศไทย ทั้งนี้ การนำเสนอแนวทางในการนำเสนอภาพข่าวนี้จะศึกษาเพียงบางตัวอย่างของภาพข่าวที่สามารถเห็นได้บ่อยในหน้าหนังสือพิมพ์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอนี้อาจจะนำไปปรับใช้ในกรณีอื่นได้

ในการนำเสนอแนวทางการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ ได้เกิดการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตั้งแต่แนวคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขอบเขตการนำเสนอภาพข่าว และการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีนำเสนอภาพข่าวทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย โดยได้พิจารณาจากหลักเกณฑ์ขอบเขตในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของประเทศไทยที่มีอยู่แล้ว และมาตรการของต่างประเทศที่เหมาะสมที่อาจนำมาใช้กับบริบทของประเทศไทยได้ ทั้งการนำเสนอแนวทางดังกล่าวเป็นเพียงผลการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยเท่านั้น ซึ่งมีอาจจะนำเสนอได้อย่างรอบด้านและครบถ้วนได้

แนวทางในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีดังนี้

ตารางที่ 8 ตารางแสดงแนวทางในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของ
สื่อหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

	ประเภทภาพข่าว (จากกรณีตัวอย่าง)	แนวทางในการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว ของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
1	<p>ภาพผู้กระทำ ความผิด ภาพ ผู้ต้องหาใน คดีอาญา</p>	<p>ขอบเขตที่เหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่ละเมิดต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การนำเสนอภาพข่าว ภาพผู้กระทำ ความผิด ภาพผู้ต้องหาในคดีอาญานั้นจะต้องพิจารณาถึงหลักการ ตามรัฐธรรมนูญที่ว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการ พิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นจะปฏิบัติต่อเขาเสมือนผู้ม ความผิดไม่ได้ ฉะนั้นการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนจะต้องไม่ นำเสนอในลักษณะที่ส่งผลให้ผู้รับรู้ข่าวสารว่าบุคคลในภาพเป็น ผู้กระทำความผิดอย่างแน่นอน นอกจากนี้จะต้องมีการปฏิบัติตาม กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด</p> <p>- ภาพผู้ต้องหาคดีอาญาถูกควบคุมตัวในสถานที่ต้องขัง ภาพ ผู้ต้องหาที่ใส่กุญแจมือ ที่มีโซ่ตรวน</p> <p>ขอบเขตที่เหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าว คือ หากต้องการ ถ่ายภาพผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำต้องมีการขอ อนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ก่อน ห้ามเผยแพร่ภาพที่สามารถ เห็นและจำได้ว่าผู้ต้องขังคือใคร นอกจากนี้ควรที่จะมีการถามความ สมัครใจของผู้ต้องขังด้วย หากผู้ต้องขังไม่ประสงค์ที่จะให้เห็นตัว ของผู้ต้องขัง ก็ไม่ควรที่จะนำเสนอภาพที่มีผู้ต้องขังอยู่เลย การ ถ่ายภาพนักโทษผู้ต้องหาในขณะที่มีเครื่องพันธนาการ ไม่ว่าจะเป็ นโซ่ตรวน กุญแจมือ ผู้สื่อข่าวไม่ควรที่ถ่ายภาพให้เห็นเครื่อง พันธนาการดังกล่าว ยกเว้นได้รับอนุญาตจาก</p> <p>- ภาพข่าวผู้ต้องหาในชั้นจับกุม ชั้นสืบสวนสอบสวน</p> <p>ขอบเขตที่เหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าว คือ ห้ามสื่อมวลชน ถ่ายภาพในชั้นจับกุม ห้ามมีการถ่ายภาพในขณะที่ทำการสืบสวน สอบสวน ยกเว้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี ห้ามมิให้ ถ่ายภาพของผู้ต้องหาในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายใน ภายนอกสถานีตำรวจ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น</p>

	<p>- ภาพการตั้งโต๊ะแถลงข่าว</p> <p>ในคดีบางประเภท ไม่ควรที่จะมีการแถลงข่าว เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความหมิ่นประมาท หรือเหตุการณ์เรื่องราวที่ไม่เหมาะสม ซึ่งหากเปิดเผยบุคคลอาจเอาเป็นแบบอย่างได้ แต่หากมีการจัดแถลงข่าวในคดีประเภท คือ ก็ไม่ควรถ้าให้เห็นหน้าหรือข้อมูลอื่นๆ อันสามารถบ่งตัวถึงผู้กระทำผิดได้ เว้นแต่ ได้รับอนุญาตจากบุคคลในภาพแล้ว โดยในคดีทั่วไป ไม่ร้ายแรงถึงขนาดกระทบต่อความปลอดภัยของสาธารณชน ควรปิดบังใบหน้าและชื่อสกุลจริงของผู้ต้องหาในขณะแถลงข่าวจับกุมด้วย</p> <p>- ภาพการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ</p> <p>พนักงานสอบสวนไม่ควรให้ผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุ อย่างไรก็ตามถ้าเพื่อประโยชน์ต่อคดี มีความจำเป็นต้องให้ผู้ต้องหานำพนักงานสอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุ ห้ามสื่อมวลชนห้ามเข้าไปทำข่าวและถ่ายภาพ นอกจากนี้ควรคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ต้องหา โดยจัดพื้นที่ในการทำแผนประกอบคำรับสารภาพให้เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหาย</p> <p>- ภาพผู้ต้องสงสัย (ในกรณียังไม่สามารถตามจับตัวได้)</p> <p>ในบางกรณีการนำเสนอภาพของผู้ต้องสงสัยไม่ว่าจะเป็นภาพถ่ายหรือภาพสเก็ตช์ (sketch) ก็จะไม่กระทบต่อคดี เพราะในบางกรณีต้องรีบจับตัวคนร้ายมาลงโทษ มิฉะนั้นอาจเกิดอันตรายต่อสาธารณชน กรณีนี้สามารถนำเสนอภาพข่าวได้ อาจมีการตีพิมพ์ชื่อเต็มหรือรูปถ่ายผู้ต้องสงสัย แต่ต้องกรณีคดีอาชญากรรมที่มีโทษประหารชีวิต และมีหมายจับออกมาแล้ว หรือ เป็นกรณีอาชญากรรมนั้นได้กระทำต่อหน้าสาธารณชน แก่ทั้งการตีความภาพข่าวนั้นจะต้องประโยชน์ในการสอบสวนสืบสวนเป็นอย่างยิ่ง</p> <p>- ภาพข่าวผู้กระทำความผิดที่เด็กหรือเยาวชน</p> <p>ห้ามมีการนำเสนอภาพของเด็กหรือผู้เยาว์ซึ่งต้องหว่า เป็นผู้กระทำความผิด เว้นแต่ประโยชน์ในทางสอบสวน และต้องมีการได้รับอนุญาตจากเด็กและผู้ปกครองเสียก่อน และในการพิจารณา</p>
--	---

		<p>คดีอาญา ห้ามมิให้มีการถ่ายภาพและแพร่ภาพของเด็กหรือเยาวชน และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับอันอาจบ่งชี้ตัวผู้นั้นได้</p> <p>- ภาพชีวประวัติอาชญากร</p> <p>ห้ามมิให้มีการตีพิมพ์ภาพชีวประวัติอาชญากร แม้จะเป็นอาชญากรที่เป็นที่รู้จักโคแพร่หลาย เพราะจะเป็นการฝ่าฝืนหลักปฏิบัติของสื่อสารมวลชน</p> <p>- การลงภาพข่าวผิดพลาด</p> <p>หนังสือพิมพ์จะต้องลงตีพิมพ์แก้ไขกรณีดังกล่าวโดยเร็ว และการนำเสนอแก้ไขนี้จะต้องตีพิมพ์ในพื้นที่ข่าวที่เหมาะสมและบุคคลทั่วไปสามารถรับรู้ได้</p> <p>โดยสรุปแล้ว การนำเสนอภาพข่าวในกรณีนี้จะต้องกระทำให้เกิดความเหมาะสม คือ ต้องไม่นำเสนอข่าวที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิอื่นใดของจำเลย ผู้ต้องหา และต้องทำให้ประชาชนทราบถึงฐานความผิดและโทษทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองสังคมและป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมเลียนแบบ</p>
2	<p>ภาพเหยื่อหรือผู้เสียหายจากการกระทำความผิด</p>	<p>ขอบเขตที่เหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีนี้ คือ จะต้องคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงของผู้เสียหายรวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง สื่อมวลชนไม่ควรนำเสนอข่าว/ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นการนำข้อมูลของผู้เสียหาย และภาพข่าวมาเผยแพร่ซ้ำ อันเป็นการตอกย้ำเหตุการณ์เลวร้ายต่อผู้เสียหาย และครอบครัวของผู้เสียหาย นอกจากนี้จะต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด</p> <p>- ภาพเหยื่อ/ผู้เสียหายจากคดีอาญา</p> <p>ในกรณีทั่วไป ไม่ควรระบุตัวตนของผู้เสียหายโดยการเปิดเผยชื่อ สกุลจริง และใบหน้าของผู้เสียหาย เพราะการรายงานข้อเท็จจริงนั้นไม่มีประโยชน์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของคดี ห้ามมิให้มีการนำผู้เสียหายมาแถลงข่าว ยกเว้นเป็นกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน การเผยแพร่ภาพข่าวนั้น ห้ามเผยแพร่ภาพเหยื่อ</p>

		<p>อาชญากรรม และภาพที่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือภาพที่ส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>- ภาพที่ภาพเหยื่อ/ผู้เสียหายจากคดีอาญาได้รับความเจ็บปวดหรือบาดเจ็บ</p> <p>สื่อมวลชนไม่ควรที่จะตีพิมพ์ชื่อและรูปถ่ายที่เกิดขึ้นจากความเจ็บปวดหรือบาดเจ็บไม่ว่าจะเป็นกรณีทางร่างกายหรือจิตใจ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากบุคคลในภาพหรือญาติของผู้นั้น</p> <p>- ภาพเด็กหรือสตรีที่เป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีครอบครัว</p> <p>ในกรณีทั่วไป ห้ามมิให้มีการเผยแพร่ภาพเกี่ยวกับเด็กหรือผู้ปกครองทางสื่อมวลชนประเภทใดก็ตาม หากมีเจตนาที่จะทำให้เสียหายซึ่งชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก อีกทั้งในกรณีการล่วงละเมิดทางเพศ ห้ามมีการแถลงข่าวของผู้เสียหายที่ล่วงละเมิดทางเพศทุกกรณี และห้ามมีการเผยแพร่ภาพเด็กและหญิงผู้เสียหายอีกด้วย</p> <p>กรณีคดีความรุนแรงในครอบครัว ห้ามสื่อมวลชนตีพิมพ์ภาพผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวต่อสาธารณชน</p> <p>กรณีการไกล่เกลี่ยคดีครอบครัว ห้ามสื่อมวลชนเผยแพร่ภาพอันทำให้รู้จักตัวคู่ความ หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล</p>
3	<p>ภาพความรุนแรง แสดงรายละเอียด ความรุนแรง (ภาพอาชญากรรม อุบัติเหตุ ภาพหวาดเสียว)</p>	<p>ขอบเขตที่เหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีนี้ คือ จะต้องคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้สื่อมวลชนยังจะต้องทำการชั่งน้ำหนักอย่างระมัดระวังถึงผลประโยชน์ของผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งสื่อมวลชนจะต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัดอีกด้วย</p> <p>- ภาพความรุนแรง อุบัติเหตุ ภัยพิบัติ</p> <p>ขอบเขตในการนำเสนอในการนำเสนอภาพข่าว ต้องเคารพถึงความทุกข์ทรมานของผู้เสียหายและความรู้สึกของผู้อยู่ใต้อุปการะของผู้เคราะห์ร้ายด้วย ผู้เคราะห์ร้ายไม่ควรที่จะต้องประสบความทุกข์</p>

		<p>ทรมานครั้งที่สองจากการรายงานภาพและรายละเอียดอื่นๆ ในสื่อหนังสือพิมพ์อีก การนำเสนอต้องไม่นำเสนอในลักษณะที่เป็นการลดคุณค่าของบุคคล</p> <p>- ภาพความรุนแรงหรือเหตุขัดแย้งอันเกี่ยวกับชาติพันธุ์และศาสนา</p> <p>ในการนำเสนอภาพข่าวพึงจำกัดเฉพาะบุคคลผู้กระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับผู้นั้นเท่านั้น มิบังควรขยายหรือให้เกิดความเข้าใจกว้างไกลพาดพิงถึงเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อถือหรือถิ่นกำเนิดของผู้นั้น ไม่ควรนำเสนอภาพข่าวเพื่อให้เกิดความเสียหายก่อนการพิสูจน์ความผิดทางกฎหมาย สื่อมวลชนต้องตระหนักถึงในข้อเท็จจริงและจริยธรรมแห่งความเป็นจริง ไม่ควรนำเสนอข่าวและภาพข่าวในทำนองปรักปรำให้เกิดความเข้าใจผิดกันทั้งหมด</p> <p>- ภาพข่าวคนที่ถูกทำร้ายร่างกาย</p> <p>กรณีเช่นนี้เช่นเดียวกับภาพของผู้เสียหายจากคดีอาญา คือ ต้องนำเสนอภาพข่าวตามที่กฎหมาย/กฎเกณฑ์อื่นๆ กำหนด และต้องไม่นำเสนอในลักษณะที่ทำให้บุคคลนั้นได้รับความอับอาย หรือเป็นการข่มเหงจิตใจอย่างรุนแรง จนทำให้บุคคลนั้นได้รับการดูถูกเหยียดหยาม</p> <p>- ภาพผู้ร้ายถืออาวุธในมือชูตัวประกัน</p> <p>สื่อมวลชนไม่ควรที่นำเสนอภาพผู้ร้ายถืออาวุธในมือชูตัวประกัน เนื่องจากเป็นภาพในลักษณะทารุณโหดร้ายและละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p>
4	<p>ภาพคนตายด้วยเหตุต่างๆ ไม่ว่าจะจากเหตุอาชญากรรม อุบัติเหตุ เหตุหวาดเสียว)</p>	<p>ขอบเขตที่เหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีนี้ คือ จะต้องคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้สื่อมวลชนยังจะต้องทำการชั่งน้ำหนักอย่างระมัดระวังถึงผลประโยชน์ของผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องไม่นำเสนอในลักษณะการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งนี้</p>

		<p>สื่อมวลชนจะต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัดอีกด้วย</p> <p>- ภาพที่เห็นสภาพศพ ไม่ว่าจะการตายด้วยสาเหตุใด สื่อมวลชนต้องไม่นำเสนอภาพลักษณะอูจาต หรือทารุณโหดร้าย และต้องไม่นำเสนอภาพกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศหรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งไม่ควรนำเสนอภาพน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกสาธารณชน</p> <p>- ภาพผู้ตายเป็นเด็ก ในกรณีทั่วไป ห้ามสื่อมวลชนเผยแพร่ภาพเกี่ยวกับเด็ก หากมีเจตนาที่จะทำให้เสียหายซึ่งชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หากเป็นกรณีเด็กเสียชีวิตจากความรุนแรงในครอบครัว ห้ามมิให้ตีพิมพ์ภาพผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวต่อสาธารณชนด้วย กรณีเด็กที่เสียชีวิตจากกรณีล้วงละเมิดทางเพศ ห้ามมีการเผยแพร่ภาพ และตีพิมพ์ชื่อ นามสกุล หรือนำเสนอภาพใดอันอาจเป็นข้อมูลบ่งชี้ถึงเด็กผู้นั้น เช่น สถานศึกษา เป็นต้น</p> <p>- ภาพผู้ตายเป็นหญิงที่ถูกข่มขืนจนเสียชีวิตเพศ สื่อมวลชนจะต้องไม่ตีพิมพ์ชื่อ นามสกุลจริง และไม่มีการเผยแพร่ภาพของผู้นั้น แม้จะเป็นภาพถ่ายหน้าตรงในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ตาม ลงกรณมหาวิทยาลัย</p> <p>- ภาพศพคนที่ไม่มียาติ ในกรณีนี้เพื่อประโยชน์ในการตามหาญาติของผู้เสียชีวิต หากจะมีการเสนอภาพของผู้ตายในลักษณะเป็นภาพสเก็ตซ์ (sketch) หรือภาพถ่ายสุดท้ายของผู้ตาย ทั้งนี้อาจมีบอกข้อมูลต่างๆ อันสามารถบ่งชี้ตัวผู้ตายได้</p>
5	ภาพการฆ่าตัวตาย	<p>ขอบเขตที่เหมาะสมในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีนี้ คือ จะต้องคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงของผู้นั้น ต้องไม่นำเสนอในลักษณะการซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้การรายงานการฆ่าตัวตายไม่ควรที่ตีพิมพ์ชื่อและรายละเอียดในการบรรยายสถานการณ์ ยกเว้น กรณีเหตุการณ์ความสำคัญทางประวัติ</p>

		<p>หรือเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้จะต้องมีการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัดอีกด้วย</p> <p>- ภาพการฆ่าตัวตาย ในกรณีทั่วไป</p> <p>ไม่ควรที่จะมีการแถลงข่าวการทำอัตวินิบาตกรรมที่อาจจะเกิดพฤติกรรมเลียนแบบได้ ห้ามสื่อมวลชนนำเสนอภาพที่อุจาด หรือโหดร้ายทารุณ หรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>- ภาพการฆ่าตัวตาย ในกรณีเยาวชน</p> <p>ห้ามสื่อมวลชนเผยแพร่ภาพเด็กหรือผู้ปกครอง หากมีเจตนาที่จะทำให้เสียหายซึ่งชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก และไม่ควรนำเสนอภาพถ่ายหน้าตรงขณะยังมีชีวิตอยู่</p> <p>- ภาพพยายามฆ่าตัวตาย</p> <p>ต้องไม่มีการนำเสนอภาพน่าหวาดเสียว โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกสาธารณชน</p>
6	<p>ภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส ผู้ป่วยเอชไอวี ภูมิปัญญา</p>	<p>นอกจากกรณีที่น่าเสนอมาแล้วยังมีกรณีอื่นๆ ที่พบเห็นได้บ่อย ซึ่งส่วนมากจะเป็นภาพของเด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส</p> <p>- ภาพการทลายช่อง ภาพการฆ่ามนุษย์</p> <p>ห้ามสื่อมวลชนบันทึกภาพและเผยแพร่ภาพ หรือข้อมูลอื่นใดอันอาจบ่งตัวผู้เสียหายจากการฆ่ามนุษย์ อีกทั้งสื่อมวลชนต้องไม่นำเสนอภาพข่าวที่ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว ไม่เสนอภาพข่าวซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมเด็ก หรือสตรีผู้ค้าบริการนั้น</p> <p>- ภาพเด็กหรือเยาวชนกำลังเสพยาเสพติด</p> <p>ห้ามสื่อมวลชนเผยแพร่ภาพเกี่ยวกับเด็ก หากมีเจตนาที่จะทำให้เสียหายซึ่งชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก ไม่นำเสนอภาพข่าวที่ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตกเป็นข่าว ไม่เสนอภาพข่าวซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมเด็ก</p> <p>- ภาพผู้ด้อยโอกาส</p>

		<p>สื่อมวลชนต้องไม่นำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือภาพในลักษณะลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น และต้องไม่ซ้ำเติมความทุกข์หรือโศกนาฏกรรมอันเกิดผู้ด้อยโอกาส</p> <p>- ภาพผู้ป่วยเอดส์</p> <p>สื่อมวลชนไม่นำเสนอภาพถ่ายที่ทำให้รู้ว่าผู้ประสบปัญหาคือใคร ไม่เสนอภาพน่าเกลียด น่ากลัวของผู้ป่วยเอดส์ ไม่ระบุชื่อ สกุล ที่อยู่ของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์</p> <p>- ภาพผู้เสพยาเสพติด</p> <p>สื่อมวลชนไม่ควรนำเสนอภาพข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด เช่น ภาพขณะเสพยาเสพติด</p>
7	ภาพอุจาด ลามก อนาจาร	<p>ห้ามสื่อมวลชนนำเสนอภาพอุจาด ลามก อนาจาร เนื่องจากเป็นการกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลในภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน</p>

จากตารางที่ได้แสดงไว้ข้างต้นนั้นเป็นเพียงแนวทางของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าว ซึ่งการที่จะทำให้แนวทางดังกล่าวเกิดผลในทางปฏิบัติจะต้องมีการนำแนวทางไปปรับใช้กับหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ เช่น อาจจะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนมาก เช่น ในกรณีประเทศฝรั่งเศส ได้มีการแก้ไขกฎหมายสื่อมวลชน โดยได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามถ่ายภาพของผู้ต้องหาที่มีการใส่กุญแจมือ โดยมิได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น หากฝ่าฝืนจะมีโทษปรับ หรือในกรณีประเทศเยอรมันที่มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการนำเสนอภาพข่าวในภาพข่าวแต่ละลักษณะที่สำคัญเอาไว้อย่างชัดเจน

ประเด็นต่อมาที่ต้องศึกษาคือ การนำแนวทางในการนำเสนอภาพข่าวแต่ละประเภทนี้ไปปรับใช้ ควรที่จะปรับใช้ในลักษณะรูปแบบใดถึงจะเกิดความเหมาะสม ในรูปแบบกฎหมายที่มีบทลงโทษชัดเจน หรือในรูปแบบของข้อบังคับจริยธรรมวิชาชีพก็เพียงพอแล้ว ในกรณีผู้วิจัยเห็นว่าในข้อบังคับจริยธรรมของสื่อหนังสือพิมพ์อาจจะต้องมีการระบุถึงแนวทางในการนำเสนอภาพข่าวแต่ละประเภทไว้อย่างชัดเจน เหมือนเช่นกรณีประมวลจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์เยอรมันที่กำหนดแนวปฏิบัติในการนำเสนอภาพแต่ละประเภทไว้ แต่ในภาพข่าวบางประเภท เช่น ภาพเกี่ยวกับผู้ต้องหาคดีอาญาที่มีการใส่โซ่ตรวน หรือกุญแจมือ ภาพผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็ก

ภาพผู้เสียหายจากคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีครอบครัว คดีการฆ่ามนุษย์ ซึ่งภาพเหล่านี้ค่อนข้างจะมีผลกระทบต่อบุคคลในภาพ และการนำเสนอภาพเหล่านี้ยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ภาพดังกล่าวควรที่จะมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายที่บทกำหนดโทษอย่างชัดเจน

โดยสรุปแล้ว ในบทที่ 4 นี้ได้ทำการศึกษาการนำหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นำมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ถูกให้ความสำคัญจากปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งปฏิญญาอาเซียนนี้จะตัวชี้สะท้อนให้เห็นถึงทิศทางในการคุ้มครองและให้ความสำคัญต่อหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในภูมิภาคนี้ รวมทั้งประเทศไทยด้วย นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 และฉบับ พ.ศ. 2550 ก็ยังมีการให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยมีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 ซึ่งเมื่อมีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ย่อมทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการตามรัฐธรรมนูญอันกฎหมายสูงสุด การกระทำอื่นย่อมขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้ ถ้ามีการกระทำใดที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้ที่ได้รับผลกระทบสามารถใช้สิทธิร้องเรียนได้ทั้งองค์กรอิสระ และศาล อย่างไรก็ตามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญนี้ยังมีปัญหาในการใช้และการตีความทั้งปัญหาความไม่ชัดเจนของคำนิยาม ปัญหาผู้มีสิทธิกล่าวอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาพฤติกรรมหรือค่านิยมในสังคมไทยที่ไม่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญแล้ว ดังนั้นการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน จะต้องมีความสอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมาย/กฎเกณฑ์อื่นๆ จะเห็นได้ว่าการกำหนดขอบเขตในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวไว้ ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์เหล่านั้นจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์บางฉบับบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์จะต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ในบางฉบับไม่ได้เขียนไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของบัญญัติแล้วก็จะพบว่าหลักเกณฑ์ส่วนมากล้วนแต่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

อย่างไรก็ตามแม้ตามหลักการการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวจะต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ปัจจุบันยังพบปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ โดยสามารถพิจารณาได้กรณีร้องเรียนต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างๆ รวมทั้งการนำเสนอปัญหาดังกล่าวจากองค์กรสื่อมวลชนเอง หรือจากงานวิจัยทางด้านวิชาการ จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ มีสาเหตุมาจากหลายภาคส่วนด้วยกัน ทั้งปัจจัยความไม่ชัดเจนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปัจจัยการไม่ตระหนักถึงปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากทั้งสื่อมวลชน ประชาชนในสังคม และองค์กรที่มีหน้าที่ในดูแลปัญหา

ดังกล่าว นอกจากนี้ยังพบว่ามาตรการควบคุมตรวจสอบของภาครัฐและภาควิชาชีพในกรณีการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งปัญหาความไม่เข้มแข็งของภาคประชาชนอีกด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการนำเสนอแนวทางการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ที่ไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ขอบเขตในการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของประเทศไทยที่มีอยู่แล้วประกอบมาตรการของต่างประเทศที่เหมาะสมซึ่งอาจนำมาใช้กับบริบทของประเทศไทยได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่อาจช่วยแก้ปัญหาการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประเทศไทยต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการสำคัญที่สะท้อนถึงระบอบการให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามระบอบการปกครองประชาธิปไตย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือการแสดงออกซึ่งคุณค่าอันติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดเนื่องจากความเป็นมนุษย์ของบุคคล และเป็นสิ่งซึ่งแสดงออกถึงความเสมอภาคเท่าเทียมกันของมวลมนุษยชาติ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังเป็นคุณค่าสำคัญในการดำรงชีวิตและเป็นรากฐานแห่งสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงอีกด้วย ดังนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากไปจากมนุษย์ได้ บุคคลอื่นย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคลเนื่องจากการที่เขาดังกล่าวก็มีศักดิ์ศรีอย่างเสมอภาคกัน ด้วยเหตุจึงทำให้ผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้นำหลักการศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้มาบัญญัติรับรองไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง หลังจากนั้นเป็นต้นมาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้ถูกบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยมีความต้องการที่จะสร้างระบบการให้คุณค่าของการเคารพในตัวตนของมนุษย์ให้เกิดขึ้น โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 อันมีผลผูกพันทุกภาคส่วนที่จะต้องให้การเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากมีการกระทำใดที่เป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง การกระทำนั้นย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้นั่นเอง

อนึ่ง จะเห็นได้ว่าการถือกำเนิดขึ้นของรัฐก็เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ รัฐเป็นเครื่องมือในการดำรงอยู่และรวมกลุ่มของบุคคล เมื่อรัฐมีกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครอง กฎหมายสูงสุดหรือรัฐธรรมนูญนั้นจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ของมนุษย์จะดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการหรือคุณค่าสูงสุดที่รัฐธรรมนูญให้การคุ้มครอง ส่งผลให้สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญรับรองย่อมจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั่นเอง ฉะนั้นหากสิทธิเสรีภาพใดที่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจะต้องมีวัตถุประสงค์และกรอบทิศทางภายใต้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน หรืออีกนัยหนึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นกรอบหรือขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพนั่นเอง

สำหรับเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนึ่งนั้น เสรีภาพดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอข่าวซึ่งได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวยังถูกบัญญัติรับรองโดยกฎหมายเฉพาะในระดับพระราชบัญญัติหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 เป็นต้น อย่างไรก็ตามเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวสื่อหนังสือพิมพ์นี้มีใช้เสรีภาพโดยเด็ดขาดที่สื่อหนังสือพิมพ์จะสามารถใช้เสรีภาพได้ตามอำเภอใจ การใช้เสรีภาพของสื่อหนังสือพิมพ์จะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งขอบเขตทั่วไปของการใช้สิทธิเสรีภาพคือ บุคคลย่อมใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิกิริยาต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนขอบเขตเฉพาะของใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพ คือ สื่อมวลชนย่อมไม่อาจใช้เสรีภาพนี้ไปละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น และไม่อาจใช้เสรีภาพนี้ไปก่อให้เกิดความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนได้ จากการพิจารณาขอบเขตตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะพบว่า ทั้งขอบเขตทั่วไปและขอบเขตเฉพาะได้สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็ สิทธิเสรีภาพในชีวิต เนื้อตัว ร่างกาย สิทธิในชื่อเสียง เกียรติยศ การคุ้มครองดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า ขอบเขตการใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยนั่นเอง

ฉะนั้นเมื่อพิจารณาจากบริบททางรัฐธรรมนูญแล้ว จะเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นกรอบหรือขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่สำคัญเป็นอย่างมาก โดยสามารถวิเคราะห์ได้สองมิติ คือ มิติแรก การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวจะต้องภายใต้ทิศทางของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการสูงสุดที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครอง เสรีภาพในการนำเสนอภาพซึ่งถูกบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญย่อมจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ส่วนการพิจารณามิติที่สอง คือ ขอบเขตทั่วไปและขอบเขตเฉพาะของเสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ภายใต้ขอบเขตของการใช้เสรีภาพนี้ คือ การใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ภายใต้ขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยนั่นเอง

นอกจากนี้ หากพิจารณาขอบเขตการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวแล้ว จะพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องละเมิด ประมวลกฎหมายอาญาในเรื่องหมิ่นประมาท พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำทารุณในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติจัดตั้ง

ศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 (ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ภายในเรือนจำ พ.ศ. 2550) ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการให้ข่าวและบริการข่าวสารของศาลยุติธรรม พ.ศ. 2545 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และ ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2541 ล้วนแต่เป็นกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดขอบเขตของการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์เอาไว้ เมื่อวิเคราะห์กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น จะพบว่ากฎหมายหรือกฎเกณฑ์บางกลุ่มได้บัญญัติอย่างชัดเจนว่าการนำเสนอภาพข่าวต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งก็คือ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ฯ ส่วนกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เหลือนั้น แม้มีได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของกฎหมายและกฎเกณฑ์กลุ่มนี้ จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่มีเจตนารมณ์เพื่อปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวจะต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

โดยสรุปแล้ว อาจกล่าวได้ว่าการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวยังต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวภายใต้กรอบของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ จะต้องใช้เสรีภาพในการเสนอภาพข่าวที่ไม่เข้าข่ายลักษณะการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง หรือเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีของผู้อื่น หรือเป็นการหลู่เกียรติ หรือหมิ่นศักดิ์ศรีของผู้อื่นก็ตาม

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันจะพบเห็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพของสื่อหนังสือพิมพ์อยู่บ่อยครั้ง โดยตัวอย่างภาพข่าวที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พบได้บ่อยมีดังนี้

- การนำเสนอภาพข่าวรูปนักโทษหรือผู้ต้องขังใส่โซ่ตรวน ใส่กุญแจมือ กรณีนี้จะเห็นได้ว่าแม้เขาจะเป็นนักโทษหรือผู้ต้องขังแต่เขาก็ยังเป็นมนุษย์ ภาพที่บุคคลถูกโซ่ตรวนนั้นย่อมทำให้บุคคลไม่ต่างจากสัตว์ที่ถูกล่ามโซ่ ผู้ที่ถูกกระทำเช่นนั้นย่อมรู้สึกอับอาย การเสนอภาพของนักโทษเหล่านั้นย่อมเป็นการทำให้คุณค่าของบุคคลในภาพลดน้อยลง การกระทำเช่นนี้จึงถือเป็นการกระทำอันละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล

- การนำเสนอภาพข่าวรูปผู้เสียหายที่เป็นเด็กหรือผู้เยาว์จากการล่วงละเมิดทางเพศ หรือเหยื่ออาชญากรรมที่ไม่ปิดบังหน้าตา และเปิดเผยชื่อชัดเจน กรณีนี้จะเห็นได้ว่าบุคคลที่อยู่ภาพข่าวนั้นย่อมมีสิทธิชื่อเสียงเกียรติยศ และความเป็นส่วนตัว การที่นำรูปเขาไปเผยแพร่จึงเป็นการบิบบั่นข่มเหง

จิตใจของบุคคลในภาพอย่างรุนแรง เป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีของผู้อื่นซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล

- การนำเสนอภาพข่าวรูปผู้ต้องหาในชั้นจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เห็นใบหน้าอย่างชัดเจนพร้อมกับลงชื่อ นามสกุลอันมีลักษณะเป็นการระบุตัวบุคคลอย่างแน่ชัด กรณีนี้จะเห็นได้ว่าขณะนั้นยังไม่มีกระทำการพิจารณาคดี การนำเสนอภาพข่าวเช่นนี้อาจทำให้บุคคลในภาพถูกเข้าใจว่าเป็นผู้กระทำความผิดจากสาธารณชน ดังนั้นการนำเสนอภาพในลักษณะเช่นนี้จะเป็นการจึงทำให้บุคคลในภาพเสียหายซึ่งชื่อเสียงเกียรติยศ อาจได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามจากผู้อ่านข่าว การนำเสนอภาพเช่นนี้จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

- การนำเสนอภาพข่าวรูปภาพแว่นคอค หรือภาพข่าวรูปคดีฆาตกรรมที่โหดเหี้ยมทารุณโดยมีการตีพิมพ์ภาพศพแม้จะใช้เทคนิคการพิมพ์ปกปิดบางส่วน แต่ก็ยังเปิดเผยให้เห็นสภาพศพชัดเจน ในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าแม้เขาเหล่านั้นจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่เขาก็ควรที่จะได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนเช่นขณะที่เขามีชีวิตอยู่ ดังนั้นการนำเสนอข่าวเช่นนี้ให้สาธารณชนรับรู้ อาจจะเป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นคนลง หรือดูถูกเกียรติของผู้ตายด้วยประการหนึ่ง การกระทำเช่นนี้จึงเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้น จะเห็นได้ถึงปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน ในปัจจุบันหากเกิดในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้ที่ได้รับผลกระทบสามารถใช้สิทธิร้องเรียนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ องค์กรศาล และสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพที่ทำหน้าที่ในการควบคุมกำกับดูแลจริยธรรมวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกฎหมาย/กฎเกณฑ์และมาตรการต่างๆ ในการควบคุมดูแลมิให้มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ก็ยังพบปัญหาดังกล่าวอยู่เสมอ จากศึกษาวิจัยพบว่าสาเหตุของการเกิดปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีหลายปัจจัยด้วยกัน ดังนี้

1. ประเด็นความไม่ชัดเจนของนิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

นิยามของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่ชัดเจน ส่งผลให้บุคคลหนึ่งอาจพิจารณาได้ว่าการกระทำแบบใดแบบหนึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่บางคนอาจมองว่าไม่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้ ดังนั้นจึงทำให้ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์มีการตีความของการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างกันออกไป นิยามที่ไม่ชัดเจนนี้ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาในการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าว โดยทำให้เกิดความสับสนว่าควรที่จะตีความการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน

ลักษณะใด และควรที่จะมีการพิจารณาอย่างไรว่าการกระทำในลักษณะเช่นใดบ้างที่อาจเข้าข่ายการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

อีกทั้งเมื่อเกิดปัญหาในการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อ ยอดไปยังประเด็นการบังคับใช้หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวด้วย เพราะหากไม่สามารถตีความได้อย่างชัดเจน การบังคับใช้หลักเกณฑ์เหล่านั้นก็ไม่ชัดเจน ขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ซึ่งจะทำให้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญ กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ต้องการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

2. ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาจะเห็นได้ปัญหาที่เกิดจากมาตรการทางกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ พบปัญหาใน 2 ลักษณะด้วยกัน

ประการแรก ปัญหามาตรการที่ใช้ในการควบคุมมิให้มีการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยยังไม่มีควมเพียงพอเหมาะสม โดยเฉพาะกรณีการถ่ายภาพและนำเสนอภาพของผู้ต้องหาที่ใส่กุญแจมือ หรือ โซ่ตรวน ในปัจจุบันประเทศไทยมีเพียงกฎเกณฑ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ซึ่งไม่มีบทลงโทษแต่อย่างใด แตกต่างจากกรณีต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสที่มีการบัญญัติอย่างชัดเจนในกรณีดังกล่าวว่าจะมีการถ่ายรูปผู้ต้องหาได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นเสียก่อน มิฉะนั้นจะมีโทษปรับ นอกจากนี้ยังพบว่าแนวปฏิบัติงานของสภากาชาดหนังสือพิมพ์ เรื่อง การเสนอข่าวและภาพข่าวผู้หญิงและเด็กถูกละเมิดทางเพศ พ.ศ. 2549 ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากอนุญาตให้สามารถตีพิมพ์เผยแพร่ภาพถ่ายหน้าตรงของผู้หญิงและเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศและถึงแก่ชีวิตแล้ว กรณีนี้จะเห็นได้ว่าแนวปฏิบัติดังกล่าว นอกจากจะเป็นการฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 แล้ว ยังเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลในภาพอีกด้วย

ประการที่สอง ปัญหามาตรการที่ใช้เยียวยาในกรณีที่มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร กรณีนี้เห็นได้ชัดจากมาตรการเยียวยาแก้ไขปัญหาของสภากาชาดหนังสือพิมพ์ที่ทำได้เพียงการส่งหนังสือแจ้งเตือนแก่หนังสือพิมพ์ที่กระทำการละเมิดดังกล่าว ให้ดำเนินการตีพิมพ์คำวินิจฉัย หรือ ตีพิมพ์คำขอโทษต่อผู้เสียหาย ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่ไม่รุนแรง จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานไม่เกรงกลัวจนอาจละเลยไม่ใส่ใจระมัดระวังในการนำเสนอภาพข่าวได้ นอกจากนี้การใช้สิทธิเยียวยาทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินั้น ก็ไม่สามารถที่ช่วยแก้ปัญหาได้อย่างครอบคลุม เนื่องจาก

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่มีอำนาจเยียวยาในกรณีชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ถูกละเมิด ดังนั้นผู้เสียหายจะต้องดำเนินกระบวนการทางศาลแทนซึ่งใช้ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

3. ประเด็นปัญหาการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาพบว่าบ่อยครั้งที่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์กำหนดห้ามการนำเสนอภาพข่าวที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามยังคงปรากฏการนำเสนอภาพข่าวในลักษณะที่ต้องห้ามตามกฎหมายหรือกฎเกณฑ์นั้นอยู่ ตัวอย่างเช่น กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจแม้สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะมีหลักเกณฑ์ในการแถลงข่าวว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องไม่นำตัวผู้เสียหายที่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศมาให้ข่าว แถลงข่าวต่อสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นอันขาด อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปก็มักพบเห็นภาพทางหน้าหนังสือพิมพ์ที่เจ้าหน้าที่นำตัวผู้เสียหายที่ถูกละเมิดทางเพศมาแถลงข่าว โดยอาจจะมีการใส่หมวกไหมพรมปิดบังใบหน้า หรือในกรณีการทำแผนประกอบคำรับสารภาพก็ได้มีการอนุญาตให้สื่อมวลชนเข้าไปถ่ายภาพได้ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักเกณฑ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ในกรณีของสื่อมวลชนเอง พบว่ามีการนำเสนอภาพที่ฝ่าฝืนกฎหมายและละเมิดต่อข้อบังคับทางจริยธรรมวิชาชีพ เช่น การนำเสนอภาพของดาราวัยรุ่นที่กำลังเสพยาเสพติด โดยในกรณีนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และข้อบังคับทางจริยธรรมของสภาการหนังสือพิมพ์ ที่ห้ามมิให้มีการนำเสนอภาพที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากเหตุการณ์ข้างต้นจึงทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าทั้งที่มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์กำหนดไว้อย่างชัดเจนแล้ว เหตุใดการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในกรณีนี้อาจพิจารณาได้หลายมิติ คือ

(1) การบังคับใช้มาตรการดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องละเลยเพิกเฉยที่จะปฏิบัติตามมาตรการซึ่งได้กำหนดขอบเขตของการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์เอาไว้ ทั้งนี้อาจเกิดความไม่ตระหนักถึงปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ของผู้ปฏิบัติงาน โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อสารมวลชนที่อาจเห็นว่าปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น การขายข่าวเป็นปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญมากกว่าการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ในกรณีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดความหย่อนยานในการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา และอาจเป็นกรณีที่มีการช่วยเหลืออุปถัมภ์กันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสายปฏิบัติงาน ที่ถึงแม้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจะกระทำ

ผิด แต่ผู้บังคับบัญชาที่ช่วยปกป้อง ดังนั้นจึงไม่เกิดความเกรงกลัวหากกระทำการใดที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ

(2) การบังคับใช้มาตรการดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากในบางครั้งก็อาจเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการตีความกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ปัญหาดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของนิยามความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เมื่อนิยามที่ไม่ชัดเจนก็ส่งผลให้การตีความลักษณะของการคุ้มครองและการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความแตกต่างกันออกไป เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจเห็นว่าการนำผู้เสียหายทางเพศมาสอบสวนทรมานแล้วจัดให้มีการแถลงข่าวนั้น เป็นการเพียงพอต่อการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว เนื่องจากไม่ได้เปิดเผยใบหน้าผู้เสียหาย ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวควรที่จะได้รับการตระหนักถึงเป็นอย่างมากนี้

4. ประเด็นปัญหาในวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์และแวดวงสื่อมวลชน

สำหรับปัญหาในวิชาชีพสื่อมวลชนนี้ สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อาจเกิดจากความละเลยในการบังคับตามข้อบังคับทางจริยธรรมวิชาชีพของสภากาการหนังสือพิมพ์เอง นอกจากนี้แม้จะมีการดำเนินการตรวจสอบการกระทำดังกล่าวจากสภากาการหนังสือพิมพ์แล้วก็ตาม แต่มาตรการในการควบคุมกันเองและมาตรการเยียวยาของสภากาการหนังสือพิมพ์ก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยทางด้านโครงสร้างของสภากาการหนังสือพิมพ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ประกอบการหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก จนอาจทำให้เกิดความเกรงใจเมื่อมีการตรวจสอบในกรณีการนำเสนอภาพที่ไม่เหมาะสมของสื่อหนังสือพิมพ์เกิดขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าสภากาการหนังสือพิมพ์มิได้เป็นอิสระอย่างแท้จริง แต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของนายทุน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สภากาการหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นจากความสมัครใจของบุคคลในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ดังนั้นหากสมาชิกใดไม่พอใจผลการตรวจสอบ สมาชิกสามารถลาออกและไม่ทำตามคำวินิจฉัยนั้นได้ ดังนั้นจากสาเหตุที่กล่าวมานี้ย่อมส่งผลให้การดำเนินการด้านการควบคุมจริยธรรมวิชาชีพไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

สำหรับแวดวงสื่อมวลชนเองนั้น จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการและผู้บริหารหนังสือพิมพ์ไม่ได้มีการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้มีความตระหนักถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมวิชาชีพเท่าที่ควร ในบางครั้งองค์กรหนังสือพิมพ์อาจให้ความสำคัญในประเด็นด้านธุรกิจมากเกินไป จนละเลยความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งทัศนคติของบุคลากรในแวดวงวิชาชีพหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบควบคุมทางจริยธรรมนั้น ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการควบคุมตรวจสอบด้านจริยธรรมในการปฏิบัติงานได้ เช่น มีการมองว่าการตรวจสอบเป็นการทำลายล้างเล่น

พรรค เล่นพวก มากกว่าที่จะเป็นการส่งเสริมด้านจริยธรรม จึงทำให้ขาดความร่วมมือระหว่างองค์กรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบกับนักข่าวผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย อาจจะไม่ค่อยเน้นในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมเท่าที่ควร

5. ประเด็นปัญหาจากภาคประชาชน

ปัญหาที่เกิดจากภาคประชาชนในกรณีการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ เกิดขึ้นเนื่องจากค่านิยมของคนในสังคมไม่ได้ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงทำให้คนในสังคมไม่ตระหนักถึงปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ การเห็นภาพที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิ่งที่เคยชินต่อคนในสังคม นอกจากนี้ในการตรวจสอบการทำงานของสื่อมวลชนภาคประชาชนยังขาดองค์กรภาคประชาสังคม หรือเครือข่ายผู้บริโภคที่ทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังในกรณีที่มีนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรืออาจกล่าวได้ว่าภาคประชาสังคมในการตรวจสอบควบคุมมิให้เกิดการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ยังไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากสภาพปัญหาเกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เกิดขึ้นนี้ จะเห็นได้ว่ามีหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ เพื่อจะเป็นการดำรงไว้ซึ่งเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญในหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในประเด็นความไม่ชัดเจนของนิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สำหรับข้อเสนอแนะในปัญหาความไม่ชัดเจนของนิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากองค์กรทุกภาคส่วน โดยสถาบันการศึกษาหรือ สถาบันวิชาการอื่นๆ ควรที่จะมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนิยามความหมายที่ชัดเจนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังต้องมีการส่งเสริมจากภาครัฐไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านการเงิน หรือปัจจัยที่ช่วยอำนวยความสะดวกอื่นๆ เพื่อที่จะทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าในประเด็นนี้

นอกจากนี้องค์กรที่ทำหน้าที่ในการให้คำวินิจฉัยข้อพิพาทอันเกี่ยวเนื่องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าเป็นศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอาจจะทำการรวบรวมคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อที่จะได้เป็นบรรทัดฐานของการพิจารณาความหมายที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรที่จะเพิ่มบทบาทในเชิงรุกในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการ

นำเสนอภาพของสื่อหนังสือพิมพ์มากยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้วงการสื่อมวลชนและสังคมที่เป็นผู้บริโภคสื่อได้เข้าถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว

2. ข้อเสนอแนะในประเด็นมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

จากประเด็นปัญหาความเพียงพอเหมาะสมของมาตรการที่ใช้ควบคุมมิให้มีการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นจะเห็นได้ว่าควรที่จะมีการดำเนินการดังนี้

- ฝ่ายนิติบัญญัติควรที่จะมีการออกกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติอย่างชัดเจนในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อมวลชนที่ความเสี่ยงในการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง เช่น ภาพนักโทษที่มีเครื่องพันธนาการ เป็นต้น

- กรมราชทัณฑ์ควรที่จะมีการปรับปรุงข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ภายในเรือนจำ พ.ศ. ๒๕๔๐ ในประเด็นการถ่ายภาพของผู้ต้องขังนั้นควรที่จะมีขออนุญาตจากผู้ต้องหาด้วยและปรับปรุงมาตรการอื่นๆ ให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้รัดกุมมากยิ่งขึ้น และควรที่จะจัดหาเครื่องพันธนาการที่มีขนาดเล็กและมีประสิทธิภาพสูงในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

- ศาลยุติธรรมควรที่จะทำการศึกษาพิจารณาว่าการห้ามถ่ายรูปรูปนั้นในบริเวณศาล ซึ่งหมายรวมถึงเฉพาะบริเวณตัวอาคารนั้นเพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการนำเสนอภาพข่าวหรือไม่ ทั้งนี้ต้องชั่งน้ำหนักระหว่างเสรีภาพในการทำข่าวของสื่อมวลชนและประโยชน์ที่สาธารณะชนจะได้รับ นอกจากนี้ควรที่จะมีการสร้างทางเดินเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังนักโทษในทุกศาลของประเทศ เหมือนกรณีของศาลอาญากลาง ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาการเผชิญของผู้ต้องหาและผู้สื่อข่าว ในกรณีนักโทษที่มีการใส่โซ่ตรวน

- สภาการหนังสือพิมพ์ควรที่จะมีการแก้ไขแนวปฏิบัติของสภาการหนังสือพิมพ์ที่ยังเป็นแนวปฏิบัติที่อาจจะละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ เช่น แนวปฏิบัติที่สามารถนำภาพถ่ายหน้าตรงขณะมีชีวิตของผู้หญิงและเด็กที่ถูกละเมิดทางเพศและถึงแก่ชีวิตแล้ว มานำเสนอได้ เป็นต้น

ส่วนในกรณีปัญหามาตรการเยียวยาในกรณีที่มีการใช้เสรีภาพในการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรนั้น ผู้วิจัยเห็นควรที่จะเสนอแนะ คือ สภาการหนังสือพิมพ์ควรที่จะปรับปรุงมาตรการในการลงโทษ หรือมาตรการเยียวยาแก้ไขปัญหา ในกรณีที่มีการละเมิดจริยธรรมวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสภาการหนังสือพิมพ์ควรที่จะกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทเชิงรุกในการกำกับจริยธรรมวิชาชีพหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะในเรื่องการดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดจริยธรรมวิชาชีพอย่างเคร่งครัด โดยมีการแสดงให้เห็นถึง

กระบวนการตรวจสอบที่โปร่งใสและเปิดเผยได้อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์

นอกจากนี้สภาการหนังสือพิมพ์ควรที่จะปรับปรุงข้อบังคับด้านจริยธรรมวิชาชีพ โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการนำเสนอภาพข่าวว่าในภาพลักษณะต่างๆ ควรจะมีการนำเสนอภาพนั้นอย่างไร โดยเฉพาะภาพข่าวในเรื่องสำคัญ เช่น ภาพข่าวเกี่ยวกับอุบัติเหตุ อาชญากรรม การสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่ การพิจารณาคดี ภาพข่าวเกี่ยวกับผู้เสียหาย ภาพข่าวเกี่ยวกับผู้ต้องสงสัยในคดีอาญา ภาพข่าวเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วย ภาพข่าวเกี่ยวกับการฆ่าตัวตาย เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวควรจะเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติรูปแบบเดียวกัน เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย

อีกทั้งในประเด็นนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรทำการแก้ไขปรับปรุงมาตรการเยียวยาให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เช่น อาจจะมีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาเรื่องร้องเรียนให้ชัดเจน เป็นต้น นอกจากนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของมาตรการในการติดตามผลให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติของมาตรการที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ให้คำแนะนำ

3. ข้อเสนอแนะในประเด็นการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์นั้นยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้วิจัยเห็นว่าต้องมีการส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อมิให้เกิดความละเลยเพิกเฉยในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์อันเกี่ยวข้องกับการเสนอข่าว หน่วยงานทุกภาคส่วนควรที่จะกำกับดูแลการทำงานให้เป็นตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่น กรณีการละเลยปฏิบัติตามข้อบังคับจริยธรรมวิชาชีพของนักข่าว ทางสภาการหนังสือพิมพ์และองค์กรหนังสือพิมพ์ควรเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหา โดยอาจหามาตรการเชิงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนให้กระทำตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว อาจจะมีการจัดอบรมสัมมนาเพื่อให้ความรู้ หรือในกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรที่จะเข้มงวดกวดขันในการบังคับใช้คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ โดยหากมีการฝ่าฝืนคำสั่งฯ ดังกล่าวควรมีมาตรการลงโทษที่ชัดเจน ทั้งนี้ควรมีการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรในการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย และผู้เกี่ยวข้อง

อื่นๆ ในคดี เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายและกฎเกณฑ์อันเกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ข้อเสนอแนะในปัญหาวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์และแวดวงสื่อมวลชน

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องของวิชาชีพสื่อหนังสือพิมพ์และแวดวงสื่อมวลชนในกรณีการนำเสนอข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทุกภาคส่วนของวิชาชีพสื่อมวลชนควรให้ความสำคัญด้านจริยธรรมและคุณธรรมในการทำหน้าที่ของนักข่าว โดยสร้างความตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม นอกจากนี้วงการหนังสือพิมพ์ควรที่จะเพิ่มมาตรการควบคุมกำกับดูแลด้านจริยธรรมให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนมีผลต่อวงกว้างในสังคม ทั้งนี้ในแต่ละภาคส่วนควรที่จะดำเนินการต่างๆ ดังนี้

4.1 สภาการหนังสือพิมพ์

เนื่องจากโครงสร้างในปัจจุบันของสภาการหนังสือพิมพ์เป็นโครงสร้างที่มีสัดส่วนเจ้าของหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ค่อนข้างมาก ดังนั้นเพื่อให้การทำงานด้านการตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความอิสระในการตรวจสอบอย่างแท้จริง เห็นควรที่ลดสัดส่วนของเจ้าของหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการลง เพิ่มสัดส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่มีความน่าเชื่อถือ มีความเข้มแข็ง และมีความรู้ทางด้านสื่อมวลชนหรือการหนังสือพิมพ์เข้าดำรงตำแหน่งประธานสภาการหนังสือพิมพ์ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างในการตรวจสอบที่โปร่งใส ไม่เล่นพรรคเล่นพวก เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือแก่สภาการหนังสือพิมพ์อีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้สภาการหนังสือพิมพ์ควรเร่งดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์บทบาทและการดำเนินของสภาฯ ให้เป็นที่รู้จักแก่สาธารณชนในวงกว้าง เพื่อที่จะทำให้สาธารณชนทราบถึงบทบาทดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในกรณีหากมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหนังสือพิมพ์ที่ละเมิดจริยธรรม ประชาชนจะได้ทราบว่าสามารถร้องเรียนได้ที่สภาการหนังสือพิมพ์ได้ รัฐบาลอาจมีการสนับสนุนทางการเงินส่วนหนึ่งให้แก่สภาการหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นองค์กรอิสระจากภาคประชาสังคม โดยอาจจะเป็นลักษณะการจัดสรรงบประมาณประจำปีก็ได้ แต่รัฐจะต้องปล่อยให้การดำเนินของสภาการหนังสือพิมพ์เป็นอิสระอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยยังขอเสนอแนะเพิ่มเติมว่า เพื่อให้การแก้ปัญหาการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง สภาการหนังสือพิมพ์ควรที่จะขยายขอบเขตการควบคุมจริยธรรมไปยังสื่อหนังสือพิมพ์ออนไลน์ด้วย โดยอาจจะเป็นลักษณะสร้างเครือข่ายประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องับสื่อหนังสือพิมพ์ออนไลน์

4.2 ผู้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

ควรที่จะมีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งเสริมด้านจริยธรรมวิชาชีพในการปฏิบัติงานแก่นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ เช่น มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านจริยธรรมวิชาชีพภายในองค์กร มีการออกข้อปฏิบัติด้านจริยธรรมวิชาชีพภายในองค์กร และควรสร้างมาตรการที่ช่วยให้มีการปฏิบัติตามข้อปฏิบัติด้านจริยธรรมวิชาชีพนั้นด้วย นอกจากนี้ควรสร้างเสริมธรรมาภิบาลในการดำเนินงานภายในองค์กรอีกด้วย

4.3 นักข่าวผู้ปฏิบัติหน้าที่

ควรที่จะมีความตระหนักถึงจริยธรรมคุณธรรมของวิชาชีพสื่อมวลชนในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของสื่อมวลชนในสังคม โดยมีการปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอภาพข่าวอย่างเคร่งครัด อีกทั้งในแวดวงนักข่าวควรที่จะให้ความสำคัญกับปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวให้มากยิ่งขึ้น

4.4 สถาบันวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

ควรที่จะเสริมสร้างความตระหนักด้านคุณธรรม จิตสำนึก และจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนแก่นักสื่อสารมวลชน โดยระดับอุดมศึกษาควรเน้นระบบการเรียนการสอนด้านจริยธรรมคุณธรรมวิชาชีพ อีกทั้งสถาบันอื่นๆ ด้านสื่อสารมวลชนควรมีจัดอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานภายใต้กรอบของกฎหมายและจริยธรรมวิชาชีพอีกด้วย

นอกจากนี้ควรจะมีการออกกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อปกป้องเสรีภาพส่งเสริมจริยธรรม ค้ำครองสวัสดิภาพและสวัสดิการของสื่อมวลชน โดยองค์วิชาชีพตามกฎหมายฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้บังคับจริยธรรมของสื่อมวลชน ค้ำครองสวัสดิภาพและสวัสดิการของสื่อมวลชนเท่านั้น อันจะทำให้เกิดการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนได้อย่างเป็นอิสระอย่างแท้จริง ทั้งนี้องค์กรดังกล่าวจะต้องไม่ก่อให้เกิดการแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนจากภาครัฐโดยเด็ดขาด

5. ข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหาภาคประชาชน

คนในสังคมควรที่จะให้ความสำคัญในประเด็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น โดยมีการปลูกฝังส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกของคนในสังคมเพื่อให้เกิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สร้างความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง และปฏิบัติต่อกันจนเคยชิน นอกจากนี้ควรที่จะมีการสร้างเครือข่ายประชาสังคมที่ทำหน้าที่เฝ้าระวังในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน ซึ่งจะทำหน้าที่ท้วงติง หรือร้องเรียนในกรณีเกิดการนำเสนอภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อีกทั้งภาคประชาชนควรที่จะมีการแลกเปลี่ยนหรือให้ข้อมูลระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์อีกด้วย รัฐบาลอาจเข้ามาจะมีบทบาทในการออกนโยบายที่ก่อให้เกิดความตระหนักถึง

ความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น ควรจะมีมาตรการส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด อีกทั้งควรที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างองค์ภาครัฐ กับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน และภาคเครือข่ายประชาชน เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์

6. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ในกรณีปัญหาการนำเสนอภาพข่าวของหนังสือพิมพ์นี้ สมาคมทนายความอาจเข้ามา มีบทบาทในการช่วยเหลือฟ้องร้องคดีแก่ประชาชนที่ยากจนซึ่งได้รับผลกระทบจากการนำเสนอข่าว และภาพข่าวที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนั้นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อาจมีการตั้งคณะอนุกรรมการที่ทำหน้าที่ในการดูแลปัญหาที่เกี่ยวกับการทำงานของสื่อมวลชน โดยเฉพาะ โดยคณะอนุกรรมการนี้จะทำหน้าที่ตรวจสอบข้อร้องเรียนในกรณีการทำงานของสื่อมวลชนทุกแขนง รวมทั้งกรณีการนำเสนอภาพข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ที่อาจละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย นอกจากนี้คณะอนุกรรมการอาจทำการหยิบยกปัญหาที่เกิดขึ้นมาทำการพิจารณาเองอีกด้วย การทำงานดังกล่าวจะต้องมีการทำอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ มีการเผยแพร่การพิจารณาในประเด็นดังกล่าวต่อสาธารณชน เพื่อก่อให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยสื่อมวลชนอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- American Press Association. "Avoiding Privacy Problems."
http://www.americanpressassociation.com/avoiding_privacy_problems.php,
2001.
- . "Code of Ethics." <http://www.americanpressassociation.com/code.php>, 2000.
- Andorno, Roberto. "National Policy and a Universal Conception of Human Dignity." In
Human Dignity in Bioethics: From Worldviews to the Public Square, edited by
Nathan J. Palpant and Stephan Dilley. New York: Routledge, 2013.
- Beer, Arnold S. de, and John C. Merrill. *Global Journalism*. Boston, MA, USA: Allyn
and Bacon, 2004.
- Bodenheimer, Edgar. *Jurisprudence*. Cambridge: Harvard University Press, 1981.
- "Bürgerliches Gesetzbuch (the German Civil Code)."
Cambridge Dictionary. "Dignity."
<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/dignity>.
- Capps, Patrick. *Human Dignity and the Foundations of International Law*. Oxford
and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2009.
- . *Human Dignity and the Foundations of the International Law*. Oregon: Hart
Publishing, 2009.
- "Code Civil Des Français (the French Civil Code)."
Conseil d'Etat. Assemblée. "Publié Au Recueil Lebon."
[http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriAdmin.do?oldAction=rechJuriAdmin&id
Texte=CETATEXT000007877723](http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriAdmin.do?oldAction=rechJuriAdmin&id
Texte=CETATEXT000007877723), 1995.
- "The Constitution of the Fifth Republic of France."
"The Constitution of the United States of America."
- Dhammananda, K. Sri. *Buddhist Principles for Human Dignity*. 1 ed. Taipei: Corporate
Body of the Buddha Educational Foundation, 1998.
- Donnelly, Jack. "Human Rights and Human Dignity: An Analytic Critique of Non-
Western Conceptions of Human Right." *The American Political Science Review*
76, no. 2 (June 1982).

- . *Research Project on Human Dignity: Human Dignity and Human Right*. Geneva: Academy of International Humanitarian Law and Human Rights in the framework of the Swiss Initiative to Commemorate the 60th Anniversary of the Universal Declaration of Human Right, 2008.
- Enders. C. "The Right to Have Rights: The Concept of Human Dignity in German Basic Law." <http://revistas.unisinos.br/index.php/RECHTD/article/view/4770/2023> 1998.
- England, Izhak. *Human Dignity: From Antiquity to Modern Israel's Constitutional Framework*. *Cardozo Law Review* (May 1999).
- FARHI. P. "Post Ombudsman Will Be Replaced by Reader Representative." http://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/post-ombudsman-will-be-replaced-by-reader-representative/2013/03/01/c50c86d2-82c3-11e2-b99e-6baf4ebe42df_story.html, 2013.
- Federal Review Board for Media Harmful to Minors. "General Information About the Bpjm." <http://www.bundespruefstelle.de/bpjm/Service/english.htm>, 2010.
- A Free and Responsible Press. Hutchins Report on Commission on Freedom of the Press*. Chicago, IL, USA: The University of Chicago Press, 1947.
- German Press Council. "Tasks and Organization." <http://www.presserat.de/presserat/> 2000.
- "Grundgesetz Für Die Bundesrepublik Deutschland (the Basic Law for the Federal Republic of Germany)."
- Juergensmeyer, Mark. *Religion in Global Civil Society*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Karpen, Ulrich. "Freedom of Expression as a Basic Right: A German View." *The American Journal of comparative Law* 37, no. 400 (1989).
- Kim. W. "Decision to Withdraw Unflattering Photo of François Hollande Is Criticized." <http://www.theguardian.com/world/2013/sep/04/francois-hollande-photo-news-agencies>, 2014.
- Kinga. Z., and Karoly. B. "Human Dignity in the Case-Law of the Constitutional Courts of Germany, Hungary and Romania." http://www.ccr.ro/uploads/zakarias_benke_1.pdf, 2007.

- Kretzmer, David, and Eckart Klein. *The Concept of Human Dignity in Human Rights Discourse*. The Netherlands The Hague: Kluwer Law International, 2002.
- Lambeth, Edmund B. In *Global Journalism: A Survey of International Communication*, edited by John C. Merrill. New York, NY, USA: Longman, 1995.
- Lamizet. B. "The France Media Landscape, European Media Governance: National and Regional Dimensions." http://ejc.net/media_landscapes/france, 2001.
- Limbach. J. "Human Dignity and the Freedom of the Press." http://www.ghi-dc.org/files/publications/bulletin/bu044/bu44_059.pdf, 2003.
- Lorimer, Rowland. *Mass Communications: A Comparative Introduction*. Manchester, UK: Manchester University Press, 1994.
- Los Angeles Times. "Los Angeles Times Ethics Guidelines." <http://www.latimes.com/la-times-ethics-guidelines-story.html#page=1> 1995.
- Luban, David. *Legal Ethics and Human Dignity*. 1 ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Marcel, Gabriel. *The Existential Background of Human Dignity*. Cambridge: Harvard University Press, 1963.
- McCoy. R. "Freedom of Press." www.lib.siu.edu/cni 2000.
- Meinardus. R. "Media Regulation in Europe: The Case of Germany." www.fnst-egypt.org, 2008.
- Muzaffar, Rights Chandra. *Religion and Reform: Enhancing Human Dignity through Spiritual and Moral Transformation*. London: Routledge Curzon, 2002.
- National Newspaper Association. "About the National Newspaper Association." <http://nnaweb.org/about-nna-article>, 1995.
- National Press Photographers Association. "About National Press Photographers Association." <https://nppa.org/about>, 1995.
- . "Code of Ethics." <https://nppa.org/node/5145>, 2001.
- New York Times. "About the Public Editor." <http://publiceditor.blogs.nytimes.com/about-the-public-editor/> 2012.

- O'Brien R., Mattson E., and Healey B. "Media Law Handbook."
<https://www.isba.org/sites/default/files/Media%20Law%20Handbook%20Chapter%2012%20-%20Right%20to%20Privacy.pdf>, 2005.
- Pannenberg, Wolfhart. *Systematic Theology*. Grand Rapids: William B. Eerdmans, 1991.
- Paul V. Davis, *424 U.S. 693 (1976)*.
- Presserat. "Care with Violence Photo." <http://www.presserat.de/presserat/> 2010.
- . "A Case for the Press." <http://www.presserat.de/pressekodex/ein-fall-fuer-den-presserat>, 2010.
- Rivers, William L., Wilbur Schramm, and Clifford G. Christians. *Responsibility in Mass Communications*. New York, NY, USA: Harper and Row, 1980.
- Rosenblatt V. Baer, 383 U.S. 75 (1966)*.
- Sir Frederick Pollock. *History of the Law of Nature*. London: Cambridge University Press, 1980.
- Smith S. "Did Social Media Doom Minnesota News Council's Promotion of 'Fair, Vigorous, & Trusted Journalism' since 1970? ." http://www.imediaethics.org/News/1234/Did_social_media_doom_minnesota_news_councils_promotion_of_fair_vigorous_trusted_journalism_since_1970.php 2011.
- Society of Professional Journalists. "About Spj." <http://www.spj.org/>, 2000.
- . "Ethics Code." <http://www.spj.org/ethicscode.asp>, 2000.
- Stevenson, Robert L. *Global Communication in the Twenty-First Century*. New York, NY, USA: Longman, 1994.
- U.S. Code § 1801. "Congressional Declaration of Policy." <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/1801>, 1998.
- University of Chicago Press. "The Founders' Constitution, Speech and Press." http://press-pubs.uchicago.edu/founders/documents/amendl_speechs4.html 2001.
- Washington News Council. "The Complaint Process." <http://wanewscouncil.org/the-complaint-process/>, 1998.
- . "The Tao of Journalism Pledge." <http://taoofjournalism.org/pledge/>, 2012.

———. "The Washington News Council to Close on 31 May."

<http://wanewscouncil.org/> 2011.

World Press Trends. Paris, France: The World Association of Newspapers, 2002.

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. 2548.

———. 2550.

———. "หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ." กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547.

———. "หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน." กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2556.

เกษม ศิริสัมพันธ์. "ทฤษฎีสื่อสารมวลชน." กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

เสนห์ จามริก. "พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน." กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน, 2531.

เสรี หล่อกันภัย และ ชนะจิตต์ อีสมันยี. "ศักดิ์ศรี ศักยภาพ สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ในทัศนะของคริสเตียน."

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2542.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. "วัฒนธรรมอิสลาม." กรุงเทพฯ: ทางนำ, 2535.

เสาวนีย์ อัครโรจน์. (8 เมษายน 2557).

โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์. "ความเป็นมาของระบบการปกครองในระบบรัฐสภาและระบบรัฐสภาในประเทศไทย."

กรุงเทพฯ: เจริญวิทยาการพิมพ์, 2518.

ไพโรจน์ พลเพชร. (20 พฤษภาคม 2557).

กระมล ทองธรรมชาติ และสมบูรณ์ สุขสำราญ. "เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการปกครองและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา."

กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2513.

กุลพล พลวัน. "สิทธิมนุษยชนในสังคม." กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2547.

"ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550." ศาลรัฐธรรมนูญ, 2550.

คณะกรรมการการสามัญบัณฑิตการศึกษามหาวิทยาลัย จดหมายเหตุ และตรวจการประชุม. "เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย." กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5152/2548, (2548).

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 44/2545, (2545).

"คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550". สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 15 สิงหาคม 2550.

จรัญ โฆษณานันท์. "นิติปรัชญา." กรุงเทพฯ: รามคำแหง, 2539.

———. "รัฐธรรมนูญ 2540: จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สู่ธัมมิกสิทธิมนุษยชน." กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2544.

———. "สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของมนุษย์ : บทวิจารณ์เชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่อง สิทธิมนุษยชนในโลกที่มีใช้ตะวันตก." วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 81-85, ธันวาคม 2528.

———. "สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงในสังคม." กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2545.

จรรยา สมประสงค์. 2556.

จักร์กฤษ เพิ่มพูน. (17 มีนาคม 2557).

จำนง ทองประเสริฐ. "แบบเรียนศาสนาสากล." กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2520.

———. "ปรัชญาประยุกต์ชุดตะวันตก." กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2515.

จุฬาพิชญ์ สถิรวิศาลกิจ. 2554.

ทิพรรัตน์ เต็มเพชร. 2550.

"ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ.2540 (แก้ไขเพิ่มเติมครั้งแรก พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่สอง พ.ศ. 2548)." สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, 2540.

ธีรารักษ์ โพธิ์สุวรรณ. "เอกสารประกอบการสอน วิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน หน่วยที่ 1-8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิเทศศาสตร์." กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549.

นพนนิ สุริยะ. "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: มองจากบริบทของไทย." วารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 505, กันยายน 2543.

นรินทร์ นำเจริญ. "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการรายงานข่าว." กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ. (2 เมษายน 2557).

บรรเจิด สิงคนดี. "หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์." กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2555.

———. "หลักนิติรัฐ." โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

บวรศักดิ์ อวรรณโณ. "กฎหมายมหาชน เล่ม 3: ที่มาและนิติวิธี." กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2538.

———. "คำอธิบายกฎหมาย (เล่มหนึ่ง) ประวัติและวิวัฒนาการองปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนในยุคต่างๆ." กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

บุญเลิศ คชายุทธเดช.

บุญญรัตน์ โชคบัณฑิตชัย. 16 กันยายน 2554.

บุญนำ โสภาคทก. 2548.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. "โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ค้ำประกันถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ"

ธรรมนูญ บทสรุปเนื้อหาของโครงการศึกษาวิจัยของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ." In วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, 100, พฤษภาคม — สิงหาคม 2548.

———. "กฎหมายมหาชนเบื้องต้น." กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

———. "กฎหมายรัฐธรรมนูญ." กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

- . "รายงานวิจัย เรื่องหลักการใช้เสรีภาพของมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ." กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2549.
- ประกาศรี สืออำไพ. "พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม." กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477.
- ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ. (10 เมษายน 2557).
- ปรีดี เกษมทรัพย์. "นิติปรัชญา." กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- "พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542." กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์ พิблиเคชั่น, 2546.
- พนัส ทัศนียานนท์. "เอกสารประกอบการศึกษาวิชาปรัชญากฎหมายธรรมชาติดิ." กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). "พุทธศาสนากับสังคมไทย." กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2532.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). "นิติศาสตร์แนวพุทธ." กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, 2539.
- พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2542.
- พิเชษฐ เปลี่ยนขำ. (10 พฤษภาคม 2557).
- พินิจ รัตนกุล. "เพลโต และปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม." กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.
- . "สิทธิมนุษยชนและวัฒนธรรม." วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 64-68, กรกฎาคม-ธันวาคม 2525.
- พิรงรอง รามสูต. (29 เมษายน 2557).
- พิศิษฐ์ ขวาลาววัช. "กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน." กรุงเทพฯ: บ้านหนังสือรัตนโกสินทร์, 2551.
- ภาวิณี อินต๊ะแปง. 2553.
- มานิจ สุขสมจิตร. (7 เมษายน 2557).
- ยศศักดิ์ โกไศยานานนท์. 2544.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.
- วไล ฌ ป้อมเพชร. "ชุดอารยธรรมตะวันตก รากฐานของวัฒนธรรมตะวันตกประวัติศาสตร์สังเขปของโลกสมัยโบราณ". กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, 2524.
- วนิดา แสงสารพันธ์. "หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน." กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548.
- วรพจน์ วิศรุตพชญ์. "สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ." กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538.
- . "สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2530." กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2550.
- วรวิทย์ ฤทธิพิศ. "สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย." กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538.
- วีระ โลยาจะ. "กฎหมายสิทธิมนุษยชน." กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538.
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. 24 มิถุนายน 2557.

- สมคิด เลิศไพฑูรย์. "หลักความเสมอภาค." วารสารนิติศาสตร์, 161, มิถุนายน 2543.
- สมชาย ว่องไวเมธี. (8 เมษายน 2557).
- สมยศ เชื้อไทย. "นิติปรัชญาเบื้องต้น." กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2555.
- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. 2556.
- . 2557.
- . 2552.
- สุดปรารถนา นีละไพจิตร. 2550.
- สุภา ศิริมานนท์. "จริยธรรมของหนังสือพิมพ์." กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2529.
- สุวรรณา สถาอานันท์. "หลุนอีว: ขงจื้อสนทนา." กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- หยุด แสงอุทัย. "ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป." พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.
- อมร จันทรมบูรณ์. "กฎหมายปกครอง." กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544.
- . "การปฏิรูปการเมือง คอนสตีวชันแนลลิสม์ ทางออกของประเทศไทย." กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายศึกษา, 2539.
- อุดม รัฐอมฤต นพนิธิ สุริยะ และ บรรเจิด สิงคะเนติ. "รายงานวิจัยการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2540." กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2544.
- อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์. "สิทธิมนุษยชน." กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2552.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. "สื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อสารมวลชน วัฒนธรรม และสังคม." กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวเทียนเงิน อุตรระชัย เกิดวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ จากสภาทนายความ พ.ศ. 2552 เข้าศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2554

